వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

శాస్త్ర శృఙ్ఖలా

భృగుసంహితా - వాసాధికారే క్రియాధికార యజ్ఞాధికారః

వాసాధికారే

వింశోఽధ్యాయః

ఏకవింశోఽధ్యాయః

హరిః ఓం

శ్రీ శ్రీనివాసాయ నమః

శ్రీ విఖనస మహాగురవే నమః

శ్రీ వైఖానస భగవచ్చాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

వాసాధికారః

ప్రథమోఽధ్యాయః

శ్రౌత స్మార్తాదిక జ్కర్మ నిఖిలం యేన సూత్రితమ్

తస్మై సమస్త వేదార్థ విదే విఖనసే నమః।।

ఋషి ప్రశ్నోత్తరమ్

ఆశ్రమే సమ్యగాసీనం బ్రహ్మపుత్ర తపస్వినమ్।సర్వదేవస్య వేత్తారం సర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్।। 1

సుప్రసన్నం మునిం శాన్తమభిగమ్య ప్రణమ్య చ।।ఋషయ ఊచుః

భగవాన్ కేన మార్గేణ కం దేవ పూజయన్తి వై। 2

కాన్ లోకాంశ్చ గమిష్యన్తి శ్రోతుం కౌతుహలం ప్రభో।।భృగురువాచ

ఏత చ్ఛ్రుణ్వన్తు మునయఃప్రోక్తం చైవాథ వై మయా। 3

వైదికోక్తేన మార్గేణ మన్త్రైర్వేదోక్త వన్మయా।సమాహితమనాభూత్వా అర్చయేద్విష్ణు మవ్యయమ్।। 4

తస్య విష్ణోః పదం గచ్ఛే త్కర్తవ్యమితి నిశ్చయః।।

ఋషయ ఊచుః

కిమత్రాలయ దేశే తు భూమిం కిన్తు పరీక్షణమ్ 5

కి రూప తస్య ధామ్నశ్చ కిం వా చైవాస్య లక్షణమ్

ప్రాకార ఙ్గోపురం కిన్తు కిమత్ర స్థాపనక్రమమ్।। 6

వ్యూహత్రయ కథం కిన్తు తస్య భేదం కన్త న్తు వా

కి న్తస్యార్చన నిత్యం ఉత్సవ న్తు కథన్తు నః 7

సామృత చేత్కథం కుర్యా ద్ధారకన్తు తథైవ చ

అమూర్త కిం సమూర్తన్తు ఆత్మార్థం కిం పరార్థకమ్ 8

అన్తర్యాగన్తు కిం ప్రోక్త బహిర్యాగం యథాక్రమమ్

తథైవ నిష్కల కింన్తు సకళ ఞ్చైవ కిం పునః। 9

తథాభిగమనం కిన్తు ఉపధానం కథం పునః

ఇజ్యా చైవ కథ మ్ప్రోక్త స్వాధ్యాయన్తు కథం క్రమాత్ 10

యోగక్రమస్తథా కిన్తు కిమత్రాగ్నే యసౌమ్యకమ్

కిమత్ర సమయే భేదో దీక్షా చైవ కుతస్తథా। 11

కథనం సక్రమా ద్జ్ఞేయ ఙ్కర్షణాన్తం కుతస్తథా

కిమత్ర పఞ్చ మూర్ధన్తు బేరస్యైక కథం తువా।। 12

దేవ్యోశ్చ సహిత ఙ్కిన్తు తస్య రూప కథం తువా

దేవీభ్యాం రహితస్థాన కథ న్త్వాసనకం కథమ్।। 13

శయనన్తు కథం ప్రోక్తం పరివారక్రమం తథా

తథైవ ఙ్ఞాన యోగ న్తు క్రియా శయ్యాత్మకం కథమ్।। 14

తత్సర్వ శ్రోతు మిచ్ఛయో వదత్వం వదతా వర

-- భగవద్విగ్రహ నివాస స్థానాని --

-- భృగురువాచ --

ఏకత్సర్వ సమాఖ్యాతం శృణుధ్వఇ్ఛ యథాక్రమమ్ 15

గ్రామేచ నగరే వాథ పట్టణే ఖర్వటేఽపి వా

దణ్డకే కుటికే వాపి రాజధ్యాన్యా మధాపి వా।। 16

అరణ్యే శైల మూలేవా పర్వతాగ్రే తథైవ చ

నద్యాస్తీరేఽబ్ధితీరేవా అన్యత్రోద్యాన కేపిఽవా।। 17

ఏతేష్వాల్య దేశేషు యథార్హం తత్ర కారయేత్

అథ వా రహితే తత్ర కారయే ద్దేశికోత్తమః।। 18

గ్రామ గ్రహార యోర్మధ్యే దేవియుక్తో నిషణ్ణ కమ్

స్థితంవా తత్ర కుర్వీత శయనం నైవ కారయేత్। 19

వారుణాది మహాశాసు శయనం స్థితమేవ వా

ఆసీనంవా త్రకుర్వీత దేవీయుక్త న్తు కారయేత్। 20

అథ వా రహిత న్తత్ర కారాయే ద్దేశికోత్తమః

విదిక్షు తద్వదా సీన స్థింతవా శయనం తువా। 21

దవీయుక్త ప్రకుర్వీత భోగ న్తదు బయం బుధః

నదీసముద్ర పార్శ్వేషు శయానాం స్థానమేవ వా। 22

దేవీభ్యం సహితం తత్ర విరహాద్యుభయం తథా

నగరే పట్టేణే చైవ రాజధాన్యాం విశేషతః।। 23

స్థితం వా చాసన న్తత్ర యోగమార్గ న్తు కారయేత్

అరణ్యే కుటికే చైవ ఖర్వటే దణ్డేకేఽపి వా।। 24

ఆసీనం వా స్థితంవా పి వీరమార్గేణ కారయేత్

ఏవమాల యదేశ న్తు స్రవత్ర పరికల్ప యేత్ 25

తదూర్ధ్వే వక్ష్యతే చైవ మయా ప్రోక్తం విచక్షణ
సఙ్క్షేపేణ ప్రయోగ్తవ్య లక్షణస్య వసున్ధరాం।। 26
విష్ణుక్షేత్ర లక్షణమ్
క్షీరయుక్త ఇ్చ తదృక్ష తులసీభిః కుశైరపి
సరసః పద్మయుక్త న్తు దక్షిణా వర్తతే జలమ్। 27
పీతం శ్వేతనిభాం భూమిం ఉదక్ప్రాక్ప్రవణే తథా
ఏవం లక్షణ సంయుక్తం విష్ణుక్షేత్రం ప్రకీర్తితమ్।। 28
భూపరీక్షా లక్షణమ్
తద్భూమేర్వలయం ఖాత్వా తన్మృద్భిః పూరయేత్క్రమాత్
అధిక శ్చేన్మహా వృద్ధిః న్యూనేవృద్ధిక్షయం భవేత్। 29

-- గౌళ్యాదిస్వరఫలమ్ శ్--
గౌళీ చ వాయసో వాపి దక్షిణే సుస్వరం యది
మహతీం వృద్ధిమాప్నోతి దేవదేవర తిర్భవేత్। 30
నృగాల లాఙ్గాలభ్యాన్తు పశ్చిమే యది వృద్ధిదమ్
అన్యైశ్చ విపరీత శ్చే త్తత్ర భూమిం వినా క్వచిత్।। 31
తత్ర గుల్మలతాదీని శల్యలోష్టతృణాదిషు
ఏతత్సర్వం వ్యపో హ్యైవ నిమ్నోన్నత సమీకృతమ్। 32
-- రుద్రబ్రహ్మాదిక్షేత్ర నిర్ణయంః--
ప్రవణం పశ్చిమం యత్ర తత్ర రక్త నిభం క్రమాత్।
బ్రహ్మక్షేత్ర మితి ప్రోక్తం రుద్రక్షేత్ర మిహోచ్యతే 33
ప్రవణ న్దక్షిణ కృష్ణం రుద్రక్షేత్ర ముదాహృతమ్।
ఏవం భూమిం పరీక్ష్యైవ విపరీతం న కారాయేత్।। 34

-- విగ్రహభేదాః--

చతుర్భుజం చతుర్వస్త్రం శఙ్ఖ చక్ర గదాధరమ్।
దక్షిణే వరద ఇ్చేతి కటకం వామకే తథా।।   35
అథ వాసవ్యహస్తేన అభయం పరీకీర్తితమ్
అన్యేన వామహస్త ఇ్చ వరదం కటకం తథా।।   36
కట్యావలమ్బిం తం వాధ కృత్వా చైవ విచక్షణమ్
హస్త విన్యాస భేదేన దేవమేవం ప్రకీర్తితమ్।।   37
అథ కౌమోదకీ పద్మం కృత్వాత ద్ధేషికోత్తమః
అధ కేచి ద్వదన్ తస్మిన్ దక్షిణాధః కరాదిషు   38
పద్మం శఙ్ఖం తథా చక్రం ధారయన్ గదయాసహ
ఏవం రూపాణ్యసఙ్ఖ్యాకం యథేష్టం రూప మహారేత్।   39
లబ్ధరూపం గృహీత్త్వైవ తస్య పఞ్చాదిమూర్తకమ్
తస్య భేరస్య పరితః కల్పయేత్పరుషాది కాన్।   40
అద్ర్యగ్రే శైల మూలేవా ద్రైవికేషు నిరాయుధమ్
ఏవం రూపం సుసం ప్రోక్త ధామరూపం ప్రవక్ష్యతే।।   41

-- విమానభేదాః --

వేసరం ద్రావిడ శ్చైవ నాగర ఇ్చ త్రిధా భవేత్।
విగ్రహస్య చ భేదేన నిత్యపూజాక్రమం తథా।।   42
ప్రత్యకం ద్విత్రిభేధేన ద్వయాధిక మితి స్మృతమ్
ప్రకారగోపుర శ్చైవ మణ్డపాదీన్ తథైవ చ   43
రుప న్తు పాదకేశాది పూర్వ మేవ ప్రచోదితమ్
స్థాపనం చోత్తవ ఇ్చేవ నిత్యపూజా క్రమం తథా।।   44
విగ్రహస్య చ భేద ఇ్చ ప్రదక్షిణ విధిక్రమమ్
సూత్రం చాపోపణ శ్చైవ దమనారోపణం తథా।।   45

అపరే దన్మయా ప్రోక్తం శృణుధ్వం మునిసత్తమాః
అథ వక్ష్యే విశేషేణ సామృతా హారక క్రమమ్ ।। 46

-- సామృతక్రమః--
నిత్యార్చన మ విచ్ఛిన్నం వర్తతే తరుణా లయే
పశ్చాన్మూలా లయే స్థాప్య సామృత న్తు తదుచ్యతే।। 47
-- హారక క్రమమ్--
పూర్వం మూలాలయే స్థాప్య తరుణాలయహీనకమ్
ఏవం హార క మ్రోక్తం తత్ ద్వితీయం పరిచక్షతే।। 48
--అమూర్తారాధన క్రమః--
సవితు స్త్వగ్ని హృన్మధ్యే స్థణ్డిలే సలిలేఽపి వా
దేవస్థాన ఇచ్ఛ సఙ్కల్ప్య ధ్యాత్మా నిత్యం సమర్చయేత్। 49
తస్య రూపం ప్రతిష్ఠాప్య వాస్త్వఙ్గాలయపూజనమ్
ఏవ న్త్వమూర్తి పూజే తి మసూర్తం వక్ష్యతే మయా।। 50
-- సమూర్తారాధన క్రమః--
తామ్రేణాథ సు వర్ణేన రజతే వా దారుణా తథా
శిలా మృదా వా కుర్వీత రూపం తత్రైవ కారాయేత్ 51
తస్య రూపం ప్రతిష్ఠాప్య వాస్త్వఙ్గాలయపూజనమ్
ఏవ సమూర్త మిత్యుక్త పరార్తమితి కధ్యతే।। 52
--పరార్ధ ఆత్మార్ధ భేదః--
స్వగృహే దేవమానీయ స్థాప యిత్వార్చయేద్బుధః। 53
నిత్యం సకృద్ద్వికాలం వా ఆత్మార్థం యజనం స్మృతమ్।అన్తర్యాగ క్రమః
అన్తర్యాగక్రమం వక్ష్యే శ్రుణుధ్వం ద్విజసత్తమాః

అరుణోదయ కలే తు ఉత్థాయ చ విచక్షణః॥ 54
నిద్రాం హిత్వా మహావిష్ణోః స్తోత్రం జప్త్వా సమాహితః
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోగమ్య బహిశ్శోధన మాచరేత్॥ 55
మృదా గాత్రా విశుద్ధ్యర్థం విధినా శౌచమాచరేత్
స్నానం కృత్వా యథా న్యాయ్యం దన్తధావనపూర్వకమ్॥ 56
జిహ్వాయః శోధనం కుర్యాత్ యథావిధి సమాచరేత్
నిత్యకర్మ తతః కృత్వా సూత్రోక్తేన విధానతః॥ 57
దేవస్య మన్దిరం ప్రాప్య నిత్యపూజోక్తమార్గతః
చన్దనాదీన్ సమాదాయ ఊర్ధ్వపుణ్డ్రాణి ధారయేత్॥ 58
కేశవాదీన్ న్యసిత్వా తు ధారయేత్తు విచక్షణః
కారయే చ్చైవ శుద్ధాత్మా కరన్యాసాదికం క్రమాత్॥ 59
దేహన్యాసం తత కుర్యా దఙ్గన్యాసమతః పరమ్
పఞ్చాఙ్గం వా షడఙ్గ వా అష్టాఙ్గం వాధకారయేత్॥ 60
దేవపార్శ్వే సుఖాసీనః ప్రాఙ్ముఖఉదఙ్ముఖో వా
అథవా చాత్ర తిష్టన్వా ఆత్మసూక్తం జపేద్బుధః॥ 61
ప్రాణాయామ న్తతః కుర్యా ద్రేచ పూరకకుమ్భకైః
హృన్మధ్యే కమలం ధ్యాత్వా ధళై ష్షోడశభిర్యుతమ్॥ 62

కళాక్షర సమాయుక్తం కర్ణికాం ప్రకృతిం స్మరేత్।
అదవాష్టదళైస్సృత్వా ద్విర్ద్విశ్చే వాక్షరం న్యసేత్॥ 63
తన్మధ్యే కల్పయేద్విద్వాన్ రవిసోమాగ్ని మణ్డలమ్
తన్మధ్యే సకళం ధ్యాత్వా విష్ణుం ప్రణవ రూపిణమ్॥ 64
ఆదిబీజం స్మరేచ్చైవ అకారం తస్యచ స్తితః

నబ్రహ్మేతి శృతి ఇశ్చైవ సర్వదేవమయం హరిమ్।। 65
తన్మధ్యే దీపవధ్యాత్వా సాక్షాత్ర్పణవ రూపకమ్
ప్రబోధ్యత్వర్ణస్యే వఞ్చ కేశవాదీని భేదతః
ఏత్తైర్భేదైస్సమాఖ్యాతం తత్త్వమేక ప్రచక్షతే।। 66
ప్రతిరూపమితి గ్రాహ్యం తత్త్వమేకం కుత స్తథా
కిరీటహార వలయై రఙ్గుళ్యాది విభేదతః।। 67
ఏతద్రూపస్య భేదే తు రూపమేకం ప్రకీర్తితమ్
తస్మాత్తద్వత్త ద్ధైక న్తు నగ్రాహ్యం ద్విజసత్తమాః।। 68
--బహిర్యాగ క్రమః --
అన్తర్యాగ మిదం, ప్రోక్తమ్ బహిర్యాగఞ్చ కథ్యతే
సర్వావయవ సమ్పూర్ణం, దేవమానీ యబుద్ధిమాన్।। 69
తస్య దేవస్య హృదయే, ఆదిబీజం న్యసేత్క్రమాత్
ఏవం న్యాసం ప్రతిష్టేతి, ప్రోక్తమేతద్ద్విజర్షిభిః।। 70
తద్దైవం మ్పూజయేన్నిత్యం బహిర్యాగమితిస్మృతమ్
అవ్యయస్యాదిరూపస్య, పరం బ్రహ్మేతి కథ్యతే।। 71
-- సకలనిష్కళ భేదః --
నిష్కళం సకళ ఇశ్చేతి, సమూర్తారాధనం ద్విధా
సర్వపాదస్తు సన్దేహో, పూర్వపక్షే తు నిష్కళమ్।। 72
సకళం నిష్కళం బ్రహ్మ, ఇతి శాస్త్రస్య నిర్ణయః
నిష్కళం పూర్వమేవస్యా, త్పశ్చాత్సకలముచ్యతే।। 73
పశ్చాదావాహనో ద్వాసౌ, దేవం ప్రతిసమాచరేత్
ధృవబేరం యదిస్యాత్తు చోభయం తత్ర నాచరేత్।। 74
అథవా వాహనోద్వాసౌ, నిత్యే నైమిత్తికేచన
తయోరత్రైవ కృత్వా తు, జఙ్గమే పరికీర్తితమ్।। 75

సకలం నిష్కళన్తూర్ధ్వా, దేహం సకలముచ్యతే।।నిష్కళాత్సకళఞ్జాతం సర్వత్ర పరిదృశ్యతే।। 76

పుష్పే నష్టే ఫలం నాస్తి, తసమాత్సకళనిష్కళే

ఏతద్భేదమితిం ప్రోక్తం, గృహ్యం మే తదుదాహృతమ్।। 77

ఆచార్య లక్షణమ్

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణేన, శృణోత్వాచార్య లక్షణమ్।।

సూత్రోక్తేన విధానేన, నిషేకాది క్రియాన్వితః।। 78

సంస్కారైస్సంస్కృతం విప్రం, యోనిశుద్ధమరోగిణం

బ్రహ్మవాదేన మన్త్రజ్ఞమాశ్రమస్థం జితేన్ద్రియమ్।। 79

జగదుత్పత్తి కిం సర్వం తత్త్వార్థేషు చ కోవిదమ్

శాస్త్రజ్ఞ ఇచ్ఛ స్థిత ప్రజ్ఞం శ్రద్ధాస్తిక్యయుతం పరమ్।। 80

ప్రతిష్ఠాకర్మకుశలం ఊహపోహ నిరూపకమ్

సాగ్నిక ఇచ్ఛ కులీన ఇచ్ఛ, విషయేష్వ ప్రతిష్ఠితమ్।। 81

స్వశాస్త్రే చేవ విద్వాంసం, నిత్యస్వాధ్యాయతత్పరమ్

పత్న్యపత్యాగ్ని సంయుక్త, తథా చైవో దతోత్థితమ్।। 82

సుగన్ధస్యాఙ్గ సంయుక్తం, జ్ఞానం తస్యోత్కలం శృతమ్

సువృత్తం శీలసమ్పన్నం పూర్ణపుష్టాఙ్గ సంయుతమ్।। 83

నిష్కలం సకళ న్తస్య ధాన్యనయుక్త ఇచ్ఛ నిష్కళమ్

పారమ్పర్య క్రమాయాతం గురువర్యోపదేశితమ్।। 84

మన్త్ర కల్పవిశేషజ్ఞం వైఖానసమిమం శుచిమ్

అనన్యదేవతా భక్తం వైష్ణవం విష్ణుభక్తిదమ్।। 85

ఆచార్యం వరయేత్పూర్వం, భూపరీక్షాదికర్మసు

ఏత్రైర్లక్షణ సంయుక్తం, స్వాచార్యస్య సమీపతః।। 86

శిష్టోగత్వా ప్రణమ్యైవ, మభిగమ్య పురస్తితః
శాస్త్రస్య కృత్స్నం సంశ్రోతుం, దీక్షాపూర్వోపదానకమ్ ।। 87
కారయేత్సమ్యక్ శుద్ధాత్మా, నిత్యం విధివదర్చనం
ఏవ న్తు యజనం స్మృత్వా, స్వాధ్యాయస్య క్రమం శృణు ।। 88
సర్వవేదార్థవేత్తారం, సూత్రస్యాద్యయనం సహ
క్రమాద్వ్రతఞ్చరే త్తత్ర, తథా చైవ విసర్జనమ్ ।। 89
ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యమ్, తదేవాధ్యయన క్రమమ్
తథైవ పఞ్చవింశద్భిః, స్వరూపస్తితమేవ చ ।। 90
-- శిష్య లక్షణమ్ । --
ఆత్మాతత్త్వ స్తితిం స్మృత్వా తథాయోగక్రమం విదుః
శిష్యస్య లక్షణం వక్ష్యే శృణుధ్వ న్తు యథాక్రమమ్ ।। 91
ధాతుపాఠ బలిక్షేత్ర మన్త్రతన్త్రార్థ సాదకః ।। (?)
అన్యత్ర నిరపేక్షశ్చ కృతసిద్ధిమపేక్షకః ।। 92
సంసారభయ భీతాత్మా ముక్తిమార్గాభిలాషితః
అధూర్తోమతిమాన్ శాన్తశ్శాన్తోక్తి స్తాపవర్జితః ।। 93
అనన్యదేవతా భక్తః, ప్రేక్షణార్థీ ప్రియంవదః
జితక్రోధస్సత్యభాషీ మిధ్యావిషయ వర్జితః ।। 94
ఉపచార క్షమశ్శౌచః, భవ్యరూపీ క్షమాపరః
శరీరమర్థ ప్రాణౌ చ సద్గురుభ్యో నివేదయేత్ ।। 95
కర్మణా మనసా వాచా, గురుణాం భక్తి తత్పరః
మాత్సర్యానృత నిర్మోక్తో నాభ్యన్తర పరీక్షతః ।। 96
(విష్ణు తత్వాభి కాఙ్క్షీ చ శిష్యో కులదీపకః)
ఏవం భూతగుణం శిష్యం, సుపరీక్ష్య చ యత్నతః
ఆచార్యశ్శిక్షయేత్పూర్వం సదాచారస్య మార్గతః ।। 97

శిష్యం భక్తి సమోపేతం అశిష్యం శిక్షయేద్గురుః

శిష్యే న చ కృతం పాపం గురోర్భవతి నిశ్చయః।।   98

ఏవం శిష్యగుణం ప్రోక్తం, మార్గోఽయం భేద ఉచ్యతే

అథ ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, వైదికన్త దుదాహృతమ్।।   99

-- వైఖానస శ్రీశాస్త్ర సఙ్ఖ్యా। --

మార్గ ఇశ్చతుర్విధం ప్రోక్తం, మయా చైవ మరీచినా।అత్రేయం కాశ్యపేయ ఇశ్చ, మార్గం తత్ర చతుష్టయమ్।।   100

గ్రన్థసఙ్ఖ్యా విశేషేణ, ప్రతిమార్గం ప్రచక్షతే

సూత్రం విఖనసాప్రోక్తం పురా చైవ సువిస్తరమ్।।   101

హరేః పూజా విదానం తత్తదుక్తం వేదమార్గతః

మానాధికరణాద్యాదీ, న్వక్ష్య తే చ యథాక్రమమ్।ఖింలం ఖిక్రియాదికా ఇశ్చ, పురాతన్త్రం తథైవ చ।।   102

వాసాధికరణం జ్ఞేయం, చిత్రాధికరణం తథా

మానాధిరకణ శ్చైవ, ప్రకీర్ణాధి కరణ ఇశ్చ   103

నిరుక్తమధికార ఇశ్చ, అర్చనస్యాధి కారకమ్

యజ్ఞాధికరణ శ్చైవ, వర్ణాధికరణం తథా।।   104

ప్రతిగృహ్యాధికార ఇశ్చ , మయా ప్రోక్తాశ్చ సంహితాః

ఏతైశ్చైవ చతుష్షష్టి, గ్రన్థ సఙ్ఖ్యాక్రమం విదుః।।   105

ప్రథమస్యోత్తరం తంన్త్రం, విష్ణుతన్త్రమతః పరం

అత్రేయస్తు తథాపూర్వం, తన్త్ర శ్చైవ చతుష్టయమ్।। (?)   106

అష్టాశీతిసహస్ర న్తు, గ్రన్థసఙ్ఖ్యాతదుచ్యతే

సనాతన జ్కాశ్యప ఇశ్చ, సత్యకాణ్డమతః పరమ్।।   107

తర్కశ్చ జ్ఞానకాణ్డ ఇశ్చ, పఞ్చకాణ్డమితి స్మృతమ్

చతుష్షోడశసాహస్రం, గ్రన్థసఙ్ఖ్యా తు కాశ్యపమ్।। 108
జయాశ్చ సంహితాశ్చైవ, ఆనన్దాఖ్యమతః పరమ్
వీరాఖ్యం విజయ ఞ్చైవ, సత్యాఖ్య ఞ్చ తతః పరమ్।। 109
జ్ఞానస్య సంహితాశ్చైవ, లక్షగ్రన్థన్తు చాఙ్గిరాః
ఏత్తైస్తు నవ వింశద్భిః సంహితాక్రమముచ్యతే।। 110
తే నైవ ఋషిణాప్రోక్తం, సూత్రే తద్ద్వివిధం స్మృతమ్
తయోర్భేదం పృధగ్వక్ష్యే, పూర్వం శుద్ధం తధోచ్యతే।। 111
చత్వారింశత్తు సంస్కారై, ర్ని షేకాదీన్యధాక్రమమ్
స్వగృహే దేవమానీయ, పూజయేద్విష్ణుమవ్యయమ్।। 112
అతన్ద్రితమనాభూత్వా, నిత్యహోమపరాయణః
పరార్థం నైవ కుర్వీత, ఏతచ్ఛన్ధ ఇతి స్మృతమ్।। 113
గ్రామ స్య వాసినస్సర్వే, మాన్యఞ్చాగ్ని హోత్రకమ్
అనాహితాగ్ని విప్రాణాం, అగ్ని హోత్ర ఫలం లభేత్।। 114
ఆహితాగ్నిషు సర్వేషు, న్యూనాధిక్యాది పూరకమ్
అతిరిక్తం నైవ కుర్యాత్, శృతిరాహద్విజోత్తమాః।। 115

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన గ్రామమధ్యాలయార్చనమ్
అధవా, పశ్చిమే తత్ర, కల్పయిత్వార్చయేద్బుధః।। 116
శౌత్రవద్వీక్ష్యతే విద్వాన్, కాశ్య పేయోక్తవర్త్కమాత్
-- యజన న్ద్వివిధమ్ --
ఆత్మార్థం యజతేయత్ర, పరార్థన్తత్ర నాచరేత్।। 117
పరార్థం యజచేయత్ర, ఆత్మార్థన్త్వర్చయేద్బుధః
సర్వశాన్తికర ఞ్చైవ, సర్వపుష్ట్యర్థమేవ చ।। 118

సర్వాశుభవినాశార్థం, చతుర్వర్ణస్యభేదకమ్
అర్చనం పూజన ఞ్చైవ, శాన్తికం పౌష్టికం తధా।। 119
బల్యుత్సవాదినాయుక్తం, పరివారైస్సమావృతమ్
ధాత్రాదిభూత పర్యన్తం, సప్తత్యేకోత్తరం పృధక్।। 120
వాహనాయుధవర్గ న్తు, పరిషట్కం సమర్చయేత్
ఏతైస్సర్వైశ్చ సంమ్పూర్ణం, షట్కాల ఞ్చైవ పూజయేత్।। 121
అగ్ని హెూత్రాదినా హెూ మే, కిఞ్చిన్న్యూనాధికం యది
తత్తద్దోషస్య శాన్త్యర్థం, విష్ణ్వర్చనముదాహృతమ్।। 122
వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాది క్రియాన్వితః
గృహస్థోబ్రహ్మచారీ వా, భక్త్యైవార్చన మారభేత్।। 123
శాస్త్రస్య కృత్యం చాధిక్యం , నిత్యం విధివదర్చనమ్
తేనైవ తత్రప్రకారేణ, నిత్య పూజాం సమాచరేత్।। 124
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, వైదికాఖ్యం సమాచరేత్।ఏవం క్రమేణ సమ్ప్రోక్తం, సూత్రమేవమితిస్మృతమ్।। 125

-- నవషట్పఞ్చ మూర్తిక్రమః --

నవమూర్తిర్నవవ్యూహం, షణ్మూర్తేర్వ్యూహషష్టకం
నవష్ట ఞ్చ మూర్త్యాఖ్యే, వ్యూహ ఞ్చేతి చ సర్వధా।। 126
నవషడ్వ్యూహమిత్యుక్తం, తత్రభేధం నపర్వతే
అధవా చైక మూర్తిం వా, స్థాపయిత్వా సమాహితః।। 127

-- భోగార్థీ శ్రీకృష్ణ స్యస్థాపనమ్ --

లీలాయష్టధరఙ్కృష్ణం, వేణునాసహితం విభుమ్
రుక్మిణీసత్యభామాభ్యాం, తార్క్ష్యయుక్తం యధాక్రమమ్।। 128
భోగార్థీస్థాపయేన్నిత్యం, విధినా సమ్యగర్చయేత్ 129

-- వీరార్థీ విజయార్థీచరామస్య స్థాపనమ్ --

వీరార్థీవిజయార్థీవా, స్థాపయేదర్చయేత్రక్రమాత్
రామ ఇ్చ లక్ష్మణ శ్చైవ, సత్రుఘ్నం భరతం తథా।। 130
సీతా ఇ్చ వాయుసూను ఇ్చ, సఙ్కల్ప్య విధినార్చయేత్
పురుషసూక్త విధానేన, కర్షణాదిషు కర్మసు।। (?) 131
తేనైవ తత్రప్రతిష్ఠా చ తత్రక్రమేణార్చనేకృతే
వైఖానస విధానేన, పూజయిత్వాన దోషకృత్।। 132
వైఖానస విధానేన కర్షణాదిక్రియాన్వితమ్

తేనైవ తత్రప్రకారేణ నిత్యపూజం సమాచరేత్।। 133
పురుషసూక్తవిధానేన చార్చయిత్వానదోషకృత్(?)
ఏతద్విధిద్వయం సౌమ్యం వేదవిద్భిరనుష్ఠితమ్।। 134
ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
ఋషిప్రశ్నోత్తరంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః

ద్వితీయోఽధ్యాయః

కర్షణమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి, కర్షణాదీన్యథాక్రమమ్

కర్షణస్య దినాత్పూర్వం, అఙ్కురం తత్ర చార్చయేత్ 1

హల న్తత్ర ప్రయోగ ఇ్చ యుగరజ్జుర్విశేషతః

యథార్థం శిల్పశాస్త్రోక్తం, అహరేత ప్రయత్నతః 2

-- అనడుహ లక్షణమ్ --

శ్వేతరక్తవృషాభ్యా న్తు బన్ధయేద్దేశికోత్తమః

రుద్రమన్యం తతోజప్త్వా త్రయంమ్బకమితి బ్రువన్।। 3

బన్ధయిత్వా వృషౌ తత్ర, యుగాగ్రాభ్యాం న్తు రోగిణమ్।।మిశ్రవర్ణం తథా కృష్ణం, బాలం వద్ధ న్తు రోగిణమ్।। 4

సర్ణౌశృఙ్గే తథా పుచ్ఛం, హీనాఙ్గాదీని వర్జయేత్।

త్వాఙ్మునామీతి ఉచ్చార్య, పూర్వాన్తుం చోత్తరాం తకమ్ 5

కర్షయిత్వా తు మన్త్రజ్ఞః,ద్వాదశావర్త్య కారయేత్।

సర్వత్రకృష్ణభూమ్యా న్తు, బీజాన్ సర్వత్ర వాపయేత్। 6

కుఙ్కుముద్గ యువాశ్చేతి గోధూమ చణకానపి

మసూర సర్షపాశ్చైవ షష్టికాదీన చా హరేత్।। 7

-- బీజావాపనమ్ --

జల సేకం తతః పూర్వం, వారుణం మన్త్రముచ్చరన్

పశ్చాద్బీజాన్ సమాదాయ, సోమం రాజనముచ్చరన్ 8

బీజాన్ రర్వత్ర సంవాప్య, విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్

జల సేకం తతః కృత్వా, రక్షాం సర్వత్ర కారయేత్।। 9

సస్యేషు సర్వగుప్తేషు పుష్టిషు చ యధావిధి

శుబలగ్నే శుభర్క్షే చ, శాన్త తత్ర సమర్చయేత్।। 10

దక్షిణే చ క్రమభ్యర్చ్య, పూర్వ తత్ర ఖగాధిపమ్

గోదాన సూక్తముచ్చార్య, గోగణానామదార్పయేత్ 11

ప్రగన్తం చోత్తరాన్తం వా సర్వసస్యం ప్రదాపయేత్
అథవా కారయే ద్విద్వాన్పలలాదీని చస్తరేత్।। 12

-- గోగణ నివేదనమ్ --

గోగణేభ్యశ్చ దత్త్వా తు, అన్యషాం సర్వమాచరేత్
యజమాన గృహేదేవమభ్యర్చ్య చ నివేదయేత్। 13
వేదిశ్చకల్పన ఞ్చైవ, తథా దేవబలిక్రమమ్
సఙ్కల్ప్యభూమి భాగ ఞ్చ, తథైవా చార్యకల్పనమ్ 14
పరిచారకసఙ్ఖ్యా తు, తథైవార్చకసఙ్ఖ్యయా
నృత్తగాయక వాద్యాదీన్, పూర్వమేవ ప్రచోదయేత్। 15

-- శఙ్కుస్థాపనమ్ --

శఙ్కుమత్రైవ సస్థాప్య, ఛాయాత్ర పరివీక్షయేత్

దిక్పరిచ్ఛేధన ఞ్చైవ, గ్రామాదీన్వాస్తు నిర్ణయమ్।। 16
పూర్వముద్ధారక ఞ్చైవ విత్తస్య పలితం బుధైః
గుహసర్వేశవిఘ్నేశాన్, జ్యేష్ఠా దుర్గాం తథైవచ।। 17
దివాకర సరస్వత్యోః, మాతౄర్యూతాం స్తథైవచ
ఉమాశ్రీః బ్రహ్మరుద్రశ్చః, స్థానం తత్రైవ నిర్ణయమ్।। 18
పూర్వం మయా తథా ప్రోక్తం, పూరా తన్త్రోక్తవచ్చరేత్
అన్యైరనుక్తం యత్సర్వం, కాశ్యే పేనోక్తవచ్చరేత్।। 19
ఇతి వాసాధికారే కర్షణాది విధిర్నామ ద్వితీయోఽధ్యాయః

తృతీయోఽధ్యాయః

-- అధ్యేష్టకాక్రమమ్ --

ఆత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, ప్రథమ స్యేష్టకక్రమమ్

ఉత్తరేచయానే చైవ, దక్షిణే చ తథైవ చ ।। 1

-- ఉక్రమాస తిధి వారనక్షత్రాదయః --

వర్జయేన్మాఘమాస ఇ్చ, మార్గశీర్షం తథైవ చ

ద్వావేవమాసౌ సంవర్జ్యౌ, అన్యమాసాన్ ప్రగృహ్య చ।। 2
యధేష్టమాసం సఙ్గృహ్య, శితేపక్షే శుభేదినే
నృపస్య యజమానస్య, చానుకూల్య శుభేదినే।
శిలాభిరిష్టకాభిర్వా, యధా విభవవిస్తరమ్ 3
త్రీణ్యుత్తరాణి రోహిణ్యాం, హస్త స్వాతీపునర్వసు
శ్రవణం వారుణ శ్చైవ మైత్రం సౌమ్యం స్త థైవచ।। 4
యుగ్మాశ్చ తిధయస్సర్వాః, ప్రశస్తావిషువర్జితాః
గురుభార్గవ చన్ద్రజ్ఞ, వారాస్సమ్యగుదాహృతాః।। 5
చరరాసిం విసృజ్యైవ, స్థిరరాశిం సమాచరేత్
-- భూమి ఖననమ్ --
తాం భూమిమవటం ఖాత్వా, మేదిన్యాదీన్స ముచ్చరన్ 6
జలాన్తం వా శిలాన్తం వా, ఖనిత్వాదేశికోత్తమాః
వాలుకాభిః ప్రపూర్యైవ, జలైర్యుక్తం శనైః క్రమాత్।। 7
సమీకృత్వా తు తద్భూమిం యావత్సీమాన్త నిర్ణయమ్
హస్తపాదేన సఙ్ఘట్య దృఢం కృత్వా ప్రయత్నతః।। 8
షడఙ్గుళోన్నత శ్చైవ, హస్తమాత్రాయతం క్రమాత్
తదర్ధం విస్తృత శ్చైవ, యుగాభ్యాం తత్సమాహరేత్।। 9
ఇష్టకాదీని సఙ్గృహ్య, ప్రతిష్ఠోక్త విధానతః
పఞ్చాగ్నిం పరికల్ప్యైవ, త్రేతాగ్నిం వాధకారయేత్।। 10
అఘోరాదీని సర్వాణి, వాస్తుహోమాధివాసనమ్
ఏతైస్సర్వక్రియశ్చైవ, ఆత్రేయోక్త వదాచరేత్।। 11
యత్ర ద్వార ప్రకుర్వీత, తస్య దక్షిణపార్శ్వతః
ఏవం స్వరూపం ధ్యాత్వా చ, చతుర్వేదాన్ సముచ్చరన్।। 12
పూర్వాదిచోత్తరాన్త ఇచ్ఛ, స్థాపయిత్వా తు తచ్ఛిలాః

యధా విధీష్టకైరత్ర, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః।। 13
పశ్చాచ్చిల్పిం సమాహుయ, దృఢీ కృత్య ప్రయత్నతః
-- విమాన నిర్మాణమ్ --
తదూర్ధ్వే కల్పయేద్విద్వాన్, విమానం పరికల్పయేత్।। 14
ఉపానజగతీ చైవ, కుముద స్తు తథైవచ
కన్ధరం పట్టికా శ్చైవ, ఊర్ధ్వవేదిన్తు కారయేత్।। 15

మూల న్తు జానుకం యోజ్య, పదమూలాదిభిర్యుతమ్
లపలన కుమ్భ కుణ్డీ చ, ఫలకౌవీరఘణ్టికా।। 16
భోధికోత్తరవాజీన మమ్బుజ న్తు కపోతకమ్
నలినాన్త రిత శ్చైవ ప్రతిముఖ్యస్సవేదికాః।। 17
గళోత్తర న్తు వాజినాం హంసమాలాభిరావృతమ్
శిఖర కరణ శ్చైవ పద్మం కదళికం తధా।। 18
ఉపవేదిస్తధా కృత్వా లసనం కుమ్భ కన్ధరం
తత్రైవ పాలికా యుక్త న్త చైవ తు కుట్మలమ్ 19
ఏత్రైర్యుక్తాఙ్గసహితం, విమానం పరికల్పయేత్
షడ్వర్గ న్తు చతుర్వర్గ, భేదయుక్తాద్యలం కృతమ్।। 20
-- ప్రాసాదలక్షణమ్ --
ఏకాది ద్వాదశతలై శ్శోభాయుక్తా ద్యలం కృతమ్
జాతిశ్చన్ద వికల్ప ఇ్చ, త్రిజాతీనా న్తు భగశః।। 21
కల్పసూక్తస్య భేదస్య, విన్యాసం సప్త భాగశః
భద్రోపభద్రసహితం సచ్చిత్రాలలితం తధా।। 22
మానమానాఙ్గ సంయుక్తం, కర్ణస్య పరివృత్తకమ్

ఖణ్డహర్మ్యవరద్విశ్చః మధ్యపఞ్జరం హస్తకమ్।। 23
సతుణ్డం వృత్తస్ఫుటితం, స్తమ్భసౌష్ఠైః సమావృతమ్
కదమ్బపఞ్జరైర్యుక్తం, కుమ్భ కుమ్భలతాన్వితమ్ 24
స్తమ్భతోరణసంయుక్తం, శోభాయుక్తమలఙ్కృతమ్
చతురావరణం యుక్త భేదయుక్తమానాకృతమ్ 25
చతురష్టాశ్రయ వృత్తం మిశ్రభేదస్తు కారయేత్
స్థానకం చాసన ఞ్చైవ, శయానం తత్రిభేదకమ్।। 26
గుణత్రయ ప్రమాణస్య, విభాగానధ కారయేత్
దేవస్వరూపయుక్త న్తు, పుస్త్రీ చైవ సపుంసకమ్।। 27
ఏతానిజాతి భేదాని, విష్ణురుద్ర ప్రజాపతీన్
ఏవ న్తు తత్తద్దేవస్య, ప్రాసాదస్య చ లక్షణమ్।। 28

-- మణ్డపలక్షణమ్ --

అధవక్ష్యే విశేషేణ, మణ్డపాదీన్యథాక్రమమ్
ఆస్థానం స్థాన నృత్య న్తు, స్వపనం ముఖమణ్డపమ్।। 29
అన్యానిమణ్డపాదీని, పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్
స్వస్తికం గోముఖాఖ్య న్తు, మహాపద్మ న్తు పద్మకమ్।। 30
పాదబన్ధం తతః కుర్యాత్ప్రతిబన్ధం తథైవచ
సర్వతోబద్రక ఞ్చైవ, ద్విశాస్వస్తికమేవ చ।। 31
ఏవమాదీన్యధిష్ఠానముపపీఠం తథైవ చ
ఏతైస్తు లక్షణ ఞ్చైవ, విస్తృతం దీర్ఘమేవ వా।। 32
ఉచితాదీని సర్వత్ర, పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్

-- స్థమ్భస్థాపనమ్ --

అథ ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, స్తమ్భస్య స్థాపనక్రమమ్।। 32

యధోక్త విధినాపూర్వం, అఙ్కురాన్ తత్ర వాపయేత్

-- ఋత్విజః --

పూర్వేద్యురేవ పూర్వాహ్ణే, ఋత్విజాన్ వరయేత్ క్రమాత్।। 34

షోడశద్వాదశాష్టౌ వా, చత్వారోవరయేద్బుధః

గర్భాలయాది సర్వత్ర, మణ్డపాదీన్ పృధక్ పృధక్ 35

తాసాం వా శాలిమాహృత్య, వేదినాస్తరణం చరేత్

యూపస్తమ్భాద్యధాయామః యావత్ స్తమ్భస్య చాయామమ్ 36

విస్తృతం హస్తమాత్రేణ, పృధక్ వాస్తుసు కారయేత్

తస్యైవచోత్తరేకుర్యా, ద్వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ 37

పఞ్చగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య, పుణ్యాహం తత్ర కారయేత్

కలశైశ్చతుర్దశేస్తాప్య, ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః।। 38

స్తమ్భేషు ప్రోక్ష్యతత్కాలే, అర్ఘ్యాన్తం తత్ర చార్చయేత్

దేవ స్వరూపం ధ్యాత్వా తు నవవస్త్రేణ వేష్టయేత్।। 39

పశ్చాత్సభ్యం పరిస్తీర్య, హుత్వాతద్దేశికోత్తమః

చతుర్వేదాదిమన్త్రైస్తు హుత్వామన్త్రాన్ పృధక్పృధక్।। 40

అష్టోత్తరశతంవాధ, అష్టావింశతిమేవ చ

విష్వక్సేన ఇఞ్చ గరుడం , వైష్ణవం రౌద్రమేవ చ।। 41

బ్రాహ్మ్యమైద్ర ఇఞ్చ వయువ్యం, వారుణం పాఞ్చభౌతికమ్

ప్రత్యేక న్తు సకృద్ధుత్వా, కాంస్యపాత్రే విశేషతః।। 42

బీజాన్ సర్వాన్ సమాహృత్య, అర్చయిత్వాధి దైవతమ్

నవరత్న యుతం తత్ర, కుర్యాత్తదధి వాసయేత్।। 43

రాత్రిశేషం నయోత్ స్నాత్వా, రత్నాధాన్యాది నాచరేత్।నవవస్త్రేణ సఞ్ఛాద్య సుధయా పరిపూరయేత్।। 44

ముహుర్తేసమనుప్రోప్తే, స్తమ్భానుద్ధృత్య బుద్ధిమాన్
ప్రదక్షిమక్రమేణైవ, ఆగ్నేయాదీన్యధాక్రమమ్।। 45
మధ్యేప్రధాన వేద్యాఖ్యం, ముహుర్తే స్తమ్భముత్తమమ్
దక్షిణాద్యుత్తరాన్తం న్తు, పూర్వన్తం పశ్చిమాదికమ్।। 46
-- ద్వారాదిస్థాపనమ్ః --
ఏవమేవ ప్రకారేణ, ద్వారం తత్ర ప్రతిష్టితమ్
భూరసీత్యాదినాజప్త్వా, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః।। 47
అవక్రం సుస్తిత శ్చైవ, శిల్పినాకారయేద్భుధః
సర్వవాద్యసమాయుక్తం, పుణ్యాబమపి చాచరేత్।। 48
యథోక్తమాచార్యాదిభ్యో, సోదకం దక్షిణాం దదేత్
మహాహవిః ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్।। 49
పశ్చాదూర్ధ్వే తు సమ్ప్రోక్తం, కవోట స్థాపన క్రమమ్
-- కవాట స్థాపనమ్ --
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి, కవాట స్థాపన క్రమమ్।। 50

కవాటం భూషణం నామ్నా, దణ్డం వాలయసంజ్ఞికమ్
ద్రవ్యం లక్షణ భేదేన, పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్।। 51
తచ్చాస్త్రేక్త ప్రకారేణ, కారయేచ్చిల్పినాబుధః
కారయిత్వాయధాన్యాయం, సర్వలక్షణ సంయుతమ్ 52
సువర్ణం రజతంవాధ, తామ్రమాయసమేవ వా
దారవంవా ప్రకుర్వీత, యధా సక్త్యను సారతః 53
సుమూహూర్తే షు నక్షత్రే, కవాటం, స్థాపయేద్భుధః
దక్షిణేవాసమానీయ ద్వారపార్శ్వేనిధాయ చ।। 54

స్థాపనేసప్తకలశై రుపస్నాన సమన్వితైః
పుష్పైర్గన్ధైశ్చ మాల్యైశ్చ నవవస్త్రైరలం కృతమ్।। 55
కవాటే దక్షిణేధాత్రే, విధాత్రేత్యుత్తరే విదుః
తన్మూర్తిమన్త్రైరభ్యర్చ, కౌతుకం బన్ధయేద్బుధః 56
నవవస్త్రాణిసఞ్ఛాద్య,ధాన్యోపరి చ శాయయేత్
కుమ్భోద్వాసమ్పృగృహ్యైవ, పూజాపూర్వ వదాచరేత్।। 57
తత్కవాటస్యపార్శ్వే తు, హోమకర్మ సమాచరేత్
ఆఘారం విధివద్ధుత్వా, తత్తన్మూర్తియజేద్బుధః।। 58
ద్యావాపృథివ్యోర్యస్యాశ్ర్శి, తస్థుషోధృత్య ఇత్యపి
ఆజ్యేనజుహుయాదగ్నౌ,దక్షిణేచోత్తరేపి చ।। 59
య ఏష బిభ్రాదిత్యత్ర, యోనోభిరక్ష ఇత్యపి
ఏవం వింశతిమావర్త్య, వైష్ణవ ఞ్చ జుహోతివై।। 60
ఆజ్యాహుతిం తతోహుత్వా, అన్తహోమం సమాచరేత్
తస్య తస్య శిరోభాగే, న్యసేత్కుమ్భౌ సమాహితః।। 61
ప్రభాతే విధినాస్నాత్వా, దేవాగారం ప్రవిశ్య చ
సమస్కృత్వానుమాన్యైవ, పూజాం కృత్వా విశేషతః।। 62
ముహుర్తే సమనుప్రాప్తే, స్థాపనారమ్భ మాచరేత్
సర్వవాద్య సమాయుక్తం, సర్వాలఙ్కార సంయుక్తమ్।। 63
ధృవసూక్తం సముచ్చార్య, తత్తన్మన్త్రఞ్జపేద్బుధః
స్థాపయిత్వా కవాటేద్వౌ, కుమ్భాచ్చక్తం న్యసేద్బుధః।। 64
దక్షిణస్య కవాటస్య, న్యసేద్బీజాక్షరం పరమ్
సర్వ ఞ్చైవక్షరం న్యస్య, వేదాదీన్స్థాప యేత్క్రమాత్।। 65
అన్యద్వామకవాటే తు, న్యసిత్వా దేశికోత్తమః
పతఙ్గస్యాక్షరం న్యస్య, వేదాదిన్స్థాప యేత్పృథక్ 66

అర్చయుత్వా యథా న్యాయం, హవిస్సమ్యజ్ని వేదయేత్
ఆచార్య దక్షిణాం దద్యాత్, శిల్పినం తత్ర పూజయేత్।। 67
ఏవం యః కురుతేభక్త్యా, సమస్త దురితపహమ్
సర్వలోకస్యరక్షార్థం, స్థానదేశం నృపలస్య చ।। 68
యజమానస్య వంశస్య,ధాన్యకోశాభివద్ధిదమ్
తత్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, భక్తియక్తేన కారయేత్।। 69

-- శిలాలక్షణమ్ --

అత ఊర్ధ్వం ప్రవభ్యామి, శిలాసఙ్గహలక్షణమ్
భూమిజా గిరిచా చైవ, వారిజా చ త్రిధాభవేత్।। 70
ఊర్ధ్వభాగం ముఖంప్రోక్తం, అన్యైశ్చైవాపరేస్మృతమ్
స్త్రీపునంనపుంసక శ్చైవ, జ్ఞాత్వా చైవ త్రిధాభవేత్। 71
ప్రాసదకుడ్య ప్రాకార, గోపుర మణ్డపాదికమ్
నపుంశకేన సర్వేషాం, కుర్యాదితివినిశ్చయః।। 72
ప్రభాపీటస్య దేవ్యాదీన్, కారయేచ్ఛిలయాస్త్రియా
విష్ణురూపాది పుంరూపం, పుంశిలై నైవ కారయేత్।। 73
అన్యోన్యసఙ్గరే యత్ర, మహాన్దోషో భవేత్తతః
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, యథోక్తం తత్ర కారయేత్।। 74
ఉన్నత న్తు శిరోభాగ మన్యత్పాదమితిస్మృతమ్
మృదు ఇచ్ఛ లాఘవ శ్చైవ, లఘుశబ్ద వివిర్జతమ్।। 75
గ్రనియుక్త ఇచ్ఛ వేణు ఇచ్ఛ, చిరాగర్భాది సంయుతమ్
స్ఫుటితోధికమూర్తిస్తు, వక్రజాతిశ్చ వర్జయేత్।। 76
కళఙ్కరేఖాబిన్దుశ్చ, మణ్డూకకృకలాసయోః

ఖద్యోతకోటరాయుక్తం, మణ్డలం యది సమ్భవేత్॥ 77

అహిపాంసుజలైర్యుక్తం, సర్వన్త్యక్త్వా విచక్షణః

సుస్నిగ్ధన్తరుణ ఞ్చైవ, ఘోశయుక్తాని చాహరేత్॥ 78

-- శిలాసఙ్గ్రహణమ్ --

పశ్చాచ్చైవ విశేషేణ,శిలాసఙ్గ్రహణ క్రమమ్

దశతాలక్రమ ఞ్చైవ, ప్రభామూర్ధ్ని విభాగశః॥ 79

మరీచోక్తప్రకారేణ, సర్వం కృత్వా తు బుద్ధిమాన్

యజమానానుకాలర్క్షే, సుముహుర్తే శుభేదినే॥ 80

పూజయేద్దేవ దేవేశం, శాన్త ఞ్చైవా న పాయినమ్

ఖగాధిపమధావాహ్య స్థణ్డిలే పరిచార్చయతే॥ 81

బ్రాహ్మణాన్పూజయేత్తత్ర, కృత్వాత ద్దేశికోత్తమః

మూహుర్తే సమనుప్రాప్తే, దేవదేవం ప్రణమ్య చ॥ 82

భూపరిక్షోక్త మార్గేణ, నిమిత్తం సమ్పరీక్షయేత్

శాన్తి హెూమ ఞ్చ కృత్వా తు, శిల్పిభి స్సార్ధమాచరేత్॥ 83

విష్ణుస్త్వాంరక్ష ఇత్యుక్త్వా, ఆచార్యశ్చాగ్రతో వ్రజేత్

వనేఽద్రినద్యాస్తీరేవా, సంలక్ష్యమతి మాన్క్రమాత్॥ 84

త్వాఙ్ఞనామీచితోచ్యార్య, పరితస్తత్ర ఖానయేత్

శిలాన్తమవటాదూర్ధ్వే,గృహీత్వామన్త్రవిత్తమః॥ 85

హుళీకాడన ఞ్చైవ, శిలాపార్శ్వేఽధి వాసయేత్

తస్య కుణ్డం ప్రకుర్వీత, స్థణ్డిలంవాత్ర కారయేత్। 86

మూల హెూమమాఙ్గకోమౌ చ, హుత్వా సూత్రోక్తమార్గతః

పఞ్చభిః కలశైః స్నాప స్వాపయిత్వా యథా క్రమమ్॥ 87

మృద్గం ధాక్షత పుష్ప స్తు, కుశతోయాన్త మాచరేత్
ఏవం క్రమేణదేవీభ్యాం ప్ృథక్త్చైవ సమాచరేత్।। 88
శిలాపార్శ్వేబలిన్దత్వా, వనరాజాయతేత్యతః
భూత యక్ష పిశాచానాం, నాగానా ఇ్చ యధాదిశి 89
తన్నామ పూర్వయత్నేన, బలిం దత్వా ప్రయత్నతః।। 90
పశ్చాత్తాదని గృహ్యాస్తు, హెూలికాం యోజయేత్క్రమాత్
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య, శిలాన్త త్రైవ తాడయేత్।। 91
పశ్చాత్తక్షకమాహూయ, సర్వమ్భిత్వా సమాహితః
తాం శిలాం యన్త్రమారోప్య, నీత్వా గ్రామప్రదక్షిణమ్।। 92
పశ్చాద్యన్త్రం వ్యపోహ్యైవ, నిధాయైవ చ మణ్డపే
ఊర్ధ్వమానాదికం సర్వం, మనోన్మాన క్రమం తథా।। 93
దశతాలక్రమ ఞ్చైవ, ప్రభామూర్ధ్న విభాగశః
మరీచోక్త ప్రకారేణ, సర్వం కృత్వా తు బుద్ధిమాన్।। 94
అధవా కారయేద్విద్వాన్, ఆత్రేయోగ్తక్రమం చరేత్
పరీక్షాది శుభ ఞ్చైవ, షట్సుభం తత్ర కారయేత్।। 95
-- ఆయాదిపరీక్షణమ్ --
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి, ఆయాదీనాం శుభం బుధాః
పృథగ్వక్ష్యేవిశేషేణ, శృణుధ్వంశాస్త్రచోదితమ్।। 96
ఊర్ధ్వమానం వినిశ్చిత్య, ధృవభారం విశేషతః
హస్తఞ్చైకాదశానాన్తు, ఏకాదీనాం యథా క్రమమ్
యథా విత్తానుసారేణ, యజమాస్య చేచ్ఛయా।। 97
మహాబేరాకృతిం స్థాప్య మన్యద్బేరమాధాపి వా
ఊర్ధ్వమానాఙ్గులప్రోక్తం, గణయేద్దేశికోత్తమః।। 98
ఆయం చాధవ్య ఞ్చైవ, యోనిః ఋక్షన్తువారకమ్

అంశంరాశి ఇచ్చ పక్ష న్తు, క్రమాద్వక్ష్యే మాయా శృణు।। 99
తద్భేదాఙ్గుళి సత్య ఇచ్చ, మహాతం ఖ్యాతివర్ధయేత్
బాస్కరస్యైవహృత్వా తు, తచ్చేషం చాయముచ్యతే।। 100
తన్నిశ్శేషం యది స్యాత్తు, సత్యాయం పుష్కలం భవేత్
తదఙ్గుళం నవైర్గుణ్య, నాడీంహృత్వా సమాహితః।। 101
తచ్చేషాన్ వ్యం స్మృత్వా, పునశ్చైవ త్రిగుణ్యతే
దిక్సఙ్ఖ్యా భూతశేష ఇచ్చ, యోనిం జ్ఞాత్వా సమాహితః।। 102
పునశ్చైవాహినాగుణ్యం సప్తవింశతిభిః హృతమ్
తచ్చేషం జన్మఋుక్షన్తు, తచ్చనన్దాఖ్యగుణ్యతే।। 103
సప్తభిర్హృతశేష న్తు, భాన్వాదీన్వారముచ్యతే
తస్య భూతాఖ్యభిర్గుణ్యం , పక్షశ్చైవాహతస్థాధా।। 104
తస్య శేషం సితైః పక్షైః, దశమ్యాం న్తు ప్రగృహ్యా చ
తస్య పఞ్చేన్ద్రియైర్గుణ్యం, ద్వాదశైర్హృతశేషకం।। 105
రాశిం తచ్చేన్ద్రిమిత్యాహు, ర్విపరీతం న కారయేత్

కౌతుకం బలిబేర ఇచ్చ, స్వపనఞ్చోత్సవంపృథక్।। 106
ధృవభేరానుకాల్య ఞ్చే త్సర్వసమ్పత్సమృద్ధిదమ్
విపరీతానుకూల్య ఞ్చే న్నాచరేదితి శాశనమ్।। 107
-- ధృవబేర ప్రమాణమ్ --
హస్తమానే ధృవేబేరే, తదర్ధఞ్చోవంస్కృతమ్
ధృవభబేరసమాంవాథ, ఔత్సవఞ్చోతికేచన।। 108
హస్తమానాదికంస్కృత్వా, ధృవోయత్ర ప్రతిష్ఠితః
తస్యైవ కౌతుకాదీని, కత్వా తద్దేశికోత్తమాః।। 109

కశ్యపాద్యైర్యథా ప్రోక్తం, తత్ర్కమైణైవ కారయేత్

-- మధూచ్చిష్టక్రియా --

మధూచ్చిష్టక్రియాదీనాం, సర్వమేవ ప్రచోదితమ్॥ 110

శిరః కణ్ఠే తు బాహుభ్యాం, తతఃకక్ష్యోఙ్ఘిపాదయోః

-- విగ్రహ లక్షణమ్ --

జాన్వూరు కూర్పర ఞ్చైవ, శిరశ్చక్రామ్బరం తథా॥ 111

కర్ణనాసాఙ్గుళి ఞ్చైవ, మగుటాది సు భూషణమ్

ఊరుకుక్ష్య ఞ్చ మేఢ్ర ఞ్చ, సాఙ్గోపాఙ్గమహాఙ్గకమ్॥ 112

ప్రత్యఙ్గమానషడ్బిశ్చ, పీఠపద్మాయుధాని చ

ప్రభాశక్తి ప్రభా చైవ, కృత్వా చైవా త్రివాక్యవత్॥ 113

అథవా, దేవదేవ్యో చ, లక్షణం వక్ష్య తే పృథక్

మానం ప్రమాణమున్మనం, లమ్బమానోపమానకమ్॥ 114

పఞ్చమాన సమాయుక్తం, కర్తవ్యం బేరముచ్యతే

ప్రతిమాయామమినం యత్, తన్మానమితి ఇష్యతి॥ 115

తత్తత్ర్తివర్గమానం యత్ర్పమాణమతి కధ్యతే

తథా వృత్త న్తు తన్మాన మున్మానమితి గణ్యతే॥ 116

దేహే తు లాఞ్చితం సూత్రం, లమ్బమానమితి స్మృతమ్॥నిమ్నోన్నత ఞ్చ యద్యస్మిన్, ఉపమానమమిహోచ్యతే 117

-- ఉత్తమదశతాలేన మానక్రమః --

ఉత్తమన్దశతాలేన, మానమిత్యభి ధీయతే॥

ఉష్ణీషమఙ్గుళం ప్రోక్తం, కేశమానం కళాభవేత్ 119

కేశాన్తం దక్ష సూత్రాన్తం, తస్మాద్ఘ్రాణావసానకమ్॥

ఘ్రాణాగ్రాద్ధను పర్యన్తం, భాగమేకమితీరితమ్ 120

భాగం గ్రీవాయుతం తస్మాత్ గ్రీవాములాత్త్సనాన్తరమ్

స్తనాది నాభిపర్యన్తం, నాభి మేఢ్రాన్తరం ముఖమ్ 121
మేఢ్రామూలాత్తు జాన్వన్తం,ద్విముఖఙ్ఙోరుమాయతమ్
జానుదేశే తు భాగం స్యాత్, జఙ్ఘాయత్యోరుతస్తమం।। 122
చరణ న్తు భవేద్భాగం, ఏవం మానమితిస్మృతమ్
గుల్ఫజానుగళోష్ణీషం, త్యక్త్వాన్యేషు వివర్ధయేత్।। 123
శేషం సమం యథా నిత్యన్యూనే తత్రైవ కారయేత్

మేఢ్రమూర్ధ్వమధః కాయం, సమ న్తు శుభలక్షణమ్ 124
హీనాధికమధోస్తేదం, సర్వేషామశుభం భవేత్
మానమేనం సముద్దిష్టం, ప్రమాణమితిచోచ్యతే 124
ద్వదశాఙ్గులవిస్తారం, ముఖం పూర్వం ప్రకీర్తితమ్
ఉష్ణీషాత్పృష్టకేశాన్తం, ద్వాదశాఙ్గులమీరితమ్ 125
ఉష్ణీషాత్పార్శ్వకేశాన్తం, ఏకైకస్తు నవాఙ్గుళమ్
కర్ణయోరన్తరం పూర్వం, వింశన్మాత్రం విధీయతే 126
(కర్ణయోరన్తరం పృష్ఠే సార్ధద్వాదశమాత్రకమ్)
నాసాగ్రాత్కర్ణ పర్యన్తం ద్వాదశాఙ్గుల మీరితమ్।।
కర్ణయోరన్తరే పృష్ఠే, సార్ధ ద్వాదశమాత్రకమ్ 127
గోలకం కర్ణవిస్తారం, ఆయామం ద్విగుణం భవేత్।।
కర్ణశ్రోత్రాయతం తారం, మాత్రం మధ్యాఙ్గుళం విదుః 128
ఉక్షేపం కర్ణపాట్యన్తం తత్సమం కర్ణపట్టికమ్।।
మాత్రార్ధకర్ణపాలీస్యా, దఙ్గుళం కర్ణనాళకమ్ 129
శ్రీకారాకృతివత్కర్ణం, బన్ధవచ్ఛూళిచూళికమ్
అర్ధమానాఙ్గులస్యాసా వర్ధమాత్రాఙ్గులాన్వితౌ 130

భాగావలమ్బితౌపూర్వేఽపరనాళౌ ప్రకీర్తితౌ
ఉపాఙ్గే కర్ణమాలూన్తం, సప్తమాత్రం ప్రకీర్తితమ్ 131
స్వయఙ్గోళకనేత్ర స్యాయామం షడ్యవ విస్తృతమ్
మధ్యేపఞ్చయవన్తారం, జ్యోతిర్యవ ప్రమాణకం 132
దృష్టిర్యాక ప్రమాణ ఞ్చ, కరవీరయతో భవేత్
శ్వేతం కృష్ణం తధా రక్తం, త్రివిదం చక్షుసన్నిభమ్
మత్స్యచాపోత్సలాకారం, త్రివిధం చక్షుసన్నిభమ్ 133
నవభిః పక్ష్మరోమాణి, భ్రమరాఞ్జనసన్నిభమ్
భ్రూచక్షు సూత్రయోర్మధ్యే, ద్వయాశఙ్గోళకోన్నతమ్।। 134
ఏవం దేవం ప్రకుర్వీత, దవ్యౌ చైవా పరేశృణు
-- పవిత్రీ హరిణ్యోః లక్షణమ్ --
పవిత్రీ హరిణీభ్యాన్తు, లక్షణన్తు పృథగ్విధమ్।। 135
పదమేకం స్తితం కుర్యా,ద్ధస్తే పద్మోత్పలాని చ
వామపాదం సమాకుఞ్చ్య, ఇతరం సుస్థితం భవేత్।। 136
జాన్వన్తం దక్షిణేహస్తే, కోవాలాకృతివద్బుధః
పద్మమన్యత్కరే నిత్యం, రుక్మవర్ణం శ్రియో భవేత్।। 137
ఏవమేవం క్రమేణైవ, వామపద న్తు సుస్తితమ్
కుఞ్చితం దక్షిణం పాదం, కారయిత్వా సమాహితః।। 138
హస్తే దక్షిణతశ్చైవ, ధృతోత్పల సమాయుతమ్
అన్యత్రప్రసారిత శ్చైవ, శ్యామవర్ణ నిభస్తధా।। 139
ఏవం దేవ్యౌ చ కృత్వా తు, దేవం వీక్ష్యైవ కారయేత్
కర్ణాన్తం దేవదేవస్య, బాహ్వన్తం వాథకారయేత్।। 140

అన్యేషా ఞ్చైవ సర్వస్తు, శిల్పశాస్త్రోక్తవచ్చరేత్

యస్య ధర్మస్య యః కర్తా, తత్తత్కర్మ సమారభేత్।। 141

అన్యధాచేన్మహాదోషః, తత్కర్తానాశయేద్ధ్రువమ్

ఆచార్యస్యార్చకస్యైవ, తత స్థానం తస్య నాశయేత్।। 142

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, ధ్రువేచాయాది నాచరేత్

-- వ్యూహవిభాగక్రమః --

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి, వ్యాహం తత్ర త్రిధా భవేత్।। 143

తమేకనే మిమిత్యుక్త్వా, త్రైవాకారమితిస్మృతమ్।।తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, త్రయవ్యూహేన కారయేత్ 144

ప్రత్యేకం న్తు ప్రశంసన్తి, శృతిం కృత్వాద్విజోత్తమాః

-- పఞ్చవ్యూహక్రమః --

బ్రహ్మయజ్ఞాది పఞ్చైతే, దినం ప్రతిరనుష్ఠితమ్ 145

తథా ప్రాణాగ్ని హోత్రేణ, యథా ప్రతికృతేదినే।।తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, పఞ్చవ్యూహోఽర్చ యోత్రక్మాత్ 146

-- షడ్వ్యూహక్రమః --

షడగ్ని శృతిరిత్యుక్తా, షడఙ్గం వేదచోదితమ్

షట్కాలాదభివృద్ధ్యర్థం, షడ్వ్యూహం పూజయేద్బుధః 147

విమానం ద్వితలం కుర్యాత్తలే మూలే విశేషతః

విష్ణ్వాది పఞ్చమూర్తీస్తు, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః।। 148

తలస్తోయర్ధ్వే విశేషేణ, యజ్ఞమూర్తిం ప్రతిష్ఠితమ్

చతుర్భుజం చతుర్వస్త్రం, దక్షిణాధః కరాదిషు।। 149

కటకం స్రుక్స్రువ ఞ్చైవ, వరదం సుస్తితం భవేత్

అన్య ఞ్చ విపరీతం వా, కారయేదితికేచన।। 150

-- ఊర్ధ్వతలే యజ్ఞమూర్తి ప్రతిష్ఠా --

నిషణ్ణ శయనే తత్ర, అధవా కారయేద్బుధః

యజ్ఞంయజ్ఞపురుష ఇ్చ యజ్ఞనారాయణం పరమ్।। 151

పరమాత్మానమేవాత్ర, పఞ్చధా పరికల్పయేత్

పఞ్చలోకేషు పఞ్చాగ్నిః, పఞ్చదాగ్నిరితి శృతిః।। 152

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్

యజ్ఞమూర్తిస్తుపఞ్చై తే, రసవ్యూహక్రమం భుధః

పాకయజ్ఞఫలంలబ్ధ్వా, హవిర్యజ్ఞఫలం తధా।। 153

సోమయజ్ఞఫలంలబ్ధ్వా,హవిర్యజ్ఞఫలం తధా।।

సర్వకామ్య ఫలావాప్తిః సర్వయజ్ఞ ఫలం లభేత్।। 154

సర్వశాన్తికర ఞ్చైవ, సర్వయజ్ఞ ఫలం లభేత్।।ఐహికాముష్మిక ఞ్చైవ, దదాదీతి న సంశయః।। 155

-- నవవ్యూహక్రమః --

నరనారాయణాభ్యా న్తు, వారాహంనారసింహకమ్

విష్ణ్వాది పఞ్చకైర్యుక్తం, నవవ్యాహం సమాచరేత్ 156

తస్యైవ స్థాపనం కృత్వా, అఙ్గిరోక్తవదాచరేత్

-- వ్యూహత్రయక్రమః --

యథా వృద్ధి త్రయం కుర్యాత్, తథా వ్యాహత్రయేకృతే।। 157

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేత్, సర్వవ్యాహ ఫలప్రదమ్

యథోక్తసర్వసిద్ధిస్తు, ధృవభారం శిలామయత్।। 158

బ్రహ్మస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య, త్రయవ్యూహం స్మరేద్బుధః

విశేషం చాత్ర వక్ష్యామి, శృణుధ్వం మునిసత్తమాః।। 159

-- వ్యూహేన్యాస క్రమః--

నవవ్యాహన్తు సంస్మృత్వా, ద్వివ్యాహం సంస్తుతిక్రమాత్

షడ్వ్యాహ న్తు తధా స్మృత్వా, సృష్టిన్యాసం సమాచరేత్।। 160

ఏవం న్యాస త్రయం కుర్యాత్, త్రికాలే చ సమాచరేత్

-- మన్త్రాణీం త్రివిధ అశౌచాని --

మన్త్రాదౌ మన్త్ర మధ్యే చ, మన్త్రాన్తే తు తద్దైవచ 161

పూత (తే) కాలే తు సంన్యస్య, సూతకం ప్రేతకం వినా॥సూర్యచన్ద్రస్య వ్యాసే తు, న్యసిత్వామన్త్రపారగః 162

తయోర్న్యాసస్య హీనే తు, జపిత్వా నిష్ఫలం భవేత్

మన్త్రావసానే మృతకం, మన్త్రాదౌ సూతకైరపి 163

దోషోనస్యాత్పూతకాలే, తత్ర దోష ఇచ్ఛ సంన్యసేత్॥మన్త్రావసానే మృతకం, మన్త్రాద్యే సూతకం భవేత్ 164

ఉభయోరపి దోషః స్యాత్, పూతకే తు సంన్యసేత్

పూర్వం వ్యూహం సమీక్ష్యైవ, పశ్చాత్థాపన మాచరేత్॥ 165

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం, సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః

తపోజ్ఞానకృతం కర్మ సర్వం భవతి నిష్ఫలమ్॥ 166

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, శాస్త్రం సర్వంసమీక్ష్య చ

విధిజ్ఞైర్విధివత్థాప్య, విధి నాసమ్యగర్చయేత్॥ 167

-- ఆచార్య లక్షణమ్ --

ఏవం సఙ్కుచితేనోక్తం, శృణుష్వాచార్య లక్షణమ్॥అధకృత్వా విశేషేణ, పృధక్వ ఇచ్ఛ విధంస్మృతమ్ 168

-- సష్టిక్రమః --

సృష్టిక్రమేణకర్తవ్యం, సర్వశాస్త్రార్థ దర్శనమ్॥ఆకాశాజ్జాయతే వాయు స్సవాయోర్జాయతేఽనలః॥ 269

వహ్నినాజాయతే తోయం,తత్తోయాజ్జాయతే ఇళా

ఏవం క్రమేణ యజ్ఞాతస్తజ్జాతం పఞ్చమూర్తికమ్॥ 170

ఆహుతోద్వాసనాదీని, విష్ణుమూర్తిం సమాచరేత్

యథా క్రమేణ పురుషాదీన్కర్తవ్యం శాస్త్రమోదితమ్॥ 171

బీజస్థితి ఇ్చ నేమిఃస్యాత్, పురుషస్యాగ్రతస్తితః
దక్షిణేసత్యమూర్తిస్తు, సృష్టిబీజేరవిన్దకమ్ ।। 172
శఙ్ఖం న్తు మూర్తి (ముక్తి) బీజేన, తథా చైవ పరేఽచ్యుతమ్

గదాసంహార బీజేన, ఉత్తరేచా నిరుద్ధకమ్ ।। 173
ఏవం సంస్థాప్య తన్మధ్యే స్థాపయిత్వాదిమూర్తికమ్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పద్మం చక్రామ్బుజం తథా ।। 174
కౌమోతకీయుతం దేవం స్థాపయిత్వా తు వృద్ధిదమ్
గదాపద్మం వినాదేవం స్థాపయిత్వా త్వ వృద్ధిదమ్ 175
తస్మాత్సర్వ పర్యత్నేన ఉపాన్త్వా స్థాపయేద్బుధః
విష్ణు ఇ్చ పురుషం సత్య ముచ్యుత ఇ్చా నిరుద్ధకమ్ ।। 176
తథైవ పఞ్చధావహ్నిం శుద్ధి ఞ్చైవ తు పఞ్చకమ్
కాలం పఞ్చవిధం జ్ఞేయ మభిగమ్యాది పఞ్చకమ్ 177
ఆసనం పఞ్చధా ప్రోక్తం పృధివ్యాదీని పఞ్చకమ్
శబ్దాశ్చైతానిపఞ్చైతే, శ్రోత్రాద్యాదిషు పఞ్చకమ్ ।। 178
ప్రాణాపానాది పఞ్చైతే పృధగ్వక్ష్యే మయా శృణు
విష్ణు ఇ్చాన్నమయం ప్రోక్తం ప్రాణః పురుష ఉచ్యతే ।। 179
సత్యం మనోమయం విద్యా ద్విజ్ఞానస్యాచ్యుతం తథా
ఆనన్దస్యానిరుద్ధం ఇ్చ పఞ్చమూర్తితికేచన ।। 180
తస్మాచ్చైవాదిమూర్తి ఇ్చ భ్రామయేత బలిక్రమమ్
బ్రహ్మాగ్నిం పఞ్చధాసృష్ట్వా పఞ్చలోకేషు కల్పయేత్ ।। 181
-- పఞ్చాగ్ని --
గార్హపత్యావనీయౌ అన్వాహార్యవసత్థ్యకమ్

సభ్యాగ్నిః పఞ్చధావహ్ని పఞ్చమూర్త్యధి దైవతమ్।। 182
దేహశుద్ధిః తథా స్థానం పాత్ర శుద్ధ్యాత్మ శుద్ధికమ్
బేరశుద్ధిస్తు పఞ్చైతే, పఞ్చాధా శుద్ధిరుచ్యతే।। 183
ప్రాతః కాలేఽభి గమన ముపాదానాం తతః పరమ్
మధ్యాహ్నే జ్యా(0) ప్రకుర్వాత స్వాద్యాయ ఞ్చా పరాహ్ణకే।। 184
యోగం సాయాహ్నకాలే తు పఞ్చకాల ముదాహృతమ్
పూర్వం మన్త్రాసనం కుర్యా త్స్నానాసనమతః పరమ్ 185
తృతీయఞ్చాప్యలఙ్కారం భోజ్యాసన చతుష్టయమ్
యాత్రాసన ఞ్చ పఞ్చైతే ఆసనం పఞ్చధా భవేత్।। 186
ప్రథమం పృథివీఙ్ఞాయం జలం చాత్ర ద్వితీయకమ్
తేజోమయం తృతీయం స్యా చ్చతుర్థం వాయురేవ చ 187
ఆకాశశ్చాత్ర పఞ్చైత పృథివ్యాదీని పఞ్చధా
సబ్ద ఞ్చ స్పర్సన ఞ్చైవ రూప ఞ్చైవ రసం తథా।। 188
గన్ధ ఞ్చైవాత్ర పఞ్చైతే ఙ్ఞాత్వా చైవ విచ (ల)క్షణః
శ్రోత్ర ఞ్చ త్వక్తథాఙ్ఞాయం నేత్రం జిహ్వాతథైవ చ।। 189
ఘ్రాణ ఞ్చైవాత్ర పఞ్చైతే స్మృత్వా చైవ ద్విజోత్తమః
ప్రాణం చైవాప్యపాన ఞ్చ వ్యానోదాన సమానతః।। 190
ఏవం పఞ్చ విధం స్మృత్వా విశేషేణైవ బుద్ధిమాన్
కామం క్రోధ ఞ్చ లోభ ఞ్చ మోహ ఞ్చ మదస్తథా।। 191

మాత్సర్యం భర్త్సన ఞ్చైవ సప్తైతే తద్యథాక్రమమ్
-- పిణ్డోత్పత్తిః --
శుక్లాత్సఞ్జాయతే కామం మజ్జాత్క్రోధ ఞ్చ జాయతే

అస్థినా జాయతే లోభం మేదసశ్చ మదస్తథా।। 192
మాంసాత్ మోహం ప్రజాయేత అసృజశ్చతుమత్సరః
శుక్లం జాతశ్చ విజ్ఞేయం పాదహస్త ప్రకీర్తితః।। 193
వాయుశ్శబ్దమితీత్యుక్త్వా ఉపగుహ్య ఇచ్చ ఉచ్యతే
ఊరుచ్చైవోపపస్థస్తు సర్వే ప్రాణ్యాది పఞ్చకమ్।। 194

-- స్త్రీపుంసపుంసక భేదః --

లిఙ్గ యోగేన యోనేశ్చ సఞ్జాతః శుక్లరేతసమ
తయోశ్శుక్లస్య వృద్ధిశ్చే జ్జాయతే పురుషాకృతిః।। 195
తథా శోణిత ప్రవృద్ధి స్స్యాన్నారీ సఞ్జాయతే క్రమాత్
తయోరత్ర సమం విద్యా జ్జాయతే ఽత్ర నపుంసకః 196
ఏవం క్రమేణ సఞ్జాతం కృత్స్నం శాస్త్రేణ చోదితమ్

-- ఆచార్య శిష్యాది లక్షణమ్ --

పూర్వోక్త గుణ సమ్పన్నా నుక్తదోష వివర్జితాన్।। 197
అననుజ్ఞాప్య పూర్వం తైరనుక్తం నైవకారయేత్,
చతుస్త్రి ద్విత ఏకం వా శిష్టం వృత్వా ప్రణమ్య చ।। 198

-- దీక్షావిధిః --

సలుప్తకేశశ్మశ్రూణి స్నాత్వస్త్రైరలం కృతః
తద్దినే చాపరాహ్ణేతు సోపవాస వ్రత ఇచ్చరేత్।। 199
తతోపవాసం శిష్య న్తు ప్రోక్షయి త్వా తు మన్త్రవిత్
ఆపోహిరణ్య వర్ణాద్యైః స్నానకర్మ సమాచరేత్।। 200
అణోరణీయేత్యభ్యుక్ష్య గురుః శిష్యం సమాహరేత్
తత్కృతార్జిత పాపం వా, విముచ్యతి నసంశయః।। 201
సఃపత్నీ సహితం గత్వా ధ్యాత్వాదేవం ప్రణమ్యచ,
విమానార్చన కల్పోక్తభగవత్ప్రతిపాదితమ్।। 202

తద్గాయత్రీ మన్త్రం శృణ్వన్ సఙ్గమన్త్రైర్మహా గురుః
శ్రద్ధాభక్తిం పురోధాయ నిశాయాం సంవిశేద్బుధః॥ 203
ప్రభాతే స్నాప్యతం శిష్యం నవవస్త్రోత్తరీయకైః
-- మన్త్రోపదేశః --
తజ్జల ఇ్్రాఘమర్షేణ కృత్వా తత్పురతః క్రమాత్॥ 204
ప్రాణాయామం తతః కృత్వా సహస్రం వా శతైరపి
అష్టసఙ్ఖ్యాక్రమేణైవ కృత్వా పాపం వ్యపోహ్య చ॥ 205
-- దీక్షితశబ్ద నిర్వచనమ్ --
మన్త్రేణ క్షీయ్యతేపాపం తద్భావం జ్ఞాన దీపకమ్
దీయ్యతేక్ష ఈయ్యతే చైవ తస్మాద్దీక్షిత సంజ్ఞికమ్॥ 206
కాశ్యపేన మయా ప్రోక్తం దీక్షామేత త్ప్రకీర్తితమ్

సఙ్కల్పే నైవ దీక్షాభ్యాం పర్యాయేనైవచోచ్యతే 207
-- విష్ణుగాయత్రీ క్రమః --
తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్య విష్ణుగాయత్రీచోద్ధరన్
వరం విష్ణుర్వరేణ్యక్త్వా భర్గోమాయాచధీమహి॥ 208
ధియోయోన తు ఇత్యుక్త్వా అన్తే నైవ ప్రచోదయాత్
-- ఋషిన్యాసాది క్రమః --
ఏవం మన్త్రస్య ఋషిస్తు నారాయణ ఇతిస్మృతః 209
పరమాత్మాధి దైవత్యం ఛన్ద స్త్రిష్టు ప్విచక్షణః
తస్య ఉంకారబీజ ఇ్చ అకారశ్శక్తిరుచ్యతే॥ 210
స్వయమేవ తు పఇ్్రాఙ్గం తథా చైవ కరేన్యసేత్
ఏతైస్తు విష్ణుగాయత్రీం గురుణైవ ప్రబోధయేత్॥ 211

నలిఖేచ్చ పఠేన్మన్త్రం స్వయమేవ న కల్పయేత్॥ 212
కైశ్చిత్తత్ర విశేషేణ విష్ణుగయత్రిరుచ్యతే
నారాయణస్య గాయత్రీం నారాయణాయవిద్మహే॥ 213
తత్పురుషేతి గ్యత్రీం తత్పురుషాయచోచ్యతే
ఏవం త్రిధాతు గాయత్రీం తత్తత్కర్మ సుయోజయేత్। 214
సథావరం స్థావరే స్థాప్య విశేషేణ సమన్త్రవిత్
మూలహర్మ్యాదినాం మధ్యే సూత్రస్యోక్తపదే పృథక్॥ 215
జ్ఞాత్వావైస్థాపయేత్త్రీణి నిషణ్ణేశయనేఽథ వా,
స్థానకం నాత్రకుర్వీత పృధక్తస్య పదేక్రమాత్॥ 216
కూర్మ ఆధార సక్త్యాః కల్పయే ద్దేషికోత్తమః,
గురుపదేశబోద్ధవ్యమక్షరాణా న్తు సంలిఖేత్॥ 217
ఆదిబీజం సువర్ణాభం, ప్రణవైరపి వేష్టయేత్
మాషమాత్రప్రమాణేన, నిమ్నమత్రైవలేఖయేత్॥ 218
దక్షిణోత్తర పార్శ్వే తు దేవ్యోర్బీజం సమాలిఖేత్,
ప్రణవైః పృధక్సంవేష్ట్య నాదంవాత్ర పృధక్పృధక్॥ 219
ప్లుతన్దీర్ఘం తథాహ్రస్వం ప్లుతాం తే నేతిచ బృవన్,
ఊర్ధ్వేరత్నాని సంన్యస్య పశ్చాద్వేదిస్తతోపరి॥ 220
ఏవం క్రమేణ సఙ్కల్ప్య ఉక్తవత్ స్థాపయేద్బుధః,
హౌత్రాం న్తే సర్వదేవానాం అకారాద్యదిచాక్షరమ్ 221
బీజాక్షర న్తు సన్యస్యదేవనామాని సమ్పుటమ్
ప్రత్యేకం బిన్దుయుక్త న్తు న్యసిత్వామన్త్ర విత్తమః॥ 222
సహస్రాహుతిర్తే తు న్యసిత్వాసువరాదిషు
ఏవం ధ్యాత్వా లిఖేద్యత్ర తత్ర సన్నిహితోహరిః॥ 223
విపరీతాచరే ద్విద్వాన్ నిష్ఫలన్తితిశాసనమ్

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఆలోడ్యైవ తు కారయేత్।। 224

-- జఙ్ఘమాదిన్యాసక్రమః --

న్యాసం సర్వత్ర కుర్వీత జఙ్ఘమాద్యదినాచరేత్,

ఏవమేవ క్రమేణైవ సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః।। 225

-- పృథివ్యాది గుణః।। --

విశేషోవక్ష్యతేవిద్వన్ పృధివ్యాదికుణం పృధక్

పృధివ్యాతిరిక్తేతిఘనిత్రాత్తేన వాత్రయమ్।। (?) 226

పీతం శ్వేతం తథా కృష్ణం సర్వస్యాధార కల్పితమ్

మహాద్యన్తం పరేణ్వాదీన్ ధారయేత్పృధివీ -క్రమాత్।।(?) 227

రాశి చైవ నిభం విద్యా త్కేచిచ్చైవద్విజోత్తమాః

సికతం తామ్రజేదృశ్యే పరమాణ్వాది భక్తితే।। 228

తథా జల సమూహోఽత్ర దృశ్యతే మాత్రదృష్టిషు,

లోచనేజ్ఞాన సంవీక్ష్య తరఙ్గాద్యణుమా క్రమాత్।। 229

పృథక్పృధక్సమీక్ష్యైవ జలేభిన్నం ప్రదృశ్యతే,

మహావర్త ఘృతాప్లుత్య దృశ్యేతే ప్రాణివత్క్రమాత్।। 230

తప్తహాటక సఙ్కాశం తేజోరూపం ప్రకాశ్యతే

ఏకత్ర జ్వలితేస్థేయ ప్రకారేవిశ్వమవ్యయమ్ 231

మరుద్రూపం సమాలోద్య ధూమవత్తత్ప్రకాశతే

దివ్యాలోచనే వీక్ష్య సర్వవ్యాప్యనిలంస్మృతమ్ 232

సర్వప్రాణిహితం తేన వాయురూపముదీరయన్

ఆకాశవ్యం జ్ఞేయం సర్వవ్యాప్యైవ ఉద్దిశేత్।। 233

ఘడాద్యాదిషు చాన్తస్థం దర్పణే ప్రతిదృశ్యతే,

శుద్ధస్పటిక పాషాణై ర్నానారూపస్య దృశ్యతే।। 234

తథా సర్వస్య భూతాన్తే ప్రకాశేనైవ తిష్ఠితి

-- పఞ్చభూత స్థానమ్ --

ఏవం పఞ్చమహాభూతం పృధక్సఞ్కచితం శృణు।। 235

నాసాగ్రాది లలాటాన్త మాకాశస్థానముచ్యతే।।తద్గళాది తు నాస్యన్తం వాయుస్థానమితీరితమ్
236

తన్నాభ్యాది గళాన్తన్తు జ్ఞాత్వా తేజోమయం బుధః

తతోనాభ్యాది ఊర్వన్తం స్థానమాపః క్రమం తథా।। 237

అన్యత్తు పృథివీ స్థానం క్రమేణైవ తు విన్యసేత్,

వేదాఙ్గమే తన్న్యాసేఽత్ర, సదాసన్ని హితోహరిః।। 238

-- పఞ్చభూత బీజాని --

లకారం పృథివీ బీజం వకారం జలబీజకమ్

యాన్తన్తేజోమయం విద్యాన్మాన్తం వాయురితస్మృతమ్ 239

సాన్తమాకాశ బీజ ఞ్చ పృధివ్యాదీని విన్యసేత్

ప్రత్యక్ష న్తు ప్రపూజ్యైవ తారస్యైవాక్షరేణ తు।। 240

మూర్ధ్నాది సర్వేష్వఙ్గేషు న్యసిత్వామాతృకాక్షరం

యధా దేవం తథా దేహే, న్యాసకర్మ సమాచరేత్।। 241

ఏకాక్షరాక్షరం న్యస్య సఙ్క్షేపేణశృణుద్విజ,

ముహూర్తేసమనుప్రాప్తే బీజమేక న్తు విన్యసేత్।। 242

సమ్పుటీకృత్య మతిమాన్ స్మృత్వాచైవోక్త మాచరేత్

హ్రస్వదీర్ఘప్లుతోచ్చార్యం ప్రత్యేకం చాక్షరం క్రమాత్ 243

-- జప్తపఞ్చకమ్ --

యజమానస్తు పూర్వం స్యాద్గురుశ్చైవాప్యనన్తరమ్॥అర్చకస్తు తృతీయఃస్యా చ్చతుర్ధః పరిచారకః॥ 244

బ్రహ్మతత్త్వ ఇ్చ పఞ్చైతే జప్తపఞ్చకమీరితమ్

యజనం ద్వివిధమ్

యజనం ద్వివిధం జ్ఞేయం నిత్యం నైమిత్తికం స్మృతమ్ 245

-- స్నానం ద్వివిధమ్ --

స్నానం తద్ద్వివిధం ప్రోక్తం స్నాం చాభ్యుక్షణం తథా

అరూపే వర్ణయుక్తే చ అభ్యుక్షణ మధాచరేత్॥ 246

స్వరూపే ప్రతిమాదీనాం స్నాన ఞ్చైవాత్ర కారయేత్

స్నానం త్రిషవణం కుర్యా ద్వర్ణహీనే సమాచరేత్ 247

వర్ణయుక్తం ధృవేకుర్యా ద్ధవిరంత ఇ్చ పూజయేత్

-- ద్రవ్యత్రివిధమ్-ప్రయోజనమ్ --

ద్రవ్యం తత్ర్తివిధం స్మృత్వా పూజార్ధ న్తు నివేదికమ్ 248

హెూమార్ధమేకం త్రివిధం కల్పయేద్దేశికోత్తమః

వస్త్రమాభరణ ఞ్చైవ ద్వివిధం పరికీర్తితమ్॥ 249

-- ఆభరణ త్రివిధమ్ --

భూషణం త్రివిధం విద్యాద్ధేమం రత్న ఇ్చ మౌక్తికమ్

పాత్రం బహువిధం జ్ఞేయం తథా చైవ త్రిపాదికా 250

-- గురుశాస్త్రయోస్సమానత్వమ్ --

మన్త్రనాధం గురుం శాస్త్రం సమత్వనాను భావయేత్

అన్యత్పరిచ్ఛదాదీని వివిధైర్బహుధా భవేత్। 251

-- పఞ్చమహావాద్యా ః--

వాద్య ఞ్చైవ ఘనం ఞ్చైవ సుషిరం తన్త్రమేవ చ

గేయ ఞ్చైవ సమాయుక్త మిత్యేతే పఞ్చమం మహత్॥ 252

-- ధ్యానద్వివిధమ్ --

ధ్యాన ఇ్చ ద్వివిధం స్మృత్వా నిష్కలం సకలం ద్విజ

ద్వివిధఇ్చార్చనం విన్ద్యాదమూర్త ఇ్చ సమూర్తకమ్। 253

అమూర్తం హెూమపూజేతి సమూర్తం ప్రతిమాదిషు

-- అన్తర్యాగమ్ బహిర్యాగమ్ --

అన్తర్యాగం బహిర్యాగం పనస్తద్ద్వివిధం భవేత్ 254

-- అహూతన్ద్వివిధమ్ --

అహూతం ద్వివిధం జ్ఞేయం ధ్రువేస్యాత్కౌతకాదిషు

చతుశ్చైవవోపచారం స్యాద్బాహ్యఇ్చాభ్యన్తరం తధా।। 255

స్పృశ్యఇ్చాస్పృశ్యక ఇ్చేతి విగ్రహ న్తు చతుష్టయమ్

శతమష్టాధికం వింశద్భోగ ఇ్చైవోత్తమోత్తమమ్ 256

భోగైర్ద్విత్రింశకైర్దత్వా ఉత్తమన్త్వితి కేచన

అసఙ్ఖ్యాతోక్తభోగేన భోగాన్వక్తుమశక్యతే।। 257

-- షట్కాలార్చనమ్ --

పూజాకాలాస్తు షట్ప్రోక్తాః ప్రత్యూషాదీనిచోచ్యతే

ప్రత్యూషః ప్రతః కాలశ్చ మధ్యాహ్నం చాపరాహ్ణకమ్।। 258

సాయ ఇ్చైవార్ధ రాత్ర ఇ్చ పూజాకాల న్తు షడ్విధమ్

ప్రత్యూషః ప్రతః కలే చ సాయం మధ్యాహ్నయోస్తధా

అరధయోమంఽత్య వేళాయం పూజాకాల న్తు కేచన।। 259

కృత్స్నంశాస్త్రమధీయాత దీక్షయేత్కాశ్య పోక్తవమ్।పశ్చాత్పరార్ధం యః క్రియా ద్బాపరీక్షాది కారయేత్।। 260

-- దీక్షాపూర్వకమేవ పరార్థ యజనమ్ --

నదీక్షేత గురుర్విద్వాన్ యధా శాస్త్రేణ సశృతః

తేనైవాత్ర కృతం కర్మ వికర్మేవ తు నిశ్చయః 261

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన విధినాసమ్య గర్చయేత్

-- అర్ఘ్యం చతుర్విధమ్ --

అర్ఘం చతుర్విధం విద్యాద్వక్ష్యతే చ యధాక్రమమ్।। 262

ఆహూతా న్తే తు ప్రథమం స్నానాసనగతే తధా

స్నానాన్తే తు తృతీయం స్యాద్దీపా న్తే తు చతుర్ధకమ్ 263

పూర్వస్యార్ఘ్య ద్వయం స్పృశ్య మపరన్తన్నిరీక్షణమ్।।ఏవం చతుష్టయమర్ఘ్యం సర్వశాస్త్రేణ చోదితమ్ 264

-- అచమనకాలాః --

మధుపరికంహవిస్తత్ర సర్వమ్పక్ష్యం నివేదయేత్

పాద్యాన్తే చ తథార్ఘ్యాన్తే మధు పర్కాన్తయోరపి 265

స్నానన్తే ప్లోతవస్త్రాన్తే ముఖప్రక్షాళనే తధా।।హవిరాదినివేధ్యాన్తే దద్యాదాచమనం పృధక్ 266

పరార్ధే స్థావరాదీనాం నివేక్షే చైవ సంస్పృశేత్

ప్రమాదాత్స్పర్శనే దేవం ప్రోక్షయిత్వా సమర్చయేత్ 267

సత్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన దీక్షితేనేవ కారయేత్

-- నిత్యనైమిత్తికయోః పూర్వాపరవిచారః --

స్నానాదిపూజపర్యన్తం పూజా ప్రతివిచక్షణః 268

ఆపోహిరణ్యపవమానైః ప్రోక్షయిత్వా సమర్చయేత్।నైమిత్తిభవేన్నిత్యం పూర్వం నిత్యం సమాచరేత్।। 269

-- ద్రైవిక పూణ్యాహమ్ --

పుణ్యాహం దేవకార్యేషు వాచయేత్తు విశేషతః

దేవస్య ప్రముఖేప్రోక్ష్య మణ్డలం వాత్రకారయేత్ 270

తణ్డలైః పూరితం పాత్రం త్రిపాదస్యోపరిన్యసేత్

గన్ధంచాక్షత దూర్వాంశ్చ తామ్బూలం తన్తుభిస్సహ 271

కరకంకూర్చ యుక్త న్తు జలపూర్ణం నిధాపయేత్

ఋత్విజోవరయేత్పశ్చాత్పఞ్చ సప్తవనాదిషు।। 272
సాక్షతం దర్భయుగ్మన్తు హస్తే హస్తే ప్రదీయతామ్
ఆచార్యస్త్వగ్రతోవాచ్య కర్మణః పుణ్యముచ్చరన్।। 273
ప్రతివాచకముచ్చార్య కర్మణః పుణ్యముచ్చరన్
పునరాచార్య ఉచ్చార్య కర్మణే స్వస్తిచోచ్చరన్।। 274
ప్రతివాచక ఉత్యుక్త్వా స్వస్తికర్మణ ఇత్యతః
ఆచార్యః పునరిత్యుక్త్వా కర్మబుద్ధిం తతోచ్చరన్।। 275
తథైవ ప్రతివాచోక్తం కర్మబుద్యన్మ ముచ్చరన్
స్వయమాచార్యః పుణ్యాహం తత్కాలే కాలముచ్చరన్।। 276
వాచ్యతాం శాన్తిరస్త్వితి పుష్టిరస్త్వితి చోచ్చరన్
శివం కర్మాస్వితీత్యుక్త్వా ప్రియతాన్తం ప్రజాపతిః।। 277
హిరణ్యపవనౌచోక్త్వా విష్ణుసూక్తమతః పరమ్
కృణుష్వపాజ ఇత్యుక్త్వా అగ్నిశ్శుచిం తతోచ్చరన్ 278
అథవా వాచ్య ధర్మాత్మా విశేషేణైవ కారయేత్।।ఉక్తవద్ఘోషయేద్విద్వా న్సర్వ దేవాదివర్జితమ్।। 279
హిరణ్యపవమానాన్తమాపోహిష్ఠామయోభునః

-- ప్రతిసరబన్ధనమ్ --

స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య హేమసూత్రం సమన్త్రయేత్।। 280
తన్తనాత్రైవచాహృత్య స్వస్తిదావిచోచ్చరన్
దేవస్య దక్షిణే హస్తే బన్ధయేద్దేషికాత్తమః 281
శ్రియేజాతేతిమన్త్రేణ మే దినీతి సముచ్చరన్
దేవ్యోన్తు వామహస్తే చ బన్ధయేత్ప్రతిసరం క్రమాత్ 282

అప్సరస్వితిచోచ్చార్య గన్ధాద్యైః పుణ్డ్రమాచరేత్

గన్ధత్వారేతిమన్త్రేణ తథా దేవ్యో చ కారయేత్।। 283

దూర్వాక్షరం సమాదాయ దేవమూర్ధ్ని నివేశ్య చ

నిత్యపూజోక్తమార్గేణ కృత్వా తత్ర విచక్షణః।। 284

దేవాగ్రేతు సమాసీనః పుణ్యాహమపి వాచయేత్

-- దేవాగ్రేతిష్ఠన్నేవ కర్మకర్తవ్యమ్ --

న తిష్ఠేద్వాచ్య పుణ్యాహం తైలాం గోద్వర్తనాదిషు।। 285

న తిష్ఠేద్వాచ్య పుణ్యాహం దేవదేవస్య కర్మణి।।మయా చైవాత్రి నాప్రోక్త మధ్యాయేతంత్రసద్గృహే।। 286

గదాపద్మయుతం దేవం సర్వత్రస్థాపయేద్ద్విజః

పూర్వముక్తం మయా చాత్ర గదాపద్మం వినాకృతమ్।। 287

తం దేవం విధినాస్థాప్య అర్చయిత్వా చ రేత్క్రమాత్।।విపరీతం న కుర్వీత సర్వశాస్త్రశ్చ నిశ్చయః।। 288

సూత్రోక్తేనైవమార్గేణ పుణ్యాహమపి వాచయేత్

ఫలకేవాధపీఠేవా స్థలేవాత్ర యధోచితమ్ 289

-- ఋత్విక్ లక్షణమ్ --

నాసాడభ్యాంసంవీక్ష్య అసనేస్వస్తిబన్ధనే।।ఏక జాన్వాసనాద్విద్వా న్కారయేదితికేచన।। 290

బన్ధకేశశ్శిఖీవాధశ్శాయీ దీక్షాం సమాచరేత్।।-- వాసాధికార శబ్ధ నిర్వచనమ్ --

అల్పగ్రన్థ ఇచ్ఛ బహ్వర్థముక్తం సజ్క్షేపతోమయా।। 291

వాసోవాసద్వయం ప్రోక్తమాఖ్యం వాసాధికారకమ్

బహునాత్ర కిముక్తేన శుణుధ్వం మునిసత్తమాః।। 292

ఏవం సర్వం క్రమప్రోక్తమాలోడ్యై వార్చయేత్క్రమాత్)

ఇతి శ్రీవాఖనసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
పుణ్యాహాది విధిర్నామ తృతీయోఽధ్యాయః

చతుర్థోఽధ్యాయః

సర్వదేవార్చనమ్

అధ వక్ష్యే విశేషేణ సర్వదేవార్చన క్రమమ్
హౌత్రాన్తే సర్వదేవానాం నామాద్యేవం పృథక్పృథక్ 1
విష్ణుం శ్రియం మహీం పూర్వం పృధఙ్నామాన్తమాహ్వయేత్
అన్యాశ్చపురుషాందీంశ్చ సప్తత్యేకోత్తరం భవేత్। 2
బ్రహ్మాణం శఙ్కర ఞ్చైవ మార్కణ్డేయం మయా సహ॥ఏతాన్దేవాన్సమభ్యర్చ్య మూలద్వారే తు అర్చయేత్॥ 3
ధాతార ఇచ్చ విధాతారం భువఙ్గ ఇచ్చ పతఙ్గకమ్
పతిరం వారుణ ఞ్చైవ ప్రతిద్వారాధి దైవతమ్॥ 4
అద్రన్ధం చాగ్నిం యమ ఞ్చైవ నిర్ ఋతిం వరుణం తధా
వాయుఙ్కుబేరమీశానా మాశాన్తాది యధా క్రమమ్॥ 5
గరుడం దివీకరం చన్ద్రమఙ్గారం బుధ మేవ చ
వాచస్పతి ఇచ్చ శుక్ర ఇచ్చ మన్దం గఙ్గాధరం తధా॥ 6
స్కన్ధం తత్పురుషం ధాత్రీం జ్యేష్టా ఞ్చైవ మహీధరమ్
కుమారం కుణ్డినీం దుర్గాం గ్రన్థినీం కృచ్చిణీ తధా॥ 7

కుణ్ఠీనీం వికారిణీ ఇ్చ దదృణీ ఇ్చ తథైవ చ

ఇన్ద్రియస్య వికారిణీం మా ఇ్చైవ చ మరీచినమ్।। 8

పులస్త్యం పుహ ఇ్చైవ క్రతుమత్రిం వశిష్ఠకమ్

గవిషం సమీరణ ఇ్చ ఆహురణ్యం పవిత్రకమ్।। 9

హరిణీ ఇ్చ తతస్సిద్ధిం శ్రియం న్యక్షం తథైవ చ

వివస్వన్మిత్రక ఇ్చైవ క్షత్తారం హవిరక్షకమ్।। 10

బ్రహ్మణమనిల ఇ్చైవ గణేశ ఇ్చైవ షణ్ముఖమ్

వైష్ణవీమిన్ద్రియ వికారిణీం వారాహీఙ్కాళినీం తథా।। (?) 11

పుష్పేశమ్బలిపాలి ఇ్చ విష్వక్సేనం తథైవ చ

కపిల స్తు మృగవ్యాధం శర్వమ్బవపి నాకినౌ।। 12

హవనం ఈశ్వరంస్థాణిం కాపీలీనిర్ ఋతిం యమమ్

అజాఏవపద ఇ్చైవ అహిర్బుధ్నియుతం పునః।। 13

ధాతారమర్యమ మిత్రం వరుణ ఇ్చ భగం తథా

ఇన్ద్రం వివస్వపర్జన్యం ఆర్వేణ్యం త్వషాటారమేవ చ।। 14

విష్ణుం జఘన్యజం ధ్రువం ధాతారం శివమేవ చ

ఆపోఽనిలం చానల ఇ్చ ప్రత్యూష స్తు తథైవ చ।। 15

ప్రసహ స్తు తపస్సత్యం దస్రఇ్చమణికం తథా।।సన్ధ్యా ఇ్చ తాపసం సిద్ధిం కిష్కిన్ధం తీర్థమేవ చ।। 16

విఘ్నేశం నాగరాజ ఇ్చ చక్రం శఙ్ఖన్దివాకరమ్।।చన్ద్రం ధనపతి ఇ్చైవ యమరాజఙ్గుహం తథా 17

చణ్డప్రచణ్డం శ్రీభూతం గరుడం చక్రం ధ్వజం తథా।।

శఙ్ఖం యూధాధిప ఇ్చైవ అక్షహన్తారమేవ చ।। 18

పురుషాద్య క్షహన్తారం ప్రత్యేకం మూర్తిభేదకమ్।।కాశ్యపాద్యాదినాప్రోక్తం పరిషట్కం సమాహ్వయేత్।। 19

చతురః పఞ్చషట్సప్త నామభేదం సముచ్చరన్।।చతుర్వర్గ సమృద్ధ్యర్థం చతుర్వేద సమృద్ధిదమ్

ధర్మాది మోక్షసిద్ధ్యర్థం చతురాశ్రమసిద్ధిదమ్।। 20

శాన్త్యర్థం పౌష్టికార్థఞ్చ చాతుర్వర్ణ సముద్ధిదమ్

పూర్వమావాహనం కుర్యా జ్జుష్టాకారమితిః పరమ్।। 21

స్వాహాకారం తృతీయం స్యాత్కృత్వాతద్దేశికోత్తమః

పృథగ్దేశం ప్రకల్ప్యైవ అఙ్గిరోక్త విధానతః।। 22

అథవా ఏకమూర్తిం వా కల్పయిత్వా విచక్షణః

తస్యాలయం పృథక్కృత్వైవ మూలరాదన్తమాయతమ్ 23

అనపాయం వినా యత్ర దేవేశం నైవ కారయేత్

త్రిహస్తాయత విస్తారం మణ్డపాకార ఉచ్యతే 24

అథవా శిఖరం తత్ర కారయేదితికేచన

తస్యపాదసమం ద్వారం కవాటం సహకల్పయేత్।। 25

పౌవర్ణాయుధ సంయుక్తం పరిషట్క సమాయుతం

అథవా కల్పయేద్విద్వాన్ పీఠం తత్ర ప్రకల్పయేత్ 26

వృత్తం పద్మదళీకారం చతురశ్రం ద్వివేదికమ్।।

ఏవం పృథక్ప్రకల్ప్యైవ చార్చయేద్దేశికోత్తమః 27

యస్యాన్దిశినిరీక్షం స్యాత్తత్రద్వారం ప్రకల్పయేత్।।ద్వారస్యయ వామపార్శ్వే తు విష్వక్సేనం ప్రకల్పయేత్ 28

భూతద్వయం తధాతార్క్ష్యం తధా చైవ మితం పునః।।చక్రం శఙ్ఖారవిద ఞ్చ అర్యమ్ణేత్యనపాయినః 29

-- ఏతైర్దశభిర గ్రైవ శాన్తమేకన్తువామతః --

శోమేశానయోర్మధ్యే నిత్యంశాన్తం ప్రకల్పయేత్।। 30

వీశం ప్రతిముఖఙ్కుర్యా దన్యత్సర్వం విపర్యయమ్

ఏతేషామన పాయినాం కల్పయేద్దేశికోత్తమః 31

అనపాయం వినాయత్ర దేవేశోనవసేద్బుధః।।తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన దేవగ్రే కల్పయేద్విద్వాన్

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం విపరీతం న కారయేత్।। 32

ఇతి శ్రీ వైఖానసేభృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

వాసాధికారే సర్వదేవార్చన పరిష్వద్విరాజోనామ చతుర్థోఽధ్యాయః

పఞ్చమోఽధ్యాయః। భక్తజనప్రతిష్ఠా

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం స్థాపనం పరమ్

-- ఏకసప్తతి భక్తజన స్వరూపమ్ --

ఏకసప్తతి భక్తానాం తత్తద్రూపం విధీయతే।। 1

ప్రథమావరణేవాపి ద్వితీయావరణేపి వా

ప్రాకారభిత్తి పార్శ్వేతు దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్।। 2

ప్రాఙ్ముఖాఙ్శ్చైవ సంస్థాప్య తత్తన్నామాది పూజయేత్

పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ ప్రతిష్ఠావిధినైవపి।। 3

ప్రహ్లాదానారదశ్చైవ పుణ్డరీకః పరాశరః

వ్యాసశ్చ శౌనకశ్చైవ శుకబ్రహ్మాతథైవ చ।। 4

వసిష్ఠశ్చ హరిశ్చన్ద్రో మార్కణ్డేయస్తథైవ చ

ఈశానశ్చైవహనుమా న్పార్వతీనన్దికేశ్వరః।। 5

సుగ్రీవశ్చాఙ్గదశ్చైవ జటాయుర్జామ్బవాం స్థథా

రుక్మాఙ్గదశ్చ భూష్మశ్చ త్రిజటా చ విభీషణః 6

ధర్మభూమార్జునాశ్చాపి నకులస్సహదేవకః

ద్రౌపదీకున్తి దేవీ చ వాల్మీకిశ్చ మునిస్తథా।। 7

సనాతనశ్చసనక స్సనసస్సనత్పుత్రస్స నన్దనః

వైఖానసోమరీచ్యత్రిః కాశ్యపాభృగురేవ చ।। 8

సూర్యోబృహస్పతిశ్చన్ద్ర శ్శుక్రశ్చశనిరేవ చ

దిలీపశ్చ దశరథో రఘురాజస్తథైవ చ।। 9

వసుదేవోనన్దగోపో యశోదాదేవకీ తథా

విదురోఽనన్త గరుడౌ విష్వక్సేనో వినాయకః।। 10

దుర్గాచషణ్ముఖశ్చైవ, జనకోభోజ ఏవ చ విశ్వామిత్రో గుహశ్చేతి, నలరాజస్తథైవ చ।। 11

శఙ్ఖచక్రగదాశార్ఙ్గ ఖడ్గాశ్చైవ మహాబలః కార్తవీర్యోజామదగ్ని రేకసప్తతికా స్తథా।। 12

-- భక్తజన లక్షణమ్ --

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం లక్షణం పరమ్

అసురా రాక్షసా భూతా గరుడానాగకిన్నరాః।। 13

యక్షవిద్యాదరాస్సిద్ధా ఋషయోమానవాస్తథా

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియావైశ్యా శ్శూద్రాశ్చైవాన్త్యజతయః।। 14

విష్ణుభక్తిసమాయుక్తే స్తచ్చిహ్నై స్తత్పరాయణైః
తద్భక్తైరర్చనీయాస్స్యు రైహికాముష్మికాప్తయే।। 15
ఆలయాభ్యన్తరేకుర్యా ద్దేవపార్శ్వే మనోరమే,
ప్రథమావరణే చైవ్య ద్వితీయవరణే ఽథవా।। 16
మణ్డపం వాధకూటం వా విమాన వా, విశేషతః,
పూర్వోక్తేన విధానేన శిల్పినా కుశలేన తు।। 17

-- భక్తజన ప్రమాణమ్ --

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం లక్షణం పరమ్
అసురా రాక్షసా భూతా గరుడానాగకిన్నరాః।। 13
యక్షవిద్యాదరాస్సిద్ధా ఋషయోమానవా స్తథా,
బ్రహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా శ్శూద్రాశ్చైవాన్త్య జాతయః।। 14
విష్ణుభక్తి సమాయుక్తే స్తచ్చిహ్నై స్తత్పరాయణైః
తద్భక్తైరర్చనీయస్స్యు రైహికాముష్మికాప్తయే।। 15
ఆలయాభ్యన్తరేకుర్యా ద్దేపార్శ్వే మనోరమే,
ప్రథమావరణే చైవ్య ద్వితీయావరణేఽథవా।। 16
మణ్డపం వాధకూటం వా విమానం వా, విశేషతః,
పూర్వోక్తేన విధానేన శిల్పినా కుసలేన తు।। 17

-- భక్తజన ప్రమాణమ్ --

సౌవర్ణం రాజతన్తామ్రం శైలచన్తు విశేషతః,
స చిత్రం వార్ధచిత్రం వా చిత్రాభసమధాపి వా।। 18
ఆయాదిషట్ఛుభం జ్ఞాత్వా యజమాన శుభావహమ్
అష్టతాలేనమానేన మనుషానాన్తు కారయేత్।। 19

కేశబన్ధాది బన్ధ ఇ్చ కేవలం కున్తలన్తు వా,

సర్వాభరణ సంయుక్తం మునివేషమథాపి వా।। 20

యధా సౌన్దర్య సంయుక్తం సర్వావయవ శోభితమ్

అఞ్జలిన్ధానమావిశ్య తద్ధాకృతిమేవ వా।। 21

ప్రభాపీఠం శిరశ్చక్రం కారయేదితికేచన,

--భక్తబిమ్బ ప్రతిష్ఠావిధిః--

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి స్థాపనారమ్భముత్తమమ్।। 22

ఉత్తరాయణకాలే వా దక్షిణే వాత్వరాన్వితః,

పూర్వోక్తమాసనక్షత్రే పూర్వపక్షే విశేషతః।। 23

స్థిరరాశిం ప్రకృహ్యైవ శుభయోగే శుభోదయే

తస్మాత్తద్ద్విసాత్పూర్వ మఙ్కురానర్పయేత్క్రమాత్ 24

తృతీయే దివసే కుర్యాచ్ఛిల్పినా చాక్షిమేచనమ్,

పూర్వోక్తలక్షణోపేత మాచార్యం వరయేద్బుధః।। 25

ప్రముఖే దక్షిణే వాపి ఉత్తరే వా మనోరమే।మణ్డపం వాథకూటం వా ప్రపాంవాపి విధానతః।।
26

ఔపాసనాగ్నికుణ్డే తు పూర్వమాఘార మాచరేత్

అఙ్గహోమ ఇ్చ కృత్వా తు పాఇ్చభౌతిక సంయుతమ్।। 27

నయనోన్మీలనం కృత్వా పుణ్యాహం వాచయేత్తతః,

నద్యాం వాథ తటాకే వా, ప్యధవాధకటాహకే।। 28

తస్మిన్జలేఽధివా స్యైవ బేరశుద్ధ్యర్ధమేవ తు,

పూర్వోక్తలక్షణైర్యక్తాం యోగశాలాం ప్రవిశ్య చ।। 29

వితానేన సమాచ్ఛాద్య దర్భమాలాదిభిర్యుతామ్

క్రమకైఃపూర్ణ కుమ్భాద్యై స్సర్వాలఙ్కార శోభితామ్।।

తన్మధ్యేమణ్డపం కృత్వా బిమ్బమాలాదిభిర్యతామ్
ప్రాచ్యామాహవనీయన్తు శ్వభ్రం పూర్వవదాచరేత్॥ 31
ఉత్తరేవాస్తుహోమ ఇఞ్చ పూర్వోక్తేన విధానతః,
పర్యగ్ని ఇఞ్చ తతః కృత్వా ప్రోక్షణ ఇఞ్చ సమాచరేత్॥ 32
అఘారం పూర్వవత్కృత్వా వైష్ణవేన సమాయుతమ్
అధివాసగతమ్బేరం యాగశాలాం ప్రవేశయేత్॥ 33
పూర్వోక్తేన విధానేన కుమ్భపూజాం సమాచరేత్
యత్త్రద్రూపం తథా ధ్యాయేత్ కుమ్భమధ్యే విశేషతః॥ 34
వస్త్రమాల్యైరలఙ్కృత్య అర్చయేదష్టవిగ్రహైః
పుణ్యాహంవాచయేత్త్రత్ర బధ్వాప్రతిసరం తతః॥ 35
పఞ్చభిఃకలశైస్స్నాప్య బిమ్బం యత్నేన శోధయేత్
పఞ్చవస్త్రైస్సమాచ్ఛాద్య స్థాపయేత్కుమ్భ సంయుతమ్॥ 36
శయనేశాయయేద్దేవం యతోద్వారం తతః శిరః
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా దిక్పాలానర్చయేద్బుధః॥ 37
అగ్నితం పరిషిచ్యైవ మూల హోమ ఇఞ్చ హూయతామ్
అష్టాశీతిం తతో హుత్వా మహావ్యాహృతి సంయుతమ్॥ 38
అషాక్షరేణ మన్త్రేణ శతమష్టాధికం యజేత్
తత్తన్మూర్తి ఇఞ్చ హుత్వా తు రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్॥ 39
పునః ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వాస్నాన విధానతః,
శయానన్దేవముత్థాప్య ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ॥ 40
పుష్పమాల్యైరలఙ్కృత్య పూజయేదష్టవిగ్రహైః
అన్తహోమం తతో హుత్వా గర్భాగారం ప్రవేశయేత్।. 41
పఞ్చరత్నం సువర్ణం వా పీఠే తత్ర వినిక్షిపేత్
సువర్ణ ఇఞ్చ పశున్తేభ్యో గురవేదక్షిణాం దదేత్॥ 42

మూహూర్తే సమనుప్రాప్తే యజమానయుతోగురుః
బేరం కుమ్భం సమాదాయ ఆలయ ఇ్చ ప్రదక్షిణమ్।.   43
గర్భాలయం ప్రవిశ్యైవ పీఠే సంస్థాపయేద్గురుః
ఆత్మసూక్త ఇ్చ జప్త్వైవ హృదిబీజాక్షరం న్యసేత్।।   44
బీజాక్షరో విశేషేణ తత్తన్నామాది రక్షరమ్
తదీృజం ప్రణవైర్వేష్ట్య తద్రూపం మనసాస్మరేత్।।   45
మూలమన్త్రం సముచ్చార్య మూర్తిమన్త్ర ఇ్చ యోజయేత్
అనుక్త స్సర్వమన్త్రాణి మూర్తిమన్త్రేణ కారయేత్।।   46
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా విష్ణుభక్త స్యస్థాపనమ్
గ్రామశాన్తికర ఇ్చాపి సస్యానామభివృద్ధిదమ్।।   47
ఇహలోకే సుఖమ్భుక్త్వా చ పత్నీపుత్ర సంయుతః
సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా విష్ణోస్సాయజ్యమాప్నుయాత్।।   48
ఇతి శ్రీవేఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం
వాసాధికారే భక్తజన ప్రతిష్ఠా విధిర్నామ పఞ్చమోఽధ్యాయః।

షష్ఠోఽధ్యాయః

అఙ్కురార్పణమ్

-- అఙ్కురార్పణక్రమమ్ --

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి కృత్వా ద్రైవాఙ్కురార్పణమ్
స్థాపనాదివసాత్పూర్వం పఞ్చమేసప్తమేహ్నివా।। 1
చన్ద్రద్వయేఽన్యదోషాది న్యది తత్ర విశేషతః,

యధార్థంవాధసద్యస్తు చార్పయిత్వా, విచక్షణః।। 2

-- పాలికా కుమ్భశరావ లక్షణమ్ --

అఙ్కురాద్యర్థమాదాయ త్రివిధం తత్ర పాలికాః
శరావం కుమ్భక ఞ్చైవ పాలికా చ త్రిధా భవేత్।। 3
లక్షణన్తుపృధగ్వక్ష్యే శృణుధ్వం తస్య వైద్విజాః,
తామ్రజం, రాజతంరౌక్మం కృత్వా చైవ తు, పాలికాః।। 4
తామ్రజాద్రాజతం శ్రేష్ఠం రాజతాద్రౌక్మముత్తమమ్
ఏవం కర్తుమశక్తోఽపి మృణ్మయంవాపి కారయేత్।। 5
మానాఙ్గులేనమానేన దణ్డమష్టాదశాఙ్గలమ్
షడఙ్గుళన్తుతన్నాహం గర్తయుక్తన్తు కారయేత్।। 6
పాలికాముఖవిస్తారం భ్రామయేఽష్టాఙ్గులం విదుః
తదర్ధం, పాదవిస్తారం తత్షడ్భాగైకమోష్టకమ్।। 7
అధవా, షోడశాఙ్గుల్యం భ్రామయేత్పాలికాముఖమ్
విస్తారేక, త్రిభాగైకం వర్తితం,బిలముచ్యతే।। 8
ఘటికాన్కారయేద్విద్వాన్ప ఞ్చ ద్వారసమన్వితమ్
తస్య దణ్డోన్నతం కృత్వా పూర్వదణ్డార్ధముచ్యతే।। 9
కేచిత్తస్యైవదణ్డన్తు చతురఙ్గుళమున్నతమ్
ఘటికా,ఘటక విస్తారమష్టాఙ్గులముదాహృతమ్।। 10
ఏవం క్రమేణ, కర్తవ్యం ఘటికాన్కారయేద్బుధః
శరావణ్ణస్యాయామం శటఙ్గళమితిస్మృతమ్।। 11
అధవాష్టాఙ్గుళం తత్ర పాదస్యోచ్ఛ్రయముచ్యతే
శరావముఖ విస్తార మష్టాఙ్గలముదాహృతమ్।। 12
తదర్ధం పాదవిస్తారం యథాశోభం తధాచరేత్
పాలికాఘటికాదీని సమ్యగ్దగ్ధం మృదాకృతమ్।। 13

కుర్యాదేకత్ర కార్యే తు పునః ర్మ నవిద్యతే

నాహస్య పాలికాదీనాం విస్తారార్ధేన వర్ధితమ్।। 14

భేధం, ఛేద ఇ్చ, దీన ఇ్చ, సుషిరం, కాచహీనకమ్

వర్జయేత్తత్ప్రయత్నేన కృత్వా తచ్చాస్త్ర పారగః।। 15

-- అధిదేవా ః --

విరిఞ్చి విష్ణురీశానం పాలికాద్యధి దేవతమ్

-- భద్రాఙ్కురార్పణమ్ --

అఙ్కురం, ద్వివిధం ప్రోక్తం భద్రఙ్క్షుద్రన్ద్విధా భవేత్।। 16

ప్రతిషఅటాచోత్సవ శ్చైవ దేవ్యోర్వైవాహిక క్రియా

ఏవమాదీని, భద్రాఖ్యం జ్ఞాత్వా చైవ విచక్షణః।। 17

-- క్షుద్రాఙ్కురార్పణమ్ --

విష్ణుపఇ్చ దనేవాధ ఆయనే విష్ణువే తథా

అన్యచ్చుభానికార్యాణి క్షుద్రాఖ్య ఇ్చ, భవేత్స్మృతమ్।। 18

పాలికాదీన్ప్రసఙ్గృహ్య త్రిధా చైవ పృధక్పృధక్

కళాప్రద్యోతనాఖ్య న్తు వసుర్వేదాక్య మహరేత్।। 19

ఆలయత్ప్రముఖే చైవ ఉత్తరే వా, యధార్హకమ్

గోమయేనోపలిప్యైవ పైష్ట్యాభూమిమలం కృతమ్।। 20

తన్మధ్యేకల్పయేత్సూత్రం పదభాగం పృధక్చరేత్

పూర్వాన్తముత్తరాన్తన్తు షట్సూత్ర ఇ్చ, ప్రసార్య చ।। 21

ఏవం కృత్వా తు, కోష్టన్తు పఇ్చవింశతి, సఙ్ఖ్యయా

మధ్యేబ్రహ్మపదన్త్వేకం పరితోఽష్టాని, లేఖయేత్।। 22

పూర్వ న్తు దక్షిణ శ్చైవ పశ్చిమం చోత్తరాదిశమ్

ప్రత్యేకం తద్వ్యపోహ్యైకం ద్వారార్థ న్తు, విచక్షణః 23
తచ్ఛేషద్వాదశేకోష్ఠే ఆగ్నేయాది, విదిక్ష్విమ్
షడ్ద్రోణం, వ్రీహిమాదాయ తదూర్ధ్వేచాస్తరేత్ బుధః।। 24
-- తత్తదధిదేవతాహ్వానమ్ --
తన్మధ్యే, బ్రహ్మణః పీఠం త్రివేది, సహితం క్రమాత్
షడఙ్గలోన్నతం వాపి యధాలాభాన్నోతన్తు వా।। 25
అథ తాలోన్నతం పీఠం త్రివేది, సహితమ్మునః
పూర్వద్వారోత్తరే శేషం దక్షిణే వక్రతుణ్డకమ్।। 26
దక్షిణేద్వారపార్శ్వే తు వీశచక్రౌ చ విన్యసేత్
తథా పఙ్తీశ, భూతేశౌ పశ్చిమద్వారపాలకౌ।। 27
ఉత్తరద్వారపార్శ్వే తు సఙ్ఖశాన్తౌచ, కల్పయేత్
బ్రహ్మణః పరితో ऽష్టౌ చ జయాదీన్కల్పయేత్క్రమాత్।। 28
పశ్చిమేతాల విస్తారం త్రివేది సహితం క్రమాత్
షడఙ్గలోన్నతం పీఠం పృథక్చైవ ప్రకల్పయేత్।। 29
తద్బాహ్యే కల్పయేద్విద్వాన్రాగాదీనాం, యథాక్రమం
షడఙ్గుల న్తు విస్తారం పీఠం ప్రతి, సమాచరేత్।। 30
బ్రహ్మణశ్చాకృతిం వక్ష్యే శృణుధ్వం, ద్విజసత్తమాః
రుక్మవర్ణం, సుఖాసీనం పద్మస్యోపరి సంస్థితమ్।। 31
చతుర్భుజం చతుర్వక్త్రం దక్షిణాధః కరాదిషు
అభయం కలశం, ధృత్వాసపద్మం,కటాకాన్వితమ్।। 32
కిరీట, భూషణైర్యుక్తం కటకాఙ్గుళి సంయుతమ్
సావిత్రీ సహితం నిత్యం పీఠోపరి సమాహితమ్।। 33
ఏవం ధ్యాత్వా సమావాహ్య అర్చయేదష్టవిగ్రహైః

బ్రహ్మాదీని విశోకాన్తమర్చయేచ్చ క్రమేణవై।। 34
ఉర్ద్వేకూర్చాన్వి నిక్షిప్య ధ్యాత్వోపరి సమాహితః
బ్రహ్మజజ్ఞేతి మన్త్రేణ విరి ఞ్చా వాహనాదికమ్।। 35
నివేద్యన్త ఞ్చ సమ్పూజ్య తద్దైవాన్యంశ్చ దేవతాన్
అర్చయిత్వా విశేషేణ సోదకన్తు, బలిఞ్క్షిపేత్।। 36
-- పాలికాదీనామలం కారం --
పాలికాదీన్స్రగృహ్యైవ శుచీవోహవ్యచోచ్చరన్
ప్రక్షాళ్య పాలికాదీని అలఙ్కృత్య, ప్రయత్నతః।। 37
సదూర్వాశ్వత్థముకుళై స్తన్తు నా పరివేష్టయేత్
ఓష్టపాద ప్రదేశాభ్యాం శ్వేతవస్త్రైరలఙ్కృతమ్।। 38
తస్యచ్ఛిద్రం పిధాయైవ దర్భాద్యాదితృణే న చ
తాం మృదా పూరయేద్విద్వాన్త ద్వేద్యోపరి విన్యసేత్।। 39
ఈశానాది క్రమేణైవ విధాయాచార్య శిష్యకౌ
ఇదం విష్ణుర్విచక్రేతి తత్ర కార్యం సమాచరేత్।। 40
అణోరణీయ్యానిత్యుక్త్వా ప్రోక్షయేత్సర్వ పాలికాన్
-- అఙ్కురార్పణ ధాన్యాని --
కఙ్కముద్గాయవాశ్చైవ తిలసర్షప సంయుతమ్।। 41
మసూరచణకాదీని పూర్వోక్తే నైవ చాహరేత్
మృత్పాత్రేషు వినిక్షిప్య విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్।। 42
జలేన, పరిషేక ఞ్చ యేతే శతమితిబ్రువన్
నిత్యపూజావసానే తు దేవేశం సమ్యగర్చయేత్।। 43
ద్రోణైర్ద్రోణార్ధకైర్వాపి యథా శక్తి నివేదయేత్
తామ్బూల సహితం తత్ర దేవేశస్య నివేదయేత్।। 44

పశ్చాచ్చేషం సమాదాయ విప్రైర్భక్త జనైరపి
దత్త్వాయథోచతం తత్ర పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్।। 45
-- తత్తదధిదే వానామష్టోప చారాః।--
మేదిన్యాది చతుర్భిశ్చ ఐశాన్యాది, యథాక్రమమ్
ఆవాహనాసన ఞ్చైవ అర్ఘ్యం పాద్య న్తు థైవ చ।। 46
పుష్పం గన్ధం తథా ధూపం దీపదానాన్త మర్చయేత్
నైవేద్యం వైవకుర్వీత అన్యత్సర్వం సమాచరేత్।। 47
పశ్చాద్వాదకమహూయ ప్రోక్షయిత్వా, విచక్షణః
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా దేన కర్మ, సమాచరేత్।। 48
శృఙ్గాభ్యాం రుక్మశఙ్ఖాభ్యాం,కాహళాద్యాది పూర్వకమ్
ఘోషయేత్సర్వ వాద్య న్తు ఆత్మసం శుద్ధ మానసః।। 49
శ్రోత్రియాంశ్చ, సమాహూయ పుణ్యాహమపి, వాచయేత్
పశ్చాద్భిజాన్స్రగృహ్యైవ కాంశ్య పాత్రే సమాహితః।। 50
-- అఙ్కురారాధనమ్ --
ఊర్ధ్వేకూర్చం వినిక్షిప్య సోమం రాజానముచ్చరన్

సోమన్త్రైవ చావాహ్య అర్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః।। 51
-- బీజావాపనమ్ --
ఆచార్య హస్తాదాదాయ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్
పాలికోపరి సంవాప్య ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః।। 52
ఆహతైశ్చనవైర్వస్త్రైఃప్రత్యేకం తత్ర చాహరేత్
పాలికాపాదమావేష్ట్య విష్ణుస్త్వాం రక్షముచ్చరన్।। 53
పశ్చాత్తోయం సమాదాయ వారుణం మన్త్రముచ్చరన్

సర్వత్ర సేచనం కృత్వా భక్తానన్యాని చాహరేత్।। 54

ఏకాహం ద్వయహం తత్ర యావదఙ్కుర సమ్భవమ్

తత్రార్కైకరణ్డ పత్రాణి గృహీత్వోర్ధ్వే సమర్పయేత్।। 55

మూర్ధేష్టకాః శిలాస్తత్ర నిధాయైవ ద్విజోత్తమః

గుప్తేదేశే సమావేశ్య రక్షాం తత్రైవ కారయేత్।। 56

ఏవం కర్తు మశక్తశ్చేచ దత్రిణోక్త క్రమాచ్చరేత్।।ఇతి శ్రీవైఖనసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే

అఙ్కురార్పణ విధిర్నామ షష్ఠోఽధ్యాయః

అథ సప్తమోఽధ్యాయః

వాసాధికారః

-- విష్ణు ప్రతిష్ఠాస్థాపనా భేధాః --

అథ ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి విష్ణోశ్చస్థాపన క్రమమ్

ప్రతిష్ఠా స్థాపన శ్చేతి ద్వివిధం చేతి పర్యయా।। 1

ప్రతిష్ఠాఖ్యం విశేషేణ ప్రోక్తం తత్రైవ మే శృణు

సర్వకర్మ పరం దేవం సకలీకృత పూర్వకమ్।। 2

-- ప్రతిష్ఠా శబ్దనిర్వచనమ్ --

ప్రతి బుద్ధ్యా ప్రతిష్ఠా చేత్ప్ర తి ష్ఠేత్యుచ్యతే బుధైః
తేనైవ ద్వివిధం ప్రోక్తం సహైవ పృధగేన వా।। 3
సమూర్తాన్యాలయేబిమ్బే నిత్యం విధివదర్చనమ్
ఐహికాముష్మిక ఞ్చైవ దదాతీతిన సంశయః।। 4

-- ఋత్వికే లక్షణమ్। --

ఆమర్చ, దినసాత్పూర్వం యజమానో ముదాన్వితః
పూర్వోక్త గుణసమ్పన్నమాచార్యం వరేయేద్బుధః।। 5

-- వర్జనాయాచార్య లక్షణమ్ --

పత్న్య పత్యాది రహితం కాళదన్త విహీనకమ్
దుష్పృధఙ్గం వపుర్హనం వ్యాఘ్రూక్షన్తు తధైవ చ 6
(దుర్గన్ధాస్యయుతం తధా)
బధిరోన్మాదిన ఞ్చైవ కుష్టాపస్మారకైర్యుతమ్
బిడాలాక్షరం వక్రదన్తం కపిలాక్షోగ్రవీక్షణమ్।। 7
రక్తకేశీ చ పుష్పాక్ష మజం చాస్పమితో మితం (?)
(కృష్ణరూపాతి వృద్ధ ఇచ్చ న చ లాఙ్గారహీనకమ్ ।।) 8
(దంశినం విదళిన ఇచ్చ వక్రాఙ్గాదియుతం తధా)
స్త్రీ లిఙ్గనామ పూర్వ న్తు విరజో వీక్షమాయుతమ (?)
శిపివిష్ట ఇచ్చ షణ్డ ఇచ్చ చణ్డాలం గురునిన్దకమ్।। 9
ఏవం గుణ ఇచ్చ, సత్యజ్య లక్షణోక్త న్తు ఆహ్వయేత్
కర్మేదమ్మే కురుష్వేతి యాచేదాచార్య మాదరేత్।। 10
పునస్స్నాత్వా, విధానేన దన్తధావన పూర్వకమ్
నిత్యకర్మ సమాప్త్యైవ సూక్తానధ్యయనం చరేత్।। 11
యధోక్తదివ సాత్పూర్వమఙ్కురం తత్ర చార్పయేత్
అఙ్కురార్పణ కాదూర్ధ్వ మారమ్భదివసాదధః।। 12

కూష్మాణ్డ హోమబాజగ్నౌ కారయేద్గురురత్వరః
శుద్ధదన్త నఖశ్చైవ ధృతవస్త్రోత్తరీయకః ॥ 13
త్రిషవణ స్నానపూర్వ న్తు హవిష్యా శీజితేన్ద్రియః
ఏవం క్రమాచ్చరేద్విద్వా నృత్విగ్భిస్సార్థ మాచరేత్ ॥ 14

ఏవం కృత్వా విశేషజ్ఞం కాయశుధ్యర్థ మాచరేత్
-- ద్రవ్య సఙ్గ్రహణమ్ --
అతః పరమ ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్యాణాం సఙ్గ్రహక్రమమ్ ॥ 15
అరణిం సృక్స్రువ ఞ్చైవ జుహుఞ్చోప భృతం తథా
అష్టమఙ్గళ దర్వ్యై చ తోరణాన్చి యథా క్రమమ్ ॥ 16
-- తోరణాద్య లఙ్కారాణి --
న్యగ్రోధప్లక్ష చాశ్వత్థః పితృవృక్ష యుతం తథా
తోరణార్థం సమాహృత్య లక్షణం వక్ష్యతే మయా ॥ 17
పాదాయామ సమంవాపి విస్తృతంతత్ర్తి హస్తకమ్
తన్తధ్యేఽరత్ని మాత్రేణ పూర్ణకుమ్భాకృతీకృతమ్ ॥ 18
దర్పణాకావచ్చైవ పద్మస్సముకుళాకృతిః
శఙ్ఖ చక్రాకృతి ఞ్చైవ శూలాకార మథాపి వా ॥ 19
తార్క్ష్యరూపాకృతి ఞ్చైవ వాయుసూన్వా కృతి స్తథా
ఏవన్తుతోరణం కుర్యాత్రక్మాద్వేదస్య సఙ్ఖ్యయా ॥ 20
అథవా పఞ్చ హస్త ఞ్చ త్రిహస్తం తీర్ఘమేవ వా
తదర్థం విస్తృతం ఞ్చైవ తోరణాని చ కారయేత్ ॥ 21
అలఙ్కారస్తోరణాశ్చ గ్రామాదిషు విశేషతః
వేణుం వాక్రముకంవాపి సమాహృత్య ప్రయత్నతః ॥ 22

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ యధా శోభస్తధాచరేత్
అన్యైశ్చక్షీర వృక్షైశ్చ తోరణాన్యేవ కారయేత్।। 23
తోరణాద్యలఙ్కారే చ కిఞ్చిద్ధీనే న దోషభాక్
అథాష్టమఙ్గళాదీని ద్వితాలాయామమేవ చ।। 24
ప్రాదేశ విస్తృత ఞ్చైవ షడఙ్గుల మధాపి వా
ఘన ఞ్చ చతురఙ్గుళ్యం ద్వ్యఙ్గుళం వాపికారయేత్।। 25
తస్య మధ్యే లిఖేద్విద్వాన్రూపం తస్య పృథక్పృథక్ః
-- అష్టమఙ్గళాని --
ఆవర్తం శఙ్ఖభేర్యౌచ మత్స్యయుగ్మాఙ్కుశం తథా।। 26
పూర్ణకుమ్భం ఞ్చ ఆదర్శం శ్రీవత్సాదీని లేఖయేత్
-- సృక్స్రువాది లక్షణం --
సృవదణ్డస్య చాయమం ద్విః ప్రాదేశ సమన్వితమ్।। 27
నాహం దణ్డస్య చాయామం అనుపూర్వ్య క్రమాత్కృశమ్
తదగ్రేబిల్వఫలకా ప్రాదేశం నాహముచ్యతే।। 28
ద్వియఙ్గుళం తస్యచాస్యం నిమ్నం మాషద్వయం క్రమాత్
ఏవం సృవ ఞ్చ కుర్వీత కారయేద్దేశికోత్తమః।। 29
-- జుహూ --
జుహుదణ్డస్య చాయమం చతుర్వింశతికాఙ్గుళమ్
నాహం తదర్ధమిత్యుక్తం పద్మస్య ముకుళోపమమ్।। 30
షడఙ్గుల న్తు తస్యాగ్రం నాహం తస్య విచక్షణః

యుగాఙ్గుళాగ్ర విస్తార మష్టాఙ్గుళమ ధాయతమ్।। 31
శేషం త్రియ శ్రమిత్యక్తం విస్తృతోన్నతమఙ్గుళమ్

మధ్యేగర్తాను పూర్వేణ జుహ్వాశ్చైవ క్రమం విధుః।। 32

-- ఉపజుహూ --

ఉపజుహ్వా యతం పశ్చాద్యమ ద్వయముదాహృతమ్

తదర్ధం నాహమిత్యుక్తం మూలాదగ్రం తదర్ధకమ్।। 33

అనుపూర్వ్యాత్కృశన్దణ్డం గళాన్తమితి సంజ్ఞితమ్

ఊర్ధ్వం ప్రదేశమాయామం చతురశ్రం షడఙ్గుళమ్।। 34

తదర్ధం విసృతం కుర్యాచ్ఛేషమగ్రం త్రియశ్రకమ్

ఉన్నతం చాఙ్గుళార్ధంస్యా ద్విత్యుచ్ఛ్రయ మితిస్మృతమ్।। 35

ఓష్ఠమేకాఙ్గుళం జ్ఞాత్వా తన్మధ్యే నిమ్నామాచరేత్

పూర్ణచన్ద్రాకృతిం కృత్వా ప్రదేశం తస్య నాహకమ్।। 36

నిమ్న ఇఞ్చతుర్యవాగాఢ మగ్రాన్త న్తు క్రమాద్బుధః

-- దర్వీ ! --

అధ దర్వ్యాశ్చ చాయామం చతుర్వింశతికాఙ్గుళమ్।। 37

షడఙ్గులంస్యా ద్విస్తారం పాదం పఞ్చాఙ్గుళం భవేత్

శేషం త్రయోదశాఙ్గుళ్యం దణ్డమిత్యుచ్యతే బుధైః।। 38

-- దర్భమాలా । --

దర్భరజ్జు క్రమం వక్ష్యే యగ్మం దర్భన్తు యోజయేత్

పూర్వం ప్రతి విశేషణ లమ్బమానం ద్వితాళకమ్।। 39

ఏవ న్తు దర్భమాలా ఇఞ్చ కృత్వా దద్దేశికోత్తమః

-- మన్థదణ్డమ్ --

శమీఖదిరబిల్వానాం సారం, సఙ్గృహ్య, బుద్ధిమాన్।। 40

ద్వితాళ మాత్రమాయామం షోడశాశ్రం సమన్తతః

ఏకాఙ్గుళ శిఖాయుక్తం మూలాదగ్రన్తు, బన్ధయేత్।। 41

తామ్రమాయసపట్టైర్వా బన్ధయిత్వా విచక్షణః

తన్మూలే సుషిరం కృత్వా గోళకం తత్ప్రమాణకమ్।। 42
ఏవన్తు, మన్థదణ్డంస్యా త్కృత్వాతచ్చాగ్రస్తె పారగః
-- అరణీ --
శమీజత ఇఞ్చ అశ్వత్థ మరణ్యార్థం ప్రగృహ్య చ।। 43
త్వగాదీనాం వ్యపోహ్యైవ శోషయిత్వా విచక్షణః
షడఙ్గుళన్తు విస్తారం గోళకం తద్ఘనం భవేత్।। 44
ఏవ న్తు ఫలకాం కృత్వా దీర్ఘం తస్య ద్వితాలకమ్
-- ఊర్ధపట్టీ --
తథైవోపరిపట్టి ఇఞ్చ కృత్వా తద్దేశికోత్తమః।। 45
ఫలకాగ్రద్వయం కుర్యాత్ప్రాదేశం నాహముచ్యతే
ఏవం కృత్వాత్వరణ్యోశ్చ శిల్పినా సర్వమాచరేత్।। 46
హీనాధిక్యం న కుర్వాత పాత్రమేతస్యలక్షణమ్

-- వస్త్రలక్షణమ్ --
ద్వాదశాష్టనిభైర్వస్త్రై స్యాయతముచ్యతే।। 47
దశసప్తాయతం కుర్యా దథవా కారయేద్బుధః
త్రిచతుః పఞ్చతాలం వా విస్తృతం వస్త్రముచ్యతే।। 48
-- ఆజ్య లక్షణమ్ । --
హోమార్థం గవ్యమాదాయ కపిలాద్యఙ్గవామ పి
అజస్యమాహిషన్త్యక్త్వా పక్షాతీతన్తు వర్జయేత్।। 49
అన్యదేవస్య లేఖ్యాది గవాన్తత్ర విశేషతః (?)
ప్రతిలోమాన్త్య జాతిశ్చ గన్యాద్యాదీని వర్జయేత్।। 50
-- సమిత్పరిధ్యాదీని శ్రీసూత్రోక్తవదితి । --

సమిత్పరిధికూర్చ ఇ్చ పరిస్తరణమేవ చ
అజ్యస్థాల్యుపపాత్రన్తు సూత్రోక్తవిధి నాహరేత్।। 51
-- యాగశాలాఇ్చ లక్షణమ్ --
అథవక్ష్యే విశేషేణ యాగశాలా ఇ్చ లక్షణమ్
షాడశస్తమ్భ సంయుక్తం గుణపజ్తి యుతం తథా।। 52
విస్తృతాయామమిద్దిష్టం సమం తత్ర ప్రకల్పయేత్
ప్రముఖే తత్ర సోపానం ప్రతిద్వారం ప్రకల్పయేత్।। 53
ఉచ్ఛ్రయం తత్కపోతాన్తం పావికాన్తం సముచ్యతే
ప్రాసాదాద్దణ్ణమానేన దీర్ఘం నిశ్చిత్యయత్నతః।। 54
ప్రపాం వా తత్ర కుర్వీత కూటం వా వర్షవారణమ్
ఏవం సజ్కల్ప్య తన్మధ్యే నిమ్నోన్నత వివర్జితమ్।। 55
తృణశల్యన్యపోహ్యైవ భూమిం తత్ర ప్రకల్పయేత్
స్తమ్భాన్తరం ప్రకుర్వీత చతుర్హస్తాన్తరం క్రమాత్।। 56
ఏవం సజ్కల్ప్య తన్మధ్యే సూత్రస్య పదమాచరేత్
పూర్వాన్తముత్తరాన్త ఇ్చ వాయుసూత్రం ప్రసారయేత్।। 57
ఏవం కృతే తు తత్కోష్ట మే కాశీతిస్తు సఙ్ఖ్యయా
మధ్యే నవపదం విష్ణోశ్శయ్యాస్థానం ప్రకల్పయేత్।। 58
తస్య వేద్యాస్తు పరితః సర్వదేవార్చనార్థకమ్
తద్బహిః పూర్వభాగేషు సభ్యకుణ్డం ప్రకల్పయేత్।। 59
-- సభ్యాది అగ్నిగుణ్డక్రమః --
సభ్యస్య పూర్వభాగేత్వా వహనీయం ప్రకల్పయేత్
సభ్యస్య దక్షిణేభాగే పౌణ్డరీకం, ప్రకల్పయేత్
సభ్యస్య దక్షిణేభాగే పౌణ్డరీకం, ప్రకల్పయేత్।। 60
వేద్యాస్తు దక్షిణే కుర్యాదన్వాహార్వం ప్రకల్పయేత్

నైర్ ఋత్యాం దేవతాస్థానం కల్పయేత్ విచక్షణః।। 61

వేద్యాస్తు పశ్చిమేభాగే గార్హపత్యం ప్రకల్పయేత్

వాయవ్యే సఞ్చయస్థానం కల్పయేద్దేశికోత్తమః।। 62

వేద్యాస్తు చోత్తరేభాగే అవసత్థ్యం ప్రకల్పయేత్

ఈశాన్యే స్నపనశ్వభ్రం కల్పయేత్ విచక్షణః।। 63

ఏవమేవ క్రమేణేవ యాగశాలాది లక్షణమ్

-- కుణ్డ లక్షణమ్ --

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి సభ్యాదీనాం పృథక్పృథక్।। 64

సభ్యస్య పౌణ్డరీకస్య మే ఖలాత్రయముచ్యతే

అన్యత్సర్వేషుకుణ్డేషు మే ఖలాద్వయముచ్యతే।। 65

సభ్యస్యాహనీయస్య చతురశ్రం ప్రకల్పయేత్

పద్మస్యగార్హపత్యస్య వృత్త మే తదుదాహృతమ్।। 66

అవసత్థ్యస్య కుణ్డస్య త్రయశ్రన్తుసముచ్యతే

ద్వితాలస్యోచ్ఛ్రయం కుర్యా చ్ఛయ్యావేదిం ప్రకల్పయేత్।। 67

బిమ్బస్యార్థ ప్రమాణేన కారయేదితికేచన

శయనాద్దక్షిణే వాథ సభ్యకుణ్డం ప్రకల్పయేత్।। 68

వస్వఙ్గుళం చతుః ఘ్నన్తు ఊర్ధ్వవేదిం చతుర్దిశమ్

వేదాఙ్గుళ న్తు విస్తారం ద్వ్యఙ్గుళోన్న మేవ చ।। 69

అధోవేద్యాస్తు పరిత శ్చతురఙ్గుళ సమ్మితమ్

తద్విస్తారోన్నత ఞ్చైవ కుణ్డమాహవనీయకమ్।। 70

షడఙ్గులన్తు తన్మధ్యే నిమ్నం తస్య ప్రమాణకమ్

ఔపాసనాగ్ని కుణ్డ ఞ్చ తత్రక్రమేణైవ కారయేత్।। 71

తద్ధ్యఙ్గులోర్ధ్వే కర్తవ్యం యగసఙ్ఖ్యాయవైర్యుతమ్
త్రింశదఙ్గుళ సూత్రేణ భ్రామయిత్వా విచక్షణః।। 72
వ్యపోహ్యైవోత్తరే తత్ర వృత్తార్ధస్య ప్రకల్పయేత్
ధనురాకృతివత్కృత్వా ద్వివేది సహితం క్రమాత్।। 73
యుగాఙ్గులోన్నతం ప్రోక్తం విస్తారన్తు తథైవ చ
ఏతైస్తు చాన్వాహార్యస్య కల్పయిత్వా సమాహితః।। 74
తద్వన్నిమ్నన్తు మధ్యే చ వస్వఙ్గుల మితిస్మృతమ్
నవద్వయయూఙ్గులం భ్రాత్వా వజ్ర బీజాకృతి కృతమ్।। 75
గార్హపత్యస్య విజ్ఞేయం ద్విమేఖలమితిస్మృతమ్
విస్తారం చేన్నత శ్చైవ పురుషాదీని సఙ్ఖ్యయా।। 76
అన్వాహార్యోక్తవన్నిమ్నం కృత్వాగ్నౌగార్హపత్యకే
వస్వఙ్గులం రసఘ్నం న్తు ఏతైష్టడ్భిర్య వైర్యుతమ్।। 77
రుజాత్వేకం తదూర్ధ్వే తు త్రికోణాకృతిరుచ్యతే
దక్షిణాద్యుత్తరాన్తాది పూర్వాగ్ర న్తు ప్రకల్పయేత్।। 78
ద్వివేది సహితం కుర్యాదన్వాహార్యోక్త వత్కృతమ్
గార్హపత్యోక్తవన్నిమ్నం మధ్యే తస్య విచక్షణః।। 79
ఏవం కృత్వా తు శుద్ధత్మా ఆవసత్థ్యం ప్రకల్పయేత్
వేదాఙ్గులం రసఘ్నం న్తు ఊర్ధ్వవే దిఞ్చతుర్దిశమ్।। 80
త్రిమేఖలస్య సభ్యస్య ద్వాదశాఙ్గులమున్నతమ్
మధ్యవేద్యాస్తు విస్తారం విష్ణ్వాదిత్యాఙ్గులం భవేత్।। 81

అన్యద్విమేఖలం ప్రోక్తం పురుషాదీని సఙ్ఖ్యయా
విస్తారస్యోన్నతం కుర్యాత్సభ్యమేవం, ప్రకల్పయేత్।। 82

మధ్యేగర్తం ప్రకుర్వాత ద్వాదశాఙ్గులముచ్యతే
మధ్యే పఞ్చాఙ్గులంవేది విస్తారాదితికేచన।। 83
కుణ్డ మధ్యే చతుర్విం శత్యఙ్గులాన్తమితి స్మృతమ్
కుణ్డం శ్రాణణక ఞ్చైవ కల్పయేత్సభ్యవద్బుధః।। 84
అహవనీ యోక్తవద్వే ద్విమేఖలమితిస్మృతమ్
శయ్యావేద్యాస్తు చాగ్నేయాం పౌణ్డరీకం ప్రకల్పయేత్।। 85
ధృత్యఙ్గులిభిరధ్యర్ధే భ్రమీకృత్య ప్రయత్నతః
సమవృత్తం తదూర్ధ్వన్తు ఏకాఙ్గులముదాహృతమ్।। 86
అధోవేద్యాస్తు విస్తారం షడఙ్గుళమితి స్మృతమ్
వేదాఙ్గులోన్నతం ప్రోక్తం కళాఖ్యం తద్ధళైర్యుతమ్।। 87
మధ్యవేద్యాస్తు, విస్తార మున్నతం యగసఙ్ఖ్యయా
ఊర్ధ్వ వేద్యాస్తు, విస్తారం యుగాఙ్గుల మితిస్మృతమ్।। 88
ఉన్నత ఞ్చ ద్విగోళంస్యాత్కారయే ద్దేశికోత్తమః
మధ్యేనిమ్నం ఞ్చ కర్తవ్యం సభ్యస్యైవాగ్నికుణ్డవత్।। 89
-- స్నానగర్తమ్ --
శ్వభ్రం కృత్వా తథైశాన్యే ద్విమేఖలమితిస్మృతమ్
మే ఖలోన్నత విస్తారం యుగాఙ్గులమితిస్మృతమ్।। 90
ఉత్తరే జలమార్గ న్తు కారయేత్తు సమాహితః
త్రిషు హస్తస్య విస్తారం విస్తారాద్ద్విగుణాయతమ్।। 91
ఏవం శ్వభ్రం ప్రకుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్యచోదితమ్
శల్యభస్మతుషాఙ్గర లోష్టాదీని చ వర్జయేత్।। 92
మృదా చ వాలుకాభిర్వా పృథక్కుణ్డాన్ప్ర కల్పయేత్
-- నయనోన్మీలనమ్ --
అథ వక్ష్యే విశేషేణ నయనోన్మీలన క్రమమ్।। 93

ఉక్తక్రియావ సానే తు బేరమాదాయ చాత్వరః
గౌతమీయోక్త మార్గేణ శిల్పినాచాక్షి మోచనమ్।। 94
ఆలయాత్ప్రముఖేకు ర్యాద్ధక్షిణే వాగ్నికోణకే
ఈశాన్యాం వా ప్రకుర్వాత కారయేద్యాగమన్దిరమ్।। 95
ప్రోక్ష్యోపలిప్యతత్పశ్చాత్త్రైష్ట్యా భూమిరలఙ్కృతమ్
దేవస్య ప్రముఖేకుర్యా ద్ధాన్యరాశ్యాది నాహరేత్।। 96
హైమశృఙ్గాం రౌప్యఖురాం కాంశ్యదోహనకైర్యుతామ్
సవత్సాఙ్గాం సుసంస్థాప్య వస్త్రయుగ్మయుతాం క్రమాత్।। 97
-- సమస్త్రకాక్షి మోచనమ్ --
ఆజ్యం మధుదధిక్షీరం తిలతణ్డులమేవ చ
పృథక్పాత్రేప్రపూర్యైవ గృహీత్వాత్ర నిధాయ చ।। 98
హుళికాన్తాడనీ శ్చైవ రౌప్యేణైవ కృతాంహరేత్

హైమే న కృత సూచిభ్యాం రాజతైర్వాపి చాహరేత్।। 99
వాస్తుహోమాఙ్గహోమార్థం స్థణ్డిలం కల్పయేత్పృథక్
ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్య చ పావకమ్।। 100
వాస్తుహోమం కృతం పూర్వం పర్యగ్నిం చాత్రకారయేత్
ప్రోక్ష యిత్వా తు మన్త్రజ్ఞః పునశ్చైవాక్షి మోచనమ్।। 101
దేవస్యాభిముఖే చైవ ప్రచ్ఛన్న పటమాస్తరేత్
ఉత్తరాభిమఖోభూత్వా దేవశుద్ధి ఇచ్చ కారయేత్।। 102
శిల్పి స్పర్శ విశుద్ధ్యర్థం ప్రోక్షయే ద్దేశికోత్తమః
హుళికాన్తాడనీం పశ్చాద్గృహీత్వా మన్త్రపూర్వకమ్।। 103
విష్ణుస్త్వాం రక్ష ఇత్యుక్త్వా స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్

పటస్య చాన్తర్దేవస్య మూర్ధ్నాదీన్స్పర్శ యేద్బుధః।। 204
విష్ణుగాయత్రీముచ్చార్య తేన కర్మ సమాచరేత్
దేవీభ్యాం సహితం కుర్యా త్తత్తన్మన్త్రం జపేత్స్పృశన్।। 205
పశ్చాత్పాత్రన్తు సూచీ ఇ్చ గృహీత్వా చాక్షి మోచనమ్
షణ్మణ్డలాని సంస్కృత్వా అధిదేవ పురస్సరమ్।। 206
మహాభూతం పరాత్మేతి దేవమేతత్ర్క్రమం విధుః
పక్ష ఇ్చ రక్తవర్ణ ఇ్చ శ్వేతం కృష్ణ ఇ్చ తేజసమ్।। 207
ఏత్రైస్తుమణ్డలం ధ్యాత్వా ధృఢీ కృత్వాత్వరః క్రమాత్
అర్క ఇ్చ రాహుసౌరాణాం హిత్వాతస్యోదయం బుధః।। 208
ద్విలోచనే సునక్షత్రే కృత్వా చైవాక్షి మోచనమ్
ఏకాక్ష్యామన్ధకే చైవ న కుర్యాదితిశాశనమ్।। 209
పురుషసూక్తం జపిత్వైవ దక్షిణే నయనేన్యసేత్
తద్వైవ, వామనేత్రన్తు సూక్తమేకాక్షరం జపేత్।। 210
హిరణ్యవర్ణామిత్యుక్త్వా పవిత్రీం చాక్షి మోచనమ్
భూసూక్త ఇ్చ తతోజపత్వా పౌష్ణీ శ్చైవ క్షి మోచనమ్।। 211
దేవస్యాఙ్గం స్పృశన్ హుత్వా మౌళిమాలాది పూర్వకమ్
తధాదేవ్యో చ హుత్వా తు దద్య్వ స్వాహేతి వా పృథక్।। 212
విమాన ఇ్చ నవ శ్చైవ స్తూప్యాదీనియజేత్ర్క్రమాత్
వైష్ణవం విష్ణు సూక్త ఇ్చ ధాతాది ఇ్చ సుహూయతామ్।। 213
స్విష్టాకారం తతోహుత్వా గవ్యాదీన్ప్రోక్షయేద్గురుః
గోదానసూక్తముచ్చార్య గవాదీనిస్పృ శేమాత్।। 214
పశ్చాత్పటం విసృజ్యైవ గవాద్యాదీన్ప్రదర్శయేత్
గవాద్యాదీని ద్రవ్యాణి ఆచార్యాయ ప్రదీయతామ్।। 215
కృత్వా చైవాక్షి మోచ ఇ్చ అధివాస త్రయాత్పరం (త్రయమ్పరం)

మన్త్రేణ ప్రోక్షయేన్నేత్రే శయనే శాయయేద్ధరిమ్ ।। 216
ఆవాహ్యకృతమన్త్రజ్ఞః కారయేదితికేచన
నవకౌ తు కబిమ్బాది తథాన్యత్ర విశేషతః ।। 217
-- పీఠసజ్జాతమ్ --

పూర్వోక్తే నైవ మార్గేణ బేరాదీన్ప్రోక్షయేద్బుధః
పీఠం బేర ఇ్చ సజ్జట్య నవరత్నాని విన్యసేత్ ।। 118
రత్నాని ధాతుబీజాని సువర్ణం తత్ర చార్పయేత్
పీఠమధ్యే విశేషేణ నవభాగం ప్రకల్పయేత్ ।। 119
ధాన్యవేద్యో పరిస్థాప్య బ్రహ్మాదీన్సమ్యగర్చయేత్
పుష్పాన్వ్యపోహ్య తత్పశ్చాద్బ్రూః ప్రపద్యేతిచోచ్చరన్ ।। 120
-- పీఠేరత్నన్యాసాని ।--
దేవమాదాయ తత్పశ్చా త్పీఠమధ్యే నిధాయ చ
విష్ణోర్నుకాది మన్త్రేణ మధ్యసూత్రే ప్రసార్య చ ।। 121
పూర్వాన్తముత్తరాన్తన్తు సూత్రాం సఙ్క్రమ్య సర్వ చ
తమేకనేమి మిత్యుక్త్వా గజ న్తత్రైవ నిక్షిపేత్ ।। 122
శతధారమితిమన్త్రేణ తార్క్ష్యరూపం ప్రతిష్ఠితమ్
బ్రహ్మదేవానితీత్యుక్త్వా బ్రహ్మరత్నం సునిక్షిపేత్ ।। 123
ఇన్ద్రం ప్రణవన్తమిత్యుక్త్వా వజ్రరత్న న్తు నిక్షిపేత్
అగ్నావగ్ని రిత్యుక్త్వా మౌక్తికం తత్ర నిక్షిపేత్ ।। 124
యమోదాధార ఇత్యుక్త్వా వైడూర్యం తత్ర నిక్షిపేత్
వసవః ప్రథమోచ్చార్య శఙ్ఖజం తత్ర నిక్షిపేత్ ।। 125
యతే శతేతి మన్త్రేణ స్ఫాటికం తత్ర నిక్షిపేత్

మరుతః పరమాత్మేతి పుష్యకం తత్ర చార్పయేత్।। 126

సోమగం రాజానమిత్యుక్త్వా చన్ద్రకాన్తమణి క్షిపేత్

ఈశానస్సర్వ ఇత్యుక్త్వా నీలరత్నా న్తు నిక్షిపేత్।। 127

పునశ్చవాసుకీత్యాది క్రమాత్థ్సానం ప్రకల్పయేత్

ఈశానేన్ద్రయోర్మధ్యే వాసుకిం తత్ర పూజయేత్।। 128

శన్నో నిధత్తామిత్యుక్త్వా అర్పయేదమృతాశ్మకమ్

ఇన్ద్ర పావకయోర్మధ్యే సాధ్యస్థానం ప్రకల్పయేత్।। 129

ధాతాధాతృణామిత్యుక్త్వా లోహితాశ్మమణిం క్షిపేత్

యమపావకయోర్మధ్యే విశ్వేదేవస్య కల్పయేత్।। 130

విశ్వేదేవస్య చోచ్చార్య ఉత్పలాఖ్య మణిం క్షిపేత్

యమ నైఋుత యోర్మధ్యే సిద్ధస్థానం ప్రకల్పయేత్।। 131

అధిబ్రహ్మేతి మన్త్రేణ ప్రవాళం తత్ర నిక్షిపేత్

వరుణ నైఋుత యోర్మధ్యే గన్ధర్వేభ్యః ప్రకల్పయేత్।। 132

ఇమామూర్ధన్యమిత్యుక్త్వా మనశ్శిలాం తత్ర చార్పయేత్

వారుణా నిలయోర్మధ్యే స్తానం తస్యాప్సరస్య తు।। 133

అప్సరస్వేత మన్త్రేణ శుక్తిజం తత్ర నిక్షిపేత్

వాయవ్య సోమయోర్మధ్యే నాగస్థానం ప్రకల్పయేత్।। 134

యం కాద్రవేతి మన్త్రేణ విమల ఇ్చ మణిం న్యసేత్

సోమ ఈశానయోర్మధ్యే భూతస్థానం ప్రకల్పయేత్।। 135

తత్ర్రీణ్యే షేతిమన్త్రేణ కురువిన్దమణిం క్షిపేత్

బ్రహ్మాదీశాన పర్యన్తం క్షిప్త్వాధాధూన్యధా క్రమమ్।। 136

సౌవర్ణం గౌరిక శ్చైవ హరితాళం మనశ్శిలాం

తద్రైవా ఞ్జనం శ్యామం కాశీంసం పారదం పునః।। 137
గోరోచన ఇ్చ సౌరాష్టం ఏతే ధాతూన్న్యసేత్క్రమాత్
తదూర్ధ్వే సర్వబీజాని గన్ధయుక్త న్తు నిక్షిపేత్।। 138
షష్టి హీనై్ర్న్ద్రే తు కుళుత్థమాషౌత్వాగ్నేయే
యామ్యే చ ముద్గగౌధూమౌ తిలం నైఋుత ఏవ చ।। 139
వారుణ్యాన్తుయ వైస్సర్వైర్నీవారైశ్చ ప్రియఙ్గుభిః
వాయుస్థానే తు సన్యస్య ముద్గగౌధూమ ధాన్యకౌ 140
సౌమస్థానే తు గౌదూమాః సర్వబీజాస్త్రినేత్రకే
తథైవ సర్వబీజాంశ్చ బ్రహ్మ స్థానే తు సన్యసేత్।। 141
బ్రహ్మాధీశాన పర్యన్తం సర్వబీజాన్న సేత్క్రమాత్
ఏవం క్రమేణ సర్వత ధాతుబీజాని నిక్షిపేత్।। 142
పూర్వోక్తే నైవ మన్త్రేణ స్థానం ప్రతిసముచ్చరన్
పశ్చాత్సర్వత్ర నిర్వాప్య మన్త్రద్రవ్యమిహోచ్యతే।। 143
భూయాత్మవృత్త్యా ఇత్యుక్త్వా నమస్సులోమి కధ్యతే
స వికోభూతిత్యుచ్చార్య దేవస్య త్వేత్యధోచ్చరన్।। 144
అతోదేవాదిషణ్మన్త్రైః క్ష్మామేకామితి చోచ్చరన్
తన్మాయుశేతి మన్త్రేణ బ్రహ్మదేవా ఇతిబ్రవన్।। 145
బూమానన్తోగ్రమన్త్రేణ తన్మాయశ ఇతిబ్రువన్
ప్రజాపతిః ప్రథమేత్యుక్త్వా విష్ణుగాయత్రిముచ్చరన్।। 146
ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా ఇదం విష్ణురితిబ్రువన్
శ్రీవత్సం పూర్ణకుమ్భ ఇ్చ భేరీమాదర్శనం తథా।। 147
మత్స్య యుగ్మాఙ్కుశే చైవ శఙ్ఖమావర్తకైర్యుతమ్
గదాం శక్తిం శర శ్చైవ శార్ఙ్గం ఖేటకమేవ చ।। 148
కూర్మరూప ఇ్చ సంన్యస్య ఉక్తమన్త్రాను పూర్వకమ్

జహూముపభృత శ్చైవ సృక్స్రువం తత్ర చార్పయేత్।। 149
హైమేన బ్రాహ్మణార్థాయ న్యసిత్వా దేశికాత్తమాః
నృపరాష్ట్ర సమృర్ధ్యర్థం హయనాగరథ ధ్వజమ్।। 150
క్షిప్త్వాతత్రైవ మన్త్రజ్ఞో విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్
తులారూప ఇ్చ నిక్షిప్య వైశ్యానామభివృద్ధియే।। 151
ఇదం విష్మురితిప్రోచ్య తత్తద్ద్రవ్యం క్షిపేద్బుధః
యుగంహలం ప్రతోదఇ్చ నిక్షిపేచ్చూద్రవృద్ధయే।। 152
రౌప్యైనైవ కృతం సర్వం విష్ణుగాయత్రిముచ్చరన్
ఏవమేవ క్రమేణైవ రత్నన్యాసక్రమం విదుః।। 153

-- పీఠసజ్ఘట్టనమ్ --

పశ్చాద్దేవం సముధృత్య పీఠస్యోపరి విన్యసేత్
విష్ణుసూక్తం సముచార్య శిల్పినా సహకారయేత్।। 154

-- దృష్టి లక్షణమ్ తత్ఫల విచారమ్ దేవ్యాదీనాం విక్షణమ్ --

ఊర్ధ్వాధశ్చైవ సంవీక్ష్య భయం తస్య ధనక్షయం
కటాక్షే మరణ ఇ్చాత్ర సమదృష్టిః శుభం భవేత్।। 155
కిఞ్చిదీశాన్యమాశ్రిత్య పూర్వద్వారస్య దేవతాః
దక్షిణాభిముఖేదేవీం కిఞ్చిన్నైఋుతమాశ్రితే।। 156
తథైవ పశ్చిమే కుర్యాత్కిఞ్చిద్వాయ వ్యమీక్షితమ్
ఉత్తరాభిముఖేదేవీ కిఞ్చిదీశాన్యమీక్షణమ్।। 157
ఏవం సంవీక్ష్య మతిమాన్ సన్తాద్యైవ, ధృఢీకృతమ్
ధృవబేరోక్త, వత్కృత్వా కౌతుకాద్యక్షి మోచనమ్।। 158
పశాత్తదధి వాసాదీన్ కృత్వాతన్మన్త్ర పారగః

--అధివాసత్రయమ్ --

అథవక్ష్యే విశేషేణ త్రిధాచైవాధి వాసనమ్।। 159

పఞ్చగవ్య న్తు పూర్వం స్యాత్ క్షీరం చైవాప్యనన్తరం

జలేనాప్యధివాస ఇ్చ త్రిధా చైవ ప్రచోదితమ్।। 160

-- పఞ్చగవ్యాధివాసమ్ --

గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధిసర్పిః చలైర్యుతమ్

శుక్రమసీతి మన్త్రేణ దధిక్రావణ్ణేత్యుచ్చరన్।। 161

ఆప్యాయ స్వేత్యధోచ్చార్య గన్ధద్వారేతి సోచ్చరన్

గాయత్రియా క్రమేణైవ గోమూత్రాదీ నియోజయేత్।। 162

జలం కుమ్భైః ప్రపూర్య్యైవ ధాన్యోపరి చ విన్యసేత్

ప్రముఖేచోత్తరే చైవ ద్రుమద్రోణీం ప్రకల్పయేత్।। 163

బిమ్బాధ్యర్ధ ప్రమాణేన బిమ్బదఘ్నావకైర్యుతమ్

గర్తం చైవాత్రకుర్వాత సంశోధ్యైవ విచక్షణః।। 164

బిల్వ ఇ్చ తులసీపద్మ ఉత్పలాద్యాది నిక్షిపేత్

వితానాద్యైరంలకృత్య సాధితాదీని పూరయేత్।। 165

వసోః పవిత్రముచ్చార్య ఉక్తద్రవ్యం ప్రపూరయేత్

తస్యావటస్య రక్షార్థం నీలలోహితమర్చయేత్।। 166

పఞ్చవస్త్రాణి చాస్తీర్య తన్మధ్యేవావటాన్తరే

అవటస్య పశ్చిమే తు స్థణ్డిలం పరికల్పయేత్।। 167

మహానసాగ్నిమాదాయ విధినాఘారమాచరేత్

అవటస్యోత్తరే కుర్యాద్దేవమానీయ చాత్వరః।। 168

సప్తభిః కలశైస్స్నాప్య దీపాన్తం సమ్యగర్చయేత్

సూత్రోక్తేన విధానేన పుణ్యాహమపి వాచయేత్।। 169

నవవస్త్రేణ సఞ్ఛాద్య చిత్ర కక్ష్యాదినాకృతమ్

పశ్చాద్దీపం సమానీయ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్।। 170
ప్రాక్ఛిరస్తత్రశయన మనన్తస్యోపరిస్మరేత్
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా పశ్చాద్ధోమం సమాచరేత్।। 171

-- అధివాసహోమమ్ --

ప్రజ్వాల్యాగ్నిం పరిస్తీర్య వ్యాహృత్యాదీని పూర్వకమ్
విష్ణవే విశ్వేశాయ జనార్ధనాయచలాయ చ।। 172
అవ్యక్తాయాచలాయాపి దేవేభ్యశ్చ సహుయతామ్
దేవేభ్యో మహాభూతేభ్యోఽవ్యక్తేభ్యశ్చ సహుయాతామ్।। 173
నాగేభ్యో లోకపాలేభ్యో వ్యాహుత్యన్తం సహుయతామ్
వైష్ణవం బ్రాహ్మంరౌద్ర ఇచ్ఛ ప్రాజాపత్యం సవారుణమ్।। 174
వైఘ్న ఇచ్ఛ గారుడ ఇఅచైవ శాన్తం దగ్దైవతం పునః
స్విష్టాకారం తతో హుత్వా నిత్యకర్మ సమాచరేత్।। 175
అగ్ని విసృజ్యతత్కాలే బలిం తత్రైవ నిక్షి పేత్
మౌద్గికాన్నం సమాదాయ చోత్సవోక్త విధానతః।। 176
బలిం దద్యాత్తు మన్త్రజ్ఞో రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్
స్నాత్వాదేవం సముద్ధృత పూర్వవత్కల శోధకైః।। 177
స్నాత్వాదేవమలఙ్కృత్య దీపాన్తం తత్ర చార్చయేత్
పశ్చాదస్యావటం శోద్య ఆహతం వస్త్ర మర్పయేత్।। 178

-- క్షీరాధివాసమ్ --

శన్నో దేవీరభాత్యుక్త్వా క్షీరేణాపూర్య బుద్ధిమాన్
అధర్వాణం సమభ్యర్చ్య అధి దైవమితి స్మృతమ్।। 179

నన్ద్యావర్త ద్వయ శ్చైవ తులసీ స్థలపఙ్కజమ్॥అన్యైశ్చ పుణ్య పుష్పైశ్చ క్షీరే చై వాత్ర నిక్షి పేత్॥ 180

క్షీరం క్షీరోదధి స్మృత్వా దేవేశం తత్ర శాయయేత్

పూర్వోక్తేన విధానేన బలి హోమాది నాచరేత్॥ 181

రాత్రిం వ్యపోహ్యతత్పశ్చాద్దేవముద్ధృత్య పూర్వవత్

కలశైస్తత్ర సంస్నాప్య అలఙ్కృత్వార్చయేత్క్రమాత్॥ 182

--జలాధివాసమ్ --

నదీ సరిద్ధ్రద శ్చైవ తటాకే వాధకారయేత్

సముద్రేవాధివాస్యైవ ఇతి పూర్వజ శాశనమ్॥ 183

ప్రాప శ్చైవత్ర కుర్వీత వితానాద్యైరలఙ్కృతమ్

తత్తీరే దేవమానీయ పావకం తత్ర కల్పయేత్॥ 184

వైష్ణవ ఇ్చ తతోహుత్వా పాయసం సఘృతైర్యుతమ్

ఉదుత్యం మన్త్రముచ్చార్య హుత్వా తద్ద్వైశికోత్తమః॥ 185

యోగీశ్వరాయ మన్త్రేణ శేషపర్యఙ్కశాయినే

శబ్దబ్రహ్మేతి మన్త్రేణ సముద్రేభ్యస్తథైవచ॥ 186

పర్వతేభ్యశ్చ దేవోభ్యో ఋషిభ్యశ్చతథైవ చ

పితృభ్యశ్చైవ నాగేభ్యః సర్వభూతేభ్య ఏవ చ

ఏత్తైర్మన్త్రైస్సముచ్చార్య హుత్వాతచ్చాస్త్రపారగకః॥ 187

ఇతమాపశ్చవేత్యుక్త్వా తజ్జలఞ్చాభి మన్త్రయేత్

పుణ్యాహమపి సంవాచ్య బ్రహ్మఘోషణ పూర్వకమ్॥ 188

పుణ్యాతీర్థం శింవం పుణ్యం దేవావసమితి స్మృతమ్

ఏత్తైర్మూర్తిభిరావాహ్య అర్ఘ్యాన్త శ్చైవ చార్చయేత్॥ 189

పశ్చాత్తత్ప౹చ్చవస్త్రాణి చాస్తరేన్మన్త్ర పారగః
దేవేశం సమలఙ్కృత్వ అర్చయిత్వా సమాహితః॥ 190
విష్ణు సూక్తం సముచ్చార్య వైష్ణవం సూక్తముచ్చరన్
జలేదేవం సమానీయ ప్రాక్చిరస్తత్ర శాయయేత్॥ 191
దేవస్య పరితోఽభ్యర్చ్య పురుషాదీన్యథా క్రమమ్
న్యక్షం వివిస్వానభ్యర్చ్య మిత్ర ఞ్చైవ మహీధరమ్॥ 192
ధర్మం జ్ఞాన ఞ్చ వైరాగ్యం ఐశ్వర్యం ప్రథమే న్యసేత్
తద్బహిశ్చైవచాభ్యర్చ్య చక్రం శఙ్ఖం తథైవ చ॥ 193
గదా పద్మయుత ఞ్చైవ ఖడ్గం ముసలమేవ చ
ధనుశ్చవనమాల ఞ్చ ద్వితీయవరణేర్చయేత్॥ 194
తద్బహిశ్చైవ చేన్ద్రాదీ నర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః
దేవస్య పరితోభ్యర్చ్య శేషం తత్రైవ చార్చయేత్॥ 195
విప్రైస్సర్వ జనార్బక్తై రన్యైర్వాపి జనైరపి
తత్కాలేఽభ్యుక్షణం యత్తత్సర్వ పాపం వ్యపోహతి॥ 196
ఇష్టాన్కామానవాప్నోతి సాయుజ్యం పదమశ్నుతే
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన తజ్జలే నైవ మార్జయేత్॥ 197
నిత్యకర్మ సమాప్యైవ పశాచాదగ్నిం పరిస్తరేత్
ధాతాదిపఞ్చా వారుణ్యం మూలహోమం సుహూయతామ్॥ 198
స్విష్టాకార ఞ్చ హుత్వైవ తమగ్నిం సంవ్యపోహ్య చ
తద్రాత్రౌ చ సమాసాద్య బలిం సర్వత్ర చార్పయేత్॥ 199
ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ రాజవీధ్యాదినాచరేత్
మహావీధిషు వీధిషు నాచరేత్తత్ర నిర్గమే॥ 200
-- ప్రభూత బలిక్రమవిధిః--
చైత్యస్థానే ప్రాపాయ ఞ్చ సర్వదేవాలయాగ్రతః

గోవాసే చ, సభాస్థానే ప్రాజ్ఞస్యాధ గృహం ప్రతి।। 201

ఏవం స్థానబలిం దత్త్వా రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్

-- నవవిధాధి వాసక్రమః --

ప్రత్యేగమధివాస్యైవ త్ర్యహం చోత్తమోత్తమమ్।। 202

ద్వియహ శ్చైవాధివాస్య ఉత్తమే మధ్యమం భవేత్

ఏకాహశ్చాధివస్యైవ ఉత్తమాధమమీరితమ్।। 203

ద్వియహశ్చాధి వాస్యైవ మధ్యమస్యోత్తమం భవేత్

ఏకాహమధివాస్యైవ మధ్యమే మధ్యమం భవేత్।। 204

దినార్ధశ్చాధి వాస్యైవ మధ్యమోత్తమముచ్యేత్

తదర్ధశ్చైధి వాస్యైవ మధ్యమే మధ్యమం భవేత్।। 205

తదర్ధ ఇశ్చాధివాస్యైవ జ్ఞాత్వా చేన్మధ్యమాధమమ్

దశనాడ్యధి వాసశ్చ అధమేత్తమీరితమ్।। 206

తదర్ధ ఇశ్చాధివాస్యైవ అధమేమధ్యమం భవేత్

త్రినాడికాధివాస శ్చ అధమాధమ సంజ్ఞితమ్।। 207

ఏవ న్తు నవధా ప్రోక్తం సర్వశాస్త్రక్రమం విదుః

-- అధివాస కాలనిర్ణయః --

ముహుర్త శ్చైధి వాస్యైవ ఇతికాలస్య నిశ్చయః।। 208

అధవాకారయే ద్విద్వాన్మన్త్ర వచ్చాక్షి మోచనమ్

జలాధివాసనాత్ప శ్చాత్కారయేత్తద్విచక్షణః।। 209

-- మహోబేర విషయమ్ --

మహాబేరం యదిస్యాత్తు వేశేషం చాత్రవక్ష్యతే

గర్భాగారం ప్రవిశ్యాథ సూత్రస్య పదమాచరేత్।। 210

పూర్వాన్తముత్తరాన్త ఇచ్ఛ పఞ్చాసూత్రం ప్రసార్య చ
షోడశ న్తు పదం కల్ప్య విపరీతం న కారయేత్।। 211
మధ్యే చతుష్పదం గ్రాహ్యమూర్ధ్వపీఠం ప్రకల్పయేత్
ఉక్త రత్నాని సన్న్యస్య బేరమాదాయచాత్వరః।। 212
స్వస్తి సూక్తం సముచ్చార్య సర్వవాద్యాని ఘోషయేత్
యన్త్రేదేవం సమారోప్యశ నైర్నీత్వా సమాహితః।। 213
పీఠమధ్యే సుసంస్థాప్య భూరసీత్యాది ముచ్చరన్
సుస్థితం వాపిదేవేశం శిల్పిభిస్సర్ధ మాచరేత్।। 214
శిల్పశాస్త్రోక్తద మార్గేణ చాష్టబన్ధం, ప్రకల్పయేత్
-- నయనోన్మీలనమ్ --
పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ కృత్వా చైవాక్షి మోచనమ్।। 215
సువర్ణసూచీమాదాయ దృఢీ కృత్వా పరం క్రమాత్
గవాద్యాదీని దృశ్యైవ దేవమానమ్య మన్త్రవిత్।। 216
-- అధివాసశ్చ । --
పఞ్చగవ్యం ప్రగృహ్యైవ ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః
వసోః పవిత్రమిత్యుక్త్వా తత్ర కార్యం సమాచరేత్।। 217
పశ్చాత్క్షీరం సమాదాయ ప్రోక్షయిత్వా సమాహితః
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా తేన కర్మ సమాచరేత్।। 218
అధా దర్శనం ప్రగృహ్యైవ దేవస్యాగ్రే నిధాయ చ
దేవస్య త్వేతిమన్త్రేణ, తత్ర కార్య సమాచరేత।। 219
తద్దర్పణం సమారాధ్య ప్రోక్ష్యశేషాభిషేచనమ్
దిపాన్తమర్చయేద్విద్వా న్ జలేవాప్యధి వాసయేత్।। 220
-- వర్ణయుక్త బేర ఞ్చే ద్విశేషః --
వర్ణయుక్తం ధ్రువం బేరం వర్ణహీనమథాపి వా

దర్పణం దర్శయిత్వైవ విధినాచాధి వాసయేత్।। 221
విష్ణ్వాది పఞ్చామూర్తీనాం దేవ్యో చ సహితం పునః
బలిబేరోత్సవౌ చైవ స్నాపన ఇ్చ త్రిధా భవేత్।। 222

సహైవ దేవ్యాస్సంస్థాప్య విధినా చాక్షి మోచనమ్
పీఠం సష్టుట్యమతిమాన్ ప్రత్యేకం తత్ర కారయేత్।। 223
గవ్యాది దర్శనం తత్ర ద్రవ్యం తత్ర వేశేషతః
పఞ్చాగవ్యాధివాస ఇ్చ క్షీరం తస్యాధి వాసనమ్।। 224
ఏతద్ద్వయం, వినా తత్ర జలేనాప్యధి వాసయేత్
రామ ఇ్చ, లక్ష్మణ శ్చైవ యాయుసూనుం తథైవ చ।। 225
సీతాయుక్తం యదిస్యాచ్చే త్పూర్వోక్తే నైవ కారయేత్
కృష్ణ ఇ్చ రుక్మిణీ శ్చైవ సత్యభామాఙ్గాధిపమ్।। 226
అధివాసాక్షి మోచ ఇ్చ బలిబేరోక్త వచ్చరేత్
పృథక్ప్రతిష్ఠా కర్తవ్యం సర్వం తత్ర పృథగ్భవేత్।। 227
ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
రత్నన్యాసాక్షి మోచనాధివాస విధిర్నామ సప్తమోఽధ్యాయః

అష్టమోఽధ్యాయః

క్రియాక్రమమ్

అధ వక్ష్యే విశేషేణ సర్వమన్త్ర క్రియా క్రమమ్
హోమం దివా న కుర్వీత స్థాపనం న చ రాత్రిషు।। 1
తస్మాత్సర్వ ప్రయస్నేన రాత్రౌ హోమం సమాచరేత్
-- స్థాపనం దివైవ కర్తవ్యమ్ --
దివైవస్థాపనం తత్ర కారయేద్గురురత్వరః।। 2
విపరీత ఇఞ్చ రేద్విద్వాన్ తద్గామ యజమానయోః
రాజారాష్ట్రాదికం సర్వం వినశ్యతి న సంశయః।। 3
-- యజనం ద్వివిధమ్ --
ద్వివిధం యజనం ప్రోక్తం దేవస్యైవ నృణామపి
జ్యోతిష్టోమం కృతం యత్ర స్వర్గకామ ఫలప్రదమ్।। 4
యజమానస్య పత్నీభ్యాం వియోగేస్వయమేవ వా
యజ్ఞేష్వేతేషు సర్వత్ర దేవయాగో విశిష్యతే।। 5
యజమానస్యాభావేపి శాశ్వతం భువి తిష్టితి
సర్వకామ్యప్రద ఞ్చైవ సర్వాశుభ వినాశనమ్।। 6
భుక్తిముక్తిప్రద ఞ్చైవ సర్వసంపత్కకాన్వితమ్
చాతుర్వర్ణ్య సమృద్ధ్యర్థం చతుర్వేదస్య బృంహణమ్।। 7
అనాహితాగ్ని విప్రాణాగ్ని హోత్ర ఫలప్రదమ్
ఆహితాగ్నిక విప్రాణాం ప్రాయశ్చిత్తార్థహేతుకమ్।। 8
--పఞ్చాగ్నీనాం పఞ్చ బేర కల్పనమ్ --
గార్హపత్యం ధృవం బేరం అన్వాహార్యోత్సవం స్మృతమ్

జ్ఞాత్వా చాహవనీయస్య బలిబేరం ప్రచక్షతే 9
అథవా ధృవబేరస్య కౌతుకస్యోత్సవం త్రిధా
గార్హపత్యాహవనీయం స్యాదన్వాహార్యం తథోచ్యతే।। 10
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ప్రతిష్ఠాప్యాలయార్చనమ్
మయాఙ్గి రాత్రిణా చైవ కాశ్యపేన చతుర్విధమ్।। 11
కర్షణాది ప్రతిష్ఠాన్తమన్యోన్యం నైవకారయేత్
సూత్రస్యైవ ప్రకాణేణ నిషేకాద్యాది సంస్కృతమ్ 12
శ్రౌతస్మార్తేషు చాన్యేషు సూత్రోక్తే నైవ కారయతే
తథా దేవస్య యజనే ప్రతిష్ఠాయాం న సఙ్కరమ్।। 13
అన్యథాపికృత శ్చైత్తు సాఙ్కర్యమితి నిశ్చయమ్
-- శ్రీవైఖాన శాస్త్రస్య తన్త్రదోష రాహిత్యమ్ --
అత్రిరప్యేవముక్తా తు మయా చైవాత్ర చేదితమ్।। 14
ఏతేషు ద్వివిధం ప్రోక్తం నాచరేత్త్రత్ర సఙ్కరమ్
అథవా సఙ్కరం ప్రోక్తం కశ్చిచ్చైవ ముదాహృదమ్।। 15
కర్షణాద్యాది శయ్యాన్తమన్యోన్యం సఙ్కరం యది
దోషం నైవాత్ర కుర్వీత జ్ఞాత్వా చైవ విచక్షణః।। 16

అఙ్గిరాకాశ్యపీటాభ్యాం ప్రోక్తమేవముదాహృతమ్
-- అగ్నిమథనమ్ --
యాగాశాలామలఙ్కృత్య పూర్వోక్తేన విధానతః।। 17
గోమయే నోపలిప్యైవ పైష్టా భూమిమలఙ్కృతమ్
అరణీమాదాయతత్కాలే ధాన్యస్యోపరి విన్యసేత్।। 18
విణ్ణ ఇచ్ఛ పావక శ్చైవ ధరిత్రీం చైర్యచేత్రక్రమాత్

దణ్డాగ్రమాలే సంయోజ్య పట్టికాభాయం విశేషతః।। 19

రజ్జుం దణ్డే చ సంయోజ్య సప్తపఞ్చత్రయః క్రమాత్

వాసుకిన్తత్రచాభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్రముదీరయన్।। 20

దణ్డమూలస్య పరితః పట్టికోపరి విన్యసేత్

కరేననానిసంయోజ్య తుషాతూలాది వర్జితమ్।। 21

యావదగ్ని సముత్పన్నం తావజ్జప్త్వా సమాహితః

వైశ్వానర ఇఞ్చ సూక్త ఇఞ్చ శనైర్జప్త్వా సమాహితః 22

మథితాగ్నిం సమాదాయ శరావే తత్ర నిక్షిపేత్

ఘృతప్రతీక ఇత్యుక్త్వా ప్రజ్వాల్యాగ్నిం ప్రణమ్య చ।। 23

-- కుణ్డస్యోత్తరే సమ్భారాహరణమ్ --

సమిత్పరిధికూర్చ ఇఞ్చ పాత్రపుష్పాక్షతైర్యుతమ్

సృక్స్రువాద్యాదినాయుక్త ఇఞ్చ రుణాజ్యాదినాసహ।। 24

కుణ్డం ప్రతివిశేషేణ తస్యైవోత్తరతః స్థితః

-- పఞ్చపాత్రవిశేషః --

జుష్టాకారద్వయం పాత్రం బ్రహ్మసోమౌతథైవ చ।। 25

ఆజ్యార్థ ఞ్చైవ ముద్దిష్టం పఞ్చపాత్రం పృధక్చరేత్

-- జలాహరణమ్ --

కుమ్భ ఇఞ్చ కరక ఞ్చైవ కలశాదీన్వి శోధయేత్।। 26

శుద్ధతోయం సమాదాయ శుచీవోహవ్యముచ్చరనమ్

-- తన్తువేష్టనమ్ --

త్రిగుణీ కృత సూత్రాణి ఏకం వా తత్ర వేష్టయేత్।। 27

అఙ్గుళ్యన్తరమావేష్ట్య యవాన్తరమధాపి వా

మాషాన్తరన్తు సంవేష్ట్య కేచిత్తత్రాపి వేష్టయేత్।। 28

-- పరిస్తరణకూర్చాది దర్భసఙ్ఖ్యా --

పరిస్తరణకూర్చాదీన్దర్భైః పఞ్చాదశైఃక్రమాత్
కుమ్భస్య కలశార్ధ ఇ౨చ సప్తపఞ్చాదశ క్రమాత్।। 29

-- కుమ్భనిక్షేపణ దర్భనిర్ణయః --

కుమ్భస్య కలశారర్ధ ఇ౨చ సప్తపఞ్చ త్రయస్తధా
దర్భద్వయం వా కుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్య నిశ్చయః।। 30

పణ్డపం మణ్డలం కుర్యాల్లాజైరశ్వత్థపత్రకైః
దైత్యప్రేత పిశాచాది నివృత్త్యర్థం సమాస్తరేత్।। 31

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే క్రియాక్రమాగ్ని మధనక్రమంనామా అష్టమోఽధ్యాయః।

నవమోఽధ్యాయః

--జలాధివాసస్థిత దేవోద్ధరణమ్ --

అథ ఊర్ధం ప్రవక్ష్యామి నిశికమం బుధాః
ప్రదోషకాలేధర్మాత్మా జలస్థం దేవముద్ధరేత్।। 1

స్నానద్రవ్యాణిచాహృత్య దేవాన్సంశోద్యమన్త్రవిత్
క్షౌమపట్టాది నాచ్ఛాద్య మణిముక్తాది హేమకైః।। 2

కుణ్డలాఙ్గద హారాదీన్యధార్హం బన్ధయేత్క్రమాత్
వివిధై పుష్పామాలాద్యైః దర్శనీయమలఙ్కృతమ్ 3

యానమారోప్య తత్కాలే గ్రామాదేశ్చ ప్రదక్షిణమ్

స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య తోయధారాపురస్సరమ్।। 4
శ్వభ్రస్య పశ్చిమే దేవాన్థాపయే ద్దేశికోత్తమః
శ్వభ్రస్య పూర్వభాగే తు దణ్డవత్పఙ్క్తి మాస్తరేత్ 5
చతుర్దశైశ్చకలశై స్స్యపయిత్వార్చయేత్క్రమాత్
దేవాస్సర్వత్రసంస్నాప్య దీపాన్త ఇచ్చ సమర్చయేత్।। 6
సర్వదేవాయదిస్యాచ్చే చ్ఛ్వభ్రస్య పరితః క్రమాత్
ఏకోత్తర శతంస్థాప్య శుద్ధతో యేన మన్త్రవిత్।। 7
ద్వాదశైః పఞ్చగవ్యాది శ్చాచరేదితిశాశనమ్
నైర్ఋతే విష్టరంన్యస్య నయేద్దేవం సమాహితః।। 8
స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య స్థాపయేదత్వరం బుధః
పాద్యమాచమనం దత్త్వా దేవదేవం ప్రణమ్య చ।। 9

-- కౌతుకబన్ధనమ్ --

తణ్డులైః పూర్ణపాత్రే చ కృహీత్వాత్ర విశేషతః
సౌవర్ణం రాజతం వాపి కృతం సూత్రన్తు నిక్షిపేత్।। 10
అధవా తన్తుమాహృత్య న్యసిత్వా దేశికోత్తమాః
తామ్బూలసహితం పాత్రం దేవస్యాగ్రే ప్రతిష్టితమ్।। 11

-- దీక్షాకరణమ్ --

ఋత్విచోవరయేత్పశ్చా త్సూత్రోక్తేన విధానతః
పుణ్యాహం వాచ్యతత్కాలే స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్।। 12
దేవస్య దక్షిణేహస్తే సూత్రమాదాయ బన్ధయేత్
స్వస్తిదా ఇతిమన్త్రేణ తత్ర కార్యం సమాచరేత్।। 13
దేవ్యోశ్చతత్తన్మన్త్రేణ వామహస్తే చ బన్ధయేత్
చన్దనాదిసుగన్ధైశ్చ లలాటోచోర్ధ్వ పుణ్డ్రకమ్।। 14
తద్విప్రాసేతిమన్త్రేణ తత్ర కార్యం సమాచరేత్

అధవా కారమేద్విద్వా న్బస్మనాపుణ్డ్ర మాచరేత్।। 15
త్రయా యుషేతి మన్త్రేణ తత్ర కార్యం సమాచరేత్
మథితాగ్నిం సమాదాయ గార్హపత్యే ప్రతిష్ఠితమ్।। 16
ఆఘారం విధవత్కృత్వా వైష్ణవాన్తం సమాచరేత్

-- పఞ్చాగ్ని ప్రణయనమ్ --

ఏషాగ్నిస్సర్వహోమానాం నిధాయఘారపూర్వకమ్।। 17
తతశ్చా హవనీయార్థం ప్రహృహ్యాగ్నిం నిధాయ చ
తతోన్వాహార్యకుణ్డే తు అగ్నిమాదాయ మన్త్రవిత్।। 18
పశ్చాత్సభ్యేతు సంస్థాప్య అవసధ్యే తతఃపరమ్
పద్మగుణ్డే తు సంస్థాప్య పూర్వవద్దేశికోత్తమః।। 19
సూత్రోక్తేన విధానేన సర్వమాఘారమాచరేత్
గార్హపత్యాది కుణ్డేషు దేవనావాహయేత్క్రమాత్।। 20

-- కుణ్డేషుదేవతాహ్వానమ్ --

విశేషమత్రవక్ష్యామి శృణుధ్వమృషిసత్తమాః
గార్హపత్యస్య యజ్ఞస్య యజ్ఞదైవతముచ్చరేత్।। 21
ఓం భూః పురుష మిత్యుక్త్వా అచ్యుతం తస్య చాహ్వయేత్
ఏత్త్రైస్తు గార్హపత్యస్య దేవమావాహనక్రమమ్ 22
తతోన్వాహార్య ముత్యుక్త్వా యజ్ఞదైవతముచ్చరన్
ఓమ్భువః పురుషముచ్చార్య సత్యమావాహయేత్క్రమాత్ 23
ఏతత్తుచాన్వాహార్యస్య దేవమావాహనక్రమమ్
ఆహవనీయమావాహ్య యజ్ఞదేవతమిత్యపి।। 24
ఓంసువః పురుషమిత్యుక్త్వా పురుషమావాహయేత్క్రమాత్

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం కుణ్డమావహనీయకే।। 25
ఆవసత్థ్యాహ్వయేత్పశ్చా ద్యజ్ఞదైవం తతః పరమ్
ఓం మహః పురుష మిత్యుక్త్వా నిరుద్ధాన్కమాహ్వయేత్ 26
ఏవం క్రమేణ చావాహ్య అవసత్థస్య కుణ్డకే
సభ్యకుణ్డం విశేషేణ తన్నామాద్యాదిపూర్వకమ్।। 27
యజ్ఞదేవత మిత్యుక్త్వా జనః పురుష మావహేత్
విష్ణుదేవం సమావాహ్య సభ్యకుణ్డక్రమం విధుః।। 28
పౌణ్డరీకే విశేషేణ తస్య నామాదిచాహ్వయేత్
యజ్ఞదైవతముచ్చార్య ఓన్తపః పురుషాయ చ।। 29
వాసుదేవం తమావాహ్య పౌణ్డరీకే విశేషకః
ఓం సత్యం పురుష శ్చ్రేతి నారాయణమధోత్తరే।। 30
ఔపాసన యజ్ఞస్య తు యజ్ఞదైవతమిత్యపి
శ్రావణ కం తధావాహ్య యజ్ఞదేవాన్తమాహ్వయేత్।। 31
ఏవమేవ క్రమేణైవ జుష్టాకారం పృధక్చరేత్
స్వాహాకారం తతః కుర్యాత్సర్వకుణ్డం పృధక్పృధక్।। 32
ఏవమేవ క్రమం ప్రోక్తం సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః
ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే సర్వహోమానామాఘార విశేషోనామ నవమోఽధ్యాయః। ----------------------------

దశమోఽధ్యాయః

-- శయనాస్తరణమ్ --

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శయనాస్తరణ క్రమమ్

వేదిం సమ్ప్రోక్ష్యమన్త్రజ్ఞః అశాస్త్వితి సముచ్చరన్।। 1

పఞ్చావర్ణైరలఙ్కృత్య అణ్డచాదీని చాస్తరేత్

అణ్డజం ముణ్డజ ఞ్చైవ రోమజం వామజన్తధా।। 2

చర్మజం చాత్ర పఞ్చైతే పృధక్వక్ష్యే మయా శృణు

అణ్డజం పక్షిపిఞ్ఛఞ్చ కార్పాసం ముణ్డజం భవేత్।। 3

అవికాద్యాదిరోఞ్చా కృతం కమ్బళమేవ చ

కౌశేయాది కృతం సర్వం వామజం పరికీర్తితమ్।। 4

కృష్ణవ్యాఘ్రాదిచర్మేణ కృతం చర్మజముచ్చతే।।ఏవం ద్రవ్య న్తు సఙ్గాహ్య ఉపర్యు పరిచాస్తరేత।। 5

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చే త్వఞ్చ వస్త్రాణిచాస్తరేత్

తస్యాధస్తాశ్చ కర్తవ్యం వ్రీహీనాస్తరణం చరేత్।। 6

షడ్ద్రోణ ఞ్చ తదర్ధ వా చాస్తరేద్దేశికోత్తమః

శిరోపధానం కర్తవ్యం మూర్ధాన్త ఞ్చ సమర్చయేత్।। 7

దేవదేవ్యో సమానీయ దిగ్ద్వారన్తు తతశ్శిరః

శయనేశాయయేద్విద్యాన్య ద్వైష్ణవమితిబ్రువన్।। 8

దేవ్యాదిభ్యస్తధా కుర్యా తత్తత్సూక్తం జపేత్క్రమాత్

ఉత్తరాచ్ఛాదనం కుర్యాద్ధళాన్తం తత్ర నిక్షిపేత్।। 9

జలాధివాసమార్గేణ దేవస్య పరితోఽర్చయేత్

-- కుమ్భపూజాక్రమః --

అథ ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి సుమ్భపూజా క్రమం బుధాః 10

అళర్కస్య ఫలాకారం సమ్యగ్దగ్ధం మృదాకృతమ్

ఖణ్డ స్ఫుటితకాళాదీ న్వర్చయిత్వా విచక్షణః।। 11

ద్వాత్రింశతిత్రప్రస్థ సమ్పూర్ణం తఘటమాదాయ చాదరాత్

ఇన్ద్రం నరోన ఇత్యుక్త్వా స్వస్తిదా విశోచ్చరన్।। 12

తన్తునాపరిసంవేష్ట్య యవాన్తరమను క్రమాత్

ప్రాదక్షిణ్యక్రమేణైవ తత్ర కార్యం సమాచరేత్।। 13

శచీవోహవ్య ఇత్యుక్త్వా కుమ్భ ప్రక్షాళనం చరేత్
సౌవర్ణం రాజతం వాపి తామ్రేణాధ కృతం ఘటమ్॥ 14
ఆచరేత్సర్వశాస్త్రోక్తం పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్
తస్మాన్మృద్ఘటమాదాయ ధూపయిత్వా విచక్షణః 15
గుగ్గులం శ్వేత సామ్రాణి కర్పూరం చన్దనం ఘృతమ్
భస్మమేకం యుగలోహం యమం షట్సప్త వాసరమ్॥ 16
ఏత్తైర్ద్రవ్యైశ్చ సన్ధూప్య ఇమే ధూపేతి చబృవన్

నద్యం తోయం సమాదాయ ఉత్పూలే నైవ కారయేత్॥ 17
ధారాసుసప్త ఇత్యుక్త్వా తత్ర కార్యం సమాచరేత్
తస్య కణ్ఠం సమావేష్ట్య వస్త్రయుగ్మేన వేష్టయేత్॥ 18
తేజోవతస్స్యావ ఇత్యుక్త్వా తేన కర్మసమాచరేత్
ఏలాతక్కోల కర్పూరైరుశీరం, గన్ధసాక్షతమ్॥ 19
అన్యథయుతం పుష్పం వాసయిత్వా సమాహిత
సువర్ణరతద్నధాతూనాం న్యసిత్వామన్త్రవిత్తమః॥ 30
విష్ణుగాయత్రిముచ్చార్య ప్రతిద్రవ్య ఇచ్చ నిక్షిపేత్
గోవాల ఇచ్చ కుశం దర్భ కృతం కూర్చన్నిధాయ చ॥ 31
ఆధవా కేవలం దర్భ కృతం కూర్చం వినిక్షిపేత్
ఇదమాపశ్చివేత్యుక్త్వా తజ్జల ఇచ్ఛాభి మన్త్రయేత్॥ 32
దేవస్య దక్షిణేపార్శ్వే కుమ్భం తత్ర నివేశయేత్
ఆచార్చం సమల కృత్య వస్త్రాభరణకుణ్డలైః॥ 33
గన్ధస్రుక్వేష్టన శ్చైవ ముఖస్యోష్ణీషబన్ధనమ్
వస్త్రోత్తరీయ్యాగ్లన్థాదీ నథవా, ధారయేద్ద్విజః॥ 34

కుమ్భస్య దక్షిణేపార్శ్వే ప్రాఙ్ముఖో ఽదఙ్ముఖోపి వా
స్వస్తికాసనమాస్థాయ ఋజుకాయస్సమాహితః।। 35
లలాటా దిద్వాదశ స్థానే కేశవాదీన్ప్రణమ్య చ
అకారాద్యక్షరం సర్వం న్యసిత్వా సర్వసన్ధిషు।। 36
అఙ్గుష్ఠాది కనిష్ఠాన్తం కరన్యాసం సమాచరేత్
బాహుమూలే తు సన్న్యస్య సఙ్ఖచక్రౌన్యద్బుధః।। 37
సూర్యసోమౌన్య సేన్నేత్రే హృదీబీజాక్షరం న్యసేత్
హృచ్ఛిరసి శిఖా చైవ కవచాస్త్రాది పఞ్చకమ్।। 38
ఏతన్న్యాసక్రమ ఞ్చైవ నిత్యపూజోక్తవచ్చరేత్
పశ్చాత్కుమ్భన్తుసంస్పృశ్యక్రమాత్సూక్తాదికం జపేత్ 39
శ్రీభూసూక్తం తతోజప్త్వా సహస్రం శీర్షముచ్చరన్
వైష్ణవ న్తు తతోజప్త్వా ధ్యాయేత్సమ్యక్సమాహితః।। 30
వాయుధారణమావిశ్య నిశ్చలం సమ్యగాచరేత్
ప్రాణాయామం తతః కృత్వా రేచపూరక కుమ్భకైః।। 31
-- వాయుధారణక్రమ విశేషః--
ఏతత్పల క్రమం వక్ష్యే త్రిధా చైవ పృధగ్విధమ్
తత్రైవేచకం పూర్వం సర్వపాపస్య దాహయేత్।। 32
పశ్చాత్తుపూరకం కృత్వా అమృతాప్యాయకం క్రమాత్
తృతీయ కుమ్భకం విన్ద్యా దమృతత్త్వ ఞ్చ సంస్మరేత్।। 33
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన రేచకాద్యాది కారయేత్
దివాసోమ్యనాధాద్యై ధ్యాయేత్సమ్యక్సమాహితః।। 34
తత్కుమ్భస్య జలేస్మృత్వా వారుణం మణ్డలం బుధః
అర్ధచన్ద్రాకృతిం స్మృత్వా తత్ర బీజాక్షరం న్యసేత్।। 35

తమోఙ్కారేణ సంవేష్ట్య బిన్దుయుక్తం సునిశ్చలమ్
ఆదిత్యమణ్డలాన్తస్థం దేవం తత్రై చాహ్వాయేత్।। 36
నిత్యపూజోక్తమార్గేణ సకలం తత్ర సంస్మరేత్
ఆదిబీజం సువర్ణాభం ప్రణవే నైవ వేష్టయేత్।। 37
పశ్చాద్దేవం సమభ్యర్చ్య అర్ఘ్యాన్తశ్చైవ పూజయేత్
విశేషమత్ర వక్ష్యామి వాయుధారణమేవ చ।। 38
అత్రైవాద్య మయా ప్రోక్తం విజ్ఞాప్యైవ విచక్షణః
దేవస్య పుర ఆసీనో రేచపూరక కుమ్భకైః।। 39
ప్రాణాయామైర్వ్యపొహ్యైవం ఆత్మానం శోధయేత్పునః
అధవాఘ్నన్తిమునయః ప్రాణాయామన్తుధారయేత్।। 40
అహోరాత్ర కృతం పాపం తక్షణాదేవనశ్యతి
కర్మణా మనసావాచా రాత్రౌ చ కృతమేవ చ।। 41
-- ప్రాణాయామఫలమ్ --
తిష్ఠన్వై పూర్యసన్ధ్యాయాం ప్రణాయామైర్వ్యపోహ్య తు
కర్మణా మనసా వాచా యదహఃకృతమేనసః।। 42
ఆసీనః పశ్చిమాసన్ధ్యాం ప్రాణాయామైర్వ్యపొహ్య తు
ప్రాణాయామైర్వ్యపొహన్తు ఆత్మానం శోధయేత్పునః।। 43
జ్ఞానాజ్ఞాన కృతం పాపం తక్షణాదేవ నశ్యతి
పావమానైశ్చసుస్నానం యః కుర్యాదఘమర్షణమ్।। 44
అధాశ్వమేధక్రతుభి స్సర్వపాప ప్రణోదనః
హవిష్యభుక్కృతాసమ్యక్ప్రాణాయామాస్తు షోడశ।। 45
భ్రూణహాపాకర్మాణః పునస్త్యహరహః కృతాః
న చ తీవ్రేణ తపసా నస్యాధ్యా యేన చేజ్యయా।। 46

"అపక్రమఫలం సమ్యక్ప్రాణాయామైర్యథా భవేత్

తస్మాత్పాపోపకర్షణం రేచపూరక కుమ్భకైః 47

-- రేచకపూరక కుమ్భకాది క్రమేణ ప్రాణాయమప్రయోగః--

క్రియాతే యత్త్రద్ధవ్యాణా మశుచిత్వాపనోదనాత్ అగ్నికఃకల్పితః తథా ప్రాణాయామాః, పాప కర్షకాః, తత్ర రేచకాత్పాపస్య దాహః

క్రియతే। పూరకాత్తదాఽమృతాప్యాయకమ్, కుమ్భకాదమృతత్వం మయా స్మృతమ్, సత్మాత్పూర్వం రేచయేత్, పశ్చాత్పూరక కుమ్భకౌ, తత్ర

శరీరస్థస్యవాయోః పారయుక్తస్య రేచకాత్, పారకర్షణా, తస్మాద్భవేత్, తస్మాదనన్తర మతశ్శరీరపాపస్థమ్, వాయుం పాప సమన్వితం

ఏవం ధ్యాత్వా విపాపేనసహ, వాయు సమన్వితమ్, ఇజయ పిఙ్గళాయానాద్యా, బహిర్నిష్క్రామసూర్యమణ్డలమ్, పిఙ్గళయోనిం ప్రశమయ్య

సూర్యసోమేష్కణాపి చ దేహస్థం, సర్వకల్మషం దహేత్, పూరకకాలేప్య మృతప్లానం చిన్తయేత్, చన్ద్రమణ్డలాదమృతం వాయునాసహ,

ఇడాఖ్యానాద్యాన్తః పూరయేత్, తతోఽమృత వాసి తత్తమ్, శరీరస్య కుమ్భకకాలే చిన్తయేత్, ద్విజశ్చేత్కుమ్భకకాలే గాయత్రీమ్

ప్రణవాన్వితామ్ సవ్యాగృతికామ్ సశిరస్కామ్ త్రిః కృత్వాపఠేత్

శ్లో ।। మూలమన్త్రం జపేత్తత్ర తస్మాదేవం ప్రజాపతేః

ప్రాణాయామే న ఆత్మానం దేవం బిమ్బ ఇచ్ఛ శోధయేత్।।-- నిడీచక్ర లక్షణమ్ --

దేవమావాహయేత్తత్ర, పూర్వనాడి చక్రస్య మధ్యే ధ్యాయేత్, ప్రణవం సప్రాణానాం, నాభికన్దం భవేద్యథా, కుముదోత్పలయోర్మూల, నాళకన్దమాశ్రమం

తథైవ చ, నాభిః నాళాశ్రయస్థానమ్, తస్మాన్నాభే రేవతస్యాః, తదా నాడయస్థానమిత్యుక్తమ్

శ్లో।। ద్విసప్తతి సహస్ర ఇచ్ఛ నాడయః పరికీర్తితాః,

తిర్యగూర్ధ్వ మధశ్చాపి దేహం సంవాప్యతిష్ఠతి।। ఆగ్నేయాశ్చసౌమ్యాశ్చ, సౌమ్యాగ్నేయా ఇతి త్రిధా నాభేః ఊర్ధ్వముఖాస్సర్వే ఆగ్నేయా అథోముఖాః సౌమ్యస్తిర్యగ్గతాః,

సౌమ్యాగ్నేయా ఇతిస్మృతా l అధవా, మూలమన్త్రం వా సర్వం జపేయుః,తస్మాదేవం భూతః,ప్రణాయామైరాత్మానమ్, దేహం బిమ్బఞ్చ శోధయిత్త్వైవ,

దేవమావాహయేత్,తత్ర పూర్వ నాడీచక్రం ధ్యాయేత్ ' సప్రణవః l నీడీనాడ్యాధికం భవేత్ l యధాకుముదోత్పలయోః మూలనాళకన్దమాస్రయన్తి'

తద్దైవ నాభిమ్ l నాడీభిర్నాడిమామాశ్చ, యోతఃస్థానం తస్మాన్నాభిరేవ చ' తస్యస్థానాద యఃత్యుత్తరమ్ l సప్తతి సహస్రధారయః

పరికీర్తితాః l తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చ దేహేవ్యవస్థితాః l ఆగ్నేయాః సౌమ్యాః ఆగ్నేయ సౌమ్యాః, ఇతి త్రిధా l భిన్నా ఊర్ధ్వముఖాస్సర్వా॒

ఆగ్నేయాః అధోముఖాసౌమ్యాః ' l తిర్యగూర్ధ్వగతా సౌమ్యాగ్నేయాః l శతద్వయమష్టోత్తరమ్ l షష్టిశ్చప్రతిదిశం స్థితాశః lనాసాన్తాదశనాడయః l ప్రధానాః l స్థాననామాని l నామవక్ష్యన్తే l ఇడాపిఙ్గళా సుషుమ్నా l గాన్ధారి హస్తిజిహ్వా l సుయశాపూషాస్వలబుసా l కుహూ శఙ్ఖనీ చేతి l ఇడాసుషుమ్నా పిఙ్గళయా సహోర్ధ్వముఖే నాసాపుటే స్థితే l వర్ణ సుక్లరక్తై l గాన్ధారి హస్తిజిహ్వా పూషాసహితే l అధోముఖే వస్తిదేశం సమాస్రిత్యస్థితే l వర్ణతఃపీతకృష్ణే l ఆలమ్బుసాసుయశే స్థితే lదక్షిణతఃవర్ణతోబభృశ్యామే l శఙ్ఖినీ కుహూశ్చ వామపార్శ్వే l సమాశ్రితే జనారుణే l ఏవం స్వదేహే నాడీచక్రం ధ్యాత్వా l l ప్రాణాదీశ్చిన్తయ

యేత్, వాయుతశ్చ దశప్రోక్తా l యధా సఙ్ఖ్యా క్రమేణ l ప్రాణా పావవ్యానోదాన సమాన నాగకూర్మకృకర దేవదత్త ధనఞ్జయ

ఇతి l ప్రాణాదశ l తత్ర పారణాపానౌ రాజమణి ప్రభౌ l అపానకూర్మా విన్ద్రగోప ప్రభౌ l సమానకృకరౌ శ్యామవర్ణౌ l వ్యాసధనఞ్జయా

ఫేనవర్ణౌ l ఉదాన దేవదత్తౌ కింఞల్క సదృశప్రభౌ l తాన్దశయవాయునాడ్యో వహన్తి తత్ర క్రమేణ వక్ష్యతే l ఇడాప్రాణం వహతి lతథాఽపానం గాన్ధారీ l సమానమలమ్బు సా l కుహూవ్యానమ్ l సుషుమ్నా దానమ్ l పిఙ్గళానాగమ్ l హస్తిజిహ్వాదేవదత్తం పూషాకూర్మం

సుయశాకృకరం శఙ్ఖినీ ధనఞ్జయమితి l క్రమేణ నాడ్యోవాయున్వహన్తి l ఏతేషాం దశానాం మద్యౌ హృత్పద్మం తిష్ఠితి l తత్రేడాసుఖుమ్నయోః

క్రమేణ చరతి l ఇడా చాన్ద్రమసీనాడీ l పిఙ్గళా ఇడానామ నాసాపుటే స్థితా పిఙ్గళా దక్షిణనాసాపుటే స్థితా l ఆయనేద్వే

సఙ్క్రాన్తీ విషువే చాత్ర భవన్తి l ప్రార్ణాడాయం వర్తతే l తదా దక్షిణాయనం భవేత్

పిఙ్గళాయాన్తధోత్తరాయణమ్ l తస్మాన్నాసాపుట్యాం హరన్ l యధా వాయుఃప్రయాన్త్యకాలే l సకాలం సఙ్క్రాన్తి యుక్తమ్ యస్మిన్నుభాభ్యాం

పుటాభ్యాం సమంయాతి। కాలం విషువం వదన్తి। అయే దక్షిణే యేన కుర్యాత్ । ఏవం నడీకాల ఉక్తః। కన్ద మధ్యోక్తమిడాయాస్తి

విధః। తే ప్రత్యేకన్త్రివిధా భిన్నా । తత్ర షడం సాత్రి కర్మన్దమ్। మన్దా ద్విగుణమ్। మధ్యమా ద్విగుణముక్తమ్। తత్ర రేచకపూరక

కుమ్భకాన్ కుర్యాత్। ఇడాయాం వాయుః పూర్యతే। పిఙ్గళాయాం కుమ్భతే। సుషుమ్నాయాం రేచతే। వామేనాఙ్గుష్ఠేన దక్షిణనాసాపుటం పిధాయ।వామనాసాపుటేన పూరయేత్। కుమ్భకం కేవలం కుర్యాత్। తతోనాసాపుటమ్। వామదక్షిణేనాఙ్గుష్ఠేన పిధాయ। దక్షిణపుటేన। రేచయేత్।మాత్రావశేన మాత్రాతిక్రమేణ। మరుద్విషమత్వం కురుతే। యధాక్రమం విపర్యాసే చ। విషమం కురుతే। తస్మాన్మాత్రాజ్ఞాతవ్యా।తస్యాలక్షణముచ్యతే। ః న దృతం నవిశంబ ఇఞ్చ కృత్వా ప్రదక్షిణమ్ అఙ్గులస్ఫోటనం కుర్యాన్మాత్రా తత్ర్తిమాత్రయా।। పూర్వమిడయా పూర్యతే। ద్వితాయ్యాతృతీయ్యాభ్యామ్। పిఙ్గళయా పూర్యతే। చతుర్థయా సుషుమ్నా పూర్యతే।పఞ్చమ్యాగాన్ధారీ పూర్యతే।షష్టిసప్తమీభ్యాం పూషాపూర్యతే। అష్టమ్యాహస్తజిహ్వా। నవమ్యాలమ్బుసా। దశమ్యా సుయశా। ఏకాదశ్యా శఙ్ఖినీ। ద్వాదశ్యా కుహురితి।క్రమేణ పూర్యతే । కుమ్భకేన కర్మణాస్తమ్భితా। ఏతేవాయవః । క్రమాద్ద్విగుణ మాత్రా। చక్రం సర్వత్ర భ్రమతి। చక్రభ్రణమవేగేన

నాభిదేశే । హుతాశనోద్ధితోనిర్దయేత్। దోషాన్సర్వాన్శరీరగాన్ । తత్ర వహ్నిమారుతైః। శోధయిత్వానాడ్యమాయాన్తి। సుమ్భకమాత్రా మతీత్య

రేచకం కుర్యాత్। తత్ర ద్వాభ్యాం మాత్రాభ్యాం । కుహుర్వాయునాముచ్యతే। తృతీయ్యచకతుర్థాభ్యాఞ్చ । సినీవాలీముచ్యతే। పఞ్చమీ,షష్ఠాభ్యాన్తు

సుయశ్చా। సప్తమాఽష్టమీబ్యామలమ్బుసా। నవమీదశమీభ్యాం। హస్తిజిహ్వా। ఏకాదశీ ద్వాదశీత్రయోదశీ చతుర్దశీ మాత్రాభిఃపూషాముచ్యతే। పఞ్చదశ్యా ఇళాముచ్యతే। ఏవం క్రమేణోత్తరాభిర్మాత్రాభిః పిఙ్గళాముచ్యతే।శేషాభ్యాం సుషుమ్నాముచ్యతే। నాడ్యః నాభిస్తిథాః। ప్రాణాదయోవాయవః।పూరకే క్షోభమాయాన్తి। కుమ్భకేభ్రమన్తు। రేచకే తు భ్రూలయా

ఉచ్యన్తే నాగకూర్మ కృకరదేవదత్త ధనఞ్జయాః పఞ్చావాయవః। పూరకలకాలేజితాః। క్రమేణ ప్రాణాదిషు లయం యాన్తి। కుమ్భకకాలే అపాన పూర్వకాశ్చత్వారోవాయవఃప్రణ ఏవ లయంయాన్తి। తత్రాన్తః కరణ చతుష్టయేన్ద్రియాణ్యపి। ప్రాణయేవ సమాయాన్తి। తత్ర పూరకే

సర్వాసుసన్థిషు। వాయునాపూరితాసు। హృత్ పద్మమష్టశ మూర్ధ్వనాశమధోముఖం । వికాసముపయాస్యత్ర।కుమ్భకకాలే। హృదయపద్మం

వికాస్యోర్ధ్వముఖం భవేత్। తస్మిన్ హృదయపద్మే। వికసితేష్ట పత్రకర్ణిస్థితే। కర్ణికాద్యుపర్యష్టకాఖ్యమ్ । పిఙ్గళం తిష్టితి

దేవంమ ధ్యాయేత్। తన్మధ్యే తద్ధ్యాన ప్రకృతిశ్చ। ప్రాణాన్తః కరణ చతుష్టయశ్సక్తయో భూషణాశ్చ,

ప్రకృత్యాశ్రమ క్రమేణ బహిస్తిష్ఠన్తి। ప్రకృతిరే తేషామాశ్రయ భూతా భవతి। ప్రకృతిమధిష్ఠాయ పురుషస్తిష్ఠతి। పురుషధ పురుషస్సదా

విష్ణుశ్శాశ్వతోనారాణః। సదాత్మానం సఙ్కోచ యాన్నా స్తే। అణోరణాయానత్యన్త శాలిశూకాగ్రస్య పిఙ్గరస్తస్యేశ్వర స్యైశ్వర్యావే

తచ్చక్రం ప్రవర్తతే। సఏత్రైస్తత్క్షేత్రం వహతి పూజయతి। ఏవం ధ్యాయేత్ । ఏవం రేచక కుమ్భకపూరకేః। ప్రాణాయామైరాత్మానం విశోధ్యఃమన్త్రన్యాసం కారయేత్।

న్యాసత్రయక్రమమ్

పశ్చాదక్షరన్యాసమ్। తస్యాదిమన్త్రే చ బిమ్బే చ। బిమ్బవశాదేవ న్యాసం కుర్యాత్। తత్రాయం క్రమః స్థితేస్థితిన్యాసం

కుర్యాత్। ఆసీనే సృష్టిన్యాసనమ్। శయనే సంహృతిన్యాసమ్। అథవా పాత్రస్సృష్టిన్యాసమ్। మాధ్యాహ్నే స్థితన్యాసమ్। అపరే

సంహృతిన్యాసమ్। ఇతికేచిత్। అన్యత్సర్వత్ర స్థానకాసన, శయానకే తృతీయానామ్ స్థితిన్యాసం కుర్యాదితిశేషః।ఏవం క్రమేణాత్మనో వాయూన్విచిన్తయేత్। తత్ర పూరకాది త్రయామాత్మని కుర్యాత్। ఏవం పూరక కుమ్భకకాలే కుర్యాత్ ।పూర్వవత్పూరక కుమ్భకౌకృతౌ। హృత్పద్మన్యాత్వో పర్యష్టకాఖ్యం విచిన్త్య। మన్త్రన్యాసం కృత్వా। ప్రతిమారూపం ధ్యాత్వా। తత్ర రక్షాం

విధాయ। బహిర్నిధాయ । మూలస్థానం ప్రవిశ్య విశ్వదేవమావాహయేత్।।ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే

కుమ్భధ్యాన వాయుధారణ న్యాసత్రయక్రమ భేదోనామ దశమోఽధ్యాయః

ఏకాదశోఽధ్యాయః

-- హౌత్రమ్ --

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి హౌత్రకల్పమతః పరమ్
పూర్వోక్తగుణ సమ్పన్నం హోతారం తత్ర చహ్వయేత్।। 1
పాదౌప్రక్షాళ్య చాచమ్యకూర్చ యుక్తం సమాహితః
సమ్పూజ్య పుష్పగన్ధాద్యైః కుణ్డలాద్యఙ్గుళీయకైః।। 2
సభ్యస్య పూర్వ భాగేతు పశ్చిమాభిముఖస్థితః
సభ్యాధ్వర్యుం సమీక్ష్యైవ ప్రణవం పూర్వముచ్చరన్।। 3
హోతరేహిదేత్యుక్త్వా తూర్ధ్వే హోతారముచ్చరన్
అధ్వర్యోదేవతేత్యుక్త్వా పాదౌ ప్రక్షాళ్య చాచమేత్।। 4
పూర్వవత్తత్ర సంస్కృత్వా ఓంనమః ప్రవక్తే బృవన్
హోతశ్చనామ శర్మాణం సంయోజ్యైవ సముచ్చరన్।। 5
భూతేభవిష్యతీత్యుక్త్వా హుఙ్కారస్య తు పూర్వకమ్
భూర్భువస్సువరిత్యుక్త్వా ప్రాఙ్ముఖశ్చ ప్రదక్షిణమ్।। 6
తతోధ్వర్వ్యస్తదోఙ్కారం ధృవాగ్నౌసమిధం క్షి పేత్
హోతాగ్నయే సమిధ్యన్తే యజమాన ప్రవరం స్మృతమ్।। 7
తస్యైవ ప్రవరం పత్య్ విపరీతం న కారయేత్
రాజావారాజ పత్నీవా అమాత్యస్యాన్యజాతిషు।। 8
తస్యైవ ప్రవరం తత్ర కాశ్చప ప్రవరం వదేత్
గ్రామస్తు యజమానశ్చే ద్వశిష్ట ప్రవరం వదేత్।। 9

అధవా కాశ్చపం తత్ర ప్రవరన్తు సముచ్చరేత్

వైశ్యాదన్యత్ర జాతి ఇచ్చ యజమానో భవేద్యది 10

తస్యైవ ప్రవరం బ్రూయాద్గౌతమ ప్రవరం వదేత్

బ్రాహ్మణో యజమానశ్చ తస్యైవ ప్రవరం చదేత్।। 11

అధవా కారయేద్విద్వా న ధాతో త్రైవకాశ్యపమ్

ఏత్రైస్త్రత్ప్రవరం యోజ్యమితి సర్వత్ర నిశ్చితః।। 12

ఆయాతుభగవానన్తం పశ్చిమాభిముఖస్థితః

-- మూర్త్యావాహనమ్ --

విష్ణ్వాద్యని రుద్ధాన్త ఇచ్చ సర్వమూర్తీన్సమాహ్వయేత్।। 13

దేవాదిమునిశర్వాన్తం దక్షిణప్రణిధౌజలే

ధాత్రాదిభూతపర్యన్తం ఉత్తరప్రణిధౌజలే 14

ఆవాహనక్రమేణైవ జుష్టాకార క్రమంవిధుః

జుష్టాకాక్రమేణైవ అవ స్థ్యే జుహెూతివై।। 15

ఏవమేవక్రమేణైవ హౌత్రం సర్వత్ర కారయేత్

తరుణాలయబిమ్బస్య వనియోగక్రమం శృణు।। 16

ఇతి క్షీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

వాసాధికారే హౌత్రకల్ప విశేషోనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః

ద్వాదశోఽధ్యాయః।

-- బాలాలయస్థిత దారు బేర పరిత్యాగః --

బాలాలయస్య బిమ్బ ఇచ్చ దారుణాదిక్రమం యది।। 1

తస్య బేరం సమాదాయ అగ్నినాదాహయేద్బుధః

అధవా ఖానయేద్విద్వా న్జలే చైవ వేశేషతః।। 2

కైశ్చిదుక్తం విశేషేణ జలేనైవ వినిక్షిపేత్

సౌవర్ణ మణిరత్న ఇచ్చ రాజతం తామ్రమేవ వా।। 3

ఏతద్ద్రవ్య కృతం బేరం యది తత్ర విశేషతః

తస్య శక్తిం సమాదాయ ఉక్తకుమ్భేషు సన్యసేత్।। 4

తద్బేర ఇచ్చ సమాదాయ లక్షణం తత్సమీక్ష్యతే

-- శయ్యావేదిస్తిత సర్వదేవతారాధనమ్ --

కౌతుకాద్యాదినా కల్ప్య విధినా స్థాప్యచార్చయేత్।। 5

శయ్యావేద్యాస్తుపరితః సర్వదేవాన్సమర్చయేత్

ఐశాన్యాదిక్రమేణైవ బల్యన్తమితి పూజయేత్।। 6

అధవా కారయేద్విద్వానర్హ్యాన్త ఇచ్చ సమర్చయేత్

శఙ్కరం బలిరక్ష ఇచ్చ రవిశ్శక్రస్సరశ్వతీ।। 7

మవిత్రీం శౌలుషిక ఇచ్చ పావకం పశ్చిమాముఖాన్

భౌమఙ్గుహ ఇచ్చ దుర్గా ఇచ్చ యమంమన్థఇచ్చవై తతః।। 8

రోహిణ్యస్సప్తభిర్యుక్తం సప్తమాతౄస్స మర్చయేత్

ఉత్తరాభిముఖాన్యర్చ్య ఆగ్నేయాదీని కారయేత్।। 9

పశ్చిమేనైరుతాద్యాది మహాకాళ్యాది నార్చయేత్

విష్ణు ఇ్చ వరుణ ఞ్చైవ దక్షిణాభిముఖాన్క్రమాత్।। 10

పుష్పరక్షక వాయూ చ ప్రాఙ్ముఖాంశ్చ సమర్చయేత్

వాయవ్యాదీశ ప్ర్యన్తం దక్షిణాభిముఖాన్క్రమాత్।। 11

శుక్ర ఇ్చ భార్గవాదీంశ్చ సప్త చ ఋషయస్తథా

భాగీరథీం కుబేర ఇ్చ ఇన్ద్రభూతాన్స మర్చయేత్।। 12

ద్వారేద్వారాధి దేవత్యం ధాత్రాదీన్సమ్య గర్చయేత్।।విమానం పరితోభ్యర్చ్య న్యక్షాదీనర్చయేత్క్రమాత్।। 13

అనపాయినమభ్యర్చ్య దేవస్యాగ్రే నిధాయ చ

భూతద్వయం తథా తార్క్ష్యం తథా చైవా మితమ్మునః।। 14

చక్రం శఙ్ఖావిన్ద్రేచ అర్ఘ్యాన్త ఇ్చ సమర్చయేత్

ఏవం క్రమేణ చాభ్యర్చ్య సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః।। 15

అధవక్ష్యే విశేషేణ సభ్యాదీంశ్చాపి హూయతే

సహస్రాహుతి పూర్వస్యా త్పదామాగ్న్యన్తం పృధక్చృణు।। 16

-- సభ్యేప్రధాన హోమః --

సభ్యాగ్ని ఇ్చ పరిస్తీర్య ప్రాణాయామాది పూర్వకమ్

-- సహస్రాహుతి హోమః --

స్వస్తిచైవేతి హుత్వా తు తథా చైవ ప్రజాపతే।। 17

అగ్నిర్ధీమతయేత్యుక్త్వా అదిత్యేభ్యస్తథైవ చ

విశ్వేదేవేభ్యహుద్వా తు మరుద్గణేభ్యవేఏవ చ।। 18

భూరగ్నయే భువోవాయు స్సువరాదిత్యభూర్భువః

దశకైశ్సతశోహుత్వా సహస్రాహుతిరుచ్యతే।। 19

-- వ్యాహృతిత్రయన్యాసః --

ఏవం హుత్వా పఠేద్విద్వా న్భువర్భువర్భూరితి చ

బిమ్బస్య మూర్ధ్ని పాదాన్తం న్యసిత్వా ద్దేశికోత్తమః।। 20

అకారాదిక్షకారాన్తం న్యసిత్వాసర్వసన్ధిషు

లలాటాదిషు సర్వేషు వృషణాన్తన్తు విన్యసేత్।। 21

న్యసిత్త్వైవం క్రమేణైవ విశేషమితి కధ్యతే

-- సర్వదైవత్యమ్ --

అధ వక్ష్యే విశేషేణ సర్వదేవ క్రమం పరమ్।। 22

దేవదేవం ప్రణమ్యైవ సభ్యాగ్నిస్తు పరిస్తరేత్

సర్వదేవత్య మన్త్రాంస్తు హుత్వాతద్దేశికోత్తమః।। 23

చిరాయుషం యమిత్యుక్త్వా పుణ్యైఘేతి సముచ్చరన్

ద్వౌమన్త్రౌమార్కణ్డేయాయ పద్మాపి త్రేభృగవే చ 24

ఇమౌద్వౌమన్త్రౌభృగవే ధ్యాత్వా చైవ సుహూయతామ్

బ్రహ్మజంపిహర్ణ్యగర్భో బ్రాహ్మ ఇచ్ఛేతి ద్వయం స్మృతమ్।। 25

రుద్రమన్యన్త్ర్యమ్బ కౌద్వౌత్ర్యమ్బకా యేతి చోచ్చరన్

ద్వావాపృధివీస్వాహేతి ధాతారాది ద్వారదైవతమ్।। 26

యస్యాశ్శ్రియోవా ఇత్యుక్త్వా విధాత్రేద్వార దైవతమ్

తస్ధుషోధృత్యమన్త్రన్తు భువఙ్గం తత్ర హూయతే।। 27

య ఏషభిర్భోత్యుచ్చార్య పతఙ్గం తత్ర హూయతే

వితత్యవిశ్వ మిత్యుక్త్వా పతిర ఇచ్ఛేవ హూయతే।। 28

యనోభిరక్ష ఇత్యుక్త్వా రరుణాం తత్ర హూయతే

మణికాయమునీన్త్రేతి సన్ధ్యాయై ఇతి చ బృవన్।। 29

సన్ధ్యా ఇచ్ఛ తాపసా యేతి తాపసం విఖనస ఇచ్ఛ (?)

వైఖానసాయయూత్యు తేతి కిష్కిన్ధాయేతి చక్రమాత్।। 30
తీర్థాయచేతితీర్థాయ ద్వారపాలాన్ హునేత్క్రమాత్
త్రాతారమిన్ద్రమిత్యాద్యై మన్త్రైరిన్ద్రం య జేత్క్రమాత్ 31
అగ్నిర్మూర్ధేతిమన్త్రేణ అయమగ్నిరితబ్రువన్
ఏవం మన్త్ర ద్వయం హుత్వా పావకం పరిపత్యతే।। 32
యమోదాధార ఇత్యాది యామ్యన్త్రైవహూయతామ్
వసవః ప్రథమేత్యుక్త్వా సహస్రాక్ష ఇతిబ్రువన్।। 33
ద్వయోర్నిఋతి దైవత్యం హుత్వా తత్ర సమాహితః
యేతేశత మిత్యాదివారుణ శ్చైవ తు హూయతామ్।। 34
మరుతః పరమాత్మేతి మరుతోగణఇత్యపి
ఏవం మన్త్రద్వయం హుత్వా వాయుదేవత్యముచ్యతే।। 35

మిశ్రవాససః కౌబేరం కుబేరశ్చాత్ర హూయతామ్
ఈశానస్సర్వలోకనా మీశఈసేతి చోచ్చరన్।। 35
ఏవమీసానదైవత్యం యజనం తత్ర కారయేత్
ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా భాస్కరస్య విశేషతః।। 37
అన్యైరనేకమన్త్రేణ అనువా కేనచోచ్చరన్
మమాగ్నేవర్చమన్త్రేణ అహమాగ్నేఽగ్ని మన్త్రవిత్।। 38
అగ్న ఆయాహి వీతేతి భౌమస్యైవత్ర యోయజేత్
ప్రభుర్దేవేతి మన్త్రేణ గ్రహాధిపతి ముచ్చరన్।। 39
అసిత శ్చైవ హుత్వా తు కారయే ద్దేశికోత్తమః
బృహస్పతేత్యాదిహుత్వా బార్హ స్పత్యం ప్రచక్షతే।। 40
శ్రవిష్టజోయ ఉచ్చార్య తద్విష్ణోః పరమం పదమ్

తద్విప్రాస ఇతిప్రోచ్య బుధస్స్యైవచ హెూమయేత్।। 41
ప్రజాపతేనత్వదుచ్చార్య సుభూః స్వయమితిబృవన్
శుక్రస్యైవ యజేత్పశ్చా భూభామినీతి ఉచ్యతే।। 42
ఇష్టగామినీత్యుచ్చార్య గజ్ఞాయైవ జుహెూతివై
సోమయాస్తేతిమన్త్రేణ యతేధామని చోచ్చరన్।। 43
ఏతద్విన్ద్వద్వ యంహుత్వా రుద్రమన్యత్ర్యమ్బకమ్
-- రౌద్రమన్త్రహెూమేహస్త ప్రక్షాళన పూర్వకమాచమనమ్ --
త్రిణేత్ర ఇశ్చైవ హుత్వా తు హస్తం ప్రక్షాళ్య చాచమేత్।। 44
జగద్భువం యజేచ్చైవ జగద్భునఇతీరయన్
సుబ్రహ్మణ్యో బృహస్పతే సుబ్రహ్మణ్యోరుద్రభువ।। 45
జగద్భువస్స్రహ్మణ్యో జగద్భువో యోయజచ్చ
ఏతానిరససఙ్ఖ్యాని షణ్ముఖస్యైవహూయతామ్।। 46
అతోదేవాదిమన్త్రేణ ఇదం విష్ణురితిబృవన్
ఏవం మన్త్రద్వ యంహుత్వా పురుషస్యాధి దైవతమ్।। 47
యాబ్రహ్మచారిణ్యుచ్చార్య సాచారుజన్మ ముచ్చరన్
మహాకాళ్యైవహుత్వా తు తేనైవాత్ర జేత్క్రమాత్।। 48
ఏషామరాణాం యామ్యేతి జ్యేష్టా ఇశ్చైవ యజేత్క్రామాత్
షడ్భిశ్చ జాతవేదేతి దౌర్గమన్త్రం యజేత్క్రమాత్।। 49
నన్దిన్యామూల ఇత్యుక్త్వా ఆపోవివేశ చోచ్చరన్
శాఖిన్యైవం యజేచ్చైవ తేనమన్త్రముదీరయన్।। 50
శాఖాభూతేతిమన్త్రేణ, దేవీప్రవాహినీ తథా
వేగిన్యైవతతో హుత్వా తత్ర మన్త్రం సమీరయేత్।। 51
బిసినీ భూతమన్త్రేణ విద్యుతా యేతిచోచ్చరన్
శాఖిన్యావంయజేత్తత్ర జపిత్వా మన్త్రవిత్తమః।। 52

కజావాణీతి మన్త్రేణ విద్వాన్నేతి సముచ్చరన్
చారణ్యైవ యజేత్పశ్చా దుక్తమన్త్రేణ కారయేత్।। 53
మతాహ్యమేయ మన్త్రేణ ఆయామహం చేత్తుచ్చరన్

దా మిన్యాశ్చైవ దేవత్యం జుహుయా ద్దేశికోత్తమః।। 54
మయాసత ప్రసవ్యేతి దదృణ్యా పరికీర్తితౌ।యాభ్యోహితప్తముచ్చార్య
యామానసామిత్యుచ్చరన్।। 55
ఏవ ఞ్చైవ తు హుత్వా తు రోహిణీ గణముచ్చతే
యతస్వమాసీదస్మా ఇత్యే తౌ మన్త్రౌభృగోరపి।। 56
కస్యాఙ్గిరావిస్మాపయతి మన్త్ర ద్వయఞ్చాఙ్గిరాః
వ్యావర్ద్ధతే సస్మారేతి పులగోమ సుహూయతామ్।। 57
యఏషోదాన ఆనన్దః పునస్యాయజుహోతి చ
ప్రప్రాయశోయే నిష్యన్త క్రవే తుత ధాయజేత్।। 58
యోనోవశిష్ఠ ఇత్యుక్త్వా తధా సప్తోత్తమాయవై
వసిష్టస్య యజేత్తత్ర య ఆనయూయేతిబృవన్।। 59
యఏవదిగ్భ్య ఇత్యుక్త్వా అత్రి ఞ్చైవ సహూయతామ్
సఏకోభూనిత్త్యుక్త్వా యస్త్రైష్టుభమితిబువన్।। 60
ఏతాన్యాకాశదైవత్యం జ్ఞాత్వా చైవ విచక్షణః
ప్రక్రమ్యాయోమాతరిశ్వా వాయోశ్చైవజుహోతి చ।। 61
వృషాకపేఓజోభిమానీ పావకస్య చ హుయతే
ఆపోవిశ్వేతి చాతుర్యం జలంన్తస్యాధి దైవతమ్।। 62
తయాదిత్యా తత్రీణ్యేషా పృధివ్యాశ్చజుహోతివై
పావకాన మహా ఆర్ణ ఇతిసారస్వతంయజేత్।। 63
శగంసానియచ్చ, ద్యూమేతిపవిత్రీ ఇచ్చ సుహూయతామ్

యఉత్తమోగ్నేః పధేతి జుహుయాన్న్యక్ష దైవతమ్॥ 64
యమర్పయన్తియస్సంహ వివస్వతేచ హూయతామ్
ఋచామధీనీతాం ధృతిమిత్ర స్యైవజుహోతివై॥ 65
యేనేష్టేచ మసూహ్యేతి మహీధర న్తు హూయతామ్
చరుమ్పచేద్య చ్ఛుల్యాఇచ్ఛహవిరక్షరముచ్యతే॥ 66
చతుర్ముఖీయాలోకేతి బ్రాహ్మణ్యై చ యధాక్రమమ్
తధాత్రిణేత్రీ చిహ్నేతి గణేశ్వర్యై జుహోతివై॥ (రుద్రాణ్యై) 67
జ్వాలామాలాబాలాన్వరీ షణ్ముఖ్యైవసు హూయతామ్
యగే యుగే సర్వంరమా వైష్ణవ్యైచ జుహోతివై॥ 68
కల్పైష్వ న్తే ష్వతీత్యుక్త్వా వారాహ్యైవ జుహోతివా
సాసర్యమాలాధరీతి ఇన్ద్రాణ్యైవ జుహోతివై॥ 69
చణ్డీహరీ మోహీతి చ ఏవం కాళ్యైజుహోతివై
ధాతాస్యవిశ్వం, పుల్లేతి జుహుయాత్పుష్ప రక్షకమ్॥ 70
విశ్వాన్బలీతి సార్యేతి బలిరక్షక హూయతామ్
ఆగ్నేయోౖపైషామఇతి విష్వక్సేనం యజేద్బుధః॥ 71
శతధారం కదాపీతి జుహుచాత్తార్క్ష్య దైవతమ్
ధర్మోఖమా యోగన్ధరం జుబుయాద్వైఘ్న దైవతమ్॥ 72
యమర్పయన్తి శన్నోని శేషదేవం జహోతివై

భూమానన్తోన్ద్యోనేతి జహుయాత్త్రనేమినే॥ 73
ఆసాగ్ర ఓజ ఇత్యాది ధ్యజన్త్రైవ హూయతామ్
తన్మాయశోస్మాదుపాస్యే తి శఖాయయజేద్బుధః॥ 74
భూతానాం భూతభూతేతి మహాభూతం యజేద్బుధః

అక్షహన్తేయే భూతేతి పావకోర్జున ఇ్చ యజేత్।। 75
ఏతాన్సర్వాంశ్చ దేవానాం మన్త్రైహుత్వా యథాక్రమమ్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్త ఇ్చ తథా మినాదాహుతీయతమ్।। 76
ఆశ్రావితాదీనన్తేషు త్రిరావృత్యక్రమాద్యజేత్
ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం వాసాధికారే
సర్వదేవత్యంనామ ద్వాదశోఽధ్యాయః

త్రయోదశోఽధ్యాయః।

-- ఆహవనీయే ప్రధానహెూమః --

అత ఊర్ధ్వం, ప్రవక్ష్యామ్యా హవనీయాదిషు క్రమమ్
యజేత్పురుషసూక్తసన్తు, షోడశావర్త్య కారయేత్।। 1
సకృజ్జయాదీన్హుత్వా తు కేచిదాహవనీయకే

-- అన్వాహార్యే --

అన్వారార్యస్య, కుణ్డే తు విష్ణుసూక్తం, సహుయతామ్।। 2
బ్రాహ్మన్తువ్యాహతీఃశ్చైవ, జయాదీన్జుహుయాత్క్రమాత్

-- గార్హపత్యే --

వైష్ణవాంశ్చ జయాదీంశ్చ జహుయుద్గార్హపత్యకే।। 3

అధవాష్టాక్షరంమన్త్రం ద్వాదశాక్షరసంయుతమ్

వైష్ణవం, విష్ణుగాయత్రీం జహుయాదితి, కేచన।। 4

-- ఆవసథ్యే --

ఆవసథ్యే విశేషేణ వైష్ణవంరుద్ర సంయుతమ్

ఆధవా, కాయేద్విద్వా న్సూక్తమేకాక్షరాదికమ్।। 5

విష్ణ్వాదిచాక్షహన్తాస్తు సర్వమూర్తీ స్సుహూతామ్

ఆహవనీయోక్త మన్త్ర సఙ్ఖ్యామావర్త్య హూయతామ్।। 6

విపరీతఞ్చరేద్విద్వా న్వినశ్యతి నసంశయః

-- యధోక్తద్రవ్యహీనే --

యధోక్తత్రవ్యహీనేతు గ్రామస్యయజమానయోః।। 7

ద్రవ్యహీనేతతోద్దిశ్య క్రియాహీనే, విశేషతః

-- మన్త్రహీనే --

తత్రైవ పుణ్యహానిస్స్యా న్మన్త్రహీనే విశేషతః।। 8

ఋత్విక్ చైవ కురుశ్చైవ యజమానోనృపస్సధా

ఏతానాయుః క్షయంజ్ఞాత్వా తస్మాత్సం పూర్ణమాచరేత్।। 9

అజ్ఞానాదర్ధలోభాద్వా మోహాద్వా వైరికారణాతత్

అర్ధతేజో, వినాస ఞ్చ అల్పాయుశ్చ, భవేన్నరః।। 10

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన యధోక్త, విధినాచరేత్

-- పౌణ్డరీక ప్రధానహోమః --

అధ వక్ష్యే, విశేషేణ పౌణ్డరీకాగ్ని కుణ్డకే।। 11

మన్త్రద్రవ్య క్రియాదీనాం సర్వఙ్కృత్వా విచక్షణః

సితం రక్తంవా పద్మఞ్చ లబ్ధమానీయ చాదరాత్।। 12

కాపిలేన ఘృతాప్లుత్య సితం రక్తమాధాపి వా
ఆబ్జాగ్నిన్తు పరిస్తీర్య ప్రజ్వాల్యైవ విచక్షణః।। 13
అధవాచరుణాజ్యేన పౌరుషేణ సమన్వితమ్
-- మహాశాన్తి హెూమః -- 14
రుద్రసూక్తం తతో హుత్వా సూక్తం గోదానకైర్యుతమ్
ఆత్మసూక్తం యజేచ్చైవ వైష్ణవం సూక్త మేవ చ।। 15

ఏవం సూక్తం సకృద్ధుత్వా మహాశాన్తి రిహెూచ్యతే
అధవాచేద్విసేషేణ హెూతవ్యం మన్త్రపారగాః।। 16
అపూపసక్తులాజైశ్చ తిలచూర్ణైస్సహేవ తు
ఆజ్యేనాప్లుత్య మన్త్రజ్ఞః ప్రత్యగ్నిఇచ్ఛజుహెూతివై।। 17
వైష్ణవం విష్ణుసూక్త ఇచ్ఛ పౌరుషేన సమన్వితమ్
మహాశాన్తి రీతీత్యుక్త్వా సమస్త దురితాపహమ్।। 18
పారమాత్మిక మబ్జాగ్నౌ జుహుయాత్తదనుక్రమాత్
కాపిలేన ఘృతాప్లుత్య శ్వేతపద్మ యుతం క్రమాత్ 19
ప్రత్యేకం విష్ణుగాయత్ర్యా అష్టోత్తర శతంయజేత్
-- పారమాత్మికమ్ --
అధవాజుహుయాత్త్రత్ర బిల్వపత్రం ఘృతాప్లుతమ్।। 20
విష్ణుస్సర్వేషాముచ్చార్య సుసూక్ష్మ జ్యోతిముచ్చరన్
ఈశోయస్మేతి చోచ్చార్య రాయామీశం తతః పరమ్।। 21
యోబ్రహ్మ శబ్ద ముచ్చార్య యోవాత్రిమూర్తిరుచ్చరన్
యద్వాకృతం సముచ్చార్య కః కోశ న్తు తతః పరమ్।। 22
యంయజ్ఞేతి మన్త్రేణ యోవాగ విష్ణుఉచ్చరన్

యోవావాయురితీత్యుక్త్వా త్వమగ్నేత్రిగుణోవరః।।   23
త్వఞ్జీవస్త్వ మన్త్రేణ భూమేర్వితన్వన్నుచ్చరన్
మనస్త్వమ్భూత్వామ్బుధిర్య స్సూక్ష్మాన్యస్యవా బయాత్।।   24
యన్త్వాం సర్వపాలనేతి యస్త్వం కామో సముచ్చరన్
అఙ్గాదఙ్గాత్స మన్త్రేణ యోమోహయ సమాపయేత్।।   25
యోద్వాదశాత్మా ఇత్యుక్త్వా యోబ్రహ్మా బ్రహ్మవిదేతి
సారస్వతోవా మాన్త్రేణ యోవా పరం సముచ్చరన్।।   26
యోదోపశ్చతురశ్చేతి యస్యైతావా యథాక్రమమ్
వాకోవా అనుద్వావేతౌ యోవా ఆయుర్యజేత్క్రమాత్।।   27
యోవా తేజేతి మన్త్రేణ సహసం పాసముచ్చరనమ్
యోవాసహస్రం స్వాతిగాసత్వం సత్యో సముచ్చరన్।।   28
సత్యస్సత్వం పుణ్యమతి సత్యోజ్యోతి రితీరయన్
కామీముమాచ ఉచ్చార్య ఆరణీవా తతః పరమ్।।   29
తత్సత్వోవే మన్త్రేణ యజేద్విష్ణుం సమన్తతః
తద్భూర్భూస్థమ్భూ మన్త్రేణ ఆపోవా ఆప ఉచ్చరన్।।   30
త్రయీవా కామ మిత్యుక్త్వా ద్వౌవా ముఖ్య ఇతిబ్రువన్
స ఏకైకస్స ఇత్యుక్త్వా స్వయమాదిరితి బ్రువన్।।   31
యస్స్వయం సృష్ట మిత్యుక్త్వా స్వాజసా సర్వముచ్చరన్
క్ష్మామేకామితి మన్త్రేణ యః కున్దేతి సముచ్చరన్।।   32
యేవా పృథా ఇచ్ఛ మన్త్రేణ యాఙ్గాముశన్తి ముచ్చరన్
ప్రజాపతేనత్వేత్యుక్త్వా యోధూర్ధుర మితీరయన్   33
యోవావ్య హింసీత్యుచ్చార్య తపోనిధి మతీరయన్

యోవానృసింహ ఇత్యుక్త్వా రయిః కకుత్స్నన్స ముచ్చరేత్।। 34
రాకామహేతి మన్త్రేణ వేదాహమితి చోచ్చరన్
దిగ్దోషాయస్య ఉచ్చార్య పద్మాస్యేతి మనుచ్చరన్।। 35
యః పుణ్డరీక ఇత్యుక్త్వా రయీణాం పతిముచ్చరన్
రాయాం పతత్ర ఇత్యుక్త్వా యత్సారభూతమిత్యుత 36
ఫలోవా ఏష ఉచ్చార్యధూర్ణోవహ సమాహితః
విశ్వం బిభర్ణీ త్యుక్త్వా తు సోవా స్వరూపముచ్చరన్।। 37
భూర్భువంవేతి మన్త్రేణ దాక్షాయణ్యాం యజోద్బుధః
ఆశాస్మస్తా ఇత్యుక్త్వా యోజఘమమితీరయన్।। 38
యోవాదశానాం హుత్వా తు చత్వారో దోషముచ్చరన్
ఉచ్చార్యాణోరణీయానితి బ్రువన్।। 39
ష్ట ఇత్యుక్త్వా భ్జోజుషన్తం సముచ్చరన్
త్మగుప్తం హుత్వా తు యఞ్చిన్త ఞ్చ సుహూయాతామ్ 40
పుణ్యా ఞ్చ పుణ్య ఇత్యుక్త్వా సోనోభూతో సముచ్చరన్
తస్యేవ నిత్యముత్యుక్త్వా యాగావాయుస్తథైవ చ।। 41
సరోత్తమర్జోతిరితి సత్వానిర్బుణ్ణమేవ చ
యస్యేచ్చాలోకేవేతి చ యోవేదాదిస్సమాహితః।। 42
యోవావ్యక్తమితీత్యుక్త్వా యోవాభూతే సముచ్చరన్
సత్యస్సత్యస్థ ఇత్యుక్త్వా ఋతంసత్యం సమాచరేత్।। 43
ఆంరాచిమన్త్మిత్యుక్త్వా మామాత్మేతి సముచ్చరన్
ఏవం క్రమేణ, జుహుయాద్దేవ దేవమనుస్మరన్।। 44
పారమిత్మిక మిత్యుక్తం సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః
అపరేవక్ష్యతే విద్వా నష్టాశీతిక్రమం విదుః।। 45
-- అష్టాశీతి --

అధ వక్ష్యే విశేషేణ అష్టాశీతి క్రమం త్వహమ్

ఆద్యన్తం ప్రతి మన్త్రేణ స్మృత్వా దేవం ద్విజోత్తమాః।। 46

ఆదావన్తే సకృద్ధుత్వా వ్యాహృతీరితి కేచన

విష్ణవే, విష్ణవేస్తిదాయ, విష్ణవే సర్వన్థరాయ చ 47

విష్ణవే సర్వగో ప్తేచ, విష్ణవే సర్వాత్మనేపి చ,

విష్ణవే సర్వదేవాత్మనే విష్ణవే సర్వవేదాత్మనే।। 48

విష్ణవే సర్వమునీనామాత్మనే విష్ణవేయోగసన్ధారణాయ, విష్ణవే సర్వప్రతిష్టాయ చ,ఏత్త్రైశ్చదశభిర్హుత్వా దేవదేవ మనుస్మరన్,

నారాయణాయ నారాయణాత్మనే, నారాయణాయ సర్వదేవాత్మనే, నారాయణాయేన్ద్రరూపాోయ, నారాయణాయ సంయమనాధిపతయే, నారాయణాయ

సమ్యోగపతయే, నారాయణాయ సర్వతృప్తిప్రదాయ, నారాయణాయానన్తాత్మనే, నారాయణాయ బ్రహ్మేశాత్మనే, నారాయణాయ ప్రజాపతయే,

నారాణాయానన్తశయనాయ, ఏవమేకాదశైర్హుత్వా దేవమానమ్య మన్తవిత్, పుణ్యనారాయణాయ, పుణ్యనారాయణాయ

త్రిదశాధి పతయే, పుణ్యనారాయణాయ వటాక్షవాసినే।।పుణ్యనారాణాయ

పాదార్చి షే, పుణ్యనారాణాయ బాలరూపిణే, పుణ్యనారాణాయ మాయారుపిణే, పుణ్యనారాణాయ ప్రబోధినే, పుణ్యనారాణాయ సర్వాధిష్టానాయ,

పుణ్యనారాయణాయ సర్వప్రహరణాయ, పుణ్యనారాయణాయ మూర్ధ్నిస్థానాయ, ఏవం దశభిర్మన్త్రైర్హుత్వా।। సమ్యగ్ధ్యాన పరాయణః, బాలాయ,

బాలాయవటపత్రశాయినే " ఏవం మన్త్రద్వయం హుత్వా, కేశవం మనసాస్మరన్ సత్యాయసత్యనిష్టయ, సత్యాత్మనేసత్య నిత్యాయ, సర్వేత్వగంహి

సత్యేసత్యం ప్రతిష్టాయ, సత్యాయ సర్వలోక ప్రవర్తినే, సత్యాత్మ దేవాయ, సత్యమోదాయ, సత్యసోపానకాయ, త్వంహి సత్యాత్మన్థ్వత్య

నిష్ఠోద్భవాయ, ఏత్త్రైశ్చదశభిర్హు త్వాస్మృత్వా దేవం జనార్ధనమ్, పురుషాయ, పురుషసంస్తుతాయ, పురుషసమధీతాయ, పురుషనిష్ఠాయ,

పురుషాత్మనే, పురుష పురుషాయ, పురుషసంస్తుతాయ, పురుషసమధీతాయ, పురుషనిష్ఠాయ, పురుషాత్మనే, పురుష పురుషాయ, పురుషాయ జగన్మిత్రాయ,

పురుషాయ జగదాధారాయ, పురుషాయ జగత్ప్రవర్తినే, పురుషాయ జగధారాయ, పురుషాయ జగత్ప్రవర్తినే, పురుషాయ జగద్దేతవే,

ఏవం హుత్వా దశభిశ్చైవ స్మృత్వాదేవం జగద్గురుమ్।। విష్ణు క్రీడాత్మనే, భూమిసక్రీడాత్మనే, జగన్మోదాయ, జగద్ధితాయ, నిఖుర్యపాయ,

కాయ, కస్మై, కతమస్మై, సర్వస్మై, విష్ణవే, విష్ణవే మన్త్ర సందృహణాయ, ధృవరూపిణే, సంవృతాత్మనే, సమ్ప్రీతికరాయ, సర్వశుభప్రదాయ,

అశుభనాశాయ, శుభసమ్పూర్ణాయ "ఏవంసప్త దశైర్మన్త్రై రచ్యుతం మనసాస్మరేత్ ; " పుణ్యాయ, పుణ్యా బలోర్జితాయ, పుణ్యాయ జయ

సమృద్ధాయ, పుణ్యాయ కామానన్ద జననాయ పుణ్యా బ్రహ్మసన్దృహణాయ, పుణ్యాయ

శ్రీనిధానాయ, పుణ్యాయ బ్రహ్మసన్దృహణయ, పుణ్యాయ వరస్థానాయ, పుణ్యాయ లోకమమ్భావనాయ, పుణ్యాయాద్భుతాయ

పుణ్యాయానాదినిధనాయ, పుణ్యాయమితమహిమ్నే , పుణ్యాయాత్యన్తహితాయ, పుణ్యాయ సర్వప్రతిష్ఠాయ, పుణ్యా సర్వలోక ప్రతిష్ఠాయ,

పుణ్యాయాద్భుతాయ,పుణ్యాయానాదినిధనాయ, పుణ్యాయామితమహిమ్నే, పుణ్యాయాత్యన్తహితాయ, పుణ్యాయ సర్వప్రతిష్ఠాయ , పుణ్యాయ సర్వలోక

ప్రతిష్ఠాయ, పుణ్యాయ సర్వలోక శుభావనహాయ, పుణ్యాయ సర్వాత్మనే

ఏవమష్టాదశైర్మన్త్రైర్జుహు యాద్దేశికోత్తమః।। 49

-- గార్హపత్యాదిషుస్విష్టకృత్ --

గార్హపత్యావసథ్యాశ్చా హవనీయాది ఏవ చ।। 50

అన్వాహార్యాగ్ని కుణ్డే చ స్విష్టాకారం పృథగ్యజేత్।।సభ్యంశ్చ పౌణ్డరీక ఇచ్ఛ స్విష్టాకారం వినాచరేత్।। 51

-- చతురిక్షువేదాధ్యయనమ్ --

ఋగ్వేదం పూర్వభాగే తు దక్షిణే తు యజుస్తథా

సామన్తు పశ్చిమేభాగే అధర్వన్తూత్తరే క్రమాత్।। 52

ఏవమధ్యయనం ప్రోక్తం ఋచాం ప్రాచీరితి శృతిః

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఋగ్వేదాది క్రమం చరేత్।। 53

విపరీతఇచ్చరేచ్చైవ నిష్పలం తదుదాహృతమ్।।ఏవమధ్యయనం కుర్యాత్సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే పారమాత్మికం

అష్టాశీతిక్రమోనామ త్రయోదశోఽధ్యాయః।

చతుర్దశోఽధ్యాయః

-- సభ్యప్రధానపూర్వక వ సోర్ధారాహోమమ్ --

పశ్చాత్సభ్యం పరిస్తీర్య వసోర్ధారం సమాచరేత్

స్రువఞ్గృగహీత్వా హస్తేన పూర్వోక్తాజ్యం ప్రగృహ్య చ।। 1

స్రువేణస్రావయే ద్విద్వా నవిచ్ఛిన్నం సమాచరేత్

విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య పురుషసూక్త మతః పరమ్।। 2

శ్రీసూక్తం భూమిదైవత్యం అతోదేవాది వైష్ణవమ్

ఏకాక్షరాది సూక్త ఇ్చ విష్ణుగాయత్రియాయుతమ్।। 3

ఏత్రైశ్చ సప్తభి స్సూక్తైశ్చ తు రావర్త్య హూయతామ్

ఏవంఙ్కర్తు మశక్తశ్చే త్సకృద్వా తతర కారయేత్।। 4

ఏవమేవ క్రమేణైవ రాత్రిశేషం వ్యపోహ్య చ

-- శయనాధివాస స్థిత దేవప్రబోధమ్ --

తతః ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వాసూత్రోక్త వత్క్రమాత్।। 5

నిత్యకర్మ సమాప్యైవ వ్రజేద్దేవస్య మన్దిరమ్

పాదౌ ప్రక్షాళ్యచాచమ్య దేవముత్థాప్య మన్త్రవిత్।। 6

పూర్వ వస్త్రం విసృజ్యైవ పునరన్యం సమాచరేత్।ఉత్సవోక్తేన మార్గేణ సర్వాలఙ్కారమాచరేత్।। 7

-- గర్భాగారేపీఠ కల్పనమ్ --

పశ్చాదాలయమావిశ్య సూత్రేణ పదమాచరేత్
పూర్వాన్తముత్తరాన్త ఇఞ్చ షట్సూత్ర ఇఞ్చ ప్రసార్య చ।। 8
మధ్యపదే విశేషేణ పీఠం సమ్యక్ప్ర కల్పయేత్
ఉక్తబీజం స్థలేన్యస్య బిన్దుం ప్రణవసమ్పుటమ్।। 9
ఊర్ద్వేపీఠం ప్రకల్ప్యైవ శిల్ప శాస్త్రోక్త మార్గతః
వృత్తం వా చతురశం వా పద్మాకారమధాపి వా।। 10
అన్యద్భద్రాకృతి ఞ్చైవ వైనతేయయుతం పునః
తదూర్ద్వే కల్పయేద్విద్వాన్న వ భాగం విభాగశః।। 11
--రత్నన్యాసావటదు కూలాచ్ఛాదనమ్ --
పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ రత్నం సమ్యక్ప్ర కల్పయేత్
సుధయా పరిపూర్యైవ క్షౌమేణాచ్ఛాదయేత్పునః।। 12
తత్కాలే యజమానోఽపి ఆచార్యదీన్ప్రణమ్య చ
-- ఆచార్యదీనాం దక్షిణాదానమ్ --
వస్త్రోత్తరీయా భరణైరలం కృత్య ప్రయత్నతః।। 13
సోదకం దక్షిణాం దద్యాద్విపరీతం న కారయేత్
ఏకవింశతి నిష్కన్తుగురవే దక్షిణాం దదేత్।। 14
ప్రత్యేకం స్థాపకాదీనాం నిష్కమేకాదశన్దదేత్
సభ్యాధ్వర్యోర్విశేషేణ తధాహోతృ సమాయుతమ్।। 15
పౌణ్డరీకస్యచాధ్వర్యోః ప్రత్యోకం పఞ్చనిష్కకమ్

ఆన్యదాహవనీయాద్య ధ్వర్యూణా ఞ్చ చతుష్టయమ్।। 16
ప్రత్యేకం రుద్రనేత్రాఖ్యం నిష్కన్దత్వా సమాహితః
పరిషద్ధోమే చాధ్వర్యో రన్యేషాన్తు పృధక్పరేత్।। 17

నిష్కమ్పాదాధికం దత్వా సమ్పూర్ణమితిపద్యతే
యజనం దక్షిణాహీనం నిష్ఫలన్దే శికోత్తమః।। 18
ఉక్త్వాధ్వర్యుస్త్వాలాభే తు ఏకాధ్వర్వ్యైవ కారయేత్
-- దేవ్యాదినాసహదేవ మాలయ ప్రవేశమ్ --
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే వాదకాద్యాది నాహ్వయేత్।। 19
యాత్రాసనోక్త మార్గేణ సర్వాలఙ్కార సంయుతమ్
తోయధారా సమాయుక్తం స్వస్తి సూక్తం సముచ్చరన్।। 20
కుమ్భమాదాయచాచార్యో వ్రజేయుస్తదను క్రమాత్
పశ్చాత్స్థాపకాదిర్దేవం దేవ్యోచసన్నయేత్ బుధః।। 21
ప్రదక్షిణం శనైర్గత్వా దేవాగారం ప్రవిశ్య చ
దేవస్య దక్షిణేపార్శ్వే ధాన్యపీఠం ప్రకల్పయేత్।। 22
-- స్థాపనమ్ --
పూర్వోక్త క్రమేణైవ స్థాపయిత్వా సురక్షయేత్
తస్య దక్షిణ పార్శ్వే తు శ్రీదేవీం స్థఆపయేద్బుధః।। 23
తస్యైవవామపార్శ్వే తు మహీ ఇఞ్చ ప్రతిష్ఠాపయేత్
పవిత్రీ హరిణీభ్యాన్తు సహైవాదాయ చాదరాత్।। 24
అధ వా లబ్ధరూపాస్తు స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్
-- ఉత్సవాదిబేరాణాం స్థాన నిర్ణయః --
దేవస్య దక్షిణేభాగే ఔత్సవన్తు సమాస్తరేత్।। 25
అథ వా వామపార్శ్వే తు స్థాపయిత్వా విచక్షణః
స్నాపనం బలిబేర ఇఞ్చ దక్షిణే చోత్తరే తథా।। 26
ఏవం స్థానం సమీక్ష్యైవ సౌకర్యార్థం సమాచరేత్
ఆసీనం వా శయానం వా స్థాపనం యది సమ్భవేత్।। 27
ఆఙ్గిరేణోక్త మార్గేణ కల్పయే ద్దేశికోత్తమః

తత్తన్మన్త్రేణ సంస్థాప్య సూక్తం స్పృష్ట్వా జపేద్గురుః।। 28

తత్తత్పాదం స్పృశోభూత్వా సమ్యగ్ధ్యాన పరాయణః

-- సూక్తాది పఠనమ్ --

విష్ణుసూక్త న్తు జప్త్యైవ పురుషసూక్తం చోచ్చరేత్ 29

ధృవ ఇ్చ వైష్ణవం జప్త్వా దేవీభ్యాన్తు తథా పృథక్

పూరకం కుమ్భక ఞ్చైవ రేచకశ్చ శరీరిణామ్।। 30

క్రమాదారోణ ఞ్చైవ స్తమ్భనం చావరోహణమ్

పూరకాద్యాస్త్రయః కాలం సృష్ఠిస్థితి సయాత్మకమ్।। 31

సూతకం ప్రేతక ఞ్చైవ పూతక ఇ్చ త్రికాలికా

నార్చయేదహ్ని రాత్రౌ చ బాహ్యాభ్యన్తరయోర్హరిమ్।। 32

సన్ధ్యాయమర్చయేత్రాప్రజ్ఞ స్సూతకం ప్రేతకం వినా

సూతకేప్రేతకే కాలే పూజాభవతినిష్ఫలా।। 33

సూతకే ప్రేతకంయాతి ప్రేతకే సూతకం వ్రజేత్

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పూతకే హరిమర్చయేత్।। 34

ఏవం దేవార్చనాకాలం జ్ఞాత్వాసర్వం సమాచరేత్ 35

-- బేరన్యాస ః --

బేరన్యాసం ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్।మూర్ధాది పాదపర్యన్తం న్యాసఙ్కృత్వా విచక్షణః 36

-- వ్యాహృతి త్రయన్యాస క్రమః --

ఆచార్యస్సకలం ధ్యాత్వా సుదృఢం విన్యసేద్బుధః।।సువర్భు వర్భూరిత్యాది చాక్షరాణాం విశేషతః 37

ఋషిచ్ఛన్దోధి దేవాంశ్చ క్రమాద్వక్ష్యే విశేషతః

సువరితి సువర్లోకం భువర్లోకం భువస్తథా 38

భూలోకం భూరిత ప్రోక్తం త్సమాల్లోకత్రయాత్మకాః।।బిమ్బస్య హృదయే సమ్యజ్ న్యసేద్బీజాక్షరం పరమ్।। 39

-- అక్షరత్రయన్యాసః --

తదక్షరన్తు శుద్ధాత్మా ప్రణవైర్వేష్ట్య మన్త్రవిత్

అకారస్య ఋషిః బ్రహ్మా గాయత్రీఛన్ద ఉచ్యతే।। 40

పరబ్రహ్మా చ తద్దేవః పరమాత్మేతికధ్యతే

రుక్మాభం పరమం బీజం సర్వకారణ కారణమ్।। 41

తరుణార్క సహస్రాభం బ్రహ్మేశాభ్యాం నమస్కృతమ్

పద్మాసనస్థం సౌమ్యం శ్రీవత్సాలం కృతోరసమ్।। 42

శఙ్ఖచక్రధరం సౌమ్యం సర్వాభరణ భూషితమ్

-- ప్రణవాక్షర ప్రాధాన్యమ్ --

ఓం మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ ప్రణవం పరిపఠ్యతే।। 43

దేవాస్సప్రణవంయాన్తి తస్మాత్ప్రణ వ ఉచ్యతే

ఓఙ్కారదుద్భవో్బ్రహ్మ అన్తర్యామీ జగత్ప్రభుః।। 44

ప్రణవస్య ఋషిర్బ్రహ్మ ఛన్దోగాయత్రి రుచ్యతే

పరమాత్మా చతుర్వేదో గోత్రమాధర్వణం చయత్।। 45

భూరగ్న్యాత్మక ఇత్యుక్త్వా భువః ప్రాణాత్మనే త్యపి

సునసూర్యాత్మనేత్యుక్త్వా బ్రహ్మాత్మాభూర్భు వస్సువః। 46

సత్యాత్మనేఽస్త్రాయ తధా పఞ్చాఙ్గాని చ భద్రతః

అక్షరాణాన్తు వక్ష్యామి దేవవర్ణాన్యనేకశః।। 47

-- ప్రణవాక్షర విచార ః --

అకారం పృథినీ జ్ఞేయం పీతవర్ణేన సంయుతమ్

అన్తరిక్షముకాన్తు విద్యుద్వర్ణ మిహోచ్యతే।। 48

మకారస్సువరితి ఖ్యాతా శుక్లవర్ణేన వర్ణకమ్

తస్యప్రకృతి లోనస్య యః పరస్సమహేశ్వరః।। 49
అకారస్య మకారస్య బ్రహ్మణః పరికల్పితమ్

బీజమోఙ్కార వృక్షస్య వడస్యమణి కాయకా।। 50
శక్తిరన్య త్సమాఖ్యాతా అకారద్విత యాన్వితా
గాయత్రీ చ తథానుష్టుప్డాకతీ చ యధాక్రమమ్।। 51
స్వరస్యోఙ్కార వృక్షస్య త్రిష్టుభ్గాయ త్రిరుచ్యతే
అనాది బీజమవ్యక్తం అనన్తాక్షర మచ్యుతః।। 52
అమృతశ్చావ్య యస్తస్మదకారో విష్ణురుచ్యతే
ఉత్తమోత్తమ మూర్ధ్వస్థ ముభయోశ్చ తతః పరమ్।। 53
జగతశ్చ తత స్తస్మాదుకారో విధిరుచ్యతే
మిధ్యే సర్వస్య జగతో జగన్మధ్యే చ యస్సధా।। 54
మహతః పరమోమార్గో మకారః పరమేశ్వరః
ఏతానర్థాన్సమాహృత్య మునిభిః పరదర్శిభిః।। 55
ప్రణవస్తస్య ఋషిభిః ప్రజాపతి రిహోచ్యతే
దేవం బ్రహ్మాధిపం పీతం గోత్రఞ్చాధార్వణం హియత్।। 56
ఛన్దశ్చ దేవీగాయత్రీ రిత్యేవం మనసాస్మరన్
ఏత న్న్యాసమిదం శృత్వా మయా చైవ శృణుష్వవై।। 57
శ్రీకారలకార న్యాసక్రమః (శ్రీ మహీదేవ్యాః న్యాసక్రమః)
శ్రీకారం రుక్మవర్ణన్తు మఙ్కణో ఋషిరుచ్యతే
ఛన్దో గాయత్రీ రుద్దిష్టా దేవతా శ్రీరుదాహృతా।। 58
ఈకారం బీజమిత్యుక్తం శక్తిర్బిన్దురితి స్మృతమ్
లకారం శుక్లవర్ణ న్తు విస్వామిత్ర ఋషిస్మృతః 59

ఛన్ద శ్చానుష్టుబిత్యుక్తో దేవతా హరిణీ స్మృతా
పకేత్త్వేకార బీజన్తు నాదంశక్తి రుదాహృతమ్।। 60
-- పరివార దేవతానాం తత్తద్బీజాక్షర న్యాసః --
పర్వేషాం పరివారాణాం హృదయేత్వక్షరం న్యసేత్
ఉక్తబీజాక్షరం వాధ తన్నామాద్యక్షరన్తు వా।। 61
మార్కణ్డేయం మకార ఇచ్ఛ భృకార ఇచ్ఛ భృగోస్తధా
మకారం బ్రహ్మణో స్తద్వదుకారం శఙ్కరస్య తు।। 62
ఇన్ద్రస్య తు హకారం వా రకారం పావకస్య తు
యకారం యమదైవత్యం పకారం నైర్ ఋుతేస్తథా।। 63
వకారం వా యకారం వా రకారం పవకస్య తు
వాయోర్యకారం రాకారం కుబేరేస్య తధైవ చ।। 64
వికారం విష్వక్సేనస్య శకారం శఙ్కరస్య తు
రూకారం వా ఖకార వా భాస్కరస్య విశేషతః।। 65
గకారం గరుడస్యాధ చకారం చక్రదైవతమ్
ఛకార ఇచ్ఛ ధ్వజస్యోక్తం శకారం శఙ్ఖ దైవతమ్।। 66
భూకారం భూతదైవత్యం స్మృత్వా బీజాక్షరం న్యసేత్
బీజాక్షరో విశేషేణ యస్యజేవస్యనోచ్యతే।। 67
తస్య బీజాక్షరం ప్రోక్తం తస్యనామాది చాక్షరమ్

యద్దేవస్య చ యద్వర్ణం తద్వర్ణం తస్య చాక్షరమ్।। 68
ఏవం క్రమేణ సమ్ప్రోక్తం శృణుధ్వమృషి సత్తమాః
ఇతి శ్రీ వైఖనసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం 69
వాసాధికారే స్థాపన విధాన స్వరబీజాక్షర న్యాసంనామ చతుర్దశోఽధ్యాయః। --------------------
----

అథ పఞ్చదశోఽధ్యాయః।

-- కుమ్భస్పర్శనే ఏకాక్షర సూక్తజపమ్ । --

అథ వక్ష్యే విశేషేణ దేవతావాహన క్రమమ్

ఏకాక్షరాదినా జప్త్వా శక్తికుమ్భం స్పృశన్జపేత్।। 1

-- అక్షరన్యాసమ్ । --

బిమ్బస్యాఙ్గస్య కృత్స్నేతు న్యసిత్వా మన్త్రవిత్తమః

అకారాదిక్షకారాన్తం న్యసిత్వా సర్వసన్ధిషు।। 2

కూర్చేనాదాయ తద్బుక్త్వా ధ్యానయుక్తం సునిశ్చలమ్

ఇదం విష్ణురితీ త్యుక్త్వా ఆయాతు భగవానితి।। 3

-- బిమ్బేష్వా వాహనమ్ --

కూర్చేనాదాయ తచ్ఛక్తిం ధ్రువబేర స్యమూర్ధని

అవాహయేత్తు తచ్ఛక్తిం పఞ్చమూర్తి క్రమేణవై।। 4

అథవాఽచార్య హస్తేన తోయపుష్పాదినా హ్వయేత్

అచలే దేవదేవేశం తద్వ్యాప్తం తిష్ఠతి శ్రుతిః।। 5

-- దేవ్యాదీనా మావాహనమ్ । --

సబ్రహ్మ సశివశ్చేతి ప్రణమ్యై వానుమన్యతే

పశ్చాద్దేవ్యౌ సమావాహ్య సమస్కుర్యాత్ప్రయత్నతః।। 6

శ్రియేజాతేతి మన్త్రేణ శ్రియమావాహయేద్బుధః

మేదినీతిచ మన్త్రేణ హరిణీం సమ్యగాహ్వయేత్।। 7

-- కౌతుకాది బేరేష్వా వాహనమ్ --

కౌతుకం చోత్సవ ఇ్చైవ స్నపన ఇ్చ తథైవ చ

ధృవబేరా త్సమావాహ్య దీపాద్దీపమివ క్రమాత్।। 8

ప్రణిధి ముద్ధృత్య తత్కాలే కూర్చేనావాహయేద్బుధః

కౌతుకస్య చ దేవ్యాదీ సుత్సవస్య విశేషతః।। 9

సమ్యక్పూర్వవదాహృత చోక్తమన్త్రం సముచ్చరేత్

యధాగార్హ పత్య స్యాదాహవ నీయాదిషు క్రమాత్।। 10

అగ్నిం ప్రణీయ హుత్వా తు తధా చైవ ధృవస్య తు

కౌతుకాదీ న్సమావాహ్య విధినా సమ్యగర్చయేత్।। 11

ద్విధాచావాహనం ప్రోక్తం అచలేత త్తథాచలే

అచలే నిష్కళం ప్రోక్తం చలన్తస్య ధృవాదిషు। 12

పూర్వ న్తు నిష్కళం ధ్యాత్వా ధృవే చా వాహయేత్తతః

అథవాచే ద్విశే షేణ ఆహూ యాత్రా విధింస్మృతమ్।। 13

అచలం ధృవబేర ఇ్చ చల న్త త్రైవజఙ్గమమ్

పూర్వం ధృవాదావాహ్య తస్మాదావాహయేచ్చలే।। 14

నవధామార్గ మాలక్ష్య యథేచ్ఛం కర్తురిచ్ఛయా

నిత్యం విధివదభ్యర్చ్య యథారూపం ప్రకల్పయేత్।। 15

-- అర్చకాదీనాం భూమిభోగ క్రమః। --

భూమి భోగక్రమ ఇ్చైవ తథావై చార్చకాదిషు

వాదకాన్ దేవదాస్యాదీన్ నృత్తగేయాన్ వనిర్దిశేత్।। 16

సర్వమాచార్య హస్తే తు దత్తమేకం నసంశయః

ఏవం క్రమేణ తత్సర్వం సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః।। 17

-- లోహశిలాదిషు దాన శాశనమ్ ।--

శిలాయాం లేఖయేచ్చైవ తామరపత్రే తు లేఖయేత్

విపరీతం న కుర్వీత విధినా పరికల్పయేత్।। 18

-- యాగద్రవ్యం ఆచార్య ప్రతిగ్రహమ్ ।--

యాగోపయుక్త ద్రవ్యాణి సర్వమాదాయ బుద్ధిమాన్

ఆచార్య ప్రదాతవ్యం దత్వోదక పురస్సరమ్।। 19

అన్యథా యజమానస్య నిష్ఫలన్త్వితి శాశనమ్

అథవా యజమానస్యకారయేద్ త్రిణోక్తవత్।। 20

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా ఐహికాముష్మిక ప్రదమ్

స్వపుత్ర దారకక్షేత్రం మిత్ర ఇఞ్చ కులమేవ చ।। 21

పశుపుత్ర వాహనాది వృద్ధ్యర్థన్తు విశేషతః

సువర్ణరత్న ధాన్యాది సర్వస్యైవ ప్రవృద్ధయే।। 22

సర్వాశుభ వినాశ ఇఞ్చ సర్వాభీష్ట ప్రవృద్ధిదమ్

అన్తే విమాన మారుహ్య తద్విష్ణోః పరమం పదమ్।। 23

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే

ఆవహన క్రమం నామ పఞ్చదశోఽధ్యాయః।

షోడశో ऽధ్యాయః।

-- శ్రీ భూమ్యోః పృథక్ప్రతిష్ఠాక్రమః। --

అథ ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శ్రీభూమ్యోః స్థాపనక్రమమ్
దేవ్యోర్మాన ఇ్చ భేద ఇ్చ మధూచ్ఛిష్టక్రమం తథా॥ 1
లోహస్రావాదికం కర్మ తర్న్యాస క్రమం తథా
పీఠ సఙ్ఘట్టన ఞ్చైవ నయనోన్మీలన క్రమమ్॥ 2
పఞ్చాగవ్యాధి వాసాదీన్ శయనేऽప్యధి వాసనమ్
కుణ్డస్య లక్షణ ఞ్చైవ తథా ద్రవ్యస్య సఙ్గ్రహమ్॥ 3
ఏవమాదీని సర్వస్య పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్
విశేషమత్ర వక్ష్యామి శ్రుణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్॥ 4
శయనాత్పూర్వ భాగేతు సభ్యమేకం ప్రకల్పయేత్
ఆ ఘారం విధివత్కృత్వా హౌత్రం తత్రైవ శంశయేత్॥ 5
దేవీభ్యామూర్తి రావాహ్య మునిభ్య ఇ్చ జయాదిషు
జుష్టాకారం జుహుయాత్కారయే ద్దేశికోత్తమః॥ 6
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కుమ్భమేకం ప్రపూరయేత్
అథవా తత్పృ థక్కుమ్భం పూజయిత్వా సమాహితః॥ 7
ధృవ దేవం యది స్యాత్తు కుమ్భం తత్రైవ పూజయేత్
సూర్యమణ్డల మధ్యస్తం దేవమావాహయేద్ద్విజః॥ 8
అథవా ఘటద్వయం గ్రాహ్యం పూజయేచ్ఛాస్త్ర నిశ్చయః
దుర్గా సారస్వతం సూక్తం శ్రీసూక్తం సహితం క్రమాత్॥ 9
ద్వాదశావర్త్య హుత్వ తు పరవిత్రీ ఞ్చైవ కారయేత్
సారస్వత ఇ్చ శ్రీసూక్తం భూసూక్తం సహితం క్రమాత్॥ 10

ఏవమష్టభి రాహృత్య హరిణ్యా శ్చాత్రహూయతే
రాత్రిశేషం వ్యపోహ్యైవ స్నానాద్యాదీని కారయేత్।। 11
ప్రతిష్ఠో క్రమేణైవ కుమ్భం దేవ్యోశ్చ సన్నయేత్
ఉక్తస్థానే నివేశ్యైవ తత్మ్నన్త్ర ముదీరయన్।। 12
తత్తత్పాదం పృథక్స్పృశ్య తత్తత్సూక్తం జపేద్బుధః
మూహూర్తే సమను ప్రోప్తే ఉక్తన్యాస క్రమ఼ం చరేత్।। 13
పశ్చాదావాహనం కృత్వా విధినాసమ్య గర్చయేత్
అథ వక్ష్యే విశేషేణ దేవ్యో ర్వైవాహిక క్రమమ్।। 14
-- దేవ్యోర్వివాహ క్రమమ్। --
దేవం దేవ్యౌ సహస్థాప్య వివాహం నైవకారయేత్
వివాహం తత్ర కర్తవ్యం కారయేదితి కేచన।। 15
పూర్వేచ దేవ దేవేశం సంస్థాప్య విధినా బుధః
పశ్చాద్దేవ్యౌ సహస్థాప్య క్రమాద్వైవాహికం చరేత్।। 16
యాగశాలా మలఙ్కృత్య పూర్వోక్తేన విధానతః
కుణ్డమౌపాసనం కృత్వా తయోర్మధ్యే తు కారయేత్।। 17

శుద్ధస్నానోక్త మార్గేణ దేవేశం స్నాపయేద్బుధః
ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ దేవేశం సమలం కృతమ్।। 18
దేవీభ్యాం సమలకృత్య ఆస్థానే విష్టరే న్యసేత్
ఊర్ధ్వేవస్త్రం సమాస్తీర్య దేవం దేవ్యౌ సమానయేత్।। 19
విష్టరోపరి సన్న్యస్య విధినా సమ్యగర్చయేత్
ఆఘారం విధఇవత్కృత్వా సర్వవాద్యాది ఘోషయేత్।। 20
ఆచార్యం సమలం కృత్య యజమానో ముదాన్వితః

గ్రామస్య యజమానస్య కల్పయేద్యాగ మన్దిరమ్।। 21
అగ్నేః పశ్చిమతః కల్పయ్ తల్ప మత్రైవ కల్పయేత్
దేవ దేవ్యో సమానీయ తల్పస్యోపరి విన్యసేత్।। 22
దేవీద్వయ యతం కల్ప్య ఏకేవాపి చ కారయేత్
పాద్య మాచమనం దత్వా పళశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్।। 23
అథవా వస్త్రద్వయం చన్నం విష్టరం తత్ర విన్యసేత్
నృపవత్పూజ యిత్వైవ ఉక్తభోగం దదేద్బుధః।। 24
-- మధుపర్కదానమ్ ।--
ప్రఙ్ముఖన్దేవ మాసాద్యతస్య దక్షిణ పార్శ్వతః
ఉత్తరాభి ముఖస్తిష్ఠన్ మధుపర్కం ప్రదాపయేత్।। 25
యన్మధువో మధవ్యేతి దద్యాదాచమనం పునః
ఆత్మసూక్తం తతోజప్త్వా సూక్తమేకాక్షరం బుధః।। 26
దేవ దేవం ప్రణమ్యైవ స్వాగత ఇచ్చ సమాచరేత్
సూత్రోక్తే నైవ మార్గేణ కృత్వా వైవాహిక క్రమమ్।। 27
దేవం దేవ్యోచ సంవీక్ష్య ప్రసుగ్మన్తేతి చోచ్చరన్
అభ్రాతృఘ్నీతి మన్త్రేణ దేవం దేవ్యో పరస్పరమ్।। 28
పశ్చాత్తద్యజ మానస్తు దేవ్యోదత్త్వా తు సోదకమ్
దేవ్యో ప్రదాతా తత్కాలే నామగోత్ర పురస్సరమ్।। 29
పావ(ర్ణ)కం సమ్పరి త్ర్యేవ త్రయోవాథ సకృత్క్రమాత్
-- గోత్ర ప్రవర నిర్ణయమ్ ।--
అత్రిగోత్రాశ్చ మహ్యాశ్చ గోత్రం ప్రవదేచ్ఛ్రియమ్।। 30
సదేవం భరద్వాజేన ప్రోక్తోదశ పురస్సరమ్
శ్రియః ప్రదాన కాలే తు భృగుం వా బ్ధింవాచిన్తయేత్।। 31
మహ్యాః ప్రదానే సస్కృత్వా దాతా చైవ ప్రజాపతిమ్

సఙ్ఙిన్త్య దత్త్వా తన్నామ్నా దేవదక్షిణ హస్తకే।। 32
ప్రధానమాహూతిం పశ్చాల్లాజ హోమం యజేత్క్రమాత్
దేవం దేవ్యోస్సహాదాయ పరీత్యాగ్నిం విధానతః।। 33
స్పృశన్నశ్మన్తు తత్రైవ దేవం దేవ్యా చ కారయేత్
తథా సప్తపదాక్రాన్తం దేవదేవ్యా చ కారయేత్।। 34
అథైవాగ్నిం పరీత్యాశు పదాక్రాన్తన్తు సప్తకమ్
అశ్మ స్పర్శన ఞ్చైవ ఆచార్యేణైవ కారయేత్।। 35

స్తోమానారోపయే త్పశ్చా ద్విధినా సమ్యగాచరేత్
ధృువ సన్దర్శనాద్యాది నాచరేతి తి శాశనమ్।। 36
అన్యత్సర్వం సమఙ్కుర్యా త్సూత్రోక్త విధినాచరేత్
అధవాకారయే ద్విద్వా న్యజమాన గృహేకృతే।। 37
-- దేవ దేవ్యోర్వివాహే యజమాన గృహేకృతే సతి। --
వివాహం కురతే తత్ర పక్వాదీని నివేదయేత్
హవిరత్ర నివేద్య ఞ్చ నకుర్యాద్దేశికోత్తమః।। 38
యానమారప్య తత్పశ్చాదుత్సవోక్త విధానతః
గ్రామం ప్రదక్షిణీ కృత్య ఆస్థానే స్థాపయేద్బుధః।। 39
శుద్ధస్నానోక్త మార్గేణ దేవదేవ్యా సహాసనే
స్నానసనోక్త మార్గేణ స్నాపయిత్వా విచక్షణః।। 40
నిత్యపూజోక్త మార్గేణ ముఖవాసాన్త మర్చయేత్
ఉపలాల్యచ భక్తానాం సన్మానం చాను పూర్వకమ్।। 41
దేవ దేవ్యా సహాదాయ జీవస్థానే నివేశయేత్
పాదౌ పుష్పాఞ్జలిం దత్త్వా స్తుత్వాదేవం ప్రణమ్య చ।। 42

ఏవం యః। కురుతే భక్త్యా ఐహికాముత్ర సిద్ధయే
ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం విపరీతం నకారయేత్।। 43
శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే శ్రీభూమ్యోః ప్రతిష్ఠా వివాహ విధిర్నామ షోడశోఽద్యాయః।

సప్తదశోఽధ్యాయః।

-- అవతార ప్రతిష్ఠా --

అథ వక్ష్యే విశేషేణ మత్స్యాదీనాం యథాక్రమమ్
రూపం స్థానం ప్రతిష్ఠా చ రుపేణైవ యథాక్రమమ్।। 1
అల్పగ్రన్థ ఇచ్ఛ బహ్వర్థం శృణుధ్వం, మునిసత్తమాః
పూర్వోక్త గుణసమ్పన్నం శిల్పిఇచ్ఛ సమాహ్వయేత్।। 2

ఆయాదీని శుభం వీక్ష్య ఆనుకూల్య దినేకృతమ్
దారుకేష్ఠ శలావాధ కృహీత్వాభాస సార్ధకమ్।। 3
రుపజ్కృత్వా యథాన్యాయం మత్స్యాదీని యధాక్రమమ్
మత్స్యః కుర్మో వరాహశ్చ నారసింహోఽధ వామనః।। 4
రామోరామశ్చ రామశ్చ కృష్ణః కల్కితితే దశ
అథవా బుద్ధయుక్త వా కృష్ణేన సహకారయేత్।। 5
-- శ్రీ మత్స్యస్య రూపమ్। --
దేవస్య మత్స్యరూపస్య లక్షణం వక్ష్యతే మయా
గ్రామ్యాదీని చ సర్వత్ర మధ్యమే పశమేపి వా।। 6
దీర్ఘశాలాం త్రికూటం వా సర్వయత్నేన కారయేత్
హస్తిపృష్ఠ విమాన న్తు కుమ్భాకార మధాపి వా।। 7
ఏవం విమానం సఙ్కల్ప్య దక్షిణే ఇష్టకైర్యుతమ్
ఉక్తధృవస్య మానస్య ధృవబేరన్తు మత్స్యకమ్।। 8
ద్వితాలోన్న తమం కుర్యాన్మానమే వ ముదాహృతమ్
నాసాగ్ర పుచ్ఛపర్యన్తం అష్టావింశతి మాత్రకమ్।। 9
నాసామా త్రాన్తరం మాత్రశ్చతుస్కన్ధో ద్విమాత్రకమ్
తస్మాత్పుచ్ఛ మూలాన్తం చతుష్కం హస్తకూటవత్।। 10
షణ్మాత్రం శీర్షకే తారా ముదరం నవమాత్రకమ్।। 11
పుచ్ఛమూలం చతుర్మాత్రం పుచ్ఛన్తత్రైవ యోజయేత్
పుచ్ఛార్ధన్తు ద్వితాలం స్యాద్విమాత్రా ద్యర్ధమాత్రకమ్।। 12
పక్ష స్యాయామ విస్తారం కుర్యాత్తద్విత్ర్తికో బుధః
ఏవం మత్స్యం ధృవమ్బేరం కారయిత్వాపరం క్రమాత్।। 13
అవతారాణా ఞ్చ సర్వేషాం కౌతుకన్తు చతుర్భుజమ్
పూర్వోక్త విధినాలక్ష్య కౌతుకం తత్ర కారయేత్।। 14

-- తత్ర్ప్రతిష్ఠా । --

విశేషమత్ర వక్ష్యామి అబ్జకుణ్డం ప్రధానకమ్

హౌత్రమన్త్రాన్ ప్రశస్యైవ విశేషోదేవ మాహ్వయే॥ 15

మత్స్య ఇ్చ జలజ శ్చైవ భద్రం క్రీడా త్మకం త్వితి

ఏవమాదీని సర్వ ఇ్చ అన్యత్పూర్వ వదాచరేత్॥ 16

జుష్టాకారం తతః కృత్వా మన్త్రమత్ర విశేషతః

యస్స్వయం స్పష్ట మిత్యుక్త్వా అష్టోత్తర శతంయజేత్॥ 17

పూర్వోక్తే నైవ మార్గేణ సంస్థాప్య విధినార్చయేత్

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా సర్వకామార్థ సిద్ధమే॥ 18

సుఖానిహ బహున్భుక్త్వా అన్తే సాయుత్యమాప్నుయాత్

-- శ్రీకూర్మరూపమ్ । --

కూర్మరూపం మయావక్ష్య లక్షణాదీని కారయేత్॥ 19

గ్రామాది వాస్తుమధ్యే తు పర్వతాగ్రే విశేషతః

నదీతీరేఽబ్ధి వాలాయాం ఇన్ద్రాద్యా అష్టదిక్షు చ॥ 20

నన్ద్యావర్తే చ వృత్తాయాం కుమ్భాకారే తథైవ చ

ఫేలాకార ఇ్చ సఙ్కల్ప్య విమానం తత్ర కారయేత్॥ 21

ద్వారాభిముఖ మాసీనం కూర్మరూప న్తు కారాయేత్

కృత్వా సర్వ ఇ్చ పూర్వోక్తం మానం రూప ఇ్చ కల్పయేత్॥ 22

ఉత్తమ శ్చైక తాలేన మానమేవ విధీయతే

శిరోమానం ద్విమాత్రన్తు కణ్ఠస్యైకాఙ్గుళం భవేత్॥ 23

హృదయం తత్రిమాత్రం స్యాత్తత్సం జాతి మధ్యమమ్

షష్టం త్రిమాత్రముక్త వై కోష్ఠబాహుతలం తథా॥ 24

ఏకైక మఙ్గులం పోర్క్తం పాదమానం తథైవ చ
తద్విస్తార సమాయామం శేషరూపం విశేషతః।। 25
ఏవమేవం ధృవఙ్కృత్వా కౌతుకఞ్చ చతుర్భుజమ్
కృత్వా విధానమేవన్తు పూర్వవత్స్థా యేద్గురుః।। 26
-- తత్రప్రతిష్ఠా । --
విశేషఞ్చాత్ర వక్ష్యామి కార్త్వపత్యే విశేషతః
హౌత్రమత్ర ప్రశంసన్తి విశేషం మూర్తిరుచ్యతే।। 27
ఆగూబరం జలఞ్చేతి కూర్మం కచ్ఛప మిత్యపి
సర్వమావాహ్య పూర్వోక్తం నిరూప్యాజ్యాహు తిర్యజేత్।। 28
రాయామీశేతి మన్త్రేణ అష్టాధిక శతం యజేత్
సర్వాగ్నిషు చ హుత్వాన్య త్పూర్వోక్తే నైవకారయేత్।। 29
ఉక్తవత్స్థాపయే ద్విద్వా న్విధినా సమ్యగర్చయేత్
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా జ్ఞానైశ్వర్యం లభేన్నరః।। 30
ఇష్టాన్సర్వా నవాప్నోతి విష్ణులోకం సగచ్ఛతి-
ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే మత్స్య కూర్మ ప్రతిష్ఠా విధిర్నామ సప్తదశోఽధ్యాయః।

అష్టాదశోఽధ్యాయః।

-- శ్రీ వరాహ స్వరూపమ్ --

అథ ఊర్ధ్వం వరాహస్య లక్షణం స్థాపనాక్రమమ్
సర్వతో భద్రక శ్చైవ చతుష్కుట విమానకే।। 1
పర్వతాకృతికే వాపి విమానం చాత్రకల్పయేత్
ఉక్తమానం ధృవమ్బేరం వరాహం తత్ర కల్పయేత్।। 2
మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానన్తు కారయేత్
అర్ధ్యర్ధాయత, ముద్దిష్ట మానాసాముఖ మస్యవై।। 3
దంష్ట్రమేకన్తు తత్రైవ దక్షిణే సముదాహృతమ్
సకర్ణా శఙ్ఖ సంయుక్తా వీరమఙ్కుర పూరితమ్।। 4
ఉక్తాదన్య న్తు తత్సర్యం పూర్వోక్తేన విధానతః
ముఖమానంస ముద్దిష్టం షోడశాఙ్గుళ మానతః।। 5
మధ్యం నాసాసమం కుర్యాదూర్ధ్వ ధశ్చ సమ ఇచ్చ తత
ముఖంనాభ్యాశ్చ పార్శ్వే తు దేవీప్రేక్ష్యం సమాచరేత్।। 6
దక్షిణే చారుపార్ష్ణ ఇచ్చ తామాహృత్యాభిలాషికమ్
సమ్ప్రేక్షమాణే దేవేశే దేవీముద మవాప్నుయాత్।। 7
మహావిష్ణోర్వరాహస్య గరుడో భుజవాహనః
సత్యాన పాయున శ్చైవ నిర్మాల్యాభరణోచ్యతే।।? 8

-- ఋగాది వేదపురుష స్వరూపమ్ । --

దేవస్య వాహనాన్యత్ర చత్వారః పరికీర్తితాః

శ్వేతవర్ణన్తు ఋగ్వేదం యజుర్వేదన్తు పీతకమ్।। 9

బాలార్కస్య నిభం సామం రక్తవర్ణం త్వధర్వణమ్

ద్విభుజో ఋగ్వజుశ్చై వ మౌళీ పీతామ్బ రైర్యుతమ్।। 10

చతుర్భుజ ఇ్చ సామా స్యాద్ధ్యాత్వా తద్దేశికోత్తమ।।ద్విభుజం చాప్య ధర్వాణం దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్।। 11

యథాక్రణేణ సన్థాప్య చతుర్వేద విధిం క్రమాత్

నిర్మాల్యాభరణ యుక్తం పుళిన్ద ఇ్చైవ కారయేత్।। 12

మకుటాభరణ సంయుక్తం తప్తకాఇ్చన సన్నిభమ్

విధినా కారయేత్సమ్య క్కౌతుకం తత్ర కారయేత్।। 13

యధోక్తం విధినాస్థాప్య విశేషం చాత్ర వక్ష్యతే

సభ్యే హౌత్రం ప్రశంస్యైవ మూర్తీరావాహ యేత్క్రమాత్।। 14

-- తత్రప్రతిష్ఠా। --

వారాహం వరద ఇ్చైవ భూమిసన్ధారణం త్వితి

వజ్రదంష్ట్రిణ మిత్యుక్త్వా పరివార ఇ్చ పూర్వవత్।। 15

ఋగ్వేద ఇ్చ యజుర్వేదం సమాధర్వణ మేవ చ

ఏతద్వైతార్ఘ్య మావాహ్య పుళిన్దంసు ప్రసన్నకమ్।। 15

తపోముఖ ఇ్చ పుణ ఇ్చ నిర్వాప్యగ్నిం సమాచరేత్

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా యజమానో మదాన్వితః।। 16

జ్ఞానైశ్వర్య ఇ్చ సమ్ప్రాప్య విష్ణులోక మవాప్నుయాత్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే

వరాహమూర్తి స్థాపనం నామ అష్టాదశోఽధ్యాయః। --------------------------

వింశోఽధ్యాయః।

-- నారసింహ స్వరూపమ్ --

అధవక్ష్యే విశేషేణే నారసింహ విధిక్రమమ్

త్రికూటే మణ్డపేవాపి హర్మ్యకే పర్వతాకృతౌ।। 1

నృసింహ ధృవబేరస్య ధృవబేరోక్త వచ్చరేత్

మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానాదికం భవేత్।। 2

శిరోమానం త్రిమాత్ర న్తు నేత్రాన్తం రసమాత్రకమ్

అనుక్త ఞ్చైవ యత్సర్వం శిల్పశాస్త్రోక్త వచ్చరేత్।। 3

-- తత్రప్రతిష్ఠా।--

అత్రైవ కౌతుకం కుర్యాచ్చతుర్భుజ మధాపి వా

విశేషమత్ర వక్ష్యామి ప్రధానం పద్మకుణ్డకే।। 4

పూర్వవద్ధౌత్ర ముచ్చార్య మూర్తిమన్త్రైరే వాహ్వయేత్

నారసింహం తపోనాథం మహావిష్ణుం మహాబలమ్।। 5

అనన్త బలముత్యుక్త్వా అన్యత్పూర్వ వదాచరేత్

నిర్వాపఞ్చ తు కర్తవ్యం స్వాహారా న్తు కారయేత్।। 6

యోవానృసింహ ఇత్యుక్త్వా యజేదష్ట శతాధికమ్
స్థాపనాద్యర్చనం సర్వం పూర్వోక్తే నైవ కారయేత్।। 7

-- వామన స్వరూపమ్ --

అతః పరమిదం వక్ష్యే వామనస్య హరేర్విధమ్
సోమం ఛన్దం త్రికూటం వా విమానం దీర్ఘశాలకమ్।। 8
రాజధాన్యాం నగర్యాం వా గ్రామే చైవాగ్రహారకే
విమానే దక్షిణే పార్శ్వే కల్పయేద్వామనా కృతిమ్।। 9
నవతాలేన మానేన కార్యిత్వా సలక్షణమ్
ఊర్ధ్వాధశ్చ సమఙ్కుర్యా దాయామం ముఖముచ్యతే।। 10
గోళకం గళమానం స్యాదానాభే స్సమ్మితం ముఖమ్
మేఢ్రాన్మూలాఙ్గులం పఞ్చ ఊరుం తంముఖ సమ్మితమ్।। 11
జానుప్రదేశే కర్తవ్యం గోళకం చాఙ్గుళార్ధకమ్
ముఖాయామ ఞ్చ జఙ్ఘే న్తు తారాన్తశ్చరణం భవేత్।।? 12
పాదం త్ర్యఙ్గుళం తత్ర అత్యర్ధం గుల్ఫమఙ్గుళమ్
ఉష్ణీషోర్ధఙ్గుళం విద్యాత్ప ఞ్చ తాళన్తు వామనమ్।। 13

--చిత్రవామనః --

ద్వియఙ్గులాధికం ప్రోక్తం వామనం చిత్రవామనమ్
ముఖాయామం తదర్ధ స్స్యాత్ బాహూద్వామణిబన్ధయోః।। 14
తదూర్ధ్వే ముఖబన్ధౌ చ సద్వియఙ్గుళ ముచ్యతే
దశాఙ్గుళేన మానేన కారయే ద్దేశికోత్తమః।। 15
నాహం తదుక్తవత్కృత్వా స్మృత్వా సర్వాఙ్గుళం భవేత్
బ్రహ్మవేష సమాయుక్తం జటినం బ్రహ్మచారిణమ్।। 16
కృష్ణాజినధరం శాన్తమూర్తిం సర్వవిభూషితమ్

వేద్యాధ్యయన శీల ఇచ్ఛ హస్తే పుస్తకధారిణమ్।। 17
ధారిణం ఛత్రహస్త ఇచ్ఛ తిష్టన్తం మానుషం పదమ్
-- త్రివిక్రమ్ః । --
స్థాపయే త్త్ర లోకేశం త్రివిక్రమ ఇచ్ఛ ద్వైవికే।। 18
ఉక్తమానం ధృవే చైవ ధృవబేరం త్రివిక్రమమ్
మానోన్మాన ప్రమాణాది ఉత్తమం దశతాళకమ్।। 19
-- అష్టభుజః। --
చతుర్భుజం ద్విభుజం వా తతశ్చాష్ట భుజేన వా
హస్తే దక్షిణపార్శ్వే తు గదాచక్రాసి శక్తిధృత్।। 20
తథైవ వామపార్శ్వే తు శఙ్ఖంశార్ఙ్గం శరమ్మునః
ఖేటకం చాయుధాష్టౌ తు సవ్యహస్తే విచక్షణః।। 21
వామేనోద్ధృత పాదేన దక్షిణాధః ప్రాసారితమ్
ఉక్తం సూచీ తథా కుర్యాద్ధస్తం పూర్వవిధానతః।। 22
ఉద్ధృత్య వామపాదస్తు సుస్థి తేన చ దక్షిణమ్
అతివేగ సమాయుక్తం భూషితం సర్వభూషణైః।। 23
-- చతుర్భుజః। --
ఏవం భూజాష్టకం ప్రోక్తం చతుర్భుజ మధోచ్యతే
దక్షిణం హి జలాదానం పూర్వవదితరం భవేత్।। 24
కరాభ్య ఇచ్ఛ తుద్వాభ్యా ఇచ్ఛ సఙ్ఖచక్రావ పి
ద్విభుజం చాత్ర వక్ష్యేత శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్।। 25
-- ద్విభుజః।--
భుజన్తు దక్షిణ శ్చైవ పాదం జలపరం భవేత్
వామేనోద్ధృత పాదేన ప్రాసారితేతరం భవేత్।। 26

ద్విభుజం భూతికామీ స్యాద్రాజ్య కామీ చుర్భుజమ్
భుజమష్ట న్తు విజయీ సర్వకామం సుఖీలభేత్।। 27
సమతిత్రయ లోకస్య ఉద్ధృతశ్చైవ పాదయో ?
బ్రహ్మలోకం సమాసాద్య బ్రహ్మణః పురతోధృతమ్।। 28
-- త్రివిక్రమ పరివారమ్ ।--
పాదప్రాక్షాళన పరం విధాత్రా పరమేష్టి నా
ప్రక్షాళనా త్పరిభ్రష్టా గఙ్గాద్యైః శ్రోతరూపిణీ।। 29
ద్రైత్యే భ్రమమానేనస ముచితం శ్యామ రూపిణమ్
జామ్బవం భ్రమమాణ న్తు వల్లరీతాడన ఇ్చరేత్।। 30
లోకపాలాంశ్చ కర్తవ్యం ప్రాఞ్జలీ కృతమాచరేత్
ముష్టి ప్రహరణం వామేశుక్రం దానం విచోదితమ్।। 31
ప్రహరన్తం గరుత్మన్తం కరేణైవ తు దక్షిణే
దక్షిణే వా మనస్యైవ జలదానపరం బలిమ్।। 32
హేమవర్ణం ప్రకల్ప్యైవ సర్వభూషణ కైర్యుతమ్
ప్రవాళాభాన్తు దేవీ ఇ్చ దక్షిణే చ సులోచనామ్।। 33

మహావర్ష సమాయుక్తం మహాహలి కరేణ చ
కరముద్ధృత్య పాణిభ్యాం ధారయా దానతత్పరః।। 34
కసకాభం పూజకం కృత్వా శఙ్ఖభం శఙ్కరం భవేత్
భృగు ఇ్చ మార్కణ్డేయ ఇ్చ విధినా కారయేద్బుధః।। 35
-- తత్రప్రతిష్టా క్రమః ।--
కౌతుకస్యోక్త మార్గేణ కృత్వా చైవ చతుర్భుజమ్
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ సర్వం కృత్వా సమాచరేత్।। 36

విశేషమన్త్రం వక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమాః
అన్వాహార్యే ప్రధానాగ్నౌ హౌత్రం తత్ర ప్రశంసయేత్।। 37
త్రివిక్రమం త్రిలోకేశం లోకాధార మితి బ్రువన్
వైకుణ్ఠమిత చా వాహ్య వామన న్తు తథా హ్వయేత్।। 38
వామనం వరద ఞ్చైవ కాశ్యపాత్మజ మిత్య పి
అదితిప్రియ మిత్యేవ మావాహన మధాచరేత్।। 39
కనకాభం మునిముఖ్యం వసప ఇ్చ మయాపరమ్
శఙ్ఖల ఇ్చ మిని ఞ్చేతి సత్యధర్మం తపోనిధిమ్।। 40
పుణ్య ఇ్చ జామ్బవ ఞ్చైవ సుఖదం వైవిరోచనమ్
త్రిలోకాలోక నీలాభం విరజం జామ్బవన్వితి।। 41
అన్యత్పార్షదం సర్వం జుష్టాకారాదినా చరేత్
యోవాత్రిమూర్తి ముచ్చార్య అష్టోత్తరశతం యజేత్।। 42
పూర్వవత్స్నా యుత్వా తు నిత్యం విధివదర్చయేత్
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా ఐహికాముత్ర సిద్ధయే।। 43
ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే వామన త్రివిక్రమ స్థాపన విధిర్నామ ఏకోన వింశోఽధ్యాయః। ------------------------
----

వింశోఽధ్యాయః।

-- పరశురామస్య స్వరూపమ్।--

అథః పరశురామస్య లక్షణం స్థాపనా క్రమమ్
గ్రామాద్బాహ్యే వివిక్తే వా మహాదిక్ష్వష్ట కేపి వా।। 1
నదీతీరేఽబ్ధి పార్శ్వే వా పుణ్యక్షేత్రే మనోరమే
శ్రీప్రతిష్ఠిత కేచైవ అఝనాకార కేఽథ వా।। 2
మధ్యమం దశతాలేన సవింశతి శతాఙ్గుళమ్
ద్విభుజం రక్తవర్ణ ఞ్చ శ్వేతామ్బర యుతం పునః।। 3
పరశుం దక్షిణే హస్తే ధృత్వా చైవ విచక్షణః
వామముద్ధిస్య హస్తేన జటాముకుట శోభితమ్।। 4
ఉపవీతా భరణైర్యు క్తం స్థానకం తత్ర కారయేత్
తద్రూపం కౌతుకం విన్ధాయదథ వాచే చ్చతుర్భుజమ్।। 5

-- తత్రప్రతిష్ఠా।--

విశేష మత్ర వక్ష్యామి అన్వాహార్యే విశేషతః
హౌత్ర ఞ్చ చోక్త వద్ధోష్టం మూర్తిం తత్రై వ చాహ్వయేత్।। 6
రామం ఋషిసుతం విష్ణుం పరశుపాణిం సమాహ్వయేత్
అన్యత్సర్వం సమానేతి నిర్వాపం తత్ర కారయేత్।। 7
విష్ణుర్విరిష్టే త్యుచ్చార్య శతమష్టాధికం యజేత్
ఉక్తవత్థాపన ఞ్చైవ విధినా సమ్యగర్చయేత్।। 8
ఉత్సవాదీని సర్వ ఞ్చ విష్ణోరివ సమాచరేత్

-- శ్రీరామం తత్రప్రమాణమ్ ।--

అథ వక్ష్యే విశేషేణ రామం దాసరథిం ప్రతిః।। 9

స్థాపనా లక్షణ ఞ్చైవ శృణుధ్వమృషి సత్తమాః

పుణ్యార్థీ విజయార్థీ చ వీర్యార్థీ చ విశేషతః।। 10

కూటాకారాఙ్గనాకారం ఫేళాకారం చతుస్పుటమ్

స్వస్తికన్తు విమాన ఞ్చ కృత్వా చైవ విచక్షణః।। 11

పట్టణే ఖర్వటే వాపి గ్రామే వా నగరేపి వా

సేనానివేశన ఞ్చైవ పశ్చిమే తు ప్రకల్పయేత్।। 12

గ్రామబాహ్యే చ నైఋరుత్యాం వాయవ్యాదిషు చక్రమాత్

అన్యన్యనోరమే చైవ నదీతీరేఽబ్ధి పార్శ్వతః।। 13

పుణ్యక్షేత్రే చ కర్తవ్యం రాఘవస్య మహాత్మనః

పూర్వోక్తేన విధానేన ధృవకౌతుక సంయుతమ్।। 14

రామం తద్ధృవబేర న్తు సీతాలక్ష్మణ సంయుతమ్

ధృవబేరోక్త మార్గేణ ధృవం తత్ర ప్రకల్పయేత్।। 15

సమం వా పాదహీనం వా గర్భాగారస్య విస్తృతమ్

తస్యార్థం వా ప్రకర్తవ్యం హర్మ్యం భానూచ్ఛ్రయస్తథా।। 16

ద్వారస్య శుద్ధ శ్చాధ్యర్థం పాదహీనం సమన్తు వా

ఏకప ఞ్చ దశాధిక్యం మానం మానాఙ్గుళం భవేత్।। 17

సప్తాష్టాఙ్గుళ మానేన ద్విద్విరఙ్గుళ వర్ధనాత్

మానేన జయమానస్య హస్తకేనైవ కారయేత్।। 18

-- యజమాన హస్తేన బిమ్బనిర్ణాణమ్ ।--

యజమాన సమం వాపి కారయేల్లక్షణా న్వితమ్

మానోన్మాన ప్రమాణ న్తు మధ్యమం దశతాళకమ్।। 19

-- సీతాలక్ష్మణ హనుమద్భరత శతృఘ్నాః। --

రామస్య దక్షిణేపార్శ్వే సీతా హనుహత్సమాయుతమ్

కక్షబాహు సమంవాపి నవతాలేన మానతః।। 20

లక్ష్మణ న్తు తథావామే మౌళికర్ణ సమాయుతమ్

హన్వన్తం వాస్య సీమాన్తం దశతాలాధ మేన చ।। 21

శతృఘ్నం భరత ఇ్చాపి కారయేచ్చాపి తత్సమమ్

అన్యాంశ్చ దేవదన్ధర్వాన్ కారయేదుక్త మార్గతః।। 22

-- శ్రీరామ స్వరూపమ్ --

భూషితాభరణం సర్వం రాఘవం స్థానకం చరేత్

మౌళి ఇ్చ మకుటం విన్ద్యా త్పత్రం మకర భూషితమ్।। 23

హారం శ్రీవత్సం కృత్వా కిరీటం వాధకారయేత్

బ్రహ్మసూత్రన్తు క్షీవత్సం కౌస్తుభస్తు సమాచరేత్।। 24

నానావస్త్రం సమాచ్చాద్యం శ్యామం దూర్వానిభం భవేత్

-- త్రిభఙ్గ స్థానాని । --

త్రిభఙ్గ్యాఙ్గ యుతం భర్తుస్థాన కంయుక్త మార్గతః।। 25

వామపాదం సమాకు ఇ్చ దక్షిణం సుస్థితం భవేత్

కనిష్ఠ కాఙ్కిత స్థానే చాఙ్గుష్ఠ స్థితమాచరేత్।। 26

గాత్ర ఞ్చైవ తథావక్త్రే కటియన్త్రి దశాభవేత్

భఙ్గత్వాత్ర్తిషు చ స్థానే త్రిభఙ్గీత్వా విధానతః।। 27

వక్ర న్తు దక్షిణే భాగే మధ్యభాగ న్తు వామతః

కణ్ఠం దక్షిణ తో భాగే త్రిభఙ్గం తదుదాహృతమ్।। 28

త్రివిధం త్రిభఙ్గ మితి స్థానకాసన లోహితమ్

సమభఙ్గం త్రిభఙ్గ ఇ్చ ఆభఙ్గ ఇ్చ తథోచ్యతే।। 29

-- గుణత్రయేన త్రిభఙ్గీత్వమ్ --

తామసం సాత్త్విక ఞ్చైవ రాజస న్తు త్రిధాభవేత్

తామసం వైశ్యశూద్రాణం రాజ్ఞాం రాజసముచ్యతే।। 30

బ్రాహ్మణం సాత్త్విక ఞ్చైవ ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః

ఏతత్ర్తి భాఙ్గాన్మాత్రాస్యు స్త్రిచ తు ః పఙ్చ మాత్రకమ్।। 31

పాదాఙ్గుష్ఠాన్తరం ప్రోక్తం పఙ్క్తరుద్రార్క మాత్రకైః

తత్తద్గుణాంశకాం శన్తు పార్ణ్యోరన్తర మీరితమ్।। 32

వామే ధనుర్ధర ఞ్చైవ దక్షిణే సాయకోత్తమమ్

సూత్రమేఢ్ర సమం బణం కటకం హస్తమాచరేత్।। 33

అఙ్గుళార్కాన్తరం ప్రోక్తం ఊరుమూలం తథాగ్రయోః

తద్ధైవోక్తం పురస్తాశ్చ కటిసూత్ర సమన్తు వా।। 34

సమం వా నాభి సూత్ర న్తు తాలాగంర తద్విధానతః

ఉదరే బాహుమధ్యే వా చోదరం పఙ్చ సూత్రకమ్।। 35

నీ వృత్త కూర్పయోశ్రశోణి త్రిమాత్రం సముదాహృతమ్

సకర్ణ ముఖ హస్తేన శ్రోత్రాగ్రం సమముచ్యతే।। 36

జగత్యఙ్గుళ నిర్వృత్తం తాలాగ్రం కర్ణయోజయేత్

పురస్తాత్కర్ణ యోర్వస్తం ద్వాదశాఙ్గుళ సూత్రయోః।। 37

మధ్యేచోష్ణీష చోచ్చంవామూర్ధాన్తం వా విధానతః

మధ్యే మౌళిస్తు చోద్ధారేనివృత్తేషు ముఖద్వయోః।। 38

పాదసూత్ర క్రమం వక్ష్యే స్థానకస్య త్రిభఙ్గికా

వామపార్శ్వే లలాటే వా బూపార్శ్వేఽక్షి శితాన్తరే।। 39

నాసావామ పుటే చైవ వామపాదగతఃతథా

వామపార్శ్వే చ హృదయే నాభివామే తథైవ చ।। 40
పార్శ్వేవామాగ్రజ్జీవాయోరు గుల్బ పార్శ్వే ప్రలమ్బయేత్
వామపార్శ్వం కకుత్పార్శ్వం కటిశ్చా శీర్ష పార్వ్వయోః।। 41
కటివామం తథా చోరుపార్శ్వే దక్షిణ జఙ్ఘయోః
పార్శ్వే సూత్ర న్తు సమ్ప్రోక్తం పృష్టసూత్రం ప్రవక్ష్యతే।। 42
స్కన్ద చూచుక మధ్యే తు దక్షిణే కర్ణ పార్శ్వతః
ఊరుమధ్యే ప్రదేశిన్యా లమ్బయే ద్దేశికోత్తమః।। 43
వామకర్ణస్య పార్శ్వే తు కక్ష కట్యోరు బాహుకే
గుణాఙ్గులన్తు కటాకాం పాదయోశ్చ కనిష్ఠికా।। 44
అభఙ్గ సూత్ర మిత్యుక్తం సమభఙ్గ న్తు చోచ్యతే
వామే లలాటే మూర్ధ్ని వావామేవామ నేత్రకే।। 45
వామనాసా పుటే చైవ సమీక్ష్యాచచ వీక్షణః
హనౌ దదాశ్చపార్శ్వే తు వామేచస్తన పీఠికే।। 46
అవక్ర సూత్రం సఞ్చ్ఛద్య వామే నాభిస్త ధైవ చ
వామోరు మధ్యములే తు లమ్బయేత్పార్ష్ణి పార్శ్వతః।। 47
పూర్వవత్పార్శ్వ సూత్ర స్యాదభఙ్గ మితిచోచ్యతే
ఉద్దిష్ట మిహపూర్వం స్యాత్ న పీఠస్య వామకే।। 48
ఊరునాభి తథా వామే మధ్యే పార్ణ్వ్య న్తకే తథా
ఉద్దిష్ట మధ్య సూత్రం తుపార్శ్వ సూత్ర మధోచ్యతే।। 49
కణ్ఠే దక్షిణ పార్శ్వే తు కక్షకట్యోరు బాహ్యకే
త్రియఙ్గుల నాళికాద్బాహ్యం పాదయోశ్చ కనిష్ఠికే।। 50
కర్ణయోఃపార్శ్వ కౌ వామే స్కన్దే చైవ తు వర్ధయేత్
చూచూకాగ్రే తధాజాను ప్రాదేశం పాదపార్శ్వేతః।। 51
-- సీతా --

జానకీం సమభఙ్గేన పార్శ్వాక్రాన్త వరస్థితాం
ప్రాసారితే దక్షహస్తే స పుష్పం వామహస్తేక।। 52

స్రక్పుష్పబన్ధురాం వాధ దేవ్యశ్రీ మణ్డనోపమామ్
చిత్రాఙ్గీం రుక్మవర్ణా న్తు శ్యామవస్త్రోప శోభితామ్।। 53
-- లక్ష్మణ భరత శతృఘ్నాః --
లక్ష్మణ సమభఙ్గేన తప్తకా ఞ్చ న సన్నిభమ్
సవ్యహస్తే ధరన్ చాపమ్బాణ మన్య త్కరే భవేత్।। 54
భరతం శ్యామవర్ణేన శతృఘ్నుస్స్వర్ణ వర్ణకమ్
లక్ష్మణస్యా ధవామే తు స్థితౌబాణ ధనుర్ధరౌ।। 55
ముక్త యజ్ఞోపవీతస్సన్కే శబన్ధ యతౌతు వా
-- హనుమన్తమ్ --
హనుమాన్ప్రి ఙ్గళాభన్తం వార్తా విజ్ఞాపనే పరమ్।। 56
కరేణ దక్షిణేనాస్యం పుచ్ఛఞ్చాన్యేన వాసనమ్
సీతాదేవ్యాశ్చ వామే చ దీనమూర్ధ్వాననం స్థితమ్।। 57
-- సుగ్రీవాదయః --
సుగ్రీవాది హరీస్సర్వా న్కృత్వా ప్రాఞ్జలి సుస్థితాన్
ఏవం సాయుధ మార్గ న్తు వక్ష్యే తత్ర నిరాయుధమ్।। 58
-- నిరాయుధం శ్రీరామమ్ --
రామం దేవీ సమాయుక్తం మృగేన్ద్రాసన సంస్థితమ్ః
ప్రాసార్య దక్షిణం పాద మితర ఞ్చైవ కుఞ్చితమ్।। 59
దక్షిణాభయ హస్తన్తం వామం కటక ముచ్యతే
దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే దేవీం ప్రహసితానామ్।। 60

దక్షిణం చోరు మాశ్రిత్య సు పుష్పం వామకే తధా
వామపాదం సమూకు ఇ్చ దక్షిణన్తు ప్రాసారితమ్।। 61
సింహాసనా దధోవామే సుస్థితం పాఞ్జలీకృతమ్
భరతం లక్షణ శ్చైవ శతృఘ్నున్తు తద్దైవ చ।। 62
సింహాసనా దధస్తాత్తు సమాసీన మధాపి వా
హనుమాన్ప్రాఞ్జలి శ్చైవ స్థితానేవ తు కారయేత్।। 63
కౌతున న్తు స్థితంఙ్కుర్యా దాసీనం వాధకారయేత్
సాయుధే సాయుధం తద్వచ్చతుర్భుజ మధాపి వా।। 64
-- తత్రప్రతిష్ఠా --
ఉక్తమార్గేణ కర్తవ్యం కౌతుకం తత్ర కారయేత్
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ స్థాపయే ద్దేశికోత్తమః।। 65
విశేషం చాత్ర వక్ష్యామి శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్
కుమ్భమేకం ప్రపూజ్యైవ తస్మిన్న్యాన త్రయఞ్చరేత్।। 66
తల్పమేకం పరిస్తీర్య దేవం దేవీ ఞ్చ శాయయేత్
దద్వేద్యాం లక్ష్మణస్యాపి పృధక్చై వాధివాసయేత్।। 67
శత్రుఘ్నం బరత శ్చైవ శయన ఞ్చ పృధక్చరేత్
వేద్యామన్య త్తధా కృత్వా వాయుసూను ఞ్చ తల్పయేత్।। 68
దక్షిణగ్నౌ ప్రధానస్య హౌత్రం తత్ర ప్రశంసతి

రామం దాశరధిం వీరం కాకుత్థ్సమితి చాహ్వయేత్।। 69
సీతామయోనిజాం లక్ష్మీం వైదీహీమితి చక్రమాత్
రామానుజ ఞ్చ సౌమిత్రీం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్।। 70
భరతం రాపప్రియ శ్చేతి కైకేయు సుతమేవ చ

సువృత్తమితిచావాహ్య భరతస్య విశేషతః।। 71
శత్రుఘ్నం సుమనస్క ఇ్చ లక్ష్మణానుజ మేవ చ
దశరధాత్మజ ఇ్చేతి శతృఘ్న ఇ్చ సమాహ్వయేత్।। 72
కపిరాజం హనూమన్తం శబ్దరాశిం మహామతిమ్
ఇత్యేత దుక్త్వా చావాహ్య పరివారానితి క్రమాత్।। 73
జుష్టాగారాది సర్వ ఇ్చ పూర్వవత్కా రయేద్బుధః
రాయామీశేతి మన్త్రేణ శతమష్టోత్తరం యజేత్।। 74
హరిరేవభవేద్రామో తస్మాత్సర్వం హరిరివ
ప్రతిష్ఠా చోత్సవ శ్చైవ సతతం నిత్యపూజనమ్।। 75
పూర్వోక్తేన విధానేన సర్వ సమ్పూర్ణ మాచరేత్
అధవక్ష్యే విశేషేణ మూర్తిభేదం యథాక్రమమ్।। 76
మూర్తిభేద స్తధామూర్తి భేదం చాధ ప్రవక్ష్యతే
అన్యత్ర్పూర్వోక్త విధినాకారయే ద్దేశికోత్తమః।। 77
స్వప్రధానం మయాప్రోక్తం వక్ష్యామ్యధా ప్రధానకమ్
ఆలయే గర్భగేహే తు స్థాపితే తు చతుర్భుజమ్।। 78
బేరం కౌతుక సంయుక్తే విధినాచార్చనా కృతే
పశ్చాద్విమాన శోభార్థముత్స వార్థ న్తు యత్నతః।। 79
వీర్యార్థం విజాయార్థ ఇ్చ శత్రుపక్ష క్షయాయ చ
లోహం శుద్ధం సమాహృత్య యజమానః స్వశక్తితః।। 80
ధృవబేర స్యమానం యచ్చతుర్థాంశం విభజ్య చ
ఏకాభాగం వ్యపోహ్యైవ త్రిభాగం చోత్తమం భవేత్।।
ద్విబాగం మధ్యమం ప్రోక్తం ఏకభాగన్తు ధాధమమ్।। 81
కౌతుకస్యోక్త మానం వా మానం మాత్రాఙ్గుళేన వా
త్రయోదశాఙ్గులం తిర్యక్ ద్వియం గుళవిర్ధనాత్।। 82

ఏకోన త్రింసదఙ్గుళే నవధా చేతి కేచన
విధినా కారయేద్రామం సీతాలక్ష్మణ సంయుతమ్ ।। 83
విమానా ద్దక్షిణే పార్శ్వే ప్రధమావరణే తధా
ప్రతిష్ఠాప్యార్చనం యస్తు వరం ప్రాధాన్యముచ్యతే ।। 84
అవతారై ర్విశేషేణ స్వప్రధానం తదుత్తమమ్
కృత్వా వరప్రదానే తు మధ్యమా దేశికోత్తమః ।। 85
-- శ్రీకృష్ణస్య భేదాః । --
వామపార్శ్వే తథా కృష్ణం దేవీభ్యా ఇ్చ సమన్వితమ్
నవనీత నట శ్చైవ తధా కాళీయ మర్దనమ్ ।। 86
పార్థపారథి రూప ఇ్చ విశ్వరూప మధాపి వా

వేణుఇ్చాధర యోగ ఇ్చ హస్తాభ్యాం క్రీడయన్క్రమాత్ ।। 87
సుస్థితం వామపాద ఇ్చ దక్షిణే నైవ బన్ధయేత్
అధవా చతుర్భుజం కృష్ణం వేణుఇ్చాధర యోజితమ్ ।। 88
ధారయేచ్చక్ర శఙ్ఖాభ్యాం భజే పార్శ్వే యధాక్రమమ్
నవనీతాది కృష్ణస్య దేవీభ్యాం సహితం క్రమాత్ ।। 89
అధవా రహితం తత్ర కారయే దితి కేచన
అన్యాని కృష్ణరూపాణి యజమానేచ్ఛయా పునః ।। 90
కృష్ణరూపం అసఙ్ఖ్యాకం సఙ్ఖ్యావక్తుంన శక్యతే
దేవానా ఇ్చ ఋషీణా ఇ్చ వక్తుం నైవావతారకమ్ ।। 91
స్వేచ్ఛారూప ఇ్చ కృత్వా తు తద్రూపే తు సమర్చయేత్
ప్రతిష్ఠాప్యా ర్చయేద్భక్త్యా సర్వత్రైవహితాయ చ ।। 92
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్

సభుక్త్వా చైహికాన్సర్వాన్సం ప్రాప్యైవ తతః పరమ్।। 93
విష్ణులోకం సమాసాద్య విష్ణువన్మో దతేచిరమ్
ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే శ్రీరామ పరివార ప్రితిష్టా మూర్తి భేదోనామ వింశోఽధ్యాయః। ---------------------------------

ఏకవింశోఽధ్యాయః

-- శ్రీ బలరామ స్వరూపమ్। --

అధ వక్ష్యే విశేషేణ బలభద్రస్య లక్షణమ్

రామం తృతీయ మిత్యుక్తం యదుశ్రేష్ఠం మహాబలమ్।। 1

ఇహలోక హితార్థాయ భూభార హరణాయ చ

వసుదేవ సుతోభూత్వా సర్వాన్లోకా నపాపయత్।। 2

రామం యదువర శ్చైవ కృత్వాభక్తి పురస్సరమ్

పశ్చిమే చోత్తరే చైవ దక్షిణే వా యధార్వకే।। 3

హస్తిపృష్ఠే విమానే చ సోమఛన్ద మధాపి వా

గ్రామాగ్రహార యోర్వాపి నగర్యాం పత్యనే పివా।। 4

ఖర్వటే రాజధ్యాన్య ఇచ్ఛ సేవాసంవేశినాం తథా

బహుబేర క్రమేణైవ కృష్ణస్యార్ధాసనే తథా।। 5

ఏకబేర విధానంవా శ్వేతవర్ణం భుజద్వయమ్

ధసతాలేన మానేన కృత్వారూపం సమాహితః।। 6

ముసలం దక్షిణేహస్తే ధారిణం వామకే హలమ్

శ్రోణిసూత్ర సమేనైవ ముష్టినా ముసలం ధృతమ్।। 7

సూత్రబాహు సమఙ్కుర్యాద్ధలం వామే తథైవ చ

మార్గన్తు సాయుధం ప్రోక్తం వక్ష్యే చైవ నిరాయుధమ్।। 8

మృగరాజాసనా సీనం దేవీయుక్తం విశేషతః

వామపాదం సమూకు ఇచ్ఛ్య దక్షిణం సమ్ప్రసార్య చ।। 9

దక్షిణేఽభయ హస్తేన వామమూరౌ సమం భవేత్
కుర్యాత్తథైవ పత్నీ ఇ్చ నీలోత్పల దళప్రభామ్।। 10
దక్షిణే కమలంహస్తే వామమూరౌ చ విన్యసేత్
దేవతీ ఇ్చ సమాసీనాం సర్వాభరణ భూషితామ్।। 11
దేవం దేవీయుతం తత్ర కారయేత్తు విచక్షణః
పూర్వవత్కౌతుకం కల్ప్య ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్।। 12

-- తత్రప్రతిష్ఠా ।--

విశేష ఇ్చాత్ర వక్ష్యామి అగ్న్యావాహన వీయకే
హౌత్రమత్ర పశంసన్తి విధినావాహయే త్సుధీః।। 13
రామం యదువరం విష్ణుం హలాయుధ మితిక్రమాత్
ఇన్దిరాం రేవతీ ఞ్చైవ లక్ష్మీం రామప్రియామితి।। 14
ఏవం చావహనం తత్ర సభ్యాగ్ని సవమాచరేత్
అగ్నిరాహవ నీయాదీ న్కేచిదత్ర ప్రకల్పయేత్।। 15
ఏవం విధానే కర్తవ్యం యఃకుర్యాద్భక్తి సంయుతః
సర్వకామ ఫలం భుక్త్వా విష్ణోః పదమవాప్నుయాత్।।16

-- శ్రీకృష్ణ స్వరూపమ్ ।--

అతః పరమిదం వక్ష్యే కృష్ణస్య స్థాపనావిధిమ్
సర్వాన్కామాన్య దీచ్ఛేత్తు గ్రామాదీనాం సమర్చయేత్।। 17

తన్మధ్యే పశ్చిమే కుర్యాదుత్తరే దక్షిణేఽధ వా
నైర్ రుత్యాం వాయుదేశేవా ఆరామే చ వనాశ్రమే।। 18
నదీతీరేఽబ్ధి పార్శ్వే వా గ్రామాద్బాహ్యే మనోరమే
సరిత్తటాక తీరే వా కృష్ణస్యాపి చ మన్దిరమ్।। 19

సర్వతో భద్రక శ్చైవ నన్ద్యావర్త మథాపి వా
స్వస్తికం భద్రక శ్చైవ పర్వతాకృతి రేవ వా॥ 20
కుమ్భాకారే త్రికూటాఖ్యే విమానేష్వ న్యకేష్వ పి
యథావిత్తా ను సారేణ కర్షణాద్యాది కారయేత్॥ 21
కృష్ణస్య ధృవబేరన్తు దేవ్యోశ్చ సహితం క్రమాత్
ఉక్త ధృవస్యమానేన కుర్యాత్కృష్ణం విధానతః॥ 22
మానోన్మాన ప్రమాణాని మధ్యమం దశతాలకమ్
రాఘవేన సమం కృష్ణం విశేష ఇచ్ఛా త్రవక్ష్యతే॥ 23
లీలాయష్టి ధరం దేవం వామేనా సఙ్గ కూర్పరమ్
హిక్కాసూత్రా దధోవామే కూర్పరం స్యాద్దశాఙ్గులమ్॥ 24
సఖీన్వా కారయేద్విద్వా న్వస్వత్రియ వ యాఙ్గుళమ్
యష్టి హస్త న్తు దక్షిణ్యం నాభిసూత్రా దధోన్నతిమ్॥ 25
మాత్రపఞ్చ చతుస్త్రీణి విధానం సహ తాలకమ్ః
సమభఙ్గేన సంయుక్తం గుణరాజ సమున్నతమ్॥ 26
అర్ధం జానుసు పుష్టాఙ్గం క్రీడారస సమన్వితమ్
నాసాగ్ర సూత్రయేల్లమ్బ మాస్యేహస్వోస్తు మధ్యమమ్॥ 27
మాత్రాద్దక్షిణతో హిక్కా తదర్ధం హృదయం భవేత్
మేఢ్రన్త న్నాభిమధ్యే వా వామపార్శ్వే ద్విమాత్రకమ్॥ 28
అన్తరే వా మపార్ష్ణ్యోర్వ పాదసూత్రేణ బుద్ధిమాన్
సర్వభూషణ సంయుక్తం సూత్రం బ్రహ్మ సమన్వితమ్॥ 29
రక్తామ్బర ధరం శ్చైవ శ్యామలం కమలేక్షణమ్
మకుటే కున్తలైర్యుక్తం రుక్మవర్ణం సమాహితమ్॥ 30
-- శ్రీకృష్ణ పరివార స్వరూపమ్। --
రుక్మిణీం దక్షిణే కుర్యాత్సత్య భామాన్తు వామతః

వామేవామకరే ధృత్వా ఉత్పుల్లం చారవిన్దకమ్।। 31
అన్యత్తద్వి పరితం వా సధృత్వోత్పల పద్మకే
రుక్మిణీం రుక్మవర్ణాభాం శ్యామాభాం సత్యభామినీమ్।। 32
వసుదేవం దేవకీ ఇఞ్చ పురతో దక్షిణే కృతే
యశోధానన్ద గోప ఇఞ్చ దేవీశం వీక్ష్య సుస్థితాన్।। 33
సామ్బ ప్రద్యుమ్నకౌ వామే కల్పయే ద్దేశికోత్తమాః
గోపీమన్య త్తథా కుర్యాద్దామం సుమనసం తథా।। 34
కృష్ణస్య కర్ణనాభ్యన్తం సమన్తం హనుమాస్యకమ్
కక్షబాహు సమం వాథ కారయేద్యుక్తతః క్రమాత్।। 35
నవతాలేన మానేన సర్వభూషణ భూషితమ్

దేవకీం వసుదేవ ఇఞ్చ రుక్మవర్ణేన కారయేత్।। 39
యశోదాం గౌరవర్ణాభాం కర్బువం నన్దగోపకమ్
ప్రద్యుమ్నం శ్యామ వర్ణ ఇఞ్చ సామ్బం కాలామ్బుద ప్రభమ్।। 40
దామం రక్తనిభం కుర్యాద్గౌరం సమునసం తథా
పూర్వోక్తైనైవ కృత్వా తు మానోన్మాన ప్రమాణతః।। 41
పునఃస్థాపన మార్గేణ ఉక్తవత్ స్థాప యేత్క్రమాత్
విశేషం చాత్ర సమ్ప్రోక్తం శృణుధ్వం శాస్త్ర చోదితమ్।। 42
ప్రధానం చావసథ్యాగ్నౌ హౌత్రమత్ర ప్రశంసయేచ్
అథవా పౌణ్డరీకాగ్నౌ హౌత్రమత్రైవ కారయేత్।। 43
-- తత్ప్రతిష్ఠా --
కృష్ణ మావాహయా మీతి పుణ్యం నారాయణం తతః
వటపత్ర శాయిన ఇత్యేతి త్రిదశాధి పమిత్యపి।। 44

రుక్మిణీం సున్దరీం దేవీం పద్మామితి తథైవ చ
సత్యభూపాం సతీ శ్చైవ సన్నతీ ఇ్చ క్షమామితి।। 45
ప్రద్యుమ్న ఇ్చ సురూపాక్షం దైత్యనాశం మహాబలమ్
అనిరుద్ధం మహాన్త ఇ్చ వైరాగ్యమితి చ క్రమాత్।। 46
సర్వతేజో మయ శ్చేతి అనిరుద్ధం సమాహ్వయేత్
సామ్బం సర్వముఖ శ్చేతి సమృద్ధం సర్వగం తథా।। 47
వసుదేవం వృష్ణినాధం సుకర్మ ఇ్చ ధృఢవ్రతమ్
దేవకీం దేవపూజ్యా ఇ్చ వసుదేవ ప్రియామితి।। 48
ఉగ్రసేన సుతా శ్చేతి విధినైవ సమాహ్వయేత్
నన్దగోపమ గోకులేశం సుమనస్కం హరిప్రియమ్।। 49
యశోదాం దానశీల ఇ్చ పుణ్యా ఇ్చ శుభగామితి
రామం కృష్ణసఖ శ్చేతి పుణ్యం పుణ్యాత్మకం త్వితి।। 50
ఏవమావాహ్య చాన్యేషు నిరూప్యాజ్యా హుతిర్యజేత్
సత్యసత్యస్థ మిత్యుక్త్వా శతమష్టాధికం యజేత్।। 51
అష్టావింశతి భిర్వా పి జుహుయాదితి కేచన
పర్యాయేణ క్రమం హుత్వా ప్రధాన శ్చేతి కీర్త్యతే।। 52
స్థాపనం చార్చనం నిత్యం స్నపనం చోత్సవం తథా
సర్వం హరే రివ ధ్యాత్వా విధినా సమ్యగాచరేత్।। 53
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా సర్వాన్కామా నవాప్నుయాత్
-- శ్రీ కల్కిస్వరూపమ్ ।--
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి కల్కి విష్ణురితి క్రమమ్।। 54
గ్రామదేశ్చ ప్రకర్తవ్యం కృష్ణస్యోక్త వదాలయమ్
మధ్యమం దశతాలేన కల్కిరూపేణ కారయేత్।। 55
అశ్వాసన ముఖం కుర్యా దన్యాంశ్చైవ నరాకృతిః

చతుర్భుజం చతుర్హాస్తం క్రమాచ్చైవా యుధీ భవేత్।। 56
శఙ్ఖం చక్ర ఇఞ్చ ఘడ్గ ఇఞ్చ ఖేటకం చోగ్రరూపిణమ్

దేవం హయననం కృత్వా శుద్ధస్ఫటిక సన్నిభమ్।। 54
తేనైవ కౌతుకం కుర్యాద్విష్ణు రూపం చతుర్భుజమ్
స్థాపయేదుక్త మార్గేణ పౌణ్డరీకే విశేషతః।। 55
హౌత్రమత్ర ప్రశంసన్ని మూర్తీరా వాహయేత్క్రమాత్
కల్కినం వాజిరుప ఇఞ్చ విష్ణుం సంహార కారిణమ్।।56
అన్య దేవాన్సమా వాహ్య పూర్వోక్తేన విధానతః
జుష్టాకారాదిభిః కృత్వా స్మృత్వా దేవం ప్రణమ్య చ।।57
ధూర్ణోవహస్త మిత్యుక్త్వా జచేదష్టాధికం శతమ్
అధవా కల్కినం రూపం అశ్వారూఢం భుజద్వయమ్।। 58
ఘడ్గ ఇఞ్చ ఖేటకం ధార్యం శ్వేతవర్ణో గ్రరూపిణమ్
ఏవం కృత్వా విశేషేణ స్మృత్వాదేవం ప్రణమ్య చ।। 59
స్థాపనా ద్యర్చనాదీని సర్వం పూర్వవదాచరేత్
-- శ్రీ బౌద్ధ స్వరూపమ్ --
అధ వక్ష్యే విశేషేణ బుద్ధరూప విధిక్రమమ్।। 60
మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానాది కారయేత్
నవరూపేణ వాకల్ప్య ద్విభుజం మకుటం వినా।। 61
కున్తలం మూర్ధ్ని చాసీనం స్వస్తికేనైవ కారయేత్
వామపాణి ఇఞ్చ కృత్వా తు ఆసనస్యోపరి స్థితః।।62
జ్ఞాన ముద్రాన్య హస్తేన గృత్ప్రదేశేన కారయేత్
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా రక్తచన్దన సన్నిభమ్।। 63

దేవీ వినా ప్రకుర్వీత ఉక్తవత్కౌతుకం కృతమ్
విస్తరేణ మయాప్రోక్తం మూర్తివత్సర్వ మాచరేత్।। 64
-- తత్రప్రతిష్ఠా । --
ఆహవనీయే హెూతవ్యం పూర్వవద్ధౌత్ర మాచరేత్।।
బుద్ధం ఞ్చైవ తపోనాథం వైష్ణవ ఞ్చా చ్యుతం తథా।। 65
ఏవమాద్యాది మావాహ్య నిర్వాపఞ్చత్ర కారయేత్
ధూర్ణోవహస్త ముచ్చార్య యజేదష్టాధికం శతమ్।। 66
అథవా విశ్వజిత్సూక్తం రాత్రిసూక్తం యజేత్క్రమాత్
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేత్క్రమాత్।। 67
ఏవం దశావతారంశ్చ రూపం స్థాప్య సమర్చయేత్
ఉత్సవం స్నపన ఞ్చైవ విధినాకారయే ద్బుధః।। 68
విపరీతం న కుర్వీత ఇతి శాౖస్త్రేణ నిశ్చయః
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన కృత్వాశాస్త్రోక్త వత్క్రమాత్।। 69
ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే కృష్ణ కల్కి బౌద్ధ ప్రాదుర్భా వో నామ ఏకవింశోఽధ్యాయః।

క్రియాధికార

ప్రథమోఽధ్యాయ:
ద్వితీయోఽధ్యాయః
తృతీయోఽధ్యాయ:
చతుర్థోఽధ్యాయ:
పఞ్చమోఽధ్యాయ:

త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయ:
చతుస్త్రింశోఽధ్యాయ:
క్రియాధికారః

ఓం

క్రియాధికార:

ప్రథమోఽధ్యాయ:

నారాయణ: పితా యస్య యస్య మాతా హరిప్రియా।
భృగ్వాదిమునయ: శిష్యాస్తస్మై విఖనసే నమ: ।। 1.1 ।।
ఋషయ ఊచు:

ఋషిప్రశ్నోత్తరమ్

ఆశ్రమే సమ్యగాసీనమృషిం సర్వతితోద్యతమ్।
ఋషయోఽభ్యాగతాస్సర్వే ప్రణిపత్యేదమబ్రువన్ ।। 1.2 ।।
భగవన్ కేన మార్గేణ కం దేవం పూజయన్తి వై।

ఆచక్ష్వ సన్తో బ్రహ్మర్షే సర్వమేతత్సవిస్తరమ్ ।। 1.3 ।।

భృగురువాచ

యుష్మాభి: పరిపృష్టం యత్తత్సర్వభృషిసత్తమా: ।

వక్ష్యామి సావధానేన శృణుధ్వం మన్త్రబోధితమ్ ।। 1.4 ।।

హృదిస్థితిగతం పీఠం చతురశ్రం హిరణ్మయమ్ ।

నానామణిగణజ్వాలాదుష్ప్రేక్ష్యం శుభముజ్జ్వలమ్ ।। 1.5 ।।

తస్య మధ్యగతం ధ్యాయేన్నారాయణమనామయమ్ ।

శుద్ధస్ఫటికసఙ్కాశం శఙ్ఖచక్రధరం పరమ్ ।। 1.6 ।।

ఆసనాద్యుపచారాణి మనసా తస్య భావయేత్ ।

ఏషా తు మానసీ పూజా బేరపూజా తు వక్ష్యతే ।। 1.7 ।।

ఉక్తప్రమాణప్రతిమాం హాటకాదివిధిం(1) పరామ్ ।

ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేత్సా తు బేరపూజేతి చోదితా(2) (1.) మర్త్యే ఆ. (2.) అగ్ని హెూత్రాదిహెూమేషు సూత్రోక్తేన విధానత:-ఇత్యధికం దృశ్యతే ఈ. ।। 1.8 ।।

ధ్యాత్వాఽగ్నిమణ్డలం తస్య ధ్యాయేన్మధ్యే ప్రభాం శుభామ్ ।

ప్రభామధ్యగతం ధ్యాయేదాసీనం వా జనార్దనమ్ ।। 1.9 ।।

తప్తహాటకసఙ్కాశం చతుశ్శృఙ్గం ద్విశీర్షకమ్ ।

సప్తహస్తం త్రిచరణం దుష్ప్రేక్ష్యం సప్తజిహ్వకమ్ ।। 1.10 ।।

స్రుక్స్రువౌ చాక్షమాలాం చ శక్తిం దక్షిణపాణిషు ।

చామరం వ్యజనం చైవ ఘృతపాత్రం చ వామత: ।। 1.11 ।।

ధ్యాత్వా యథోక్తహవిషా యజేత్తద్ధోమపూజనమ్ ।

యథోపయోగశక్యత్వాత్కర్తుం పుష్పాదిపూజనమ్ ।। 1.12 ।।

చక్షుష: ప్రీతికరణాన్మనసో హృదయస్య చ ।

(3)ప్రీత్యా సఞ్జాయతే భక్తిర్భక్తస్య సులభో హరి: (3.) ప్రత్యహం ఇ. ।। 1.13 ।।

తస్మాత్త్రయాణామేతేషాం బేరపూజా విశిష్యతే ।

బేరపూజాద్వైవిధ్యమ్

గృహార్చా చాఽలయార్చేతి బేరపూజా చ సా ద్విధా ।। 1.14 ।।
బల్యుత్సవాదిభిర్దివ్యైః(4) పూర్ణత్వాత్సర్వవిగ్రహైః।
ప్రమీతే యజమానేఽపి త్వవిచ్ఛిన్నప్రవర్తనాత్ (4.) విమ్బైః ఈ. ।। 1.15 ।।
సాధారణత్వాత్సర్వేషాం తద్గ్రామాదిషు వాసినామ్।
ముఖ్యమాహ పురా బ్రహ్మా బేరపూజనమాలయే ।। 1.16 ।।
అలయార్చాద్వైవిధ్యమ్

ఆలయార్చావిధిస్సోఽపి ద్విధా విష్ణోః ప్రకీర్తితః।
వైఖానసః పాఞ్చరాత్రో వైదికస్తాన్త్రికః క్రమాత్ ।। 1.17 ।।
విధిస్తు వేదమూలశ్చ దీక్షాయుక్తస్తు తాన్త్రికః।
కేవలాముష్మికఫలో వేదవైదికవర్ధనః ।। 1.18 ।।
కారయేద్వైదికేనైవ గ్రామాదిషు చ వాస్తుషు।
నదీతీరేఽద్రిశృఙ్గే వా వనే వాఽన్యత్ర నిర్జనే ।। 1.19 ।।
పూజయేత్తాన్త్రికేణైవ గ్రామాదౌ న కదాచన।
అనులోమనివాసేషు తాన్త్రికేణైవ పూజయేత్। ।। 1.20 ।।
వ్రాత్యాన్తరాలప్రభృతిప్రతిలోమనివాసనే।
ఉభాభ్యాం నార్చయేద్విష్ణుమితి పూర్వజశాసనమ్ ।। 1.21 ।।
ఆచార్యలక్షణమ్

ఏవం మనసి సఞ్జాతే యజమానో ముదాన్వితః।
వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాదిక్రియాన్వితమ్ ।। 1.22 ।।
విప్రం స్వాధ్యాయసంయుక్తం వేదతత్త్వార్థదర్శినమ్।

సౌమ్యం జితేన్ద్రియం శుద్ధం విష్ణ్వర్చనపరాయణమ్ ।। 1.23 ।।

ఊహాపోహావిధానేన ధ్వస్తసంశయమానసమ్।

పత్న్యపత్యయుతం శాన్తం స్నానశీలం చ ధార్మికమ్ ।। 1.24 ।।

ఆహూయ దేవవత్పూజ్య సర్వకార్యోపదేశకమ్।

ఆచార్య వరయిత్వా తు తేనోక్తం సర్వమాచరేత్(1) (1.) ఇత: పరం 'కృత్వా స్వార్థం త్రిద్వైకాంశం కుటుమ్బార్థ విశేషత:। ద్వాభ్యాం ఇత్యధికం. ఇ. కోశే దృశ్యతే' తత్ర ప్రథమాధ్యాయస్య సమాప్తిశ్చ ఈ. ।। 1.25 ।।

అఙ్కురార్పణమ్

తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వం నవమే వాఽథ సప్తమే।

పఞ్చమేఽహని వా కుర్యాత్తృతీయే వాఙ్కురార్పణమ్ ।। 1.26 ।।

అథవా త్వరయాయుక్త: కుర్యాత్తత్సద్య ఏవ వా।

అమావాస్యావ్యవహితే కుర్యాత్సద్యోఽఙ్కురార్పణమ్ ।। 1.27 ।।

సఙ్క్రమవ్యవధానేఽపి సద్య ఏవేతి ?కేచన।

కర్మణాం సాధివాసానాం సద్యశ్చేదఙ్కురార్పణమ్ ।। 1.28 ।।

ఆరమ్భకాలాత్పూర్వం తు పూర్వాం (1)నిశ్చిత్య కారయేత్।

అథవా స్థాపన కాలాత్పూర్వమేవ త్వరాన్విత: (1.) నిశ్యేవ ఇ. ।। 1.29 ।।

కృత్వాఽక్షి మోచనం సద్యో జలాదిష్వధివాస్య చ।

అగ్న్యఘారాది కర్మాణి కృత్వావాఽఽహ్య చ పూర్వవత్ ।। 1.30 ।।

పుణ్యాహం విధివత్కృత్వా పూజయేదితి కేచన।

బహుక్రియాణామేకాహే త్వేకమేవాఙ్కురార్పణమ్ ।। 1.31 ।।

(ఏకాహేఽపి పృథక్కార్యం భిన్నకర్తృకకర్మణామ్)

తదర్థం పాలికా: కుమ్భాఞ్చరావానపి చాఽహరేత్।

షోడశ ద్వాదశాఽష్టౌ చ చతురశ్చ పృథక్పృథక్ ।। 1.32 ।।

వర్ణానాం బ్రాహ్మణాదీనాం సర్వేషాం చతురోఽథవా।

నవ వా పఞ్చ వైకం వా సద్య: కాలాఙ్కురార్పణే ।। 1.33 ।।

దినసంఖ్యాక్రమాత్కేచిద్వదన్తి మునిసత్తమా:।

పూర్వోక్తలక్షణోపేతాన్కల్పయిత్వా యథాబలమ్ ।। 1.34 ।।

యజమానగృహే చాపి (2)చైశాన్యేష్వితరేషు వా।

అన్యస్మిన్వా శుచౌ దేశే (3)గృహే వా గ్రామకర్తృకే (2.) చాలయేషు ఈ. (3.) ప్రపాయాం ఈ.

।। 1.35 ।।

చతుర్దిశం చతుర్హస్తం గోమయేనోపలిప్య చ।

ప్రాగన్తం చోత్తరాన్తం చ షట్సూత్రాణి సమర్పయేత్ ।। 1.36 ।।

ఉపపీఠే పదం చైకం బ్రహ్మపీఠాయ కల్పయేత్।

చర్యార్థం పరితోఽష్టౌ చ పఙ్క్త్యర్థ షోడశేతరే ।। 1.37 ।।

తత్పదాన్తర్గతం పఙ్క్త్యం బ్రహ్మపీఠం ప్రకల్పయేత్।

శేషాదీనాం తు పీఠాని పఙ్క్త్యమేవ ప్రకల్పయేత్ ।। 1.38 ।।

మరీచి: చఙ్క్తిబాహ్యేఽపి తేషాం పీఠాని చోక్తవాన్।

షడఙ్గులసముత్సేధం షోడశాఙ్గులమాయతమ్ ।। 1.39 ।।

త్రివేదిసహితం కుర్యాత్ షణ్ణాం వీఠం పృథ్?ాక్పృథక్।

యజమానగృహార్చాయాం స్థణ్డిలే వా తథైవ చ ।। 1.40 ।।

దేవదేవం సమభ్యర్చ్య సప్తవింశతివిగ్రహై:(1)।

పాదౌ ప్రక్షాల్య చాచమ్య మధ్యే బ్రహ్మణమర్చయేత్ (1.) పఙ్క్తిమధ్యే తథా పీఠే బ్రహ్మణమపిపూజయేత్। వినైవ దేవదేవేశం పూజయేదత్రిణోక్తవత్। ఇత్యధికం, ఈ. ।। 1.41 ।।

ప్రాగ్ద్వారాదుత్తరే శేషం వక్రతుణ్డన్తు దక్షిణే।

దక్షిణద్వారపూర్వే తు గరుడం చ సమర్చయేత్ ।। 1.42 ।।

సుదర్శనం పశ్చిమే చ ?విధినైవ సమర్చయేత్।

షడ్కో్శం పశ్చిమద్వారాద్దక్షిణే చ విధానత: ।। 1.43 ।।
ఉత్తరే భూతభర్తారమర్చయిత్వా యథావిధి।
పూర్వస్మిన్నుత్తరద్వారాత్సోమం శాన్తం సమర్చయేత్ ।। 1.44 ।।
ఐన్ద్రాది చ తథైశాన్తం జయాద్యప్సరసోఽర్చయేత్।
హవిషా చ సమాయుక్తం సర్వేషాముత్తమం పృథక్ ।। 1.45 ।।
బ్రహ్మాదీనాం తు షణ్ణాం వై మధ్యమం తత్ప్రకీర్తితమ్।
బ్రహ్మణశ్చ తు శేషాణాం బలిరేవాధమం భవేత్ ।। 1.46 ।।
(బ్రహ్మా సోమశ్చ విఘ్నేశ: షడ్కో్శశ్శాన్తసోమకౌ।
షడేతే మధ్యమే ప్రోక్తా దేవా మధ్యమపూజనే ।।
వాహ్యేఽష్టాఙ్గులవిస్తారే పీఠే స్థణ్డిల ఏవ వా।
పూర్వోక్తమూర్తిభిర్మధ్యే బ్రహ్మాణం ప్రాఙ్ముఖం యజేత్ ।।
శేషాదీంశ్చ జయాదీంశ్చ పూర్వోక్తాభిశ్చ మూర్తిభి:।
సంపూజ్య విధినా పశ్చాన్నివేదనమథాఽచరేత్ ।।
హవిర్నివేదయేత్తేభ్యస్తదలాభే బలిం దదేత్।
అపనీయ తు నిర్మాల్యం ప్రోక్షణై: ప్రోక్షయేత్తత: ।।)

మృద్భిర్వా సికతాభిర్వా పాలికాదీన్ప్రపూరయేత్।
తేషాం మధ్యే కుశైర్వాపి వేష్టయేత్తన్తునాఽథవా ।। 1.47 ।।
ప్రాఙ్ముఖ: ప్రయతో భూత్వా విన్యసేత్తు క్రమేణ వై।
బ్రహ్మణ: పరిత: పఙ్క్త్యం గాయత్రీం వైష్ణవీం జపన్ ।। 1.48 ।।
చిన్తయేన్మేదినీం దేవీం తాం సర్వేషు సమర్చయేత్।
(ఈశానాదిషు కోణేషు పాలికాస్థాపయేద్బుధ:।
ద్వారదక్షిణపార్శ్వేషు ఛిద్రకుంభాంశ్చ విన్యసేత్ ।।
ద్వారాణాం వామపార్శ్వేషు శరావానథ విన్యసేత్।

ప్రధానాభిముఖద్వారం తద్వశాత్పరికల్పయేత్ ।।

చరస్థిరద్విదేహేషు పాలికాదీన్ యథాక్రమమ్।

మేషాదిరాశివశత: స్?థాపయేదితి కేచన ।।

పాలికాదిషు పాత్రేషు మేదినీభభిపూజయేత్।

పుణ్యాహం స్వస్తిమృద్ధిం చ వాచయిత్వా యథాక్రమమ్ ।।

ప్రోక్షణై: ప్రోక్షయేదేష పుణ్యాహో ద్వైవిక:, స్మృత:)।

సౌవర్ణే రాజతే పాత్రే తామ్రే(1) కాంస్యమయే తథా (1.) కాంస్యేఽథ మృణ్మయే, ఈ. ।। 1.49 ।।

ఉద్ధృత్య తోయమగ్నాని క్షీరప్రక్షాలితాని వై।

బీజాని పూరయిత్వా తు సోమం తత్ర సమర్చయేత్ ।। 1.50 ।।

తత్కాలే తూర్యఘోషైశ్చ ఘోషయిత్వా సమాహిత:।

పరిధాయాహతం వస్త్రం సోత్తరీయాఙ్గులీయక: ।। 1.51 ।।

ఆచార్యో యజమానో వా వాపయేదఙ్కురాన్ శుభాన్।

'సోమం రాజాన' మిత్యుక్త్వా విష్ణుసూక్తం చ సఞ్జపన్ ।। 1.52 ।।

స్త్రీశూద్రౌ కారయేతాం చేత్తాభ్యాం వాపం న కారయేత్।

వారుణం మన్త్రముచ్చార్య జలసేకం చ కారయేత్ ।। 1.53 ।।

నవవస్త్రేణ సఞ్ఛాద్య పుణ్యాహం వాచయేత్తత:।

జలేన సేచయోన్నిత్యం దీపం చ పరిరక్షయేత్ ।। 1.54 ।।

యథాఙ్కురస్సుసంపంన్నస్తథా యత్నేన రక్షయేత్।

శ్యామలాశ్చ తథా రక్తా యే చ తిర్యగ్గతా అపి ।। 1.55 ।।

అఙ్కురాశ్చాప్రరూఢాశ్చ వర్జనీయా: ప్రయత్నత:।

శ్యామేషు ద్రవ్యనాశ: స్యాద్రక్తేషు కలహో భవేత్ ।। 1.56 ।।

తిర్యగ్గతేషు రోగస్స్యాదప్రరూఢేషు వై మృతి:।

శుభం పీతేషు శుక్లేషు ఋజూర్ధ్వగతిరోహిషు ।। 1.57 ।।

కర్తు: కారయితుశ్చాపి భవత్యేవ న సంశయ:।

ఏవమేవ క్రమేణైవ మఙ్గలాయాఙ్కురార్పణమ్ ।। 1.58 ।।
పఞ్చమేఽహన్యయుక్తే తు సద్య: కర్తా త్వరాన్విత: ।
తృతీయేఽహని వా తద్వదఙ్కురానర్పయేద్బుధ: ।। 1.59 ।।
అశక్తస్తణ్డులైశ్శుద్ధై: సద్యశ్చైవ శుభాఙ్కురై: ।
పాలికాదీన్ప్రపూర్యైవ పఞ్చభిర్వాఽథ వర్ణకై: ।। 1.60 ।।
అలఙ్కృత్య చ పద్మాద్యై: పుష్పైర్వాఽఽపూర్య విన్యసేత్ ।
అఙ్కురోక్తక్రియాస్సర్వాస్తైస్తైరేవ సమాచరేత్ ।। 1.61 ।।
అఙ్కురాణాం తు సర్వేషాం చన్ద్ర: ప్రోక్తోఽధిదైవతమ్ ।
నైవ ప్రీణాతి భగవానఙ్కురార్పణమన్తరా చేత్ ।। 1.62 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన రాత్రావేవాఙ్కురార్పణమ్ ।। 1.63 ।।
(అర్పయేత్తణ్డులాన్ శుద్ధాన్ సద్య: కాలాఙ్కురార్పణే ।
గృహ్ణీయాత్పాలికాస్తత్ర పఞ్చ సప్త నవాపి వా ।।
బ్రహ్మణోఽభిముఖే పఙ్క్తౌ పరితో దిక్షు దేవతా: ।
తత్తద్దిగీశానభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్రేణ చార్పయేత్ ।।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం ఖిలోక్తవత్ ।)

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

అగ్నిధ్యానాఽచార్యత్నక్షణాఙ్కురార్పణవిధిర్నామ-ప్రథమోఽధ్యాయ: ।।

శ్రీవిఖనసే నమ: ॥

-------------------- --------------------

ఓం

ద్వితీయోఽధ్యాయ:

భూపరీక్షా

అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వ భూమిం సమ్యక్పరీక్షయేత్।
యజమానగృహే దేవం సప్తవింశతివిగ్రహై: ।। 2.1 ।।
పూజయిత్వా జపన్నగ్రే 'ప్రియతాం భగవా' నితి।
ప్రణమ్య దేవదేవేశం 'ప్రసీ' దేత్యనుమాన్య చ ।। 2.2 ।।
వర్ణజాం కన్యకామేకామలఙ్కృత్య యథోచితమ్।
పాయసం ప్రాశయిత్వా తాం శ్వేతవస్త్రానులేపనామ్ ।। 2.3 ।।
పద్మదీపకరామగ్రే గమయేత్సర్వమఙ్గలై:।
శాకునం సూక్తముచ్చార్య స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ।। 2.4 ।।
ఆచార్యో యజమానశ్చ తోయధారాపురస్సరమ్।
గత్వా భూమిం సముద్దిష్టామారూఢతరుజన్తుభి: ।। 2.5 ।।
గన్ధవర్ణాకృతిరసైశ్శకునైశ్చ యథావిధి।
సమ్యక్పరీక్ష్య పృథివీం భూసూక్తం భూమిదైవతమ్ ।। 2.6 ।।
జపన్ భూమిం గృహీత్వా తు శోభనాం దోషవర్జితామ్।
'అపక్రామన్తు భూతాని దేవతాశ్చాసురాదయ: ।। 2.7 ।।
విమానార్థం గృహీతేయం భూమిర్విష్ణో' రితి బ్రువన్।
ఉద్వాస్య దేవతాస్సర్వా భూమిం తత్ర సమర్చయేత్ ।। 2.8 ।।

విమానం శిల్పినా సార్ధమగ్రమణ్డపసంయుతమ్।
నిశ్చిత్యాఽవరణైర్యుక్తం తృణగుల్మాని శోధయేత్ ।। 2.9 ।।
ఆచార్యవరణమ్

భూమి: పరీక్షితా యేన గురుణా విధిపూర్వకమ్।
కర్షణాది ప్రతిష్ఠాన్తే కర్మ తేనైవ కారయేత్ ।। 2.10 ।।
తదభావే తు తత్పుత్రం పౌత్రం నప్తారమేవ వా।
తథైవ భ్రాతరం శిష్యం ప్రశిష్యం గురుమేవ వా ।। 2.11 ।।
సబ్రహ్మచారిణం వాపి పూర్వాభావే తథోత్తరమ్।
తదనుజ్ఞాతమన్యం వా ఆచార్యార్థం నియోజయేత్ ।। 2.12 ।।
అన్యథా చేన్మహాదోషో రాజా రాష్ట్రం వినశ్యతి।
క్షీయన్తే వర్ణధర్మాశ్చ జాయతే వర్ణసంకర: ।। 2.13 ।।
అగ్నయశ్చ న సిద్ధ్యన్తి స్వాధ్యాయో న ప్రవర్తతే।
విపరీతాని చాన్యాని భవిష్యత్యధరోత్తరమ్ ।। 2.14 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ప్రాయశ్చిత్తం ఖిలోక్తవత్।
కారయిత్వా చ తేనైవ సర్వకర్మాణి కారయేత్ ।। 2.15 ।।
సర్వత్ర గురురిత్యుక్త: తత్తత్స్థానప్రవర్తక:।
సకథఞ్చిదయుక్తశ్చేదుక్తేనాన్యేన కారయేత్ ।। 2.16 ।।
తత్కర్మణోఽవసానే తు తస్మై దద్యాచ్చ దక్షిణామ్।
స్థానాచార్య: ప్రధాన: స్యాత్తన్నియుక్తోఽన్య ఏవ వా ।। 2.17 ।।
ఆచరేత్సర్వకర్మాణి తద్వంశజనితోఽపి వా।
శిల్పిలక్షణమ్

శిల్పినస్త్రివిధా: ప్రోక్తాస్తత్తత్కర్మోపజీవిన: ।। 2.18 ।।

కులాలస్తక్షకశ్చైవ తథా పారశవస్త్వితి।

త్రైవస్తుకాని వేరాణి శైలోర్ధ్వే చిత్రకర్మ చ ।। 2.19 ।।

సుధాకర్మ విమానోర్ధ్వే భిత్తౌ చిత్రక్రియాదికమ్।

ఏవం కులాలక: కుర్యాన్మృతాద్యాభసకర్మ యత్ ।। 2.20 ।।

తత్తు పారశవ: కుర్యాత్తక్షకస్సర్వమేవ తత్।

లోహాశ్మదారూబేరాణి చాష్టబన్ధాదికాం క్రియామ్ ।। 2.21 ।।

గ్రామాదివాస్తువిన్యాసం వర్ణినాం గృహకర్మం చ।

ప్రాసాదమణ్డపద్వారప్రాకారాణాం చ కల్పనమ్ ।। 2.22 ।।

ఆచరేత్తక్షకస్సర్వ కుర్యుశ్శిల్పిన ఏవ తత్।

అన్యథా యది స గ్రామో రాజా రాష్ట్రం చ నశ్యతి(1) (1.) ఆద్యప్రభృతి 23. శ్లోకాఏతే ఆ, కోశసముదాయే న పఠ్యన్తే, ద్వితీయాధ్యాయారమ్భశ్చేత: పశ్చాత్ దృశ్యతే। ।। 2.23 ।।

కర్షణమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి పరం కర్షణలక్షణమ్।

(ఉక్తేష్విష్టదినే శుద్ధే కర్తుశ్చాప్యనుకూలకే) ।। 2.24 ।।

షట్స్వాషాఢాదిమాసేషు కర్షణం సమ్యగాచరేత్।

యుగలాఙ్గలక్లృప్త్యర్థముక్తవృక్షం సమాహరేత్ ।। 2.25 ।।

సంశోధ్య వృక్షమూలం చ గోమయేనోపలిప్య చ।

రుద్రభూతేన్ద్రకీనాశాన్ మాతౄన్సోమం చ వీరకమ్ ।। 2.26 ।।

అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య బలిం దత్వా చ తద్వనే।

రుద్రేన్ద్రయమవృక్షేన్ద్రాన్వృక్షమూలే తథాఽర్చయేత్ ।। 2.27 ।।

వనస్పతిభ్య ఇత్యుక్త్వా కుమారీభ్య ఉదీర్య చ।

వృక్షరాజేభ్య ఇత్యుక్త్వా పరితశ్చ బలిం దదేత్ ।। 2.28 ।।

సర్వకామప్రదేభ్యశ్చ పశ్చాద్ధోమం సమాచరేత్।

అగ్నయే వనరాజాయ సోమాయం చ (2)యమాయ చ (2.) జయాయ. ఆ. ।। 2.29 ।।

(3)శాఖాయ స్థూలలాక్షాయ (4)వ్యాధాయ మృగరూపిణే।

వనస్పతిభ్య: కుమారీభ్యో వల్లీభ్య: కుసుమాయ చ (3.) శఙ్ఖయ. ఆ. (4.) వాయవే. ఆ.

।। 2.30 ।।శలాటవే బృహత్త్వచే పుణ్యాయామృతతేజస।

(5)సూర్యాయ హరిరూపాయ శ్రృఙ్గిణే భూతరూపిణే (5.) సూర్యరూపాయ. ఆ. ।। 2.31 ।।

నాగహస్తాయ దివ్యాయ త్రిహస్తాయ తథైవ చ।

విఘ్నాయ విఘ్నరూపాయ వినాయకముదీర్య చ ।। 2.32 ।।

(1)ప్రసారిణే మురుణ్డాయ (2)న్యర్ణాయేతి సముచ్చరన్।

నాగేభ్యో భూతరాజేభ్యశ్చారణేభ్య ఇతి బ్రువన్ (1.) ప్రాసారిణే. ఆ. (2.) అగ్రయే. ఆ.

।। 2.33 ।।

దివా నక్తంచేరభ్యశ్చ (3)సంధ్యాభ్యశ్చ తథైవ చ।

సన్ధ్యాచరేభ్య ఇత్యుక్త్వా అప్సరోభ్యస్తథైవ చ (3.) సన్ధిభ్య. ఆ. ।। 2.34 ।।

యక్షీభ్యశ్చ కుమారీభ్యోఽధ్యాసురీభ్యస్తథైవ చ।

రాక్షసీభ్య: పిశాచేభ్యో వనాయ స్థలచారిణే ।। 2.35 ।।

జుహుయాద్వృక్షదేవేభ్య: స్థానదేవేభ్య ఏవ చ।

రూపిభ్యో మిథునేభ్యశ్చ సుఖేభ్యశ్చ జుహోతి చ ।। 2.36 ।।

వ్యాహతీశ్చ తథా హుత్వా 'నిర్దగ్ధ' మితి చోచ్చరన్।

పర్యగ్నికరణం కృత్వా వృక్షస్య చ పునర్యతేత్ ।। 2.37 ।।

సర్వేశ్వరాయ మాతృభ్యో వక్రతుణ్డాయ మూర్తిభి:।

హుత్వా మాతృస్తథా సోమం వక్రతుణ్డం చ పూజయేత్ ।। 2.38 ।।

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు బద్ధ్వా ప్రతిసరం తథా।

రాత్రిశేషం తతో నీత్వా ప్రాతస్స్నాత్వా యథావిధి ।। 2.39 ।।

ఛేదయిత్వా తరుం సమ్యగ్యుగాదీన్పరికల్పయేత్।

లక్షణం తు యుగాదీనాం ఖిలోక్తవిధినా చరేత్ ।। 2.40 ।।

ప్రాచ్యాముదీచ్యాం వా స్థిత్వా ప్రాగాదిషు సువిన్యసేత్।

బలిం దత్త్వా సమాహృత్య గన్ధోదైరభిషిచ్య చ ।। 2.41 ।।

దేవదేవం సమభ్యర్చేత్ సప్తవింశతివిగ్రహైః।

చతుర్వింశతిమాయామం చతురశ్రం సులక్షణమ్ ।। 2.42 ।।

షడఙ్గులసముత్సేధం రత్నిమాత్రం త్రిమేఖలమ్।

అన్యత్రాపి సముద్దిష్టం పీఠమేవం తథార్చనే ।। 2.43 ।।

దేవేభ్యశ్చాపి భూతేభ్యో నాగయక్షేభ్య ఏవ చ।

పిశాచేభ్యర్స్వభూతేభ్యో రాక్షసేభ్యస్తథైవ చ ।। 2.44 ।।

వైరోచనగణేభ్యశ్చ పరితో నిక్షిపేద్వలిమ్।

మధ్యే నాగబలిం దత్త్వా కృత్వా పుణ్యాహమత్వరః ।। 2.45 ।।

బలీవర్ధావలఙ్కృత్య రూప్యశృఙ్గఖురౌ శుభౌ।

దక్షిణే పూర్వపాదే తు బధ్నీయాత్కౌతుకం తయోః ।। 2.46 ।।

రాత్రిశేషం నినీయైవ ప్రాతః స్నాత్వా విధానతః।

తస్య పశ్చిమదేశే తం దేవదేవం సమర్చయేత్ ।। 2.47 ।।

చక్రవీశామిత్రైస్సార్ధమభ్యర్చ్యాఽచమనాన్తకైః।

'ప్రియతాం మేది' నీత్యుక్త్వా పఞ్చభిర్భూమిదైవతైః ।। 2.48 ।।

ప్రణమ్య భూమిం దేవేశం ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ।

'నమో వరుణ' ఇత్యద్భిః కృత్వా సీమావినిర్ణయమ్ ।। 2.49 ।।

'అక్షైర్మాదీవ్య' ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షయేత్కర్షకం పునః।

దక్షిణే 'త్వం వృషే త్యుక్త్వా 'సౌరభేయే' తి వామతః ।। 2.50 ।।

కుశరజ్జ్వా యుగే బద్ధ్వా 'యుగం యు' ఇతి బ్రువన్।

యుగే త్వాఙ్గలమాబధ్య కుశరజ్జ్వా స్మరన్ హరిమ్ ।। 2.51 ।।

'షిం గృహణామి' మన్త్రేణ గృహణీయాదృషిమత్వారః।

'విష్ణుర్మా' ముచ్చరన్ మన్త్రమాత్మరక్షాం ప్రకల్ప్య చ ।। 2.52 ।।

'యేఽస్మిన్దేశే' ఇతి జపన్ కర్షణం తత్ర కారయేత్।

సవర్వవీజాని చాఽహృత్య 'ఇమే బీజా,' ఇతి స్పృశన్ ।। 2.53 ।।

'దేవి త్వ' యీతి మన్త్రేణ ప్రదక్షిణవశేన తు।

(1)ఉప్త్వా తు సర్వబీజాని జలసేకం చ కారయేత్ (1.) క్షిప్త్వా, ఇ. ।। 2.54 ।।

(2)దక్షిణోక్తవిధానేన దద్యాదాచార్యదక్షిణామ్।

సద్య:కర్షణ్

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చ సద్య: కుర్యాత్త్వరాన్విత: (2.) రక్షాం సమ్యగ్విధాయైవ। ఇ. ।। 2.55 ।।

భూమిం పరీక్ష్య సద్యస్తు కర్షయిత్వా యథావిధి।

బీజాని చ సమాహృత్య బ్రాహ్మణేభ్య: ప్రదాయ చ ।। 2.56 ।।

తృణపూజలం పలాలం వా సమాస్తీర్య చ సర్వత:।

గోగణాంస్తత్ర చానీయ గోగణేభ్యో నివేదయేత్ ।। 2.57 ।।

'భుఞ్జన్తు దేవా' ఇత్యుక్త్వా బలిం తత్ర సమర్పయేత్।

దేవాయార్ఘ్యం నివేద్యైవ ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ ।। 2.58 ।।

పదకత్పనమ్

ఏకాశీతిపదం కృత్వా సమ్పూజ్య పదదేవాతా:।

గర్భాలయం సముద్ధిశ్య ఉపపీఠపదం నయేత్ ।। 2.59 ।।

నాగాది పఞ్చభూతాన్తం పఞ్చ పఞ్చ పదాభిపా:।

ప్రాగుదక్పఞ్చసూత్రస్థాస్సన్ధిస్థా దేవతా ఇమా: ।। 2.60 ।।

శేషాదీన్ బహిరభ్యర్చ్య పశ్చిమాది వహిర్ముఖాన్।

కుస్తురుణ్డాదయ: పుజ్యా ఆగ్నేయాది ప్రదక్షిణమ్ ।। 2.61 ।।

(ప్రాగుదగ్వేదసూత్రస్థా: పదే పూజ్యా విశేషత:)

కిష్కిన్ధాది హితాన్తాశ్చ మధ్యే ప్రాగాది దిక్ష్వపి।
అఙ్కణే తు సమభ్యర్చ్య సక్త్వపూపైర్బలిం దదేత్ ।। 2.62 ।।
పిశాచేభ్యశ్చ భూతేభ్యో బలిం దత్వా జలాన్వితమ్।
బ్రహ్మపద్మవిధిం కృత్వా పరీక్ష్య చ శుభాశుభే ।। 2.63 ।।
అశుభే శాన్తి హోమాన్తే శుభే కర్మ సామాచేరత్।
గ్రామకల్పనమ్

గ్రామమానం వినిశ్చిత్య కృత్వాఽఽయాదిపరీక్షణమ్ ।। 2.64 ।।
ప్రాగుత్తరాననైస్సూత్రైర్దశభిస్సప్తభిర్యుతైః।
పదం కృత్వా విధానేన చతుష్షష్టిం చతుర్గుణమ్ ।। 2.65 ।।
త్యక్త్వా బ్రాహ్మం చ పైశాచం విప్రావాసం ప్రకల్పయేత్।
బ్రాహ్మే వాయవ్యభాగే తు ప్రాఙ్ముఖం విష్ణుమన్దిరమ్ ।। 2.66 ।।
ఈశానానలనీలేషు సభాగోష్ఠాపణాన్ క్రమాత్।
పశ్చిమే యది కుర్యాచ్చేద్బ్రహ్మసూత్రాత్తథోత్తరే ।। 2.67 ।।
విసృజ్య భాగం పైశాచం బహిరన్తరథాపి వా।
విమానం ప్రాఙ్ముఖం కుర్యాదితి పూర్వజశాసనమ్ ।। 2.68 ।।
యది పైశాచభాగస్థం దేవదేవస్య మన్దిరమ్।
ఆధివ్యాధ్యాదిభిస్సర్వే పీడ్యన్తే వాస్తువాసినః ।। 2.69 ।।
చతుష్షష్టివిభాగే తు బహిరావరణే తథా।
భద్రకాళీం హరం చాపి శాస్తారం బహిరంశకే ।। 2.70 ।।
బహిర్ముఖాన్ క్రమాత్కుర్యాత్సర్వేఽన్యే తద్వహిః స్థితాః।
మానుషేఽభ్యన్తరేఽర్ధాంశే గృహశ్రేణీం ప్రకల్ప్య చ ।। 2.71 ।।
(పైశాచే బహిరర్ధే తు గృహవాటీం ప్రకల్ప్య చ)

పైశాచే బహిరర్ధేతు గృహనాడీం ప్రకల్పయేత్।
ఏవం దేశం వినిశ్చిత్య విమానం పరికల్పయేత్ ।। 2.72 ।।
ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసం భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

క్రియాధికారే

కర్షణాదిపదవిన్యాసవిధిర్నామ

ద్వితీయోఽధ్యాయ:

శ్రీవిఖనసే నమ: ।।

ఓం

తృతీయోఽధ్యాయ:

విమానవిధి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి విమానవిధిముత్తమమ్।
మూలాలయాదథైశాన్యాం సౌమ్యే వాయవ్య ఏవ తా ।। 3.1 ।।
ప్రథమతరుణాలయ:

బాలాలయం ప్రకల్ప్యైవ ప్రతిష్ఠాప్య చ కేశవమ్।
తతోఽర్చనమవిచ్ఛిన్నం కుర్వన్ ధామ ప్రకల్పయేత్ ।। 3.2 ।।
ఉత్సవం కర్తుకామశ్చ ప్రథమే తరుణాలయే।
ధ్వజం బాలాలయాగ్రే తు సమారోప్యోత్సవం చరేత్ ।। 3.3 ।।
జలాన్తం వా శిలాన్తం వా ఖాత్వా భూమిం సమన్తత:।
వాలుకాభి: ప్రపూర్యైవ జలేన సహితం శనై: ।। 3.4 ।।
ముసలైర్హస్తిపాదైశ్చ దారుతుణ్డైర్బృహత్తరై:।
దృఢీకృత్య తు సర్వత్ర జలేనైవ ప్రపూరయేత్ ।। 3.5 ।।
ప్రాచీసాధనమ్

తత్ర శఙ్కుం ప్రతిష్ఠాప్య దిక్పరిచ్ఛేదమాచరేత్।
తేన ప్రాచీం వినిశ్చిత్య శఙ్కునా శ్రవణేన వా ।। 3.6 ।।
యథోక్తవిధినా తత్ర కృత్వా చ ప్రథమేష్టకామ్।
ఆరభేత విమానం తు పఞ్చహస్తాదిభేదత: ।। 3.7 ।।

మానలక్షణమ్

పరమాణురణూరేణు: కేశా లిక్షాస్తిలా యవా:।
క్రమాదష్ఠగుణైరేతైర్మానాఙ్గులముదాహృతమ్ ।। 3.8 ।।
స్వహస్తేనాష్టతాలో యస్స వై మధ్యమపూరుష:।
తస్య దక్షిణహస్తస్య మధ్యమాఙ్గులిమధ్యమమ్ ।। 3.9 ।।
పర్వ దీర్ఘం తతం వాఽపి మాత్రాఙ్గులముదాహృతమ్।
మానమాత్రాఙ్గులే చైతే ఉత్తమే పరికీర్తితే ।। 3.10 ।।
తదష్టాంశైకహీనం తు మధ్యమం పరికీర్తితమ్।
సప్తాంశైకవిహీనం తు కనిష్ఠాఙ్గులమీరితమ్ ।। 3.11 ।।
చతుర్వింశత్యఙ్గలిభి: హస్త: కిష్కురితి స్మృత:।
అఙ్గులై: పఞ్చవింశాద్భి: ప్రాజాపత్య ఉదాహృత: ।। 3.12 ।।
షడ్వింశద్భిర్ధనుర్ముష్టి: సప్తవింశైర్ధనుర్గ్రహ:।
భూమేర్దేవాలయాదీనాం మానం మానాఙ్గులేన వై ।। 3.13 ।।
గృహం శయ్యాఽఽసనం యానం పాత్రమాయుధమేవ చ।
ఇధ్మస్రుక్స్రువజుహ్వాదీన్ కుర్యాన్మాత్రాఙ్గులేన వై ।। 3.14 ।।
భేదో మాత్రాఙ్గులస్యైవ శాఖాఙ్గులసమాహ్వయ:।
ముష్టిమధ్యప్రమేయ: స్యాత్సోఽగ్నికుణ్డాదికల్పనే ।। 3.15 ।।
తస్య మాత్రాఙ్గులస్యైవ మధ్యమాధమకల్పనే।
పఞ్చహస్తాదహీనం తు విమానం పరికల్పయేత్ ।। 3.16 ।।
విస్తారద్విగుణోత్సేధం కల్పయేత్తు విధానవిత్।
ఏకాంశకం తదష్టాంశం దశమం చ గలాన్తకా: ।। 3.17 ।।
అంశకౌ పాదశిఖరౌ కల్పయేచ్ఛిల్పినాఽఽలయమ్।
గణ్యాలంకారభేదాది వాసాధికరణోక్తవత్ ।। 3.18 ।।

గర్భన్యాసోక్తమార్గేణ గర్భన్యాసం సమాచరేత్।

సమాప్తే తు విమానే తు పునర్మూర్ధేష్టకాం న్యసేత్ ।। 3.19 ।।

ధ్రువబేరకల్పనప్రకార:

శూలస్థాపనమార్గేణ శూలం వా శైలమేవ వా।

సంస్థాప్?య చ యథామార్గం ధ్రువబేరం ప్రకల్పయేత్ ।। 3.20 ।।

ధ్రువబేరానురూపఞ్చ కౌతుకం పరికల్పయేత్।

ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 3.21 ।।

సద్యశ్చేత్త్వరిత: కర్తు శరీరానిత్యతాదినా।

లౌహం వా దారవం వాపి బిమ్బమర్చితమేవ(1) వా (1.) యాచితమేవ, ।। 3.22 ।।

యాగశాలాం ప్రకల్ప్యైవ పఞ్చాగ్నీన్పరికల్ప్య చ।

బాలాలయప్రతిష్ఠార్థమాచార్యం పరికల్ప్య చ ।। 3.23 ।।

బాలాలయప్రతిష్ఠార్థమిష్టకార్థం తథైవ చ।

శూలసంస్థాపనార్థ చ కల్పయేదృత్విజ: పృథక్ ।। 3.24 ।।

సమ్భృత్య సర్వసమ్భారాంస్తథా శూలాంస్తథేష్టకా:।

పూర్వరాత్రౌ విశేషేణ కృత్వా సద్యోఽఙ్కురార్పణమ్ ।। 3.25 ।।

క్రమాచ్చ గార్హపత్యాదికుణ్డేష్వాఘారమాచరేత్।

కృత్వా జఙ్గమబేరస్య నేత్రోన్మేషాధివాసనే ।। 3.26 ।।

కుమ్భం సంసాధ్య విధినా సప్తభి: కలశై: పున:।

సోపస్నానైశ్చ సంస్నాప్య కుమ్భం (2)చాపి ప్రపూజయేత్ (2.) ప్రోక్షయేత్తథా ఈ ।। 3.27 ।।

తత్కుమ్భోదితతీర్థైశ్చ విధినా ప్రోక్షణాదను।

(బద్ధ్వా ప్రతిసరం తద్వచ్చయనే శాయయేత్తథా)

హౌత్రం ప్రశంస్య చాఽవాహ్య నిరుప్యాజ్యాఽహుతీర్యజేత్ ।। 3.28 ।।

బాలాలయప్రతిష్ఠోక్తహోమం పూర్వం జుహోతి చ।
ఇష్టకా వా శిలా వాఽథ స్నాపయేత్కలశైస్తథా ।। 3.29 ।।
ఇష్టకాశ్చ పృథగ్వేద్యామధివాస్య యథావిధి।
ప్రోక్తం యథేష్టకాన్యాసే తథా హోమం సమాపయేత్ ।। 3.30 ।।
శూలం వా శైలబేరం వా స్నాపయేత్కలశైస్తథా।
బద్ధ్వా ప్రతిసరం తద్వచ్ఛయనే శాయయేత్పృథక్ ।। 3.39 ।।
నృత్తైర్గీతైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నినీయ చ।
ప్రాతస్స్నాత్వా విధానేన (సూక్తాని చ జపేత్తథా ।। 3.32 ।।
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే) పూర్వం భూమిం పరీక్ష్య చ।
కర్షయిత్వా సమాస్తీర్య తృణం గోభ్యో నివేద్య చ ।। 3.33 ।।
బాలాలయే ప్రతిష్ఠాప్య పునరాద్యేష్టకాం న్యసేత్।
(నిత్యపూజామవిచ్ఛిన్నాం తత్ర సమ్యక్ప్రకల్పయేత్)

గర్భగేహం వినిశ్చిత్య తద్ఘనం ద్ధఢకుట్టిమమ్ ।। 3.34 ।।
అధిష్ఠానావసానాన్తం కల్పయిత్వా తు తత్ర వై।
శూలం వా శైలబేరం వా స్థాపయేత్పూర్వత్సుధీ: ।। 3.35 ।।
పరిత: పఞ్జరో కృత్వా విమానం కల్పయేద్వహి:।
అథవా యాగశాలాయాం మధ్యే దేదీ: పృథక్పృథక్ ।। 3.36 ।।
బాలాలయేష్టకాశూలస్థాపనార్థం తథైవ చ।
తస్య తస్య ముఖే సభ్యం కుణ్డం కృత్వా పృథక్పృథక్ ।। 3.37 ।।
కుమ్భం సంసాధ్య సంస్నాప్య హుత్వా సంస్థాపయేత్క్రమాత్।
ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేద్ధ్రువబేరం చ కౌతుకమ్ ।। 3.38 ।।
శైలం ధ్రువార్చాబేరం వా ప్రతిష్ఠాప్య సమర్చయేత్।
బ్రాహ్మాదిపైశాచాన్తేషు యోగాదీన్ నిక్షిపేత్క్రమాత్ ।। 3.39 ।।

సర్వాఙ్గసున్దరం బేరం కృత్వా చోక్తప్రకారత:।
అక్ష్యున్మేషాధివాసౌ చ కారయిత్వా యథావిధి ।। 3.40 ।।
శూలస్థాపనమార్గేణ పూర్వం సంస్థాప్య శిల్పినా।
మహాప్రతిష్ఠామార్గేణ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 3.41 ।।
(1.) కుణ్డలితం అ. న దృశ్యతే।
ఏకబేరప్రతిష్ఠాం చ సద్య: కర్తుం యదీచ్ఛతి।
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ రాత్రౌ హోమం సమాప్య చ ।। 3.42 ।।
ప్రాతర్భూమిం పరీక్ష్యైవ కర్షయిత్వా తథా భువమ్।
ఘనభిత్తిం చ కృత్వా తు తత్ర సంకల్పయేత్పున: ।। 3.43 ।।
పఞ్జరం పరిత: కృత్వా విమానం కల్పయేద్వహి:।
(బ్రహ్మస్థానప్రతిష్ఠా చేద్వర్ణయుక్తం న కారయేత్)

ద్దైవికే మానుషే చైవ స్థాపయేచ్చేద్విశేషత:

వర్ణయుక్తం యదీచ్ఛేచ్చేచ్ఛర్కరాదిక్రమాచ్చరేత్

కౌతుకం పూర్వవత్కృత్వా ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్

ఏవమేవ కృతం యత్తద్రాజరాష్ట్రవివర్ధనమ్

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన శర్కరాదీన్క్రమాచ్చరేత్)

విమానసమవిస్తారమంగ్రమణ్డపముత్తమమ్ ।। 3.44 ।।
(1)తదర్ధం మధ్యమం ప్రోక్తం ప్వ్యన్తరేఽష్టాంశభాజితే।
ఏకైకాంశాధికం చైవ నవధా ముఖమణ్డపమ్ (1.) తదర్ధమఘమం. ఈ. ।। 3.45 ।।

(2)త్రయాణాముత్తమాదీనామన్తరాలం ప్రకల్పయేత్।

మణ్డపం తత్ర(3) వర్గాఢ్యం కల్పయిత్వా యథావిధి (2.) షణ్?ణాం చైవ. ఈ. (3.) త్రివర్గాఢ్్యం.

ఈ. ।।3.46।।

విమానసమవిస్తారం ప్రథమావరణం స్మృతమ్।

పురస్తాద్ద్విగుణం తస్మాదగ్రమణ్డపపూర్వతః ।।3.47।।

ద్విగుణం చశ్చిమం కేచిదిచ్ఛన్తి మునిసత్తమాః।

విమానద్వారదిగ్ద్వారం ప్రథమావరణం స్మృతమ్ ।।3.48।।

అన్యథా యది కుర్వీత రాజా రాష్ట్రం వినశ్యతి।

గ్రామస్య యజమానస్య మహతీ చ విపద్భవేత్ ।।3.49।।

తస్మాత్సర్వప్రపత్నేన ప్రథమావరణక్రమమ్।

విమానద్వారదిగ్ద్వారం ప్రాసాదార్ధసముచ్ఛ్రయమ్ ।।3.50।।

అవకాశవశాద్ద్వారం ద్వితీయావరణాదిషు।

విమానగర్భగేహస్య స్నాపనస్యాలయస్య చ ।।3.51।।

తథైవ యాగశాలాయాః ప్రాకారేషు మహానసే।

ద్వారమన్తర్ముఖం విద్యాదన్యేషాం తు బహిర్ముఖమ్ ।।3.52।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే భూపరీక్షాదిప్రతిష్ఠోక్తసర్వకర్మణాం సద్యోవిధిర్నామ

తృతీయోఽధ్యాయః ।।

శ్రీవిఖనసే నమః

ఓం

చతుర్థోఽధ్యాయ:

మూలాగారకల్పనమ్

పఞ్చహస్తాదిభేదైస్తు బాలగేహస్వరూపకమ్।
విమానం పరికల్ప్యైవ సర్వాలఙ్కారమర్పయేత్ ।। 4.1 ।।
సప్తాంశేష్వంశితే తారే రసబాణయుగాధికమ్।
ద్విగుణం ద్విగుణాదూర్ధ్వే వసుబాణక్రమేణ చ ।। 4.2 ।।
(సప్తషట్పఞ్చవేదాగ్ని భాగే త్వంశాధికం తు వా)

పఞ్చధోత్సేధముద్దిష్టం శాన్తికాదిక్రమేణ వై।
శాన్తికం పౌష్టికం జయ్యమద్భుతం సార్వకామికమ్ ।। 4.3 ।।
ఆయాదిసంగ్రహ:

త్రిగుణేఽష్టహృతే తారే స్మృతం యోనిర్ధ్వజాదికమ్।
నాహే నవహతే సప్తహృతే సౌరాదికం దినమ్ ।। 4.4 ।।

ఉత్సేధేఽష్టగుణే సప్తవింశత్యపహృతే దినమ్।
నాహే త్రిగుణితే త్రింశద్ధృతే తిథిరుదాహృతా ।। 4.5 ।।
ఉత్సేధేఽష్టగుణే భానుహతే చాయుర్వినిర్దిశేత్।
తారే నవగుణే చాష్టహృతే శేషం వ్యయో భవేత్ ।। 4.6 ।।
గుణైర్యోనిం వ్యయాధిక్యం వారాన్ భౌమర్కిభాస్వతామ్।
వైనాశికశశాఙ్కాష్టవిపత్ప్రత్యరనైధనాన్ ।। 4.7 ।।
మర్త్యాసురర్క్షయోగం చ యత్నత: పరివర్జయేత్।
గణయేత్కర్తృభాన్తం వా వాస్తుభాన్తమతోఽన్యథా ।। 4.8 ।।
సిద్ధామృతవరైర్యోగైస్త్యాజ్యా అపి శుభావహా:।
ఏకభూమౌ శాన్తికాదిలక్షణమ్

శాన్తికేఽర్ధాష్టభాగన్తు పూర్వోక్తం గణ్యమర్పయేత్ ।। 4.9 ।।
మునిభిస్తద్వదేవోక్తం సర్వదేశికమన్దిరమ్।
నవాంశే పౌష్టికోత్సేధే సార్ధపాదాంశకం తలమ్ ।। 4.10 ।।
ద్వ్యంశకం చరణం సార్ధపాదాంశం చ చతుర్గుణమ్।
ఏకాంశం గలమానం స్యాత్ ద్వ్యంశకం శిఖరోదయమ్ ।। 4.11 ।।
ఏకాంశం స్థూపికోత్సేధమేవం పౌష్టికకల్పనమ్।
దశాంశే జయదోత్సేధే స్థూపికా ప్రస్తరం తథా ।। 4.12 ।।
ఏకాంశం సార్ధనయనం చరణం శిఖరోఽగ్నయ:।
సర్ధాశన్తు గలోత్సేధమేవం జయదమీరితమ్ ।। 4.13 ।।
(షణ్మన్విషురసార్కేషు భాగే షడ్వర్గమేవ వా)

రుద్రాంశే సదనోత్సేధే సపాదాంశం తలోదయమ్।
సార్ధాక్షమఙ్ఘ్రితుఙ్గం స్యాదేకాంశం ప్రస్తరోదయమ్ ।। 4.14 ।।

గ్రీవోదయం చ సార్ధాశం సార్ధాశం శిఖరోదయమ్।
సపాదం శిఖరోత్సేధమేవమద్భుతమీరితమ్ ।। 4.15 ।।
ధాత్వంశే హర్మ్యతుఙ్గే స్యాత్తలం తద్ద్వి--గుణేంశకమ్।
త్ర్యంశకం శిఖరోత్సేధమేకాంశం స్థూపికోదయమ్ ।। 4.16 ।।
సార్వకామికమిత్యుయేతదేకభూమౌ విశేషత:।
ద్వితలే శాన్తికాది

ద్వితలే శాన్తికోత్సేధే చతుస్సప్తాంశభాజితే ।। 4.17 ।।
ఆయిష్ఠానం త్రిభిర్భాగం షడ్భాగం చక్రమగ్నిభి:।
పాదోదయం తు పఞ్చాంశం ద్వ్యంశకం మఞ్చమీరితమ్ ।। 4.18 ।।
వితర్ధికా శశీ గ్రీవా ద్విభాగం శిఖరోదయ:।
అధ్యర్ధచతురంశం స్యాస్థూపికా సార్ధమంశకమ్ ।। 4.19 ।।
పౌష్టికే ద్వితలోత్సేధే చతుస్త్రింశద్విభాజితే।
సార్ధాశకమధిష్ఠానం ద్విగుణం చరణోదయమ్ ।। 4.20 ।।
సాగ్న్యంశం ప్రస్తరోత్సేధం షడ్భాగం చరణోదయమ్।
తదర్ధ మఞ్చతుఙ్గం స్యాద్వేదికైకేన కల్ప్యతే ।। 4.21 ।।
సార్ధాగ్న్యంశం గలోత్సేధం శరాంశం శిఖరోదయమ్।
సార్ధాశం స్థూపితుఙ్గం స్యాదేతత్సర్వసుఖావహమ్ ।। 4.22 ।।
జయదస్య త్రయస్త్రింశద్భాగే సార్ధానలం ధరా।
సప్తార్జేస్తలమంశం స్యాద్రసార్జైర్మఞ్చమగ్నిభి: ।। 4.23 ।।
వేదికైకం గలం సార్ధ దృక్చరాంశం తు మూర్ధని।
సార్ధాశం స్థూపితుఙ్గం స్యాజ్జయదాలయమీరితమ్ ।। 4.24 ।।
షడ్భాగే త్వద్భుతోత్సేధే చతురంశం తలోదయమ్।
(అష్టాంశం చరణోత్సేధం సార్ధాగ్ని: ప్రస్తరోదయమ్)

సప్తాంశం చరణోత్సేధం మఞ్చోత్సేధం త్రియంశకమ్ ।। 4.25 ।।
వేదికైకం గలం త్ర్యంశం భూతాంశం శిఖరోదయమ్।
స్థూపికా సార్ధపాదం స్యాదేవమద్భుతమీరితమ్ ।। 4.26 ।।
చత్వారింశద్భగికే హర్మ్యతుఙ్గే

వేదా భూమావష్టపాదౌ చ మఞ్చమ్।
పాదేనార్ధ సప్తభాగం తలోఽగ్ని:

వేదిర్ద్వాభ్యాం వహ్నిభి: కన్ధరోచ్చమ్ ।। 4.27 ।।
సప్తాంశం శిఖరోత్సేధం సార్ధాశం స్థూపికోదయమ్।
అద్భుతే శాన్తికం గణ్యం యోజయేత్సర్వదేశిక: ।। 4.28 ।।
త్రితలే శాన్తికాది

త్రితలే శాన్తికోత్సేధే చతుర్వింశతిభాజితే।
అధిష్ఠానం ద్వ్యంశకం స్యాద్వేదభాగం పదోదయమ్ ।। 4.29 ।।
అక్షాంశం ప్రస్తరోత్సేధం సత్రిపాదాగ్నిరఙ్ఘ్రయ:।
సార్ధభాగం తు మఞ్చం స్యాత్సార్ధాగ్నిశ్చచరణోదయమ్ ।। 4.30 ।।
సపాదాంశస్తు మఞ్చోచ్చం సత్రిభాగం వితర్ధికా।
గ్రీవోత్సేధం శివాంశం స్యాచ్ఛిఖరం సార్ధవహ్నిభి: ।। 4.31 ।।
ఏకాంశం స్థూపికోత్సేధమేవం త్రితలశాన్తికమ్।
పౌష్టికే సదనోత్సేధే చతుర్వింశతిభాజితే ।। 4.32 ।।
అధిష్ఠానం ద్వియంశం స్యాద్వేకాంశం చరణోదయమ్।
ప్రస్తరోత్సేధమష్టాంశం సత్రిపాదాగ్నిరఙ్ఘ్రయః ।। 4.33 ।।

మఞ్చం సార్ధాశకం పాదం సాగ్నిరధ్యర్ధకం తలమ్।
ఏకాంశం వేదికోత్సేధం గ్రీవాంమానం తథైవ చ ।। 4.34 ।।
త్రియంశం శిఖరోత్సేధం పాదోనాంశం శిఖోదయమ్।
జయదే హర్మ్యతుఙ్గే తు సప్తవింశతిభాజితే ।। 4.35 ।।
ముఖోదయం ద్వ్యంశతలం ద్వ్యంశం చ చరణోదయమ్।
ద్వియంశం ప్రస్తరోత్సేధం చతుర్భిశ్చరణోదయమ్ ।। 4.36 ।।
పాదహీనం ద్విభాగేన ప్రస్తరోత్సేధమిష్యతే।
సార్ధాగ్న్యంశం తు పాదోచ్చమధ్యర్ధాశన్తు మఞ్చకమ్ ।। 4.37 ।।
సోమాంశం వేదికామానం గలమానం ద్విభాగత:।
వేదాంశం శిఖరోత్సేధం సపాదాంశం శిఖోదయమ్ ।। 4.38 ।।
అద్భుతే సదనోత్తుఙ్గే ద్విచతవారింశత్తదంశకే।
సార్ధామగ్నయంశమధిష్ఠానం సప్తాంశం చరణోదయమ్ ।। 4.39 ।।
అధిష్ఠానసమం మఞ్చం సార్ధషట్ చరణోదయమ్।
అగ్న్యంశం ప్రస్తరోత్సేధం పాదమానం షడంశకమ్ ।। 4.40 ।।
ప్రస్తరం సార్ధమక్షాంశం సోమాంశం వేదికోదయమ్।
గ్రీవామానం ద్విభాగేన పఞ్చాంశం శిఖరోదయమ్ ।। 4.41 ।।
పక్షాంశం స్థూపిమానం తు శాలాదీన్సర్వదేశిక:।
సార్వకామికహర్మ్యోచ్చే షడష్టాంశవిభాజితే ।। 4.42 ।।
పాదాంశం తు ధరాతుఙ్గం పాదస్యార్ధాష్టకాంశక:।
అధిష్ఠానసమం మఞ్చమష్టాంశం చరణం తత: ।। 4.43 ।।
మఞ్చం పాదోనవేదాంశం పాదపాదాధికాచలమ్।
అధ్యర్ధాగ్న్యంశకర్ణ చ శివాంశా వేదికా భవేత్ ।। 4.44 ।।
ద్వ్యంశం గలం శరాంశన్తు శిఖరం స్థూపికావని:।
గణ్యేత్యన్యోన్యసంకీర్ణే గ్రామకర్తృవినాశనమ్ ।। 4.45 ।।

విస్తారం పాదబాహ్యం స్యాత్ ఖురాస్థూప్యన్తమున్నతమ్।
అగ్నిభాగైకభాగం వా భూతభాగేఽగ్నిభాగకమ్ ।। 4.46 ।।
యుగాంశమృషిభాగే తు పఞ్చాంశం వా నవాంశకే।
ఋత్వంశం రుద్రభాగే తు వస్వంశం షోడశాంశకే ।। 4.47 ।।
నవాంశం సప్తపఙ్క్త్యంశే వ్యాసార్ధ గర్భగేహకమ్।
శేషం కుడ్యవిశాలం స్యాదేకభూమివిమానకే ।। 4.48 ।।
నవాంశే ధామవిస్తారే హారం చైకాంశకేన తు।
హారాన్తరం తథైకాంశ్?ామేకాంశం భిత్తివిస్తర: ।। 4.49 ।।
త్ర్యంశకం గర్భగేహం స్యాన్మన్దిరే తు ద్విభూమికే।
విస్తారే రసభాగే తు సోమాంశం కూటవిస్తరమ్ ।। 4.50 ।।
శాలాతారంతు ద్వ్యంశం స్యాచ్ఛేషం పఞ్జరహారకే।
ఏవం ద్వితలవిన్యాసం త్రితలం శృణు తత్పృథక్ ।। 4.51 ।।
రుద్రభాగేంఽశకం హారం తారహారాన్తరం తథా।
కుడ్యస్య సమమేకాంశం శేషం గర్భగృహం భవేత్ ।। 4.52 ।।
ఆదిభూమిఘనం కేచిదిచ్ఛన్తి మునిసత్తమా:।
తారేఽష్టాంశే కర్ణకూటం శివాంశం శాలముచ్యతే ।। 4.53 ।।
సపఞ్జరం సార్ధభాగం శేషం హారం తథైవ చ।
తదూర్ధ్వం నాసికోష్ఠం చ నీడం వా పఞ్జరస్య చ ।। 4.54 ।।
ఊర్ధ్వభూమౌ రసాంశే తు కూటమేకాంశకం భవేత్।
ద్వ్యంశం కోష్ఠం శివం నీడం శేషం హారాన్తరం భవేత్ ।। 4.55 ।।
ఊర్ధ్వభూమ్యగ్నిభాగే తు మధ్యే భద్రం శివాంశకమ్।
ఏవం త్రితలవిన్యాసముక్తముద్దేశమానత: ।। 4.56 ।।
వాసాధికారే యత్రోక్తమనుక్తం శిల్పశాస్త్రత:।
అధిష్ఠానోదయే భూతభాగషడ్భాగభాజితే ।। 4.57 ।।

సోమాక్ష్యగ్నిచతుర్బాణషట్సప్తాంశకోచ్ఛ్రితమ్।
సాధారణే తు పూర్వార్ధమత్రోపేతం తత: పరమ్ ।। 4.58 ।।
ఉపపీఠే తలాధస్తాజ్జాంగలే తన్న కల్పయేత్।
(దణ్డం సార్ధద్విదణ్డం వా త్రిదణ్డం వాఽఽస్యనిర్గమమ్

సరస్సరిత్సముద్రాన్తపులినేష్వాలయం యది ఉపపీఠం తలోత్తుఙ్గం త్రిచతు: పఞ్చషడ్గుణమ్

ఏకభక్తిం వినిష్క్రాన్తం తలోర్ధ్వం హర్మ్యఖణ్డకమ్।
ఏవం చూలీయుతం వాపి పరిత: కల్పయేత్సుధీ:

సాన్తర్మణ్డలకం చేత్తద్విభక్తసమనిర్గమమ్

తన్నిర్గమతురీయాంశం భి?త్తివ్యాసముదాహృతమ్

ద్వ్యంశకం మాలికా పఙ్క్తి: శేషం చర్యాపదం భవేత్)

పాదమార్గే గలేఽధస్తాద్వేదికాం పరికల్పయేత్ ।। 4.59 ।।
వేదికారహితం కేచిత్పాదవర్గం వదన్తి హి।
ఋజుభిత్తిమధిష్ఠనం కేచిదాహుస్సపట్టికమ్ ।। 4.60 ।।
(క్రూహతాద్యాదిరహితం ? పాదమత్ర సబోధికమ్

పద్మ్యాం భావ్యం పాదమధ్యం శాలామణ్డపయో: స్మృతమ్)

మణ్డపం తత్త్రివర్గాఢ్యమృజుభిత్తికమేవ వా।

ఋజుభితితలే పాదం కేవలం స్యాత్సబోధికమ్ ।। 4.61 ।।

మధ్యస్తమ్భవిహీనం చ లుపాచ్ఛన్నం చ మణ్డపమ్।

తన్మధ్యే స్నపనశ్వభ్రమాపాసనవిధానత: ।। 4.62 ।।

తృతీయాంశే తృతీయే తు కుర్యాదాస్థానమణ్డపమ్।

చతుర్థావరణే వాఽథ పఞ్చమావరణేఽథవా ।। 4.86 ।।

ద్వితీయాంశే తటాకం చ మణ్డపం చ తదుత్తరే।

పరిత: పుష్పవృక్షాంశ్చ కల్పయేద్భక్తిసంయుత: ।। 4.87 ।।

(1)నిత్యం నృత్తం ప్రకుర్వీత నిత్యస్నపనమణ్డపే।

(2)ఆస్థానమణ్టపం చైవ తథా స్నపనమణ్టపమ్ (1.) వాద్యం. ఖ ఈ. (2.) మణ్డపే.। ఈ.

।। 4.88 ।।

దక్షిణాముఖమైశాన్యే సౌమ్యే వాఽపి ప్రకల్పయేత్।

శ్రీభూతఞ్చైవ గరుడం కుర్యాత్సోపానమణ్డపే ।। 4.89 ।।

చతుస్సోపానసంయుక్తం కుర్యాత్స్నపనమణ్డపమ్।

ప్రాక్సోపానే కుమ్భపూజాం విదధ్యాద్యామ్యే

హోమం వారుణే తైలకర్మ।

కృత్వోదీచ్యాం తైలమోక్షం విధిజ్ఞ:

శ్వభ్రే మధ్యే స్థాపయేత్ స్నాపయేచ్చ ।। 4.90 ।।

హోమాద్వా ? ప్రాచ్యపాదాద్వా భిత్యభ్యన్తరముత్తమమ్।

మధ్యమం భిత్తమధ్యం స్యాద్భిత్తిబాహ్యమథాధమమ్ ।। 4.99 ।।

కుర్యాచ్ఛలాం త్రివర్గాఢ్యామృజుభిత్తిమథాపి వా।

విమానోత్సేధతుల్యయాం వా త్రిపాదం(3) వోదయం మతమ్ (3.) ద్విగుణం, ఈ. ।। 4.92 ।।

ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

క్రియాధికారే శాన్తికాదివిమానాలఙ్కారవిధిర్నామ క్రియాధికారే

శాన్తికాదివిమానాలఙ్కారవిధిర్నామ

చతుర్థోఽధ్యాయః।
శ్రీవిఖనసే నమ:

ఓం

పఞ్చమోఽధ్యాయ:

ఆద్యేష్టకాన్యాస:

వక్ష్యామ్యాద్యేష్టకాన్యాసం విమానాదిప్రకల్పనే।

వాస్తుహోమావసానే తు పఞ్చాగ్నీన్ పరికల్పయేత్ ।। 5.1 ।।

ఆఘారాన్తే యజేత్తేషు దేవం ధ్యాయంశ్చ వైష్ణవమ్।

హోతవ్యం పౌరుషం సూక్తమైన్ద్రమాహవనీయకే ।। 5.2 ।।

ఆగ్నేయం చ విధానేన(1) వ్యాహృత్యన్తం పృథక్ పృథక్

అన్వాహార్యే విష్ణుసూక్తం యామ్యం నైఋతమేవ చ (1.) ఆ. హోతవ్యం చ. ।। 5.3 ।।

వైష్ణవం గార్హపత్యాగ్నౌ వారుణం వాయుదైవతమ్।

సౌమ్యమీశానదైవత్యమావసథ్యే సవైష్ణవమ్ ।। 5.4 ।।

సభ్యే తు సర్వదైవత్యం విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్।

ప్రాచ్యామాహవనీయాగ్నే: శ్వభ్రే సంస్థాప్య తాశ్శిలా: ।। 5.5 ।।

సమభ్యర్చ్య చతుర్వేదాంస్తాసు వై ప్రాగుపక్రమాత్।

సంస్నాప్య సప్తకలశైరిష్టకాస్తా: పృథక్ పృథక్ ।। 5.6 ।।

పశ్చిమస్యాం తతస్మభ్యాధ్ధాన్యరాశ్యపురి క్రమాత్।

పఞ్చవస్త్రాణి చాస్తీర్య వాససా వేష్టయేచ్చ తా: ।। 5.7 ।।

సమారోప్యార్చయేత్తత్ర చతుర్వేదాధిదేవతా:।

బద్ధ్వా ప్రతిసరం తాసాం శాయయేత్తా: పృథక్ పృథక్ ।। 5.8 ।।

ద్వారాగ్రే పుష్పసంయుక్తం వస్త్రైరాచ్ఛాద్య చోపరి।

ప్రాత: స్నాత్వా విధానేన ముహూర్తే తు (2)శుభే బలే (2.) ఖ. శుభోజ్జ్వలే ।। 5.9 ।।

గృహీత్వా స్థాపకాస్తాస్తా: గ్రామమాలయమేవ వా।

జపన్త: శాకునం సూక్తం స్వస్తిసూక్తసమన్వితమ్ ।। 5.10 ।।

పరీత్యాన్త: ప్రవిశ్యైవ దేవం ధ్యాయన్త ఏవ వై।

ద్వారదక్షిణభాగే తు స్థాపయేదిష్టకాశ్శిలా: ।। 5.11 ।।

ఏకాక్షరాత్సూక్తాన్తే (1)చతుర్వేదాదిమన్త్రత:।

ఉత్తరాగ్రం తు పూర్వస్యాం ప్రాగగ్రం చైవదక్షిణే (1.) ఖ. చతుర్వేదాదిమన్త్రకై: అ. ।। 5.12 ।।

ప్రతీచ్యాముత్తరాగ్రం స్యాదుదీచ్యాం పూర్వశీర్షకమ్।

మధ్యే రత్నం సువర్ణం వా ధ్రువసూక్తం జపన్న్యసేత్ ।।5.13 ।।

అథాత: శయనాత్ప్రాచ్యామగ్నావాహవనీయకే।

పౌరూషం విష్ణుసూక్తం చ వైష్ణవం చ తత్ర: పరమ్ ।।5.14 ।।

ఏకాక్షరాదిసూక్తం చ దిగ్దైవత్యసమన్వితమ్।

(2)దశకృత్వస్తథా హుత్వా సర్వ పూర్వవదాచరేత్ (2.) ఆ. దక్షిణాగ్నౌ తథాహుత్వా.।।5.15 ।।

తథైవ గోపురాణాఞ్చ సన్నో్సద్వారదక్షిణే।

ప్రవేశదక్షిణే న్యాసో గోపురాణాం విశిష్యతే ।।5.16 ।।

ప్రాకారాణాం చ సర్వేషామైశాన్యే నైర్ఋుతేఽథవా।

ప్రాగ్ద్వారాద్దక్షిణే కుర్యాదిష్టకాస్స్నపనాలయే ।।5.17 ।।

ఆస్థానమణ్డపాదీనామైశాన్యే ప్రథమేష్టకామ్।

(3)నాస్తి చేత్తత్ర తద్భిత్తి: భిత్త్యైశాన్యేఽథవా న్యసేత్ (3.) ఆ. అస్యశ్లోకార్ధస్య స్థానే ఏవమేవ ప్రకారేణ హీశాన్యాం భిత్తిరేవ వా. ఇతి ఖ కోశే దృశ్యతే। ।।5.18 ।।

శాలాశ్రయాణాం సర్వేషాం నాచరేత్ప్రథమేష్టకామ్।

మహానసస్య చాగ్నేయ్యాం కల్పయేత్ప్రథమేష్టకామ్ ।।5.19 ।।

(4) శాలాదీనాం తు సర్వేషాం సభ్యమౌపాసనం తు వా।

ప్రాకారేషు యజేత్తత్తత్పరివారాధిదైవతమ్ (4.) సాలాశ్రయ. ఇత్యాది. ।।5.20 ।।

ద్వారేషు ద్వారపాలానాం యజేన్మన్త్రాంశ్చ గోపురే।

చతుర్వేదాదిమన్త్రాంశ్చ వారుణం స్నపనాలయే ।।5.21 ।।

శ్రీభూమిసూక్తమన్త్రాస్తు యజేదాస్థానమణ్డపే।

హవీరక్షకదైవత్యం శ్రీభూసూక్తం మహానసే ।।5.22 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ।

ప్రాకారాదిషు సర్వేషు చైకామేవ శిలాం న్యసేత్ ।।5.23 ।।

ఆలయే పరివారాణాం తత్తన్మన్త్రం సవైష్ణవమ్।

అష్టోత్తరశతం హుత్వా సన్న్యసేచ్చతురిష్టకా: ।। 5.24 ।।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం ఖిలోక్తవత్।
గర్భన్యాసప్రకార:

గోపురవ్యతిరిక్తానాం గర్భన్యాసం ప్రకల్పయేత్ ।। 5.25 ।।
కేచిన్మహానసస్యాపి గర్భమాహుర్మునీశ్వరా:।
న్యసేద్గోపురగర్భే తు సౌవర్ణద్వారదేవతా: ।। 5.26 ।।
గర్భే మహానసస్యాపి పఞ్చాగ్నీన్ హవిరక్షకమ్।
గర్భాణి చాలయోక్తాని ఫేలాయాం పూర్వవన్న్యసేత్ ।। 5.27 ।।
ఖిలోక్తేనైవ మార్గేణ గర్భఫలాం ప్రకల్ప్య చ।
గర్భద్రవ్యాణి చాహృత్య తత్ర సన్న్యస్య మన్త్రత: ।। 5.28 ।।
పిధాయ చ పిధానేన ధాన్యరాశ్యుపరి న్యసేత్।
రాత్రావేవ నిధాతవ్యం శుభాంశే చ స్థిరోదయే ।। 5.29 ।।
ఊర్ధ్వాననే శుభైర్యుక్తే రాశౌ శుద్ధేఽష్టమే వ్యయే।
బ్రాహ్మణ: పట్టికోర్ధ్వే తు ఉపానోర్ధ్వే తు భూమిప: ।। 5.30 ।।
తథైకైకాంగులన్యూనే సన్న్యసేద్వైశ్యశూద్రయో:।
ద్వారస్య దక్షిణే భాగే భిత్తిమధ్యే త్రిభాగత: ।। 5.39 ।।
ధాతుస్సమీపే న్యస్తవ్యమితి శాస్త్రస్య శ్నిశ్చయ:।
తత్ర విష్ణుం స్మరన్ బుద్ధ్యా స్నపనం చార్చనం తథా ।। 5.32 ।।
అధివాసం చ హోమం చ ఖిలోక్తివిధినా చరేత్।
మూర్ధేష్టకాన్యాస:

సమాప్తే తు విమానే తు పునర్మూర్ధేష్టకాం న్యసేత్ ।। 5.33 ।।
పూర్వోక్తలక్షణోపేతా: శిలా వా పఞ్చవేష్టకా:।

గృహీత్వా స్థూపిశూలం చ సర్వమాద్యేష్టకోక్తవత్ ।। 5.34 ।।

అధివాసం చ హోమం చ స్నపనం చార్చనాదికమ్।

న్యక్షాదీన్ ధాన్యపీఠే తు పూజయేత్త్రాగుపక్రమాత్ ।। 5.35 ।।

(1)స్థూప్యాధారేష్టకాయాం తు పూజయేత్త్రకృతిం పరామ్।

ప్రాత: స్?నాత్వా విధానేన (2)స్రగ్వస్త్రాలంకృతో గురూ: (1.) స్థూపికాయష్టికాయాం ఈ. (2.) శుక్లవస్త్రాద్యలఙ్కృత: ఖ. ।। 5.36 ।।

పూర్వోక్తైరేవమన్త్రైస్తు సన్న్యసేన్మూర్ధ్ని చేష్టకా:।

భూమిసూక్తం సముచ్చార్య స్థూప్యాధారేష్టకాం న్యసేత్ ।। 5.37 ।।

'ఆత్వాహర్షే' ఙ సూక్తేన స్థూపిశూలం పునర్న్యసేత్।

తత్తద్దిక్షు విమానేశాన్ సమావాహ్య ర్చయేత్పున: ।। 5.38 ।।

విమానదేవతా కల్పనమ్

దక్షిణాదిదిశి ద్వారే ద్వారాగ్రే న్యక్షమర్చయేత్।

తద్వశేనేతరాన్కుర్యాత్సర్వానేతాన్బహిర్ముఖాన్ ।। 5.39 ।।

ద్వారేషు ద్వారపాలాంశ్చ ప్రకల్ప్యాఽవాహ్య పూజయేత్।

ద్వారాపాలాన్ ప్రకుర్వీత కించిద్ద్వారనిరీక్షకాన్ ।। 5.40 ।।

అన్తరాలం యది భవేత్తత్ర వైపార్శ్వయో: క్రమాత్।

వక్రతుణ్డం చ దుర్గా చ బహిర్భిత్తౌ ప్రకల్పయేత్ ।। 5.41 ।।

అగ్రమణ్టపభిత్తౌ వా పాదవర్గే ప్రకల్పయేత్।

పాదవర్గే గలే చైవ విమానే పరిత: క్రమాత్ ।। 5.42 ।।

ప్రాగాది పురుషార్దీస్తాన్ పాదవర్గే ప్రకల్పయేత్।

ఉపానార్ధాంశమాత్రేణ విమానేశాన్ప్రకల్పయేత్ ।। 5.43 ।।

(3)ఇన్ద్రం చ దక్షిణామూర్తి నారసింహం పితామహమ్।

ప్రాగాది కల్పయేదేతాన్ గలే లక్షణసంయుతాన్ (3.) ఇన్ద్రాదిదిశి ద్వారే వా ద్వారదేవం సమర్చయేత్. ఈ. ।। 5.44 ।।

అథవా పురుషాదీంస్తు వారాహం నారసింహకమ్।

సుఖాసీనం హయగ్రీవం కల్పయేదథవా గలే ।। 5.45 ।।

(1)ధ్రువబేరసమం వాపి పాదహీనమథాపి వా।

అర్ధం త్రిభాగాదేకం వా తేషాముత్సేధ ఉచ్యతే (1.) సుఖాసనం. ఆ.।। 5.46 ।।

తథా కోణేషు గరుడం ప్రస్తరోపరి కల్పయేత్।

ఆలయేష్వన్యదేవానాం (2)వాహనాని ప్రకల్పయేత్ (2.) వాహనం. న చ కల్పయేత్. ఆ.

।। 5.47 ।।

మృగేన్ద్రమథవా కుర్యాత్ సర్వదేవాలయేషు చ।

తేషామభిముఖే కుర్యాత్ కుణ్డమైపాసనం తథా ।। 5.48 ।।

కుమ్భం చ సాధయిత్వైవ కలశై: ప్రోక్ష్య సప్తభి:।

హౌత్రం ప్రశంస్య విధినా తత్తన్మన్త్రం శతాష్టకమ్ ।। 5.49 ।।

వైష్ణవేన సమాయుక్తం వ్యాహృత్యన్తం జుహోతి వై।

ప్రాత: స్నాత్వా సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 5.50 ।।

సప్తవింశతిభోగైశ్చ(3) నిత్యమర్చనముత్తమమ్।

త్రయోదశోపచౌశ్చ మధ్యమం పూజనం స్మృతమ్ (3.) భేదైశ్చ ఖ. ।। 5.51 ।।

పుష్పమన్నసమాయుక్తం నిర్వపేదధమే బలిమ్।

యత్ర యత్రైవ వా భక్తిర్యజమానస్య జాయతే ।। 5.52 ।।

ప్రతిష్ఠాప్యార్చనం నిత్యం కారయేత్తత్ర తత్ర వై।

ద్వారేశాన్ పాదవర్గేషు గోపురేషు ప్రకల్పయేత్ ।। 5.53 ।।

గలే విమానే తాన్ దేవాన్ కల్పయిత్వా సమర్చయేత్।

అథవా నారసింహ వా దుర్గీ వాపి సుదర్శనమ్ ।। 5.54 ।।

కల్పయిత్వా సమావాహ్య నిత్యం పూర్వవదర్చయేత్।

ఏతేషాం కౌతుకం చైవ కర్తుమిచ్ఛతి చేత్తథా ।। 5.55 ।।

కౌతుకం చ ప్రతిష్ఠాప్య తదగ్రే నిత్యమర్చయేత్।

(1)కల్పయిత్వాఽథవా పీఠం తత్తత్పర్శ్వే సమర్చయేత్ (1.) అత్ర కల్పయేద్వా యథోక్తే తు విష్వక్సేనం సమర్చయేత్' ఇతి ఖ. కోశే దృశ్యతే. ।। 5.56 ।।

ప్రాగాదిచతురో(2) వేదాన్ పూజయేత్స్నపనాలయే।

తథైవ యాగశాలాయాం శక్రమాస్థానమణ్డపే (2.) ఆ. దేవాన్. ।। 5.57 ।।

వరుణం యాదసాం నాథం జలక్రీడార్థమణ్డపే।

మణ్డపేష్వథవాఽన్యేషు తత్తద్దిక్పాలసంయుతమ్ ।। 5.58 ।।

విష్వక్సేనం సమభ్యర్చ్య యథాశక్తి నివేదయేత్।

ఏతేషు చ సమాప్తేషు వాస్తుహోమావసానకే ।। 5.59 ।।

కుమ్భం సంసాధ్య విధినా తత్తన్మన్త్రం సవైష్ణవమ్।

వ్యాహృత్యన్తం యజిత్వా తు పునరావాహ్య పూజయేత్ ।। 5.60 ।।

మణ్డపాదిషు దేవేశం సంస్థాప్య చ శుభోదయే।

సప్తవింశతిభోర్గశ్చ(3) సమ్పూజ్యాన్త: ప్రవేశయేత్ (3.) ఆ. భేద్రైశ్చ ।। 5.61 ।।

ఆధాయ యాగశాలాయాం ముహూర్తే హవ్యవాహనమ్।

వైష్ణవేన శతం హుత్వా నిత్యహోమం సమాచరేత్ ।। 5.62 ।।

హవీరక్షకమాగ్నేయ్యాం పూజయేత్తు మహానసే।

దేవదేవం సమభ్యర్చ్య పశ్చాత్పాకక్రియాం చరేత్ ।। 5.63 ।।

మణ్డపాదిషు కుడ్యేషు సుధాకర్మక్రియోపరి।

దేవస్య విజయక్రీడావిగ్రహేషు యథారుచి ।। 5.64 ।।

యద్యదిచ్ఛతివై(4) కర్తా తత్తదాభాసకర్మణా।

(5)సర్వలక్షణసంయుక్తం కల్పయిత్వాఽతిసున్దరమ్ (4.) కర్తు తత్ర చైవ స కర్మణా. (5.) ఖ. సర్వాలఙ్కార సంయుక్తమ్, ।। 5.65 ।।

అమన్త్రకాక్ష్యున్మేషాన్తే వాస్తుహోమం జుహోతి చ।

అక్ష్యున్మేషం తథా కృత్వా పూర్వోక్తేన విధానత: ।। 5.66 ।।

ధ్రువశుద్ధిం చ కృత్వా తు కుణ్డమౌపాసనం న్యసేత్।

కుమ్భం సంసాధ్య? విధినా కలశై: ప్రోక్ష్య సప్తభి: ।। 5.67 ।।

కుమ్భం వేద్యాం సమారేప్య (తస్మిన్ప్రతిసరం తథా।

ఔపాసనం చ కృత్వైవ) హౌత్రం చైవ ప్రశంసయేత్ ।। 5.68 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ।

హుత్వా తదుక్తమన్త్రాంశ్చ శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।। 5.69 ।।

ప్రాతరావాహ్య సమ్పూజ్య హవీం?షి చ నివేదయేత్।

త్రివేదిసహితం పీఠం తత్తదగ్రే ప్రకల్పయేత్ ।। 5.70 ।।

తత్రాఽవాహ్య సమభ్యర్చ్య పూజనాన్తే విసర్జయేత్।

ఏవమేవ పటాభాసబిమ్బానాం స్థాపనార్చనే ।। 5.71 ।।

(1) ఏవం మూర్ద్వేష్టకాన్యాసే విమానస్య కృతే సతి।

శూలగ్రహణర్మేణ గృహీత్వా శూలమత్ర తు (1.) హేమమూర్ద్వే తు సన్న్యస్య ఆ. ।। 5.72 ।।

శూలం సంస్థాప్య విధివత్ ధ్రువబేరం ప్రకల్పయేత్(2)।

గృహీత్వా వా శిలాం సమ్యక్స్థాపయిత్వా తదుక్తవత్ (2.) అత్ర ।। 5.73 ।।

బేరేషుయోగాదిభేదా:

కారయేద్ధ్రువబేరం తు యోగభోగాదిభేదత:।

ఆసనం శయనం చైవ స్థానకం చేతి తత్త్రిధా ।। 5.74 ।।

చతుర్విధం తదేకైకం యోగం భోగం తథైవ చ।

వీరం చ విరహం చైవ పూర్వమేవ మయోదితమ్ ।। 5.75 ।।

చకుశఙ్ఖధరం దేవం యోగం భోగం ప్రకల్పయేత్।

చక్రశఙ్ఖగదాయుక్తం వీరమార్గేణ కల్పయేత్ ।। 5.76 ।।

గదాం (3)వామే వరే పాణౌ కల్పయేద్విజయాయ వై।

నిరాయుధం తథా దేవం విరహం పరికల్పయేత్ (3.) అధ్యాయసమాప్తి: దృశ్యతే. ఖ. కోశే (4.) పద్మం ఆ. ।। 5.77 ।।

తామ్రజం ధ్రువబేరం చేద్వ్యక్తం సర్వాఙ్గసున్దరమ్।

కారాయిత్వా ప్రతిష్ఠాప్య తథా పర్వణి పర్వణి ।। 5.78 ।।

సుద్ధోద్రైరభిషిచ్యైవ వస్త్రాద్యైరపి భూషయేత్।

ఏకబేరప్రతిష్ఠా చేద్వర్ణహీనం శిలామయమ్ ।। 5.78 ।।

లౌహం వా బ్రాహ్మభాగే తు స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్।

ఏకబేరవిధానేన లోహబేరే ప్రతిష్ఠితే ।। 5.79 ।।

అర్చ్యమానే పునర్గుంప్తే చోరశత్రుభయాదిభి:।

స్థానే తస్య యథాలాభప్రమాణేన శిలామయమ్ ।। 5.80 ।।

సంస్థాప్య జఙ్గమం తస్మిన్ నిత్యపూజాం సమాచరేత్।

చోరశత్రుభయే శాన్తే సముద్ధృత్య పురాతనమ్ ।। 5.81 ।।

శిలాబేరాత్సమావాహ్య లోహబేరే సమర్చయేత్।

అథవా లౌహబేరస్య ప్రమాణేన శిలామయమ్ ।। 5.82 ।।

కృత్వాఽచలం ప్రతిష్ఠాప్య ధ్రువార్చాస్థాపనోక్తవత్।

లైహబేరం చ (1)తత్తస్మిన్ ఉత్సవా పరికల్పయేత్ (1.) యస్యోక్తం । ఖ. ।। 5.83 ।।

ధ్రువస్థిత్యనురోధేన పరివారాంశ్చ తాన్ సర్వాన్ తత్తదావరణేషు చ।

ధ్రువే స్థితే స్థితాన్కుర్యా దాసీనానాసనే స్థితాన్ ।। 5.84 ।।

ఆసీనాన్వా స్థితాన్వాపి శయనే పరికల్పయేత్।

విష్వక్సేనశ్చ విఘ్నేశో రోహిణ్యో మాతరస్తథా ।। 5.85 ।।

జ్యేష్ఠా చ సర్వదాఽఽసీనా ఇతి పూర్వజదర్శనమ్।

వాహ్వన్తం వా స్తనాన్తం వా నాభ్యన్తం వా ధ్రువస్య చ ।। 5.86 ।।

బ్రహ్మేశావమితం సూర్య తత్సమాన్వా ప్రకల్పయేత్।

తత్త్రిభాగైకభాగాదిమానై: కుర్యాచ్చ కౌతుకమ్ ।। 5.87 ।।

దేవేశాధికమానేన పరివారాన్న కల్పయేత్।

బేరాణాముపాదాన ద్రవ్యనియమ:

ధ్రువబేరం తు యద్ద్రవ్యం తద్ద్రవ్యేణ చ పార్షదాన్ ।। 5.88 ।।
విష్వక్సేనరవిస్కన్దా: దుర్గా గరుడ ఏవ చ।
శైలేఽపి (1)వా న దోషస్స్యాదితి పూర్వజదర్శనమ్ (1.) ఖ. చ. ।। 5.89 ।।
ధ్రువకౌతుకసంయుక్తే తథా వై పరిషద్గణా:।
ధ్రువార్చనం ధ్రువార్చాయాం విపరీతం న కారయేత్ ।। 5.90 ।।
బేరాణాం స్థాననియమ:

(ఏకబేరప్రతిష్ఠా చేద్బ్రాహ్మే సంస్థాపయేదితి

ధ్రువకౌతుకసంయక్తే మానుషే స్థాపయేదితి

బ్రాహ్మే తత్కౌతుకం స్థాప్యమితి పూర్వజదర్శనమ్)

బేరవిశేషాణాం ముఖనియమ:

ద్వారపాలా: ప్రకర్తవ్యా: కించిద్వారనిరీక్షకా:।
బహిర్ముఖా విమానేశా: ప్రాసాదాశ్రయమన్దిరా: ।। 5.91 ।।
ఈశానసోమయోర్మధ్యే దక్షిణాభిముఖోఽమిత:।
శ్రీభూతారిధ్వజామ్భోజయూథేశాశ్చక్షహా తథా ।। 5.92 ।।
కల్ప్యా బహిర్ముఖా ఏవ వీశస్త్వభిముఖో మత:।
దేవాగ్రే స్థాపయేదేతాంస్తత్తదావరణే పృథక్ ।। 5.93 ।।
అనపాయిన:

శ్రీభూతశ్చైవ గరూడ: ప్ర?థమావరణే స్థితౌ।

చక్రధ్వజాబ్జయూథేశా ద్వితీయావరణాదిషు ।। 5.94 ।।

ఏతేఽనపాయిన: ప్రోక్తా విష్వక్సేనసమన్వితా:।

ప్రాకారాశ్రయవాసా: స్యురన్యే వాస్తునిరీక్షకా: ।। 5.15 ।।

తప్తహాటకసఙ్కాశాం పద్మపత్రాయతేక్షణామ్।

తిసృభి: పుష్పచూడాభిర్లలాటోపరిశోభితామ్ ।। 5.96 ।।

సపద్మవామహస్తాన్తాం కక్ష్యాబద్ధఘనస్తనీమ్।

ప్రసారితేతరకరాం సర్వాభరణభూషితామ్ ।। 5.97 ।।

శ్రీవత్సాదిమబీజాం తాం ఫాల్గునే చోత్తరోద్భవామ్।

శ్రియం దక్షిణపార్శ్వే తు హంసనిర్యాఖ్యవాహినీమ్ ।। 5.98 ।।

వామపార్శ్వే మహీం శ్యామాం సర్వాభరణభూషితామ్।

వైశాఖే రేవతీజాతాం దధతీం దక్షిణేఽమ్బుజమ్(1) (1.) అబ్జకమ్. ఆ. ।। 5.99 ।।

ప్రసారితేతరకరాం ప్రసన్నేన్దునిభాననామ్।

మహాచాతకవాహాం తాం లక్ష్మీపూర్వాక్షరాన్వితామ్ ।। 5.100 ।।

శ్రీభూమ్యో: కేచిదిచ్ఛన్తి వ్యత్యయేన కరద్వయమ్।

మార్కణ్డేయభృగూ

ఏకజానుక్రమాసీనో భిత్తిమూలే తు దక్షిణే ।। 5.101 ।।

సోపవీతో జటామౌలి: రోహిణీశోఽథ ఫాల్గునే।

తప్తహాటకసంకాశో మార్కణ్డేయస్తు పూజక: ।। 5.102 ।।

వామపార్శ్వే భృగు: కార్యో జాతిహిఙ్గులికప్రభ:।

వైశాఖే రోహిణీజాత: ఖ్యాతీశ: పుష్పపాణిక: ।। 5.103 ।।

అత్రానుక్తం తు తత్సర్వం పురాణస్యోక్తవద్భవేత్।

బ్రహ్మశంఙ్కరౌ పద్మాసనే సమాసీనో రుక్మవర్ణశ్చతుర్ముఖ: ।। 5.104 ।।

కలశాక్షమాలాపాణి: జటామౌలిశ్చతుర్భుజ:।

హంసోఽస్య వాహనం ప్రోక్తం సావిత్రభృతిరుచ్యతే ।। 5.105 ।।
చైత్రేఽభిజితి సఞ్జాతోంఽబరీషశ్శౌషికస్యతు (?)।
కమణ్డలుధ్వజశ్చాపి బ్రహ్మఖ్యో దక్షిణే ధ్రువాత్ ।। 5.106 ।।
ఉత్తరే ధ్రువబేరస్య ప్రవాలాగ్ని నిభో భవేత్।
టంకైణధృత్ చతుర్బాహుర్వ్యాఘ్రచర్మామ్బరో హర: ।। 5.107 ।।
సోఽర్ధచన్ద్రజటామౌలి: పిఙ్గనేత్రైస్త్రిభిర్యుత:।
ఆర్ద్రాజో మార్గశీర్షే తు శివశ్చణ్డీశశైషిక: ।। 5.108 ।।
దక్షిణాభిముఖశ్చైవ వృషభధ్వజవాహన:।
పార్వతీశశ్శూలపాణి:(1) పూజ్యశ్చాత్ర పినాకవాన్ (1.) శూకహేతి: ఖ. ।। 5.109 ।।
కౌతుకద్వితీయావరణే శివాదయ:

శివ: శుభేశ్వర: శ్యామ: సవారికలశధ్వజ:।
భేరీశబ్దరవో రక్తవాసాశ్చ గజవావహన: ।। 5.110 ।।
విశ్వ: శ్యామనిభశ్చైవ శుద్ధేశో వేదికేతుక:।
హయశ్చ వాహనం తస్య మిత్రశ్శ్యామోఽరుణామ్బర: ।। 5.111 ।।
స్రువధ్వజశ్చ మిత్రేశ: అత్రి: శ్యామస్సతీశ్వర:।
జుహుధ్వజో రక్తవర్ణో రురువాహన ఏవ చ ।। 5.112 ।।
మాఘమాసే తు రోహిణ్యాం జాతాస్తే తు బహిర్ముఖా:।
సనత్కుమారసనకసనాతనసన్దతా: ।। 5.113 ।।
హేమాభా: శుక్లవసనా: తైష్యమాసే తు పుష్యజా:।
(2)కూర్చధ్వజా ఇతి ధ్యేయాస్సర్వే తే బ్రహ్మచఖరిణ: (2.) కూర్చచూడా: ఖ. ।। 5.114 ।।
ధాత్రాదయో ద్వారదేవా:

వేణుపత్రనిభో ధాతా రథయాన ఉదఙ్ముఖ:।

(3)పుష్పకేతు: సన్ధినీశో రక్తవస్త్రశ్చ దక్షిణే (3.) పుష్పకేతుశ్చ సంస్థీశ: ఖ.

।। 5.115 ।।

విధాతా శుకపత్రాభ ఊర్ధ్వేశో గజవాహన:।

సర్పధ్వజ: శుక్లవస్త్ర: పూజ్యావేతౌ కవాటయో: ।। 5.116 ।।

భువఙ్గో దక్షిణశిరా ఉత్తరాఙ్ఘ్రి: ఖలోచన:।

ప్రీతీశోఽగ్నిశిఖాకేతుర్నీలోత్పలదలప్రభ: ।। 5.117 ।।

హస్తజో మాఘమాసే తు హదీ వృషభవాహన:।

పతఙ్గోఽధోముఖశ్చోర్ధ్వ: శుక్లాభ: పౌష్యహస్తజ: ।। 5.118 ।।

భరణీశ ఉత్తరశిరా: అశ్వయానధ్వజస్తథా।

కవాటోర్ధ్వశిలాశ్లిష్ట: (4)పూజ్యో రక్తామ్బరోఽమల: (4.) పూజయేద్దక్షిణోత్తరే. ఖ.

।। 5.119 ।।

పతిరో హేమవర్ణాభ: కిఞ్చిద్ధాటకమిశ్రిత:।

ఉదఙ్ముఖో రక్తవస్త్రో వృషాఙ్కో గజవాహన: ।। 5.120 ।।

నాగేశో మాఘమాసే తు తథా హస్తర్క్షజ: స్మృత:।

వరణో హేమపద్మాభ: కిఞ్చిద్ధాటకమిశ్రిత: ।। 5.121 ।।

ధరణీశ: ఫాల్గునే తు హస్తజో రథవాహన:।

శరధ్వజోఽత్ర పూజ్యశ్చ (1)ద్వారభాగే తు వామత: (1.) ద్వారవామే యథావిధి. ఆ.

।। 5.122 ।।

(ధాత్రాద్యా హస్తజాస్సర్వే క్రమాదాశ్వయుజాదిషు)।

ద్వారే ద్వారే తు ధాత్రాదీన్ షడేతాన్సమ్యగర్చయేత్।

మణికాదయో ద్వారపాలా:

మణికం రక్తవర్ణం చ (2)శుకపత్రామ్బరం తథా (2.) శతపత్రామ్బరస్తథా. ఖ. ।। 5.126 ।।

ఉపవీతాజినోద్దీప్తం పిఙ్గలాక్షం జటాధరమ్।

హృదయేఽఞ్జలిసంయుక్తం సన్ధ్యానాథం స్రువధ్వజమ్ ।। 5.124 ।।

స్థితం ద్వారం సమీక్ష్యైవ ద్వారనిర్గమదక్షిణే।

చైత్రే మాసే చ రోహిణ్యాం జాతం ద్విభుజమర్చయేత్ ।। 5.125 ।।

వామే సన్ధ్యాం చ హేమాభాం హృదయేఽఞ్జలిసంయుతామ్।

సౌమ్యజాం శ్రవణే మాసి ద్విభుజాం కుసుమామ్బరామ్ ।। 5.126 ।।

తస్య ద్వితీయద్వారస్య బహి: పార్శ్వే చ దక్షిణే।

శాతాతపం చ దివ్యేశం కుశధ్వజమృషీశ్వరమ్ ।। 5.127 ।।

చైత్రే తు రోహిణీజాతం జటామౌలిం చతుర్భుజమ్।

స్ఫటికాభం నీలవస్త్రం రురువాహనమర్చయేత్ ।। 5.128 ।।

(3)తాపసం వామపార్శ్వే తు శ్యామాభం రురువాహనమ్।

ఫాల్గునే పుష్యజం కూర్చధ్వజం సన్ధీశమర్చయేత్ (3.) తాపసో వామపార్శ్వే తు శ్యామవర్ణేఽహివాహన: ఆ. ।। 5.129 ।।

శ్రీభూత: రక్తామ్బరధరం చైవ ద్విభుజం జటిలం తథా।

సోపానమధ్యే శ్రీభూతమర్చయేద్వహిరాననమ్ ।। 5.130 ।।

విరాజేశం భూతకేతుం జ్యేష్ఠమాసే ధనిష్ఠజమ్।

న్యక్షాదయ:

న్యక్షో దూర్వాఙ్కురాభశ్చ ప్రజ్ఞాప్తిశోఽరుణామ్బర: ।। 5.131 ।।

(1)శ్యేనయానధ్వజో దణ్డపాణిర్వీరరవధ్వని:।

రోహిణ్యాం మార్గశీర్షే తు మాసి జాతో బహిర్ముఖ: (1.) ఖ. శ్యేనవాహధ్వజ. ।। 5.132 ।।

వివస్వాన్ రక్తవర్ణశ్చ తద్వైవోత్సాదినీపతి:।

భిణ్డివాలధ్వజశ్చైవ (2)దణ్డీ గవయవాహన: (2.) ఖ. దిణ్డికారథవాహన:।। 5.133 ।।

ప్రోష్ఠపాదే మఘోద్భూతో ద్విభుజో నీలవస్త్రక:।

మిత్రో బహుప్రజానాథో శరభాణ్డనిభస్తథా ।। 5.134 ।।

కపోతవాహనశ్చైవ మేఘనాదరవస్తథా।

ద్విభుజో (3)రక్తవర్ణశ్చ పూపకేతుర్హలాయుధ: (3.) ఖ. రక్తవస్త్రచ ।। 5.135 ।।

జ్యేష్ఠాజో మాసి వైశాఖే ధామపాలస్తు పశ్చిమే।

ఏష (4)పఙ్క్తీశనామాం హి భిత్తావభిముఖేఽర్చయేత్ (4.) ఖ పఙ్క్త్యం. ।। 5.136 ।।

క్షత్తా పద్మనిభశ్చైవ వాణీనాథిస్సితామ్బర:।

కుశధ్వజశ్చక్రహేతిస్సావాద్రాణ్?ికవాహన:(5) (?) (5.) మహిషవాహన ఇతి కేచిత్.

।। 5.137 ।।

శ్రావణే శ్రవణోద్భూతో ?ద్విభుజ: పూజ్య ఉత్తరే।

హవి:పాల. హవి: పాలోఽసితో విద్యుత్పతి: కాలాగ్నిశూలధృత్ ।। 5.138 ।।

రోహిణ్యాం మార్గశీర్షే తు జాతో రక్తామ్బరస్తథా।

పుష్పేశ: పుష్పేశ: పుష్పవచ్ఛ్యామ: (6)తథాపి నరవాహన: (6.) క. తథా విరలవాహన.

।। 5.139 ।।

పుష్పాయుధో మానకేతు: చేత్రేఽనూరాధజస్తథా।

బలీశో (7)బాలికేశోఽద్రిధ్వజో దణ్డీ సితాసిత: (7.) వాలకేశ: ఖ. ।। 5.140 ।।

మృగేన్ద్రవాహనశ్చైత్రే సౌమ్యజో రక్తవస్త్రధృత్(1)।

ఇన్ద్రాదయో లోకపాలా:

ఇన్ద్రస్సస్యనిభ: శ్యామో ద్విభుజ: కులిశాయుధ: (1.) అత్ర అధ్యాయసమాప్తి: ఖ. కోశే.

।। 5.141 ।।

శచీశ: పీతవస్త్రశ్చ జ్యేష్ఠాజ: శ్రావణే తథా।

(2)కిరీటీ ముకుటీ దణ్డీ చఖసీనశ్చేన్ని రాయుధ: (2.) ఖ. కిరీటీ ముకుటీ దణ్డీ

।। 5.142 ।।

సర్వాభరణభూషిత:। వేణుధ్వజో మేధరవో గజవాహశ్శచీపతి: ।। జకారబీజసయుక్త: ఇన్ద్రశ్శచ్యా: పతిస్తథా। పురుహూతస్తథా ప్రోక్త: పురున్దరమథార్చయేత్ ।। అభ్యన్తరముఖఞ్చైఇమిన్ద్ర చైవ సమర్చయేత్। ఆగ్నేయ్యా కార్తికే మాసి వహ్నిజాఽతస్స ఏవ హి ।। కింశుకీపుష్పసఙ్కాశశ్శక్తిపాణిశ్చ కుణ్డలీ। కేయూరాభరణశ్చైవ శుకపిఞ్చామ్బరస్తథా ।। కపిధ్వజో మేషవాహ. స్వాహాపతిరథాపి వా। రకారబీజసంయుక్త: సర్వదముఖస్తథా ।। ఆసీనఞ్చ ప్రణమ్యైవ పూజయేచ్చ విశేషత:। యామ్యే మిథునమాసే తు భరణ్యాం జాత ఏవ చ శ్యామాభో రక్తవస్త్రశ్య వ్యాలధ్వజసమన్విత:। మహిషో వాహనశ్చైవ షకారం బీజమేవ చ ।। శుకాఙ్గీదేవీసహిత: ఘణ్టానాదరవస్తథా। కిరీటీ ముకుటీ దణ్డీ

పాశహస్తస్తథైవ చ ।। ఇతి పాఠో దృశ్యతే।

కృత్తికాస్వనలే జాతో మార్గశీర్షే తు మాసి వై।

కిఞ్చిత్కపుఞ్జసదృశో లోహితాక్షోఽజవాహన: ।। 5.143 ।।

దేవ్యౌ స్వాహా స్వధా తస్య శక్తిరాయుధమస్య వై।

ఫాల్గునే భరణీజాతో యమో నీలోత్పలప్రభ: ।। 5.144 ।।

సత్యవ్రతాపతిర్దణ్డీ పాశీ మహిషవాహన:।

ఆరమ్భాధిపతి సైష్యే మూలజో (3)భఞ్జనీపతిః (3.) రఞ్జనీపతిః, ఖ. రజనీపతి: క.

।। 5.145 ।।

శార్దూలవాహనశ్చైవ శూలపాణిస్త్రిలోచన:।

చైత్రే శతభిషగ్జాతో వరుణో నీలవర్ణక: ।। 5.146 ।।

దణ్డపాశకరో రక్తామ్బరో ద్విరదవాహన:।

కనకేశస్సింహకేతు: ప్రతీచ్యాం ప్రాఙ్ముఖ: స్థిత: ।। 5.147 ।।

వాయు: స్వచ్ఛామ్బుసఙ్కాశశ్శూలపాణిశ్చ ఖడ్గధృత్।
స్వాతిజ: కార్తికే మాసి దేవీ తస్యాఞ్జనా మతా ॥ 5.148 ॥
పీతామ్బరధరో వీర: కృష్ణసారరథధ్వజ:।
కుబేరో దణ్డపాణిస్తు సహంసరథవాహన: ॥ 5.149 ॥
త్రిపాద్యవనలానాథ: శ్రవిష్ఠాజశ్చ కార్తికే।
శ్యామో రక్తామ్బరధర ఉదీచ్యాం దక్షిణాముఖ:, ॥ 5.150 ॥
ఆర్ద్రాయాం మార్గశీర్షే తు జాత ఈశాన ఉచ్యతే।
పాటలీకుసుమాభస్తు వృషభధ్వజ వాహన: ॥ 5.151 ॥
త్రిలోచనోఽమ్బికానాథ: శూలపాణిశ్చచర్మధృత్।
మార్తాణ్డ: పద్మహస్తశ్చ పుష్యే మణ్డలసంయుత: ॥ 5.152 ॥
చతుష్పాదో ద్విపాదో వా పలాశకుసుమప్రభ:।
శ్రావణే హస్తజో దేవ్యై రేణుకా చ సువర్చలా ॥ 5.153 ॥
సప్తసప్తిసమాయుక్తో రథో వాహనముచ్యతే।
(1)అనూరుస్సారథిస్సర్పో ధ్వజస్తురగ ఏవ వా (1.) ఖ. అరుణ: ॥ 5.154 ॥
విష్వక్సేన:

శాన్తస్సోమేశయోర్మధ్యే హ్యాసీనో దక్షిణాముఖ:।
శ్రీవత్సం బ్రహ్మసూత్రం చ వినా సర్వం హరేరివ ॥ 5.155 ॥
ప్రలమ్బసూత్ర పదవ్యుత్పత్తి:

ప్రలమ్బాసురసఙ్గామే హ్యపవీతం తు శార్ఙ్గిణ:।
తదాయుధపరిచ్ఛిన్న మేకసూత్రం ప్రలామ్బితమ్ ॥ 5.156 ॥
(2.) అత్రావ్యవహితోత్తరం అఘోరక: సంహితాసు ప్రస్తుత.

తదభ్యర్థనయా తచ్చ తథైవ ధృతమేవ హి।

(3)లమ్బయజ్ఞోపవీతిత్వం తత: ప్రభృతి శార్ఙ్గిణ: (3.) ఖ. ప్రలమ్బ బ్రహ్మసూత్రిత్వం.

।। 5.157 ।।

తదసాధారణం నామ లోకేఽస్మిన్ ప్రథితం పృథు(4)।

తత్సూత్రం లమ్బితం ఛేదాద్గత్వాఽధో దక్షిణస్తనాత్ (4.) క. పృథక్. ।। 5.158 ।।

ఆకుఞ్చ్య దక్షిణం పాదం వామం పాదం ప్రసార్య చ।

జయయా సార్ధమాసీన: పుష్పహస్తోఽగ్నిసన్నిభ: ।। 5.160 ।।

గదాశక్తికరో వాఽథ పూజ్య: స్థానాభివృద్ధయే।

చతుర్భుజో యది భవేచ్ఛఙ్ఖచక్రే గదావరౌ ।। 5.161 ।।

సస్యశ్యామనిభౌ దేవ్యౌ సర్వమన్యచ్చ పూర్వవత్।

పూర్వాషాఢాసముద్భూతో మాసి భాద్రపదే తథా ।। 5.162 ।।

ధ్రువకౌతుకసంయుక్తముత్తమం పరిచక్షతే।

మధ్యమం చైకబేరం స్యాదధమం పీఠపూజనమ్ ।। 5.163 ।।

గ్రామస్య యజమానస్య చానుకూలప్రమాణత:।

విష్వక్సేనం ప్రకుర్వీత మూలబేరవశాత్తు వా ।। 5.164 ।।

ఆయాదయో న కర్తవ్యా మూలబేరవశాద్యది।

గరుత్మాన్ గరుడో వేదమూర్తిస్తు తప్తహాటకసన్నిభ: ।। 5.165 ।।

శుపిఞ్ఛామ్బరధరో ఝల్లరీఖలాయుత:।

కిఙ్కిణీజాలసంయుక్త: కుణ్డలాఙ్గదహారధృత్ ।। 5.166 ।।

(1)ఛన్నవీరోత్తరాబద్ధ: కౌబేరమకుటోజ్జ్వల:।

త్రైష్యే స్వాతిదినే జాత: తథా శ్వసనవాహన: (1.) ఖ. ఛత్రవీరోదరావద్ధ:. ।। 5.167 ।।

త్రివృత్తస్య శిరస్సామ గాయత్రం చక్షురేవ చ।

ఆత్మా స్తోమాహ్వాయం సామ వామదేవ్యం తనుస్తథా ।। 5.168 ।।

బృహద్రథన్తరే పక్షౌ యజ్ఞాయజ్ఞియపుచ్ఛక:।
ఛన్దాంస్యఙ్గాని వై తస్య యజూంషి చ శఫా: స్మృతా: ।। 5.169 ।।
ఏవం ధ్యాత్వాఽర్చయేదీశం వాహనానాం తు వృద్ధయే।
వక్రతుణ్డ:

ప్రవాలాభశ్చతుర్బాహురేకదంష్ట్రో గజానన: ।। 5.170 ।।
చైత్రే మాసే శ్రవిష్ఠాజ: కదలీమోదకేక్షుఘృత్।
అనన్త:

దక్షిణే గోపురాద్వాహ్యే వామేఽనన్తస్సితప్రభ: ।। 5.171 ।।
ఆశ్రేషాజశ్చ వైశాఖే ద్విబాహుశ్చ సురాపతి:।
ఫణామణ్డలమధ్యస్థ: ప్రాఞ్జలిర్భుజగాధిప: ।। 5.172 ।।
భౌమ: శక్తిపాణిస్తథా భౌమ: కదమ్బకుసుమప్రభ:।
దేవీ చ కుముదా తస్య వరాహో వాహనం తథా ।। 5.173 ।।
పూర్వాషాఢాసముద్భూతో జ్యేష్ఠమాసే కుజస్తథా।
శనైశ్చరః సౌరిం కృష్ణనిభం కుర్యాత్ (1)కుశచీరామ్బరం తథా (1.) ఖ. శుకపిఞ్ఛామ్బరం.

।। 5.174 ।।
మాఘమాసే తు రేవత్యాం జాతం నీలోత్పలధ్వజమ్।
స్యన్దనం వాహనం తస్య వరాహోరగసంయుతమ్ ।। 5.175 ।।
బృహస్పతి: కుర్యాద్బృహస్పతిం పీతం కదలోవనమధ్యగమ్।
కుశధ్వజం హంసరథం పుష్పశ్యామామ్బరోజ్జ్వలమ్ ।। 5.176 ।।
ఆషాఢే తిష్యసమ్భూతం తారాం దేవీం చ తస్య వై।
బుధ:

బుధం (3)సస్యనిభం కుర్యాచ్చరబాణాసనాన్వితమ్ (3.) ఖ.శ్యామనిభం

।। 5.177 ।।

(4)బుద్ధాదేవీసమాయుక్తం వామదేవాశ్వవాహనమ్।

శ్రావణే చ శ్రవిష్ఠాతజం దర్పణం ధ్వజమేవ చ (4.) ఖ. సిద్ధా. ।। 5.178 ।।

శుక్ర:

శుక్రో రజితవర్ణశ్చ జటాభృద్వల్కలామ్బర:।

(5)జయన్తీశోఽమ్బరరథో మాఘమాసే తు భాగ్యజ: (5.) జయాధీశ: ।। 5.179 ।।

జాహ్రవీ

జాహ్రవీం శ్వేతరక్తాభాం పీతవస్త్రాం తథైవ చ।

విభజ్యైకదలం హస్తేనాఽఘ్రాయన్తీం తదమ్బుజమ్ ।। 5.180 ।।

అశ్వయుజ్మాసి రేవత్యాం జాతాం తాం లోహితధ్వజామ్।

సర్వాభరణసంయుక్తాం గఙ్గాం కుర్యాద్విచక్షణ: ।। 5.181 ।।

చన్ద్ర: ఆత్రేయం హరివత్కుర్యా(1) చ్ఛత్త్రమణ్డలమధ్యగమ్।

తత్ర రువక్మనిభం శ్వేతమిశ్రమావర్తకం(2) స్మృతమ్ (1.) ఖ. సితమణ్డల. (2.) ఖ. అహితకమ్. ।। 5.182 ।।

రాజానం ద్విభుజం కుర్యాద్రోహిణీవల్లర్భం తథా।

చైత్రే మృగశిరోజాతం సాశ్వస్యన్దనవాహనమ్ ।। 5.183 ।।

పద్మపీఠే సమాసీనాం మణ్డలే చోర్ధ్వకర్ణికై।

తథా ప్రసృతికే కుర్యాద్దేర్వీ ధృతకుశేశయామ్ ।। 5.84 ।।

శాతకుమ్భమయై: కుమ్భైర్దిగ్గజైరభిషేచితామ్।

క్రీడన్తీం విష్ణునా వాఽథ శ్రీదేవీం కారయేదబుధ: ।। 5.185 ।।

సప్తరోహిణ్య:

మయూరవాహ్ రోహిణ్య: కృకలాసధ్వజప్రియా:।

పుష్పామ్బరా: పుష్పహస్తా: శుకకఞ్చుకసంయౌతా: ।। 5.186 ।।

రోహిణీసమ్భవాస్తైస్యే నిత్యయం లోకప్రసాదకా:।

ధాత్రీ

(3.) చన్ద్రాదనన్తరం భవకుమారపపురుషాణాం వర్ణనం పౌర్వాపర్యేణ లభ్యతేఽన్యత్ర.

కుర్యాద్ధాత్రీం మహీరౌద్రీం దంష్ట్రాభ్యామప్యలఙ్కతామ్ ।। 5.187 ।।

బాలమౌల్యుత్తరాసఙ్గం తాం త్రిశూలాం చ షడ్భుజామ్।

రక్తోగ్రనయనాపాఙ్గీం భ్రూభఙ్గవికటోగ్రకామ్ ।। 5.188 ।।

(4)నరస్త్రీణామివ తనుమతిరౌద్రీం సమాచరేత్।

జ్యేష్ఠా కపాలవామహస్తాం చ రక్తకుఞ్చితమూర్ధజామ్ (4.) క. న స్త్రీణామివతద్వక్త్రమతిరౌద్రం, ।। 5.189 ।।

ఉగ్రష్టపీఠే సమాసీనామట్టహాససమన్వితామ్।

చైత్రే యామ్యర్క్షసఞ్జాతాముల్కాధ్వజసమన్వితామ్ ।। 5.190 ।।

త్రిపీఠకాఖ్యాపీఠే చ జ్యేష్ఠాం కుర్యాద్విచక్షణ:।

(5)ప్రసారాసనగాం స్థానే న (6)దైవే మానుషాంశకే (5.) ఖ. ప్రసారర్ధ్నగతాం. (6.) ఆ. న దైవే న చ మానుషే. ।। 5.191 ।।

వామహస్తేన సమ్పూర్ణం వహన్తీం నిధిభాజనమ్।

దక్షిణం పుష్పహస్తం చ కించిల్లమ్బోదరీం శుభామ్ ।। 5.192 ।।

సరక్తపుష్పవస్త్రాం తామతిపీనచలస్తనీమ్।

తస్యాశ్చ దక్షిణే పుత్రం తస్యా వాహుప్రమాణత: ।। 5.193 ।।

(1)పీతం సమ్భృషకం నామ శుక్లవర్ణాఽహితామ్బరమ్।

(2)తదాసనే సహాసీనం దణ్డపాణికమున్నతమ్ (1.) ఖ. పీతం స్పిష్టభగం నామ, (2.) ఆ. ఏకాసనే తథాఽఽసీనం. ।। 5.194 ।।

(3)వృషభాగం శిరస్తస్య పూర్వోక్తం కిఞ్చిదున్నతమ్।

వామే సుమాఞ్జలిం తస్యాస్సుతాం పరమలాలితామ్ (3.) ఖ. పుష్పభద్రం శిరస్తస్య, గ. పృష్ఠభాగంశిరస్తస్య. ।। 5.195 ।।

అర్ధసాచీకృతే తస్యా: స్వార్ధాసనసమా?స్థితే।

రక్తనీలపరీతాఙ్గీం (4)రక్తోత్పలకరామ్బుజామ్ (4.) ఖ. రక్తోత్పలకరామ్బువగమ్.

।। 5.196 ।।

ఏకపాదప్రసారాం తామేకమాకుఞ్చితాసనామ్।

పఞ్చాశత్ఖరసంయుక్తరథస్తస్యాస్తు వాహనమ్ ।। 5.197 ।।

కృష్ణకాకధ్వజాం జ్యేష్ఠాసమ్భవాం మార్గశీర్షకే।

భృగ్వాదయ: సప్తర్షయ:

నవార్ధతాలమానేన మాం చ కుర్యాచ్చతుర్భుజమ్ ।। 5.198 ।।

బ్రాహ్మమాసనమాసీనం బ్రహ్మాఞ్జలికరద్వయమ్।

అఙ్కే వామమధోత్తానం ప్రసృతం తస్య చోపరి ।। 5.199 ।।

హస్తం చ దక్షిణం తస్మాదుపర్యుత్తానమాచరేత్।

(5)ఆత్మనాసాగ్రగా దృష్టిర్యోగదృష్టిరితి స్మృతా (5.) ఖ. స్వనాసావాహితా దృష్టిరూర్ధ్వదృష్టిరితి స్మృతా. మ. అర్ధవృష్టి: ।। 5.200 ।।

దక్షిణే చోర్ధ్వగే హస్తే కలశం ధారయేత్ భృగు:।

వామే స శిక్యం సంశుద్ధం బ్రహ్మదణ్డం చ వైణవమ్ ।। 5.201 ।।

(6)జాతిహిఙ్గులికాభం వై సజటామకుటోజ్జ్వలమ్।

తామ్రాస్యనయనం కుర్యాత్సుముఖం (7)మృగచర్మిణమ్ (6.) ఖ. జాతిహిఙ్గ్వాకృతిభావై: ముఖార్ధమకుటే జటా. (7.) య. సంవృతం మృగచర్మణా ।। 5.202 ।।

(1)బ్రహ్యాసనే సమాసీనం మరీచిమనలప్రభమ్।

షడ్రఙ్ఘ్రీవాహనం (2)మాలాయుధం సుమతిమఞ్జలిమ్ (1.) ఖ. బ్రహ్మామాసనమాసీనం (2.) ఖ. చైవ హలాయుధసుసంస్థితమ్ మ. హయరావం.।। 5.203 ।।

తస్యోత్పత్తి: తథాఽఽషాఢే నక్షత్రం పూర్వఫల్గునీ।

ధ్వజశ్చ బ్రహ్మణ: ప్రోక్త: సర్వమన్యద్ భృగోరివ ।। 5.204 ।।

పులస్త్?య: కాఞ్చనాభోఽయమాసీనో బ్రాహ్మామాసనమ్।

(3)ప్రీతీశశ్శఙ్ఖహేతిశ్చ తథా షట్పదవాహన: ।। 5.205 ।।

చైత్రేఽనూరాధసఞ్జాతః (4)ఊర్వాణాఖ్యో ధ్వజస్తథా।

పులహస్తామ్రవర్ణోఽయమాసీనశ్చ పులస్త్యవత్ (4.) క. పర్వాణాఖ్యధ్వజస్తథా. (?)

।। 5.206 ।।

(5.) క. యన్మనుష్యాకృతిస్సమ:

క్షమాధీశ: క్షమాధైర్యస్తులాధారోఽస్య వాహనమ్।

హస్తజశ్చాశ్వయుజ్మాసి సర్వమన్యద్భృగోరివ ।। 5.207 ।।

సన్నతీశ: ఋతుశ్శుక్లో వైశాఖే మాసి హస్తజ:।

బడబా బాహనం ప్రోక్తం సర్వమన్యద్భృగోరివ ।। 5.208 ।।

వసిష్ఠోఽథ హరిద్రాభోఽరున్ధతీశస్తథైవ చ।

ఊర్వాణ్?ాధ్వజసంయుక్తో వషట్కారాఖ్యవాహన: ।। 5.209 ।।

తైష్యే పుష్యర్క్షసఞ్జాతో బ్రహ్మదణ్డాయుధస్తథా।

అనసూయాపతిస్త్వత్రిర్మధువర్ణోఽస్య వాహనమ్ ।। 5.210 ।।

వషట్కారశ్చ ఊర్వాణధ్వజ: శ్రవణసమ్భవ:।

(6)కార్తిక్యాం మాసి సమ్భూత: సర్వమన్యద్భృగోరివ (6.) ఖ. శ్రావణ్యాం. ।। 5.211 ।।

ద్విబాహవో మరీచ్యాద్యా అజ్కే వామకరం తథా।

తదూర్ధ్వే దక్షిణం పాణిమూత్తానం పరికల్పయేత్ ।। 5.212 ।।

(7)మరీచి: పులహశ్చైవ పులస్త్య: క్రతురేవ చ।

(8)వసిష్ఠోఽత్రిరహం చైవమృషయ: సప్త కీర్తితా: (7.) ఖ. భృగుశ్చ (8.) ఖ. వసిష్ఠోఽత్రిర్మరీచ్యాద్యా: ।। 5.213 ।।

సమ్భూతిశ్చ క్షమా ప్రీతి: సన్నత్యూర్జాఽనసూయకా:।

(1)అరున్ధతీ క్రమాదేతా: కర్తవ్యాస్తైస్సహాసనే (1.) ఖ. అరున్ధతీతి విఖ్యాతా ఋషిపత్న్య: ప్రకీర్తితా: ప్రకీర్తితా: ।। 5.214 ।।

గవిష్ఠ: (ఆకాశ:)

గవిష్ఠో హి మహాభూతశ్చేన్దీవరదలప్రభ:।

మకుటీ పీతవాసాశ్చ సర్వాభరణసంయుత: ।। 5.215 ।।

(2)స సత్యలోచనేశశ్చ దణ్డీ కుమ్భకవాహన:।

భేరుణ్డకేతుస్సంప్రోక్తో మారుద్రవరసం తథా (?) (2.) ఖ. ససత్యలోచన: శ్రీమాన్ గవిష్ఠ: కుమ్భవాహన: ।। 5.216 ।।

చైత్రే చిత్రర్క్షసమ్భూతో యోషాస్యాత్సత్సత్యలోచనా।

వాయు: వాయుశ్శ్యామోఽసిపాణిస్తు ప్లవకాఖ్యాహివాహన: ।। 5.217 ।।

శఙ్ఖధ్వజో ప్రహంసరవో (3)మాఘే స్వాతీదినోద్భవ:।

ఉదాయినీశ్వరశ్చైవ పీతవస్త్ర ఇతి స్మృత: (3.) ఖ. మేషే ।। 5.218 ।।

(4)అగ్నిస్సువర్ణర్ణేఽయమర్చిష్కేశశ్చ శక్తిభృత్।

వడబావాహనశ్చైవ స్వాహేశో వానరధ్వజ: (4.) ఖ. అగ్నిస్తు కింశుకాభస్తు అఙ్గద్రైశ్చాప శక్తిభృత్ ।। 5.219 ।।

ప్రోష్ఠపాదేఽగ్నిభోద్భూతో నీలవస్త్రస్తథైవ చ।

ఏషాం త్రయాణాం (5)దేవ్యశ్చ పృథక్స్నానే సమాచరేత్ (5.) ఖ. దేవానాం పూర్వస్థానే సమాచరేత్

।। 5.220 ।।

తోయమ్

తోయం చాఞ్జనవర్ణఞ్చ తథా వృషభవాహనమ్।
హరిపిఞ్జరవాస: స్యాద్భూతమేతచ్చతుర్గుణమ్ ।। 5.221 ।।
తోయం నపుంసకం చేతి (6)మునిశ్శాతాతపోఽబ్రవీత్।
గలకాఖ్యం ధ్వజం చైవ తథోదగ్రరవధ్వని: (6.) ఖ. మునయాసనమేవ చ (?) ।। 5.222 ।।
ఊర్మ్యాయుతం తథాఽఽషాఢే సౌమ్యనక్షత్రసమ్భవమ్।
హరిణీం శ్యామవర్ణాం తాం శ్వేతవస్త్రాం కిరీటినీమ్ ।। 5.223 ।।
పద్మహస్తాం క్షమాం దేవీం పద్మనేత్రాం సుభూషితామ్।
సావిత్రీ

(1.) ఖ. శ్రీభూమ్యోరివ శబ్దినీమ్

సావిత్రీం ధ్వజినీం చాపి శ్వేతవస్త్రాం సుసంస్థితామ్।
(2)విద్యాం చతుర్భుజాం కుర్యాద్రక్తామ్బుతకుశేశయామ్ (2.) క. సావిత్రీం ।। 5.225 ।।
దక్షిణే త్వక్షమాలాం చ కరే వామే కమణ్డలుమ్।
జ్ఞానముద్రాం దక్షిణేఽథ కరే వామేఽథ పుస్తకమ్ ।। 5.226 ।।
త్రైష్యే పునర్వసూద్భూతా తత్ర పూజ్యాధికేన సా।
సర్వేశ్వర:

సర్వేశ్వరోఽమ్బువాహోభషజ్?ిఘధ్వజవాహన: ।। 5.227 ।।
(3)శ్వేతవస్త్రధరో దణ్డీ కుమ్భశబ్దరవస్తథా।
(4)త్రైష్యే పుష్యభవ: శ్వేతవస్త్రశ్చైవోర్యాష్ట్రవాహన: (3.) క. దణ్డీవిద్యున్నిభేశశ్చ ఢక్కా: శబ్దరవస్తయా. (4.) ఖ. త్రైష్యే పుష్యే భవస్తత్ర పశ్చిమాముఖమర్చయేత్. ।। 5.228 ।।
సప్తమాతర:

బ్రహ్మణీం పింగలాఞ్చైవ చతుర్వక్త్రాం చతుర్భుజామ్।

(5)కలశాక్షమాలాం దధతీం జటామణ్డలమణ్డితామ్ (5.) ఖ. కలశీమక్షమాలాఞ్చ రత్నకుణ్డలమణ్డితామ్. ।। 5.229 ।।

దర్భధ్వజాం హంసరథాం చైత్రే యామ్యదినోద్భవామ్।

సరిత్ప్రియాం శ్యామవార్ణాం శూలహస్తాం చతుర్భుజామ్ ।। 5.230 ।।

తస్యా హంసో ధ్వజః ప్రోక్తః సౌరభేయీ చ వాహనమ్।

వైశాఖే రేవతీజాతాం రక్తవస్త్రాం త్రిలోచనామ్ ।। 5.239 ।।

(6.) ఖ. సువర్ణాభా.

మౌలౌ వేణీసమాయుక్తాం భీమరూపాం భయానకామ్।

వైశాఖీనీ స్వర్ణనిభా శక్తిహస్తా చతుర్భుజా ।। 5.232 ।।

కృకలాసధ్వజా రక్తవసనా (7)చ గుహాధిపా।

జ్యేష్ఠమాసే తథా దేవీ కృత్తికర్క్షసముద్భవా (7.) ఖ. గుహరాడివ. ।। 5.233 ।।

శఙ్ఖచక్రధరా శ్యామా వైష్ణవీ (8)నీలవాసినీ

ఫాల్గునే శ్రవణోద్భూతా గరుడధ్వజవాహనా (8.) ఖ. కఠినస్తనీ ।। 5.234 ।।

వారాహీ కృష్ణవర్ణా చ వరాహవదనా తథా।

శఙ్ఖచత్రధరా చైవ వరాహధ్వజవాహనా ।। 5.235 ।।

పౌషే శ్రవణసమ్భూతా (1)రక్తవస్త్రా సతుర్భుజా।

ఇన్ద్రణీ (2)యవసశ్యాభా వజ్రహస్తా చతుర్భుజా (1.) శ్నేతవస్త్రరః (2.) ఖ. శ్యామవర్ణాభా. ।। 5.236 ।।

శ్వేతవస్త్రసమాయుక్తా శుకతుణ్డాఖ్యవాహనా।

(3)వేష్ణుపత్రధ్వజా మాఘే జ్యేష్ఠానక్షత్రసమ్భవా (3.) ఖ. శుకతుణ్డధ్వజోపేతా మేషే జ్యేష్ఠనుసమ్భవా. ।। 5.267 ।।

కాలీ (4)కరాలవదనా కాలాఙ్గీ చోష్ట్రవాహనా।

పిశాచాఙ్కధ్వజా చైవ వహ్నిజ్వాలాభమూర్ధజా (4.) ఖ. కరాలదంష్ట్రా చ. ।। 5.238 ।।

ప్రోష్ఠపాదే యమోద్భూతా శూలపాశకపాలినీ।

రక్తోగ్రనయనాపాఙ్గా భ్రూభఙ్గవికృతాననా ।। 5.239 ।।

నరస్త్రీణామివ ముఖం దంష్ట్రాభ్యాం సమలఙ్కృతమ్।

త్రినేత్ర్యర్ధేన్దుమకుటా నాగాభరణసంయుతా: ।। 5.240 ।।

ప్రసారాసనమాసీనాస్సప్తమాతర ఈరితా:।

ప్రసారాసనలక్షణమ్

(5.) ఖ. తథా జ్యేష్ఠే మోద్భూతా.

దక్షిణం పాదమాకుఞ్చ్య వామం పాదం ప్రసార్య చ ।। 5.241 ।।

ప్రసారాసనమిత్యుక్తం స్తబ్ధం సామాన్యమేవ తత్।

స్కన్ద:

స్కన్ద: పలాశపుష్పాభ: షడ్భుజో వా చతుర్భుజ: ।। 5.242 ।।

బాలో మౌలిసమాయుక్త: దేవయానీపతిస్తథా।

మయరవాహనశ్శ?ాక్తిధర: కుక్కుటకేతుక: ।। 5.243 ।।

ఫాల్గునే కృత్తికోద్భూతో హస్తీ వా తస్య వహనమ్।

హస్తీ

నవహస్తమితం కుర్యాదుత్సేధం సప్తహస్తకమ్ ।। 5.244 ।।

ఆయామార్ధం తత: పాదం శేషం నాహముదాహృతమ్।

ప్రాదేశికం తతో విద్యా (6)చ్చిరసోరస్కతస్తయో: (6.) ఖ. ఉరసే సప్తకన్తథా (?)

।। 5.245 ।।

నా హేనార్ధపరీణాహం పాదహీనం తు గాత్రయో: (?)।

గాత్రస్యార్ధపరీణాహం పాదహీనం కరోర్ధ్వగమ్ ।। 5.246 ।।

(1)తస్మాత్త్రిభాగాదేవ స్యాత్కరాగ్రే నాహ ఉచ్యతే।

భూమిలమ్బం తథా కుర్యాత్కరస్యాగ్రమనుచ్ఛ్రితమ్ (1.) క. తస్య త్రిభాగ ఏవ స్యాత్.

।। 5.247 ।।

(మానం నఖానాం తస్యైవ చతురఙ్గులమిష్యతే ।)

గాత్రాన్తరేషు తేషాం వై సర్వ బోద్ధవ్యమిత్యత: ।। 5.248 ।।

ఐరావతం వినాఽన్యేషాం నీలవర్ణముదాహృతమ్।

కణ్ఠేషు ద్వాదశాయామం కరిణాం పరిరుచ్యతే (?) ।। 5.249 ।।

సతాలనవహస్త: స్యాదుత్సేధ: కరిణాం పతే:।

ప్రవాలాభఙ్గగణ్డం చ గాత్రం శ్వేతముదాహృతమ్ ।। 5.250 ।।

పరిణాహే తథా తేషామూర్ధ్వ యుక్త్యా సమాచరేత్।

తథా చ నీలహస్తీ స్యాదిన్ద్రనీలప్రభశ్శుభ: ।। 5.252 ।।

వారాహస్య మహావిష్ణోర్వాహనం పరికీర్త్యతే।

పఞ్చహస్తాయతం పృష్ఠే సకోలం చార్ధదేహకమ్ ।। 5.253 ।।

తస్యార్ధమూర్ధ్వే కర్ణ: స్యాన్నాహం తస్య షడఙ్గులమ్।

అగ్రే భాగపరీణాహ: శిఖా స్యాదంగులాస్తు షట్ ।। 5.254 ।।

(3)గోలకం విస్తృం తస్య (4)తుణ్డం స్యాత్ చతురఙ్గులమ్।

భుజమాత్రం తు పాదం స్యా (5)ద్భుజమాత్రే తలే ఉభే (3.) ఖ. షట్రకోలం. (4.) ఖ. మణ్డనా. (5.) ఖ. భుజమాత్రముభే తలే. ।। 5.255 ।।

పఞ్చాక్షరాస్సమాఖ్యాతా: సున్దరా: పఞ్చవర్ణకా:।

(6)మయూరా ఏవ దృశ్యన్తే దృశ్యన్తే మేచకాస్త?థా (6.) ఖ. మయూరా యే ప్రదృశ్యన్తే తే వై ప్రకృతమానవా: మ. తథా ప్రకృతిమానకమ్. ।। 5.256 ।।

దివ్యాశ్చేదధికం కాయం దేవానాం చైవమాచరేత్।

హస్తం పాదం తథాఽఽయామం త్రితయం తత్సమం స్మృతమ్ ।। 5.257 ।।

చూడం షడఙ్గులం ప్రోక్తం విస్తారం కాలచోదితమ్।

గలోత్మేధం చ సౌన్దర్య తథా కుర్యాద్విచక్షణ: ।। 5.258 ।।

చక్రమ్ కుర్యాచ్చక్రం నరాకారం చక్రచూలితమస్తకమ్।

చక్రం బహిర్ముఖం కుర్యాచ్చరోఘ్రరాగ్నిసన్నిభమ్ ।। 5.259 ।।

ముష్టికేశం ధూమకేతుం భానుహేతిం తథైవ చ।

(1)వివృత్తవాహనం చైవ కార్తికే కృత్తికోద్భవమ్ (1.) ఖ. ప్రవృత్త. ।। 5.260 ।।

పాదహీనం వేనతేయాద్ధీన(2) మధ్యర్ధమేవ వా।

ఆస్థానమణ్డపే చైవ స్థాపయేద్దేశికోత్తమ: (2.) క. ఆర్ధార్ధం. ।। 5.261 ।।

ధ్వజస్థగరుడ:

(3.) క. తావత్ ధ్వజస్యాపి.

తస్మా త్తతో ధ్వజస్థానే బిమ్బం కుర్యాద్యథావిధి।

ధ్వజస్థం గరుడం కుర్యాదాసనే చైకమర్పితమ్ ।। 5.262 ।।

వామపాదం సమాకుఞ్చ్య సమ్యక్ ప్రసృతబాహుకమ్।

దక్షిణేనైకహస్తేన పద్మోత్పలమేవ వా ।। 5.263 ।।

అష్టాంగులమథో నాలం భాగం పుష్పస్య మణ్డలమ।

పుష్పాపేక్షముఖం కుర్యాత్సానన్దం స్మేర(4)గర్వితమ్ (4.) ఖ.గర్భితం. ।। 5.264 ।।

ఏతద్ధామహితం ప్రోక్తం జయార్థ (5)చాన్యదిష్యతే।

జానునా (6)పపీడితం పీఠం సవ్యేనైవేతరేణ వా (5.) ఖ. విజయాయ. చ. (6.) ఖ. పీడ్య హస్తేన సవ్యేనైవోత్తరేణ వా ।। 5.235 ।।

వసుధాం వాపి జిఘ్రన్తమూర్ధ్వదృష్టిం చ కారయేత్।
పద్మాసనే సమాసీనం (7)సుఖస్యాస్పదమవ్యయమ్ (7.) ఖ. సుఖం ధ్యాయన్తం. ।। 5.266 ।।
ఋషీణాం చ హితార్థాయ కుర్యాద్దేవం విచక్షణ:।
ధ్వజ:

ప్రాఙ్ముఖం చ ధ్వజం కుర్యాన్న దేవం వీక్ష్య(8)సుస్థితమ్ (8.) ఖ. సంస్థితం. ।। 5.257 ।।
ఏవం ధ్వజవిధిం కర్తుమశక్తో మణ్డపే తథా।
సమాలిఖ్యార్చయేత్తత్ర ధ్వజదేవం ఖగాధిపమ్ ।। 5.268 ।।
ఊర్ధ్వే శఙ్ఖం చ భేరీం వా వాయువాహనమత్ర వై।
ఘణ్టారవం చ వైశాఖే వాయుభే జాతముత్తమమ్ ।। 5.269 ।।
హాటకాభం నీలవస్త్రం ధ్వజమేవం ప్రకల్పయేత్।
శఙ్ఖ: జలజం చన్ద్రవత్కుర్యాన్మకుటే శఙ్ఖసంయుతమ్ ।। 5.270 ।।
శఙ్ఖ్?ాభం నీలవస్త్రం చ ద్విభుజం వారుణీపతిమ్।
వియద్గతిధ్వజం చైవ ?(1)వియద్గత్యాయుఘం తథా (1.) ఖ. వియద్గత్యాయుధం ।। 5.271 ।।
భూత:

భూతాకృతిం వాయుభోత్థం హంసవాహనమేవ చ।
ఆషాఢే రోహిణీజాతం హృదయేఽఞ్జలిసంయుతమ్ ।। 5.272 ।।
మూలబేరవశాత్ పరివారకల్పనమ్

(2)మూలబేరవశాదేవ పరివారాన్ప్రకల్పయేత్।
బాహ్వన్తం వా స్తనాన్తం వా నాభ్యన్తం వా ధ్రువస్య తు (2.) ఖ. మూలబేరప్రమాణేన.।। 5.273 ।।
బ్రహ్మేశావమితం సూర్యం తత్సమాన్వా ప్రకల్పయేత్।
తత్రిభాగైకంభాగాదిమానై: కుర్యాచ్చ కౌతుకమ్ ।। 5.274 ।।

దేవేశాధికమానేన పరివారాన్న కల్పయేత్।

ఏకబేరప్రతిష్ఠాచేత్ బ్రాహ్మే సంస్థాపయేత్పదే ।। 5.275 ।।

బలిపీఠం

బలిపీఠం ప్రవక్ష్యామి ఉత్తమాధమమధ్యమమ్।

పద్మశ్రీకుమ్భబన్ధాఖ్యాశ్చతురశ్రాష్టవృత్తకా: ।। 5.276 ।।

ఉపపీఠాదికం (3)సర్వం ప్రాసాదవిధివచ్చరేత్।

అధిష్ఠానోదయం ధామ్నో బలిపీఠస్య విస్తరమ్ (3.) ఇత ఆరభ్య సప్తమాధ్యాయే 19 శ్లోకే దిక్షు ఇత్యన్తో గ్రన్థ: ఖ. కోశే గలిత:। ।। 5.277 ।।

ఉత్తమం తత్తప్రమాణం స్యాత్తదర్ధం మధ్యమం భవేత్।

తదర్ధమధమం ప్రోక్తం విస్తారం పాదబాహ్యత: ।। 5.278 ।।

తద్విస్తారసమోత్సేధం పాదాంధికమథాపి వా।

అర్ధాధికం వా కుర్వీత విమానస్యానురుపత: ।। 5.279 ।।

ద్వాత్రింశాంశోత్తమోత్సేధం ద్వ్యంశకం పాదుకం భవేత్।

సప్తాంశా చగతీ ప్రోక్తా షడ్భాగం కుమ్భమేవ చ ।। 5.280 ।।

ఏకాంశమూర్ధ్వపట్టీ స్యాత్పఞ్చభాగం దలం భవేత్।

ద్వ్యంశకే (1)కర్ణకమ్పే చ మహాపట్టీ చ అంశకమ్ (1.) ఖ. త్రిభాగం కర్ణకం భాగం త్రిభాగఞ్చోర్ధ్వపట్టికామ్. ।। 5.281 ।।

(2.) ఖ. ముఖపట్టీ స్యాత్.

ఏకాంశంచోర్ధ్వపట్టీ స్యాద్వేదాంశం లమ్బపఙ్కజమ్।

ద్వ్యంశకం చోర్ధ్వపద్మం స్యాచ్చతుర్ద్వారం చతుర్ముఖమ్ ।। 5.282 ।।

ఏతాదృశైరలఙ్కారైరుక్తముత్తమముచ్యతే।

మధ్యమే చ తదుత్సేధే షడ్వింశద్భాగభాజితే ।। 5.283 ।।

ద్వ్యంశకం పాదుకం చైవ షడ్భాగం జగతీం విదు:।

పఞ్చాంశం కుముదం విద్యాదేకాంశం పట్టికా భవేత్ ।। 5.284 ।।

(3)కర్ణం చైవ చతుర్భాగమేకభాగం తు పట్టికా।

పహాపట్టీ ద్విభాగం స్యాదేకాంశం చోర్ధ్వపట్టికా (3.) క. కర్ణ. ।। 5.285 ।।

ద్విభాగం స్యాదేకపట్టీ ద్విభాగం లమ్బపద్మకమ్।

ద్వ్యంశకం లమ్బపద్మం తు పద్మోర్ధ్వన్తు ద్వ్యంశకమ్ ।। 5.286 ।।

ఏవం ప్రమాణసంయుక్తం మధ్యమం పీఠముచ్యతే।

అధమే తు తదుత్సేధం భాగం వింశతికం భవేత్ ।। 5.287 ।।

పాదుకం చైకభాగన్తు జగతీ పఞ్చభాగికా।

కుముదన్తు ప్రతిష్ఠాంశం పట్టికా భాగమిష్యతే ।। 5.288 ।।

త్రిభాగం కణ్ఠమిత్యుక్తమేకాంశం చోర్ధ్వపట్టికా।

మహాపట్టీ ద్విభాగం స్యాద్విభాగం లమ్బపద్మకమ్ ।। 5.289 ।।

ఊర్ధ్వపద్మం తథైకాంశం కనిష్ఠం పీఠలక్షణమ్।

గోపురాత్పురత: కుర్యాన్మధ్యసూత్రస్థితం యథా ।। 5.290 ।।

(అధిష్ఠానతలాత్తుఙ్గం బలిపీఠం న కల్పయేత్ ।)

యూథాధిపపీఠమ్

యూథాధిపం సముద్దిశ్య ద్వితీయావరణేఽథవా ।। 5.291 ।।

గోపురాయామమానం తు ?(1)ద్విగుణం సమనిర్గమమ్।

అథవా కారయేద్విద్వాన్ ప్రథమావరణే తథా (1.) ఖ. ద్వితీయే మణ్డపేఽపి వా. ।। 5.292 ।।

వీశగోపురయో: కుర్యాత్తావన్మానం చతుర్గుణమ్।

(2)యూథాధిపం సముద్దిశ్య పీఠం సమ్యక్ సమాచరేత్ (2.) ఖ. యూథాధిపం చ సంస్థాప్య విధినాఽపి సమర్చ్చర్యత్। ఏవం యూయాధిపం కృత్వా ప్రముఖే తు సలక్షణమ్ ---- ఇతి అత్ర శ్లోక: వ్యత్యయేన దృశ్యతే --- పఞ్చంశం వేతి శ్లోకార్ధ నాస్తి. ।। 5.293 ।।

(ఞ్చాంశం వా ప్రకుర్వీత పీఠం సమ్యక్సలక్షణమ్)

ద్వితీయావరణే కుర్యాత్ తృతీయావరణేఽపి వా ।। 5.294 ।।

విష్ణుభూతం సముద్దిశ్య (3)పీఠం సమ్యక్ప్రకల్పయేత్

సర్వదేవమయం పీఠం సర్వలోకమయం తథా (3.) ఖ. విధినాఽపి బనిలం దదేత్। ఏవమేవ ప్రకారేణ కారయేద్విష్ణుభూతకమ్ --- ఇతి దృశ్యతే. ।। 5.295 ।।

సర్వలోకస్య రక్షార్థం కారయేల్లక్షణాన్వితమ్।

రక్షః పిశాచభూతానాం శాశనం ధాన్యవర్ధనమ్ ।। 5.296 ।।

శ్రీసౌభాగ్యాభివృద్ధిశ్చ భవేత్పీఠే కృతే నృణామ్।

ప్రముఖే పృష్ఠతో వాఽపి కారయేద్యత్ర యత్ర హి ।। 5.297 ।।

(తత్ర తత్ర చ సంస్థాప్య తత్ర తత్ర సమర్చయేత్।

శిల్పశాస్త్రోక్తమార్గేణ కుర్యాత్పీఠం సలక్షణమ్।

అష్టాక్షం షోడశదలమథవా కారయేద్బుధః।

కుర్వీతచతురశ్రం వా వృత్తం వాఽపి చ కారయేత్ ।। 5.298 ।।

(ద్వారం సముదితం తస్య తద్ద్వారముఖముచ్యతే।

ఏవఞ్చ త్రివిధం కుర్యాద్భూతపీఠస్య తక్షణమ్) ।।

అథవా కారయేద్విద్వాన్ విమానస్యానురూపకమ్।

ఆయామం చ విమానస్య పఞ్చధా విభజేత్పునః ।। 5.299 ।।

ద్వ్యంశం పీఠస్య విస్తారం త్ర్యాంశకం వాఽపి కారయేత్।

(1)చతుర్థాశం తు కృత్వా తు ప్రాసాదస్యానురూపకమ్ (1.) ఖ.చతుర్థాశన్తు కృత్వా తు ప్రాసాదస్య బహిఃకృతమ్। వింశద్భాగం చతుర్వింశద్భాగం చైవం ప్రకల్పయేత్। షడ్వింశతివిభాగం వా ద్వాత్రింశద్వాఽపి కారయేత్ ఇతి పాఠో భిద్యతే. ।। 5.300 ।।

ద్వ్యంశకం యత్ర కుర్వీత భాగం షడ్వింశదాసచరేత్।

చతుర్థాశంన్తు యత్రైవ ద్వాత్రింశద్భాగముచ్యతే ।। 5.309 ।।

పూర్వోక్తేన విధానేన భాగం భాగేన యోజయేత్।

నిత్యనృత్తం చ యత్ర స్యాద్గోపురాత్ర్వముఖేఽపి చ ।। 5.302 ।।

గోపురస్యైవ పార్శ్వే తు దక్షిణోత్తరత: క్రమాత్।

సూత్రం కృత్వా తు యత్రైవ గృహభాగం విభజ్య చ ।। 5.303 ।।

వీథిం దక్షిణత: కుర్యాత్సూత్రస్యైవ తు దక్షిణే।

పీఠస్యోత్తరత: కుర్యాత్సూత్రస్యైవ తథోత్తరే ।। 5.304 ।।

చతుర్దణ్డం సమారభ్య యావద్విస్తారసంయుతమ్।

గృహభాగం విభజ్యైవ దేవదాసీశ్చ కల్పయేత్ (?) ।। 5.305 ।।

అన్తర్వీథ్యాన్తు యత్రైవ మధ్యసూత్రం తు మధ్యత:।

పూర్వోక్తేన విధానేన పీఠం కుర్యాద్విచక్షణ: ।। 5.306 ।।

ఇన్ద్రాదిషు చతుర్దిక్షు భూతరూపం ప్రకల్పయేత్।

శఙ్ఖనాదసమాయుక్తం పఞ్చతాలేన కారయేత్ ।। 5.307 ।।

తన్మధ్యే చాధిరూఢస్స్యాత్ దణ్డపాణిర్బహిర్ముఖ:।

మహాభూతస్య తద్రూపం జత్రోరూర్ధ్వం సితేతరమ్ ।। 5.308 ।।

జత్రోరధో రక్తవర్ణ రుక్మాభోరుయుగం తథా।

జాన్వోరధస్తథా శ్వేతమేవం వర్ణసమన్వితమ్ ।। 5.309 ।।

విరజేశో భూతకేతు ర్మహాచాతకవాహన:।

జ్యేష్ఠే మాసి ధనిష్ఠాయాం జాతస్తోకోఽస్య శైషిక: ।। 5.310 ।।

సర్వేషాం పరివారాణాం ధ్రువకౌతుకసంయుతమ్।

ఉత్తమం చైకబేరన్తు మధ్యమం సముదాహృతమ్ ।। 5.311 ।।

భాగతాలోన్నతాభిస్తు వేదిభిస్తిసృభిర్యుతమ్।

హస్తవిస్తారసంయుక్తం పీఠం కృత్వా తు తత్ర వై ।। 5.312 ।।

అర్చనం త్వధమం ప్రోక్తం పీఠం చేదాలయాశ్రయమ్ ।। 5.313 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

క్రియాధికారే పరివారలక్షణ?ాబలిపీఠవిధిర్నామ పఞ్చమోఽధ్యాయ:

శ్రీవిఖనసే నమ: ।

-------------------------- --------------------------

ఓం

షష్ఠోఽధ్యాయ:

ధ్రువబేరలక్షణమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి ధ్రువబేరస్య లక్షణమ్।
(1)తద్ధామగర్భాధిష్ఠానద్వారకర్తృవశాత్తథా ।। 6.1 ।।
లబ్ధాఖ్యమానమాత్రంశ్చ బుద్ధిమాన్ భాజయేత్సమమ్।
పరిహత్యాఙ్గులిచ్ఛేదం వృద్ధ్యా హాన్యాఽథవా పున: (1.) ఈ. ధామగర్భస్వధిష్ఠాన ।। 6.2 ।।
యోజ్యం త్యాజ్యం క్రమాదేవ యుగ్మాయుగ్మాఙ్గులై: పరమ్।
(యోజ్యం యుగ్మాఙ్గులాదూర్ధ్వం త్యాజ్యమేకాఙ్గులాత్పరమ్।)

ఆయవ్యయర్క్షవారాష్టయోన్యంశమశుభం త్యజేత్ ।। 6.3 ।।
బేరోదయేఽష్టనన్దాగ్నిహతే చాష్టార్కభాజితే।
ధనర్ణయోనయ: ప్రోక్తా: ఆయాధిక్యం శుభం భవేత్ ।। 6.4 ।।
ఉత్సేధేఽష్టగుణే చైవ సప్తవింశతిభాంజితే।
శిష్టమశ్వయుగాద్యన్తు నక్షత్రఞ్చ చతుర్గుణే ।। 6.5 ।।
హృతే నన్దైస్తదుద్దిష్టమంశకం తస్కరాదికమ్।

భుక్తిశక్తిధనోర్వీశక్లీబాభీత్యధనాఽఽహ్వయా: ।।6.6 ।।

ప్రేష్యశ్చైవ క్రమాత్తేషాం స్వనామసదృశం (2)ఫలమ్।

వారం నవగుణే తుఙ్గం సూర్యాద్యం సప్తభిర్హృతే (2.) ఆ. ఫలమ్ ।।6.7 ।।

తదేవ నవధా ప్రోక్తం (1)త్ర్యంశకే తత్తదన్తరే।

(2)స్తమ్భోత్సేధం సపాదఞ్చ సార్ధం చైవాధమం క్రమాత్ (1.) ఖ. త్ర్యంశకే న తదన్తరే. (2.) ఖ. తతోత్సేధం ।।6.11 ।।

తథా ద్వారవశాచ్చైవ అధిష్ఠానవశాదపి।

(3)యజమానసమం చాపి ధ్రువబేరముదాహృతమ్ (3.) ఈ. యజమానవశాత్. ।।6.12 ।।

హస్తేనాఙ్గులిభిశ్చైవ కేచిదాహుర్ధ్రువోదయమ్।

(తిథిపఙ్క్తి_షుహస్తైశ్చ శ్రేష్ఠమధ్యకనిష్ఠకా:।

ఏకత్రింశాఙ్గులాదూర్ధ్వం షట్షఙ్గులవర్ధనాత్ ।)

సప్తాధికాఙ్గులాసీతిశతాన్తం ప్రతిమోదయమ్ ।।6.13 ।।

(4)అన్యాంశేషు యుగాన్యర్కభాగేషు స్థావరోదయమ్।

జఙ్గమబేరలక్షణమ్

జఙ్గమానాం తదేకాంశ (5)ముత్సేధం పరికీర్తితమ్ (4.) ఖ. మున్యంశేషు చ గణ్యేకవేదాంశం (5.) ఖ. ఏకాంశం ।।6.14 ।।

ధ్రువవేరాగ్నిభాగే తు ద్విభాగం పరిగృహ్య చ।

తద్విభాగం త్రిధా కృత్వా సమస్తఞ్చోత్తమం భవేత్ ।।6.15 ।।

ద్విభాగం మధ్యమం ప్రోక్తమేకభాగం తథాఽధమమ్।

(6)కర్మార్చార్చోత్సవానాఞ్చ మానం వై రామకృష్ణయో: (6.) ఖ. కర్మధ్రువార్చోత్సవానాం

।।6.16 ।।

ఏకబేరం ధ్రువం చేత్స్యాత్తత్సమం చౌత్సవం మతమ్।

ధ్రువబేరాముఖోత్సేధం బలిబేరం ప్రకల్పయేత్ ।। 6.17 ।।

కౌతుకార్ధం త్రిభాగైకభాగం వా బలిబేరకమ్।

యదాకరం ధ్రువాకారం తదాకారఇ్చ కౌతుకమ్ ।। 6.18 ।।

ఆసనే స్థానకం వాఽథ శయనే స్థానకాసనే।

ఏవం కౌతుకముద్దిష్టం స్నాపనం స్థానకం భవేత్ ।। 6.19 ।।

కౌతుకం విష్ణుమూర్తిస్స్యాద్ ధ్రువయోర్మత్స్యకూర్మయో:।

అన్యేషామవతారాణాం తద్వద్వా విష్ణుమేవ వా ।। 6.20 ।।

మత్స్యకూర్మవరాహాణాం నృసింహస్య చ కల్కిన:।

విష్ణుమేవౌత్సవం కుర్యాజ్జమగ్నిసుతస్య చ ।। 6.21 ।।

ధ్రువే నిరాయుధే రామం కుర్యాత్సాయుధమౌత్సవమ్।

ధ్రువబరే తథా కృష్ణే (1)సాయుధే చ నిరాయుధే (1.) విష్ణౌ. ఖ. ।। 6.22 ।।

కృష్ణరుపేష్వసంఖ్యేషు క్రీడాయష్టిధరం పరమ్।

పార్థసారథిరూపం వా కుర్యాదౌత్సవమత్ర తు ।। 6.23 ।।

స్నాపనం సర్వమూర్తీనాం స్థానకం స్యాచ్చతుర్భుజమ్।

దేవే స్థితే స్థితే దేవ్యావాసీనే స్థానకాసనే ।। 6.24 ।।

విపరీతం న కుర్వీత యది కుర్యాద్వినశ్యతి।

సర్వత్ర దేవీసంయుక్తౌ కారయేత్కౌతుకౌత్సవౌ ।। 6.25 ।।

సదార్చాం బలిబేరఇ్చ దేవీరహితమాచరేత్।

పౌరణికస్థలబేరేషు విశేష:

పౌరాణికేషు స్థానేషు యథాపూర్వం తథా చరేత్ ।। 6.26 ।।

అవిధికమలక్షణ్యమప్రయుక్తం న దోషకృత్।

ఆయాది షట్శుభాపేక్షా (2)నేష్యతే కౌతుకాదిషు (2.) అన్యేషాం ఆ. ।। 6.27 ।।

పరివారబేరలక్షణమ్

బాహ్వన్తం వా స్తనాన్?తం బా నాభ్యన్తం వా ధ్రువస్య చ।
భక్తానాం పరివారాణాం ధ్రువబేరోదయం మతమ్ ।। 6.28 ।।
తత్తద్ధ్రువానురూపాణి కౌతుకాని చ కారయేత్।
దేవ్యోర్మానలక్షణమ్

దేవస్య కర్ణసీమాన్తం బాహ్వన్తం వా యథావిధి ।। 6.29 ।।
హిక్కాన్తం వాఽథ నాభ్యన్తం దేవీమానపుదాహృతమ్।
బలిబేరార్చయోర్దేవ్యా నైవ కుర్యాద్విచక్షణ: ।। 6.29 ।।
ఏవం బేరాణి కృత్వైవ శిల్పశాస్త్రోక్తమార్గత:।
పీఠసజ్ఞాత:

ప్రభాం పీఠఞ్చ కృత్వైవ తత్తదుక్తప్రకారత: ।। 6.39 ।।
నవరత్నాని సన్న్యస్య పీఠే సజ్ఞాతమాచరేత్।
కే చిత్పద్మాదధ: పీఠం పృ?థగిచ్ఛన్తి సత్తమా: ।। 6.32 ।।
స్థాపితే తు పృథక్కృత్వా (1)న పునర్యోజయేత్సుధీ:।
(2)అమన్త్రకాక్ష్యున్మేషాన్తే ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్(3) (1.) న పీఠే యోజ పేద్ ధ్రువం (2.) అత్రాక్ష్యున్మేషణాన్తే తు. అ. (3.) అత్ర 8 అధ్యాయసమాప్తి: ఖ. ।। 6.33 ।।
ప్రతిష్ఠాముహూర్త విచార మాసేషు ఫాల్గునే చైత్రే జ్యేష్ఠే వైశాఖతిష్యయో:।
(4)ఉత్తమం శ్రావణే మధ్యం కార్తికాశ్వయుజోరపి (4.) ఉత్తరాయణకాలే తు ఉత్తమం సముదీరితమ్। దక్షిణే శ్రావణే చైవ కార్తికాశ్వయుజోరపి। ఏవం మధ్యమముద్దిష్టం ప్రతిష్ఠాదిషు కర్మసు. ఖ.

।। 6.34 ।।
అధమం భాద్రపాదేఽపి తథాఽఽషాఢే తు మాసి వై।

మార్గశీర్షఞ్చ మాఘఞ్చ వర్జయిత్వా విచక్షణ: ।। 6.35 ।।

(శేషేష్వపి చ కర్తవ్యం త్వరితేనేతి మే మతి:) శుక్లపక్షే తథా కృష్ణే త్రిభాగే త్ర్యంశకం వినా।

రేవతీరోహిణీతిష్యస్వాతీశ్రవణవాసవా: ।। 6.36 ।।

చిత్రాశ్వినీశతభిషక్పునర్వ్యస్త్వేన్ధవాదిషు।

కృత్తికా నవమీ శస్తా దుర్గాయా: కార్తికేఽపి చ ।। 6.37 ।।

ప్రతిష్ఠా భాస్వతశ్శస్తా ఖౌ సిహంగతే తథా।

ఫాల్గునోత్తరుల్గున్యో: శ్రీప్రతిష్ఠా ప్రశస్యతే ।। 6.38 ।।

(రౌద్రం రుద్రప్రతిష్ఠాయాం మాఘమాసం చ కథ్యతే।

శ్రవణం చాశ్వయుజ్మాసం మత్స్యాదిస్థాపనావిధౌ ।। 6.39 ।।

అనన్ధకాణనక్షత్రే కరణే చ శుభోదయే।

త్రిజన్మసు ప్రతిష్ఠా స్యాద్యజమానస్య భూపతే: ।। 6.40 ।।

కావ్యజీవజ్ఞవారాంశహోరాద్రేక్కాణరాశిషు।

బుధవారాంశకాదీంస్తు ప్రశంసన్తి మనీషిణ: ।। 6.41 ।।

తిథ్య: షష్ఠ్యష్టమీపర్వరిక్తానన్దాతిథిష్వపి।

చరేషు కరణేష్వేవ శుభయోగేష్వవిష్టిషు ।। 6.42 ।।

తిథివారర్క్షయోగాదిదోషైరపి వివర్జితే(1)।

రవ్యాదయో గ్రహాస్సర్వే చన్ద్రే రిక్తేఽష్టమే గ్రహై: (1.) సంసర్పాహరస్పతీ మాసౌ సమదృష్టిశ్చ మన్త్రిణో:। మౌఢ్యేన వాధితత్వే వా తయోరపి విశేషత:। అర్కాద్యధిష్ఠితర్క్షేభ్యో యే దోషా: కణ్టకాదయ:। వ్యపోహ్యైవ చ తత్సర్వం రాశావూర్ధ్వోదయే తథా ఇతి అధికం. ఆ. ।। 6.43 ।।

త్రిషడాయగతై: పాపై: శుభై: కేన్ద్రత్రికోణగై:।

శుభర్యుక్తేఽథవా దృష్టే కామశుక్రవివర్జితే ।। 6.44 ।।

ప్రతిష్ఠాం దేవదేవస్య కుర్యాత్పూర్వాహ్ణ ఏవ వై।

క్రత్విగ్వరణమ్

తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వం వరయేద్గురుమత్వర: ।। 6.45 ।।

పూర్వోక్తలక్షణోపేతానృత్విజః స్థాపకానపి।
శ్వేతపుష్పానులేపైశ్చ శ్వేతవస్త్రాఙ్గులీయకైః ।। 6.46 ।।
ఆచార్యాదీన్ సమభ్యర్చ్య నమస్కృత్య స్వదేవవత్।
'కర్మేదం మే కురు' ష్వేతి యాచ్రేదాచార్యమాదరాత్ ।। 6.47 ।।
'తథే'తి తేఽపి సఙ్కల్ప్య కృత్వా చైవాఙ్కురార్పణమ్।
ఋత్విజాం నియమాఃవాపయిత్వా తతస్సర్వే కేశశ్మశ్రునఖాని చ ।। 6.48 ।।
శుద్ధాస్త్రిషవణస్నాతాః సూక్తే పౌరుషవైష్ణవే।
జపన్తః పావమాన్యాఖ్యాం యజూర్వేదస్య సంహితామ్ ।। 6.49 ।।
బ్రహ్మయజ్ఞం చ కుర్వన్తస్సూక్తైర్ద్వాదశభిస్తథా।
ద్వాదశసూక్తాని జపే 'దృతం చ స్తయం చ' తథా 'దేవకృతస్య' చ ।। 6.50 ।।
'యన్మే గర్భా' ది సూక్తం చ 'తరత్సమ' మతః పరమ్।
'వసోః పవిత్ర' మిత్యాది 'జాతవేదస' ఇత్యపి ।। 6.51 ।।
వి ష్ణేర్నుకాదిసూక్తం చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ।
ఏకాక్షరాదిసూక్తం చ ధ్రువసూక్తమతః పరమ్ ।। 6.52 ।।
'త్వమగ్నే రుద్ర' ఇత్యాది రుద్రసూక్తమతః పరమ్।
'పవస్వా' ది తథా సూక్తమేతద్ధవాదశసూక్తకమ్ ।। 6.53 ।।
జపన్తః ప్రత్యహం దేవీం సావిత్రీం తు సహస్త్రశః।
త్రిరాత్రముపవాసం వా పాదకృచ్రమథాపి వా ।। 6.54 ।।
ఏకాహముపవాసం వా చరేయుస్సర్వ ఏవ తే।
ఆచార్యో నియతాత్మా వై చరేత్కృచ్ఛ్రం విశుద్ధయే ।। 6.55 ।।
అశక్తావుపవాసాదౌ బ్రాహ్మణాన్వాఽపి భోజయేత్।
'యద్దేవా' ది చతుస్సూక్తైర్జుహుయాదాజ్యమన్వహమ్ ।। 6.56 ।।
'వైశ్వానరాయే' తి జపన్నుపతిష్ఠేత పావకమ్।
తథైవ యజమానోఽపి చరేత్కృచ్ఛ్రం విశుద్ధయే ।। 6.57 ।।

అనన్యతత్పరో భూయాద్ధవిష్యాశీ జితేన్ద్రియ:।
ఆచార్యేణోక్తసమ్భారాన్యజమానస్సమాహరేత్ ।। 6.58 ।।

యాగశాలా

షోడశ స్తమ్భసంయుక్తాం యాగశాలాం ప్రకల్ప్య చ।
స్తమ్భాన్తరం చతుర్హస్తం త్రిహస్తం వా యథోచితమ్ ।। 6.59 ।।
అగ్నికుణ్డాని వేదిం చ కుర్యాత్తత్ర యథావిధి।
ఉదీచ్యాం (1)శయనాద్వాపి సభ్యమత్రిరువాచ హ (1.) శయనం, ఆ. ।। 6.60 ।।
(సభ్యాద్ధక్షిణపూర్వస్యాం కాశ్యపోఽబ్జాగ్నిముక్తవాన్)

అగ్నికుణ్డాని సర్వాణి పఙ్క్త్యామఙ్కురకర్మణి ।। 6.61 ।।
స్రుగాదిపాత్రాణీధ్మాది చాయుధాన్యష్టమఙ్గలాన్।
ముష్టిమధ్యప్రమాణేన కల్పయేదితి శాసనమ్ ।। 6.62 ।।

అక్షిమోచనమ్

ప్రతిష్ఠోక్తదినాత్పూర్వ పఞ్చమేఽహ్యక్షిమోచనమ్।
ప్రపాయాం మణ్డపే వాఽథ కూటే వాఽభిముఖే కృతే ।। 6.63 ।।
ఔపాసనాగ్నిమాధాయ (1.)వాస్తుహోమం యజేత్క్రమాత్।
పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం కృత్వా బిమ్బస్య శోధనమ్ (1.) ఖ. కృత్వాఽఽఘారం యథావిధి।
వాస్తుహోమం యజిత్వా తు బిమ్బస్యాతీవ పార్శ్వత: ఇతి వర్తతే, ।। 6.44 ।।
దేవం ద్విరత్నివిస్తారే ధాన్యపీఠే నివేశ్య చ।
ఔపాసనాగ్నిమాధాయ కృత్వాఽఽఘారం యథావిధి ।। 6.65 ।।
కుణ్డే వా స్థణ్డిలే వాఽపి చాఙ్గహోమస్సుహూయతామ్।
భూమ్యాదిపఞ్చభూతానాం మన్త్రైరపి చ వైష్ణవై: ।। 6.66 ।।
సూక్తేన పౌరుషేణాపి జయాద్యైశ్చ తథైవ చ।

స్థాప్యాద్యుపానపర్యన్తమఙ్గానాం నామభిస్తథా ।। 6.67 ।।
వర్ణం సువర్ణపాత్రేణ హేమతూలికయాఽఽహరేత్।
దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే స్థిత్వాఽఽచార్య ఉదఙ్ముఖ: ।। 6.68 ।।
నవేనైవామ్బరేణైవ ప్రచ్ఛాద్యాభిముఖే హరే:।
వర్ణే మహీం సమభ్యర్చ్య తత్పాత్రే చ దివాకరమ్ ।। 6.69 ।।
తూలికాయాం తథా చన్ద్రమాత్మసూక్తం జపేత్తత:।
వర్ణం తూలికయాఽదాయ సూక్తం పౌరుషముచ్చరమ్ ।। 6.70 ।।
దక్షిణే నయనే వామే 'త్వతో' ది వైష్ణవమ్।
పక్ష్మ వర్మ చ రక్తం చ శుక్లం కృష్ణం చ తైజసమ్ ।। 6.71 ।।
మణ్డలాని షడేతేషాం మహాభూతాని పఞ్చ చ।
ద్రైక్తం పరమాత్మానం క్రమాత్స్మృత్వా సమాచరేత్ ।। 6.72 ।।
ప్రచ్ఛన్నపటముద్ధృత్య దర్శనీయాని దర్శయేత్।
దర్శనద్రవ్యదర్శనమ్

ధాన్యరాశిం తు కుత్వా తు తిలరాశిం ప్రకల్పయేత్ ।। 6.73 ।।
ఆజ్యం దధి మధు క్షీరం ప్రస్థమాత్రం పృథక్ పృథక్।
కాంస్యపాత్రే గృహీత్వైవ సువర్ణకలశాన్వితమ్ ।। 6.74 ।।
దణ్డకే ధాన్యపీఠే తు స్థాపయేదుత్తరాదికమ్।
సామవేదం యజుర్వేదమృగ్వేదాథర్వేదకౌ ప ।। 6.75 ।।
క్రమేణ దేవతా: పూజ్యా గామేకాం లక్షణాన్వితామ్।
స్వర్ణశృఙ్గాం రౌప్యఖురాం సవస్త్రాం కాంస్యదోహనామ్ ।। 6.76 ।।
సవత్సాం పూర్ణపుష్టాంఙ్గో దేవాగ్రే స్థాపయేద్బుధ:।
ధాన్యరాశౌ తథా సోమం తిలరాశౌ పితౄనపి ।। 6.77 ।।
గోసావిత్రీ జప్త్వా 'శుద్ధా ఇమ ఇతి గోసావిత్రీమనుస్మరన్।

పూజయేత్తత్తదఙ్గేషు తదుక్తా దేవతా అపి ।। 6.78 ।।

తతతృణముష్టిం ప్రదాయాఽస్యై గోసూక్తేనాభిమృశ్య చ।

గోసూక్తమ్ అత్ర 'గావో హిమ' ఇతి గోసూక్తమభిధీయతే ।। 6.79 ।।

'ఇమా ఓషధయ' ఇత్యుక్తా తిలధాన్యే చ దర్శయేత్।

ఆజ్యం సామాదిమన్త్రేణ యజుర్వేదాదినా దధి ।। 6.80 ।।

మధ్వ 'గ్నిమీళ' ఇత్యుకృతా క్షీరం 'శన్న' ఇతి బ్రువన్।

గోదానసూక్తమ్ గోదానసూక్తముచ్చార్య 'ఆగోదానాత్పరే' దితి ।। 6.81 ।।

(సవత్సాం చైవ గాముక్తాం దర్శయిత్వాఽతిసున్దరీమ్)

దేవ్యాశ్చ దర్శనీయాని దర్శయేచ్చ పృథక్ పృథక్ ।। 6.72 ।।

శైలబిమ్బానాం విశేష:

శైలస్య వర్ణహీనస్య లోహజానాం తథైవ చ।

కృత్వా దృఢకరీం సూచీం తాభ్యాం పక్ష్మాదిమణ్డలమ్ ।। 6.83 ।।

మన్త్రేణ కల్పయేదన్యత్ ధ్రువబేరోకృతవద్భవేత్।

ద్రవ్యాణి దర్శనీయాని పృథగేవ ప్రకల్పయేత్ ।। 6.84 ।।

పరివారాణామక్షి మోచనమ్

మున్యాదిదిపరివారాణాం తత్తన్మన్త్రం పృథక్ పృ?థక్।

హుత్వా తు దశకృత్వస్తు తన్మైన్త్రరక్షి మోచనమ్ ।। 6.85 ।।

పాత్రేషు దర్శయేత్తేషాం పఞ్చగవ్యం పృథక్పృథక్।

(1)సహదేవం న చేత్తేషాం పృథగ్ఘోమం న కారయేత్ (1.) ఆ. గర్భదేవం న చేత్తేషాం పృథగ్ధామ న కారయేత్ ? ।। 6.86 ।।

శిల్పిస్పర్శశుద్ధి:

శూలగ్రహణమారభ్య యావదేవాక్షి మోచనమ్।
శిల్పిస్పర్శవిశుద్ధ్యర్థమక్ష్ణ్యున్మేషాదనన్తరమ్ ।।6.87 ।।
షోడశప్రస్థసమ్పూర్ణం కుమ్భం సూత్రేణ వేష్టయేత్।
పూరయిత్వా తథా తోయైర్వస్త్రాభ్యామభివేష్టయేత్ ।।6.88 ।।
పల్లవాని కుశాగ్రాణి దూర్వాగ్రాణి తథాఽక్షతమ్।
సువర్ణం పుణ్యపుష్పాణి విష్ణుగాయత్రియా న్యసేత్ ।।6.89 ।।
ఉత్తరాభిముఖః పశ్చాద్వాహ్మమాసనమాస్థితః।
చతుర్వేదాదిమన్త్రాంశ్చ 'ఆప ఉన్దన్తు' వై క్రమాత్ ।।6.90 ।।
జపన్ పురుషసూక్తఞ్చ మన్త్రానపి చ వైష్ణవాన్।
కూర్చేనైవ తు తత్తోయమభిమృశ్య సమాహితః ।।6.91 ।।
సకాఞ్చనేన కూర్చేన తత్కుమ్భస్థేన వారిణా।
'ఆపో హిరణ్యవర్ణా ద్యైః పవమానాదిభిస్త్రిభిః ।।6.92 ।।
'శన్నో దేవీ' తి మన్త్రేణ పుంసూక్తేన చ వైష్ణవైః।
శుద్ధ్యర్థం ప్రోక్షయేద్వేరం పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ।।6.93 ।।
ఏవం చిత్రప్రతిష్ఠాయాం చిత్రాభాసే చ కారయేత్।
అధివాసాః

బిమ్బానాం కౌతుకాదీనామధివాసనమారభేత్ ।।6.94 ।।
పఞ్చగవ్యాధివాసః

ఆలయస్యోత్తరే పార్శ్వే ప్రపాయామవటే కృతే।
లఘుబేరం జలద్రోణ్యాం పఞ్చగవ్యాదిభిఃస్తృతే ।।6.95 ।।
ఆజ్యం 'శుక్రమ' సీత్యుక్త్వా షోడశంశం ప్రగృహ్య చ।
'దధిక్రావ్ణ' ఇత్యుక్త్వా క్షిపత్వా తద్ద్విగుణం దధి ।।6.96 ।।

'ఆప్యా' స్వేతి మన్త్రేణ త్రిగుణం క్షీరమాహరేత్।
'గన్ధద్వా' రేతి మన్త్రేణ గోమయఞ్చ చతుర్గుణమ్ ।। 6.97 ।।
షడ్గుణం చైవ గోమూత్రం గాయత్ర్యా తత్ర నిక్షిపేత్।
'వసో: పవిత్ర' మిత్యుక్త్వా తేనాపూర్యావటం పున: ।। 6.98 ।।
పఞ్చగవ్యే 'శివం శర్వమీశమవ్యక్త' మర్చయేత్।
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య ప్రాక్శిరస్తత్ర శాయయేత్ ।। 6.99 ।।
అతీతే తద్దినే బిమ్బం విష్ణుసూక్తేన చోద్ధరేత్।
'వారీ శ్చతస్ర' ఇత్యుక్త్వా శుద్ధోదైరభిషిచ్య చ ।। 6.100 ।।
క్షీరాధివాస: సంశోధ్యైవ జలద్రోణీం 'శన్నో దేవీ' తి మన్త్రత:।
క్షీరేణ పూరయిత్వాఽత్ర 'అథర్వం క్షీర' మిత్యపి ।। 6.101 ।।
'పవిత్రం పుణ్య' మిత్యుక్త్వా క్షీరేఽథర్వాణమర్చయేత్।
పద్మోత్పలాదిపుష్పాణి సమాస్తీర్య చ తత్ర వై ।। 6.102 ।।
శయనాని చ పఞ్చాత్ర సమాస్తీర్య కుశైస్సహ।
క్షీరం క్షీరోదధిం తత్ర శాయినం శేషశాయినమ్ ।। 6.103 ।।
దేవదేవం స్మరంస్తత్ర పూర్వవచ్ఛాయయేద్ధరిమ్।
అతీతే తద్దినే బిమ్బం పశ్చాదుద్ధృత్య పూర్వవత్ ।। 6.104 ।।
సంస్నాప్య భూషయిత్వైవ నవవస్త్రైశ్చ భూషణై:।
జలాధివాస:

నదీతటాకవాపీషు పూర్వాలాభే తథోత్తరే ।। 6.105 ।।
ప్రపాం కృత్వా తు పరిత: పఞ్చరం జాలకాకృతిమ్।
కారయిత్వా తు రక్షార్థం వితానాద్యుపశోభితమ్ ।। 6.106 ।।
నవవస్త్రాణి చాస్తీర్యదర్భపుష్పకుశైస్సహ।
'పుణ్యం తోర్థ శివం తోయ' మితి తత్ర సమర్చయేత్ ।। 6.107 ।।

పూర్వవచ్చయనే దేవం శాయయేదప్రమాదత:।

(1)'ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేత్త్రిదినం కేవలే జలే (1.) 'ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేత్సద్య: కాలో విధీయతే। అధివాసమశక్తశ్చేత్సద్యఏవక్రియాద్యది పఞ్చగవ్యైశ్చ క్షీరేణ' ఇతి పాఠ: ఆ.

।। 6.108 ।।

దినమేకమహర్వాఽథ యామం వా కాలమేవ వా।

మన్త్రవద్విమ్బశుద్ధ్యర్థ?మధివాసం సమాచరేత్ ।। 6.109 ।।

అశక్యవేరస్యస్నాపనమ్

పేఞ్చగవ్యైశ్చ క్షీరేణ కుశోద్రైశ్చ పృథక్పృథక్ ।। 6.110 ।।

శతమష్టోత్తరం కుమ్భాన్ పూరయిత్వాఽత్ర దేవతా:।

పూర్వవత్పూజయిత్వైవ మన్త్రైరేవాభిషేచయేత్ ।। 6.111 ।।

ప్రతిష్ఠాదినపూర్వదినకృత్యమ్

సాయం హోమావసానే తు ఆచార్యాద్యా: పృథక్పృథక్ ।। 6.112 ।।

ప్రాణాయామశతం కృత్వా జప్త్వా సూక్తాని పూర్వవత్।

తథాఽనుష్ఠితకర్మాణం యజమానం తతో గురు: ।। 6.113 ।।

'అణోరణీయా' నిత్యుక్త్వా ప్రోక్షయేద్విజమత్వర:।

ఋత్విజస్తాన్సమాహూయ నియుఞ్జీత స్వకర్మసు ।। 6.114 ।।

వాస్తుశుద్ధి:

తస్యాఽఽలయస్యోత్తరత: కుణ్డే వా స్థణ్డిలేఽథవా।

వాస్తుహోమం తథా హుత్వా గర్భగేహాదిసర్వత: ।। 6.115 ।।

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం పుణ్యాహేనాపి శోధయేత్।

అగ్నిమథనమ్

దేవాలయస్యాభిముఖే పఞ్చవర్ణైరలఙ్కృతే ।। 6.116 ।।
ధాన్యరాశ్యుపరి న్యస్య త్వరణీ ప్రాఙ్ముఖశ్శుచి:।
మన్థదణ్డే హరిం ధ్యాయేదరణ్యాం మేదినీం తథా ।। 6.117 ।।
ఊర్ధ్వాయామగ్నిభ్యర్చ్య మౌఞ్జీరజ్జౌ చ వాసుకిమ్।
జపన్ వైశ్వానరం సూక్తం రజ్జ్వా మన్థం చ వేష్టయేత్ ।। 6.118 ।।
'జాతవేదస' ముచచార్య మథనం కారయేద్బుధ:।
కరీషం పరిత: కృత్వా తత్సూక్తేనాహరేత్పున: ।। 6.119 ।।
'అయం త ఇధ్మ' ఇత్యుక్త్వా ప్రక్షిపేదిన్ధనాని చ।
'ఘృతప్రతీక' ఇత్యుక్త్వా ప్రజ్వాల్యాగ్నిం ప్రణమ్య చ ।। 6.120 ।।
'ఆయుర్దా' ఇతి మన్త్రేణ త్వప్రమాదం నిధాపయేత్ ।। 6.121 ।।
మథనాగ్న్యలాభే కర్తవ్యమ్

అథవా శ్రోత్రియాగరాదగ్నిమాహృత్య వై తథా।
తత్ర వైశ్వానరం సూక్తం యజేదితి చ కేచన ।। 6.122 ।।
వాస్త్వగ్నే:కార్యాన్తర యోపయతాభావ:

తత్సర్వమశుభం కర్మ తమగ్నిం చ నిరస్య చ ।। 6.123 ।।
మథితం శ్రోత్రియాగారాదాహృతం వా నిధాయ చ।
శాన్తిహోమావసానే తు యథోక్తం హోమమాచరేత్ ।। 6.124 ।।
పఞ్చాగ్నిషు అగ్నిప్రణయనమ్

'గార్హపత్యాగ్ని' మిత్యుక్త్వా 'యజ్ఞదైవత' మిత్యపి ।। 6.125 ।।
'తత్రైౌ భూ: పురుషం' చేతి 'అచ్యుతం' చేతి కీర్తయన్।

ఆవాహ్య జుష్టాకారఇ్చ స్వాహాకారఇ్చ కారయేత్ ।। 6.126 ।।

తస్మాదగ్నిం సమాదాయ దక్షిణాగ్నౌ తత: పరమ్।

'జాతవేద' ఇతి ప్రోచ్య ప్రణీయాగ్నిం యథావిధి ।। 6.127 ।।

'అన్వాహార్యాగ్ని' మిత్యుక్త్వా 'యజ్ఞదైవత' మిత్యపి।

'ఓం భువ: పురుషం సత్యం' కుర్యాదావాహనాదికమ్ ।। 6.128 ।।

అగ్నిం తు గార్హపత్యాగ్నే 'రగ్న ఆయాహి' మన్త్రత:।

ప్రణీయాఽహవనీయాగ్నౌ వదన్నాహవనీయకమ్ ।। 6.129 ।।

'యజ్ఞదైవత' మిత్యుక్త్వా ఓం సువ: పరుషం' త్వితి।

ఉచ్చరన్ 'పురుషం' చేతి కుర్యాదావాహనాదికమ్ ।। 6.130 ।।

'అయం తే యోని' రిత్యగ్నిమావసథ్యే ప్రణీయ చ।

'ఆవస్థ్యాగ్ని' మిత్యుక్త్వా 'యజ్ఞదైవత' మిత్యపి ।। 6.139 ।।

'ఓం మహ: పురుషం' చేతి దేవమ 'ప్యనిరుద్ధకమ్'।

ఇత్యేవమావసథ్యాగ్నౌ కుర్యాదావాహనాదికమ్ ।। 6.132 ।।

'మియ గృహణామి' మన్త్రేణ సభ్యే చాగ్నిం ప్రణీయ చ।

సభ్యాగ్నిం యజ్ఞదే' వేతి 'ఓం జన: పురుషం' తథా ।। 6.133 ।।

'విష్ణు' మావాహయామీతి సభ్యస్యావాహనాదికమ్।

'ఘృతప్రతీకం ఇత్యగ్నిం పౌణ్డరీకే ప్రణీయే చ ।। 6.134 ।।

'పౌణ్డరీకాగ్ని' మిత్యుక్త్వా 'యజ్ఞదైవత' మిత్యపి।

'ఓం తప: పురుషం' చేతి 'వాసుదేవ' మత: పరమ్ ।। 6.135 ।।

(అగ్నిం శ్రామణకం ప్రోచ్య యజ్ఞదైవతమిత్యపి)।

'ఓం తప: పురుషం' చేతి 'నారాయణ' మితి బ్రువన్।

ఏవమావాహనం కృత్వా నిరుప్యాజ్యాఽఽహుతీర్యజేత్(1) (1.) ఖ. ఔపాసనాగ్నిమిత్యుక్త్వా యజ్ఞదైవతమిత్యపి ।। ఔపాసనాగ్నావన్యేన ఆవాహ్యాజ్యం జుహోతి వై। తథాఽఽజ్యం జుహుయాదేవమిత్యాధారవిధి: క్రమాత్ ఇత్యధికం ఖ కోశే దృశ్యతే. ।। 6.136 ।।

సర్వాగ్నీనాం ప్రణయనం ప్రకుర్యాద్గార్హపత్యత:।

అగ్నిధ్యానమ్

(2.) క. ఇత: ప్రభృతి ఆధ్యాయాన్తం ఖ. గ. కొశయో: న దృశ్యతే, అత్ర అధ్యాయ సమాప్తి: ఖ. ఆ. 6.

బ్రాహ్మమానసమాసీనం కుణ్డమధ్యే హుతాశనమ్ ।। 6.137 ।।
ప్రత్యఙ్ముఖం రక్తవర్ణం తరుణాదిత్యసన్నిభమ్

స్వాహాస్వధాభ్యామాసీనం సర్వదేవాత్మకం పరమ్ ।। 6.138 ।।
ఏకం వై హృదయం తస్య త్రయ: పాదాశ్శిరోద్వయమ్।
చతుశ్శృఙ్గం చతుర్నేత్రం సప్తజిహ్వం ద్వినాసికమ్ ।। 6.139 ।।
దక్షిణాఽస్యే చతుస్త్రస్తు తిస్రో జిహ్వాస్తథోత్తరే।
సప్తహస్తం స్మరన్నగ్నిం సర్వాభరణభూషితమ్ ।। 6.140 ।।
కృష్ణాజినోత్తరాసఙ్గం మౌఞ్జీదణ్డసమన్వితమ్।
స్తుక్స్రువాక్షస్రజశ్శక్తిం దధతం దక్షిణై: కరై: ।। 6.141 ।।
చామరం వ్యజనం చాఽజ్యపాత్రం వై వామబాహుభి:।
బిమ్బఞ్చ యజ్ఞమూర్తేస్తు ధ్యాయేదేవమితి శ్రుతి: ।। 6.142 ।।
అగ్నే: సప్తజిహ్వా:

హిరణ్యా కనకా రక్తా కృష్ణా చైవ వసుప్రభా।
అతిరక్తా బహురూపా జిహ్వాస్సప్త ప్రకీర్తితా: ।। 6.143 ।।
ఈశానేన్ద్రాగ్నినిర్ఋతివరుణానిలమధ్యగా:।
ఆఘారాన్తే వైష్ణవ హోమ:

ఆఘారాన్తే తు హోతయం సప్తజిహ్వాసు వైష్ణవమ్ ।। 6.144 ।।

జిహ్వాభేదేన హిరణ్యాయాం సమిద్ధోమం కనకాయాం యజేద్ధృతమ్।
సర్షపాంశ్చైవ రక్తాయాం కృష్ణాయాం లాజమేవ చ ।। 6.145 ।।
వసుప్రభాయాం దేవన్తం ధ్యాత్వాऽऽపూపం జుహోతి చ।
హోతవ్యమతిరక్తాయాం తిలం చర్వామరప్రియమ్ ।। 6.146 ।।
అన్యాని బహురుపాయాం జుహోతి మనసా స్మరన్।
హవిర్విశేషహోమే అగ్నిభావనాప్రకార:

సమిద్ధోమే స్థితో వహ్నిశ్శేతే స చ ఘృతాऽऽహుతౌ ।। 6.147 ।।
ఆసీనశ్చరుహోమేऽపి తిలసర్షపసక్తుషు।
అన్యథాऽగ్నౌ హుతం యత్తత్ సర్వ భవతి నిష్ఫలమ్ ।। 6.148 ।।
హవిర్భేదేన ఆహుతిప్రమాణమ్

చతురఙ్గులిసంస్రావాప్యవిచ్ఛిన్నా ఘృతాహుతి:।
అఙ్గుష్ఠపర్వమాత్రా తు గృహీతాऽన్నాహుతి: స్మృతా ।। 6.149 ।।
అన్నమక్షప్రమాణం స్యాల్లాజం ముష్టిమితం భవేత్।
తిలసర్షపసక్తూనాం శుక్తిమాత్రాऽహుతిర్భవేత్ ।। 6.150 ।।
హోమద్రవ్యాధిదేవా: అత: పంర ప్రవక్ష్యామి హోమద్రవ్యాధిదేవతా:।
సికతాయాం మృదశ్చైవ పృథివీ ఆధిదేవతా ।। 6.151 ।।
స్థణ్డిలం సోమదైవత్యం కుణ్డవేద్యా యథాక్రమమ్।
ఊర్ధ్వవేద్యధిపో బ్రహ్మా మధ్యవేద్యా: ప్రజాపతి: ।। 6.152 ।।
సభ్యే చ పౌణ్డరీకే చ సోమోऽధోవోదిదేవతా।
దలేషు వసవ: ప్రోక్తా: ఖననం పితృదైవతమ్ ।। 6.153 ।।
లేఖా: స్కన్ధాధిదేవత్యా: ఋషయస్సప్తబర్హిషామ్।
హవ్యవాడిన్ధనాధీశో విహారో వాయుదైవత: ।। 6.154 ।।

పఞ్చభూతాధిదైవత్యం కరకం సముదాహృతమ్।

కూర్చాగ్రగ్రంన్థిమూలేషు బ్రహ్మవిష్ణవీశ్వరా: క్రమాత్ ।। 6.155 ।।

చత్వారో విష్ణుదైవత్యా: పరిస్తరణకూర్చకా:।

పశ్చిమ: పరిధి: ప్రోక్తస్తథా గన్ధర్వదైవత: ।। 6.156 ।।

దక్షిణశ్చేన్ద్రదైవత్య: పరిధి: పరికీర్తిత:।

ఉత్తర: పరిధి: ప్రోక్తో మిత్రావరుణదైవత: ।। 6.157 ।।

తథోర్ధ్వసమిధోర్దేవ: (1)జుహ్వాదిషు దివాకర: (1.) ప్రజాపతిరపీ స్మృతో ఖ. ।। 6.158 ।।

బ్రహ్మాసోమౌ తు సమ్ప్రోక్తౌ తథా ప్రణిధిపాత్రయో:।

వర్షిష్ఠసమిధోరగ్నిరాజ్యస్థాల్యాం వంసున్ధరా ।। 6.159 ।।

తోయస్య వరుణో దేవశ్చాజ్యస్య చ హుతాశన:।

చరురిన్ద్రాగ్నిదైవత్య ఏవం ధ్యాత్వా జుహోతి చ ।। 6.160 ।।

హోమద్రవ్యవిశేషే పాత్రవిశేష:

వైష్ణవం జుహుయాజ్జుహ్వా చరుణాఽగ్నిషు షట్స్వపి।

ఆజ్యమప్యగ్నికుణ్డేషు స్రువేణ చజుహుయాదితి ।। 6.161 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే మహాప్రతిష్ఠాకాలనిర్ణయ సంభారాహరణ

అక్షిమోచనాధివాసత్రయాశక్యబిమ్బాధివాసాఽఽచార్యానుజ్ఞాఽగ్నిమథనాగ్నిప్రణయనాగ్నిధ్యానాగ్నిజిహ్వాస్థాననిర్ణయ హోమద్రవ్యప్రమాణ

హోమద్రవ్యాధిదేవనిర్ణయో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః

ఓం

సప్తమోఽధ్యాయ:।

(ఉపోషితై: ప్రకర్తవ్యమృత్విగ్భిర్వ్రహ్మిమన్థనమ్

అగ్నే: ప్రణయనం తోయాహరణం కుమ్భపూజనమ్।
అథవా ఫలమూలాద్యైర్భవేయు: కృతభోజనా:

అశక్తౌ విధిరేష స్యాత్సర్వేషాఞ్చ పదార్థినామ్)

కుమ్భపూజాప్రకార: జలాహరణమ్

ప్రాఙ్ముఖ ప్రయతో భూత్వా 'ధారా'స్వితి చ మన్త్రత:।
పుణ్యనద్యాం జలం శుద్ధం శుద్ధపాత్రే సమాహరేత్ ।। 7.1 ।।
స్నాత్వా గురు: ప్రసన్నాత్మా శ్వేతగన్ధానులేపన:।
ఉత్తరీయాఙ్గులీయశద్యైర్భూషణైరపి భూషిత: ।। 7.2 ।।

పాదౌ ప్రక్షాల్య చాఽచమ్య శ్వేతమాల్యపరిష్కృత:।

కుమ్భలక్షణమ్

ద్వాత్రింశత్ప్రస్థసమ్పూర్ణం లౌహం మృణ్మయమేవం వా ।। 7.3 ।।

పక్వాలకంఫలాకారం ఖణ్డస్ఫుటితవంర్జితమ్।

కుమ్భసంస్కార:

'ఇషే త్వోర్జే త్వే'తి జపన్ 'స్వస్తి దే' త్యథవా పున: ।। 7.4 ।।

'ఇన్ద్రం నరో న' ఇతి వా తన్తునా పరివేష్టయేత్।

'శుచీ వో హవ్యా' ఇత్యుక్త్వా ప్రక్షాల్యాద్భిస్తు సర్వత:(1) (1.) ఆ. పూర్వత: ।। 7.5 ।।

వస్త్రేణోత్పూయ తత్తోయ 'మిదమాపశ్శివా' ఇతి।

కుశై: పశ్చాత్సముత్పూయ కుమ్భం తేనైవ వారిణా ।। 7.6 ।।

'ఆప ఉన్ద?'న్త్వితి జపన్ పూరయేత్సుసమాహిత:।

'(2)ఆపో హి' ష్ఠేత్యభిమృశేత్సర్వగన్ధాధివాసితమ్ (2.) ఖ. ఆపో వేత్యాభిమృశ్యేవ

।। 7.7 ।।

(3)రత్నాని గజతాక్ష్?యౌ చ మఙ్గలాన్యాయుధాన్యపి।

కూర్మరుపం చ సైవర్ణం కుశపుష్పాక్షతాని చ (3.) ఖ. నవరత్నం గజం తార్క్ష్యం ।। 7.8 ।।

స్రుక్స్రువౌ వర్ణవృధ్ద్యర్థం (1)శ్వేతచ్ఛత్రధ్వజాదికమ్।

సన్న్యసేద్విష్ణుగాయత్ర్యా (2)అష్టనిష్కకృతం (3)పృథక్ (1.) క. స్వర్ణచ్ఛత్రధ్వజాదికాన్.

(2.) ఖ. తులాద్యం యుగలాఙ్గలమ్. (3.) క. పట్టాభ్యాం. ।। 7.9 ।।

తాని ద్వ్యఙ్గులమాత్రాణి సౌవర్ణాన్యేవ నిక్షిపేత్।

క్షౌమాభ్యామథవా ద్వాభ్యాం సూక్ష్మవస్త్రద్వయేన వా ।। 7.10 ।।

కుమ్భస్య వేష్టయేత్కణ్ఠం తథా కుసుమదామభి:।
అశ్వత్థపల్లవం కూర్చం న్యసేద్దూర్వాఙ్కురాణ్యపి ।। 7.11 ।।
కుమ్భే రత్నాది ప్రక్షేపణప్రయోజనమ్

అస్థి రత్నం సిరాస్తన్తుర్మాంసం మృత్స్నా ప్రకీర్తితా।
శోణితం రక్తమృత్తత్ర జలం మేదస్తథైవ చ ।। 7.12 ।।
శుక్లం తు కూర్చమిత్యుక్తం చమా స్యాద్వేష్టనామ్బరమ్।
సప్తధాతవ ఇత్యేతే కుమ్భేషు (4)కలశేషు చ (4.) కణ్ఠమావేష్ట్యపుష్పమాలాపరిష్కృతమ్।
।। 7.13 ।।
ఏతేష్వేకం విహీనం చేన్నాస్తి తత్రాఽస్యం సన్నిధి:।
రత్నిమాత్రాయతే రమ్యే తాలోత్సేధే త్రివేదికే ।। 7.14 ।।
దేవస్య పురత: కుమ్భం ధాన్యపీఠే తు సన్న్యసేత్।
అక్షరన్యాస:

వేష్టితం ప్రణవైర్దిక్షు బీజమాదిం హృది న్యసేత్ ।। 7.15 ।।
ధ్యానమ్

ఆత్మసూక్తం తతో చప్త్వా పౌరుషం సూక్తమేవ చ।
నారాయణానువాకం చ హృదయే భావయేజ్జపేత్ ।। 7.16 ।।
శుద్ధస్ఫటికసఙ్కాశమర్ధచన్ద్రసమాకృతిమ్।
(5)వారుణం మణ్డలం ధ్యాయేత్పూతే కుమ్భస్థవారిణి (5.) క. తతో వారిణి కుమృభస్య ధ్యాయేద్వరుణమణ్డలమ్.।। 7.17 ।।
గురూపదేశసంసిద్ధో భగవద్ధ్యానతత్పర:।
ఆచార్యస్సుప్రసన్?నాత్మా ధ్యానకర్మ సమారభేత్ ।। 7.20 ।।
స్వస్తికాసనమాసీనో జితేన్ద్రియ ఉదఙ్ముఖ:।

దక్షిణం పాదమూర్ధ్వఞ్చ వామపాదమధస్తథా ।। 7.21 ।।

జాన్వన్తరే తదఙ్గుష్ఠౌ ద్వౌ చ సమ్యఙ్నిగృహ్య చ।

అఙ్కే వామం న్యసేత్పాణిమన్యఞ్చోత్తానమూర్ధ్వత: ।। 7.22 ।।

ఋజుకాయో నివాతస్థప్రదీప ఇవ నిశ్చల:।

ఏవంమాసనమాసీనో నాసాన్తాహితలోచన: ।। 7.23 ।।

ప్రాణానాయమ్య విధినా రేచపూరకకుమ్భకై:।

విషయేభ్యశ్చ సర్వేభ్య: (1)ప్రత్యాహృత్యేన్ద్రియాణి చ(2) (1.) క. ప్రాణాయామఞ్చకృత్వైవ వశం నీత్వా మనస్తత: ఇత్యధికం దృశ్యతే: (2.) క. యత్రేన్ద్రియం మనో యా?తి నివృత్య చ మనస్తత: ఇత్యధికమ్. ।। 7.24 ।।

ఏకాగ్రం చ మన: కృత్వా తత: పశ్యేత్సమాధినా।

పద్మకోశప్రంతీకాశే విశ్వస్యాయతనే పృథౌ ।। 7.26 ।।

హృదేయఽగ్నిశిఖామధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థిత:।

(ధ్యానాత్తద్దృశ్యతే తస్య యత్సూక్ష్మం రూపమవ్యయమ్।)

నివాత ఇవ దీపార్చిర్విద్యుల్లేఖేవ చామ్బరే ।। 7.27 ।।

ఈశ్వరస్యాత్మమనో జ్యోతిర్య ఏష పురుషోఽక్షర:।

శుద్ధజ్ఞానాత్మకం బ్రహ్మ తదక్షరముదాహృతమ్ ।। 7.28 ।।

యదోఙ్కారమయం బ్రహ్మ సమ్యఙ్హృది నిధాయ చ(3)।

తచ్చిన్తనపరం ధ్యానం తద్బ్రహ్మార్పణముచ్యతే (3.) క. తచ్చిన్తనపరం ధ్యానం తద్బ్రహ్మార్పణముచ్చతే ఇతి. గ. హృదిస్థితమజం దేవం తద్బ్రహ్మార్పణముచ్యతే ఇతి చాధికం దృశ్యతే. ।। 7.29 ।।

బ్రహ్మభూతే చ దేహేఽస్మిన్ దృఢం కుర్యాన్మనోఽర్పణమ్।

తత్రాచలం మన: కృత్వా ధారణాం సమ్ప్రవిశ్య చ ।। 7.30 ।।

నిర్గుణం నిర్మలం నిత్యమక్షరం సర్వకారణమ్।

నిష్కలం సకనలం దేవం తేజోభాసురభా?సితమ్(1) (1.) ఖ. తేజోభాస్వరభాసురమ్.

।। 7.31 ।।

విష్ణుం తం మనసా ధ్యాయన్ భక్త్యైవ పరయా ముదా।

తం రుక్మవర్ణం రక్తాస్యం రక్తనేత్రం సుఖోద్వహమ్ ।। 7.32 ।।

కిరీటహారకేయూరప్రలమ్బబ్రహ్మసూత్రిణమ్।

కౌస్తుభోద్భాసితోరస్కం శ్రీవత్సాఙ్కం చతుర్భుజమ్ ।। 7.33 ।।

శఙ్ఖచక్రధరం సౌమ్యం దక్షిణేనాభయప్రదమ్।

కటిన్యస్తేతరకరం శుకపిచ్ఛామ్బరం పరమ్ ।। 7.34 ।।

ఏవం తం పరమాత్మానం ప్రణవాత్మకమవ్యయమ్।

(2)(దక్షిణేనైకహస్తేన భక్తానామభయప్రదమ్।

వామేనాప్యన్యహస్తేన స్వకట్యామవలమ్బ్య చ।

పరాభ్యాఞ్చకరాభ్యాఞ్చ శఙ్ఖచక్రంధరం పరమ్।

శుకపిఞ్ఛామ్బరధరం ?విష్ణుం ప్రణవరుపిణమ్।)

ఏకాగ్రమనసా భక్త్యా సకలీకృత్య భావయన్ (2.) ఇత ఆరభ్య శ్లోకద్వయమన్యత్ర న దృశ్యతే. ।। 7.35 ।।

కుమ్భేఽమ్బుసి తతో భక్త్యా దేవమావాహయేత్ తత:(3)।

ఆసనాదిభిరభ్యర్చేదర్ఘ్యాద్యాచమనాన్తకై: (3.) క. హరిమ్. ।। 7.36 ।।

ఆవాహనశబ్దార్థ:

సర్వత్ర వ్యాపినస్తస్య పరస్య పరమాత్మన:।

ఆవాహనప్రకారభేదా:

ఏకత్ర స్మరణం యత్తదావాహనముదీరితమ్ ।। 7.37 ।।

అరణ్యాం వ్యాపితో వహ్నిరేకత్ర జ్వలితో యథా।

తథా ధ్యానేన భక్తస్య హృది విష్ణు: ప్రకాశతే ।। 7.38 ।।

(4)మన్త్రైరావాహితో బేరే స్థలే కూర్చే జలేఽథవా।

భక్తానుకమ్పయా స్థిత్వా పూజాం గృహ్ణాతి పూజిత: (4.) ఖ. మన్త్రేణ. ।। 7.39 ।।

వదన్త్యావాహనం కేచిద్ధరేరాదిత్యమణ్డలాత్।

దేవేన సహ తత్కుమ్భే దేవ్యౌ ధ్యాయేద్యథావిధి ।। 7.40 ।।

మూలాలయప్రతిష్ఠా చేన్నీత్వా బాలాలయాద్ధరిమ్।

దేవం విశేషతోఽభ్యర్చ్య హవిస్సమ్యఙ్ నివేదయేత్ ।। 7.41 ।।

తద్బిమ్బసంస్థితాం శ?ాక్తిం కుమ్భే కూర్చేన విన్యసేత్।

ధ్రువానురూపం తద్బిమ్బం యది దోషవివర్జితమ్ ।। 7.42 ।।

తదేవ కౌతుకం కుర్యాన్నానురూపం తు (1)లౌకికమ్।

సంస్థాప్య (2)లౌకికాదీనాం స్థానాదన్యత్ర పూజయేత్ (1.) కౌతుకమ్. ఈ. (2.) కౌతుకాదీనాం సంస్నాప్య. ఈ. ।। 7.43 ।।

సదోషం బిమ్బమమ్భోధౌ నద్యాం వా విధినా త్యజేత్।

భూపరీక్షాదికర్మార్థమన్యస్థానస్థలౌకికమ్ ।। 7.44 ।।

యాచితం చేత్ప్రదాతవ్యం కర్మాన్తే తద్యథా పురా।

స్థాపయేద్ధామ్ని పూర్వస్మిన్ ఉత్సవార్థమథాపి వా ।। 7.45 ।।

బాలాలయప్రతిష్ఠార్థం యాచయేదితి కేచన।

అన్యాలయధ్రువస్యైతదనురూపం భవేద్యది ।। 7.46 ।।

కౌతుకం చౌత్సవా వాపి స్థాపయేదితి కేచన।

స్నపనోద్యోగ:

వదన్ శకునసూక్తం తు కుమ్భం బిమ్బం సమానయేత్ ।। 7.47 ।।

కౌతుకం పూర్వతో దేవ్యావౌత్సవం స్నాపనం క్రమాత్।

ఆచార్యశ్శిరసా కుమ్భం ధారయన్నగ్రతో వ్రజేత్ ।। 7.48 ।।

స్థాపకా బిమ్బమాదాయ గచ్ఛేయురను తం గురుమ్।

విష్ణుసూక్తేన దేవేశం శ్వభ్రమధ్యే నివేశ్య చ ।। 7.49 ।।

శ్వభ్రస్య దక్షిణే ధాన్యపీఠే హస్తతలాయతే।

షడఙ్గులసముత్సేధే న్యసేచ్ఛ్వభ్రసమీపత: ।। 7.50 ।।

ధాన్యపఙ్క్తి:

దేవ్యావప్యుత్సవం బిమ్బం స్నాపనం చ తథా న్యసేత్।

పఙ్క్తిం తదగ్రతో ధాన్యై(1)ర్దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్ (1.) దక్షిణాద్యుత్తరాదికమ్. ఖ. ।।7.51।।

(2)కుర్యాద్ధస్తత్రయాయామాం హస్తవిస్తారసంయుతామ్।

కలశన్యాస: స్నపనద్రవ్యాణి

ఉత్తరాది న్యసేత్తత్ర కలశాన్ తన్తువేష్టితాన్ (2.) కుర్యాద్వేరాయతాయామా. ఖ. ।। 7.52 ।।

(3)క్షీరాజ్యమధుసిద్ధార్థాక్షతోదకుశచన్దనై:।

పూరితాంశ్చ సకూర్చాంశ్చ సోపస్నానాన్యథాక్రమమ్ (3.) క్షీరాజ్యమధుసిద్ధార్థకుశగన్ధాక్షతోదకై: ఖ. ।। 7.53 ।।

(4)తదర్ధపాదహీనాని సిద్ధార్థాదీని నిక్షిపేత్।

దధ్యాజ్యమధుదుగ్ధానామాఢకే సతి దుర్లభే (4.) దశాష్టాంశాదహీనాని ఈ। ।। 7.54 ।।

త్రిపాదమర్ధహీనం వా పాదార్ధం వా యథోదయమ్।

సన్న్యసేదుత్తరాద్యేవ దేవేశాభిముఖాంస్తథా ।। 7.55 ।।

ఉపస్నానకలశ న్యాస:,కలశాధి దేవార్చనమ్

తదుపస్నానకలశాంస్తత్తత్పృష్ఠే చ సన్న్యసేత్।

అథర్వసామఋగ్వేదా: ఆదిత్య: కాశ్యపస్తథా ।। 7.56 ।।

ఋతవో మునయశ్చైవ సప్త ద్రవ్యాధిదేవతా:

(5)అశ్వినౌ వత్సరా వాయు: అప్సరా మరుతస్తథా (5.) ఉపస్నానాధిదేవాఞ్చ అశ్వినౌ వత్సరానసూన్। పవిత్రం వాక్పతిఞ్చవతక్షకం మరుతస్తయా। సమభ్యర్చ్య చ దేవేశం సంస్నాప్యైవ చ మన్త్రవిత్। శన్నో దేవీ' రిత్యాది ఖ పాఠ:। ।। 7.57 ।।

తక్షకో వాయవశ్చైవ సప్తోపస్నానదేవతా:।

త్రయోదశోపచారైస్తాంస్తత్తన్నామభిరర్చయేత్ ।। 7.58 ।।

స్నపనప్రకార: 'శన్నో దేవీ' 'రగ్న ఆయా-హ్యగ్నిమీల' ఇతి క్రమాత్।

'పూతస్త- స్యేమా ఓషధయ: 'అభిత్వా శూర' ఇత్యపి ।। 7.59 ।।

'చత్వారి వా' గితి జపన్ స్నాపయేత్సప్తభిశ్చతై:।

'వారీశ్చతస్ర' ఇత్యుక్త్వా సర్వోపస్నానమాచరేత్ (1) (1.) ద్రవ్యం ప్రతి సమభ్యర్చ్య కుమ్భం ప్రోక్ష్యైవ మన్త్రవిత్ 'ఇషే త్వో ర్జేత్వా" ది జపన్ 'ఆప ఉన్దన్తు' వై పున:। ఉష్ణోదకేన సంస్నాప్య ద్రవ్యేణామ్లాదినా క్రమాత్ శోధయిత్వా సుగన్ధేన తోయేన స్నాపయేత్తథా' ఇతి-ఆ పాఠ:।

।। 7.60 ।।

ద్రవ్యాణి ప్రోక్ష్య చాదాయ గాయత్రయా ప్రణవేన వా।

స్వలలాటాన్తముద్ధృత్య త్రిస్సకృద్వా ప్రదక్షిణమ్ ।। 7.61 ।।

తత్తన్మన్త్రావసానే తు స్నాపయేత్పఞ్చమూర్తిభి:।

పూర్వ కుమ్భఞ్చ సమ్ప్రోక్ష్య తత్తద్ద్రవ్యై: పృథక్పృథక్ ।। 7.62 ।।

సర్వేషామవతారాణాం దవ్యో పరిషదామపి।

తత్తత్ప్రధానమన్త్రాన్తే తత్తన్మూర్తిభిరాచరేత్ ।। 7.63 ।।

'ఇషే త్వోర్జే' త్వేతి జపన్ 'ఆపఉన్ద' న్త్వితి క్రమాత్।

శోధయేద్గన్ధతోయేన స్నాపయేచ్చ యథావిధి ।। 7.64 ।।

శ్వభ్రాదాదాయ దేవేశం పీఠే సంస్థాప్య నైర్‌ఋతే।

(2)'మిత్రస్సుపర్ణ' ఇత్యుక్త్వా ప్లోతేన విమృజేత్పున: (2.) ప్లోతవస్త్రేణ సంమృజ్య నవేనోత్తృతమవాససా। నవేనేవోత్తరీయేణ భూషణైరపి శక్తిత:। మాల్యై ర్గన్ధైశ్చ దేవేశమలఙ్కుర్యాత్ప్రయత్నత:' ఇతి ఆ పాఠ:। ।। 7.65 ।।

నవామ్బరోత్తరీయస్రగ్భూషణైరపి భూషయేత్।

దేవ్యోశ్చైవౌత్సవాదీనాం తత్తద్దేవ్యోరపి క్రమాత్ ।। 7.66 ।।

సర్వేషాం పరివారాణాం స్నాపనం పృథగేవ వా।
మధ్యే చోష్ణోదకస్నానం ప్రవదన్తి మహర్షయ: ।। 7.67 ।।
క్షీరాజ్యాదీని సంశోధ్య స్నాప్యాలఙ్కారమర్పయేత్।
శయనాధివాసారమ్భ:

శయ్యావేద్యాస్తు మధ్యే చ 'వేదాహ' మితి మన్త్రత: ।। 7.68 ।।
తిలతణ్డులశాలీనాం రాశిం కృత్వా విర్ప్యయాత్।
(శయ్యావితర్దికాన్తస్థా తద్వ్యమ్భాధీధికాయతా।
అధ: ఖట్వాఙ్గసంయుక్తా చోర్ధ్వే పట్టీసమాయుతా ।।
శాణ్యాదిరజ్జుసంయుక్తా ఖట్వా శయ్యా ప్రకీర్తితా।
ఏతల్లక్షణసంయుక్తా బిల్వాదిఫలకా యది ।।
శయ్యాఖ్యఫలకా ప్రోక్తా యథాలాభం సమాహరేత్)

తదూర్ధ్వే చర్మజాదీని 'వేదాహ' మితి మన్త్రత: ।। 7.79 ।।
సవ్రీహీణాం తణ్డులానాఞ్చ రాశిమాస్తీర్య చోర్ధ్వత:।
శయనాని సమాస్తీయం క్రమేణైవం పృయక్పృథక్ ।। 7.70 ।।
పఞ్చశయనని

చర్మజై రోమజైశ్చైవ ముణ్డజైరణ్డజైస్తథా।
వామజైశ్చ సుసమ్పన్నం శయనం తత్ర్పచక్షతే ।। 7.71 ।।
వ్యాఘ్రాదిచర్మణాక్లుప్తం చర్మజం (1)శయనం స్మృతమ్।
రోమభిశ్చావికాదీనాం కృతం తద్రోమజం స్మృతమ్ (1.) సముదాహృతం ఆ. ।। 7.72 ।।
కార్పాసేన కృతం యత్తన్ముణ్డజం త్వభిధీయతే।
పక్షిపిఞ్ఛైః కృతం యత్తదణ్డజం పరికీర్తితమ్ ।। 7.73 ।।

కౌశేయం క్షౌమసఙ్కల్పృప్తం వామజం త్వభిధీయతే।

అలాభే చర్మజాదీనాం పఞ్చవస్త్రాణి వా తథా ।। 7.74 ।।

శయనం కల్పయేదేవం ధాన్యరాశ్యుపరి క్రమాత్।

శిర: పాదోపధానే ద్వే దేవ్యోశ్చాపి పృథక్పృథక్ ।। 7.75 ।।

పూర్ణకుమ్భాఙ్కురాన్దీపాన్మఙ్గలాన్పరితో న్యసేత్(2)।

శయనే పూజయేచ్ఛేషం ఫణామణ్డలమణ్డితమ్ (2.) పశ్చాద్దేవం సమాదాయ కుమ్భేన సహితం క్రమాత్। శయ్యావేదిం సుసమ్ప్రాప్యదేవేశముపవేశయేత్। దేవ్యౌ తన్న భవేతాం చేత్క్రమాద్దక్షిణవామయో:। స్నాపనం చౌత్సవఞ్చాపి న్యసే ద్దక్షిణవామయో:। దేవం కుమ్భం సమభ్యర్చ్య దేవం కుమ్భమపి పృథక్। ఆచార్య: స్థాపకై'రితి ఆ పాఠ:। ।। 7.76 ।।

మిత్రాదీంశ్చ జయాదీంశ్చ ప్రాగాద్యభ్యర్చ్య వై బహి:।

శయనధివాస:

దేవం శకునసూక్తేన స్థాపయేచ్ఛయనోపరి ।। 7.77 ।।

దక్షిణే చ శ్రియం దేవీం స్థాపయేద్వామతో మహీమ్।

స్నాపనం చౌత్సవం చాపి న్యసేద్దక్షిణవామయో: ।। 7.78 ।।

శయనస్త్వేకవేద్యాన్తు పృథగాస్తృణయాత్తయో:।

దేవవచ్ఛ స్మరమ్ కుమ్భం భక్త్యా దేవాగ్రతో న్యసేత్ ।। 7.79 ।।

అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య దేవం కుమ్భఞ్చ వై పృథక్।

ఆచార్య: స్థాపకైర్యుక్త: పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ।। 7.80 ।।

ప్రతిసరబన్ధ:పూరితఞ్చ

న్యసేత్పాత్రమాఢకాహీనతణ్డులై:।

సౌవర్ణం తాన్తవం వాఽథ తత్ర ప్రతిసరం న్యసేత్(1) (1.) సౌవర్ణముత్తమం కుర్యాన్మధ్యమం రాజితం తథా। అధమం క్షౌమకార్పాసేమేబం ప్రతిసరం న్యసేత్। ఇత్యధికం ఆ. ।। 7.81 ।।

'కుణుష్వ పా' ఇత్యుక్త్వాఽభిమృశ్? 'స్వస్తి' దేతి చ।

బధ్నీయాత్ కౌతుకం హస్తే దేవదేవస్య దక్షిణే ।। 7.82 ।।

వామహస్తే చ బధ్నీయాద్దేవ్యో: ప్రతిసరం క్రమాత్।

స్నాపనే చౌత్సవే బిమ్బే బలిబేరే తథైవ చ ।। 7.86 ।।

ధ్రువే చ బన్ధయేత్పూర్వం క్రమేణైవ సమాచరేత్।

(2)'స్వస్తిదా' ఇతి మన్త్రేణ 'విష్ణుస్త్వా' మితి మన్త్రత: (2.) స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ఆ. ।। 7.84 ।।

ఏతాభ్యాం దేవదేవస్యాప్యాచార్యస్యర్త్విజామపి।

తత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యోశ్చ బన్ధయేద్వామహస్తకే ।। 7.85 ।।

ఆచార్యస్?యర్త్విజాశ్చైవ బన్ధయేద్దక్షిణే కరే।

ప్రతిష్ఠాయాముత్సవే వా కుర్యాత్కౌతుకబన్ధనమ్ ।। 7.86 ।।

రక్షాబన్ధనహీనే చ సర్వం కార్యం వినశ్యతి।

'యద్వైష్ణవం' సముచ్చార్య శయనే శాయయేద్విభుమ్ ।। 7.87 ।।

తత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యౌ చ శాయయేత్పార్శ్వయోస్తథా ।। 7.88 ।।

ప్రాగ్ద్వారే దేవతాగారే దేవోఽపి ప్రాక్ఛిరా భవేత్।

దక్షిణాదిషు దిక్ష్వేవం యతా ద్వారం తతశ్శిర: ।। 7.89 ।।

ఉత్తరాచ్ఛాదనం కుర్యాదహతేనైవ వాసమా।

ధ్రువబేరే తు బధ్నీయాత్ కౌతుకం తద్వదేవ హి ।। 7.90 ।।

కౌతుకార్చోత్సవాఖ్యాపనాం తత్తద్దేవ్యోస్తథైవ చ।

(ఏకకుమ్భే సహధ్యానం న స్నానం పృథగేవ హి।

శాయనం చైకవేద్యాన్తు స్నాపనౌత్సవయో: పృథక్ ।।

నిమిత్తభేదేనాగ్నిభేద:

గర్భాలయస్య భేదే చ తలభేదే తథైవ చ)

పృథక్సర్వఞ్చ కర్తవ్యం పౌణ్డరీకం వినాఽనలమ్ ।। 7.91 ।।

అథవా పురుషాదీనాం తత్ర్పధానాగ్నిరేవ వా।

స్థాపితే కౌతుకే పశ్చాత్స్నపనస్యోత్సవస్య చ ॥ 7.92 ॥

తయోస్సహ ప్రతిష్ఠాయాం పఞ్చానీంశ్చ సహైవ హి।

సభ్యఞ్చ పౌడరీకఞ్చ ద్వావగ్నీ ఇతి కేచన ॥ 7.93 ॥

తయోర్నిత్యాగ్నిమాధాయ హుత్వా హోమావసానకే।

(1)సభ్యకుణ్డే తు సభ్యాగ్నిమాదధీత యథా పురా (1.) ఖ. నిత్యకుణ్డే ॥ 7.94 ॥

నిత్యహోమవిహీనే తు కృత్వా కుణ్డాని పఞ్చ చ।

ప్రణీయ గార్హపత్యాగ్నిం సర్వాగ్నిషు జుహేతి చ ॥ 7.95 ॥

తయోరపి పృథక్త్వేతు పృథగగ్నిం ప్రకల్పయేత్।

యథోక్తహోమం జుహుయ: కుమ్భం సమ్పూజ్య పూర్వవత్ ॥ 7.76 ॥

దేవస్యాభిముఖే న్యస్య తత్రైవావాహయేద్ధ్రువాత్।

స్నపనం శయనం హౌత్రం హోమం పూర్వవదాచరేత్ ॥ 7.97 ॥

నాచరేద్దేవతాహ్వానం సర్వదేవార్చనం తథా।

ధ్రువబేరే సమావాహ్య తస్మాదావాహయేత్తయో: ॥ 7.98 ॥

బాలాలయే తయో: పశ్చాత్ప్రతిష్ఠా యది కౌతుకాత్।

ఆవాహనం తథా ప్రోక్తం సర్వమన్యత్సమం భవేత్ ॥ 7.99 ॥

(అవతారప్రతిష్ఠా చేన్నిత్యాగ్నిం నైవ కారయేత్।

ఆచార్యస్య గృహాదగ్నిం గృహీత్వా విధినాऽచరేత్ ॥)

చతుర్వేదాధ్యయనమ్ హౌత్రప్రశంసనమ్

ప్రాగాది చతురౌ వేదాన్ అధ్యాపయతి వై క్రమాత్।

హోతారం సమలఙ్కుర్యాత్ వస్త్రపుష్పాఙ్గులీయకై: ॥ 7.100 ॥

సోత్తరీయైర్యథాశక్తి సోऽపి హోతా సుపూజిత:

సభ్యాత్రత్యఙ్ముఖ: ప్రాచ్యాం హౌత్రమేవం ప్రశంసతి ।। 7.101 ।।
అధ్వర్యు: 'హోతరే' హీతి హోతారమభిసంవందేత్।
'అధ్వర్వో దేవతా' శ్చేతి సోఽధ్వర్యుం ప్రతిభాషతే ।। 7.102 ।।
పశ్చాదాయమ్య కూర్చఇచ్చ గృహీత్వా పశ్చిమాముఖ:।
'నమ: ప్రవక్త్రా' ఇత్యాది తిష్ఠన్నుచ్చైస్సముచ్చరేత్ ।। 7.103 ।।
ఏవ 'మో' మితి మన్త్రాన్తే హోతా శర్మాన్తమేవ చ।
స్వకం నామ ద్వితీయాన్త 'మము' మిత్యేవ యోజయేత్ ।। 7.104 ।।
'భూతే భవిష్యతి' చ 'హిం ర్భువస్సువరో' మితి।
వదన్ స ప్రాఙ్ముఖో 'ప్రవో వా' జేత్యృచం వదేత్ ।। 7.105 ।।
'ప్రవో వాజే' త్యృచం చాదా 'వాజుహోతే' తి చాన్తత:।
త్రిధా వాచ్యే తతోఽన్యాస్తు ప్రణవేన సమం తత: ।। 7.106 ।।
హోత్రా తేనోక్తమోఙ్కారం శ్రుత్వాఽధ్వర్యుర్విశేషత:।
'ఓం స్వా' హేతి వదన్ ఇధ్మమాజ్యాక్తం జుహుయాద్బుధ: ।। 7.107 ।।
సామిధేనీస్తథా శంసేద్ధోతా సప్తదశ క్రమాత్।
'బ్రాహ్మణ భార' తేత్యన్తముక్త్వైవాగ్నించ బోధయన్ ।। 7.108 ।।
యజమానస్య గోత్రం చ ప్రవదేత్ప్రవరం క్రమాత్।
'దేవేద్ధో మన్విద్ధ' ఇతి పునరాహ తథైవ చ ।। 7.109 ।।
గ్రామస్తు యజమానశ్చేత్కాశ్యపప్రవరం వదేత్।
పురోహితస్య ప్రవరం బ్రూయాత్కర్తా నృపో యది ।। 7.110 ।।
(ఆచార్యప్రవరం బ్రూయాద్వేశ్యశూద్రాదికర్తృకే।
తమేవ ప్రవరం బ్రూయాదస్తి చేత్క్షత్రవైశ్యయో: ।)

ఆచార్యప్రవరం వాఽథ కాశ్యపప్రవరం తు వా।

బ్రాహ్మణవ్యతిరిక్తానాం సర్వేషామితి కేచన ॥ 7.111 ॥
హోతా హౌత్రక్రమేణైవ హౌత్రమేవం ప్రశంస్య చ।
'ఆయా'త్వితి సముచ్చార్య మూర్తిమన్త్రైరనుక్రమాత్ ॥ 7.112 ॥
తం దేవం 'మావ' హేత్యుక్త్వా అధ్వర్యుఇ్చ ప్రయోజయేత్।
అధ్వర్యురపి తత్కాలే దక్షిణప్రణిధౌ జలే ॥ 7.113 ॥
ఆదిమూర్త్యాదిశర్వాన్తం మూర్తిమన్త్రై: క్రమాత్తదా।
'ఆవాహయా'మీత్యావాహ్య చోత్తరప్రణిధౌ తత: ॥ 7.114 ॥
ధాత్రాదివిష్ణుభూతాన్తం దేవానావాహయేద్బుధ:।
ఆవాహనక్రమేణైవ నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్ ॥ 7.115 ॥
హోమద్రవ్యభేదేన హస్తభేద:

సాఙ్గుష్ఠయానామికయా స్రువమాలమ్బ్య యత్నత:।
ప్రదేశినీం మధ్యమాం చ స్రువస్యాధ: ప్రసార్య చ ॥ 7.116 ॥
కనిష్ఠికాం విసృజ్యైవ సమాలమ్బ్య స్రువాదికమ్।
వేదాఙ్గులప్రమాణాఇ్చ యజేదాజ్యాహుతిం బుధ: ॥ 7.117 ॥
అఙ్గుష్ఠానామికామధ్యైస్సమిధం జుహుయాచ్చరూమ్।
అపూపతిలలాజాశ్చ సక్తవో ఘృతమిశ్రితా: ॥ 7.118 ॥
సర్వేష్వగ్నిషు హోతవ్యా మహాశాన్తిరిహోదితా।
మహాశాన్తిహోమ:వైష్ణవం

విష్ణుసూక్తఇ్చ సూక్తం పౌరుషమేవ చ ॥ 7.119 ॥
ప్రత్యేకం వింశతీర్హుత్వా వ్యాహృత్యన్తం ప్రతిప్రతి।
శర్కరాజ్యదధిక్షీరం సమభాగం ప్రగృహ్య చ ॥ 7.120 ॥
జుహుయాత్పౌణ్డరీకాగ్నావుపజుహ్వా స్మరన్ హరిమ్।

కుణ్డేషు లోకపాలానాం తత్తన్మన్త్రం యథాక్రమమ్ ।। 7.121 ।।
ప్రత్యేకం వింశతీర్హుత్వా స్వనామదపూర్వకమ్।
సభ్యాగ్నిం పరిషిచ్యైవ జుహుయాత్ప్రాఞ్చవారుణమ్ ।। 7.122 ।।
జయాదీ 'న్యద్దేవాదీంశ్చ వ్యాహృత్యన్తం ప్రతిప్రతి।
సర్వదేవార్చనమ్

పశ్చాత్సమర్చయేద్దేవాన్పరితః స్వస్వనామభిః ।। 7.123 ।।
విష్ణుం పూర్వవదభ్యర్చ్య శ్రీభూమిసహితం క్రమాత్।
మార్కణ్డేయం విధిం సవ్యే భృగుం వామేఽర్చయేద్ధ్రువమ్ ।। 7.124 ।।
శాలాద్వారేషు ధాత్రాదీన్ మణికం సన్ధ్యయా సహ।
తాపసం సిద్ధిదం వాఽథం శఙ్ఖం చక్రమథాపి వా ।। 7.125 ।।
శ్రీభూతమర్చయేదగ్రే బహిర్ముఖమనుస్మరన్।
ఇన్ద్రార్కశ్రీహవిః పాలానగ్నిం వై పశ్చిమాముఖాన్ ।। 7.126 ।।
చైత్రాదిషట్సు మాసేషు క్రమాదుత్తరతో రవిమ్।
ప్రాచ్యామభ్యర్చ్య భౌమఞ్చ గుహం దుర్గా యమం శనిమ్ ।। 7.127 ।।
రోహిణీం సప్తమాతౄంశ్చ దక్షిణే చోత్తరాముఖాః।
నీలం (1)బృహస్పతిం ధాత్రీం విష్ణుం చ వరుణం బుధమ్ (1.) చైవ మహాకాలీం ఆ ।। 7.128 ।।
జ్యేష్ఠాం (2)ఫల్లఞ్చ వాయుఞ్చ పశ్చిమే ప్రాఙ్ముఖానిమాన్।
శుక్రం సప్తఋషీన్ గఙ్గాం ధన్యం చన్ద్రం తథైవ చ (2.) మూలం ఆ. ।। 7.129 ।।
పఞ్చ భూతామితేశానానుదీచ్యాం దక్షిణాముఖాన్।
అష్టమూర్తి శివం చైవ బలిరక్షం సరస్వతీమ్ ।। 7.130 ।।
ఇన్ద్రద్వారస్య వామే తు పశ్చిమాభిముఖాన్క్రమాత్।
న్యక్షఞ్చ భరతం మిత్రం క్షత్తారం ప్రాగుపక్రమాత్ ।। 7.131 ।।
బహిర్ముఖాన్ సమభ్యర్చ్య న్యక్షం దేవాగ్ర ఏవవై।

(3)పీఠగోపురయోర్మధ్యే గరుడం సమ్యగర్చయేత్ (3.) గోపురాగారయోర్మధ్యే ఆ. ।। 7.132 ।।

బహిర్విఘ్నేశనాగేశౌ(4) ద్వారదక్షిణవామయో:।

చక్రం ధ్వజఞ్చ శఙ్ఖఞ్చ యూథనాథాక్షహావపి (4.) నాగేన్ద్రౌ ఆ. ।। 7.133 ।।

ద్వారాగ్రే పూజయేదేతాన్ప్రాగన్తాన్బహిరాననాన్।

త్రయోదశోపచారైస్తాన్పూజయేచ్చ పృథక్ పృథక్ ।। 7.134 ।।

శయానం దేవమాసాద్య ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ।

(5)సువర్భువర్భూ'రిత్యుక్త్వా మూర్ధనాభిపదాన్ స్పృశన్ (5.) భూర్భువస్సువరిత్యుక్త్వా ఆ.

।। 7.135 ।।

సభ్యాగ్నిం పరిషిచ్యాథ తాం సహస్రాహుతిం యజేత్।

స్వస్తి చైవేహ స్వా' హేతి 'ప్రజాపతయ' ఇత్యపి ।। 7.136 ।।

'అగ్నిర్ధీమతయే' చైవ 'మాదిత్యేభ్య' ఇతి బ్రువన్।

'విశ్వేభ్యో దేవేభ్య' ఇతి 'గణేభ్యో మరుతా' మితి ।। 7.137 ।।

మన్త్రైరేతైర్యజేదాజ్యం మహావ్యాతిభిస్సహ।

శతకృత్వో యజేదేతైర్యజేద్వ్యాహృతిభి: పున: ।। 7.138 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ సూక్తం పౌరుషమేవ చ।

శ్రీసూక్తఞ్చ 'శ్రియే జాతో' భూసూక్తం భూమిదైవతమ్ ।। 7.139 ।।

యజేచ్చ సర్వదైత్యం వ్యాహృత్యన్తం పృథక్పృథక్।

అథవా నవధా మార్గే యన్మార్గమవలమ్బతే ।। 7.140 ।।

తన్మార్గే పరిషద్దేవానావాహ్య పరితోఽర్చయేత్।

వినైవ సర్వదైవత్యం తత్తన్మన్త్రైస్తథా యజేత్ ।। 7.141 ।।

ప్రధానహోమ:

జుహుయాత్పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తమత: పరమ్।

యద్దేవాద్యైస్తతో హుత్వా వైష్ణఇ్చ సుహూయతామ్ ।। 7.142 ।।
జుహుయాత్పౌరుషం సూక్తం ప్రాచ్యామాహవనీయకే।
అన్వాహార్యే సుహోతవ్యం విష్ణుసూక్తం యథావిధి ।। 7.143 ।।
గార్హపత్యే సుహోతవ్యం బ్రాహ్మమేకాక్షరాదికమ్।
ఆవస?థ్యే సుహోతవ్యం 'త్వమగ్నే రుద్ర' ఇత్యపి ।। 7.144 ।।
పారమాత్మికమబ్జాగ్నౌ వైష్ణవం విష్ణుసూక్తకమ్।
వ్యాహత్యయన్తం చ జుహుయాదథవా మునిసత్తమా: ।। 7.145 ।।
పఞ్చాగ్నిషూక్తహోమః

దేవతావాహనాన్తే తు సర్వదేవార్చనం చరేత్।
సభ్యమగ్నిం పరిస్తీర్య పాలాశేధ్మాన్ ఘృతాప్లుతాన్ ।। 7.146 ।।
జుహుయాద్విష్ణుగాయత్ర్యా (అష్టోత్తరసహస్రకమ్।
పాలాశేధ్మైశ్చ హేతవ్యం) పునష్షడ్భిశ్చ వైష్ణవై: ।। 7.147 ।।
సూక్తేన వైష్ణవేనాజ్యం యజేదుపభృతా బుధ:।
వైష్ణవం జుహుయాజ్జుహ్వా చరుమాజ్యమత: పరమ్ ।। 7.148 ।।
విష్ణోర్నుకాద్యైస్సూక్తేన పౌరుషేణ చ వైష్ణవై:।
'హిరణ్యవర్ణా' మిత్యుక్త్వా 'భూమిభూమ్నే' తి చ క్రమాత్ ।। 7.149 ।।
(1)ఋత్విక్కృత్వోఽకకృత్వో వా దశకృత్వోఽథవా యజేత్।
తాం సహస్రాహుతిం హుత్వా ధాతాద్యై: పఞ్చ వారుణై: (1.) ఋత్విగ్భిరథవాఽఽచార్య: ? ఆ.

।। 7.150 ।।
జయాదిభిశ్చ కూష్మాణ్డైర్జుహుయాత్తదను క్రమాత్।
తథైవ సర్వదైవత్యం తత్తన్మార్గానుసారత: ।। 7.151 ।।
వైష్ణవైర్విష్ణుసూక్తేన మిన్దాహుత్యా తథైవ చ।

విచ్ఛిన్నాహుతిభిశ్చాపి మహావ్యాహృతిభిస్తథా ।। 7.152 ।।

'నారాయణాయ విద్మేతి హుత్వా(2) షడ్వైష్ణవో ఋచ:।

యజేదాహవనీయాగ్నౌ నరసూక్తం స్మరన్ హరిమ్ (2.) షడ్వైష్ణవైస్సహ ఆ. ।। 7.153 ।।

అన్వాహార్యే విష్ణుసూక్తం బ్రాహ్మమన్త్రద్వయం తథా।

వైష్ణవఞ్చ 'శ్రియే జాతో-మేదినీ' తి సముచ్చరన్ ।। 7.154 ।।

గార్హపత్యే సుహోతవ్యమావసథ్యే తత: పరమ్।

ఏకాక్షరాదిసూక్తేన రుద్రమన్త్రద్వయేన చ।

చతురగ్నిషు చైతేషు మన్త్రైరేతైర్యథోదితమ్ ।। 7.155 ।।

ఆజ్యం షోడశకృత్వశ్చ యజేద్ద్వాదశ వా దశ।

పయోదధిఘృతైరుక్తైరుపజుహ్వా యథాక్రమమ్ ।। 7.156 ।।

జుహుయాద్విష్ణుసూక్తేన పఞ్చాగ్నిషు సలాజకమ్।

(3)ఆజ్యం స్రుచా గృహీత్వైవ జుహుయాత్ వైష్ణవైరపి (3.) స్రువేణాజ్యం గృహీత్వాఽథ ఆ

।। 7.157 ।।

జుహుయాత్పౌణ్డరీకాగ్నౌ 'అతో దేవా' ది వైష్ణవమ్।

శ్వేతమబ్జం తత: పశ్?చాద్ఘృతాక్తం జుహుయాద్బుధ: ।। 7.158 ।।

జపన్వై విష్ణుగాయత్రీం రక్తాబ్జం బిల్వమేవ వా।

ఆజ్యేన జుహుయాత్సమ్యక్సూక్తై: పౌరుషవైష్ణవై: ।। 7.159 ।।

పారమాత్మికమన్త్రైశ్చ దేవం ధ్యాయన్ జుహోతి చ।

ఇన్ద్రాదీనాఞ్చ హోమేషు తత్తన్మన్త్రం సవైష్ణవమ్ ।। 7.160 ।।

ఆజ్యం వింశతికృత్వశ్చ స్రువేణ జుహుయాదితి।

ఋషిరత్రిరువాచైవం జుహుయాదేవమేవ వా ।। 7.161 ।।

అథవా హౌత్రశంసాన్తే వైష్ణవై: పఞ్చవారుణై:।

జయాదిభిశ్చ కూష్మాణ్డైర్హుత్వా తత్పరిషద్గణాన్ ।। 7.162 ।।

సమభ్యర్చ్య యథామార్గ సప్తవింశతివిగ్రహైః।
త్రయోదశోపచారైర్వా పశ్చాద్ధోమం సమాచరేత్ ।। 7.163 ।।
సభ్యమగ్నిం పరిస్తీర్య తాం సహస్రాహుతిం యజేత్।
అబ్జాగ్నౌ విష్ణుగాయత్ర్యా ఘృతాక్తం శ్వేతపఙ్కజమ్ ।। 7.164 ।।
శతకృత్వో యజేదాజ్యం జుహుయాత్పారమాత్మికమ్।
యజేదాహవనీయగ్నౌ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 7.165 ।।
అన్వాహార్యే విష్ణుసూక్తం బ్రాహ్మం వ్యాహృతిసంయుతమ్।
వైష్ణవం గార్హపత్యాగ్నౌ చావసథ్యే తు వైష్ణవమ్ ।। 7.166 ।।
జుహుయా (1)ద్రుద్రసూక్తఞ్చ దేవదేవమనుస్మరన్।
యజేత్తోఽశకృత్వస్తు తేనైవ చతురగ్నిషు (1.) రాత్రిసూక్తఞ్చ ఆ. అష్టమోఽధ్యాయః ఈ.

।। 7.167 ।।
జయాదీంశ్చ సకృద్ధుత్వా ఐన్ద్రాదీనామథాగ్నిషు।
ఏకవింశతికృత్వస్తు తత్తన్మన్త్రైర్జుహోతి చ ।। 7.168 ।।
వీశశైషికయోర్మన్త్రైశ్శతమష్టోత్తరం యజేత్।
ఏతేషాం మూర్తిమన్త్రైశ్చ జుహుయాత్సకృదగ్నిషు ।। 7.169 ।।
సభ్యే తు సర్వదైవత్యం హుత్వా వై వైష్ణవం యజేత్।
విష్ణుసూక్తఞ్చ జుహుయాన్మిన్దాహుతిసమన్వితమ్ ।। 7.170 ।।
'ఆశ్రావితా' దిమన్త్రైశ్చ జుహుయాదితి కాశ్యపః।
సభ్యాగ్ని హోమమాచార్యస్స్వయమేవ సమాచరేత్ ।। 7.171 ।।
(అన్యథా జుహుయాచ్చేత్తు సర్వమాశు వినశ్యతి)(1)

నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేద్బుధః (1.) ప్రతిష్ఠాదినమారభ్య తృతీయే పఞ్చమేఽహని।

గార్హపత్యాదికుణ్డేషు పఞ్చాగ్నిషు తథైవ చ। అగ్నిప్రణయనం కుర్యాదాఘారం విధివద్యజేత్। ఆఘారాన్తే తు హోతవ్యం మన్త్రం పూంర్వోక్తమేవ చ। యద్యత్కుణ్డేషు యోమన్త్రస్తత్తత్కుణ్డేషు హోమయేత్। ఆఘారదినమారభ్యఅన్తహోమదినాన్తకమ్। ఏతాన్ మన్త్రాంశ్చ సర్వాంశ్చ సాయం ప్రాతర్యజేద్బుధ:। ప్రాయశ్చిత్తాగ్ని కుణ్డే తు సాయాన్తే హోమమాచరేత్। తత్తత్కుణ్డేషు తాన్ మన్త్రాన్

శాన్తిహోమఞ్చకారయేత్। దినే దినే తు కర్తవ్యం ప్రతిష్ఠాన్తం హునే ద్బుధ:। ఏవమేవ క్రమేణైవ యజేదహరహ: క్రమాత్। సభ్యఞ్చ పౌణ్డరీకఞ్చ వినాన్యేష్వన్తహోమకమ్

। అన్తహోమావసానేఽగ్ని సమిధ్యారోపయేద్బుధ:। ।। 7.172 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

క్రియాధికారే మాహప్రతిష్ఠాతన్త్ర శయనాస్తరణ ప్రతిసర

హౌత్రప్రశంసాహవనీయాదిహోమ విధానం నామ సప్తమోఽధ్యాయః

ఓం

అష్టమోఽధ్యాయ:।

రత్నయాస:

ప్రాతస్స్నాత్వా విధానేన జత్వా సూక్తాని పూర్వవత్।
ప్రవిశ్య యాగశాలాఞ్చ దేవదేవం ప్రణమ్య చ ।। 8.1 ।।
తతస్సుప్తం హరిం కిఞ్చిదోఙ్కారేణ ప్రబోధయేత్।
ప్రణమ్య 'భూ: ప్రప' ద్యేతి విష్ణుసూక్తేన చోద్ధరేత్ ।। 8.2 ।।
(కౌతుకాద్యధివాసఞ్చేర్త్కౌతుకే స్నానమాచరేత్।
ఉత్సవాదిషు బేరేషు అధివాసం భవేద్యది ।)

వ్యపోహ్య వస్త్రమాల్యాదీన్ పునరన్యైశ్చ భూషయేత్।
త్రయోదశోపచారైశ్చ సమభ్యర్చ్య యథావిధి ।। 8.3 ।।
రత్నాని ధాతుబీజాని గృహీత్వాఽన్త: ప్రవిశ్చ చ।

అర్చాపీఠేఽవటం కృత్వా సోపపీఠపదం తథా ।। 8.4 ।।

ఉపపీఠపదఞ్చేతి పఞ్చవింశత్పదం స్మృతమ్।

'తమేకనే' మిమిత్యుక్త్వా రత్నాదీన్యభిమృశ్య చ ।। 8.5 ।।

'ప్రజాపతే: ప్రథమ' మితి రౌక్మం కూర్మన్తు సన్న్యసేత్।

'తమేకనేమి' మన్త్రేణ సౌవర్ణం దన్తినం న్యసేత్ ।। 8.6 ।।

'శతధార' మితి ప్రోచ్య(1) సౌవర్ణం గరుడం తథా।

బ్రహ్మస్థానే బ్రహ్మమణిం 'బ్రహ్మ దేవా' దిముచ్చరన్ (1) ప్రాచ్యాం అ. ।। 8.7 ।।

'ఇన్ద్రం ప్రణయన్తు' రితి ప్రోచ్య త్వాగ్నేయ్యాం మౌక్తికం క్షిపేత్ ।। 8.8 ।।

'యమో దాధా' మన్త్రేణ యామ్యే వైడూర్యమాక్షిపేత్।

'వసవ: ప్రథమ' ఇత్యుక్త్వా నైఋత్యాం శఙ్ఖజం క్షిపేత్ ।। 8.9 ।।

చతుర్భిర్వారుణైర్మన్త్రై: స్ఫాటికం వారుణే న్యసేత్।

'మరుత: పరమా' త్మేతి వాయవ్యే పుష్యకం క్షిపేత్ ।। 8.10 ।।

'సోమం రాజాన' మిత్యుక్త్వా చన్ద్రకాన్తమథోత్తరే।

'ఈశానస్సర్వ' మన్త్రేణ (1)నీలమీశానదిశ్యపి (1.) తత్ర నీలమణిం క్షిపేత్ ఈ.

।। 8.11 ।।

'శన్నో నిధత్త' మిత్యుక్త్వా వాసుకేరమృతాశ్మకమ్।

'ధాతా ధాతృణా' మితి చ సాధ్యేభ్యో లోహితాశ్మకమ్ ।। 8.12 ।।

'విశ్వే దేవస్య' మన్త్రేణ విశ్వదేవేభ్య ఉత్పలమ్।

'అధిబ్రహ్మ యత' తేతి సిద్ధానాన్తు ప్రవాలకమ్ ।। 8.13 ।।

'ఇమాం మూర్ధన్యా ఇత్యుక్త్వా గన్ధర్వేభ్యో మనశ్శిలామ్।

'అప్సరస్సు' బ్రువన్విద్వానప్సరోభ్యోఽథ శుక్తిజమ్ ।। 8.14 ।।

'యం కాద్రవేయా' ఇత్యుక్త్వా నాగేభ్యో విమలం మాణిమ్।

'అర్యమ్ణ' ఇతి మన్త్రేణ అర్యమ్ణే కురువిన్దకమ్ ।। 8.15 ।।

'తత్రీణ్యే' షేతి చ వదన్ భూతేభ్యో నీలముత్తమమ్।

అమృతాశ్మకాదిరత్నాని మధ్యేఽవాన్తరదిక్ష్వపి ॥ 8.16 ॥

'శన్నో నిధత్తా' మిత్యాద్యైర్మన్త్రై: క్షిప్త్వా యథాక్రమమ్।

తతో బీజాని ధాతూంశ్చ న్యసేన్మధ్యపదేఽష్టకే ॥ 8.17 ॥

సౌవర్ణం గైరికం మధ్యే హరితాలం మనశ్శిలామ్।

అఞ్జనం శ్యామకాసీసం రసం సౌరాష్ట్రకం తథా ॥ 8.18 ॥

గోరోచనం చతుర్దిక్షు తత్తన్మన్త్రైశ్చ సన్న్యసేత్।

సర్వగన్ధయుతం సర్వబీజం బ్రాహ్మే తు సన్న్యసేత్ ॥ 8.19 ॥

ఐన్ద్రే తు పుష్టికాన్వ్రీహీన్న్యసేన్మాషకులుత్థకౌ।

యామ్యే గోధూమముద్రౌ చ తిలతిల్వౌ చ నైర్ఋుతౌ ॥ 8.20 ॥

యవద్వయం తు వారుణ్యాం నీవారఞ్చ ప్రియఙ్గుకమ్।

సౌమ్యే తు ముద్గగోధూమావీశాన్యే సర్వబీజకమ్ ॥ 8.21 ॥

పూర్వోక్తైరేవ మన్త్రైస్తు క్రమేణైతాన్నహిర్న్యసేత్।

(1)బ్రహ్మస్థానస్య పరిత: విన్యసేదష్టమఙ్గలాన్ (1.) బ్రహ్మస్థానే ఆ. ॥ 8.22 ॥

భూయామ' ఇతి మన్త్రేణ శ్రీవత్సం చైన్ద్రకే న్యసేత్।

ఆగ్నేయ్యాం పూర్ణకుమ్భన్తు 'నమస్సలోమి' మన్త్రత: ॥ 8.23 ॥

యామ్యే భేరీం న్యసేత్తత్ర 'స ఏకోఽభూ' దితి బ్రువన్।

నైర్ఋుత్యాం విన్యసేత్పశ్చా 'ద్దేవస్య' త్వేతి దర్పణమ్ ॥ 8.24 ॥

వైష్ణవం మన్త్రముచ్చార్య వారుణ్యాం మత్స్యయుగ్మకమ్।

వాయవ్యామఙ్కుశం పశ్చాత్ 'క్ష్మామేకా' మితి చ బ్రువన్ ॥ 8.25 ॥

'తన్మా యశోగ్ర' ఇత్యుక్త్వా శఙ్ఖం సౌమ్యే తు నిక్షిపేత్।

'బ్రహ్మ దేవే' తి చైశాన్?యామావర్తం నిదధీత వై ॥ 8.26 ॥

గదాచక్రాసిశక్తీశ్చ శరం మధ్యేఽథ దక్షిణే।

'భూమానసోఽగ్ర' ఇత్యుక్త్వా ప్రత్యేకం చ వినిక్షిపేత్ ॥ 8.27 ॥

వామభాగే తథా శఖం శార్ఙ్గ ఖేటకమేవ చ।

'తన్మా యశో ఽగ్ర' ఇత్యుక్త్వా ప్రత్యేకం చ వినిక్షిపేత్ ।। 8.28 ।।

స్రువాదివర్ణచిహ్నాని తత్తద్వర్ణవివృద్ధయే।

శ్రీరూపం చ శ్రియ: స్థానే 'శ్రియే జాత' ఇతి బ్రువన్ ।। 8.29 ।।

హరిణీం హరిణీస్థానే మేదిన్యాది సముచ్చరన్।

'ప్రజాపతి' మితి ప్రోచ్య కూర్మం చోపరి విన్యసేత్ ।। 8.30 ।।

యథాశక్తి సువర్ణేన సర్వాణ్యేతాని కల్పయేత్।

అలాభే ప్రతినిధి:

రత్నలాలాభే సువర్ణం వా బీజానాం యవమేవ వా ।। 8.31 ।।

ధాతూనాం పారదం వాఽపి తత్తత్ప్రతినిధిం హరేత్।

క్షౌమేణాచ్ఛాద్య తచ్ఛ్వభ్రం సుధయోపరి లేపయేత్ ।। 8.32 ।।

పీఠే పురాతనే పూర్వం రత్నాదౌ సుప్రతిష్ఠితే।

తత్రరత్నాదికం బుద్ధ్వా మన్త్రాంస్తాన్సముదీర్య చ ।। 8.33 ।।

'అపో హిష్ఠా' దిభిర్మన్త్రై: ప్రోక్షయేచ్ఛ కుశోదకై:।

పూర్ణాహుతి: మహాశాన్తి:

యజ్ఞశాలాం తతో గత్వా దేవేశం సమ్ప్రణమ్య చ ।। 8.34 ।।

జుహుయాత్పౌణ్డరీకాగ్నౌ విష్ణుగాయత్రియా శతమ్।

శ్వేతపద్మం ఘృతాసిక్తం రక్తాబ్జం బిల్వమేవ వా ।। 8.35 ।।

నరసూక్తం వైష్ణవం చ 'యద్దేవా' ది తథైవ చ।

బ్రాహ్మైన్ద్రవారుణాన్ హుత్వా రాత్రిసూక్తసమన్వితమ్ ।। 8.36 ।।

జుహుయాద్విశ్వజిత్సూక్తం మహాశాన్తిరియం స్మృతా।

(1)సభ్యే తు వైష్ణవం విష్ణుసూక్తం పురుషసూక్తకమ్ (1.) సభ్యే తు నరసూక్తఇ్చ వైష్ణవం విష్ణుసూక్తకం ఆ ।। 8.37 ।।

ఏకాక్షరాది హుత్వా తు వ్యాహత్యన్తం ప్రతిప్రతి।
సమిద్ఘృతాభ్యాం జరుణా దేవదేవమనుస్మరన్ ।। 8.38 ।।
(రాాత్రావేవాహతు?ర్హోమం ప్రాతర్నేవాాత్రికాశ్యపా ।)

దక్షిణాదానమ్

దద్యాదాచార్యపూర్వేభ్యో దక్షిణాం చ యథావిధి।
(సమిద్ఘృతాభ్యాం చరుణా దేవదేవమనుస్మరన్ ।।
పూర్ణాహుతిం ప్రకుర్వీత సర్వకర్మ సమాపయేత్।
తతస్తు పౌణ్డరీకాగ్నిం విసృజేద్విధివద్బుధ: ।।
సభ్యమగ్నిం సుసంరక్ష్య నిత్యహోమాయ విన్యసేత్।
ఆలయాద్దక్షిణే పార్శ్వే కుణ్డమౌపాసనాగ్నివత్ ।।
కుర్యాన్మహానసే వాఽథ నైర్ఋతేఽర్చకసద్మని।
కృత్వా తత్ర నిధాయాగ్నిం నిత్యహోమం సమాచరేత్ ।।
నిత్యహోమే త్వశ?ాక్తస్య విశేషస్సంప్రవక్ష్యతే।
తత్రస్థాగ్నిషు సర్వేషు యజేయుర్వైష్ణవం పున: ।।
షడగ్నికుణ్డహోమాన్తేఽధ్యావసథ్యే తత: పరమ్।
అన్తహోమం తతో హుత్వా స త్వాచార్యపురస్సరమ్ ।।
సమిధ్యగ్నిం సమారో 'ప్యోపావరోహే' తి చ బ్రువన్।
సామిధం తాం సమానీయ ఆర్చాయ సమర్పయేత్ ।।
సమిధం గృహీత్వాప్యాచార్యో హునేదాహవనీయకే।
తత్కుణ్డేఽప్యన్తహోమాన్తే సమిధ్యారోపయే ద్బుధ: ।।
సమిధం తాం సమానీయం ఆచార్యాయ సమర్పయేత్।
ఆచార్యస్త్వరిత: పశ్చాదన్వాహ్యార్యే జుహోతి చ ।।

తత్కుణ్డేఽప్యన్తహోమాన్తే సమిధ్యారోపయేత్సుధీ:।
సమిధం తాం తతో గృహ్య ఆచార్యాయ ప్రదీయతామ్ ।।
సమిధం గృహీత్వాప్యాచార్యో జుహుయాద్గార్హపత్యకే।
తత్కుణ్డేఽప్యన్తహోమాన్తే సమిధ్యారోపయే ద్వ్యధ: ।।
సమిధం తాం సమానీయ ఆచార్యాయ సమర్పయేత్।
తత్కుణ్డేఽప్యన్తహోమాన్తే సమిధ్యారోపయై ద్వ్యధ: ।।
సమిధం తాం సమానీయ ఆచార్యాయ సమర్పయేత్।
సమిధం గృహీత్వాఽఽచార్యస్తాం జుహుయాత్పద్మకుణ్డకే ।।
తత్కుణ్డేఽప్యన్తహోమాన్తే సమిధ్యారోపయేతత్సుధీ:।
సమిధం తాం సమానీయ ఆచార్యాయ సమర్పయేత్ ।।
సమిధం గృహీత్వాఽఽచార్యస్తాం హునేత్సభ్యాగ్నికుణ్డకే।
సభ్యమగ్నిం సుసంరక్ష్య నిత్యహోమాయ విన్యసేత్ ।।
నిత్యహోమేఽప్యశక్తిం తాం జ్ఞాత్వాఽఽచార్యో యథాక్రమమ్।
కుమ్భస్యోత్థాపనాత్పూర్వం యజేత్పూర్ణాహుతిం బుధ: ।।
ధ్రువే ఆగ్న్యారోపపక్ష:

ఆచార్య: ప్రయతో గత్వా అక్షతాన్సంప్రగృహ్య చ।
సాక్షతేనైవ హస్తేన 'యాతే అగ్న' ఇతి బ్రువన్ ।।
సభ్యాగ్నిం చ సమారోప్య శక్తిం కుమ్భేఽక్షతాన్యసేత్।
ధ్రువస్యావాహనాత్పశ్చాద్దేవేశం సమ్ప్రణమ్య చ ।।
కుర్చేనాదాయ తత్తోయం యాతే అగ్న' ఇతి బ్రువన్।
సంస్రావ్య బిమ్బం పరిత: ధ్రువేఽగ్న్యారోపణం చరేత్ ।।
యద్యగ్ని: న గృహీతస్యాద్భ్రూణహా భవతి ధ్రువమ్।
తత్కాలే యజమానశ్చ శ్రద్ధయా దేవసన్నిధౌ ।।

దక్షిణాదానమ్

యథోక్తమాచార్యదిభ్యో దక్షిణాం సోదకం దదేత్ ।)

సదనప్రదక్షిణమ్

దేవం దేవీసమాయుక్తం సర్వాలఙ్కరణైస్సహ ।। 8.39 ।।
జపన్వై శాకునం సూక్తం తోయధారాపురస్సరమ్।
ఆచార్యశ్శిరసా కుమ్భం గృహీత్వా పూర్వతో వ్రజేత్ ।। 8.40 ।।
తతోఽను దేవం దేవ్యౌ చ నయన్తి స్థాపకాస్తథా।
బిమ్బస్థాపనప్రకార:

బహుబేరప్రతిష్ఠా చేత్తత్తద్బేరక్రమాన్నయేత్ ।। 8.41 ।।
బహుభుమిప్రతిష్ఠా చేత్తత్తద్బుద్ధ్వా సమాహిత:।
తలే తలే విధానేన యథోచితమథాచరేత్ ।। 8.42 ।।
పరీత్య మన్దిరం పశ్చాద్గర్భ?గేహం ప్రవిశ్య చ।
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య స్థాపయిత్వా తత: పరమ్ ।। 8.43 ।।
ధ్రువసూక్తం తతో జత్వా పౌరుషం సూక్తమేవ చ।
ఏకాక్షరాదిసూక్తం చ స్థాపయేయుస్సమాహితా: ।। 8.44 ।।
దక్షిణే బ్రహ్మసూత్రస్య బేరమధ్యం యథా తథా।
దేవదేవం జగద్యోనిం స్థాపయేద్విష్ణుమవ్యయమ్ ।। 8.45 ।।
స్థాపయేదన్యదేవాస్తు తద్వామే బేరమధ్యమమ్।
సూత్రసన్ధౌ న కుర్వీత సర్వేషాం బేరమధ్యమమ్ ।। 8.46 ।।
స్థాపితం చేత్తదజ్ఞానాత్సర్వమాశు వినశ్యతి।

ఔత్సవం కౌత్తుకాద్వామే దక్షిణే స్నాపనం తథా ।। 8.47 ।।
ఔత్సవం దక్షిణే వామే స్నాపనన్త్వితి కేచన।
గర్భాలయస్య సఙ్కోచే త్వథవా ముఖమణ్డపే ।। 8.48 ।।
ప్రతిష్ఠాప్యాన్తరాలే వా పూజయేదితి చాఙ్గిరా:।
ఆచార్య: పురత: కుమ్భం ధాన్యపీఠే సుసన్యసేత్ ।। 8.49 ।।
వ్యహతిన్యాసాది

న్యసేద్బిమ్బస్య మూర్ధాది పాదాన్తం వ్యాహృతిత్రయమ్।
యకారం పాదయోర్మధ్యే త్వకారం హృదయే న్యసేత్ ।। 8.50 ।।
ప్రణవేన సమావేష్ట్య మూధ్నిం చ ప్రణవం న్యసేత్।
(ఏకాక్షరాదిమన్త్రైశ్చ సన్న్యసేత్తు విధానత:।
అకారాదిక్షకారాన్తం విన్యసేద్విధినా బుధ:।)

ఆత్మసూక్తం తతో జప్త్వా కూర్చేనాదాగయ వై తత: ।। 8.51 ।।
ఆవహనప్రకార:

కుమ్భాచ్ఛక్తియుతం తోయ 'మాయాతు భగవా' నితి।
'విష్ణుమావాహయా' మీతి స్రావయేద్బిమ్బమూర్ధని ।। 8.52 ।।
ప్రాగాది 'పురుషం సత్యమచ్యుతం చానిరుద్ధకమ్'।
బిమ్బబమూర్ధ్ని సమావాహ్య పీఠే తు పరిత: క్రమాత్ ।। 8.43 ।।
తత్కృతద్ధిక్ష సుమావాహ్య పుష్పన్యాసోక్తదేవతా:।
శ్రీదేవీహృదయే కృత్వా శ్రీవత్సాదికమక్షరమ్ ।। 8.54 ।।
లక్ష్మీపూర్వాక్షరం మన్త్రం హృదయే చేవ విన్యసేత్।
సానుస్వారఞ్చ విన్యస్య 'శ్రియే జాత' ఇతి శ్రియమ్ ।। 8.55 ।।

మేదిన్యాదీన్ సముచచార్య మహీమావాహయేతమ్క్రమాత్।

గర్భాలయస్థితాన్ దేవాన్ ద్వారేశాన్ ద్వారపాలకాన్ ।। 8.56 ।।

విమానేశాన్ లోకపాలాననపాయిన ఏవ చ।

తత్తన్మన్త్రైస్సమావాహ్య తతో వై కౌతుకాదిషు ।। 8.57 ।।

కృత్వా మన్త్రాక్షరన్యాసా ధ్రువాదావాహయేత్క్రమాత్।

భ్రావాహనే విశేష:యద్యత్ర లౌకికం బేరం ప్రాదుర్భావాదయో ధ్రువా: ।। 8.58 ।।

ప్రతిష్ఠాప్య క్రమాత్తేషాం తస్మాదావాహయేద్ధ్రువాత్।

యత్రాలయే తు యద్బేరం ధ్రువహీనం ప్రతిష్ఠితమ్ ।। 8.59 ।।

ఆవాహ్య తద్ధ్రువాదేవ తత్తద్విధివదర్చయేత్।

పృథగేవాథవా కుమ్భం సంసాధ్యావాహయేత్తత: ।। 8.60 ।।

ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య హవీంష్యపి నివేదయేత్।

ప్రతిష్ఠాన్తోత్సవ:

బలౌ బల్యుత్సవం కుర్యాత్స్నాపనే స్నపనం చరేత్ ।। 8.61 ।।

తద్దినే సాయమారభ్య చౌత్సవే చోత్సవం చరేత్।

(1)ఘోషణం సద్య ఏవాత్ర కుర్యాదిత్యాహ పూర్వజ: (1.) బ్రహ్మఘోషమకృత్వైవ ఇతి పూర్వజశాసనమ్ ఆ. ।। 8.62 ।।

అఙ్కురార్పణవికల్పా:

ప్రతిష్ఠాన్తోత్సవారమ్భధ్వజస్నాపకర్మసు।

నైవాఙ్కురార్పణం కుర్యాదేకాహే బహుకర్మణామ్ ।। 8.63 ।।

పూర్వేస్మిన్నేవ దివసే చైకమేవాఙ్కురార్పణమ్।

పృయక్పృథక్ప్రకర్తవ్యం భిన్నకర్తృకకర్మణామ్ ।। 8.64 ।।

అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వం ప్రతిష్ఠాదివసాదధ:।

కర్మణాం క్రియమాణానాం (2)న కుర్యాత్పృథగఙ్కురమ్ (2.) న కుర్యాదఙ్కురార్పణమ్ ఈ.

॥ 8.65 ॥

వినియుక్తసమ్భారాణాం వినియోగ:

దేవయాగోపయుక్తాని తాని ద్రవ్యాణి యాని వై।
గృహణీయాదుపయోజ్యాని గురురేవాఖిలాని చ ॥ 8.66 ॥
స్రుక్స్రువాదీని పాత్రాణి త్వరణీ మజ్వగలాష్టకమ్।
పునశ్చ కర్మయోగ్యాని యానమాసనమేవ చ ॥ 8.67 ॥
వితానం చ ధ్వజం ఛత్రం చామరవ్యజనాదికమ్।
గ్రాహ్యం పునశ్చ కర్మార్థ హవిరహర్యాదిపాత్రకమ్ ॥ 8.68 ॥
అన్యాన్యనుపయోజ్యాని దాహ్యాన్యాహుర్మనీషిణ:।
బ్రహ్మస్థానే శిలాబేరప్రతిష్ఠా

ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేద్వర్ణహీనం శిలామయమ్ ॥ 8.69 ॥
బ్రహ్మస్థానేప్రతిష్ఠాప్య పూజయేదితి కేచన।
వక్ష్యామి తత్రక్రమం బేరం చిత్రం సర్వాఙ్గసున్దరమ్ ॥ 8.70 ॥
కృత్వాఽక్షి మోచనం పశ్చాదమన్త్రకమత: పరమ్।
(పఞ్చగవ్యాధివాసాదీన్ కృత్వా చైవమత: పరమ్ ।)

తత్తత్పదే ప్రతిష్ఠాప్య శిలాస్థాపనమార్గత:।
పర్యగ్ని పఞ్చగవ్యాభ్యాం శుద్ధిం కృత్వా తు తత్ర వై ॥ 8.71 ॥
సమన్త్రకాక్షి మోక్షాన్తే పఞ్చగవ్యాదిపూరితాన్।
కుమ్భాంస్త్రియష్టియోగేన సరన్ధ్రాన్బేరమూర్ధని ॥ 8.72 ॥
పతేద్ధారా యథా తస్మాత్తథా సన్న్యస్య తాన్క్రమాత్।

అధివాసక్రియాం కుర్యాదభిషేకాన్వితం పృథక్ ।। 8.73 ।।

అథవాఽభిముఖే కృత్వా పఞ్చగవ్యాదిపూరితాన్।

అష్టోత్తరశతం జత్వా తత్తన్మన్త్రాన్యథాక్రమమ్ ।। 8.74 ।।

అభ్యుక్ష్య స్నాపయేద్దేవం ప్రత్యేకం భావయేజ్జలైః।

మహాప్రతిష్ఠామార్గేణా ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 8.75 ।।

ఔత్సవే బలిబేరే చ తస్మాదావాహనం స్మృతమ్।

అథవా త్వరితః కర్తుమేకబేరవిధిం యది ।। 8.76 ।।

బేరం కృత్వాఽక్షి మోక్షాన్తే గవ్యాదిష్వధివాస్య చ।

ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ కుమ్భపూజాదికాః క్రియాః ।। 8.77 ।।

రాత్రౌ సమాప్య విధినా ప్రాతః స్నాత్వా యథావిధి।

బ్రహ్మస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య రత్నన్యాసపురస్సరమ్ ।। 8.78 ।।

శిల్పిస్పర్శవిశుద్ధ్యర్థ వాస్తుహోమావసానకే।

ధ్రువబేరోక్తవచ్ఛుద్ధిం కృత్వా బేరస్య మన్త్రవిత్ ।। 8.79 ।।

కుమ్భాచ్ఛక్తిం సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।

బ్రహ్మస్థనేఽథవా కృత్వా రత్నాదిన్యాసమత్వరః ।। 8.80 ।।

పీఠసంజ్ఞాతర్మేణ తత్ర సంస్థాప్య శిల్పినా।

అమన్త్రకాక్షి మోక్షం చ కృత్వోద్వాస్య చ శిల్పినమ్ ।। 8.81 ।।

అష్టబన్ధే దృఢే పశ్చాదనుకూలే శుభే దినే।

అక్ష్యున్మేషాధివాసాది ప్రతిష్ఠామాచరేత్తథా ।। 8.82 ।।

రాష్ట్రాన్తరానీత బిమ్బాదిప్రతిష్ఠా

రాజా రాష్ట్రాన్తరం జిత్వా బేరం యది సమానయేత్।

తద్బిమ్బఞ్చ సముద్దిశ్య స్వరాష్ట్రే చ మనోరమే ।। 8.83 ।।

ధ్రువం తస్యానురూపం చ విమానమపి కారయేత్।

సంస్థాప్య పూర్వవత్తత్ర కుర్యాత్తత్రార్చనం బుధ: ।। 8.84 ।।
ధ్రువబేరానురూపఞ్చేదథవా మన్దిరే క్వచిత్।
ఔత్సవం స్నాపనం వాఽథ స్థాపయేదితి కేచన ।। 8.85 ।।
అథవా నానురూపం చేల్లౌకికం వాఽథ కుత్రచిత్।
స్థాప్య త్రయాణాం బిమ్బానాం స్థానాదన్యత్ర పూజయేత్ ।। 8.86 ।।
స లభేదిష్టకాదినాం ఫలం ద్విగుణమేవ చ।
నీతమాగ్నేయబిమ్బం చేత్సప్తాహం పద్మకుణ్డకే ।। 8.87 ।।
మహాశాన్తిం చ జుహుయాదధివాసాది పూర్వవత్।
కారయిత్వా తు విధినా లౌకికం స్థాపయేత్పున: ।। 8.88 ।।
కుమ్భం సంసాధ్య విధినా సమావాహ్యార్కమణ్డలాత్।
కుమ్భాత్తస్మిన్సమావాహ్య పూజయేదితి శాసనమ్ ।। 8.89 ।।
భూమిం పరీక్ష్య విధినా సద్య: కర్తు త్వరాన్విత:।
బ్రహ్మపద్మావసానే తు గర్భగేహే విశేషత: ।। 8.90 ।।
అధిష్ఠానోదయాన్తే తు ఘనం భిత్తిం ప్రకల్పయేత్।
పఞ్చరం చ బహి: కృత్వా తత్ర బేరం యథావిధి ।। 8.91 ।।
(ప్రతిష్ఠాప్యర్చనం కుర్వన్నారభేదాలయక్రియామ్।
తత్ర ప్రాయశ్చిత్త పతితే చౌత్సవే బిమ్బే రాజరాష్ట్రవినాశకృత్ ।।
తదర్థ వై మహాశానితం మహాస్నాపనముత్తమమ్।
కుర్యాచ్చ పౌణ్డరీకాగ్నావబ్జపత్రం ఘృతాప్లుతమ్ ।।
అష్టోత్తరసహస్రం వా శతష్టోత్తరన్తు వా।
యజేద్వై విష్ణుగాయత్ర్యా రాజరాష్ట్రాభివృద్ధయే ।।)

ప్రాయశ్చిత్తవిశేయా:

శ్రద్ధాభక్తీ పురస్కృత్య త్వరితో యేన కేనచిత్।
అకృత్వా భూపరీక్షాదిన్ వినాఽచార్యం పదార్థిభి: ।। 8.92 ।।
స్థాపనానుక్తనక్షత్రమాసాదౌ స్థాపయేద్యది।
సుమాసపక్షనక్షంత్రముహూర్తేషు యథావిధి ।। 8.93 ।।
మాసం పక్షం చప్తాహం పఞ్చాహం వా త్ర్యహన్తు వా।
త్రికాలం పౌణ్డరీకాగ్నౌ మహాశాన్తిం జుహోతి వై ।। 8.94 ।।
తత్తన్మన్త్రజపం కుర్యాద్భూపరీక్షాదకర్మణామ్।
కృత్వాఽఙ్కరార్పణం పశ్చాన్నయనోన్మీలనం తథా ।। 8.95 ।।
పఞ్చగవ్యాధివాసాది కుర్యాద్యత్నేన పూర్వవత్।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 8.96 ।।
స్నాపనోత్సవయో: పశ్చాత్ప్రతిష్ఠామాచరేద్యది।
సభ్యఞ్చ పౌణ్డరీకఞ్చ ద్వావగ్నీ ఇతి కేచన ।। 8.97 ।।
బలిబేప్రతిష్ఠాయాం సభ్యమేకాగ్నిమేవ వా।
తత్ర ప్రణీయ నిత్యాగ్నిం హోమం హుత్వా యథావిధి ।। 8.98 ।।
ఆదధీత ప్రతిష్ఠాన్తే నిత్యకుణ్డే తు పూర్వవత్।
నాస్తి చేత్తత్ర నిత్యాగ్ని: పఞ్చాగ్నీమ్ పరికల్పయేత్ ।। 8.99 ।।
తత్కుణ్డాధ్యార్ధపత్యాఖ్యాత్ప్రణీయ జుహుయాత్తథా।
దేవ్యో: పశ్చాత్ప్రతిష్ఠాయాం కుణ్డమౌపాసనోక్తవత్ ।। 8.100 ।।
ప్రత్యేకం కల్పయిత్వా తు తన్త్రయిత్వైకమేవ వా।
స్నపనం కుమ్భపూజాఞ్చ శయనఞ్చ గృథక్పృథక్ ।। 8.101 ।।
తత్తత్సూక్తఞ్చ తన్మన్త్రం వైష్ణవేన శతం యజేత్।
ఏష ఏవ విశేషస్స్యాత్సర్వమన్యత్సమం భవేత్ ।। 8.102 ।।
ధ్రువార్చాయాం విశేష:

విమానారమ్భత: పూర్వ స్థాపితే చేద్ధ్రువార్చనమ్।
పరిత: పఞ్చరం కృత్వా శిల్పిస్పర్శనివారణమ్ ।। 8.103 ।।
తథాఽఽలయగతాన్ దేవాన్ తథైవాఽఽవాహ్య పఞ్జరే।
విమానం కారయేచ్ఛీఘ్రం పరిత: పఞ్జరాహి: ।। 8.104 ।।
శిల్పిస్పర్శవిశుద్ధ్యర్థ తత్రిక్రియోపరతౌ పున:।
వాస్తుహోమం తత: కృత్వా పర్యగ్నిఞ్చైవ కారయేత్ ।। 8.105 ।।
పఞ్చగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య పుణ్యాహమపి వాచరేత్।
స్నాపయేత్కలశైర్దేవం యథాశక్తి ముదాన్విత: ।। 8.106 ।।
దేవాలయస్యాభిఖే పౌణ్డరీకే విశేషత:।
మహాశాన్తిం తథైకాహం హుత్వా విప్రాంశ్చ భోజయేత్ ।। 8.107 ।।
సభ్యాబ్జకుణ్డే కృత్వాఽగ్రే తత్రాఘారం జుహోతి చ।
రాత్రిపూజావసానే తు దేవం కుమ్భే నివేశ్య చ ।। 8.108 ।।
సంస్నాప్య సప్తకలశైర్బిమ్బం కుమ్భసమన్వితమ్।
ధాన్యపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య బిమ్బం స్న్యస్య పశ్చిమే ।। 8.109 ।।
హౌత్రం ప్రశంస్య విధినా హోతా హౌత్రక్రమేణ వై।
తదలయగతాన్దేవాన్సమావాహ్య యథావిధి ।। 8.110 ।।
ఆవాహనక్రమేణైవ నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 8.111 ।।
వైష్ణవం శ్రీమహీసూక్తం పఞ్చవారుణసంయుతమ్।
జయాదిభిశ్చ కూష్మాణ్డైస్సహస్రాహుతిభిస్తథా ।। 8.112 ।।
తదాలయగతానాఞ్చ మన్త్రై: పరిషదామపి।
మిన్ద్రాహుతిభ్యాం విచ్ఛిన్నైర్విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవై: ।। 8.113 ।।
తథైవ విష్ణుగాయత్ర్యా పద్మహోమం జుహోతి చ।
తథాఽఽగ్నేయ్యాన్తు పద్మాగ్నౌ జుహుయాత్పారమాత్మికమ్ ।। 8.114 ।।

ప్రాత: స్నాత్వా విధానేన కుమ్భమన్త: ప్రగృహ్య చ।
కుమ్భాద్బిమ్బే సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 8.115 ।।
తదాలయే సమావాహ్య దేవాన్పఞ్జరగానపి।
వ్యపోహ్య పఞ్జరం సర్వం శేషం పూర్వవదాచరేత్ ।। 8.116 ।।
ధ్రువార్చాదినిరుక్తి:

ధ్రువకౌతుకసంయుక్తం ధ్రువార్చనమితి క్రమాత్।
స్థాపనం తద్ద్వివధా ప్రోక్తం దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణ: ।। 8.117 ।।
పతనాదిషు సర్వేషు ప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమ్।
ధ్రువస్య కౌతుకస్యాపి విధివత్స్థాపనఞ్చ యత్ ।। 8.118 ।।
ధ్రువకౌతుకసంయుక్తం తదువాచ పితామహ:।
పదేషూక్తేషు యత్స్థాప్యం తద్ధ్రువార్చనమీరితమ్ ।। 8.119 ।।
ధ్రువఞ్చ కౌతుకఞ్చైకం ధ్రువార్చనముదాహృతమ్।
తదేవ దేవీహీనఞ్చేదేకబేరమితి స్మృతమ్ ।। 8.120 ।।
ఏకబేరఞ్చ తత్ప్రాహు: కేవలాముష్మికప్రదమ్।
ఇతి సఙ్క్షేపత: ప్రోక్తం స్థాపనం మునిసత్తమా: ।। 8.121 ।।

ఇతి :శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తయాం సంహితాయాం

క్రియాధికారే మహాప్రతిష్ఠా రత్నన్యాసావాహనాగ్నిసమారోపణ రాష్ట్రాన్తరానీత

బేరస్థాపనానుక్తకాలప్రతిష్ఠా ప్రాయశ్చిత్తాది విధిర్నామాష్టమోఽధ్యాయః॥

-------------------------- ----------------------------

నవమోఽధ్యాయః న ఉపలబ్ధః

ఓం

దశమోఽధ్యాయ:

అర్చనాఙ్గోపచారా:

అథోపచారాన్వక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమా:।
దేవోపచారహతుత్వాదుపాచారా: ప్రకీర్తితారా: ।। 10.1 ।।
పూజనార్థ విశేషేణ గ్రహణాద్విగ్రహాశ్చ తే।
చతుష్పఞ్చ్యుపచారాంశ్చ పఞ్చపఞ్చాశదేవ చ ।। 10.2 ।।
చత్వారింశత్సహాష్టభిర్ద్విచత్వారింశదేవ చ।
షట్త్రింశచ్చ చతుస్త్రింశత్ ద్వాత్రింశన్నవవింశతి: ।। 10.3 ।।
సప్తవింశతిరిత్యేతే నవధా పరికీర్తితా:।
ఆలయార్చావిధావేతే హవిర్హీనే త్రయోదశ ।। 10.4 ।।

ద్రవ్యదేవార్చనే చైవ పరివారార్చనే తథా।
ఏకాదశోపచారా: స్యుశ్శివాదీనాం తథాఽర్చనే ।। 10.5 ।।
ప్రతిద్రవ్యార్చనే ప్రోక్తాస్స్నపనే త్వష్టవిగ్రహా:।
హోమే షడ్విగ్రహా: ప్రోక్తా అవతారేషు షోడశ ।। 10.6 ।।
బాలాలయే ధ్రువార్చాయాం పఞ్చవింశతివిగ్రహా:।
ద్వా విగ్రహావశక్తానామేకో విగ్రహ ఏవ వా ।। 10.7 ।।
ఇత్యేతేషాఞ్చ సర్వేషామాద్యమావాహనం తథా।
సామాన్యమర్చనాన్తే చ తథైవోద్వాసనం స్మృతమ్ ।। 10.8 ।।
తాభ్యాం వినైవ సఙ్ఖ్యాతమాసన స్వగతం తథా।
ఉత్తమకల్పే చుష్షష్ట్యుపచారా

అనుమానఞ్చ పాద్యఞ్చ తథైవాచమనం పున: ।। 10.9 ।।
పుష్పం గన్ధఞ్చ దీపఞ్చ దీపార్ఘ్యాచమనాని చ।
స్నానం ప్లోతఞ్చ వస్త్రఞ్చ ఉత్తరీయఞ్చ భూషణమ్ ।। 10.10 ।।
ఉపవీతఞ్చ పాద్యఞ్చ తథైవాఽచమనం పున:।
పుష్పం గన్ధఞ్ధూపఞ్చ దీపమాచమనం తథా ।। 10.11 ।।
హవిర్మన్త్రాభిధానం స్యాత్పానీయాచమనం పున:।
ముఖవాసోఽష్టపాద్యాది దర్పణం ఛత్రచామరౌ ।। 10.12 ।।
తాలవృన్తం ధ్వజగజరథాశ్వా నృత్తగేయకౌ।
వాద్యమాయుధసేవా చ మఙ్గలానాం ప్రదక్షిణమ్ ।। 10.13 ।।
వేదపారాయణ దిక్షు పురాణస్తుతిరేవ చ।
(దేవస్యాపరభాగే తు వేదమన్త్రాన్సుఘోషయేత్ ।।
వ్రాహ్మణై: విష్ణుభక్తైశ్చసహాచార్యపురస్సరమ్।
దేవేశమనుగచ్ఛేయుర్వేదానుచ్చార్య భూసురా: ।।)

మాత్రా చ మధుపర్కఇ్చ హవిర్హోమౌ తత: పరమ్ ।। 10.14 ।।
పానీయాచమనే చైవ ముఖవాసమత: పరమ్।
బలిశ్చైవ ప్రణమశ్చ పుష్పాఞ్జలిరతః పరమ్ ।। 10.15 ।।
స్తుతిశ్చ దక్షిణా పశ్చాదనుమానఇ్చ భక్తిత:।
చతుష్షష్ట్యుపచారాస్యురుత్తమోత్తమపూజనే ।। 10.16 ।।
పఞ్చపఞ్చాశదుపచారాః

గజధ్వజరథాశ్వైశ్చ మఙ్గలైరాయుధైరపి।
(1)వినేవాప్యనుమానేన స్తుత్యా దక్షిణయా తథా (1.) వితానైశ్చామరైశ్చాపి ఆ.

।। 10.17 ।।
విగ్రహా: పఞ్చపఞ్చాశత్ ప్రోక్తా ఉత్తమమధ్యమే।
షడ్భిశ్చ దక్షిణాపూర్వై: (2)పుష్పస్యాఞ్జలినా వినా (2.) పుష్పన్యాసాఞ్జలీ వినా క.

।। 10.18 ।।
అష్టచత్వారిశదుపచారా:

భోగాష్టడష్టసఙ్ఖ్యాతా ఉత్తమాధమపూజనే।
మధ్యమకల్పే

తతో మన్త్రహవి: పూవైర్వినాషడ్భిశ్చ విగ్రహై: ।। 10.19 ।।
ద్విచత్వారింశదుపచారా:

ద్విచత్వారింశదుద్దిష్టా మధ్యమోత్తమపూజనే।

షట్త్రింశదుపచారా:

స్తోత్రేణ చ వినా వేదైర్మధుపర్కేణ మాత్రయా ।। 10.20 ।।
ఛత్రేణ వ్యజనేనాపి తతష్షట్త్రింశదీరితా:।
షట్త్రింశద్విగ్రహా ఏతే ప్రోక్తా మధ్యమమధ్యమే ।। 10.21 ।।
చుతస్త్రిశదుపచారా:

మధ్యమాధమపూజాయాం వినా దర్పణచామరౌ।
విగ్రహాశ్చ చతుస్త్రింశన్నృత్తగేయవివర్జితా: ।। 10.22 ।।
అధమకల్పే

ద్వాత్రింశద్విగ్రహా: ప్రోక్తా అధమోత్తమపూజనే।
ద్వాత్రింశదుపచారా:

వినైవ వాద్యహోమాభ్యాం దీపాన్తాచమనేన చ ।। 10.23 ।।
ఏకోనత్రింశదుపచారా:

నవవింశతిభోగాస్తే ప్రోక్తా అధమమధ్యమే।
సప్తవింశత్యుపచారా: ?

వినా బలిప్రణామాభ్యాం సప్తవింశతివిగ్రహా: ।। 10.24 ।।
అధమాధమపూజాయాం (1)నవధా విగ్రహా: స్మృతా:।
కౌతుకాదీనాముపచారా:

అన్యేషాఞ్చ హవిర్లాభే సప్తవింశతివిగ్రహా: (1.) బ్రహ్మణా పరికీర్తితా:। ఏవం విమానపూజాయాం నవధా విధా విగ్రహా: స్మృతా: ఆ. ।। 10.25 ।।

అర్చాయామౌత్సవే వాపి లౌకికేష్వితరేషు వా।

విహితం పూజనం సద్భి: సప్తవింశతివిగ్రహై: ।। 10.26 ।।

హవిర్హీనే ప్రయోక్తవ్యాస్తే త్రయోదశ విగ్రహా:।

అర్ఘ్యాద్యాచమనాన్తా: స్యురాసనాద్యాశ్చ విగ్రహా ।। 10.27 ।।

పుష్పాఞ్జలినమస్కారయుతా ఏతే త్రయోదశ।

పుష్పాఞ్జలినమస్కారహీనా ఏకాదశైవ తే ।। 10.28 ।।

అష్ఓపచారా: పాద్యాద్యా అర్ఘ్యాద్యాచమనాన్తకై:।

పుష్పాదయస్తే షట్ ప్రోక్తా: హోమధ్యానార్చనాయ వై ।। 10.29 ।।

ఏకాదశోపచారాస్తే చయుర్భిర్హవిరాదిభి:।

ప్రణామేన చ సంయుక్తా: ప్రోక్తాష్షోడశ విగ్రహా: ।। 10.30 ।।

(పుష్పాఞ్జలిస్తుతిభ్యాఞ్చేత్యుక్తాస్తేఽష్టాదశ స్మృతా:।

పాద్యమాచమనం స్నానం ప్లోతవస్త్రోత్తరీయకే।

భూషణం యజ్ఞసూత్రఞ్చ పాద్యాద్యా అష్టవిగ్రహా:।)

హవి: పానీయమాచమో ముఖవాసో బలిస్తథా।

హోమశ్చైవ ప్రణామశ్చ తథా పుష్పాఞ్జలిః స్తుతి: ।। 10.31 ।।

ఏకబేరార్చనే

ఏకబేరార్చనే ప్రోక్తా: పఞ్చవింశతివిగ్రహా:।

ఉపచారా:

పుష్పాఞ్జలిప్రణామౌ ద్వౌ ప్రణామస్త్వేకవిగ్రహ: ।। 10.32 ।।

ప్రాదు ర్భావాయాం షోడశోపచారా:

పాద్యాద్యష్టోపచారాన్తే చత్వారో హవిరాదయ: ।। 10.33 ।।
బలిశ్చైవ ప్రణామశ్చ స్తుతి: పుష్పాఞ్జలిస్తథా।
ఆలయార్చావిధానే తు పూర్వోక్తవిధినాऽర్చయేత్ ।। 10.34 ।।
ఉపచారాణాం చాతుర్విధ్యమ్

స్పృశ్యా దృశ్యాస్తథా శ్రావ్యా భోజ్యాశ్చైవ చతుర్విధా:।
ఆసనం పాద్యాదానఞ్చ పుష్పం గన్ధం తథైవ చ ।। 10.35 ।।
అర్ఘ్యం స్నానాదయాష్టట్ వ మాత్రా చ మధుపర్కకమ్।
పుష్పాఞ్జలిప్రయోగశ్చ స్పృశ్యా దక్షిణయా సహ ।। 10.36 ।।
భోజ్యా ఏవ సముద్దిష్టాశ్చత్వారో హవిరాదయ:।
దేవస్య దక్షిణే హస్తే దద్యాత్తానర్ఘ్యసంయుతాన్ ।। 10.37 ।।
గీతం వాద్యం తథా వేదా: పురాణం స్తుతిరేవ చ।
శ్రావ్యా ఏవ సముద్దిష్టా (1)దృశ్యాశ్చాష్టోపచారకా: (1.) శేషోపచారకా: ఆ. ।। 10.38 ।।
ధూపార్ఘ్యమధుపర్కాణి ఆఘ్రేయాణీతి కేచన।
ఉపచారా ఇతి ప్రోక్తాస్తత్ప్రయోగక్రమాదికమ్ ।। 10.39 ।।
స్వరూపఞ్చ ఖిలే ప్రోక్తం విజ్ఞేయం విధివిత్తమై:।
ధ్రువబేరపూజాయాం విశేష:

భక్తయాऽథవా ధ్రువే బేరే పూజాం కర్తు యదీచ్ఛతి ।। 10.40 ।।
స్నానానులేపనస్తోత్రైర్వినాऽన్యై: సర్వవిగ్రహై:।
పూజయేన్ముఖవాసాన్తై: ధ్రువబేరన్తు కేచన ।। 10.41 ।।
కౌతుకే నిత్యపూజా, ఉపచారసమర్పణప్రకార:

నిత్యపూజాం విశేషేణ కుర్యాత్కౌతుక ఏవ వై।

తత్తన్మన్త్రావసానే తు పఞ్చభిర్మూర్తిభి: పృథక్ ।। 10.42 ।।

ద్రవ్యనామ చ సంయోజ్య 'దదా' మీతి వదన్దదేత్।

వస్త్రోత్తరీయోపవీతభూషణాదీన్ యథావిధి ।। 10.43 ।।

సంయోజ్య పఞ్చమూర్తిభ్యో దద్యాదిత్యాహ కాశ్యప:।

వస్తూనా (1)మర్చనార్థానామాధావమధికం స్మృతమ్ (1.) అర్చనాస్థానం జా. ।। 10.44 ।।

(2)అర్చనే తు విహీనం యత్తత్తోయేన ప్రకల్పయేత్।

ప్రాత:కాలార్చనాహం పుష్పాణి

పఙ్కజఞ్చ పాలాశఞ్చ తులసీ నవమాలికా (2.) అర్చనేన విధానేన క. ।। 10.45 ।।

నన్ద్యావర్తఞ్చ మన్దారం మాధవీ చమ్పకం తథా।

పున్నాగం కేతకీ చాపి ప్రాత:కాలార్చనే దశ ।। 10.46 ।।

మధ్యాహ్నకాలార్చనార్హ పుష్పాణి

శ్వేతాబ్జం కరవీఞ్చ పలాశం తులసీ తథా।

ఉత్పలం బిల్వపత్రఞ్చ రక్తోత్పలమథాపివా ।। 10.47 ।।

కోవిదారైకపత్రఞ్చ తాపసాఙ్కురమేవ చ।

ప్రోక్తాన్యేతాని పుష్పాణి దశ మధ్యాహ్నపూజనే ।। 10.48 ।।

సాయమర్చనార్హ పుష్పాణి

రక్తాజబ్జం కుముదఞ్చైవ మల్లికా జాతిమాలతీ।

మాధవీ కరవీరఞ్చ హ్రీబేరం (3)గజకార్ణికా (3.) పృషదంశకమ్ ? ఆ. ।। 10.49 ।।

తథా దమనకఞ్చైవ సాయంకాలార్చనే దశ।

సర్వకాలార్చనార్హపుష్పాణి

దూర్వా చ తులసీ బిల్వం కరేవీరఞ్చ చమ్పకమ్ ।। 10.50 ।।
సర్వకాలార్చనార్హాణి విష్ణుక్రాన్తఞ్చ భద్రయా।
తులసీమహిమా

వర్జ్య పర్యుషితం పుష్పం వజర్య పర్యుషితం జలమ్ ।। 10.51 ।।
న వర్జ్యం తులసీపత్రం న వర్జ్యం జాహ్రవీజలమ్।
కపిత్థదలప్రశంసా బిల్వపత్రాసమం రాత్రౌ కపిత్థదలముచ్యతే ।। 10.52 ।।
యద్యత్పుష్పాణి చోక్తాని తత్తత్పత్రేశ్చ పూజయేత్।
అర్చకో చారి దీపఞ్చ పుష్పమేతచ్చతుష్టయమ్ ।। 10.53 ।।
గ్రాహ్యం సామాన్యత స్తేన సమ్పూర్ణ పూజనం భవేత్।
పఞ్చాఙ్గమర్చనమ్

ధ్రువగేరార్చనం పూర్వం ద్వితీయం శాన్తపూజనమ్ ।। 10.54 ।।
కౌతుకాభర్యనం పశ్చాద్భూతపీఠార్చనం పరమ్।
పఞ్చమం బలిపూజా స్యాదేతైః పఞ్చభిరర్చనైః ।। 10.55 ।।
సమ్పూర్ణమర్చనం యుక్తమయుక్తం వికలార్చనమ్।
(పఞ్చ తుల్యఫలాన్యాహురర్చనాని తపోధనాః ।।)

ధ్రువబేరార్చనాత్సిద్ధ్యేత్ సాయుజ్యం పదమక్షయమ్ ।। 10.56 ।।
సర్వలోకాధిపత్యం వై సారూప్యం శాన్తపూజయా।
ఐహికాముష్మికం సర్వ భుక్త్వా సాయుజ్యమాప్నుయాత్ ।। 10.57 ।।
కౌతుకౌభ్యర్చనాద్వాపి భూతపీఠార్చనాత్తతః।
సర్వశత్రుజయం దీర్ఘమాయురారోగ్యమేవ చ ।। 10.58 ।।

(1)శ్రియం పుత్రసమృద్ధిఇ్చ సాలోక్యం పదమాప్నుయాత్।

సర్వలోకేఽపి విఖ్యాతిం సామీప్యం బలిపూజయా (1.) పుత్రమిత్ర ఆ. ।। 10.59 ।।

తత్తత్ప్రతిష్ఠాకర్తృణాం తత్తత్ఫల ముదాహృతమ్।

బేరే చైవ విమానే చ భూతపీఠే తథైవ చ ।। 10.60 ।।

సదా సన్నిహితో విష్ణు: ఛాయయోర్ధామబేరయో:।

ప్రదక్షిణవిధావేతల్లఙ్ఘనన్తు న దోషకృత్ ।। 10.61 ।।

యుగ్మప్రదక్షిణం కుర్యాదయుగ్మం త్వాభిచారికమ్।

నైవ ప్రదక్షిణం కుర్యాదన్తరే దేవశాన్తయో: ।। 10.62 ।।

దేవ పీఠాన్తరే చైవ న కుర్యాదితి కేచన।

ఏష ఏవ విశేషస్స్యాదన్యత్సర్వ ఖిలోక్తవత్ ।। 10.63 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

ఉపచారభేదపుష్పనిర్ణయవిధానం నామ దశమోఽధ్యాయః।

ఓం

ఏకాదశోఽధ్యాయ:

దశావతారకల్పః

(వక్ష్యే దశావతారాణాం ప్రతిష్ఠాం మునిసత్తమాః।)

మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ నారసింహోఽథ వామనః।
రామో రామశ్చ రామశ్చ కృష్ణః కల్కీతి తే దశ ।। 11.1 ।।
ఆవిర్భావాః పఞ్చ పూర్వే ప్రాదుర్భావాస్తథాఽపరే।
మత్స్యకూర్మౌ ద్విధా ప్రోక్తౌ వారాహస్త్రివిధః స్మృతః ।। 11.2 ।।
పఞ్చధా నారసింహస్తు ద్వివిధో వామనః స్మృతః।
ఏకధా భార్గవో రామో రాఘవో ద్వివిధః స్మృతః ।। 11.3 ।।
ద్వివిధో బలభద్రశ్చ కృష్ణోఽసఙ్ఖ్యాతవిగ్రహః।
ఏకధా కల్కిరూపశ్చ తేషాం శృణుత లక్షణమ్ ।। 11.4 ।।
మత్స్యః

మహాజలౌఘప్రలయే చరాచరజగత్త్రయే।
తత్తోయముపసంహర్తుమాసీత్ప్రథమమత్స్యకః ।। 11.5 ।।
తద్రోమకూపవివరే ప్రమితః ప్రలయార్ణవః।
కల్పావసానప్రలయలీనవేదోపదేశకః ।। 11.6 ।।
మత్స్య ఆసీద్ద్వితీయశ్చ దేవదేవో జనార్దనః।
తప్తహాటకసఙ్కాశః ప్రథమోఽన్యోఽఞ్జనప్రభః ।। 11.7 ।।
(1)రక్తపద్మాసనారుఢౌ వితస్తివిసృతౌ ? తథా।

విస్తారద్విగుణాయామౌ కుర్యాన్మతౌ్న్య యథావిధి (1.) రక్తమణ్డపమారూఢై: ద్విహస్తవిసృతౌ ? ఆ. ।। 11.8 ।।

పౌణ్డరీక: ప్రధానాగ్నిరన్యత్సర్వ ఖిలోక్తవత్।

కూర్మ:

స్వస్థానచలితక్షోణీభరణాయాదికచ్ఛప: ।। 11.9 ।।

ద్వితీయశ్చామృతోద్ధారమనన్థమన్దరధారక:।

అఞ్జనాభం తయో రూపం చతుశ్రాసనస్థితి: ।। 11.10 ।।

గార్హపత్య: ప్రధానాగ్నిరన్యత్సర్వ ఖిలోక్తవత్।

వారాహ: పాతాలమగ్నాం వసుధాముద్ధర్తుప్రథమస్తథా ।। 11.11 ।।

ఆసీదాదివరాహాఖ్యస్తస్?య వక్ష్యామి లక్షణమ్।

నరరూపో వరాహశ్చ సస్యశ్యామశ్చతుర్భుజ: ।। 11.12 ।।

దక్షిణస్సుస్థిత: పాద: పీఠే వామస్తు కుఞ్చితః।

పఞ్చతాలప్రమాణేన తదూరౌ శ్యామలాం మహీమ్ ।। 11.13 ।।

ప్రాఞ్జలీకృతహస్తాం తాం ప్రసారితపదద్వయామ్।

పుష్పామ్బరాం సముద్వీక్ష్య వ్రీలాహర్షసమన్వితామ్ ।। 11.14 ।।

దేవో దక్షిణహస్తేన దేవ్యో: పాదౌ ప్రగృహ్య చ।

వామమాధారవత్కృత్వా దేవ్యా బాహ్వోరధోపరి ।। 11.15 ।।

పాతాలమగ్నాం వసుధాం తాముద్భృత్య సముత్థిత:।

పరాభ్యాఞ్చ కరాభ్యాఞ్చ శఙ్ఖచక్రధరం. పరమ్ ।। 11.16 ।।

జిఘ్రన్మూర్ధ్ని తథా దేవీం సర్వాభరణభూషితామ్।

శ్వేతపద్మసితాభౌ తు పుణ్యతీర్థౌ తదర్చకౌ ।। 11.17 ।।

(1)బ్రహ్మరాజశ్రియౌ శ్వేతరక్తాభౌ ద్వారపాలికే।

శ్వేతాభాశ్చ చతుర్వేదా: వాహనస్థానమాశ్రితా: (1.) బ్రహ్మా చ శ్వేతరక్తాభ: కనకాభశ్చ మౌలిక:। ఇతి ఆ పాఠ: ।। 11.28 ।।

పులిన్దం శైషికం శ్యామం శేషం పూర్వవదాచరేత్।

ప్రలయేऽవాన్తరోద్భూతే తఞ్చ సంహర్తుముద్యత: ।। 11.19 ।।

వారాహ: ప్రలయాఖ్యోऽభూ(2)త్పూర్వవచ్చ కిటేర్ముఖమ్।

తప్తహాటకసఙ్కాశం నీలామ్బరధరం పరమ్ (2.) పూర్వవచ్చాహవోన్ముఖం ఆ. దేవస్య దక్షిణే భాగే మహీ దేవీం ప్రకల్పయేత్ ఇత్యధికం ఈ. ।। 11.20 ।।

అభయం దక్షిణం హస్తం వామం కట్యవలమ్బితమ్।

శఙ్ఖచక్రధరావూర్ధ్వమన్యత్సర్వ చ పూర్వవత్ ।। 11.21 ।।

దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే మహీం దేవీం ప్రకల్పయేత్।

దేవదేవ్యౌ సుఖాసీనౌ తస్య సింహాసనాదధ: ।। 11.22 ।।

నారదం రక్తవర్ణఞ్చ వీణాహస్తం ప్రకల్పయేత్।

పూజకౌ(1) భృగుపుణ్యౌ తావన్యత్సర్వఞ్చ పూర్వవత్ (1.) పృథు ఆ. ।। 11.23 ।।

హిరణ్యాక్షాసురం హత్వా సర్వయజ్ఞవినాశకమ్।

(2)యజ్ఞస్య స్థాపనం కర్తుమాసీద్యజ్ఞవరాహక: (2.) యజ్ఞార్థస్థాపనం ఆ. ।। 11.24 ।।

శ్వేతో వర్ణోऽఖిలఞ్చాన్యత్ప్రలయాఖ్యవరాహవత్।

సింహాసనే సుఖాసీన: శ్రీభూమిసహిత: పర: ।। 11.25 ।।

ఉక్తౌ కనకయజ్ఞాఖ్యౌ పూజకౌ రుక్మసన్నిభౌ।

తేషాం సభ్య: ప్రధానాగ్నిరన్యత్సర్వఖిలోక్తవత్ ।। 11.26 ।।

'క్ష్మామేకా' మితి మన్త్రేణ శతమష్టోత్తరం యజేత్।

నారసింహభేదా:

గిరిజ: స్థూణజశ్చైవ సుదర్శననృసింహక: ।। 11.27 ।।

తథా లక్ష్మీనృసింహశ్చ పాతాలనరసింహక:।

ఇతి పఞ్చవిధః ప్రోక్తో నారసింహో మనీషిభి: ।। 11.28 ।।

గిరిజస్థూణజౌ ప్రోక్తౌ ఖిలే విస్తరతో మయా।

సుదర్శననృసింహ:

సుదర్శననృసింహస్య లక్షణం సమ్ప్రవక్ష్యతే ॥ 11.29 ॥
కోటిసూర్యప్రతీకాశం చక్రం విమలముజ్జ్వలమ్।
బృహద్భానుపురద్వన్ద్వం(3) చక్రమధ్యే ప్రకల్పయేత్ (3.) ద్వారం ఆ. ॥ 11.30 ॥
తస్య మధ్యే (4)సుసాసీనం నృసింహమరుణప్రభమ్।
అత్యన్తభీషణాకారం భక్తానామభయప్రదమ్ (4.) సమాసీనం ఆ. ॥ 11.31 ॥
చక్రాయుధం చతుర్బాహుం దేవదేవం ప్రకల్పయేత్।
తస్య సింహసనాధస్తాద్దఖిణేతరపార్శ్వయో: ॥ 11.32 ॥
(1)వదన్తౌ కోపశాన్త్యర్థం బ్రహ్మరుద్రౌ ప్రకల్పయేత్।
'యో వా నృసింహ' ఇత్యుక్త్వా చక్రమన్త్రద్వయేన చ ॥ 11.33 ॥
అష్టోత్తరశతం హోమమన్యత్సర్వ నృసింహవత్।
లక్ష్మీనృసిహ: వక్ష్యే

లక్ష్మీనృ?సింహస్య లక్షణం మునిసత్తమా: ॥ 11.34 ॥
సింహాసనే సుఖాసీనం వామపాదం ప్రసార్ద చ।
ఆసనే నిహితం పాదం దక్షిణం కుఞ్చితం తథా ॥ 11.35 ॥
దేవస్యోరౌ ప్రకుర్వీత లక్ష్మీం సర్వాఙ్గసున్దరీమ్।
సర్వాభరణసంయుక్తాం వ్రీలాహర్షసమన్వితామ్ ॥ 11.36 ॥
ప్రాఞ్జలీకృతహస్తాన్తాం(2) పద్మకిఞ్జల్కసన్నిభామ్।
ప్రసారితపదాం దేవీం పఞ్చతాలప్రమాణత: (2.) హస్తాభ్యాం ఆ. ॥ 11.37 ॥
వరదాభయహస్తాం వా ఉద్యత్పద్మధరాన్తు వా।
దక్షిణేనైవ హస్తేన కుర్వాస్తదుపగూహనమ్ ॥ 11.38 ॥
వామమూరౌ నివేశ్యైవ పరాభ్యాం శఙ్ఖచక్రభృత్।

భుక్తిముష్మికతఫలాపేక్షీం కుర్యాదేవం యథావిధి ।। 11.39 ।।
కేవలాముష్మికాపేక్షీ లక్ష్మీం వామే ప్రకల్పయేత్।
వామభాగే తు కుర్యాచ్చేద్వామోరౌ తాం నివేశ్య చ ।। 11.40 ।।
(ప్రసార్య దక్షిణం పాదం వామపాదన్తు కుఞ్చితమ్ ।)

వామేన తాం పరిష్వజ్య ద?క్షిణేనాభయప్రదమ్।
పరాభ్యాఞ్చ కరాభ్యాఞ్చ శఙ్ఖచక్రధరం తథా ।। 11.41 ।।
ఏవం సమ్పరికల్ప్యైనం బ్రహ్మేశావపి (3)పూజయేత్।
ఔపాసనాగ్నికుణ్డఞ్చ కుర్యాద్దేవ్యా: పృథక్ శ్రియ: (3.) పూర్వవత్ ఈ. ।। 11.42 ।।
ఏకకుణ్డేఽథ వా హెూమం కుర్యాదస్యాశ్చ కేచన।
లక్ష్మ్యా: శ్రీసూక్తసంయుక్తం ?'శ్రియే జాత' ఇతి బ్రువన్ ।। 11.43 ।।
'శం సా నియచ్ఛతీ' త్యుక్త్వా శతమష్టోత్తరం యజేత్।
'శ్రియం ధృతిం పవిత్రీఞ్చ లక్ష్మీ' మితి చ మూర్తిభి: ।। 11.44 ।।
పృథక్కుణ్డం యది భవేత్పురుషసూక్తసమన్వితమ్।
పూర్వవన్నారసింహస్య సర్వం కుర్యాద్యథావిధి ।। 11.45 ।।
నృసింహస్థాపనే విశేష:

(ధ్రువార్చాస్థానం చేద్ద్వై భోగం చేద్దైవికే పదే ।)

సుదర్శననృసింహఞ్చ స్థూణజఞ్చ వినేతరాన్।
సర్వత్ర కల్పయేత్పుష్ట్యై గ్రామాదిషు చ వాస్తుషు ।। 11.46 ।।
గ్రామమధ్యే యది భవేత్ తద్దృష్ట్యా సర్వనాశనమ్।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన చతుర్ద్వారాణి కారయేత్ ।। 11.47 ।।
సుదర్సననృసింహఞ్చ స్థూణజఞ్జ యథావిధి।

స్థాపయేద్వామబహ్యేషు (1)గ్రామాభిముఖమేవ వా (1.) గ్రామాధిక్యం నిరీక్షణమ్ ఆ. ।। 11.48।।

(పర్వతాగ్రే నదీతీరే వనే వా వృక్షసఙ్కులే।

ఆరామేషు సరిత్తీరే జర్ఝరి స్థాపయేద్బుధ: ।।

సుదర్శననృసింహస్య అత్రిణోక్తం సమాచరేత్।)

పాతాలనరసింహఞ్చ ప్రవక్ష్యామి సమాసత:।

వామజాను సముద్ధృత్య దక్షిణేనైవ జానునా ।। 11.49 ।।

ఆసీనం గరూడం కుర్యాచ్చతుర్భుజసమన్వితమ్।

ఉభాభ్యామపి పాణిభ్యాం హృదయేఽఞ్జలిసంయుతమ్ ।। 11.50 ।।

కరాభ్యామితరాభ్యాఞ్చ దధానం శేషవిగ్రహమ్।

భోగిభోగత్రివలయం స్కన్?ధే కుర్యాద్గరుత్మత: ।। 11.51 ।।

ఉత్తమాఙ్గం సముద్ధృత్య ఫణామణ్డలమణ్డితమ్।

(2)కల్పయేత్తత్ఫణాధస్తాన్నారసిహం యథావిధి (2.) కల్పయేత్ ఆ. ।। 11.52 ।।

కుఞ్చితం వామపాదన్తం శేషభోగే నిధాయ చ।

ఆసీనం దక్షిణం పాదం వీశకస్కన్ధే ప్రసార్య చ ।। 11.53 ।।

అష్టబాహుసమాయుక్తమభయం దక్షిణం కరమ్।

శేషైశ్చక్రం శరం ఖడ్గం దధతం బాహుభిస్త్రిభి: ।। 11.54 ।।

వామే శఙ్ఖఞ్చ శార్ఙ్గఞ్చ ఖేటకఞ్చ గదామపి।

శేష పూర్వవదుద్దిష్టం ప్రతిష్ఠాంకారయే ద్బుధ: ।। 11.55 ।।

గారూడం శేషదైవత్యం జుహుయాదేకవింశతి:।

'యో వా నృసింహ' ఇత్యుక్త్వా శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।। 11.56 ।।

(ఏవం లక్ష్మీనృసింహఞ్చ కుర్యాదిత్యేవ కేచన।)

నారసింహప్రతిష్ఠాయామగ్నావాహవనీయకే।

హౌత్రం ప్రశంస్యతన్మూర్త్యా నిరూప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్ ।। 11.57 ।।

అన్యత్సర్వ ఖిలే ప్రోక్తం తత్ర జ్ఞాత్వా సమాచరేత్।

నారసింహవికల్పాశ్చ బహుధా (1)పరికీర్తితా: (1.) పరికల్పితా: అ. ।। 11.58 ।।

తేషాం తాలవిభాగశ్చ మన్త్రా మూర్తయ ఏవ చ।

కుణ్డఞ్చ పరివారాణాం గిరిజస్యోక్తవద్భవేత్ ।। 11.59 ।।

వామన:

వైరోచనే బలవతి బలినోఽసురపుఙ్గవాత్.।

కాశ్యపాద్వామనోఽదిత్యామపహర్తు జగచ్ఛలాత్ ।। 11.60 ।।

ఆసీత్తస్య ప్రవక్ష్యామి ప్రతిష్ఠామర్చనాదికమ్।

త్రివిక్రమ: స ఏవాసీత్త్రిలోకక్రమణోద్యత: ।। 11.61 ।।

త్రివిక్రమస్త్రిధా ప్రోక్త: ప్రథమశ్చ ద్వితీయక:।

తృతీయశ్చేతి తద్రూపం యథేష్టం కారయేద్బుధ: ।। 11.62 ।।

అష్టబాహుం చతుర్బాహుం దశతాలక్రమేణ వై।

గదాచక్రాసిశక్తీశ్చ శరం శఙ్ఖఞ్చ శార్ఙ్గకమ్ ।। 11.63 ।।

దధతం శ్యామదేహఞ్చ మహారూపధరం హరిమ్।

స్థితం దక్షిణపాదేన వామపాదం ప్రసార్య చ ।। 11.64 ।।

హర్షవేగసమాయుక్తం సర్వాభరణభూషితమ్।

అష్టబాహుం ప్రకుర్వీత ప్రవక్ష్యామి చతుర్భుజమ్ ।। 11.65 ।।

పరాభ్యాఞ్చ కరాభ్యాఞ్చ శఙ్ఖచక్రధరం పరమ్।

దక్షిణం హస్తమాదాయ పాదమన్యత్ప్రసారితమ్ ।। 11.66 ।।

వామమూర్ధ్వే ప్రసార్యాఙ్ఘ్రిం దక్షిణేనైవ సుస్థితమ్।

తత్ప్రసారితపాదోర్ధ్వే హస్తం సమ్యక్ప్రసారితమ్ ।। 11.67 ।।

ఇన్ద్రం ఛత్రధరం కుర్యాదాకాశస్థం యథావిధి।

పార్శ్వయోశ్చ యమం సమ్యగ్వరుణం వ్యాజనౌ తథా ।। 11.68 ।।

జానుమాత్రోద్ధృతే పాదే ప్రథమస్తు విధీయతే।

నాభిమానే ద్వితీయ: స్యాత్తృతీయస్స్యాల్లలాటకే ।। 11.69 ।।

బ్రహ్మాణం కల్పయేదూర్ధ్వే తత్పాదక్షాలనోద్యతమ్।

తతో గఙ్గాం ప్రకుర్వీత బ్రహ్మలోకాత్పరిస్రుతామ్ ।। 11.70 ।।

ప్రాఞ్జలీకృతహస్తాన్తాం నాభేరూర్ధ్వే శరీరిణీమ్।

తస్య పాదోర్ధ్వత: కుర్యాన్నముచిం భ్రమమాణకమ్ ।। 11.71 ।।

శుకం విఘ్నకరం కుర్యాత్స్థితపాదస్య వామత:।

ముష్టినా ప్రహరన్తం తదూర్ధ్వే వీశం ప్రకల్పయేత్ ।। 11.72 ।।

తద్దక్షిణే స్థితం కుర్యాత్ (1)వటురూపఞ్చ వామనమ్।

ఛత్రదణ్డధరం పుణ్యం శిఖాకౌపీనసంయుతమ్ (1.) వరరూపం క. ।। 11.73 ।।

తత్పార్శ్వే బలినం కుర్యాద్గృహీతకరకం(2) తథా।

సర్వాభరణసంయుక్తం హర్షయుక్తం ప్రకల్పయేత్ (2.) కలశం క. ।। 11.74 ।।

నీలాభం జామ్బవన్తఞ్చ కల్పయే ద్వానరాకృతిమ్।

ఇన్ద్రం శ్యామనిభం కుర్యాద్యమమఞ్జనసన్నిభమ్। ।। 11.75 ।।

వరుణం శ్యామవర్ణఞ్చ భాస్కరఞ్చాగ్నిసన్నిభమ్।

శ్వేతం నిశాకరం కుర్యాద్బ్రహ్మాణం హాటకప్రభమ్ ।। 11.76 ।।

గఙ్గాం శ్వేతప్రభాఙ్కుర్యాన్నముచి శ్యామమేవ చ।

శుక్రం శ్వేతనిభం కుర్యాద్యమమఞ్జనసన్నిభమ్ ।। 11.77 ।।

చక్రం శ్వేతన్నిభం కుర్యాద్వరుడం పఞ్చవర్ణకమ్।

వామనఞ్చ తథ శ్యామం బలినం కనకప్రభమ్ ।। 11.78 ।।

ఏవం త్రిభేదతో రూపం స్వేచ్ఛయా కారయేద్బుధ:।

అన్వాహార్యే ప్రధానాగ్నౌ హౌత్రశంసనమాచరేత్ ।। 11.79 ।।

'యో వా త్రిమూర్తి' రిత్యేకం శతమష్టాధికం యజేత్।

స్థాపనాదీని సర్వాణి విష్ణుసూక్తేన కారయేత్ ।। 11.80 ।।

(1)వామనో న పృథక్ స్థాప్యస్సర్వమన్యత్త్రిలోక్తవత్।

పరశురామ:

మహాబలక్షత్రవధాద్భూభారస్య నిరాసక: (1.) వామనాకృతిం క. ।। 11.81 ।।

జమదగ్ని సుతో రామో బభూవాత్యన్తదారుణ:।

కల్పయేద్విజం రామం దశతాలప్రమాణత: ।। 11.82 ।।

దక్షిణే పరశుం హస్తే వామముద్దేశకం తథా।

రక్తవర్ణం ప్రకుర్వీత జటామకుటమణ్డితమ్ ।। 11.83 ।।

నీలామ్బరధరం దేవమాసీనం స్థితమేవ వా।

తద్రూపం కౌతుకం కుర్యాదృషీంస్తత్పరితో లిఖేత్ ।। 11.84 ।।

అన్వాహార్యే ప్రధానాగ్నౌ హౌత్రశంసనమాచరేత్।

'విష్ణుర్వరిష్ఠ' ఇత్యుక్త్వా సప్తత్యేకోత్తరం యజేత్ ।। 11.85 ।।

(2.) శ్వేతదృహా క.

(3.) స్నాపనాదీని క.

శిష్టాని సర్వకార్యాణి పూర్వవత్సమ్యగాచరేత్।

దాశరథిరామ:

దేవహింసాకరాన్ హన్తుం రావణాద్యాంశ్చ రాక్షసాన్ ।। 11.86 ।।

ఆసీద్దాశరథీ రామ: సాయుధాఙ్గో నిరాయుధ:।

సార్ధాష్టతాలమానేన రాఘవం సమ్ప్రకల్పయేత్ ।। 11.87 ।।

శ్యామలం ద్విభుజం కుర్యాత్త్రిభఙ్గేన చ సుస్థితమ్।

శరం దక్షిణహస్తేన చాపం వామేన బిభ్రతమ్ ।। 11.88 ।।

సర్వాభరణసంయుక్తం కిరీటమకుటోజ్జ్వలమ్।

సీతాఞ్చ దక్షిణే పార్శ్వే పీతవర్ణాం ప్రకల్పయేత్ ।। 11.89 ।।

సపద్మవామహస్తాఞ్చ సమ్ప్రసారితదక్షిణామ్।

దక్షిణం సుస్థితం పాదం వామం కించిచ్చ కుఞ్చితమ్ ।। 11.90 ।।

పాదం హస్తం ప్రకుర్వీత విపరీతమథాపి వా।

వామతో లక్ష్మణం కుర్యాదష్టతాలేన రుక్మభమ్ ।। 11.91 ।।

(1)బాలకున్తలసంయుక్తమన్యత్సర్వఞ్చ రామవత్।

?Bవార్తావిజ్ఞాపనపరం హనూమన్తఞ్చ దక్షిణే (1.) వాలకున్దజసంయుక్తం ఆ. ।। 11.92 ।।

రుక్మాభం దక్షిణేనైవ పాణినా పిహితాననమ్।

ప్రహ్వాఙ్గమూర్ధ్వవదనం వామేనాపి ధృతామ్బరమ్ ।। 11.93 ।।

ఏవం సాయుధ ఉద్దిష్టో వక్ష్యామ్యన్యం నిరాయుధమ్।

సింహాసనే సమాసీనం దేవం దేవీం యథావిధి ।। 11.94 ।।

వామతో లక్ష్మణం కుర్యాత్ప్రాఞ్జలీకృత్య సుస్థితమ్।

కారయేత్కౌతుకం తద్వదాసీనం స్థితమేవ వా ।। 11.95 ।।

సాయుధే సాయుధం తద్వత్కౌతుకఞ్చ సమాచరేత్।

ఏకస్మిన్నేవ కుమ్భే తు త్రయాణాం ధ్యానమాచరేత్ ।। 11.96 ।।

తస్య దేవసయ దేవ్యాశ్చ శయనక్రమ ఉచ్యతే।

తద్వేద్యాం లక్ష్మణస్యాపి శయనం తు పృథగ్భవేత్ ।। 11.97 ।।

అన్వాహార్యే ప్రధానాగ్నౌ హౌత్రశంసనమాచరేత్।

'రాయామీశ' ఇతి జపన్ సప్తత్యేకోత్తరం యజేత్ ।। 11.18 ।।

శ్రీవత్సర్వఞ్చ సీతాయా యుక్త్యా బుద్ధ్యా సమాచరేత్।

బలభద్రరామ:

వక్ష్యామి బలభద్రాఖ్యరామం యదుకులోద్భవమ్ ।। 11.99 ।।
దానవేన్ద్రవధాత్సోఽపి భూమిభారాపనోదక:।
హస్తిపృష్ఠవిమానే వా సోమచ్ఛన్దేఽథవా పున: ।। 11.100 ।।
కృష్ణస్యార్ధాసనాసీనం స్థాపయేత్పృథగేవ వా।
శఙ్ఖేన్దుకున్దధవలం ద్విభుజం నీలవాససమ్ ।। 11.101 ।।
ముసలం దక్షిణే హస్తే హలం వామే చ కల్పయేత్।
ఇత్యేవం సాయుధ: ప్రోక్త: ప్రవక్ష్యామి నిరాయుధమ్ ।। 11.102 ।।
వామపాదం సమాకుఞ్చ్య దక్షిణం సమ్ప్రసార్య చ।
సవ్యఞ్చాభయహస్తన్తు వామమూరునివేశితమ్ ।। 11.103 ।।
రేవతీం దక్షిణే పార్శ్వే నీలోత్పలదలప్రభామ్।
పద్మం దక్షిణహస్తేన గృహీత్వాఽన్య తథైవ చ ।। 11.104 ।।
ఊరౌ నివేశ్య చాసీనాం రేవతీఞ్చ ప్రకల్పయేత్।
సర్వాభరణసంయుక్తం దేవం దేవీసమన్వితమ్ ।। 11.105 ।।
ఏవఞ్చ కౌతుకం కుర్యాత్థాపనారమ్భమాచరేత్।
అగ్నావాహవనీయే తు హౌత్రశంసనమాచరేత్ ।। 11.106 ।।
'క్ష్మామేకా' మితి మన్త్రేణ శతమష్టోత్తరం యజేత్।
అన్యత్సర్వ విశేషేణ విష్ణోరివ సమాచరేత్ ।। 11.107 ।।
కృష్ణ:

కూటే వా గోపురాకారే కుమ్భాకారేఽఽలయే।
నవతాలప్రమాణేన కృష్ణం కృత్వా సమర్చయేత్ ।। 11.108 ।।
శ్యామలం త్రిణతం రక్తవాససం ద్విభుజం తథా।
పాణినా దక్షిణేనైవ క్రీడాయష్టిధరం పరమ్ ।। 11.109 ।।
వామేనోత్క్రీడనకరం స్థిలయైవ చ (1)సులీతమ్।

సర్వాభరణసంయుక్తం సున్దరం సౌమ్యలోచనమ్ (1.) సుఖాసీనం ఆ. ।। 11.110 ।।

రుక్మిణీం సత్యభామాఞ్చ దేవ్యౌ దక్షిణవామయో:।

శ్యామరక్తనిభే కృష్ణపీతవస్త్రవిభూషితే ।। 11.111 ।।

గరుత్మాన్

బాహుసీమాన్తమానేన (2)కారయేద్భూషణోజ్జ్వలమ్।

కల్పయేత్రాఞ్జలిం వీశం వామపార్శ్వే తు తత్ర వై (2.) కారయేత్ ఆ. ।। 11.112 ।।

ధ్రువబేరానురూపం వై కౌతుకఞ్చ సమాచరేత్।

సింహాసనే సమాసీనం దేవీభ్యాం తు నిరాయుధమ్ ।। 11.113 ।।

పూర్వోక్తేన విధానే సర్వాభరణసంయుతమ్।

నవనీతనటం వాఽథ తథా కాలీయమర్దనమ్ ।। 11.114 ।।

గోపాలవిగ్రహం వాఽథ పార్థసారథిమేవ వా।

రూపాణ్యన్యాన్యసఙ్ఖ్యాని కృష్ణస్య మునిసత్తమా: ।। 11.115 ।।

శిల్పశాస్త్రోక్తవిధినా తత్తద్రూపాణి కల్పయేత్।

దక్షిణం కుఞ్చితం పాదం (3)వామపాదం తు సుస్థితమ్ (3.) వామపాదనివేశితం ఆ.

।। 11.116 ।।

తస్య కుఞ్చితపాదన్తు వామపార్ష్ణినివేశితమ్।

గృహీతవేష్ణుం హస్తాభ్యాం వేణురన్ధ్రాహితాననమ్ ।। 11.117 ।।

వర్హివర్హావతంసఞ్చ కుర్యాద్గోపాలవిగ్రహమ్।

యుత్త్వత్యావృద్ధ్యా సమూహ్యైవ కుత్యాత్తద్రూపకల్పనమ్ ।। 11.118 ।।

క్రీడాయష్టిధరం కృష్ణం తథా గోపాలవిగ్రహమ్।

వినాన్యాన్యస్య రూపాణి దేవీవిరహితాని వై ।। 11.119 ।।

?క్రీడాయష్టిధరం కృష్ణం చౌత్సవం విష్ణుమేవ వా।

(జ్ఞాత్వా చ హరివత్సర్వాన్పరివారాన్ప్రకల్పయేత్ ॥ 11.120 ॥
సున్దరం నామగోపాలం విధివత్స్థానమాశ్రితమ్।
ద్విభుజం పుష్పవహం చైవ కుర్యాన్నిర్మాల్యహారిణమ్) ॥ 11.121 ॥
పౌణ్డరీకే ప్రధానాగ్నౌ హౌత్రశంసనమాచరేత్।
'సత్యస్సత్యస్థ' ఇత్యుక్త్వా శతమష్టోత్తరం యజేత్ ॥ 11.122 ॥
హరేరివ సమస్తాని స్థాపనాదీని కారయేత్।
చతుర్భుజకృష్ణః

కృష్ణం చతుర్భుజం ?కేచిదిచ్ఛన్తి మునిసత్తమాః ॥ 11.123 ॥
పూర్వవత్పూర్వహస్తౌ తు శఙ్ఖచక్రధరౌ పరౌ।
కృష్ణాదిమూర్తయః ప్రోక్తాః వాసుదేవపురస్సరాః ॥ 11.124 ॥
సర్వమన్యత్సమం ప్రోక్తమితి పూర్వజశాసనమ్।
కల్కి

యుగాన్తసమయే విష్ణుః కల్కినామా భవిష్యతి ॥ 11.125 ॥
ఖడ్గఖేటకహస్తస్తు మ్లేచ్ఛాదీన్ సంహనిష్యతి।
భిన్నాఞ్జననిభం రక్తవాససం సమ్ప్రకల్పయేత్ ॥ 11.126 ॥
పౌణ్డరీకే ప్రధానాగ్నౌ హౌత్రశంసనమాచరేత్।
'ఋతం స' త్యేతి మన్త్రేణ శతష్టోత్తరం యజేత్ ॥ 11.127 ॥
అవతారార్చనే

అన్తరాలేఽథవా విష్ణోర్దక్షిణోత్తరపార్శ్వయోః।
అవతారార్చనే వికల్పాః

కల్పయేద్రామకృష్ణౌ తు ముఖమణ్డప ఏవ వా ।। 11.128 ।।

అథాన్తర్మణ్డలే వాఽపి తథాఽఽవరణమాణ్డపే।

సంస్థాప్య కౌతుకం బేరమర్చయేదితి కేచన ।। 11.29 ।।

నారసింహం వరాహఞ్చ వామనఞ్చ త్రివిక్రమమ్।

ధ్రువబేరం వినా కృత్వా కౌతుకం లక్షణాన్వితమ్ ।। 11.130 ।।

స్థాపయిత్వా తథా విష్ణుం పూజయేదగ్రమణ్డపే।

పాద్యమాచమనం స్నానమలఙ్కారం తథైవ చ ।। 11.131 ।।

పాద్యమాచమనం పుష్పం గన్ధం ధూపమత: పరమ్।

దీపార్ఘ్యాచమనాన్యేవ హవి: పానీయమేవ చ ।। 11.132 ।।

తథైవాచమనం పశ్చాన్ముఖవాసమత: పరమ్।

పరప్రధానబిమ్బానామేతే షోడశ విగ్రహా: ।। 11.133 ।।

స్వప్రధానావతారాణాం హరేరివ సమాచరేత్।

స్థానం దశావతారాణాం ధ్రువకౌతుకసంయుతమ్ ।। 11.134 ।।

అన్తరాలయకే కేచిదిచ్ఛన్తి మునసత్తమా:।

స్థానాశ్రయావతారాణాం ముఖవాసన్తమర్చనమ్ ।। 11.135 ।।

తత్తత్ప్రధానమన్త్రాన్తే తత్తన్మూర్తి సముచ్చరన్।

అర్చనం స్నాపనఞ్చైవ కుర్యాద్భక్తిసమన్విత: ।। 11.136 ।।

ఆవిర్భావావతారా:

(1)అత: పరం ప్రవక్ష్యామి హ్యావిర్భావాశ్చ శార్ఙ్గిణ:।

త్రైలోక్యమోహనఞ్చైవ హరిశఙ్కరమేవ చ (1.) అత్ర అధ్యాయసమాప్తి:, ఖ. ।। 11.137 ।।

పూర్వమేవ మయా ప్రోక్తా: ఖిలే విస్తరతస్తథా।

(మత్స్యకూర్మవరాహాణాం నారసింహస్య కల్కిన: ।। 11.138 ।।

ఋక్షం శ్రవణమేవోక్తం వామనస్య తథైవ చ।

అన్యేషామవతారాణాం పూయగృక్షముదీరితమ్)।

లక్ష్మీనరాయణ:

లక్ష్మీనారాయణం వక్ష్యే సర్వసమ్పత్కరం వరమ్।

వీశస్కన్ధే సమాసీన నారాయణమనామయమ్ ।। 11.139 ।।

సర్వమాసీనవత్కృత్వా తస్యోరౌ దక్షిణే తథా।

దేవీం శ్రియం ప్రకల్ప్యైవ (2)సర్వాభరణభూషితామ్ (2.) స్వావిర్భావాంశ్చ అ. ।। 11.140 ।।

ప్రాఞ్జలీకృతహస్తాం తాం (3)ప్రీతలాహర్షసమన్వితామ్।

దేవేశేనోపగూఢాం తాం దక్షిణాపరపాణినా (3.) క్రీడా ఈ. ।। 11.141 ।।

వామాపరభుజో విష్ణో: సమ్యగూరౌ నివేశిత:।

ఏష ఏవ విశేషస్స్యాదన్యత్సర్వ హరేరివ ।। 11.142 ।।

వామోరౌ కారయేల్లక్ష్మీమితి కేచిద్వదన్తి చ।

(వీశస్కన్ధం వినా కేచిదేవమాసీనమాసనే) ।। 11.143 ।।

సభ్యహోమే ప్రధానాగ్నౌ ప్రతిష్ఠేక్తాహుతీ: క్రమాత్।

నారాయణానువాకఞ్చ శ్రియ: సూక్తం తయైవ చ ।। 11.144 ।।

యజేదష్టోత్తరశతమన్యేష్వగ్నిషు పూర్వవత్।

'శ్రియే జాత' ఇతి జపన్ పద్మాగ్నౌ (1)పద్మహోమకమ్ (1.) తత: పరం 'శంసానియచ్ఛ' త్విత్యుక్త్వా శతమష్టోత్తరం యజేత్। శ్రియం ధృతిం పవిత్రీఞ్చ లక్ష్మీమిత్యేవ మూర్తిభి:। విశేషాత్ స్థాపనే తత్ర విష్ణుమూర్తి ప్రకల్పయేత్। లక్ష్మరశం లక్ష్మీపతిఞ్చ: లక్ష్మీపల్లభమేవ చ। లక్ష్మనీనారాయణమితి చతుమూర్తిభిరర్చయే' దితి అధికమ్ అ. ।। 11.145 ।।

(ధ్రువార్చనం యది భవేత్ భోగత్వాద్ద్వైవికే పదే ?।)

లక్ష్మీనాయణారవ్యన్తు యజేద్విష్ణవాదిమూర్తిభి:।

విశేషాత్స్థాపనే తత్ర విష్ణుమూర్తిం ప్రకల్పయేత్ ।। 11.146 ।।

ఔత్సవం బలిబేరఞ్చ విష్ణుం వా తద్వదేవ వా।

పూర్వమష్టోపచారైస్తు ధ్రువమభ్యర్చ్య మన్త్రత: ।। 11.147 ।।

ద్వాత్రింశద్విగ్రహై: పూజాం 'కౌతుకే తు సమాచరేత్।

నిష్కలార్చావిచార:

'నారాయణపరం బ్రహ్మ' పరమాత్మేతి కీర్త్యతే ।। 11.148 ।।

తద్రపం పరమం సూక్ష్మ(2) మక్షరం నిష్కలఞ్చ యత్।

తత్సాన్ధనీయం ధ్రువం ప్రోక్తమశక్యం నిష్కలార్చనమ్ (2.) అత్యన్తం ఈ. ।। 11.149 ।।

తత్పుష్పన్యాసమాత్రం స్యాద్ధ్రువబేరార్చనం మతమ్।

విష్ణోర్యత్సకలం రూపం స్థూలం సర్వస్య కారణమ్ ।। 11.150 ।।

తత్సాన్ధనీయం కౌతుకం స్యాత్తత్ర పూజాం సమాచరేత్।

యయోపయోగశక్యత్వాత్కర్తు పుష్పాదిపూజనమ్ ।। 11.151 ।।

సాలమ్బనత్వాద్విహితం (1)సకలత్వాఞ్చ పూజనమ్।

ధ్రువస్య నిష్కలత్వాఞ్చ నిరాతమ్బనహేతునా (1.) సకలార్చనపూజనమ ఆ. ।। 11.152 ।।

అశక్యత్వాత్తత్ర కర్తుం స్నానగన్ధాదివిగ్రహమ్।

ఆదికాలవ్యవచ్ఛేదాన్నేష్యతే తద్ ధ్రువార్చనమ్ ।। 11.153 ।।

తథాపి పూజనం కర్తు ధ్రువబేరే యదీచ్ఛతి।

స్నానప్లోతౌ వినా సర్వైరుచారైర్యథావిధి ।। 11.154 ।।

'ఋతం సత్యే' తి మన్త్రేణ పూజయేదితి కేచన।

నారాయణానువాకేన పున: పుష్పాఞ్జలిం దదేత్ ।। 11.155 ।।

రవిమణ్ణ్డలమధ్యస్థం తప్తహాటకసన్నిభమ్।

శఙ్ఖచక్రధరం సౌమ్యం ప్రసన్నేన్దునిభాననమ్ ।। 11.156 ।।

అభయం దక్షిణం పాణిం వామం కట్యవలమ్బితమ్।

చన్ద్రమణ్డలమధ్యస్థం శుద్ధస్పటికసన్నిభ్?ామ్ ।। 11.157 ।।

అగ్నిమణ్డలమధ్యస్థం పూర్వవత్పరికల్పయేత్।

చక్రమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి మహాచక్రస్య లక్షణమ్ ॥ 11.158 ॥
స్వతన్త్రం స్థాపయేన్నైవ మహాచక్రం విశేషత:।
దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే నైఋతే వా ప్రకల్పయేత్ ॥ 11.159 ॥
యమనైఋతయోర్మధ్యే స్థాపయేదాలయాశ్రయమ్।
ఉపానాత్థూపిపర్యన్తం వృత్తమేవాస్య మన్దిరమ్ ॥ 11.160 ॥
ఏకబేరవిధానేన స్థాపయేత్తద్ధువార్చనమ్।
అష్టోత్తరశతజ్వాలం చక్రం కృత్వాఽస్య మధ్యమే ॥ 11.161 ॥
అగ్నినమణ్డలయుగ్మాన్తర్గతం చక్రం ప్రకల్పయేత్।
ఉత్తమే షోడశభుజం మధ్యమేఽష్టభుజం తథా ॥ 11.162 ॥
అధమే చ చతుర్బాహుం కల్పయేద్వా సుదర్శనమ్।
చక్రఞ్చ పట్టసం కున్తం దణ్డాఙ్కుశహవిర్భుజ: ॥ 11.163 ॥
క్షురికాఞ్చైవ శక్తిఞ్చ సవ్యైర్దధతమష్టభి:।
శఙ్ఖం శరఞ్చ చాపఞ్చ పాశం హలమత: పరమ్ ॥ 11.164 ॥
వజ్రం గదాం తోమరఞ్చ దధద్వామైశ్చ బాహుభి:।
ఇత్యుక్తషోడశభుజస్త్వష్టబాహు: ప్రవక్ష్యతే ॥ 11.165 ॥
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మసనలాఙ్కుశ (1)పాశినమ్।
చాపినం కల్పయేచ్చక్రమష్టవాహుధరం పరమ్ (1.) పాశకం ఆ. ॥ 11.166 ॥
శఙ్ఖక్రధరఞ్చైవ గదాపద్మధరం పరమ్।
చతుర్బాహుం ద్విబాహుం వా యథాశక్తి ప్రకల్పయేత్ ॥ 11.167 ॥
దంష్ట్రాకరాలవదనం అర్కేన్ద్వగ్నివిలోచనమ్।
ఆజఙ్ఘాన్తావలమ్బఞ్చ స్కన్ధాత్కిఙ్కిణిమాలయా ॥ 11.168 ॥
రాజమానముదారాఙ్గం సర్వశత్రువిదారణమ్।

శ్రీవత్సకౌస్తుభోద్భాసివక్షసం భక్తవత్సలమ్ ।। 11.169 ।।

వహ్నిజ్వాలావృతఞ్చాపి కిరీటమకుటోజ్జ్వలమ్।

శరోఘ్రారాగ్నిసఙ్కాశం శుకపత్రనిభామ్బరమ్ ।। 11.170 ।।

ఏవం కృత్వా మహాచక్రం స్థాపనారమ్భమాచరేత్।

అక్ష్యున్మేషాదికం కృత్వా చక్రమన్త్రద్వయేన చ ।। 11.171 ।।

అధివాస్య యథాశాస్త్రం పఞ్చగవ్యాదిషు క్రమాత్।

కుమ్భే ధ్యాత్వా సమావాహ్య సంస్నాప్య కలశైస్తథా ।। 11.172 ।।

ఔపాసనాగ్నౌ విధినా హౌత్రం సమ్యక్ప్రశంస్య చ।

వష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 11.173 ।।

చతురావర్త్య హుత్వా తు చక్రమన్త్రద్వయేన చ।

అష్టోత్తరశతం హుత్వా జుహుయాచ్చక్రమూర్తిభి: ।। 11.174 ।।

ప్రాతర్ముహూర్తే సంస్థాప్య సమావాహ్య సమర్చయేత్।

ఏతద్వైదికముద్దిష్టం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్ ।। 11.175 ।।

(కేవలం భుక్తిమాశ్చేత్ స్మరేన్మంత్రం షడక్షరమ్।

సర్వాన్కృత్వా విధానేన హోమకాలే విశేషత: ।। 11.176 ।।

అష్టోత్తరసహస్రం తన్మన్త్రమావర్త్య హూయతామ్।

ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వఞ్చ చక్రవత్) ।। 11.177 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైరవానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

దశావతారలక్ష్మీనారాయణమహాచక్రస్థాపనవిధానం నామ ఏకాదశోఽధ్యాయ:

ఓం

ద్వాదశోఽధ్యాయః।

స్నాపనౌత్సవయోః పృథక్ప్రతిష్ఠా

(1)(స్నాపనౌత్సవయోః పశ్చాత్ప్రతిష్ఠాం ప్రవదామ్యహమ్।
కౌతుకే స్థాపితే పూర్వం శక్తౌ సత్యాం పునస్తథా (1.)

ఇత ఆభ్యసార్ధపఞ్చవిశతిశ్లోకపర్యన్త మాతృకాన్తరేషు న దృశ్యతే ।। 12.1 ।।
ఔత్సవం స్నాపనం కృత్వా స్థాపయేద్విభవార్థతః।
బిమ్బం సలక్షణం కృత్వా సజ్ఞాతం విధినా చరేత్ ।। 12.2 ।।
అక్ష్?యున్మేషాధివాసౌ చ కృత్వా తస్య యథావిధి।
సభ్యాబ్జకుణ్డే వా కృత్వా ప్రతిష్ఠాం పూర్వవచ్చరేత్ ।। 12.3 ।।
అన్యాగ్నివిహితం హోమం సభ్య ఏవ సమాచరేత్।
తత్ర ప్రణీయ నిత్యాగ్నిం హోమకర్మ సమాచరేత్ ।। 12.4 ।।
కుర్యాన్నిత్యాగ్నివిచ్ఛేదే పఞ్చకుణ్డాని పూర్వవత్।
తత్రాపి గార్హపత్యాగ్నేః ప్రణీయాన్యేషు హూయతామ్ ।। 12.5 ।।
పూర్వేద్యురేవ శర్వర్యాం రాత్రిపూజావసానకే।
దేవం విశేషతోఽభ్యర్చ్య హవిస్సమ్యజ్ని వేదయేత్ ।। 12.6 ।।
ధ్రువబేరే సమావాహ్య ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ।
సంసాధ్య విధినా కుమ్భం తత్రాఽవాహ్య ధ్రువాత్తథా ।। 12.7 ।।
కుమ్భం బిమ్బస్య పార్శ్వే తు స్నానశ్వభ్రే నివేశ్య చ।
స్నాపనం శయనారోహం తథా కౌతుకబన్ధనమ్ ।। 12.8 ।।
హౌత్రం హోమం తథా కృత్వా ప్రాతస్సంస్థాప్య పార్శ్వయోః।
కృత్వా మన్త్రాక్షరన్యాసౌ పూర్వమావాహ్య కౌతుకే ।। 12.9 ।।

పశ్చాచ్చైవోత్సవేఽర్చాయాం సమావాహ్య తథా ధ్రువాత్।
ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య హవిస్సమ్యక్ నివేదయేత్ ।। 12.10 ।।
ఉత్సవం చౌత్సవే బిమ్బే స్నాపనే స్నాపనం తథా।
యథాశక్తి ప్రకుర్వీత దద్యాదచార్యదక్షిణామ్ ।। 12.11 ।।
లౌకికస్థాపనాయాన్తు నిత్యాగ్నిర్న ప్రణీయతే।
ఆవాహనం తథా కుమ్భే కుర్యాదాదిత్యమణ్డలాత్ ।। 12.12 ।।
కుమ్భాత్తు లౌకికే బిమ్బే సమావాహ్య సమర్చయేత్।
ఏకబేరవిధానశ్చేత్ స్థాపనం న విధీయతే ।। 12.13 ।।
కారయిత్వోత్సవం బిమ్బే రాత్రిపూజావసానకే।
ఏకబేరం సమభ్యర్చ్య కుమ్భే శక్తిం నివేశ్య చ ।। 12.14 ।।
పూర్వవత్స్నాపనాదీని కారయిత్వా యథావిధి।
ఏకబేరే సమావాహ్య తస్మాదావాహ్య చార్చయేత్ ।। 12.15 ।।
బలిబేరస్య పృథక్ ప్రతిష్ఠా

బలిబేరప్రతిష్ఠా చేత్తస్మిన్నావాహ్య కౌతుకే ।। 12.16 ।।
సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ బల్యుత్సవమథాచరేత్।
దేవ్యోః శ్చాత్ప్రతిష్ఠాయాం విశేషో వక్ష్యతేఽధునా ।। 12.17 ।।
దేవ్యోః పశ్చాత్ ప్రతిష్ఠా

జఙ్గమానాన్తు బిమ్బానాం పునర్దేవ్యౌ చ కల్పయేత్ ।। 12.18 ।।
ధ్రువే దేవీవియుక్తేఽపి దేవీయుక్తఞ్చ కౌతుకమ్।
కుర్యాత్సర్వప్రయత్నేన విశేషాదౌత్సవం తథా ।। 12.19 ।।
అక్ష్యున్మేషాధివాసౌ చ కృత్వా తన్మన్త్రముచ్చరన్।
పార్శ్వయోర్యజ్ఞశాలాయాం కుర్యాదౌపాసనద్వయమ్ ।। 12.20 ।।

తయోర్నిత్యాగ్నిమాధాయ యథోక్తం హోమమాచరేత్।

ధ్రువస్య దేవీబిమ్బాభ్యాం శక్తిమావాహ్య కుమ్భయో: ।। 12.21 ।।

స్నపనం శయనం కుమ్భం హోమఞ్చ పృథగేవ వా।

సర్వఞ్చ పూర్వవత్కృత్వా ప్రాత: స్నాత్వా యథావిధి ।। 12.22 ।।

ధ్రువదేవ్యోస్సమావాహ్య తాభ్యామావాహయేత్తయో:।

తచ్ఛక్తిపూర్వం సంస్కారాద్వివాహం న ప్రకల్పయేత్ ।। 12.23 ।।

దేవేనాప్యథవా సాకం ప్రతిష్ఠామాచరేత్తయో:।

నివేశ్య కౌతుకాచ్ఛక్తిం ధ్రువబేరే యథావిధి ।। 12.24 ।।

ధ్రువబేరాత్తథా కుమ్భే శక్తిమావాహ్య పూర్వవత్।

స్నానశ్వభ్రే ప్రతిష్ఠాప్య దేవీం కుమ్భఞ్చ దక్షిణే ।। 12.25 ।।

పార్శ్వయో: శ్వభ్రయోర్దేవ్యౌ ప్రతిష్ఠాప్య పృథక్పృథక్।)

(1)స్నాపయిత్వైకవేద్యాన్తు శాయయిత్వైవ మన్త్రత: (1.) ఇత: పూర్వం అధోలిఖితసార్ధశ్లోక: మాతృకాన్తరేషూపలభ్యతే ।। అనేనైవ గ్రన్థేన తాసు మాతృకాస్వధ్యాయారమ్భశ్చ ।।

ధ్రువత్య కౌతుకస్యాపి స్నాపనస్యోత్సవస్య చ। బలిబేరస్య దేవ్యోశ్చ ప్రతిష్ఠాం సహ్యకారయేత్। పృథగేవ ప్రతిష్ఠాం చేత్సంస్నప్య ప్యి చ పృథక్పృథక్ ఇతి ।। 12.26 ।।

హౌత్రాది సకలం కర్మ కృత్వా పూర్వోక్తమార్గత:।

కుమ్భాద్ధ్రువే సమావాహ్య తస్మాదావాహయేజ్జలే ? ।। 12.27 ।।

వివాహవిధిమత్రాపి నాచరేదితి శాసనమ్।

ధ్రువే దేవీవియుక్తేఽపి మంథితేనైవ వహ్నినా ।। 12.28 ।।

ఆఘారం విధివత్తత్ర కృత్వౌపాసనకుణ్డకే।

దేవ్యౌ తు పూర్వవద్ధృత్వా హృదయాద్వాఽర్కమణ్డలాత్ ।। 12.29 ।।

ఆవాహ్య కుమ్భయోర్దేవ్యౌ హోమకర్మావసానకే।

కుమ్భాత్తద్విమ్బయోర్భక్త్యా సమావాహ్య సమర్చయేత్ ।। 12.30 ।।

దేవీభ్యామౌత్సవే సాధం స్థాప్యమానే తపోధనా:।

ధ్రువే దేవీవియుక్తేఽపి కుమ్భం సంసాధ్య పూవర్వత్ ।। 12.31 ।।

దేవీభ్యామౌత్సవే సార్ధం స్థాప్యమానే తపోధనా:।

ధ్రువే దేవీవియుక్తేఽపి కుమ్భం సంసాధ్య పూర్వవత్ ।। 12.31 ।।

(2)కుమ్భే బిమ్బాత్సమావాహ్య దేవం దేవ్యౌ తత: పరమ్।

ఆవాహ్య హృదయాద్ధ్యాయంస్తథైవాదిత్యమణ్డలాత్ (2.) కుమ్భే బిమ్బాన్ ఆ. ।। 12.32 ।।

పూర్వవత్ స్నపనాదీని కృత్వా సర్వాణి తత్ర వై।

దేవదేవం సమావాహ్య (1)ధ్రువబేరే తు పూర్వవత్ (1.) ధ్రువబేరాత్ ఆ. ।। 12.33 ।।

తస్మాద్దేవం సమావాహ్య కుమ్భాద్దేవ్యౌ సమావహేత్।

కౌతుకవ్యతిరిక్తప్రతిష్ఠాయాం విశేష:

కౌతుకవ్యతిరిక్తానాం స్థాపనాయాం తపోధనా: ।। 12.34 ।।

పరిషద్దేవతాహ్వానం సర్వదేవార్చనం తథా।

పరిషద్దేవతాహోమం వర్జయేదితి శాసనమ్ ।। 12.35 ।।

అథవా దేవదేవస్య దేవ్యోశ్చైవ పృథక్పృథక్।

శయనం కుమ్భపూజాఞ్చ కుర్యాదిత్యేవ కేచన ।। 12.36 ।।

ఏకబేరప్రతిష్ఠాయాం దేవ్యౌ న స్థాపయేత్పున:।

శ్రీభూమిసహితం కుర్యాందాదావే ధ్రువార్చనమ్ ।। 12.37 ।।

సర్వకామాభివృద్ధ్యర్థీ శ్రియా కేవలమేవ వా।

స్థాపయేదేకబేరస్య పశ్చాద్ద్వై కేవలం శ్రియమ్ ।। 12.38 ।।

దేవీభ్యాం రహితం కుర్యాన్నారసిహం ధ్రువార్చనమ్।

ఇచ్ఛన్తి యోగమార్గేణ సన్తస్సర్వే ధ్రువార్చనమ్ ।। 12.39 ।।

పటకుడ్యాదిబిమ్బప్రతిష్ఠా

పటకుడ్యసుధాఽఽలేఖ్యబిమ్బానాం స్థాపనావిధిమ్।

ప్రవక్ష్యామి సమాసేన బిమ్బం కృత్వా సలక్షణమ్ ।। 12.40 ।।

ఔపాసనాగ్నిమాధాయ వాస్తుహోమవిధానత:।

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం శోధయిత్వా సమీపత: ।। 12.41 ।।

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ కృత్వా తస్యాక్షిమోచనమ్।

కుమ్భం పూర్వవదాదాయ శుద్ధ్యర్థ ప్రోక్షణం చరేత్ ।। 12.42 ।।

ప్రదోషే సమనుప్రాప్తే కుణ్డే చౌపాసనే తథా।

ఆఘారం విధివత్కృత్వా కుమ్భం సంసాధ్య పూర్వవత్ ।। 12.43 ।।

అభ్యుక్ష్య సప్తకలశైర్బధ్వా ప్రతిసరం తథా।

హౌత్రం ప్రశంస్య విధినా దేవమావాహ్య పూర్వవత్ ।। 12.44 ।।

ఆవాహనక్రమేణైవ నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్।

ఆదిమూర్తిప్రతిష్ఠా చేద్వైష్ణవం విష్ణుసూక్తకమ్ ।। 12.45 ।।

సూక్తఞ్చ పౌరుషం హుత్వా పునశ్చాపి చ వైష్ణవమ్।

పఞ్చవారుణసంయుక్తం జయాదీశ్చ తథైవ చ ।। 12.46 ।।

యద్దేవాదీంస్తతో హుత్వా సహస్రాహుతిసంయుతమ్।

అవతారప్రతిష్ఠా చేతత్తన్మన్త్రం శతం యజేత్ ।। 12.47 ।।

ప్రాతర్మన్త్రాక్షరన్యాసం కృత్వాఽఽవాహ్య స్మరన్ హరిమ్।

అధస్తాత్తస్య బిమ్బస్య పీఠం కృత్వా త్రివేదికమ్ ।। 12.48 ।।

(1)వితస్త్యాయామవిస్తారం షడఙ్గులసముచ్ఛ్రయమ్।

తస్మిన్కూర్చఞ్చ విన్యస్య ద్వాదశాఙ్గులమాత్రకమ్ (1.) వితస్త్యారసముత్సేధం అ.

।। 12.49 ।।

తస్మిన్దేవం సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।

అర్చనాన్తే తథా బిమ్బే విసర్జనమథాఽచరేత్ ।। 12.50 ।।

ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వఞ్చ పూర్వవత్।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే పశ్చాత్

స్నాపనోత్సవేర్ధవీప్రతిష్ఠా విధిర్నామ ద్వాదశోఽధ్యాయః।

ఓం

త్రయోదశోఽధ్యాయ:

మహాస్నపనమ్ అనిమిత్తాని

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి స్నాపనం వై సమాసత:।

ప్రతిష్ఠోత్సవయోరపి విషువాయనయోరపి ।। 13.1 ।।

(1)దేవస్య స్నపనం కుర్యాద్గ్రహణే సూర్యచన్ద్రయో:।

విభవే సతి కుర్వీత విష్ణుపఞ్చదినేషు చ (1.) దేవేశం స్నాపయేద్యత్నాద్గ్రహణే సోమసూర్యయో:। ఆ. ।। 13.2 ।।

మాసర్క్షేష్వన్యసఙ్క్రాన్త్యాం జన్మర్క్షే కర్తృభూపయో:।

(2)గ్రహకోపేఽవగ్రహే చ దుస్స్వప్నే దుర్నిమిత్తకే (2.) ఋక్షసఙ్కోచే ఆ. ।। 13.3 ।।

వ్యాధ్యాద్యై: జనపీడాయాం తత్తచ్ఛాన్త్యై ప్రకల్పయేత్।

అబ్దాన్తే చ యుగాన్తే చ వ్యతీపాతాదిషు క్రమాత్ ।। 13.4 ।।

సమ్భారా:

అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వ ద్రవ్యాణ్యపి సమాహరేత్।
నాదేయాదిమృదోఽష్టౌ చ హిమవత్ప్రముఖాచలాన్ ।। 13.5 ।।
శాల్యాదీన్యపి ధాన్యాని తత్తద్ధాన్యాఙ్కురాణి చ।
శ్రీవత్సం పూర్ణకుమ్భఞ్చ భేరీమాదర్శనం తథా ।। 13.6 ।।
మత్స్యయుగ్మాఙ్కుశే శఙ్ఖమావర్తఞ్చామఙ్గలమ్।
(ఆవర్త స్వస్తికే నీలేశానలానిలలాహలమ్? ।)

బృహద్భానుపురద్వన్ద్వమావర్తమభిధీయతే ।। 13.7 ।।
(3)యుక్త్యాన్యాని ప్రకుర్వీత ప్రాగ్ద్రవ్యాణ్యథ పఞ్చ వై।
(4)పఞ్చగవ్యం ఘృతమధుదధిక్షీరాణి పఞ్చ వై (3.) యుక్తాన్యన్యాని ఆ. (4.) ఏతత్స్థానే। యవం మాషం సర్షపఞ్చ వ్రీహిధాన్యం తథైవ చ। పఞ్చగవ్యస్య సంయోగాత్ ఘృతం మధు తథా దధి। శకృత్ క్షీరాణి పఞ్చతాన్యాఢకాహీనమేవ వా। యథాలాభం గృహీత్వా తు పఞ్చగవ్యాని యోజయేత్। ఇతి ఆ పాఠ: ।। 13.8 ।।
గుహ్ణీయాదాఢకాహీనం యథాలాభమథాపివా।
శేషం జలేన సమ్పూర్య తత్తత్థానే సమమర్చయేత్ ।। 13.9 ।।
చన్దనీశీరకోష్ఠైలాలవఙ్గాద్యధివాసితమ్।
గన్ధోదకమితి ప్రోక్తమాఢకాహీనమేవ చ ।। 13.10 ।।
యవసర్షపవ్రీహిమాషతణ్డులుసంయుతమ్।
జలాష్టాంశాక్షతైర్యుక్తమక్షతోదకముచ్యతే ।। 13.11 ।।
కదలీచూతపనసనారికేలఫలైర్యుతమ్।
నారఙ్గమాతులుఙ్గాభ్యాం త్రిఫలైర్మోఞ్జకేన చ ।। 13.12 ।।
భవ్యహవ్యకురున్దైశ్చ కామరేణాపి సంయుతమ్।
ఫలోదకమితి ప్రోక్తం జలాష్టాంశఫలైర్యుతమ్ ।। 13.13 ।।

కుశాగ్రైర్మిశ్రితం తోయం కుశోదకమితి స్మృతమ్।

నవభి: పఞ్చభిర్వాపి రత్నై: రత్నోదకం స్మృతమ్ ।। 13.14 ।।

'ఆపో హి' ష్ఠేతి (1)మన్త్రాంస్త్రీనావర్త్యాష్టోత్తరం శతమ్।

'అతో దేవా' దిభిష్షడ్భిర్వైష్ణవైస్సకృదేవ వా (1.) మన్త్రాదీన్ ఆ. ।। 13.15 ।।

జప్త్వాఽభిమన్త్రితం తోయం జప్యోదకమితి స్మృతమ్।

ఓషధ్య: ఫలపాకాన్తాస్తాభిస్సర్వాభిరన్వితమ్ ।। 13.16 ।।

తోయాష్టాంశప్రమాణాభి: సర్వౌషధ్యుదకం స్మృతమ్।

బిల్వపత్రాశ్వదూర్వాబ్జనన్ద్యావర్తశమీప్రియా: ।। 13.17 ।।

పుణ్యపుష్పాణి చోక్తాని యథాలాభం సమాహరేత్।

బిల్వపత్రసమం రాత్రౌ కపిత్థదలముచ్యతే ।। 13.18 ।।

చూర్ణం జాతిఫలాదీనాం కషాయం తీర్థవారి చ।

వనౌషధినిశాచూర్ణం సర్వగన్ధమత: పరమ్ ।। 13.19 ।।

ప్లోతఞ్చ మూలగన్ధఞ్చ ధాతూనపి సమహారేత్।

వస్త్రోత్తరీయోపవీతభూషణాని తథాఽఽహరేత్ ।। 13.20 ।।

కలశానాఢకాపూర్ణాన్ శరావాన్ప్రస్థపూరణాన్।

ద్రోణార్ధపూర్ణాన్కరకాన్ ద్రోణపూర్ణాన్ఘటానపి ।। 13.21 ।।

ఖణ్డస్ఫుటితకాలాదిరహితానేవ చాఽహరేత్।

సాగ్రైరగర్భదర్భైశ్చ పఞ్చభిర్దశభిర్యుతాన్ ।। 13.22 ।।

షట్త్రింశదఙ్గులాయామాన్ పరిస్తరణకూర్చకాన్।

కలశార్థాన్ప్రకుర్వీత ద్వాదశాఙ్గులసమ్మితాన్ ।। 13.23 ।।

నవభిస్సప్తభిర్వాఽథ పఞ్చభిస్త్రిభిరేవ వా।

కుశా: కాశాస్తథోశీరా దూర్వా వై వ్రీహయస్తథా ।। 13.24 ।।

విశ్వామిత్రా యవాశ్చాపి సప్త దర్భా: ప్రకీర్తితా:।

స్నపనాఙ్గాధివాస:

పూర్వరాత్రౌ తు దేవేశం సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 13.25 ।।
ఆలయాద్దక్షిణే వేదిం శయనార్థ ప్రకల్ప్య చ।
శయనాని పఞ్చ చాస్తీర్య తథా ధాన్యోపరి క్రమాత్ ।। 13.26 ।।
తత్ర దేవం సమారోప్య బద్ధ్వా ప్రతిసరం తథా।
శయనే శాయయేద్దేవం పూర్వవత్సుసమాహిత: ।। 13.27 ।।
(సన్ధిద్వయమతిక్రమ్యయ స్నపనం సమ్భవేద్యది।
సద్య: ప్రతిసరం బద్ధ్వా శయనం సమ్ప్రకల్పయేత్ ।। 13.28 ।।
కౌతుకే స్నాపనాభావే స్నపనం యది కారయేత్।
ధ్రువార్చాస్నపనే వాఽపి సద్య: కౌతుకబన్ధనమ్ ।। 13.29 ।।
కృత్వా శ్వభ్రే ప్రతిష్ఠాప్య స్నాపయేదితి శాసనమ్।
రాత్రౌ యదోదయాత్పూర్వ నిమిత్తం స్నపనస్య తు ।। 13.30 ।।
రాత్రిపూజావసానే తు తథా నోద్వాసయేద్ధరిమ్।
స్నపనాన్తే తథోద్వాస్య ప్రాతరావాహయేత్తథా ।। 13.31 ।।
నావాహనవిసర్గౌ ద్వౌ కౌతుకవ్యతిరిక్తయో:।
స్నపనమణ్డపమ్

ఆలయాభిముఖే కుర్యాదుత్తరైశాన్యయోస్తథా ।। 13.32 ।।
మణ్డపం వా ప్రపాం వాఽథ కూటం వా స్నపనాలయమ్।
షోడశస్తమ్భసంయుక్తం చతుర్ద్వారసమన్వితమ్ ।। 13.33 ।।
శ్రీవత్సం పద్మకం వాఽపి స్వస్తికం వా యథావిధి।
తణ్డులైర్వ్రీహిభిర్వాఽథ పఙ్క్తిం కుర్యాత్తదన్తరే ।। 13.34 ।।
ద్వితాలాహీనవిస్తారం యుగాగ్న్యక్ష్యఙ్గులోచ్ఛ్రయమ్।
చతుర్దిక్షు తథా హస్తవిస్తారం ద్వారసంయుతమ్ ।। 13.35 ।।

లిఖేత్పత్రలతాకారం 'సుమిత్రాన్' ఇతి స్థలమ్।
ఇన్ద్రాదీనాం దిగీశానాం పఙ్క్తిశస్యామితస్య చ ।। 13.36 ।।
తత్తత్థానేషు పీఠాని పఙ్క్త్యావేవ ప్రకల్పయేత్।
పఙ్క్తిబాహ్యేతరే? వాపి కుర్యాచ్ఛేదాభించారికమ్ ।। 13.37 ।।
తన్మధ్యే స్నపశ్వభ్రమౌపాసనవిధానతః।
కల్పయిత్వా పరిస్తీర్య జయాదీనపి పూజయేత్ ।। 13.38 ।।
పూర్వోక్తేన ప్రకారేణ తత్పఙ్క్త్యం విహితే పదే।
ద్రవ్యన్యాస:

న్యసే(1) న్మృదాదిద్రవ్యాణి దేవేశాభిముఖాని వై (1.) రత్నాదిద్రవ్యాణి ఆ ।। 13.39 ।।
తేషు కూర్చఞ్చ విన్యస్య పూజయేదధిదేవతాః।
తత్తద్ద్రవ్యధరాన్ ధ్యాత్వా తత్తద్ద్రవ్యసమీపతః ।। 13.40 ।।
ఉద్ధృత్య శయనాద్దేవం శ్వభ్రమధ్యే నివేశ్చ చ।
పాద్యాదిభిస్సమభ్యర్చ్య తైలేనాభ్యజ్య పూర్వవత్ ।। 13.41 ।।
తథైవ పునరభ్యర్చ్య స్నాపయేచ్చ మృదాదిభిః।
స్నపనప్రకార:

ప్రణవేన సమభ్యుక్ష్య గృహీత్వా శిష్యహస్తతః ।। 13.42 ।।
లలాటాన్తం సముద్ధృత్య త్రిస్సకృద్వా ప్రదక్షిణమ్।
నీత్వా సంస్నాపయేద్దేవం మూర్తిభిః పఞ్చభిః క్రమాత్ ।। 13.43 ।।
ద్రవ్యం పాత్రం పునః ప్రోక్ష్య పూర్వస్థానే నివేశయేత్।
ప్రాగ్ద్రవ్యైశ్చ ప్రధానైస్తదుపస్నానసమన్వితైః ।। 13.44 ।।
అనుద్రవ్యైశ్చ పూర్వోక్తైర్మన్త్రైస్సంస్నాపయేత్తథా।
సంస్థాప్య దేవమాస్థానే సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 13.45 ।।

కౌతుకం స్నపనాన్తే చ జీవస్థానే నివేదశ్య చ।
సమర్ప్యర్చ్య వినేద్యైవ దద్యాత్పుష్పాఞ్జలిం పునః ।। 13.46 ।।
ధ్రువార్చాస్నపనే విశేష:

ధ్రువార్చాస్నపనే కుర్యాదాలయాభిముఖే ప్రపామ్।
పూర్వవత్పరిత: పఙ్క్త్యాం స్నానద్రవ్యాణి విన్యసేత్ ।। 13.47 ।।
ధాన్యరాశౌ తు తన్మధ్యే గన్ధతోయాభిపూరితమ్।
కుమ్భం సన్న్యస్య వరుణం తత్ర సమ్పూజ్యదైవతమ్ ।। 13.48 ।।
ఆదాయాభ్యన్తరం గత్వా స్నాపయేచ్చ మృదాదిభి:।
అలఙ్కృత్యయ సమభ్యర్చ్య హవీంష్యపి నివేదయేత్ ।। 13.49 ।।
రాత్రౌ సూర్యోదయాత్పూర్వ స్నపనం యది సమ్భవేత్।
నోద్వాస్య శక్తిం తద్విమ్బాజ్చ్వభ్రే సంస్థాప్య పూర్వవత్ ।। 13.50 ।।
స్నపనాన్తే సమభ్యర్చ్య నివేద్యోద్వాసయేత్తథా।
ఉదయే శక్తిముద్వాయ ధ్రువవేద్యాం నివేశ్య చ ।। 13.51 ।।
ధ్రువాత్తత్ర సమావాహ్య స్నాపయేదితి శాసనమ్।
యది నక్షత్రయుగ్మం స్యాదేకమాసే విశేషత: ।। 13.52 ।।
పరాస్మన్నేవ దివసే స్నాపయేత్పురుషోత్తమమ్।
తిథిద్వయం యది భవేత్ ద్వయోరపి సమాచరేత్ ।। 13.53 ।।
వారద్వయానుషక్తఞ్చేన్ని మిత్తర్క్షం తిథిస్తు వా।
పరస్మిన్నవే దివసం స్నపనాదీని కారయేత్ ।। 13.54 ।।
ఏకస్మిన్నేవ దివసే నిమిత్తర్క్షతిథిద్వయమ్।
నక్షత్రస్నపనం పూర్వం తిథికర్మ తతశ్చరేత్ ।। 13.55 ।।
పూర్వకర్మావసానే తు కృత్వా స౦ద్యోఽఙ్కురార్పణమ్।
సద్య: ప్రతిసరం బద్ధ్వా ద్వితీయం స్నపనం చరేత్ ।। 13.56 ।।

ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం ఖిలోక్తవత్।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

మహాస్నపనవిధిర్నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః।

ఓం

చతుర్దశోఽధ్యాయ:

మహోత్సవ: అవభృథకాల:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి క్రమేణైవోత్సవం హరే:।

విషువాయనభూపర్క్షప్రతిష్ఠాకర్తృభేషు చ ।। 14.1 ।।

(యజమానస్య జన్మర్క్షే నృపతే: ఋక్ష ఏవ వా)।

గ్రహణే మాసనక్షత్రే విష్ణుపఞ్చదినేషు వా ।। 14.2 ।।

ఉత్సవస్యాన్త్యదివసే తేషు తీర్థ ప్రకల్పయేత్।

ఏతేష్వేక పరిగ్రాహ్య జయమానేచ్ఛయా దినమ్ ।। 14.3 ।।

విషువే చాయనే చైవ గ్రహణే సోమసూర్యయో:।
తత్తత్కాలే ప్రకుర్వీత తీర్థస్నానన్తు నాన్యథా ।। 14.4 ।।
అన్యర్క్షేష్వథ మధ్యాహ్నే పూర్వాహ్ణే వా గుణాధికే।
ఏకస్మిన్నేవ మాసే తు యది తీర్థదినద్వయమ్ ।। 14.5 ।।
తయోరన్త్యదినం తీర్థమితి పూర్వజశాసనమ్।
తదేవ యది సూర్యస్య విద్ధఞ్చేత్సఙ్క్రమాదిభి: ।। 14.6 ।।
వర్జనీయం తథా పూర్వం ప్రశస్తమభిధీయతే।
వారద్వయానుషక్తఞ్చేద్దినమేకమథాపరమ్ ।। 14.7 ।।
అర్కవారర్క్షయోగస్సర్వదా సమ్ప్రశస్యతే।
శ్రవణద్వాదశీయోగస్సర్వకర్మఫలప్రద: ।। 14.8 ।।
యోగాశ్చ సుప్రశస్తా: స్యుస్సిద్ధామృతవరాహ్వయా:।
ఉత్సవత్రైవిధ్యప్

కాలశ్రద్ధానిమిత్తార్థా ఉత్సవాస్త్రివిధా: స్మృతా ।। 14.9 ।।
మాసే తు యస్మిన్ కస్మిశ్చిత్ ప్రతిసంవత్సరం హరే:।
క్రియతే సమయేనైవ స వై కాలోత్సవో భవేత్ ।। 14.10 ।।
శ్రద్ధయా క్రియతే యస్తు స శ్రద్ధోత్సవ ఉచ్యతే।
ఉత్పాతేషు నిమిత్తేషు అనావృష్ట్యాదికేషు వై ।। 14.11 ।।
క్రియతే తత్ర శాన్త్యర్థ స నిమిత్తోత్సవ: స్మృత:।
ఉత్సవదినమానమ్ కాల:

ఉత్తమన్తు త్రిసప్తాహం మధ్యమన్తు చతుర్దశ ।। 14.12 ।।
నవాహం వాఽథ సప్తాహమధమం పరిచక్షతే।
త్రిగుణాన్యుత్సవాహాని కృత్వాఽఽదౌ ఘోషణఞ్చరేత్ ।। 14.13 ।।

మధ్యే తు ద్విగుణాదౌ స్యాదుత్సవాదిదినేఽధమే।
అథవాఽవభృథాత్పూర్వ ఏకవింశతికే దినే ।। 14.14 ।।
ధ్వజస్యారోహణం కృత్వా సర్వముత్సవమాచరేత్।
(ఉత్సవాదౌ ధ్వజారోహే ధ్వజాఙ్కురమథాఽచరేత్।
తత్ర క్రియాసు సర్వాసు సకృదేవాఙ్కురార్పణమ్।
ఉత్సవాఙ్కురముద్దిశ్య సాయాహ్నే తు మృదం హరేత్।
ప్రదోషకాలే సమ్ప్రాప్తే ధ్వజారోహణమాచరేత్।
తద్రాత్రావుత్సవాన్తే తు తీర్థాఙ్కురమథాఽచరేత్।
సప్తపఞ్చదినే వాపి విధినా చాఙ్కురార్పణమ్।)

ధ్వజదణ్డలక్షణమ్

విప్రాదీనాం క్రమాద్వేణు5జాతిచమ్పకపూగజా: ।। 14.15 ।।
ధ్వజదణ్డా: సమాఖ్యాతా: సర్వేశాం క్రముకన్తు వా।
అథవా శుభవృక్షాణం సారం కైశ్చిదపీష్యతే ।। 14.16 ।।
తద్విమానసమాయామం పాదోనం వాఽర్ధమేవ వా।
ధ్వజపటలక్షణమ్

ధ్వజవస్త్రం సమాదాయ ఖిలోక్తవిధినా చరేత్ ।। 14.17 ।।
తన్మధ్యే విలిఖేద్వీశమాసీనం సాఞ్జలిం విభుమ్।
పఞ్చవర్ణసమాయుకృతం నవతాలప్రమాణత: ।। 14.18 ।।
ఆకాశారోహిణం వాపి వీరాసనమథాపి వా।
ఐషాం లక్షణం ప్రోక్తం పూర్వమేవ మయా ఖిలే ।। 14.19 ।।
పరివారోక్తమార్గేణ నయనోన్మీలనాదికమ్।

కృత్వా వీశం సమావాహ్య సమభ్యర్చ్చ నివేదయేత్ ॥ 14.20 ॥

భేరీతాడనమ్

ఆగ్నేయ్యాం ధాన్యపీఠే తు విన్యస్యైవ తు భేరికామ్।

తత్ర నన్దీశమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేద్య చ ॥ 14.21 ॥

'ఉపశ్వాసయ పృథివీ' మితి దున్దుభిసూక్తకమ్।

పజ్వా వ్యాహ్వతిభి: పశ్చాద్ఘోషణం స్వయమాచరేత్ ॥ 14.22 ॥

బలినా బలిబిమ్బేన చక్రవీశామిత్రైస్సహ।

గ్రామసన్ధౌ బలిం దత్వా తత్తన్మన్త్రైశ్చ ఘోషయేత్ ॥ 14.23 ॥

క్రమాదాలయమావిశ్య ధ్వజం సంస్థాప్య పూర్వవత్।

ధ్?వజదణ్డం ప్రతిష్ఠాప్య పూర్వాహణే చ శుభోదయే ॥ 14.24 ॥

ఘోషణాన్తే పున: కుర్యాద్యత్రారోహణమేవ వా।

పుణ్యాహాన్తే సమభ్యచ్?ర్య ముద్గాన్నం వా నివేదయేత్ ॥ 14.25 ॥

ధ్వజావరోహణం యావత్తావన్నిత్యం సమాహిత:।

త్రికాలం వా ద్వికాలం వాఽప్యేకకాలమథాపి వా ॥ 14.26 ॥

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ సమధ్యర్చ్య నివేదయేత్।

పూర్వేద్యురేవ పూర్వాహ్ణే కృత్వా నయనమోక్షణమ్ ॥ 14.27 ॥

రాత్రౌ హోమాదికం కృత్వా ప్రాతరావాహ్య పూర్వవత్।

ధ్వజస్యారోహణం కృత్వా మధ్యాహ్నే తు విశేషత: ॥ 14.28 ॥

దేవానాం ఘోషణం కుర్యాద్రాత్రావితి చ కేచన।

ధ్వజస్యారోహణాదూర్ధ్వముత్సవాదిదినాదధ: ॥ 14.29 ॥

రాత్రిపూజావసానే తు గ్రామసన్ధౌ తు పూర్వవత్।

ఆహూతానాఞ్చదేవానాం బలిం దద్యాద్యథావిధి ॥ 14.30 ॥

ఉత్సవద్రవ్యసమ్భారాంస్తత: ప్రభృతి చాఽహరేత్।

ప్రథమేఽహని పూర్వాహ్నే వీథీ: సర్వత్ర శోధయేత్ ।। 14.31 ।।

'అవధూత' మితి ప్రోచ్య మార్జన్యా మార్జనం చరేత్।

అద్భిరభ్యుక్షణం కుర్యా 'దాశాస్వి' తి చ మన్త్రత: ।। 14.32 ।।

సనపనోక్తక్రమేణైవ మధ్యాహ్నే స్నాపయేద్ధరిమ్।

చక్రవీశామితాంశ్చైవ స్నాపయేద్వ్యన్ధవారిణా ।। 14.33 ।।

విశేషతస్సమభ్యర్చ్య హవిశ్చైవ నివేదయేత్।

తతోఽపరాహ్ణే సమ్ప్రాప్తే చక్రవీశామితైస్సహ ।। 14.34 ।।

తీర్థాఙ్కురార్థ గృహ్ణీయాన్మృదం పూర్వోక్తమార్గత:।

గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రవిశ్యాఽఽలయమత్వర: ।। 14.35 ।।

అథ తీర్థదినాత్పూర్వం నవమే వాఽథ సప్తమే।

పఞ్చమేఽహని వా కుర్యాద్విధినా చాఙ్కురార్పణమ్ ।। 14.36 ।।

ప్రదోషే సమనుప్రాప్తే దక్షిణేఽభిముఖేఽథవా।

యాగశాలాం ప్రకల్ప్యైవ షోడశస్తమ్భసంయుతామ్ ।। 14.37 ।।

మధ్యే వేదిం ప్రకల్ప్యైవ పఞ్చాగ్నీనుత్తమేఽథవా।

త్రేతాగ్నీన్మధ్యమే కుర్యాత్సభ్యమేవాధమే తథా ।। 14.38 ।।

అగ్నిరాహవనీయ: స్యాత్ప్రధానో మధ్యమే భవేత్।

అన్యయోస్సభ్య ఏవ స్యాత్ నిత్యహోమేఽథవా భవేత్ ।। 14.39 ।।

హోమస్థానే త్వనిర్దిష్టే నిర్దిష్టేస్థానసఙ్కటే।

అశక్తస్త్వరితో వాఽథ నిర్దిష్టే స్థానకల్పనే ।। 14.40 ।।

కర్మణామపి సర్వేషాం కల్పయేత్పచనాలయే।

అనాదేశవిషయ:

అగ్నికుణ్డే త్వనిర్దిష్టే కుణ్డమౌపాసన చరేత్ ।। 14.41 ।।

హోమద్రవ్యే త్వనిర్దిష్టే గవ్యం ఘృతముదాహృతమ్।

కాలేఽనుక్తే తు మధ్యాహ్న: పాత్రేఽనుక్తే స్రువం భవేత్ ।। 14.42 ।।

ప్రణామేష్వవిశేషోక్తే స్వస్తి_బన్ధనమాచరేత్।

నవకుమ్భారోపణమ్

నవకుమ్భాన్సమాహృత్య తన్తునా పరివేష్ట్య చ ।। 14.43 ।।

నాదేయాద్భిస్సమాపూర్య వస్త్రయుగ్మేన వేష్టయేత్।

(అష్టమఙ్గలసంయుక్తాన్ పఞ్చాయుధసమన్వితాన్ ।। 14.44 ।।

నవరత్నసమాయుక్తాన్ కూర్చాక్షతసమన్వితాన్।

కుమ్భాంస్తాంస్తు పృథక్ కృత్వా పిధానైస్తు పిధాయ చ) ।। 14.45 ।।

పునరన్త: ప్రవిశ్యైవ దేవదేవం సమాహిత:।

ద్విగుణఞ్చ సమభ్యర్చ్య ద్విగుణఞ్చ నివేదయేత్ ।। 14.46 ।।

బద్ధ్వా ప్రతిసరం పశ్చాద్దేవం దేవీసమన్వితమ్।

యాగశాలాం సమాసాద్య 'జాతవేదస' ఇత్యథ ।। 14.47 ।।

ప్రణీయ తేషు నిత్యాగ్నిం కుణ్డేష్వాఘారమాచరేత్।

వేద్యాం ధాన్యం సమాస్తీర్య కుమ్భానారోప్య తత్ర వై ।। 14.48 ।।

ధ్రువాదావాహయేత్తేషు దీపద్దీపమివ క్రమాత్।

మధ్యే కుమ్భే తథా విష్ణుం ప్రాగాది పురుషాదికాన్ ।। 14.49 ।।

ఆగ్నేయాది తథాఽఽవాహ్య కపిలాదీన్ యథావిధి।

సప్తవింశతిభేదైశ్చ సమభ్యర్చ్య ప్రణమ్య చ ।। 14.50 ।।

వీశానపాయిపఙ్క్తి_శశాన్తాన్ దిక్ష్వర్చయేత్క్రమాత్।

సాయం ప్రాతర్వినా కుమ్భైర్దేవం వీశామిత్రైస్సహ ।। 14.51 ।।

వేద్యామేవ ప్రతిష్ఠాప్య పూతజేదితి కేచన।

నిత్యహోమ:

హోతా పశ్చాత్ప్రధానాగ్నౌ హౌత్రశంసనమాచరేత్ ।। 14.52 ।।

ప్రతిశ్లోక్తక్రమేణైవ తదాలయగతాన్ సురాన్।

ఆవాహ్య తత్క్రమేణైవ నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్ ।। 14.53 ।।

ఉత్సవదైవత్యాని

తత్రాహస్తిథివారర్థవాహనానాం విశేషత:।

అధిదేవాశ్చ తన్మన్త్రా: క్రమశ్చైవ ప్రవక్ష్యతే ।। 14.54 ।।

ప్రథమే బ్రహ్మదైవత్యం ద్వితీయే చార్షమేవ చ।

తృతీయే రుద్రదైవత్యం చతుర్థే వాసవం తథా ।। 14.55 ।।

పఞ్చమే సోమదైవత్యం షష్ఠే వైష్ణవమాచరేత్।

సప్తమే సర్వదైవత్యమష్టమే యామ్యమేవ చ ।। 14.56 ।।

నవమే వారుణం ప్రోక్తం దశమే వాయుదైవతమ్।

ఏకాదశే తు కౌమారం ద్వాదశే నైఋుతం యజేత్ ।। 14.57 ।।

త్రయోదశ్యాన్తు వారాహం చతుర్దశ్యాన్తు రౌహిణమ్।

గారుత్మన్తుం పఞ్చదశ్యాం షోడశ్యాం దౌర్గకం యజేత్ ।। 14.58 ।।

సప్తదశ్యాన్తు కౌమారం జుహుయాద్దేశికోత్తమ:।

అష్టాదశే తు హోతవ్యం నరసూక్తన్తు విత్తమై: ।। 14.59 ।।

ఏకోనవింశతిదినే నరసూక్తం యదేద్వుధ:।

వింశతిమే దినే చైవ భూసూక్తం జుహుయాద్వుధ: ।। 14.60 ।।

ఏకవింశదినే చైవ జుహుయాత్పారమాత్మికమ్।

ఏవముత్సవదైత్యం క్రమేణ జుహుయాద్వుధ: ।। 14.61 ।।

ప్రథమే త్వగ్నిదైవత్యం ప్రాజాపత్యయం ద్వితీయకే।

తృతీయే చ తు కౌబేరం చతుర్థే వైఘ్నమేవ చ ।। 14.62 ।।

శ్రీదైవత్యఞ్చ పఞ్చమ్యాం షష్ఠ్యాం కౌమారమేవ చ।

సప్తమ్యాం సూర్యదైత్యమష్టమ్యాం రౌద్రమేవ చ ।। 14.63 ।।

నవమ్యాం దౌర్గదైవత్యం దశమ్యాం యామ్యమేవ చ।

ఏకాదశ్యాం తథైన్ద్రఞ్చ ద్వాదశ్యాం వైష్ణవం యజేత్ ।। 14.64 ।।

త్రయోదశ్యాం తథా వాఽపి మాతృదైవత్యమేవ చ।

చతుర్దశ్యాన్తు హేతవ్యమీశదైవత్యమేవ ।। 14.65 ।।

పఞ్చదశ్యాం తథా వాఽపి సౌమ్యఞ్చ జుహుయాత్క్రమాత్।

సూర్యవారాదివారేషు తత్తద్దైవత్యమాచరేత్ ।। 14.66 ।।

'అగ్నయే కృత్తికాభ్యస్స్వా' హేతి నక్షత్రదైవతమ్।

తత్తద్వాహనదైవత్యం తత్తన్నామ్నా చ హూయతామ్ ।। 14.67 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ నరసూక్తం యజేద్బుధః।

శ్రీభూసూక్తం తతో హుత్వా మహీసూక్తం యజేత్క్రమాత్ ।। 14.68 ।।

మూర్తి హోమఞ్చ జుహుయాత్ నిత్యమేవం క్రమం విదుః।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ నరసూక్తసమన్వితమ్ ।। 14.69 ।।

దినసన్ధ్యాదిదైవత్యం తిథివారర్క్షదైవతమ్।

తదాలయగతానాఞ్చ మూర్తిభిశ్చజుహోతి వై ।। 14.70 ।।

'సమిద్భిర్జుహుయాత్సభ్యే సాజ్యేన చరుణా బుధః।

జుహుయాత్పౌరుషం సూక్తమైన్ద్రమాహవనీయకే ।। 14.71 ।।

అన్వాహార్యే విష్ణుసూక్తం శ్రీసూక్తేన సమన్వితమ్।

వైష్ణవం గార్హపత్యాగ్నావావసథ్యే తతః పరమ్ ।। 14.72 ।।

ఏకాక్షరాదిసూక్తఞ్చ మహీసూక్తం తథా యజేత్।

ప్రథమేఽహని పాలాశం ద్వితీయే బేల్వమేవ చ ।। 14.73 ।।

తృతీయే తు శమీ చైవ న్యగ్రోధఞ్చ చతుర్థకే।

ఔదుమ్బరం పఞ్చమే చ షష్ఠే చాశ్వత్థమేవ చ ।। 14.74 ।।

సప్తమే ఖాదిరం ప్రోక్తమష్టమే ప్లాక్షముచ్?యతే।

ఆపామార్గన్త్ నవమే దశమే చాౖమమేవ చ ।। 14.65 ।।

ఏకాదశ్యాం కుశఞ్చైవ ద్వాదశ్యాం దౌర్గమేవ చ।

త్రయోదశే చామలకం పాటలఞ్చ చతుర్దశే ।। 14.76 ।।

పనసం పఞ్చదశకే కోవిదారన్తు షోడశే।

సప్తదశే తు పున్నాగం సమిద్భిరితి హూయతే ।। 14.77 ।।

అష్టాశే తు మన్దారం వకులమేకోనవింశతో।

చమ్పకం వింశతితమే జుహుయాచ్చ చథాౖక్రమమ్ ।। 14.78 ।।

ఏకవింశతికే చైవ కాపిత్థం జుహుయాత్క్రమాత్।

(1)ఇత్యేత్రైశ్చ సమిద్భిశ్చ క్రమేణ జుహుయాద్బుధః (1.) ఇత్యేవం జుహుయాత్సభ్యే సాజ్యేన చరుణా బుధః ఖ. ।। 14.79 ।।

ఆజ్యేన సాజ్యచరుణా సమిద్భిశ్చోత్తమే హునేత్।

ఆజ్యేన సాజ్యచరుణా మధ్యమే హోమమాచరేత్ ।। 14.80 ।।

ఆజ్యేనైవాధమే హోమం సాజ్యేన చరుణాఽథవా।

ఆజ్యేన వాఽథ చరుణా సాయంప్రాతర్యజేద్బుధః ।। 14.81 ।।

ప్రథమోత్సవమారభ్య తీర్థాన్తం జుహుయాత్క్రమాత్।

వినా కుమ్భైశ్చ దేవైశ్చ నిత్యాగ్నౌ హోమమాచరేత్ ।। 14.82 ।।

చక్రవీశమిత్రైస్సార్ధం బలినా చ సమన్వితమ్।

ప్రదక్షిణక్రమేణైవ గ్రామసన్ధౌ బలిం క్షిపేత్ ।। 14.83 ।।

గ్రామోత్సవప్రకారః

పశ్చాదన్తః ప్రవిశ్యైవ దేవదేవం ప్రణమ్య చ।

అలఙ్కృత్య యథాన్యాయం వస్త్రాభరణకుణ్డలైః ।। 14.84 ।।

సుగన్ధిపుష్పమాలాభిర్గన్ధైరపి మనోరమైః।

(1)రథే వా శిబికాయాం వా వీశయన్త్రేఽథవా హరన్ (1.) 'యానేషు చ సమారోప్య 'అహమేవ' దమన్త్రత:। అష్టోపచారైరభ్యర్చ్యఅపూపాది నివేదయేత్। ముఖవాసం' నివేద్యైవ ఇత్యేవ. ఆ పాఠ:

।। 14.85 ।।

గజయన్త్రాన్దోలికాసు డోలాయన్త్రేఽథవా పున:।

'అహమైవే' తి మన్త్రేణ దేవమారోప్య నిశ్చలమ్ ।। 14.86 ।।

అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య లాజాపూపాదికాని చ।

సంస్కృతాన్గుడసమ్మిశ్రాన్ నివేద్య ముఖవాసకమ్ ।। 14.87 ।।

దత్వా వాద్యైస్సమాయుక్తం సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్।

ముఖవాసం నివేద్యైవ వీథీశ్చాపి నయేద్బుధ: ।। 14.88 ।।

భ్రమణమ్, వాహనక్రమా:

(ఉత్సవే దేవదేవస్య వాహనక్రమ ఉచ్యతే।

ప్రథమే చోత్సవే ప్రాత: శుకవాహనమాచరేత్ ।। 14.89 ।।

తద్రాత్రౌ దేవదేవస్య హసవాహనమాచరేత్।

ద్వితీయే దివసే చైవ మృగేన్ద్రం శరభం చరేత్ ।। 14.90 ।।

కపీన్ద్రఞ్చ ప్రభాఞ్చైవ తృతీయే చోత్సవం చరేత్।

చతుర్థే దివసే చైవ కల్పకం పఞ్చగం? చరేత్ ।। 14.91 ।।

పఞ్చమే చోత్సవే చైవ పక్షీశఞ్చార్ధచన్ద్రకమ్।

షష్ఠేఽపి చోత్సవే ప్రాప్తే గజం పాశం? తథైవ చ ।। 14.92 ।।

సప్తమే చోత్సవే చైవ పుష్పకం కమలం చరేత్।

అ?ష్టమే చోత్సవే ప్రాప్తే డోలామశ్వ సమాచరేత్ ।। 14.93 ।।

నవమే దివసే చైవ విమానం యానమాచరేత్।

దశమే చోత్సవే ప్రాప్తే శిబికారోహణం చరేత్ ।। 14.94 ।।

తద్రాత్రౌ చ మహోత్సేధం గజలక్ష్మీం ప్రకల్పయేత్।
ఏకదశదినే ప్రాత: కచ్ఛపం వాహనం చరేత్ ।। 14.95 ।।
తద్రత్రౌ తు మహోత్సేధం పున్నాగం వాహనం చరేత్।
ద్వాదశే తుం దినే ప్రాత: కృష్ణసారం సమాచరేత్ ।। 14.96 ।।
తద్రాత్రౌ తు మహారూపం మత్స్యవాహనమాచరేత్।
త్రయోదశదినే ప్రాత కూర్మయన్త్రం ప్రకల్పయేత్ ।। 14.97 ।।
తద్రాత్రౌ తు విశేషేణ శ్రీభూమిసహితం తథా।
తల్పే చైవ సమారోప్య ఉత్సవం తు సమాచరేత్ ।। 14.98 ।।
కౌతుకరథ:

చతుర్దశదినే ప్రాత: కౌతుకం రథమాచరేత్।
తద్రాత్రౌ తు మహారూపం శార్దూలం వాహనం చరేత్ ।। 14.99 ।।
సప్తాష్టదివసే ప్రాత: చరేత్కుణ్డలివాహనమ్।
తద్రాత్రౌ తు శుభాకారం (1)గణ్డభేరుణ్డమాచరేత్ (1.) గణ్డభేరం ఈ. ।। 14.100 ।।
షోడశే దివసే ప్రాత: ప్రభాపీఠం ప్రకల్పయేత్।
తద్రాత్రౌ తు మహారుపమైన్ద్రఞ్చ పరికల్పయయేత్ ।। 14.101 ।।
నవాష్టదివసే ప్రాత: గిరివాహనమాచరేత్।
తద్రాత్రౌ తు శుభాకారం పనసం వాహనం చరేత్ ।। 14.102 ।।
అష్టాదశదినే ప్రాత: కాలియం వాహనం చరేత్।
తద్రాత్రౌ తు విశేషేణ చక్రవాహనమాచరేత్ ।। 14.1103 ।।
ఏకోనవింశదివసేఽప్యాతపం వాహనం చరేత్।
తద్రాత్రౌ తు మహోత్సేధం పారిజాతం ప్రకల్పయేత్ ।। 14.104 ।।
దినే వింశతికే ప్రాత: ధ్వజవాహనమాచరేత్।
తద్రాత్రౌ తు మహారుపం శఙ్ఖవాహనమాచరేత్ ।। 14.105 ।।

ఏకవింశదినే ప్రాత: రథయాత్రాం సమాచరేత్।
ఇత్యేవం వాహనం ప్రోక్తం క్రమేణైవోత్సవం చరేత్ ।। 14.106 ।।
ఆహికవికల్ప:

ఏకవింశేఽప్యశక్తౌ తు చతుర్దశదినం చరేత్।
చతుర్దశేఽప్యశక్తౌ తు నబాహం చోత్సవం చరేత్ ।। 14.107 ।।
ఏకవింశదినే చైవ చతుర్దశదినే తథా।
నవసప్తాహపక్షే వా రథయాత్రాం సమాచరేత్ ।। 14.108 ।।
రథయాత్రావసానే తు దేవేశం సమ్ప్రణమ్య చ।
అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య ముద్రాన్నఞ్చ నివేదయేత్ ।। 14.109 ।।
ముఖవాసం నివేద్యైవ పుష్పాఞ్జలిమథాఽచరేత్।
తత్క్షణాదేవ దేవేశం తద్రథాదవరోపయేత్ ।। 14.110 ।।
యానే చైవ సమారోప్య తీర్థస్థానం ప్రవేశ్య చ।
తీర్థస్యాభిముఖే కృత్వా తీర్థోత్సవమథాచరేత్ ।। 14.111 ।।
రథే త్వారోపి తే దేవే రథ్యాసు పరివర్తితే।
రథప్రాయశ్చిత్తవిశేషా:

రథచక్రే తదాఽధారే భగ్నే భిన్నే తథైవ చ ।। 14.112 ।।
ఏవం విఘ్నే సముత్పన్నే ద్విదినం త్రిదినన్తు వా।
ఆసాయదినపర్యన్తం రథే తిష్ఠతి కేశవే ।। 14.113 ।।
నవాహేఽపి చ సాయాహ్నే తీర్థాన్తోత్సవమాచరేత్।
రథే దేవం ప్రతిష్ఠాప్య ఆలయం ప్రవిశేద్బుధ: ।। 14.114 ।।
స్నాపనఞ్చ తథా నీత్వా చక్రఞ్చైవ తథైవ చ।
శిబికాయాం సమారోప్య తీర్థస్థానం ప్రవేశయేత్ ।। 14.115 ।।

తీర్థోత్సవఞ్చ కృత్వైవ ఆలయం ప్రవిశేత్సుధీ:

యాగశాలాం ప్రవిశ్యైవ అన్తహోమం సమాచరేత్ ।। 14.116 ।।

కుమ్భం ప్రదక్షిణీకృత్య గర్భగేహం ప్రవేశయేత్।

కుమ్భాచ్ఛక్తిం (1)సమాదాయ ధ్రువబేరేఽవరోపయేత్ (1.) చ కూర్చేన ఆవహేద్వేరమూర్ధని ఈ.

।। 14.117 ।।

తద్రాత్రౌ తు ప్రకర్తవ్యాన్ బలీన్ సర్వాశ్చ కారయేత్।

బలిబేరం తథా నీత్వా ధ్వజస్థానే నివేశ్య చ ।। 14.118 ।।

(2)తస్మిన్నేవాహ్ని రాత్రౌ తు ధ్వజదేవం విసర్జయేత్।

ధ్వజం తమబరోప్యైవ మౌనేన బలిమాచరేత్) (2.) నవాహ్నర్యేవ తు ఈ. ।। 14.119 ।।

(3)సర్వాన్దేవాన్ విసృజ్యైవ శిష్టం కర్మ సమాచరేత్।

రథస్థానం తతో గత్వా దేవదేవం ప్రమణమ్ చ (3.) సర్వకర్మ ఖ. ।। 14.120 ।।

రథచక్రం తదాధారం సుదృఢీకృత్య పూర్వవత్।

రథే, తు యోజయేచ్ఛీఘ్రం రథం నీత్వా క్రమేణ తు ।। 14.121 ।।

యథాస్థానం ప్రతిష్ఠాప్య దేవం తమవరోపయేత్।

జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య (లఘుసమ్ప్రోక్షణం చరేత్।

(స్నపనోక్తప్రకారేణ) స్నపనఞ్చైవ కారయేత్) ।। 14.122 ।।

మహాహవి: ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్।

రక్షాబన్ధవిసర్గ:

ఆచార్యస్యర్త్విజాఞ్చైవ రక్షాబన్ధం విసర్జయేత్ ।। 14.123 ।।

బన్ధనం దేవదేవస్య విసృజ్య ప్రణమేద్భువి।

ఉత్సవే దేవదేవస్య పక్షద్వయగతే సతి ।। 14.124 ।।

తీర్థకాలవిఘార:

మాసద్వయగతే వాపి వర్షద్వయగతే తథా।
తిథిఋక్షప్రధానాదౌ ద్విత్వదోషో న విద్యతే ।। 14.125 ।।
పరివారపరివృతి:

ద్వికాలమేకకాలం వా ఉత్సవ: క్రియతే యది।
యానారూఢే దేవదేవే రథ్యాస్వానాయితేఽపి చ ।। 14.126 ।।
దాసీభిర్వాదకైశ్చైవ నృత్తగేయసమన్వితై:।
సర్వవాద్యాసమాయుక్తం సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్ ।। 14.127 ।।
బ్రాహ్మణైర్విష్ణుభక్తైశ్చ భాషాస్తుతిపరాయణై:।
పురాణస్తుతిపాఠేశ్చ వస్తుశాస్త్రపరాయణై: ।। 14.128 ।।
ఏతైస్సర్వేస్సమాయుక్తమగ్రే చోత్సవమాచరేత్।
ధ్వజాదిపరివార:

ధ్వజైశ్ఛత్రైరాతపత్రైస్తోరణైశ్చ తథైవ చ ।। 14.129 ।।
యాని శ్రృఙ్గారచిహ్నాని ప్రభుచిహ్నాని యాని చ।
గృహీత్వా తాని చిహ్నాని బ్రాహ్మణాశ్శుచయస్తథా ।। 14.130 ।।
దేవస్యాగ్రే తు గచ్ఛేయు: సర్వాలఙ్కారసంయుతా:।
తేషామపరభాగే తు యానాధిష్ఠితకేశవమ్ ।। 14.131 ।।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం సర్వాభరణభూషితమ్।
రక్తై: పీతైస్సితైశ్చైవ నిబద్ధై: కనకామ్బరై ।। 14.132 ।।
హేమదణ్డసమాయుక్తైశ్చామరైర్వ్యజనైస్తథా।
దాసీభిర్విష్ణుభక్తైర్వా పార్శ్వయోర్వీజయేత్క్రమాత్ ।। 14.133 ।।

యానవహనమ్

షోడశైరష్టభిశ్చైవ చతుర్భిర్వా యథోచితమ్।
విప్రాద్యైర్వాహనీయస్స్యాత్ దేవదేవో హరి: ప్రభు: ।। 14.134 ।।
శుద్ధాస్స్నాతా: సమాగత్య సవర్ణా బ్రాహ్మణాదయ:।
యానం స్కన్ధే నివేశ్యైవ ప్రచరేయుశ్శనైశ్శనై: ।। 14.135 ।।
గజవాహనవిశేష:

ఆరోహణే గజేన్ద్రస్య దేవదేవం విశేషత:।
వస్త్రాభరణపుష్పాద్యైరలఙ్కృత్య యథార్హకమ్ ।। 14.136 ।।
దేవేశం పూర్వమారోప్య పృష్ఠపార్శ్వే గజస్య తు।
ఆదాయాఙ్కుశమాచార్యో గజపృష్ఠే నిషీదతి ।। 14.137 ।।
అర్చకశ్ఛత్రమాదాయ ముక్తాలఙ్కారభూషితమ్।
దేవస్యాపరభాగే తు భృగువత్స నిషీదతి ।। 14.138 ।।
గరుడాదిషు యానేషు శిబికాసు తథైవ చ।
ఆసీన: పూర్వభాగే తు దక్షిణే దేశికోత్తమ: ।। 14.39 ।।
దేవేశం మనసా ధ్యాయన్ వైష్ణవం మన్త్రముచ్చరన్।
ఆసీత్రైవాన్యథా కుర్యాత్తత్సర్వ నిష్ఫలం భవేత్ ।। 14.140 ।।
వేదాధ్యయనమన్యచ్చ మఙ్గలస్తుతిపాఠనమ్।
దేవస్యాపరభాగే తు విశేషేణ సమాచరేత్ ।। 14.141 ।।
బ్రాహ్మణా విష్ణుభక్తాశ్చ హోత్రధ్వర్యుపురస్సరా:।
దేవేశమనుగచ్ఛేయుర్వేదాధ్యయనతత్పరా: ।। 14.142 ।।
ఏషామపరభాగే తు దేవస్య తు విశేషత:।
గజపృష్ఠే సమారోప్య దున్దుభిం ఝల్లరీం తథా ।। 14.143 ।।

ఘోషయిత్వాఽనుగచ్ఛేయుర్వాదకా: దృఢవాదనా:।
ఏవం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రథమావరణాదిషు ।। 14.144 ।।
బహిరావరణే వాఽథ గ్రామం కుర్యాత్త్రిప్రదక్షిణమ్।
సన్ధిషు విశేషారాధనమ్

సన్ధౌ సన్ధౌ తు దేవేశం పాద్యాద్యైరష్టవిగ్రహై: ।। 14.145 ।।
నివేదయేత్సమభ్యర్చ్య ముఖవాసం సమన్త్రకమ్।
ఉపహారసమర్పణమ్

తదా వస్తూన్యపక్వాని బ్రాహ్మైర్నరాహృతాన్యపి ।। 14.146 ।।
దద్యాద్భక్ష్యాణ్యపక్వాని పక్వం విప్రాహృతం తథా।
శుద్ధేన వారిణా ప్రోక్ష్య అమఞ్చ నివేదయేత్ ।। 14.147 ।।
ఉత్సవే దూరమధ్వానం దేవేశం ప్రాపితే సతి।
దూరగమనే విశేష:

(1)ద్విక్రోశే వాపి త్రిక్రోశే గ్రామాన్తరగతేఽథవా (1.) ఏకద్విత్రిచతు: క్రోశే ఆ.

।। 14.148 ।।
అపరేద్యు: ప్రకర్తవ్యా హోమబల్యర్చనాక్రియా:।
పూర్వేద్యురేవ కృత్వా తా: గచ్ఛేదితి చ కేచన ।। 14.149 ।।
వాదకాన్ నర్తకాదీంశ్చ గన్ధర్వాన్ భావయేత్సదా।
జయాద్యప్సరసశ్చైవ భావయేత్ దేవయోషిత: ।। 14.150 ।।
స్త్రియౌ చామరధారిణ్యౌ మాయాం సంహ్లాదినీం స్మరేత్।
కిష్కిన్ధసున్దరౌ వాఽథ పురషౌ యది తౌ స్మరేత్ ।। 14.151 ।।

స్మరేద్గరుడవత్సర్వాన్ రథయన్త్రాదివాహకాన్।
ప్రత్యాగమనే పూజా విశేష:

ఏవం ప్రదక్షిణ్?ాం కృత్వా పునరన్త: ప్రవిశ్చ చ ।। 14.152 ।।
ఆస్థానే దేవమాస్థాప్య విష్టరే సోత్తరచ్ఛదే।
పాద్యమాచమనం దత్వా నీరాజనమతశ్చరేత్ ।। 14.153 ।।
నీరాజనప్రకార:

జలేన స?హితం పాత్రం శాల్యన్నం పుష్పసంయుతమ్।
ఆచార్యశ్చాగ్రత: స్థిత్వా దేవదేవస్య మూర్ధత: ।। 14.154 ।।
పాదాన్తం భ్రామయేత్పాత్రం శానకై: త్రి: ప్రదక్షిణమ్।
హరిద్రాసహితం తోయం శాల్యన్నం పుష్పసంయుతమ్ ।। 14.155 ।।
కాంస్యపాత్రే సమాపూర్య దాసీభిర్భ్రామయేత్తథా।
ఆచూడాత్పాదపర్యన్తం భ్రామయేదితి చాజ్ఞిరా: ।। 14.156 ।।
ద్వారబాహ్యే విసృజ్యైవ రక్షాం కృత్వా లలాటకే।
ఆస్థానే దేవమాస్థాప్య విష్టరే సోత్తరచ్ఛదే ।। 14.157 ।।
పామాచమనం దత్వా నారికేలఫలామ్బు చ।
అపూపసక్తులాజాదిభక్ష్?యాణి వివిధాని చ ।। 14.158 ।।
నివేద్యాష్టాక్షరేణైవ ముఖవాసం నివేదయేత్।
స్తుతిపాఠ:

నీరాజనక్రియాన్తే తు దేవస్య జయశంసిభి: ।। 14.159 ।।
నానాభాషాప్రబన్దైశ్చ స్తుతిం స్తుతిం స్తోత్రై: ప్రకల్పయేత్।
(దర్శయేద్దేవదాసీభిర్మార్గనృత్తం తత: క్రమాత్) ।। 14.160 ।।

శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ స్నాపయిత్వా తత: పరమ్।
సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ జీవస్థానే నివేశయేత్ ।। 14.161 ।।
అత్ర కేచిత్ప్రశంసన్తి 'శ్రమస్త్వేతి నమే' దితి।
దేవస్య దక్షిణే వాఽపి ప్రముఖే వా మహాసనే (?) ।। 14.162 ।।
మన్దిరం సున్దరం కృత్వా ట్టఢవద్ధకవాటకమ్।
అన్తర్గృహస్య పరిత: దర్పణాది నివేశ్య చ ।। 14.163 ।।
తన్మధ్యే దేవదేవశం ప్రతిష్ఠాప్య సమర్చయేత్।
అత్రానుక్తాని సర్వాణి ఖిలోక్తవిధినా చరేత్ ।। 14.164 ।।
ఏవమేవోత్సవ: ప్రోక్త: దినయో: ప్రథమాన్త్యయో:।
ద్వికాలమేకకాలం వా దినేష్వన్యేషు చోత్సవమ్ ।। 14.165 ।।
విషూపరాగాదిషు తీర్థ ప్రాప్తే

విపూపరాగాయనేషు తీర్థ రాత్రౌ భవేద్యది।
తథా సాయోత్సవఞ్చాపి కుర్యాత్తీర్థదినే పున: ।। 14.166 ।।
ద్వితీయాహప్రభృత్యేవ ద్వికాలోత్సవమాచరేత్।
ప్రాతస్సన్ధ్యాం సమారభ్య మధ్యాహ్నాత్తు సమాప్యే ।। 14.167 ।।
ఉత్సవస్య కాలావధి

ప్రాతరుత్సవ ఏష: స్యాత్ సాయంకాలార్చనాత్పరమ్।
సాయముత్సవ ఆరబ్ధ: యామాదర్వాక్సమాప్యతే ।। 14.168 ।।
ఆసాయం కర్మణ: ప్రాతరాప్రాతస్సాయమేవ వా।
ఉత్సవస్సర్వకాలేషు దేవీసహితముత్తమ: ।। 14.169 ।।
మధ్యమ: ప్రాతరేవ స్యాదధమ: పఞ్చమేఽహని।
ఏకకాలోత్సవశ్చేత్తు మధ్యాహ్నే బలిహోమకౌ ।। 14.170 ।।

సాయాహ్నే చోత్సవం కుర్యాదితి సఙ్గిరతేఽఙ్గిరా:।
తీర్థాహాత్పూర్వదివసే సమాప్తే ప్రాతరుత్సవే ॥ 14.171 ॥
మృగయోత్సవ:

(1)మృగయార్థమలఙ్కృత్య దేవదేవం విశేషత:।
(2)అజవానరశార్దూలగజాశ్వానుగతం నయేత్ (1.) మృగయార్థ ఆ. (2.) కృష్ణసారాజశార్దూల ఆ. ॥ 14.172 ॥
(3)నానాప్రహరణోపేతైరన్వితం పరిచారకై:।
కక్షీరవసమారూఢే దేవ్యావప్యానయేద్బుధ: (3.) రాజోచితాయుధోపేతై: ఆ. ॥ 14.173 ॥
గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య బహిశ్చాపి మనోరమే।
ఉత్సవం కారయేచ్ఛీఘ్రం చక్రవీశామితైర్వినా ॥ 14.174 ॥
నానావిధోపకార్యాసు వినోదఞ్చాపి కారయేత్।
అవతారేషు వా చైలల్లౌకికేష్వితి కేచన ॥ 14.175 ॥
వాపీతీరోపకార్యాసు చారామరచితాసు చ।
పూజాకర్మానురోధేన కుర్యాదన్యదినేష్వపి ॥ 14.176 ॥
శయనాధివాస:

అథ తీర్థదినాత్పూర్వం రాత్రౌ దేవం విశేషత:।
సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ బద్ధ్వా ప్రతిసరామపి ॥ 14.177 ॥
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ సార్ధం చక్రేణ శాయయేత్।
హవీంషి చ వినా ప్రాతరర్చయిత్వాఽష్టవిగ్రహై: ॥ 14.178 ॥
హోమం హుత్వా బలిం దత్వా ప్రాతరుత్సవమాచరేత్।
చూర్ణోత్సవ:

ఆస్థానమణ్డపే దేవం సంస్థాప్య ప్రాఙ్ముఖ క్రమాత్ ॥ 14.179 ॥

దేవాగ్రే స్థాపయేచ్చక్రం ధాన్యపీఠే బహిర్ముఖమ్।
తస్యైవోత్తరత: పార్శ్వే విష్వక్సేనం సమాహిత: ।। 14.180 ।।
చక్రాగ్రే ధాన్యపీఠే తు హరిద్రాఞ్చాపి విన్యసేత్।
సంస్కృత్యైవ తథా చూర్ణమభిషిచ్య పూర్వవత్ ।। 14.181 ।।
చక్రశాన్తౌ చ సస్నాప్య అభిషిచ్య చ పూర్వవత్।
గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య తీర్థస్థానం ప్రవిశ్య చ ।। 14.182 ।।
తీర్థస్నానప్రకార:

తస్య తీరే ప్రతిష్ఠాప్య దేవం చక్రఞ్చ పూర్వవత్।
కలశాన్ పఞ్చ సంస్థాప్య దేవస్యాగ్రే యథావిధి ।। 14.183 ।।
మృత్కుశైర్గన్ధపుష్పాద్యైరక్షతైశ్చ ప్రపూరితాన్।
క్రమాన్మధ్యాది సౌమ్యాన్తం నిధాయాభ్యర్చ్య దేవతా: ।। 14.184 ।।
భూమిం చర్తూశ్చ ధాతారం కాశ్యపఞ్చ ప్రజాపతిమ్।
స్నాపనోక్తైశ్చ మన్త్రైశ్చ ప్రోక్ష్య దేవేశమత్వర: ।। 14.185 ।।
శిష్టాభి: కలశాద్భిస్తు చక్రఞ్చైవాభిషిచ్య చ।
తతో దేవఞ్చ తీర్థస్యాన్తర్నిమజ్జయేత్ ।। 14.186 ।।
పునస్తీరే ప్రతిష్ఠాప్య విష్టరే సోత్తరచ్ఛదే।
కుర్యాదవభృథస్నానం శుద్ధస్నానోక్తమార్గత: ।। 14.187 ।।
యజమానో గురుశ్చైవ ఋత్విజ: పరిచారకా:।
స్నాత్వాఽత్ర సహ దేవేన శ్వేతవస్త్రోత్తరీయకా: ।। 14.188 ।।
గ్రామోత్సవ:

దేవదేవమలఙ్కృత్య యానమారోప్య పూర్వవత్।
శుక్లమాల్యానులేపాద్యై: స్వర్ణసూత్రాఙ్గులీయకై: ।। 14.189 ।।

అలఙ్కృతేన గురుణా ఋత్విగ్భిశ్చ తథావిధై:।
శాకునం సూక్తముచ్చార్య స్వస్తిసూక్తసమన్వితమ్ ।। 14.190 ।।
తోయధారాసమాయుక్తం నేయాత్ గ్రామం ప్రదక్షిణమ్।
తత్కాలే యజమానోఽపి ప్రత్యుత్థానం సమాచరేత్ ।। 14.191 ।।
అలఙ్కృత్యాఽలయద్వారం పూర్ణకుమ్భాఙ్కురాదిభి:।
దీపైశ్చ బహుభిస్తత్ర దేవదేవే సమాగతే ।। 14.192 ।।
తౌయధారాసమాయుక్తం దీపైశ్చ బహుభిర్యుతమ్।
స్త్రీయధారాసమాయుక్తం దీపైశ్చ బహుభిర్యుతమ్।
స్త్రీభిస్సుమఙ్గలీభిశ్చ కారయిత్వా ప్రదక్షిణమ్ ।। 14.193 ।।
పఞ్చ చిత్రాన్నపిణ్డాని నీత్వా దేవస్య మూర్ధని।
ప్రదక్షిణం దిగీశానం నామభి: ప్రణవాదిభి: ।। 14.194 ।।
నమోఽన్తైశ్చ చతుర్థ్యన్తైర్మధ్యే చ విసృజేత్క్రమాత్।
తత: పుష్పాఞ్జలిం దత్వా ప్రవిశ్యాఽభ్యన్తరం పున: ।। 14.195 ।।
అత్సవాన్తస్నపనమ్ హవిర్దానమ్

స్నపనోక్తక్రమేణైవ స్నపనం సమ్యగాచరేత్।
హవిర్దానమ్ మహాహవి: ప్రభూతం వా సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 14.196 ।।
జీవస్థానే ప్రవేశ: కుమ్భావాహనమ్

జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య ప్రణమేద్దణ్డవద్భువి।
యాగశాలాం సమాగత్య హుత్వాఽగ్నిషు సవైష్ణవమ్ ।। 14.197 ।।
తత్తత్కుమ్భగతాం శక్తిం ధ్రువే సమ్యజ్నివేశ్చ చ।
నిత్యకుణ్డే ప్రణీయాగ్నిముపతిష్ఠేత భాస్కరమ్ ।। 14.198 ।।
నిత్యకుణ్డేఽప్యశక్తోఽపి పూర్వోక్తక్రమమాచరేత్।

నవమే చోత్సవే చైవ చతుర్దశదినే తథా ।। 14.199 ।।
ఏకవింశోత్సవే చైవ రాత్రిపూజావసానకే।
దేవోద్వాసనప్రకార:

రాత్రౌ గ్రామబలిం దత్వా చక్రవీశామిత్రైర్బినా ।। 14.200 ।।
ఉద్వాస్య దేవతారాన్వా ధ్వజమాగత్య వై పున:।
ధ్వజదేవం సమభ్యర్చ్య ముద్గాన్నం వినివేద్య చ ।। 14.201 ।।
ధ్వజదేవం విసృజ్యైవ ధ్వజం తమవరోపయేత్।
దశమే దివసే చైవ దినే పఞ్చదశే తథా ।। 14.202 ।।
పుష్పయాగ: ఉత్తమకల్ప:

ద్వావింశదివసే చైవ పుష్పయాగం సమాచరేత్।
ఔత్సవప్రతిమాభావే కౌతుకే క్రియతే యది ।। 14.203 ।।
తత్రైవ తీర్థదివసే ప్రాతస్స్నాన్వావసానకే।
సమ్యక్ప్రతిసరం బద్ధ్వా ప్రాతరుత్సవమాచరేత్ ।। 14.204 ।।
ద్వితీయదివసే తీర్థాత్ పుష్పయాగం సమాచరేత్।
పుష్పయాగోత్సవ: త్రివిధ:

శాన్తిక: పౌష్టికై: కామ్య: ఇతి స త్రివిధో భవేత్ ।। 14.205 ।।
తల్లక్షణమ్ ఉత్తమకల్ప:

ప్రాతర్మధ్యాపరాహ్ణేషు క్రమాదేనం ప్రకల్పయేత్।
ప్రాతరర్చావసానే తు అలఙ్కృత్య యథార్హకమ్ ।। 14.206 ।।
ఆస్థానమణ్డపే దేవం సమానీయోదయాత్పరమ్।

శుద్ధస్నానోక్తమార్గేణ స్నాపయిత్వా జార్దనమ్ ।। 14.207 ।।

నవవస్త్రోత్తరీయాద్యైరలఙ్కృత్య విభూషణై:।

మహావి: ప్రభూతం వా సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 14.108 ।।

ఆస్థానమణ్డపే వాఽపి స్నపనాలయ ఏవ వా।

చతుర్దిశం చతుర్హసతం గోమయేనోపలిప్య చ ।। 14.209 ।।

ఉపపీఠపదం కృత్వా షట్సూత్రై: ప్రాగుదగ్గతై:।

మధ్యే నవపదం పద్మం సాష్టపత్రం సకర్ణికమ్ ।। 14.210 ।।

రత్న్యాసోక్తధాన్యైర్వా తణ్?ాడులైర్వ్రీహిభిస్తు వా।

బహి: ష్వేషు పదేష్వగ్రే వీశమేకత్ర పూజయేత్ ।। 14.211 ।।

దక్షిణే చక్రమభ్యర్చ్య పఙ్క్త్ిశం పశ్?ిచమే తథా।

ఉదీచ్యాం శాన్తమభ్యర్చ్య శేషేష్వర్కపదేశు చ ।। 14.212 ।।

ఆసనాద్యర్చనద్రవ్యసఞ్చ సుసన్న్యసేత్।

దలేష్వష్టసు పద్మస్య లోకపాలాన్సమర్చయేత్ ।। 14.213 ।।

కర్ణికాయాం రవీన్ద్వగ్నిమణ్డలాని క్రమాద్యజేత్।

విష్టరం తత్ర సంస్థాప్య పాదాన్తర్గతపఙ్కజే ।। 14.214 ।।

తత్ర దేవం ప్రతిష్ఠాప్య యావద్దివసముత్సవ:।

తావత్కృత్వస్సమభ్యర్చ్య సప్తవింశతివిగ్రహై: ।। 14.215 ।।

నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ చతుర్వేదస్తవైరపి।

తత్తత్పూజావసానే తు పృథక్ పుష్పాఞ్జలిం దదేత్ ।। 14.216 ।।

పఙ్కజం తులసీం బిల్వం కరవీరమథోత్పలమ్।

నన్ద్యావర్తఞ్చ కుముదమపామార్గ తథైవ చ ।। 14.217 ।।

విష్ణుక్రాన్తం చ దూర్వాగ్రం (1)ఏతాన్యేవ క్రమాతత్పున:।

పుష్పాఞ్జలిప్రదానార్థ పుష్పాణ్యుక్తాని పూజనే (1.) 'వకులం చమ్పకం తథా। మన్దారం చైవ పున్నాగం మల్లికా మాధవీ తత: పాటలీ కేతకీ చైవ దమనం మరుజాతికమ్। సువర్ణగన్ధపుష్పణి చాన్యాన్యేవం విధాని చ। పుష్?పాఞ్జలిప్రదానార్థ' ఇతి పాఠ: అధికం ఆ. కోశేషు

।। 14.218 ।।

పుష్పాఞ్జలిప్రదానాని సర్వాణ్యన్యార్చనే దదేత్।

సభ్య ఏకాగ్నిరేవ స్యాదన్యత్సర్వఞ్చ పూర్వవత్ ।। 14.229 ।।

పుష్పయాగ: తృతీయకల్ప:

ఇత్యేవం మధ్యమం ప్రోక్తం ప్రవక్ష్యామ్యధమం పను:।

వినా వీశాదిభిర్దేవైర్హోమైస్తత్పృథగర్చనై: ।। 14.230 ।।

మణ్డలే దేవమారోప్య పూజయిత్వా యథావిధి।

ఇర్వీషి పఞ్చ చోక్తాని నివేద్య చ తత: పరమ్ ।। 14.231 ।।

దద్యాత్పుష్పాఞ్జలిం మన్త్రై: సమస్తదివసోచితై:।

ఉత్సవైఽజ్ఞాతదోషాణాం ప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమ్ ।। 14.232 ।।

(అత: సర్వప్రయత్నేన పుష్పయాగం సమాచరేత్।

దేవదేవం శనైర్నీత్వా ప్రదక్షిణమథాఽలయమ్।

జీవరథానే ప్రతిష్ఠాప్య దత్వా పుష్పాఞ్జలిం బహు।

సంస్తూయ చ స్తవైర్మన్త్రై: 'క్షమ' స్వేతి ప్రణమ్య చ।

దద్యాదాచార్యపూర్వేభ్యో దక్షిణా దేవసన్నిధౌ।

రాత్రౌ గ్రామబలిం దత్వా చక్రవీశామితేర్వినా।

ఉద్వాస్య దేవతాస్సర్వా: ధ్వజమాసాద్య వై పున:।

ధ్వజదేవం సమభ్యర్చ్య ముధ్గాన్నం సన్నివేద్య చ ।।

ధ్వజదేవం విసృజ్యైవ ధ్వజం తమవరోపయేత్।

ఏవమేవోత్సవ: ప్రోక్తో దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణ:) ।।

ఉత్సవఫలశ్రుతి:

ఏవం య: కురుతే భక్త్యా సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్।

ఇహ లోకే సుఖం భుంక్త్వా విష్ణోస్సాయుజ్యమాప్నుయాత్ ।। 14.233 ।।

ఆలయార్చావిధిస్సోఽయం సఙ్క్షేపాదుదితో మయా।

అత్రానుక్తం చ యత్సర్వ ఖిలోక్తవిధినా చరేత్ ।। 14.234 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

క్రియాధికారే ఉత్సవవి?ధిర్నామ చతుర్దశోఽధ్యాయ:।

ఓం

పఞ్చదశోధ్యాయః।

గృహార్చాప్రతిష్ఠా విష్ణుప్రతిష్ఠా

అథార్చనం గృహే విష్ణో: ప్రవక్ష్యామి తపోక్ష్యామి తపోధనా: (1.)

అయమధ్యాయ: ఖ మాతృకాయాం నోపలభ్యతే ।। 15.1 ।।

షఙ్గులాదహీనన్తు తద్రూపం హాటకాదిభి:।

కారయిత్వా యథామర్గం ప్రతిష్ఠామారభేత్పున: || 15.2 ||

పూర్వోక్తగుణసమ్పన్నే కాలే చాపి శుభోజ్జ్వలే|

ఔపాసనాగ్నిమాధాయ వాస్తుహోమావసానకే || 15.3 ||

అక్ష్ణ్యన్మేషోక్తహోమాన్తే కృత్వా చైవాక్షిమోచనమ్|

దర్శయిత్వా గవాదీని జలాదిష్వధివాస్య చ || 15.4 ||

ధ్రువబేరోదితాం శుద్ధిం చిత్రాభాసే చ కారయేత్|

పూర్వేద్యురేవ తస్మాత్తు సాయం సన్ధ్యాముపాస్య చ || 15.5 ||

ఔపాసనాగ్నిమాధాయ హుత్వా తత్ర చ వైష్ణవమ్|

సంసాధ్య పూర్వవత్కుమ్భం దేవమావాహ్య తత్ర వై || 15.6 ||

అధివాసగతం దేవముద్ధృత్య ప్రణవేన తు|

స్నానశ్వభ్రే ప్రతిష్ఠాప్య స్వస్తిసూక్తం సముచ్చన్ || 15.7 ||

తస్యైవ దక్షిణే భాగే ధాన్యపీఠే సుసన్న్యసేత్|

సంస్నాప్య సప్తకలశై: సోపస్నానైశ్చ పూర్వవత్ || 15.8 ||

చిత్రాభాసం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రోక్షయేత్కలశామ్భసా|

తతోఽగ్నేరుత్తరస్యాన్తు ధాన్యపీఠే నివేశ్య చ || 15.9 ||

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు బద్ధ్వా ప్రతిసరం తథా|

తథైవ శాయయేద్దేవం పఞ్చవస్త్రసమాస్తృతే || 15.10 ||

హౌత్రం ప్రశంస్య తత్కాలే దక్షిణప్రణిధౌ జలే|

ఓం భూ: పురుష మిత్యుక్త్వా ఓం భువ: పురుషం తథా || 15.11 ||

ఓం సువ: పురపం చేతి భూర్భువస్సువరిత్త్యపి|

నారాయణం తథా విష్ణుం పురుషం సత్యమచ్యుతమ్ || 15.12 ||

అనిరుద్ధం సమావాహ్య శ్రియఞ్చేతి మహీమితి|

నిరుప్యాజ్యాహుతీర్హుత్వా సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే || 15.13 ||

అతో దేవాదిమన్త్రాంశ్చ చతురావర్త్య వై యజేత్|

శ్రీభూమిసహితే తత్తత్ సూక్తమన్త్రాంస్తథా యజేత్ ।। 15.14 ।।

మూర్తిమన్త్రైశ్చ హుత్వాఽన్తే విష్ణుగాయత్రియా పున:।

అష్టోత్తరశతం పద్మం దేవం ధ్యాయన్ జుహోతి వై ।। 15.15 ।।

(ప్రాదుర్భావవికల్పానాం తత్తన్మన్త్రైశ్చ మూర్తిభి:।

పూర్వోక్తమూర్తిభిస్సార్ధం హోమకర్మ సమాచరేత్ ।। 15.16 ।।

హోమకర్మ సమాప్యైవ ప్రాతస్స్నాత్వా యథావిధి।

జప్త్వా జప్యాని సూక్తాని ముహూర్తే తు శుభోతజ్జ్వలే ।। 15.17 ।।

గృహే వాయవ్యభాగే తు పీఠే రత్నాదిసంయుతే।

ప్రతిష్ఠాప్య సమావాహ్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 15.18 ।।

సూర్యకల్ప:

యదీచ్ఛేద్భాస్కరస్యాపి గృహే నిత్యం సమర్చయేత్।

(1)భాస్కరఞ్చ మహాదేవం కదమ్బకుసుమప్రభమ్ (1.) మణ్డలాన్తర్గతం దేవం కౌస్తుభం కుసుమప్రభం. ఈ. ।। 15.19 ।।

నవార్ధతాలమానేన ద్విభుజం పద్మధారిణమ్।

దేవీభ్యాఞ్చ సమాయుక్తం రాశిభి: పరివారితమ్ ।। 15.20 ।।

(స్వస్వపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య స్వస్వదేవీసమాయుతమ్)।

ఏవం కృత్వా యథాన్యాయం అక్ష్యున్మేషాదనన్తరమ్।

అధివాసాదికం కర్మ హరేరివ సమాచరేత్ ।। 15.21 ।।

'ఉదుత్యం చిత్ర' మిత్యేవం (1) మూలమన్త్రం ప్రచక్షతే।

ఔపాసనాగ్నిమాధాయ కుణ్డే వా స్థణ్డిలేఽథవా (1.) కారయేత్సకలం రవే:। ఈ.

।। 15.22 ।।

సంసాధ్య పూర్వవత్కుమ్భం రక్తవస్త్రద్వయాన్వితమ్।

ఆచార్యస్సుప్రసన్నాత్మా త్రయీమయమనామయమ్ ।। 15.23 ।।

విశ్వబోధాత్మకం భానుం ధ్యాయన్నావాహయేజ్జలే।

సంస్నాప్య సప్తకలశై: బిమ్బం కుమ్భసమన్వితమ్ ।। 15.24 ।।

అగ్రేరుత్తరపార్శ్వే తు ధాన్యరాశిం ప్రకల్ప్య చ।

సన్న్యస్య(2) బిల్వఫలకం వస్త్రణ్యాస్తీర్య పఞ్చ చ (2.) నిమ్బఫలకం ఆ. ।। 15.25 ।।

తద్వేరం తత్ర విన్యస్య బద్ధ్వా ప్రతిసరం తత:।

విధినా శయనే ధీమాన్ శాయయేద్రక్తవాససా (?) ।। 15.26 ।।

హౌత్రం ప్రశంస్య చాఽవాహ్య నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్।

హుత్వా తు సూర్యగాయత్ర్యా భావయన్మనసా రచివమ్ ।। 15.27 ।।

'భాస్కరాయ' చ 'సూర్యాయ మార్తాణ్డాయ వివస్వతే'।

'త్రిలోకమణ్డనా'యేతి తథా (3)చైవ 'త్రిమూర్తయే' (3.) జ్యోతిస్త్రిమూర్తయే ఆ. ।। 15.28 ।।

'సర్వాత్మనే నమ' శ్చేతి జుహుయా 'చ్చణ్డరోచిషే'।

'త్రిగుణేశ్వరాయ' పశ్చాద్వై 'సర్వజ్యోతిష్మతే' తథా ।। 15.29 ।।

సహస్రం వా శతం వాఽథ దశకృత్వోఽథవా యజేత్।

మైత్రమన్త్రద్వయం హుత్వా 'ఉద్వయం తమస' స్తథా ।। 15.30 ।।

'ఉదుత్యం జాతవే' దేతి 'చిత్రం దే' వేతి హూయతామ్।

'యచ్చిద్ధీ' తి తతో హుత్వా ('యత్కిఞ్చే' తి తత: పరమ్ ।।

'కితవా' సేతి హుత్వా తు 'ఇమమ్మే వరు' ణేత్యపి।

అర్కాపామార్గపాలాశసమిద్భిశ్చైవ హూయతామ్ ।।

వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం లోకపాలకదైవతమ్।

మిన్ద్రాహుతీ తతో హుత్వా) హోమకర్మ సమాచరేత్ ।। 15.31 ।।

శతమష్టోత్తరం నామ్నా దేవ్యోస్తత్ర జుహోతి వై।

ప్రాత: స్నాత్వా విధానేన రత్నాదీన్తన్న్యసేత్క్రమాత్ ।। 15.32 ।।

పశ్చిమాభిముఖం దేవం స్థాపయేత్ప్రాఙ్ముఖం తు వా।

న స్థాప్యో భాస్కర: క్వాపి దక్షిణోత్తరదిఙ్ముఖ: ।। 15.33 ।।

కుమ్భస్థాం శక్తిమాదాయ బిమ్బే చాఽవాహయేద్గురు:।
అనుక్తమత్ర యత్సర్వం హరేరివ సమాచరేత్ ।। 15.34 ।।
'ఉదుత్యం చిత్ర' మిత్యుక్త్వా ప్రణమ్య జ్యోతిషాం పతిమ్।
సమన్త్రాభ్యుక్షణం కృత్వా నిర్మాల్యం సంవ్యపోహ్య చ ।। 15.35 ।।
స్వాగతఞ్చానుమానఞ్చ 'త్వమగ్నే రుద్ర' ఇత్యపి।
'ఉద్వయం తమస' శ్చేతి పాద్యం దద్యాత్తత: పరమ్ ।। 15.36 ।।
దద్యాదాచమనం హస్తే ?'హిరణ్యవర్ణా' ఇతి బ్రువన్।
'?పవిత్రం త' ఇతి ప్రోచ్య మూర్ధ్ని పుష్పం వినిక్షి పేత్ ।। 15.37 ।।
'ఇమే గన్ధా' దినా గన్ధం ధూపమన్త్రేణ ధూపయేత్।
'ప్రవశ్శుక్రే' తి దీపం తు అర్ఘ్య దద్యాత్సమన్త్రకమ్ ।। 15.38 ।।
దద్యాదన్యోపచారాంస్తు 'ఉదుత్యం చిత్ర' మిత్యపి।
గురుపదేశసంసిద్ధై: కల్పమన్త్రైరథాపి వా ।। 15.39 ।।
ఆసనాద్యుపచౌస్తు పూజయేదితి కేచన।
(1)సావిత్ర్యా వాఽర్చయేన్నిత్యమితి పూర్వజశాసనమ్ (1.) చిత్రాభాసేఽర్చయేన్నిత్యమ్। ఆ.

।। 15.40 ।।
ఏష ఏవవిశేషస్స్యాదన్యత్సర్వం హరేరివ।
సువర్చలాముషాం చతి శ్యామలాం సుప్రభామితి ।। 15.41 ।।
అర్చయేద్దక్షిణే దేవీం రేణుకాం రక్తవర్ణినీమ్।
ప్ర్రత్యూషాం శ్వేతవస్త్రాం తామితి వామే సమర్చయేత్ ।। 15.42 ।।
గుహార్చనమ్

నిత్యపూజాం గుహస్యేచ్ఛన్ బిమ్బం కృత్వా యథావిధి।
స్కన్ధదైవత్యమన్త్రైశ్చ నయనీన్మీలనాదికమ్ ।। 15.43 ।।

కృత్వా తు కౌతుకం బద్ధ్వా శతమష్టోత్తరం యజేత్।
తన్మన్త్రేణ సమావాహ్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 15.44 ।।
అత్రానుక్తాని సర్వాణి ఖిలోక్తవిధినా చరేత్।
ఏవం య: కురుతే భక్త్యా తస్య పుత్రాస్తు నీరుజ: ।। 15.45 ।।
ఆయుష్మన్త: శ్రియా యుక్తా: వర్ధన్తే నాత్ర సంశయ:।
ఇహ భుక్త్వా మహాభోగాన్ సోఽన్తే స్వర్గమవాప్నుయాత్ ।। 15.46 ।।

వినాయకార్చనమ్

వక్రతుణ్డస్య వక్ష్యామి నిత్యం వై సమ్యగర్చనమ్।
ధర్మౌఘమా' ది మన్త్రాభ్యాం నయనోన్మీలనాదికమ్ ।। 15.47 ।।
అష్టోత్తరశతం తాభ్యాం హుత్వాఽఽవాహ్య యథావిధి।
తాభ్యామేవ తు మంన్త్రాభ్యాం నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 15.48 ।।
ఏవం య: కురుతే భక్త్యా నిర్విఘ్నం తస్య కర్మ వై।
సర్వ సమపద్యతే శీఘ్రం లక్ష్మీ చ విపులా భవేత్ ।। 15.49 ।।

శ్రీదేవ్యర్చనమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి గృహే నిత్యార్చనం శ్రియ:।
పద్మకిఞ్జల్కసదృశాం సర్వాభరణభూషితామ్ ।। 15.50 ।।
పద్మాసనే సమాసీనాం సపద్మోర్ధ్వభుజద్వయామ్।
సవ్యేన పూర్వహస్తేన భక్తానామభయప్రదామ్ ।। 15.41 ।।
వామేన పూర్వహస్తేన దధతీం విపులం ధనమ్।
ఏవం కృత్వా శ్రియం దేవీం ?'శ్రియే జాత' ఇతి బ్రువన్ ।। 15.52 ।।
'శం సా నియచ్ఛ' తీత్యుక్త్వా 'భూయామ' ఇతి చ క్రమాత్।
నయనోన్మీలనం కృత్వా జలాదిష్వధివాస్య చ ।। 15.53 ।।

కుమ్భం సంససాధ్య సంస్నాప్య బద్ధ్వా ప్రతిసరం తథా।

శాయయిత్వా సమావాహ్య హౌత్రకర్మావసానకే ।। 15.54 ।।

పౌణ్డరీకే తు హోతవ్యం 'శ్రియే జా' తేతి మన్త్రత:।

'శం సా నియచ్ఛ' తీత్యుక్త్వా 'భూయామ' ఇతి చ క్రమాత్ ।। 15.55 ।।

శతమష్టోత్తరం హుత్వా శ్రీసూక్తేన సకృద్యజేత్।

శ్రియశ్శతాష్టకైర్మన్త్రైర్దశకృత్వస్తత: పరమ్ ।। 15.56 ।।

మధుసర్పిస్సమాయుక్తం పృషదాజ్యసమన్వితమ్।

పుష్కలామాహుతిం హుత్వా బిల్వపత్రైర్ఘృతాప్లుతై: ।। 15.57 ।।

'శ్రియే జా'తే తి మన్త్రేణ శతమష్టోత్తరం యజేత్।

ప్రాతస్స్నాత్వా ప్రతిష్ఠాప్య సమావాహ్యయ సమర్చయేత్ ।। 15.58 ।।

తత్సూక్తేనైవ తన్మన్త్రై: పూజయేత్సర్వవిగ్రహై:।

అత్రానుక్తాని సర్వాణి ఖిలోక్తవిధినా చరేత్ ।। 15.59 ।।

అచలాం శ్రియమాప్నోతి జన్మజన్మాన్తరేఽపి చ।

తద్వంశజాశ్చ శ్రీమన్తో భవిష్యన్తి న సంశయ: ।। 15.60 ।।

దుర్గార్చనమ్ అథ వక్ష్యామి దుర్గాయా: ప్రతిష్ఠామర్చనం గృహే।

సాక్షాత్సా వైష్ణవీం మాయాం తస్మాత్తాం నిత్యమర్చయేత్ ।। 15.61 ।।

నవార్ధతాలమానేన కృత్వా దేవీం చతుర్భుజామ్।

శఙ్ఖచక్రధరాఞ్చైవ కిరీటముకుటోజ్జ్వలామ్ ।। 15.62 ।।

పీతవస్త్రధరాం దేవీం కక్ష్యాబద్ధఘ్నస్తనీమ్।

సస్యశ్యామనిభాం సౌమ్యాం హారకౌస్తుభభూషితామ్ ।। 15.63 ।।

అఙ్గహోమఞ్చ హుత్వా తు దుర్గాసూక్తం శతాష్టకమ్।

(1)పాఞ్చభౌతికమన్త్రేణ హుత్వా వైష్ణవసంయుతమ్ (1.) పాఞ్చభౌతికమన్త్రేణ అర్ఘ్య కుర్యాత్సమన్త్రకమ్। దద్యాదన్యోపచారాంస్తు 'ఉదుత్యం చిత్ర' మిత్యపి। గురుపదేశసంసిద్ధై: కల్పమన్త్రైరథాపివా। ఆసనాద్యుపచౌస్తు పూజయేదితి కేచన। సావిత్ర్యాత్వా (భూసావిత్ర్యా) ఽర్చయేన్నిత్యమితి పూర్వజదర్శనమ్ ఇతి పాఠ: ఆ. కోశు ।। 15.64 ।।

కృత్వాఽక్షిమోచనం పశ్చజ్జలాదింష్వధివాస్య చ।
కుమ్భే ధ్యాత్వా సమావాహ్య సంస్నాప్య కలశైరపి ।। 15.65 ।।
బద్ధ్వా ప్రతిసరం పశ్చాత్ శాయయేచ్ఛయనోపరి।
హౌత్రం ప్రశంస్య చాఽవాహ్య నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్ ।। 15.66 ।।
దుర్గాసూక్తం తతస్సభ్యే శతమష్టోత్తరం యజేత్।
వైష్ణవ బ్రాహ్మ రౌద్రఞ్చ భౌతికం పఞ్చవారుణమ్ ।। 15.67 ।।
జయాదిభిశ్చ కూశ్మాణ్డైస్సావిత్ర్యా చ సహస్రకమ్।
సహస్రాహుతిపర్యన్త పూర్వవజ్జుహుయాద్బుధ: ।। 15.68 ।।
పాలాశీభిస్సమిద్భిశ్చ విష్ణుసూక్తేన హూయతామ్।
స్విష్టాకారఞ్చ హుత్వా తు రాత్రిరోషం వ్యపోహ్య చ ।। 15.69 ।।
ప్రాతస్స్నాత్వా ప్రతిష్ఠాప్య సమావాహ్య సమర్చయేత్।
'జాతవేదస' ఇత్యాది తత్సూక్తేనైవ పూజయేత్ ।। 15.70 ।।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం హరేరివ।
ఏవం య: కురుతే భక్త్యా దుర్గాయా: స్థాపనార్చనే ।। 15.71 ।।
జిత్వా శత్రుంశ్చిరం భుక్త్వా భూమౌ తు విపులం (1)సుఖమ్।
విష్ణుసాయుజ్యమాప్నోతి దశపూర్వైర్దశాపరై: (1.) ధనమ్ ఆ. ।। 15.72 ।।
సరస్వత్యర్చనమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి వాగ్దేవ్యా అర్చనం గృహే।
జటామణ్డలసంయుక్తాం స్వర్ణవర్ణా చతుర్భుజామ్ ।। 15.73 ।।
ఉర్ధ్వ దక్షిణహస్తన్తు అక్షమాలాసమన్వి్తామ్।
ముద్రాహస్తమధస్తాద్వై వరదం వాఽపి కల్పయేత్ ।। 15.74 ।।
కమణ్డలుసమాయుక్తం వామహస్తం తథోర్ధ్వగమ్।
జ్ఞానముద్రాసమాయుక్తాం సర్వాభరణభూషితామ్ ।। 15.75 ।।

పద్మాసనే సమాసీనాం పద్మకాఞ్చనశోభినీమ్।

'పావకా' ఇతి స్మృత్వా 'మహో అర్ణ' ఇతి స్మరన్ ।। 15.76 ।।

పూర్వోక్తేనైవ మన్త్రేణ అక్ష్యున్మేషాధివాసనమ్।

బద్ధ్వా ప్రతిసరఞ్చాపి స్నపనం శయనాదికమ్ ।। 15.77 ।।

హౌత్రఞ్చ సమ్ప్రశంస్యైవ తన్మూర్త్యావాహనం చరేత్।

నిరుప్యాజ్యాహుతీర్హుత్వా శమష్టోత్తరం యజేత్ ।। 15.78 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ నరసూక్తం యజేత్క్రమాత్।

బ్రాహ్మమైన్ద్రం తథాఽఽగ్నేయం స్విష్టాకారం జుహోతి చ ।। 15.79 ।।

ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వ హరేరివ।

ఏవం య: కురుతే భక్త్యా సర్వవిద్యామవాప్నుయాత్ ।। 15.80 ।।

(1)ఇతరం పుస్తకధరం యోజయేచ్ఛ తత పరమ్।

బ్రహ్యాసనన్తు కర్తవ్యం పద్మపీఠస్య చోపరి (1.) అత ఆరభయ ఆధ్యాయాన్తం ఈ. కోశ ఏవ పాఠ: ।।

పాదం ప్రసారితం వాపి దక్షిణం తు సమాచరేత్।

సర్వాభరణసంయుక్తాం శ్వేతవస్త్రవిభూషితామ్ ।।

శుక్లపుష్పాఙ్గరాగాం తాం కక్ష్యాబద్ధధనస్తనీమ్।

సారస్వతేన సూక్తేన కృత్వాఽక్ష్యున్మేషణాదికమ్ ।।

శయనం తు తథా కృత్వా హౌత్రశంసనమాచరేత్।

శ్వేతపద్మసహస్రఞ్చ ఘృతాక్తం వై సమాహిత: ।।

తత్సూక్తమన్త్రైర్జుహుయాతాం దేవీం మనసా స్మరన్।

ఏత్రైరాజ్యాహుతీర్వాఽపి యథాశక్తి సమాచరేత్ ।।

పారమాత్మికమన్త్రైశ్చ విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవై:।

ప్రాతస్స్నాత్వా ప్రతిష్ఠాప్య సమావాహ్య సమర్చయేత్ ।।

తత్సూక్తేనార్చయేన్నిత్యమన్యత్సర్వం హరేరివ।

మేధావిత్వం కవిజ్వఞ్చ వాదిత్వం వాగ్మితాం తథా ।।

యశాస్విత్వమిహాముత్ర సుఖమత్యన్తదుర్లభమ్।
ఆన్పోతి తస్మాద్దేవీ సా ధ్యేయా పూజ్యా మనీషిభి: ।।
దర్శనీయా చ కీర్త్యా చ జగద్వ్యాపారకారిణీ।
భద్రకాలీఞ్చ శాస్తారం క్షేత్రపాలం వినేతరాన్ ।।
యదీచ్ఛేదర్చితుం ధామ్ని ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి।
ఔపాసనాగ్నౌ తన్మన్త్రం శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।।
ప్రతిష్ఠామర్చనాదీని తన్మన్త్రేణైవ కారయేత్।
గృహే త్రైవర్ణికాస్సర్వే దేవాన్ నారాయణాదికాన్ ।।
అనేన విధినా స్థాప్?య పూజయేయుర్యథావిధి।
అథవాఽనేన సంస్థాప్య కల్పమన్త్రేణ పూజయేత్ ।।
తాన్త్రికేణానులోమస్తు ప్రతిష్ఠాప్య సమర్చయేత్।
నార్చయేత్ప్రతిలోమస్తు తాన్త్రికేణాపి జాత్వపి ।।
ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సహితాయాం

క్రియాకిధకారే గృహే విష్ణవాదిత్యస్కన్దవినాయకలక్ష్మీదుర్గాసరస్వతీభదకాలీ

బిమ్బప్రర్తిష్ఠార్చనాకల్పో నామ పఞ్చలశోఽధ్యాయ: ।।

ఓం

షోడశోఽధ్యాయః।

క్షీ దవ్యాః పృథగర్చనమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి శ్రీదేవ్యా: పృథగర్చనమ్।
(ఆలయాద్దక్షిణే వాఽపి ప్రథమాఽవరణే తథా ।।
ద్వితీయాఽవరణే వాఽపి తృతీయాఽవరణే తథా।
ఆలయద్వారదిగ్ద్వారం విమానం పరికల్ప్య చ ।।
దేవస్య బాహుసీమాన్తం కర్ణసీమాన్తమేవ వా।
స్తనాన్తం వా శ్రియం దేవీం పూర్వవత్పరికల్పయేత్)।
స్థితే దేవే స్థితాం దేవీమాసీనామాసనే హరే: ।। 16.1 ।।
ఆసీనాం వా స్థితాం వాఽపి శయనే పరికల్పయేత్।
శ్రియం దేవీం ప్రకల్ప్యైవ సర్వాభరణభూషితామ్ ।। 16.2 ।।
పద్మకిఞ్జల్కసదృశాం పీతవస్త్రధరాం శుభామ్।
పద్మాసనే సమాసీనాం పద్మోర్ధ్వభుజద్వయామ్ ।। 16.3 ।।
సవ్యేన పూర్వహస్తేన భకృతానామభయప్రదామ్।
వామేన పూర్వహస్తేన దధతీం విపులం ధనమ్ ।। 16.4 ।।
ఏవం కృత్వా శ్రియం దేవీం ప్రతిష్ఠాప్య సమర్చయేత్।
ఆలయాభిముఖే కృత్వా యాగశాలాం యథావిధి ।। 16.5 ।।
ఔపాసనాగ్నికుణ్డే ద్వే కృత్వా శయనవేదికామ్।
'శ్రియే జా' తేతి మన్త్రేణ సర్వం కృత్వా యథాక్రమమ్ ।। 16.6 ।।
('శం సానియచ్ఛ' తీత్యుక్త్వా 'భూయామ' ఇతి చ క్రమాత్।
నయనోన్మీలనం కృత్వా జలాదిష్వధివాస్య చ) ।।
కుమ్భం సంసాధ్య సంస్నాప్య బద్ధ్వా ప్రతిసరం తథా।
శాయయిత్వా సమావాహ్య దక్షిణప్రణిధౌ తథా ।। 16.7 ।।
'శ్రియం ధృతిం పవిత్రీ' చ 'ప్రమోదాయినీ' మితి।
ఉత్తరప్రణిధౌ వాఽపి భూమిఞ్చైవ సరస్వతీమ్ ।। 16.8 ।।
రతిం ప్రీతిం తథైవాత్ర కీర్తి (1)క్షాన్తిం తథైవ చ।

పుష్టిం తుష్టిం సమావాహ్య ఆష్టౌ తా: పరిచారికా: (1.) కాన్తిం ఆ. ।। 16.9 ।।

ఇన్ద్రాదిలోకపాలాంశ్చ ద్వితీయాఽవరణేఽపి చ।

బలాకినీం వనమాలాం విభీషామపి శాఙ్కరీమ్ ।। 16.10 ।।

గుగ్గులం చాగరుఞ్చైవ దమకం శఙ్ఖిలం తథా।

తృతీయాఽవరణే ప్రోక్తా ఏతే చాష్టౌ విశేషత: ।। 16.11 ।।

ప్రథమద్వారసవ్యే తు నిర్మాల్యహారిణీ తథా।

వామే చైవ తథా ప్రోక్తా నైవేద్యహారిణీతి చ ।। 16.12 ।।

ద్వితీయద్వారసవ్యే తు భూమిఞ్చాపి సమాచరేత్।

వాంమే సరస్వతీఞ్చైవ ద్వితీయద్వారపాలికే ।। 16.23 ।।

తృతీయద్వారసవ్యే తు రతిఞ్చైవ ప్రకల్పయేత్।

వామే భాగే తథా ప్రోక్తా ప్రీతిరత్ర సమర్చనే ।। 16.14 ।।

ఏష ఏవ విశేషస్స్యాదన్యత్సర్వ హరేరివ।

దేవ్య ఏతాస్సమావాహ్య ఉత్తరప్రణిధౌ జలే ।। 16.15 ।।

'శం సా నియచ్ఛ' తీత్యుక్త్వా 'భూయామ' ఇతి చ క్రమాత్।

'శ్రియే జా' తేతి మన్త్రేణ శతష్టోత్తరం యజేత్ ।। 16.16 ।।

శ్రీసూక్తేనైవ పద్మాగ్నౌ శతమష్టోత్తరం యజేత్।

నిర్మాల్యహారిణ్యన్తాంశ్చ పరివారాన్ ప్రకల్పయేత్ ।। 16.17 ।।

హెూమావాహనపూజాది తత్తన్నామభిరాచరేత్।

ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ సర్వాణ్యన్యాని కారయేత్ ।। 16.18 ।।

ఏవమేవ ప్రతిష్ఠాప్య త్రిసన్ధ్యం నిత్యమర్చయేత్।

ఉత్సేవ దేవదేవస్య సహ దేవీం నయేదను ।। 16.19 ।।

ఇయమఙ్గప్రతిష్ఠా స్యాత్స్వతన్త్రస్థాపనోచ్యతే।

(1)ఏతం కల్పం సమాసేన విస్తరేణ వదామ్యహమ్ (1.) ఏతదారభ్య సార్ధద్వాత్రింశచ్ఛలోకపర్యన్తో గ్రన్థ ఆ. కోశేషు ధ్దశ్యతే ।। 16.20 ।।

శయ్యావేదిఞ్చ పరితః అగ్నికుణ్డాని కల్పయేత్।
పఞ్చాగ్నిం పౌణ్డరీకఞ్చ స్నానశ్వభ్రఞ్చ పూర్వవత్ ।। 16.21 ।।
భూమియజ్ఞఞ్చ కృత్వా తు కుణ్డేష్వాఘారమాచరేత్।
తతశ్చ పౌణ్డరీకాగ్నౌ హౌత్రశంసమాచరేత్ ।। 16.22 ।।
ఆజ్యస్థాలీం స్రువఞ్చైవ సువర్ణేనైవ కారయేత్।
తేన స్రువేణ హోతవ్యమాహుతీనాం సహస్రకమ్ ।। 16.23 ।।
విష్ణోస్సహస్రకం హుత్వా అష్టాసశీతిం యజేత్క్రమాత్।
శ్రియశ్శంతాష్టకైర్మన్త్రైర్దశవారఞ్చ హూయతామ్ ।। 16.24 ।।
పుష్కలామాహుతిం హుత్వా దిశాహోమం జుహోతి చ।
యజేదాహవనీయాగ్నౌ శ్రీసూక్తం భావయ?ఞ్ఛ్రియమ్ ।। 16.25 ।।
'శ్రియే జా' తేతి మన్త్రేణ దక్షిణాగ్నౌ జుహోతి వై।
'శం సా నియచ్ఛ' తీత్యుక్తా 'భూయామ' ఇతి చ క్రమాత్ ।। 16.26 ।।
కుణ్డయోరన్యయోర్హుత్వా వ్యాహృత్యన్తం పృథక్పృథక్।
సభ్యే సమస్తైర్మన్త్రైశ్చ వ్యాహృత్యన్తం క్రమాద్యజేత్ ।। 16.27 ।।
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే దేవీం సంస్థాపయేత్తథా।
ఏష ఏవ విశేషః స్యాదప్యత్సర్వం హరోరివ ।। 16.28 ।।
ఏవం దేవీం ప్రతిష్ఠాప్య త్రిసన్ధ్యం నిత్యమర్చయేత్।
హంసధ్వజో విశేషః స్యాచ్ఛ్రీదేవ్యాశ్చోత్సవేఽపి చ ।। 16.29 ।।
ఉత్సవోక్తక్రమేణైవ సర్వాణ్యన్యాని కారయేత్।
ఉత్సవే దేవదేవస్య సహ దేవీం నయేదనతు ।। 16.30 ।।
ఏవమేవ ప్రకారేణ విష్ణుసద్మాశ్రితశ్రియః।
ఉత్సవం కురుతే భక్త్యా ప్రతిష్ఠామర్చనాదికమ్ ।। 16.31 ।।
అచలాం శ్రియమాప్నోతి జన్మజన్మాన్తరేఽపి చ।
తద్వంశజాశ్చ శ్రీమన్తో భవిష్యన్తి న సంశయః ।। 16.32 ।।

స్వతన్త్రలక్ష్మీప్రతిష్ఠా

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి స్వతన్త్రస్థాపనం శ్రియ:।
గ్రామే వా నగరే వాఽపి పత్తనే ఖర్వటేఽపి వా ।। 16.33 ।।
మధ్యే సంస్థాపయేద్దేవీం బ్రహ్మసూత్రాత్తు దక్షిణే।
అథవా పశ్చిమే భాగే తథా తత్సూత్రదక్షిణే ।। 16.34 ।।
విష్ణ్వాలయవిహీనే తు బ్రహ్మసూత్రోత్తరేఽథవా।
గ్రామాదీనాన్తు వాయవ్యే ప్రాచ్యాం వా సూత్రదక్షిణే ।। 16.35 ।।
మనోరమేఽన్యదేశే వా నద్యాస్తీరే తథా వనే।
పర్వతాగ్రేఽబ్ధితీరే వా ప్రతిష్ఠామాచరేద్బుధ: ।। 16.36 ।।
విమానం స్వస్తికం గ్రామే శ్రీప్రతిష్ఠితమేవ వా।
విష్ణుచ్ఛన్దవిమానం వా చతు:పుటమథాపి వా ।। 16.37 ।।
కర్షణాదిక్రియాస్సర్వాస్తత్సూక్తేనైవ కారయేత్।
బాలాలయార్చనం కుర్వన్ విమానం పరికల్పయేత్ ।। 16.38 ।।
శూలస్థాపనమార్గేణ శూలం సంస్థాపయేత్పున:।
శ్రీదేవ్యా బిల్వవృక్షస్తు శూలవృక్ష: ప్రకీర్తిత: ।। 16.39 ।।
అథవాఽశ్వత్థవృక్షో వా శిలాశూలమథాపి వా।
శిలాస్థాపనమార్గేణ స్థాపయేత్తు శిలామయమ్ ।। 16.40 ।।
ధ్రువార్చాం వా ప్రకుర్వీత సమ్యగ్లక్షణసంయుతామ్।
ఆద్యేష్టకానాం విన్యాసే గర్భప్రక్షేపణేఽథవా ।। 16.41 ।।
మూర్ధేష్టకానాం విన్యాసే శూలస్య స్థాపనేఽపి చ।
పౌణ్డరీకాగ్నిరేక: స్యాత్ మన్త్రం శ్రీసూక్తమేవ చ ।। 16.42 ।।
శ్రీదైవత్యం 'శ్రియే జాత' ఇతి జప్యేదృచం శ్రియ:।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం హరేరివ ।। 16.43 ।।

తథా చ కారయేద్దేవీం ద్విభుజాం వా చతుర్భుజామ్।
రజ్జుబన్ధాదికం సర్వ హరేరివ సమాచరేత్ ।। 16.44 ।।
కుర్యాద్విల్వవనామ్భోజమధ్యే పద్మం మనోహరమ్।
తన్మధ్యే మన్దిరం కుర్యాత్తప్తహాటకసన్నిభమ్ ।। 16.45 ।।
దీపచామరముక్తాసకూర్పర్ణకుమ్భద్వయాఙ్కురై:।
పుష్పైర్గన్ధైశ్చ ధూపైశ్చ వితానై: స్తమ్భవేష్టనై: ।। 16.46 ।।
మన్దిరం సున్దరం కృత్వా చతరావరణాన్వితమ్।
తత్ర సింహాసనామ్భోజకర్ణికామధ్యవిష్టరే ।। 16.47 ।।
కుర్యాచ్చతుర్భుజాం దేవీం సపద్మోర్ధ్వకరద్వయామ్।
పూర్వదక్షిణహస్తేన భక్తానామభయప్రదామ్ ।। 16.48 ।।
వామేన పూర్వహస్తేన దధతీం విపులం ధనమ్।
ఇన్దీవరోదరదృశీం శరదిన్దుముఖీం శుభామ్ ।। 16.49 ।।
శుక్లగన్ధానులిప్తాఙ్గీం శుక్లమాల్యామ్బరోజ్జ్వలామ్।
నానారత్నోజ్జ్వలానర్ఘదివ్యభూషణ భూషితామ్ ।। 16.50 ।।
(హేమయజ్ఞోపవీజాఞ్చ పద్మాలాసమన్వితామ్)

సువర్ణవర్ణా వరదాం హేమరరుపసగుజ్జవలామ్,

ఏవం కృత్వా భగవతీం సంసారార్ణవతారిణీమ్ ।। 16.51 ।।
శఙ్ఖపద్మనిధీ కుర్యాత్పాదయోరగ్రత: శ్రియ:।
ప్రాగాదిషు చతుర్దిక్షు పురుషాదీన్ ప్రకల్పయేత్ ।। 16.52 ।।
అథవా వాసుదేవాదీన్ శఙ్ఖచక్రధరాన్ పరాన్।
కిరీటహారకేయూరమకుటాదివిరాజితాన్ ।। 16.53 ।।
శ్రీవత్సకౌస్తుభోరస్కాన్ వనమాలావిభూషితాన్।

చతుర్భుజాన్ సుఖాసీనాన్ శ్యామాభాన్ పద్మలోచనాన్ ।। 16.54 ।।
వీక్షమాణాన్ శ్రియం దేవీం విస్మయోత్ఫుల్లలోచనామ్।
గుగ్గులుం చాగరుఞ్చైవ దమకం శిఙ్ఖిలం తథా ।। 16.55 ।।
చతుర్విషాణాన్ శుక్లాభాన్ కోణేషు పరికల్పయేత్।
భూమిం సరస్వతీఞ్చైవ రతిం ప్రీతిం తథైవ చ ।। 16.56 ।।
కీర్తి క్షాన్తిం పుష్టితుష్టీ శక్తీరష్టౌ ప్రకల్పయేత్।
ఇన్ద్రాదిలోకపాలాంశ్చ తత్తత్స్థానే ప్రకల్పయేత్ ।। 16.57 ।।
(పూర్వాశాదిక్రమేణైవ ప్రథమాఽవరణేఽర్చయేత్)

బలాకినీఞ్చ ప్రాగ్ద్వారే దక్షిణే వనమాలికామ్।
విభీషికాం ప్రతీచ్యాన్తు ఉదగ్ద్వారే చ శాఙ్కరీమ్ ।। 16.58 ।।
కల్పయేద్వామనాస్త్వేతాశ్చతస్రో ద్వారపాలికా:।
ద్వే ద్వే కృత్వాఽథవా చైతా: ఖిలోక్తా ద్వారపాలికా: ।। 16.59 ।।
శుక్లామ్బరా: పద్మహస్తా: సర్వాభరణభూషితా:।
బలాకిన్యాదయస్త్వేతా: పద్మకిఞ్జల్కసన్నిభా: ।। 16.60 ।।
కల్పసన్తానమన్దారపారిజాతాంశ్చతుర్దిశమ్।
విల్వవృక్షాంశ్చ పరిత: పూర్ణకుమ్భాన్ లిఖేత్క్రమాత్ ।। 16.61 ।।
కల్పయిత్వాఖిలోక్తాంశ్చ పరివారాన్ యథాక్రమమ్।
కృత్వా తు భూతపీఠాన్తాన్ స్థాపనారమ్భమాచరేత్ ।। 16.62 ।।
ఫాల్గునోత్తరుల్గున్యాం స్థాపనా ప్రీతయే శ్రియ:।
బిల్వవృక్షాదధరస్సమ్యగాసీనో వాహ్యమాసనమ్ ।। 16.64 ।।
జపేదష్టోక్తరశతం శ్రీసూక్తం భావయేచ్ఛ్రియమ్।
స్థాపనాదివసాత్పూర్వం పఞ్చమేఽహ్న్యఙ్కురార్పణమ్ ।। 16.64 ।।
అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వం యాగశాలాం ప్రకల్పయేత్।

శయ్యావేదిఞ్చ పరితస్త్వగ్నికుణ్డాని కల్పయేత్ ।। 16.65 ।।

పఞ్చాగ్నీన్ పౌణ్డరీకాగ్నిం స్నానశ్వభ్రఞ్చ పూర్వవత్।

అక్ష్ణ్యున్మేషాధివాసౌ చ ధ్రువశుద్ధిం తథైవ చ ।। 16.66 ।।

కృత్వా తు పూర్వవత్పశ్చాత్ పూర్వరాత్రౌ విశేషత:।

భూమియజ్ఞఞ్చ కృత్వా తు కుణ్డేష్వాఘారమాచరేత్ ।। 16.67 ।।

కుమ్భం సమ్పూజ్య కలశై: స్నాపయేత్సప్తభి: పున:।

పూర్వవత్కౌతుకం బద్ధ్వా శయనే శాయయేచ్ఛ్రియమ్ ।। 16.68 ।।

తతశ్చ పౌణ్డరీకాగ్నౌ హౌత్రశంసనమాచరేత్।

(హౌత్రాన్తే తు సమావాహ్య ద?క్షిణప్రణిధౌ జలే।

శ్రియం దేవీం సమావాహ్య (ఆనిరుద్ధాన్తమేవ చ ।।

నిర్మాల్యహారిణీత్యాది) శ్రీభూతన్తం సమాచరేత్।

ఉత్తప్రణిధౌ తద్వదావాహ్యాజ్యం నిరుప్య చ ।।

ఏతైశ్చ మూర్తిమన్త్రైశ్చ ఆజ్యేన జుహుయాత్క్రమాత్)।

ఆజ్యపాత్రం స్రువఞ్చైవ సువర్ణేనైవ కారయేత్ ।। 16.69 ।।

తేన స్రువేణ హోతవ్యమాహుతీనాం సహస్రకమ్।

విష్ణోస్సహస్రకం హుత్వా అష్టాశీత్యాహుతీర్యజేత్ ।। 16.70 ।।

శ్రియశ్శతాష్టకైర్మన్త్రైర్దశవారఞ్చ హూయతామ్।

పుష్కలామాహుతిం హుత్వా దిశాహోమం జుహోతి వై ।। 16.71 ।।

యజేదాహవనీయాగ్నౌ శ్రీసూక్తం భావయ?చ్ఛ్రియమ్।

'శ్రియే జా' తేతి మన్త్రేణ దక్షిణాగ్నౌ జుహోతి చ ।। 16.72 ।।

'శం సా నియచ్ఛ' తీత్యుక్త్వా 'భూయామ' ఇతి చ క్రమాత్।

కుణ్డయోరన్యయోర్హుత్వా వ్యాహృత్యన్తం పృథక్పృథక్ ।। 16.73 ।।

సభ్యే సమస్తైర్మన్త్రైశ్చ వ్యాహృత్యన్తం క్రమాద్యజేత్।

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే లక్ష్మీం సంస్థాపయేత్తథా ।। 16.74 ।।

ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం ఖిలోక్తవత్।
పృథక్కర్తుమశక్తశ్చేదాలయాశ్రయమేవ వా ।। 16.75 ।।
ఆలయే దేవదేవస్య దక్షిణే సమ్ప్రకల్పయేత్।
చతుర్భుజాం ప్రకుర్వీత పూర్వోక్తేన విధానత: ।। 16.76 ।।
అథవా ద్విభుజాం దేవీం కల్పయిత్వా ఖిలోక్తవత్।
విధినా స్థాపయేత్సమ్యక్ స్వతన్త్రం వాఽఽలయాశ్రయమ్ ।। 16.77 ।।
అర్చనాది శ్రియో దేవ్యా: స్థాపనం శ్రీశతాష్టకమ్।
ఖిలే విస్తరత: ప్రోక్తం తత్తత్ జ్ఞాత్వా సమర్చయేత్ ।। 16.78 ।।
ధ్రువకౌతుసంయుక్తం స్థాపనం చోత్తమం భవేత్।
ఏకబేరార్చనం మధ్యమాభాసమధమం భవేత్ ।। 16.79 ।।
శ్రియో య: కురుతే భక్త్యా ప్రతిష్ఠామర్చనాదికమ్।
అచలాం శ్రియమాప్నోతి జన్మజన్మాన్తరేఽపి చ ।। 16.80 ।।
తద్వంశజాశ్చ శ్రీమన్తో భవిష్యన్తి న సంశయ:।
సప్తజన్మకృతం పాపం తత్క్షణాదేవ నశ్యతి ।। 16.81 ।।
అన్తే విమానమారుహ్య సాలోక్యం పదమాప్నుయాత్।
శ్రీదేవ్యా: విమానక్రమ:

అత: పరం శ్రియో దేవ్యా: విమానక్రమ ఉచ్యతే ।। 16.82 ।।
విమానం లక్షణం కృత్వా పరివారాన్ప్రకల్పయేత్।
తలే చ ప్రథమే చైవ దేవానాం క్రమ ఉచ్యతే ।। 16.83 ।।
ప్రాగాదిషు చతుర్దిక్షు పురుషాదీన్ ప్రకల్పయేత్।
ద్వితీయేఽపి తలే ప్రోక్తం వాసుదేవాదివ్యూహకమ్ ।। 16.84 ।।
తృతీయేఽపి తలే ప్రోక్త: పరివారక్రమో యథా।
గుగ్గులుశ్చ కురణ్టశ్చ దమకం సలిలం తథా ।। 16.85 ।।

చతుర్విషాణాన్ శుక్లాభ్గాన్ గజాన్ప్రాగాది కల్పయేత్।
పఞ్చమేఽపి తలే ప్రోక్త: పరివారక్రమో బుధా: ।। 16.86 ।।
భూమిం సరస్వతీఞ్చైవ రతిం ప్రీతిం తథైవ చ।
ఏతాశ్చతస్రో దేవ్యశ్చ ప్రాగాది పరికల్పయేత్ ।। 16.87 ।।
షష్ఠేఽపి చ తలే ప్రోక్తా: కీర్తి: క్షాన్తిస్తథైవ చ।
పుష్టిస్తుష్టిస్తథైతాశ్చ ప్రాగాది పరికల్పయేత్ ।। 16.88 ।।
సప్తమేఽపితలే వాఽపి దిగ్దేవాంశ్చ ప్రకల్పయేత్।
అష్టమేఽపి తలే కుర్యాదష్ఠదిక్పాలకాన?పి ।। 16.89 ।।
ప్రాగాదిషు చతుర్దిక్షు ఏతాన్దేవాన్ ప్రకల్పయేత్।
నవమేఽపి తలే వాఽపి దేవానాం క్రమ ఉచ్యతే ।। 16.90 ।।
వాసుకిఞ్చ తథాఽనన్తం శఙ్ఖఞ్చ గులికం తథా।
ప్రాగాదిషు చతుర్దిక్షు క్రమాదేవం ప్రకల్పయేత్ ।। 16.91 ।।
దశమేఽపి తలే వాఽపి పరివారక్రమో బుధా:।
పూర్వే సరస్వతీఞ్చైవ గాయీం దక్షిణే తథా ।। 16.92 ।।
పశ్చిమేఽపి చ సావిత్రీం వైష్ణవీమపి చోత్తరే।
ఏకాదశతలే వాఽపి పాలికానాం క్రమం శృణు ।। 16.93 ।।
పూర్వే తత్ర శ్రియం చాపి దక్షిణే హరిణీం తథా।
పశ్చిమే చ ఇలాఞ్చైవ ఉత్తరే సున్దరీం తథా ।। 16.94 ।।
ద్వాదశేఽపి తలే ప్రోక్తదేవతాక్రమ ఉచ్యతే।
బలాకినీఞ్చ పూర్వే తు దక్షిణే వనమాలికామ్ ।। 16.95 ।।
విభీషికాం పశ్చిమే తు ఉత్తరే శఙ్కరీం తథా।
విమానద్వారభాగే తు చతస్రో ద్వారపాలికా: ।। 16.96 ।।
విమానం పరితశ్చాపి ఏతాన్దేవాన్ప్రకల్పయేత్।
శుక్లామ్బరా: పద్మహస్తా: సర్వభరణభూషితా: ।। 16.97 ।।

బలాకిన్యాదయస్త్వేతా: పద్మకిఞ్జల్కసన్నిభా:।
గజేన్ద్రం వా మృగేన్ద్రం వా కోణే కోణే ప్రకల్పయేత్ ।। 16.98 ।।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం హరేరివ।
ప్రతిష్ఠాదివసాత్పూర్వం పఞ్చమేఽహ్న్యఙ్కురార్పణ్?ామ్ ।। 16.99 ।।
విమానం పరితశ్చాపి యాగశాలాం ప్రకల్ప్య చ।
విమానస్య చతుర్దిక్షు చాగ్నికుణ్డాని కల్పయేత్ ।। 16.100 ।।
వాస్తుహోమం తతో హుత్వా పఞ్చగవ్యేన చోక్షయేత్।
శ్రియో దేవ్యా: ప్రతిష్ఠోక్తం సర్వమత్రైవ కారయేత్ ।। 16.101 ।।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం శ్రియో యథా।
ఏవం య: కురుతే భక్త్యాం సర్వకామానవాప్నుయాత్ ।। 16.102 ।।
ఇహ లోకే సుఖం భుక్త్వా బ్రహ్మలోకం స గచ్ఛతి ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

భగవదాలయాశ్రితశ్రీప్రతిష్ఠావిధిర్నామ షోడశోఽధ్యాయ: ।।

ఓం

సప్తదశోఽధ్యాయ:।

త్రిమూర్తిస్థాపనమ్

త్రిమూర్తిస్థాపనం వక్ష్యే జగతామభివృద్ధయే।
(సర్వలోకస్య పూజార్థం సర్వలోకహితాయ చ)

మధ్యే విష్ణుం ప్రతిష్ఠాప్య బ్రహ్మాణం దక్షిణం దక్షిణే తత: ।। 17.1 ।।
వామే రుద్రం ప్రతిష్ఠాప్య పూజనం యత్తదుత్తమమ్।
స్థాపనం వ్యత్యయేనైవ మధ్యమం బ్రహ్మరుద్రయో: ।। 17.2 ।।
మధ్యే రుద్రం ప్రతిష్ఠాప్య దక్షిణే విష్ణుముత్తరే।
బ్రహ్మాణం వ్యత్యయేనాథ స్థాపయేదధమం స్మృతమ్ ।। 17.3 ।।
కృత్వా వా పార్శ్వయోరన్యౌ మధ్యే బ్రహ్మాణమేవ వా।
సౌమ్యేనానేన విధినా స్థాపయేద్విష్ణుపద్మజౌ ।। 17.4 ।।
శైవేన తాన్త్రికేణైవ స్థాపనం వై శివస్య తు।
నిష్కలం సకలం వాఽపి స్థాపయేచ్చన్ద్రశేఖరమమ్ ।। 17.5 ।।
త్రయాణాం పరివారాణాం తత్తదుక్తాని కల్పయేత్।
అనపాయిగద్వారవిమానేశా: పృథక్పృథక్ ।। 17.6 ।।
ప్రాకారపరివారాణాం సర్వే సాధారణా మతా:।
ప్రథమావరణాదీనాం ద్వారపాలాస్తథైవ చ ।। 17.7 ।।
దశతాలోత్తమేనైవ దేవేదవం ప్రకల్పయేత్।
శఙ్కరం మధ్యమేనైవ విరిఞ్చమధమేన చ ।। 17.8 ।।
ఆలయాభిముఖే తేషాం యాగశాలాం ప్రకల్పయేత్।
షడగ్నీన్ దేవదేవస్య పఞ్చాగ్నీమ్ బ్రహ్మణస్తథా ।। 17.9 ।।
తచ్చాస్త్రోక్తేన మార్గేణ రుద్రస్యాపి ప్రకల్పయేత్।
అక్ష్యున్మేషాదికం సర్వం పూర్వవత్కారయేత్పృథక్ ।। 17.10 ।।
హౌత్రశంసనవేలాయామిన్ద్రాదిపరిషద్గణాన్।

మధ్యాలయాగ్నికుణ్డే తు సమావాహ్య సమర్చయేత్ ।। 17.11 ।।
దేవస్య ర్వ్వవద్ధోమం షడగ్నిషు జుహోతి వై।
బ్రహ్మణమస్సభ్యకుణ్డే తు కృత్వా హౌత్రప్రశంసనమ్ ।। 17.12 ।।
ప్రాజాపత్యం జయాదీంశ్చ కూశ్మాణ్డం గణహోమకమ్।
ఆహుతీనాం సహస్రఞ్చ పూర్వవజ్జుహుయాద్బుధ: ।। 17.13 ।।
బ్రాహ్మస్త్రద్వయేనాపి శతమష్టోత్తరం యజేత్।
సావిత్ర్యాఽబ్జం ఘృతాభ్యక్తం శతవారం తతో యజేత్ ।। 17.14 ।।
ఐన్ద్రమాగ్నేయసంయుక్తం యజేదాహవనీయకే।
యామ్యం నైఋతసంయుక్తమన్వాహార్యే జుహోతి వై ।। 17.15 ।।
వారుణం వాయుదైవత్యం గార్హపత్యే జుహోతి చ।
సౌమ్యం కౌబేరమైశాన్యామావసత్థ్యే యజేత్క్రమాత్ ।। 17.16 ।।
చతుర్వేదాదిమన్త్రైశ్చ శతమష్టోత్తరం యజేత్।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం సమం భవేత్ ।। 17.17 ।।
స్థాపనం చ త్రిమూర్తీనాం పరిషద్వణపూజనమ్।
వ్యక్తం మరీచి: ప్రోవాచ ఉక్తశేషం సమాచరేత్ ।। 17.18 ।।

ద్విమూర్తిస్థాపనమ్

ద్విమూర్తిస్థాపనం వక్ష్యే దక్షిణే విష్ణుమవ్యయమ్।
వామే రుద్రం ప్రతిష్ఠాప్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 17.19 ।।
అథవా కర్తుమిచ్ఛేచ్చేత్ బ్రహ్మణ: స్థాపనం పృథక్।
గ్రామాదిషు చ తన్మధ్యే వివిక్తేఽన్యత్ర వా వనే ।। 17.20 ।।
భూపరీక్షాదికం సర్వ తన్మన్త్రేణైవ కారయేత్।
కృత్వా విమానబేరాదినయనోన్మీలనాదికమ్ ।। 17.21 ।।
స్థాపనోక్తక్రియాస్సర్వా: కారయేత్పూర్వవద్బుధ:।

బ్రాహ్మమన్త్రద్వయేనాపి నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 17.22 ।।
హవీంషి పాయసాదీని చత్వార్యేవం నివేదయేత్।
ఉత్సవే తు ధ్వజం హంసలక్షణం తస్య కల్పయేత్ ।। 17.23 ।।
వినా పురుషసూక్తేన విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవై:।
బ్రాహ్మమన్త్రద్వయేనైవ తత్తద్ధోమస్తదుత్సవే ।। 17.24 ।।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వ సమం భవేత్।

పరివారస్థాపనమ్

రవిం గుహఞ్చ విఘ్నేశం దుర్గా జ్యేష్ఠాం సరస్వతీమ్ ।। 17.25 ।।
స్థాపయిత్వాఽర్చనం కర్తు యదీచ్ఛేద్భక్తిత: పృథక్।
ఖిలే విస్తరత: ప్రోక్తం యన్మయా తత్సమాచరేత్ ।। 17.26 ।।
ఆశ్రయాలయమిచ్ఛేచ్చేత్పరితో విష్ణుమన్దిరే।
భాస్కరాదీన్ ప్రకల్ప్యైవ పూజయేచ్చేన్మహాఫలమ్ ।। 17.27 ।।
ప్రథమాఽవరణే ప్రాచ్యాం భాస్కరం భారతీమపి।
గుహం యామ్యే తు విఘ్నేశం నైఋతే పరికల్పయేత్ ।। 17.28 ।।
జ్యేష్ఠాం వాయవ్యభాగే తు దుర్గాం యామ్యే ప్రకల్పయేత్।
ప్రత్యఙ్ముఖౌ చ కర్తవ్యౌ భారతీ చ దివాకర: ।। 17.29 ।।
కారయేత్ప్రాఙ్ముఖానన్యానితి పూర్వజశాసనమ్।
సౌమ్యేనైవ విధానేన పూజయేత్సర్వసమ్పదే ।। 17.30 ।।
సౌమ్యాలయాశ్రితానేతాన్ తాన్త్రికేణ న చార్చయేత్।
ఔపాసనాగ్నిరేవ స్యాదేతేషామాశ్రయాలయే ।। 17.31 ।।
కుర్యాద్బుధవార్చామార్గేణ సర్వమన్యత్ఖిలోక్తవత్।
ఆలయం ప్రతిమోత్సేధం పరివారోక్తవద్భవేత్ ।। 17.32 ।।

ఆశ్రయాలయకల్ప:

ఆశ్రయాలయకల్పఞ్చ ప్రవక్ష్యామి తపోధనా:।
స్వతన్త్రమాలయం కర్తుమశకృతోన్యఽత్ర వాఽఽలయే ।। 17.33 ।।
స్థాపయిత్వాఽర్చయేత్సోఽపి సమగ్రం ఫలమాప్నుయాత్।
మూలాలయే స్థితే దేవే స్థితం ఏవాఽశ్రయే భవేత్ ।। 17.34 ।।
ఆసీనే చాఽసనం వాఽపి స్థానకఞ్చ ప్రకల్పయేత్।
స్థానకాసనశయ్యాసు శయనేఽన్యతమం మతమ్ ।। 17.35 ।।
మూలాలయే ధ్రువార్చాయామాశ్రయఞ్చ ధ్రువార్చనమ్।
ధ్రువకౌతుకసంయుక్తే తద్వదేవైకమేవ వా ।। 17.36 ।।
అవతారాశ్రయఞ్చేత్తు గౌణమార్గే యథావిధి।
ఆసీనావేవ సర్వత్ర వరాహనరసింహకౌ ।। 17.37 ।।
అవతారాశ్రయం కుర్వన్ ప్రథమావరణాదిషు।
మత్స్యకూర్మౌ ప్రకుర్వీత పూర్వద్వారస్య దక్షిణే ।। 17.38 ।।
వరాహత్రయమాగ్నేయాద్యామ్యాన్తం పరికల్పయేత్।
పారసింహం ప్రకుర్వీత గిరిజం యామ్యపశ్చిమే ।। 17.39 ।।
స్థూణజం నైఋతే దేశే నీలవారుణమధ్యమే।
సౌదర్శనం నృసింహన్తు వారుణే చ తత: పరమ్ ।। 17.40 ।।
కుర్యాల్లక్ష్మీనృసింహఞ్చ వరుణోదానమధ్యమే।
పాతాలనరసింహఞ్చ వామనం వాయుదిశ్యపి ।। 17.41 ।।
ధనదేదానయోర్మధ్యే కారయేత్తు త్రివిక్రమమ్।
జామదగ్న్యం తు కౌబేరే కుబేరేశానమధ్యమే ।। 17.42 ।।
కుర్యాద్దాశరథిం రామమైశాన్యే తు హలాయుధమ్।
ఈశానేన్ద్రాన్తరే కృష్ణం ద్వారవామే తు కల్కినమ్ ।। 17.43 ।।
వరాహం నారసింహఞ్చరామం కృష్ణం తథైవ చ।

దిక్షు సర్వాసు సంస్థాప్య పూజయేత్సర్వసిద్ధయే ।। 17.44 ।।

యోగే మూలాలయే కుర్యాద్యోగమేవాశ్రయాలయమ్।

భోగే భోగఇ్చ యోగం వా న జాతు విరహాదికమ్ ।। 17.45 ।।

మూలబేరన్తు శూలఞ్చేచ్చూలమేవాశ్రయాలయే।

శైలే శైలఇ్చ శూలం వా లోహే లౌహం శిలామపి ।। 17.46 ।।

ఏకబేరన్తు సర్వత్ర శైలమేవ ప్రకల్పయేత్।

సుదర్శనప్రతిష్ఠా చేద్యామ్యే వా నైర్ఋతే తథా ।। 17.47 ।।

కల్పయేదీశ్వరం ప్రాచ్యాం ప్రాగాది పరికల్పనమ్ ?।

పాదహీనమథార్ధ వా మూలాదారశ్రయమన్దిరమ్ ।। 17.48 ।।

తత్ర మూలాలయోత్కృష్టమలఙ్కారం న కల్పయేత్।

సఙ్ఘచాధికతలం నైవ కల్పయేదాశ్రయాలయమ్ ।। 17.49 ।।

సాలాశ్రయం త్రివర్గాఢ్యం తదన్తర్మణ్డలేఽపి వా।

అగ్రమణ్డపసంయుక్తం ప్రథమాఽవరణే స్మృతమ్ ।। 17.50 ।।

విమానద్వారదేవాశ్చ గర్భాలయగతా అపి।

పరివారా ఇతి ప్రోక్తా ముఖ్?ావాసాన్తమర్చనమ్ ।। 17.51 ।।

ద్వితీయావరణే చేత్తు శాస్తాన్తపరిషద్యుతమ్।

తృతీయావరణే చేత్తు హోమకర్మాణి కారయేత్ ।। 17.52 ।।

ముఖమణ్డపసంయుక్తం చక్రశఙ్ఖయుతం తథా।

చతుర్థావరణే చేత్తు నవవింశతివిగ్రహైః ।। 17.53 ।।

అనపాయిగణాన్?సర్వాన్కల్పయేత్స్నపనాలయమ్।

ద్వాత్రింశద్విగ్రహైరూర్ధ్వం పృథగేవోత్సవాదికమ్ ।। 17.54 ।।

బ్రహ్మపద్మావటాన్తాశ్చ భూపరీక్షాదికాః క్రియాః।

నైవాశ్రయాలయే కుర్యాదితి పూర్వజశాసనమ్ ।। 17.55 ।।

ఆరభ్యాద్యేష్టకాన్యాసం విమానం పరికల్పయేత్।

నైవాద్యన్త్యేష్టకాన్యాసౌ తచ్చేదావృతమణ్డపే ।। 17.56 ।।

మూలం పౌరాణికం చేత్తు యథాకామమథాశ్రయమ్।

గౌణం సమం వా ముఖ్యం వా కల్పయేచ్చేన్న దోషకృత్ ।। 17.57 ।।

అన్యేదవాలయే విష్ణో: కుర్యాచ్చేదాలయాశ్రయమ్।

సర్వం మూలాలయోత్కృష్టం కల్పయేదితి శాసనమ్ ।। 17.58 ।।

విష్ణవాలయేఽన్యదేవానాం కుర్యాచ్చేదాశ్రయాలయమ్।

న సమం నైవ చోత్కృష్టం హీనమేవ ప్రకల్యేత్ ।। 17.59 ।।

స్థితేఽపి దేవే జ్యేష్ఠా చ విఘ్నేశశ్చ సరస్వతీ।

ఆసీనా ఏవ కర్తవ్యాస్తదాఽన్యే సంస్థితా మతా: ।। 17.60 ।।

ఇతి సఙ్క్షేపత: ప్రోక్తమాశ్రయాలయకల్పనమ్ ।।

ఇర్త్యేష శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

త్రిమూర్తిద్విమూర్తిస్థాపనవిధ్యాశ్రయాలయకల్పనం నామ సప్తదశోఽధ్యాయ:।

ఓం

సప్తదశోఽధ్యాయ:॥

త్రిమూర్తిస్థాపనమ్

త్రిమూర్తిస్థాపనం వక్ష్యే జగతామభివృద్ధయే।
(సర్వలోకస్య పూజార్థం సర్వలోకహితాయ చ)

మధ్యే విష్ణుం ప్రతిష్ఠాప్య బ్రహ్మాణం దక్షిణం దక్షిణే తత: ।। 17.1 ।।
వామే రుద్రం ప్రతిష్ఠాప్య పూజనం యత్తదుత్తమమ్।
స్థాపనం వ్యత్యయేనైవ మధ్యమం బ్రహ్మరుద్రయో: ।। 17.2 ।।
మధ్యే రుద్రం ప్రతిష్ఠాప్య దక్షిణే విష్ణుముత్తరే।
బ్రహ్మాణం వ్యత్యయేనాథ స్థాపయేదధమం స్మృతమ్ ।। 17.3 ।।
కృత్వా వా పార్శ్వయోరన్యౌ మధ్యే బ్రహ్మాణమేవ వా।
సామ్యేనానేన విధినా స్థాపయేద్విష్ణుపద్మజౌ ।। 17.4 ।।
శైవేన తాన్త్రికేణైవ స్థాపనం వై శివస్య తు।
నిష్కలం సకలం వాఽపి స్థాపయేచ్చన్ద్రశేఖరమమ్ ।। 17.5 ।।
త్రయాణాం పరివారాణాం తత్తదుక్తాని కల్పయేత్।
అనపాయిగద్వారవిమానేశా: పృథక్పృథక్ ।। 17.6 ।।
ప్రాకారపరివారాణాం సర్వే సాధారణా మతా:।
ప్రథమావరణాదీనాం ద్వారపాలాస్తథైవ చ ।। 17.7 ।।
దశతాలోత్తమేనైవ దేవేదవం ప్రకల్పయేత్।
శఙ్కరం మధ్యమేనైవ విరిఞ్చమధమేన చ ।। 17.8 ।।
ఆలయాభిముఖే తేషాం యాగశాలాం ప్రకల్పయేత్।
షడగ్నీన్ దేవదేవస్య పఞ్చాగ్నీమ్ బ్రహ్మణస్తథా ।। 17.9 ।।
తచ్ఛాస్త్రోక్తేన మార్గేణ రుద్రస్యాపి ప్రకల్పయేత్।

అక్ష్యున్మేషాదికం సర్వం పూర్వవత్కారయేత్పృథక్ ।। 17.10 ।।
హౌత్రశంసనవేలాయామిన్ద్రాదిపరిషద్గణాన్।
మధ్యాలయాగ్నికుణ్డే తు సమావాహ్య సమర్చయేత్ ।। 17.11 ।।
దేవస్య ర్వ్వవద్ధోమం షడగ్నిషు జుహోతి వై।
బ్రహ్మణమన్సభ్యకుణ్డే తు కృత్వా హౌత్రప్రశంసనమ్ ।। 17.12 ।।
ప్రాజాపత్యం జయాదీంశ్చ కూశ్మాణ్డం గణహోమకమ్।
ఆహుతీనాం సహస్త్రఞ్చ పూర్వవజ్జుహుయాద్బుధ: ।। 17.13 ।।
బ్రాహ్మన్త్రద్వయేనాపి శతమష్టోత్తరం యజేత్।
సావిత్ర్యాఽబ్జం ఘృతాభ్యక్తం శతవారం తతో యజేత్ ।। 17.14 ।।
ఐన్ద్రమాగ్నేయసంయుక్తం యజేదాహవనీయకే।
యామ్యం నైఋుతసంయుక్తమన్వాహార్యే జుహోతి వై ।। 17.15 ।।
వారుణం వాయుదైవత్యం గార్హపత్యే జుహోతి చ।
సౌమ్యం కౌబేరమైశాన్యామావసథ్యే యజేత్క్రమాత్ ।। 17.16 ।।
చతుర్వేదాదిమన్త్రైశ్చ శతమష్టోత్తరం యజేత్।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం సమం భవేత్ ।। 17.17 ।।
స్థాపనం చ త్రిమూర్తీనాం పరిషద్వ్ణపూజనమ్।
వ్యక్తం మరీచి: ప్రోవాచ ఉక్తశేషం సమాచరేత్ ।। 17.18 ।।

ద్విమూర్తిస్థాపనమ్

ద్విమూర్తిస్థాపనం వక్ష్యే దక్షిణే విష్ణుమవ్యయమ్।
వామే రుద్రం ప్రతిష్ఠాప్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 17.19 ।।
అథవా కర్తుమిచ్ఛేచ్చేత్ బ్రహ్మణ: స్థాపనం పృథక్।
గ్రామాదిషు చ తన్మధ్యే వివిక్తేఽన్యత్ర వా వనే ।। 17.20 ।।
భూపరీక్షాదికం సర్వ తన్మన్త్రేణైవ కారయేత్।

కృత్వా విమానబేరాదినయనోన్మీలనాదికమ్ ।। 17.21 ।।

స్థాపనోక్తక్రియాస్సర్వా: కారయేత్పూర్వవద్బుధ:।

బ్రాహ్మమన్త్రద్వయేనాపి నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 17.22 ।।

హవీంషి పాయసాదీని చత్వార్యేవం నివేదయేత్।

ఉత్సవే తు ధ్వజం హంసలక్షణం తస్య కల్పయేత్ ।। 17.23 ।।

వినా పురుషసూక్తేన విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవై:।

బ్రాహ్మమన్త్రద్వయేనైవ తత్తద్ధోమస్తదుత్సవే ।। 17.24 ।।

ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వ సమం భవేత్।

పరివారస్థాపనమ్

రవిం గుహఞ్చ విఘ్నేశం దుర్గా జ్యేష్ఠాం సరస్వతీమ్ ।। 17.25 ।।

స్థాపయిత్వాఽర్చనం కర్తు యదీచ్ఛేద్భక్తిత: పృథక్।

ఖిలే విస్తరత: ప్రోక్తం యన్మయా తత్సమాచరేత్ ।। 17.26 ।।

ఆశ్రయాలయమిచ్ఛేచ్చేత్పరితో విష్ణుమన్దిరే।

భాస్కరాదీన్ ప్రకల్ప్యైవ పూజయేచ్చేన్మహాఫలమ్ ।। 17.27 ।।

ప్రథమాఽవరణే ప్రాచ్యాం భాస్కరం భారతీమపి।

గుహం యామ్యే తు విఘ్నేశం నైఋతే పరికల్పయేత్ ।। 17.28 ।।

జ్యేష్ఠాం వాయవ్యభాగే తు దుర్గాం యామ్యే ప్రకల్పయేత్।

ప్రత్యఙ్ముఖౌ చ కర్తవ్యౌ భారతీ చ దివాకర: ।। 17.29 ।।

కారయేత్ప్రాఙ్ముఖానన్యానితి పూర్వజశాసనమ్।

సౌమ్యేనైవ విధానేన పూజయేత్సర్వసమ్పదే ।। 17.30 ।।

సౌమ్యాలయాశ్రితానేతాన్ తాన్త్రికేణ న చార్చయేత్।

ఔపాసనాగ్నిరేవ స్యాదేతేషామాశ్రయాలయే ।। 17.31 ।।

కుర్యాద్ధువార్చామార్గేణ సర్వమన్యత్ఖిలోక్తవత్।

ఆలయం ప్రతిమోత్సేధం పరివారోక్తవద్భవేత్ ।। 17.32 ।।

ఆశ్రయాలయకల్ప:

ఆశ్రయాలయకల్పఞ్చ ప్రవక్ష్యామి తపోధనా:।
స్వతన్త్రమాలయం కర్తుమశక్తుతోన్యఽత్ర వాఽఽలయే ।। 17.33 ।।
స్థాపయిత్వాఽర్చయేత్సోఽపి సమగ్రం ఫలమాప్నుయాత్।
మూలాలయే స్థితే దేవే స్థితం ఏవాఽశ్రయే భవేత్ ।। 17.34 ।।
ఆసీనే చాఽసనం వాఽపి స్థానకఞ్చ ప్రకల్పయేత్।
స్థానకాసనశయ్యాసు శయనేఽన్యతమం మతమ్ ।। 17.35 ।।
మూలాలయే ధ్రువార్చాయామాశ్రయఞ్చ ధ్రువార్చనమ్।
ధ్రువకౌతుకసంయుక్తే తద్వదేవైకమేవ వా ।। 17.36 ।।
అవతారాశ్రయఞ్చేత్తు గౌణమార్గే యథావిధి।
ఆసీనావేవ సర్వత్ర వరాహనరసింహకౌ ।। 17.37 ।।
అవతారాశ్రయం కుర్వన్ ప్రథమావరణాదిషు।
మత్స్యకూర్మౌ ప్రకుర్వీత పూర్వద్వారస్య దక్షిణే ।। 17.38 ।।
వరాహత్రయమాగ్నేయాద్యామ్యాన్తం పరికల్పయేత్।
పారసింహం ప్రకుర్వీత గిరిజం యామ్యపశ్చిమే ।। 17.39 ।।
స్థూణజం నైఋతే దేశే నీలవారుణమధ్యమే।
సౌదర్శనం నృసింహన్తు వారుణే చ తత: పరమ్ ।। 17.40 ।।
కుర్యాల్లక్ష్మీనృసింహఞ్చ వరుణోదానమధ్యమే।
పాతాలనరసింహఞ్చ వామనం వాయుదిశ్యపి ।। 17.41 ।।
ధనదేదానయోర్మధ్యే కారయేత్తు త్రివిక్రమమ్।
జామదగ్న్యం తు కౌబేరే కుబేరేశానమధ్యమే ।। 17.42 ।।
కుర్యాద్దాశరథిం రామమైశాన్యే తు హలాయుధమ్।

ఈశానే(న్ద్రాన్తరే కృష్ణం ద్వారవామే తు కల్కినమ్ ।। 17.43 ।।

వరాహం నారసింహఞ్చరామం కృష్ణం తథైవ చ।

దిక్షు సర్వాసు సంస్థాప్య పూజయేత్సర్వసిద్ధయే ।। 17.44 ।।

యోగే మూలాలయే కుర్యాద్యోగమేవాశ్రయాలయమ్।

భోగే భోగఞ్చ యోగం వా న జాతు విరహాదికమ్ ।। 17.45 ।।

మూలబేరన్తు శూలఞ్చేచ్చూలమేవాశ్రయాలయే।

శైలే శైలఞ్చ శూలం వా లోహే లౌహం శిలామపి ।। 17.46 ।।

ఏకబేరన్తు సర్వత్ర శైలమేవ ప్రకల్పయేత్।

సుదర్శనప్రతిష్ఠా చేద్యామ్యే వా నైర్ఋతే తథా ।। 17.47 ।।

కల్పయేదీశ్వరం ప్రాచ్యాం ప్రాగాది పరికల్పనమ్ ?।

పాదహీనమథార్ధ వా మూలాదారశ్రయమన్దిరమ్ ।। 17.48 ।।

తత్ర మూలాలయోత్కృష్టమలఙ్కారం న కల్పయేత్।

సఙ్ఘచాధికతలం నైవ కల్పయేదాశ్రయాలయమ్ ।। 17.49 ।।

సాలాశ్రయం త్రివర్గాఢ్యం తదన్తర్మణ్డలేఽపి వా।

అగ్రమణ్డపసంయుక్తం ప్రథమాఽవరణే స్మృతమ్ ।। 17.50 ।।

విమానద్వారదేవాశ్చ గర్భాలయగతా అపి।

పరివారా ఇతి ప్రోక్తా ముఖ్?ావాసాన్తమర్చనమ్ ।। 17.51 ।।

ద్వితీయావరణే చేత్తు శాన్తాన్తపరిషద్యుతమ్।

తృతీయావరణే చేత్తు హెూమకర్మాణి కారయేత్ ।। 17.52 ।।

ముఖమణ్డపసంయుక్తం చక్రశఙ్ఖయుతం తథా।

చతుర్థావరణే చేత్తు నవవింశతివిగ్రహైః ।। 17.53 ।।

అనపాయిగణాన్త్?సర్వాన్కల్పయేత్స్నపనాలయమ్।

ద్వాత్రింశద్విగ్రహైరూర్ధ్వం పృథగేవోత్సవాదికమ్ ।। 17.54 ।।

బ్రహ్మపద్మావటాన్తాశ్చ భూపరీక్షాదికాః క్రియాః।

నైవాశ్రయాలయే కుర్యాదితి పూర్వజశాసనమ్ ।। 17.55 ।।

ఆరభ్యాద్యేష్టకాన్యాసం విమానం పరికల్పయేత్।

నైవాద్యన్త్యేష్టకాన్యాసౌ తచ్చేదావృతమణ్డపే ।। 17.56 ।।

మూలం పౌరాణికం చేత్తు యథాకామమథాశ్రయమ్।

గౌణం సమం వా ముఖ్యం వా కల్పయేచ్చేన్న దోషకృత్ ।। 17.57 ।।

అన్యేదవాలయే విష్ణోః కుర్యాచ్చేదాలయాశ్రయమ్।

సర్వం మూలాలయోత్కృష్టం కల్పయేదితి శాసనమ్ ।। 17.58 ।।

విష్ణ్వాలయేఽన్యదేవానాం కుర్యాచ్చేదాశ్రయాలయమ్।

న సమం నైవ చోత్కృష్టం హీనమేవ ప్రకల్యేత్ ।। 17.59 ।।

స్థితేఽపి దేవే జ్యేష్ఠా చ విఘ్నేశశ్చ సరస్వతీ।

ఆసీనా ఏవ కర్తవ్యాస్తదాఽన్యే సంస్థితా మతాః ।। 17.60 ।।

ఇతి సఙ్క్షేపతః ప్రోక్తమాశ్రయాలయకల్పనమ్ ।।

ఇర్త్యేష శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

త్రిమూర్తిద్విమూర్తిస్థాపనవిధ్యాశ్రయాలయకల్పనం నామ సప్తదశోఽధ్యాయః।।

ఓం

అష్టాదశోఽధ్యాయ:।

పుణ్యనక్షత్రపూజనమ్

(1)అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి పుణ్యనక్షత్రపూజనమ్।
శ్రవణం ద్వాదశీ ఏర్వం విష్ణుపఞ్చదినాని వై (1.)

అస్మిన్నధ్యాయే ప్రారమ్భాత్ప్రభృతి సప్తదశశ్చేకపర్యన్తో గ్రన్థ: మాతృకాన్తరేషు కుత్రాపి నోపలభ్యతే ।।

ప్రశస్తం శ్రవణం తేషు ద్వాదశీ చోత్తమా మతా।
విషువాయనామాసర్క్షగ్రహణేష్వన్యసఙ్క్రమే ।।
కర్తృభూపర్క్షయోశ్చైవ గ్రామనక్షత్ర ఏవ వా।
కృత్వాఽఙ్కురార్పణం తద్వద్బద్ధ్వా ప్రతిసరం తథా ।।
శాయయేంత్పూర్వరాత్రౌ తు ప్రాతస్స్నాత్వా యథావిధి।
ప్రాతస్సన్ధ్యార్చనాన్తే తు మన్త్రాంస్తీర్థదినోదితాన్ ।।
నిత్యాగ్నికుణ్డే హుత్వా తు చక్రవీశామిత్రైస్సహ।
ఉత్సవోక్తక్రమేణైవ గ్రామసన్ధౌ బలిం దదేత్ ।।
ఉత్సవం విధినాం కృత్వా తీర్థం పూర్వవదాచరేత్।
స్నపనోక్తప్రకారేణ స్నాపయిత్వా తత: పరమ్ ।।
సమభ్యర్చ్యం నివేద్యైవ జీవస్థానే నివేశయేత్।
శాన్తికోత్సవముద్దిష్టమేతం పూర్వాహ్ణా ఆచరేత్ ।।
వినైవ బలిహోమాభ్యాం మధ్యాహ్నే పౌష్టికోత్సవమ్।
తీర్థం వినాఽపరాహ్ణే తు కుర్యాత్కామ్యోత్సవం బుధ: ।।

అర్చాయాం శాన్తికం కర్మ కామ్యమౌత్సవ ఏవ వా।
ఔత్సవం స్నాపయిత్వాఽహ్ని రాత్రావాస్థానమణ్డపే ।।
సర్వోపచారైరభ్యర్చ్య పాయసాదిహవిర్భిష చ।
సర్వప్రయత్నైర్నైవేద్యం కుర్యాదేవమతన్ద్రిత: ।।
ఏవం కర్తుమశక్యతశ్చేద్దినేష్వేషు యథావిధి।
సంస్నాప్య గన్ధతోయేన శుద్ధస్నానోక్తమార్గత: ।।
ద్వాత్రిశద్విగ్రహైర్దేవమర్చయేత్త్వరయా ముదా।
తత్రాపి బలివేలాయాం యానమారోప్య పూర్వవత్ ।।
దేవమేవం నయేత్సమ్యగాలయే తు ప్రదక్షిణమ్।
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య శేషం తత్ర సమాచరేత్ ।।
విష్ణుపఞ్చదినస్నానే కాలో మధ్యాహ్న ఉచ్యతే।
విషూపరాగాయనేషు తత్కాలాత్పూర్వమాచరేత్ ।।
హవిష్పాకోక్తవిధినా పాకేష్వాగ్రయణం చరేత్।
ఆహృతాని చ ధాన్యాని వివిధాని ఫలాని చ।
సర్వానథోపదంశాంశ్చ నవాని వసనని చ।
సర్వాణ్యాహృత్య యత్నేన సర్వమఙ్గలసంయుతమ్ ।।
జపేచ్ఛకునసూక్తన్తు కుర్యాద్గ్రామప్రదక్షిణమ్।
అలఙ్కృత్యాగ్రతశ్చకం నయేదితి చ కేచన ।।
హవ: పాకవిధి

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి హవిష్పాకవిధిం పరమ్।
హవిరుద్దిశ్య ధాన్యాని చోపదశాంస్తథాఽఽహరేత్ ।। 18.1 ।।
శాలివ్రీహిప్రియఙ్గూని నీచవారం షాష్టికం తథా।
యవఞ్చ వేణ్ణుకఞ్చైవ ప్రశస్తాని విదుర్బుధా: ।। 18.2 ।।

వ్రీ?హీణామపి సర్వేషాం కృష్ణధాన్యం విసర్జయేత్।
సర్వేషాం వ్రీహిధాన్యానాం శాలిర్దశగుణో భవేత్ ।। 18.3 ।।
శతగుణ: ప్రియఙ్గు: స్యాన్నీవారన్తు సహస్రకమ్।
అయుతం గర్భషష్ఠి: స్యాత్ అనన్తం యవవేణుక ।। 18.4 ।।
చతుర్వర్ణాహృతం ధాన్యం ప్రశస్తమభిధీయతే।
అన్త్యజై: ప్రతిలోమైశ్చ నీలం ధాన్యం వివర్జయేత్ ।। 18.5 ।।
అథవా పణ్యలబ్ధఞ్చ ధాన్యం శుద్ధం సమాహేత్।
త్రివర్షాతీతధాన్యాని న ప్రశంసన్తి దైవికే ।। 18.6 ।।
తణ్డులానాఞ్చ సర్వేషాం మాసాతీతాని వర్జయేత్।
'ఆపో హి' ష్ఠేతి మన్త్రేణ ప్రోక్ష్య ధాన్యాని చాఽహరేత్ ।। 18.7 ।।
ఆలయే వా గృహే వాఽపి శుద్ధే దేశే సమాహిత:।
వితానే వా కటే వాఽపి సమాస్తీర్య విధానత: ।। 18.8 ।।
ఆతపేన తథా శోష్య విశ్వామిత్రాన్ పరావపేత్।
తతో ధాన్యం సుమఙ్గృహ్య పలాలేషు చ నిక్షిపేత్ ।। 18.9 ।।
పలాలోన సమాబధ్య గజస్కన్ధే నిధాయ చ।
సర్వవాద్యసమాయుక్తం సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్ ।। 18.10 ।।
వేదఘోషసమాయుక్తం పూర్ణకుమ్భాఙ్కురైర్యుతమ్।
అలఙ్కృత్యాఽలయం సర్వం పూర్ణకుమ్భాఙ్కురైరపి ।। 18.11 ।।
దీపైశ్చ బహుభిశ్శస్తై: కదలీక్రముకైరపి।
దేవాలయం శనైర్నీత్వా దేవాగ్రే తాని విన్యసేత్ ।। 18.12 ।।
తేషు వాయుం సమభ్యర్చ్య తథైకాదశవిగ్రహై:।
శ్రీసూక్తేన శ్రియం దేవీం సంస్తూయ ప్రణిపత్య చ ।। 18.13 ।।
'శ్రియే జా' తేతి మన్త్రేణ గృహ్ణీయాద్ధాన్యమత్వర:।
అవఘాతం పున: కుర్యాద్ధవిష్పాకోక్తమార్గత: ।। 18.14 ।।

తణ్డులాంశ్చాపి శుద్ధాంస్తు తత: పాత్రే సమాహరేత్।
హవీంషి చోపదంశాశ్చ పాచయిత్వా యథావిధి ।। 18.15 ।।
తణ్డులాన్నాలితానద్భి: శర్కరాగుడమిశ్రితాన్।
మరీచిజీరకైశ్చైవ నారికేలఫలైరపి ।। 18.16 ।।
సఘృతం దేవదేవాయ మన్త్రవత్తాన్నివేదయేత్।
తైరేవ తణ్డులైర్ఘృత్వా పరివారబలిం దదేత్ ।। 18.17 ।।
పునరాచమనం దత్వా ముఖవాసం నివేదయేత్।
పునరభ్యర్చ్య దేవేశముపదంశాదిభిర్యుతమ్ ।। 18.18 ।।
నివేదయేద్ధవి: పశ్చాన్మూర్తిహోమం తథ?ైవ చ।
పరివారబలిం దత్వా పానీయాచమనం దదేత్ ।। 18.19 ।।
ముఖవాసం నివేద్యైవ 'క్షమ' స్వేతి ప్రణమ్య చ।
పశ్చాత్పుష్పాఞ్జలిం దద్యాద్దేవదేవస్య పాదయో: ।। 18.20 ।।
కృత్తికాదీప:

కార్తిక్యాం పౌర్ణమాస్యాన్తు దీపదానం సమాచరేత్।
ఆలయం సమలఙ్కృత్య మృష్టసిక్తోపలేపనై: ।। 18.21 ।।
అలఙ్కారైరలఙ్కుర్యాదన్యైరపి చ శోభనై:।
దేవదేవమలఙ్కృత్య వస్త్రమాల్యానులేపనై: ।। 18.22 ।।
మహాహవి: ప్రభూతం వా యథాశక్తి నివదయేత్।
పూగం వా నారికేలం వా తాలం వా జాతిమేవ వా ।। 18.23 ।।
(తద్విమానసమాయామ పాదోనం వాఽర్ధమేవ వా:

దీపదణ్డం గృహీత్వా తు దేవాగ్రే స్థాపయేత్పున:।
దీపదణ్డస్య పరితశ్చోల్కాదీపత్రయాణి చ ।। 18.24 ।।

ర?త్ని మాత్రాయతాన్యేవమయుగ్మాని చ కారయేత్।

కారయేద్దీపదానార్థ కూటాకారం చతుర్ముఖమ్ ।। 18.25 ।।

మణ్డపేషు చ సర్వేషు సర్వేష్వావరణేషు చ।

దీపాధారాన్ ప్రకుర్వీత యథావిభవవిస్తరమ్ ।। 18.26 ।।

ప్రదోషే కారయేదేవమాలయన్తు ప్రదక్షిణమ్।

'ఉద్దీప్య' స్వేతి మన్త్రేణ దీపమారోపయేత్పున: ।। 18.27 ।।

ధాన్యపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య దేవేశాభిముఖం పున:।

శ్రియం తత్ర సమభ్యర్చ్య 'శ్రియే జాత' ఇతి బ్రువన్ ।। 18.28 ।।

సన్న్యసేద్దీపదణ్డాగ్రే దీపం దేవేశాసన్నిధౌ।

ప్రాకారాదిషు సర్వత్ర దీపానారోపయేద్బహూన్ ।। 18.29 ।।

నిత్యం తత్కార్తికే మాసి దీపదానం విశిష్యతే।

సంస్థాప్య దేవమాస్థానే పూజయిత్వాఽష్టవిగ్రహై: ।। 18.30 ।।

అపూపలాజపృథుకాన్ యథాశక్తి నివేదయేత్।

మరీచిజీరకగుళైర్నారికేళైస్సుసంస్కృతాన్ ।। 18.31 ।।

ఖిలే విస్తరత: ప్రోక్తా కృత్తికాదీపసంస్కృతి:।

కేశికద్వాదశీ

(ఏకాదశ్యాం సితే పక్షే తత్రోపోష్య యథవిధి।

ద్వాదశ్యాముదయాత్పూర్వం దేవమాస్థానమణ్డపే ।।

(1)సంస్థాప్?య కేశికం గానం గానవిద్భిశ్చ కారయేత్।

ద్వాదశ్యాం స్నాపయేత్పశ్చాత్సమభ్యర్చ్య యథావిధి (1.) నృత్తం గేయఞ్చ వాద్యఞ్చ గానవిద్భశ్చ కారయేత్ ఆ ।।

హవిర్నివేదయేద్గౌల్యం పానీయాది నివేదయేత్।

జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య ప్రణమేద్దణ్డవద్భువి ।।

అనన్తం తత్ఫలం విద్ధి సాయుజ్యం లోకమాప్నుయాత్।)

అధ్యయనోత్సవ:

సార్గశీర్షాఖ్యమాసే తు పూర్వపక్షే విశేషత: ।। 18.32 ।।
ఏకాదశ్యామథాఽరభ్య వేదపారాయణం చరేత్।
ప్రాతస్సన్ధ్యావసానే తు దేవమాస్థానమణ్డపే ।। 18.33 ।।
సంస్థాపయ చతురో వేదాన్ క్రమేణాధ్యాపయేత్సదా।
పూజయేద్దేవదేవం తం సప్తవింశతివిగ్రహై: ।। 18.34 ।।
సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం కారయిత్వా ప్రదక్షిణమ్।
స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య జీవస్థానే నివేశయేత్ ।। 18.35 ।।
పక్షం త్రయోదశాహం వా ద్వాదశాహం సమాచరేత్।
పురాణానీతిహాసాంశ్చ దేవస్య విజయోత్కటా: ।। 18.36 ।।
కథాం వా శ్రావయేన్నిత్యం దేవదేవస్య సన్నిధౌ।
తత్రైవ మాసి ద్వాదశ్యాం ప్రాతస్స్నాత్వా యథావిధి ।। 18.37 ।।
మృణ్మయాని చ భాణ్డాని పురాణాని పరిత్యజేత్।
యథార్హ శోధయేదన్యా 'నామా వా' జేతి మన్త్రత: ।। 18.38 ।।
మృష్టసిక్తోపలేపాద్యైశ్శోధయిత్వా తథాఽఽలయమ్।
ఔత్సవాదీని బేరాణి సర్వాణ్యేవ యథావిధి ।। 18.39 ।।
సంస్నాప్య గన్ధతోయేన శుద్ధస్నానోక్తమార్గత:।
స్నాపయేత్స్నాపనం బేరం కలశైశ్చ యథావిధి ।। 18.40 ।।
చతుర్దిశం చతుర్హస్తం గోమయేనోపలిప్య చ।
వ్రీహిభి: కారయేత్పద్మం సాష్టపత్రం సకర్ణికమ్ ।। 18.41 ।।
తత్పద్మసంస్థితాన్దేవాన్ పూర్వవత్సమ్యగర్చయేత్।
తస్మిన్ దేవం ప్రతిష్ఠాప్య విష్టరే సోత్తరచ్ఛదే ।। 18.42 ।।

ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య పాయమాన్నం నివేదయేత్।
పాద్యమాచమనం 'దత్వా ముఖవాసం నివేదయేత్ ।। 18.43 ।।
పుష్పయోగోక్తమన్త్రైస్తు దద్యాత్పుష్పాఞ్జలీన్ బహూన్।
ధామప్రదక్షిణాన్తే తు జీవస్థానే నివేశయేత్ ।। 18.44 ।।
సంవత్సరార్చనే న్యూనం నిత్యే నైమిత్తికేఽపి యత్।
తత్సర్వ పరిపూర్ణ స్యాత్ ద్వాదశ్యాం పూజయాఽనయా ।। 18.45 ।।
ఆప్నుయాద్యజమానోఽపి తద్విష్ణో: పరమం పదమ్।
సంవత్సరార్చనాదోషప్రాయశ్చిత్తార్థమేవ తత్ ।। 18.46 ।।
శ్రవణద్వాదశీవిశేష:

శ్రవణద్వాదశీయోగే మాసి భాద్రపదే తథా।
పవిత్రారోపణం విష్ణో: కారయేదితి కేచన ।। 18.47 ।।
తస్మాతృసర్వప్రయత్నేన పవిత్రారోపణం చరేత్।
గవ్యేన పయసా తైష్యే నిత్యం సంస్నాపయే?ద్ధరిమ్ ।। 18.48 ।।
రాఘవస్యార్చనమ్

ద్వాదశీ పూర్వపక్షే తు మాఘమాసే పునర్వసూ।
జయా తస్యాముపోష్యైవ రామం వా విష్ణుమేవ వా ।। 18.49 ।।
గ్రామం ప్రదక్షిణం నీత్వా స్నాపయిత్వా నివేదయేత్।
తితపద్మవిధి:

తజయాస్మిన్మాసే సితే పక్షే పఞ్చమీ వియాజహ్వయా ।। 18.50 ।।
తిలపద్మవిధిం కృత్వా దానం కుర్యాత్తు తత్ర వై।
పూర్వరాత్రౌ తు దేవేశమర్చయిత్వా యథాక్రమమ్ ।। 18.51 ।।

హవీంష్యపి నివేద్యైవ బద్ధ్వా ప్రతిసరం పున:।
పూర్వవచ్ఛాయయేద్దేవం రాత్రిశేషం నయేద్బుధ: ।। 18.52 ।।
ప్రభాతే దేవముత్థాప్య కలశై: స్నాపయేత్పున:।
సంస్థాప్య మణ్డపే దేవం ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ ।। 18.53 ।।
వికీర్య ప్రముఖే ధాన్యం ద్విహస్తాయతవిస్తృతే।
నవబస్త్రే సమాకీర్య కృష్ణాజినసమన్వితే ।। 18.54 ।।
తిలభారం తదర్ధం వా తదూర్ధ్వేర మణ్డలాకృతి।
వికీర్యాత్ర లిఖేత్పద్మం సాష్టపత్రం సకర్ణికమ్ ।। 18.55 ।।
సువర్ణపద్మం కృత్వా తు తిలపద్మోపరి న్యసేత్।
ఆఢకైశ్శాలిధాన్యైశ్చ పూర్ణపాత్రాణి షోడశ ।। 18.56 ।।
ఐన్ద్రాది చ తథైశాన్త సశాలి పరితో న్యసేత్।
ఆఢకం తైలమాహత్య తదర్ధ వా ఘృత తథా ।। 18.57 ।।
తత్సమం దధి సఙ్గృహ్య పాత్రేషు చ పృథక్పృథక్।
దక్షిణే సన్న్యసేత్తైలముత్తరే తు ఘృతం న్యసేత్ ।। 18.58 ।।
పశ్చిమే దధి సన్న్యస్య దేవదేవం ప్రణమ్య చ।
ఆత్మసూక్తం జపిత్వా తు పూజయిత్వాఽష్టవిగ్రహై: ।। 18.59 ।।
ప్రణమ్య దేవమావాహ్య పద్మమధ్యే తు పూర్వవత్।
ప్రాగాది పురుషాద్యేశ్చ తథైకాదశవిగ్రహై: ।। 18.60 ।।
ఐన్ద్రాద్యైశాన్తమావాహ్య దిగ్దేవానర్చయేత్తత:।
'అతో దేవా' దిసంయుక్తం విష్ణుసూక్తం జపేత్పున: ।। 18.61 ।।
బిమ్బే దేవం సమారోప్య చాన్యానుద్వాసయేత్క్రమాత్।
యజమానోఽథ తత్కాలే దద్యాదచార్యదక్షిణామ్ ।। 18.62 ।।
విష్ణుభక్తియుతం దాన్తం దయాద్యాత్మగుణైర్యుతమ్।
నిత్యస్వాధ్యాయసంయుక్తం సర్వావయవసంయుతమ్ ।। 18.63 ।।

విప్రమాహూయ తత్కాలే ధ్యాత్వా తం దేవమావ్యయమ్।
తిలపద్మం దదేత్తస్మై దేవదేవస్య సన్నిధౌ ।। 18.64 ।।
మహాహవి: ప్రభూతం వా యథాశక్తి నివేదయేత్।
పరీత్య మన్దిరం పశ్చాత్ జీవస్థానే నివేశయేత్ ।। 18.65 ।।
యజ్ఞాధికారే సంప్రోక్తం తద్విధానం సువిస్తృతమ్।
ధూపదానవిశేష:

ధూపదానం తు తన్మాసి దేవదేవస్య శస్యతే ।। 18.66 ।।
ఫాల్గునమాసార్చనమ్

ఫాల్గునోత్తరుల్గున్యో: శ్రియా సార్ధ జనార్దనమ్।
స్నాపయిత్వోత్సవం కృత్వా సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 18.67 ।।
అథవా శుద్ధతోయైశ్చ స్నాపయిత్వా నివేదయేత్।
తద్దినే శ్రియమభ్యర్చ్య శ్రీకామ: శ్రియమాప్నుయాత్ ।। 18.68 ।।
దేవస్య ఫాల్గునే మాసే గన్ధదానం విశిష్యతే।
చైత్రే దమనోత్సవ:

పౌర్ణమాస్యా తథా చైత్ర్యాం కుర్యాద్ధమనకోత్సవమ్ ।। 18.69 ।।
పూర్వాస్మిన్నేవ దివసే అలఙ్కృత్యాలయం శుభమ్।
మాలా దమనకస్యైవ వివిధా: కారయేచ్చుభా: ।। 18.70 ।।
రాత్రిపూజావసానే తు దేవమాస్థానమణ్డపే।
సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ బద్ధ్వా ప్రతిసరామపి ।। 18.71 ।।
త్రిలోకమణ్డలం హృద్యం దేవాగ్రే పరికల్పయేత్।
మాతా దమనకస్యైవ మేరుమూర్ధని విన్యసేత్ ।। 18.72 ।।

అష్టౌ కులాచలాగ్రేషు గన్ధోదకఘటాన్ న్యసేత్।
తద్బహిష్షోడశపదే దిక్షు ద్వారం విసృజ్య చ ।। 18.73 ।।
పఞ్చగవ్యాదిద్రవ్యాణి న్యసేచ్ఛేషపదేషు చ।
తస్యాగ్రే పౌణ్డరీకాగ్నికుణ్డం కృత్వా యథావిధి ।। 18.74 ।।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా దేవేశం శాయయేత్పున:।
ద్రవ్యాధిదేవానభ్యర్చ్య వసన్తం కామమర్చయేత్ ।। 18.75 ।।
వైష్ణవ విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ।
శ్రీభూమిసూక్తమన్త్రాంశ్చ యద్దేవాదీస్తథైవ చ ।। 18.76 ।।
జయాదీన్ పరిషద్దేవమూర్తిమన్త్రానథాపి వా

ఏవం హుత్వా నిశాం నీత్వా ప్రాతస్స్నాత్వా యథావిధి ।। 18.77 ।।
సంస్నాప్య కలశైర్దేవం గన్ధోదకఘటైరపి।
వస్త్రాద్యైరప్యలఙ్కృత్య ముహూర్తే తు శుభోదయే ।। 18.78 ।।
అధివాసితమాలాస్తాస్సమాదాయ సమాహిత:।
దేవస్య విష్ణుసూక్తేన దద్యాంద్భక్తిసమన్విత: ।। 18.79 ।।
సర్వేషామపి బేరాణాం తథా పరిషదామపి।
మాలా దమనకస్యైవ దద్యాత్తన్మన్త్రమూర్తిభి: ।। 18.80 ।।
గ్రామం ప్రదక్షిణం కుర్యాత్ సర్వాలఙ్కారసంయుతమం।
నీత్వాఽఽలయం తతో దేవం సంస్థాప్యాస్?థానమణ్డపే ।। 18.81 ।।
సంస్నాప్య గన్ధతోయేన సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।
అన్తహోమావసానేఽగ్నిర్నిత్యకుణ్డే ప్రణీయతామ్ ।। 18.82 ।।
వసన్తోత్సవ:

పుష్పదానం ప్రశస్తం స్యాదస్మిన్మాసే తు శార్ఙ్గిణ:।

తద్దినఞ్చ సమారభ్య జ్యేష్ఠే మూలావసానకమ్ ।। 18.83 ।।
తత్తత్కాలోద్భవైర్ద్రవ్యైర్వసన్తోత్సవమాచరేత్।
దేవం మధ్యాహ్నపూజాన్తే సంస్థాప్యాఽస్థానమణ్డపే ।। 18.84 ।।
సంస్నాప్య గన్ధతోయేన వస్త్రం పరిమితం లఘు।
సమాచ్ఛాద్య సమభ్యర్చ్య పుష్పైస్తత్కాలసమ్భవై: ।। 18.85 ।।
నివేద్య పాయసాదీని కృత్వా ధామప్రదక్షిణమ్।
పక్వాపి కదలీచూతపనసానాం ఫలాని చ ।। 18.86 ।।
అపూపాదీని భక్ష్యాణి నారికేలఫలామ్బు చ।
నివేద్యాఽచమనం దత్వా ముఖవాసాం నివేదయేత్ ।। 18.87 ।।
అర్చాపీఠే తు దేవేశం మన్త్రవత్థాపయేద్బుధ:।
జ్యేష్ఠే మూలాది వర్షాన్తం నిత్యమేవం సమాచరేత్ ।। 18.88 ।।
వైశాఖోత్సవ:

వైశాఖే పౌర్ణమాస్యాన్తు స్నపనాదీని పూర్వవత్।
కృత్వా తు పూర్వవద్దేవం సంస్థాప్యాఽస్థానమణ్డపే ।। 18.89 ।।
ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య సప్తవింశతివిగ్రహై:।
పాయసాదినివేద్యఞ్చ ప్రభూతఞ్చ నివేదయేత్ ।। 18.90 ।।
మరీచిజీరకగుడైర్నారికేలరసేన చ।
సంస్కృతం భూరి సర్పిశ్చ దద్యాచ్చూతులం బహు ।। 18.91 ।।
పానీయాచమనాన్తే తు ముఖవాస నివేదయేత్।
ఆలయం పరిత: కృత్వా దేవదేవస్య చోత్సవమ్ ।। 18.92 ।।
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య నిత్యపూజాం సమాచరేత్।
అస్మిన్ పానీయదానన్తు ప్రశస్తమభిధీయతే ।। 18.93 ।।
జ్యేష్ఠోత్సవ:

జ్యేష్ఠమాసే తు మూలాయాం వస్త్రదానం హరే: స్మృతమ్।
తన్మాసే పౌర్ణమాస్యాన్తు గన్ధోదైరభిషిచ్య చ ।। 18.94 ।।
నవవస్త్రైరలఙ్కృత్య సమభ్యచ్చర్య నివేదయేత్।
ఆషాఢోత్సవ:

ఆషాఢే పౌర్ణమాస్యాన్తు కుర్యాదేకాహికోత్సవమ్ ।। 18.95 ।।
స్నాపయిత్వా సమభ్యర్చ్య హ్యర్వీష్యపి నివేదయేత్।
అర్ఘ్యదానం ప్రశస్తం స్యాద్దేవస్యాషాఢమాసి వై ।। 18.96 ।।
శ్రావణోతసవ:

శ్రావణే శ్రవణర్క్షే తు దేవదేవస్య యత్నత:।
ఉత్సవస్నపనాదీని పూర్వవత్కారయేద్బుధ: ।। 18.97 ।।
శ్రావణే మాసి తస్మింశ్చ కృష్ణపక్షే విశేషత:।
అష్టమీ రోహిణీయుక్తా జయన్తీ రహితాఽథవా ।। 18.98 ।।
తత్ర చన్ద్రోదయే విష్ణుం కృష్ణవిగ్రహమర్చయేత్।
విష్ణుం చతుర్భుజం వాఽథ తథా స్నాప్య వారిభి: ।। 18.99 ।।
నివేద్య ప్రచురం క్షీరం హవిస్సమ్యఙ్నివేద్య చ।
బద్ధ్వా ప్రతిసరం తద్వచ్ఛాయయేత్పురుషోత్తమమ్ ।। 18.100 ।।
అహోరాత్రముపోష్యైవ ప్రాతస్స్నాత్వా యథావిధి।
ఉత్సవోక్తప్రకారేణ దేవస్యోత్సవమాచరేత్ ।। 18.101 ।।
సంస్నాప్య కలశైర్విష్ణుమాస్థానే స్థాపయేద్బుధ:।
సమభ్యర్చ్య హవిర్దద్యాత్పాయసం గౌల్యమేవ వా ।। 18.102 ।।
అర్పయేన్ముఖవాసాన్తే జీవస్థానే నివేశయేత్।

(పారణన్తు తత: కుర్యాత్ స వై సాయుజ్యమాప్నుయాత్) ।। 18.103 ।।

సర్వాన్కామానవాప్నోతి సర్వదానఫలం లభేత్।

ఏవం య: కురుతే భక్త్యా విష్ణుపూజాఞ్చ తద్దినే ।। 18.104 ।।

సప్?తజన్మకృతం పాపం తత్క్షణాదేవ నశ్యతి।

అతస్సర్వప్రయత్నేన జయన్త్యాముత్సవం చరేత్ ।। 18.105 ।।

ధూపదానం ప్రశస్తం స్యాచ్ఛ్రావణే మాసి శార్ఙ్గిణ:।

యో నిత్యం పరయా భక్త్యా ధూపదానం సమాచరేత్ ।। 18.106 ।।

సోఽపి సంవత్సరం ధూఫలమేతి న సంశయ:।

భాద్రపదోత్సవ:

శ్రవణద్వాదశీయోగే మాసి భాద్రపదే తథా ।। 18.107 ।।

సంవత్సరార్చనాదోషశాన్త్యర్థం కేశవస్య చ।

రాజరాష్ట్రాభివృద్ధ్యర్థం సర్వమఙ్గలకారణమ్ ।। 18.108 ।।

సర్వదోషోపశమనం ప్రోక్తం యద్బ్రహ్మణా పురా।

పవిత్రారోపణం కుర్యాత్సర్వదోషోపశాన్తయే ।। 18.109 ।।

ఉత్సవోక్తప్రకారేణ కుర్యాత్తచ్ఛ్రవణే బుధ:।

అస్మిన్మాసే హవిర్దానం ప్రశస్తం కేశవస్య తు ।। 18.110 ।।

మాసేఽస్మిన్నారభేత్రైవ శ్రావణం వ్రతముత్తమమ్।

మార్గశీర్షం సమారభ్య కుర్యాదేకాదశీవ్రతమ్ ।। 18.111 ।।

ఏకభుక్తస్తు పూర్వేఽహ్ని ప్రాతస్స్నాత్వా యథావిధి।

యుగ్మప్రదక్షిణం కుర్యాద్దేవదేవం ప్రణమ్య చ ।। 18.112 ।।

కేశవాదీని నామాని జపేదేకాగ్రమానస:।

మార్గశీర్షం సమారభ్య క్రమాన్మాసేషు వై పున: ।। 18.113 ।।

అథవా పౌరుషం సూక్తముపోష్య వ్రతమాచరేత్।

ప్రాతస్సంస్నాప్య దేవేశం సమభ్యర్చ్య నివేద్య చ ।। 18.114 ।।
దానం కృత్వా ద్విజేన్ద్రేభ్య: పారణం పునరాచరేత్।
తతస్సర్వేషు మాసేషు క్షుతప్రస్ఖలనాదిషు ।। 18.115 ।।
జపేత్తన్మాసనామ్నైవ దేవేశం మనసా స్మరన్।
విష్ణ్వాదిపఞ్చమూర్త్యన్తై: స్నపనఞ్చార్చనాదికమ్ ।। 18.116 ।।
కుర్యాత్తన్మాసనామ్నైవ బ్రాహ్మణేభ్యస్తథైవ చ।
ఏవం వర్షే తు సమ్పూర్ణే మాసి భాద్రపదే తథా ।। 18.117 ।।
శ్రవణే స్నాపయేద్దేవచ శతాష్టకలశైరపి।
మహాహవి: ప్రభుతం వా సంయుక్తం పాయసాదిభి: ।। 18.118 ।।
నివేద్య ముఖవాసాన్తే దద్యాత్పుష్పాఞ్జలీన్ బహూన్।
కృత్వాఽన్నదానం విప్రేభ్య: పారణం పూర్వవచ్చరేత్ ।। 18.119 ।।
ఏకాదశీవ్రతం కుర్వన్ సమ్పూర్ణే వత్సరే తథా।
ద్వాదశ్యాం మార్గశీర్షే తు స్నపనాదీని కారయేత్ ।। 18.120 ।।
ఏవం య: కురుతే భక్త్యా మహాపాపైర్విముచ్యతే

అన్తే విమానమారుహ్య విష్ణో: పదమవాప్నుయాత్ ।। 18.121 ।।
మార్గశీర్షశ్చ మాసోఽయం మాసానాం శ్రేష్ఠ ఈరిత:।
ద్వాదశీ శ్రవణం తస్మిన్నమావాస్యా తథైవ చ ।। 18.122 ।।
ఉపవాసవ్రతం కుర్యాత్తస్మిన్నాన్యత్సమాచరేత్।
అశ్వయుజార్చనమ్

శ్రవణఞ్చాశ్వయుజ్మాసి సర్వపాపహరం వరమ్ ।। 18.123 ।।
మత్స్యకూర్మవరాహాణామావిర్భావదినం స్మృతమ్।
ఉత్సవస్నపనాదీని కుర్యాత్తత్రాపి శార్ఙ్గిణ: ।। 18.124 ।।

ముఖవాసం హరేర్దద్యాత్ మాసేఽస్మిన్నిత్యమేవ చ।
సర్వేష్వపి చ మాసేషు మాసర్క్షేష్వధికార్చనమ్ ।। 18.125 ।।
(ఉత్సవ స్నపనైర్యుక్తం విధియుక్తం సమాచరేత్)

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సహితాయాం క్రియాధికారే పుణ్యర్క్షపూజన ఆగ్రయణ

విష్వ్కవిధాన సర్వమాసార్చనవిధిర్నామ అష్టాదశోఽధ్యాయః।

ఓం

ఏకోనవింశోఽధ్యాయః।

విశేషార్చనమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి విశేషారాధనం హరేః।
శాన్తికం పౌష్టికం కామ్యమితి భిన్నం త్రిధాఽర్చనమ్ ।। 19.1 ।।
వ్యాధిదుర్భిక్షదుస్స్వప్నదుర్నిమిత్తప్రశాన్తయే।

శత్రుపీడోపశాన్త్యర్థం తథాఽవగ్రహశాన్తయే ।। 19.2 ।।

అన్యదోషోపశాన్త్యర్థ శాన్తికం సముదాహృతమ్।

ధనధాన్యాదివృద్ధ్యర్థం కృతం పౌష్టికముచ్యతే ।। 19.3 ।।

యత్కిఞ్చిదభికాంక్ష్యార్థ(1) కృతం కామ్యముదాహృతమ్।

పూర్వాహ్ణే శాన్తికం కుర్యాన్మధ్యాహ్నే పౌష్టికం తథా (1.) అభిలక్ష్యార్థం. ఆ. ।। 19.4 ।।

కామ్యం స్యాదపరోహ్ణే తు న కుర్యాన్నిశి కిఞ్చన।

పూర్వోక్తేన ప్రకారేణ కారయిత్వాఽఙ్కురార్పణమ్ ।। 19.5 ।।

అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వ ద్రవ్యాణ్యపి సమాహరేత్।

మణ్డపం వా ప్రపాం వాఽపి కూటం వాఽపి యథోచితమ ।। 19.6 ।।

కారయేత్తత్ర దేశే తు స్నపనాలయచోదితే।

పూర్వరాత్రే తు దేవేశం సమభ్యర్చ్య యథావిధి ।। 19.7 ।।

బద్ధ్వా ప్రతిసరం తద్వచ్ఛాయయిత్వా తత: పరమ్।

శ్వభ్రస్య పరిత: పఙక్తిం కల్పయేత్స్నపనోక్తవత్ ।। 19.8 ।।

(2)ద్రవ్యాణి చ మృదాద్యాని తత్ర సన్న్యస్య పూర్వవత్।

(దేవాగ్రే దక్షిణే వాఽపి పౌణ్డరీకం ప్రకల్పయేత్) (2.) ద్రవ్యాణ్యపి చ ధాన్యాని. ఆ.

।। 19.9 ।।

దేవం శ్వభ్రే ప్రతిష్ఠాప్య స్నాపయిత్వాఽథ పూర్వవత్)

మథితం లౌకికం వాఽగ్నిం కుణ్డే చాఽధాయ పూర్వవత్ ।। 19.10 ।।

ఆఘారాన్తే సుహోతవ్యం మూలమన్త్రద్వయేన వై।

ఆజ్యాశ్వత్థసమిద్దూర్వాచరుభిశ్చ పృథక్పృథక్ ।। 19.11 ।।

ప్రత్యేకమయుతం ప్రోక్తముత్తమం మునిసత్తమా:।

అష్టోత్తరసహస్రన్తు మధ్యమం పరికీర్తితమ్ ।। 19.12 ।।

అష్టోత్తరశతం న్యూనమేవం త్రివిధమీరితమ్।

జాజ్వల్యమానమకుటం (1)దీప్యమానవిభూషణమ్ (1.) దివ్యాభరణభూషితమ్ ఆ. ।। 19.13 ।।

శ్యామామ్బరధరం (2)దేవం తప్తహాటకసన్నిభమ్।

రక్తాస్యపాణిపాదాక్షం ప్రణవాత్మకమవ్యయమ్ (2.) సౌమ్యం ఆ. ।। 19.94 ।।

శఙ్ఖచక్రధరం దేవం పరాత్పరతరం విభుమ్।

ఇత్యేవం మనసా ధ్యాత్వా హోమకర్మ సమాచరేత్ ।। 19.95 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ।

బ్రాహ్మం రౌద్రం జయార్థీశ్చ జుహుయాత్సర్పిషా సకృత్ ।। 19.16 ।।

అష్టోత్తరశతం హుత్వా శ్రీసూకృతేనాపి పౌష్టికే।

ద్వాత్రింశత్ప్రస్థసమ్పూర్ణ నవం కుమ్భం ప్రగృహ్య చ ।। 19.17 ।।

తన్తునా పరివేష్ట్యాద్భి: పూరయిత్వా యవాన్తరమ్।

(3)సౌవర్ణం విష్ణురుపఞ్చ శ్రీభుమ్యోశ్చ పృథక్పృథక్ (3.) ఏతదారభ్య సార్ధైకోనవింశశ్లోకపర్యన్తో భాగ: ఇత్థం పఠ్యతే. ఖ. కోశే 'సూక్ష్మవస్త్రద్వయేనైవ వేష్టయిత్వా తు పూర్వవత్। గన్ధపుష్పాక్షతైర్యుక్తం రక్తచూత (కూర్చ) సమన్వితమ్। అశ్వత్థప్లక్షయోశ్చైవ అపామార్గస్య పల్లవై:। కుమ్భోదకే ప్రతిష్ఠాప్య పూర్వవత్సుసమాహిత:। వారుణం మణ్డలం ధ్యాత్వా వకారం బీజసంయుతమ్' ఇతి ।। 19.18 ।।

సన్న్యసేద్విష్ణుగాయత్ర్యా ప్రత్యేకఞ్చాష్టనిష్కత:।

తాని వ్ద్యఙ్గులమాత్రాణి మఙ్గలాన్యాయుధాని చ ।। 19.19 ।।

నిక్షిపేత్పూర్వచద్ధీమాన్ రత్నాని న్వ విశేషత:।

క్షౌమాభ్యామథ పట్టాభ్యాం సూక్ష్మవస్త్రద్వయేన వా ।। 19.20 ।।

కుమ్భస్య కణ్ఠమావేష్ట్య పుష్పమాలాపరిష్కృతమ్।

అశ్వత్థపల్లవం కూర్చం న్యసేద్దూర్వాఙ్కురాణ్యపి ।। 19.21 ।।

ప్రణవేన సమావేష్ట్య మూలమన్త్రం ద్వయం జపేత్।

అష్టోత్తరసహస్రన్తు దేవేశం మనసా స్మరన్ ।। 19.22 ।।

'నమో వాచే' సముచ్చార్య 'శన్నో వాత' ఇతీర్య చ।

దశకృత్వోఽభిమన్త్ర్యైవ నిత్యమేవం సమాచరేత్ ।। 19.23 ।।

ఆస్థానమణ్డపే దేవం స్థాపయేత్పద్మమణ్డలే।

సమభ్యర్చ్య హవిర్విష్యత్ర పాయసాని నివేదయేత్ ।। 19.24 ।।

పానీయాచమనం దత్వా పశ్చాత్తామ్బూలమేవ చ।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 19.25 ।।

నారాయణానువాకఞ్చ సూక్తమేకాక్షరాదికమ్।

సఞ్జపన్విష్ణుగాయత్రీం 'నమో బ్రహ్మణ' ఇత్యాపి ।। 19.26 ।।

ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాఞ్చ దత్వా పుష్పాఞ్జలిం బహు।

దణ్డాఙ్గేన నమస్కృత్య 'క్షమస్వే' త్యనుమాన్య చ ।। 19.27 ।।

అర్చాపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య నిత్యపూజాం సమాచరేత్।

ఏవం మాసం త్రిసప్తాహం పక్షం వాఽథ త్రయోదశ ।। 19.28 ।।

ఏకాదశదినం వాఽపి నవాహం వా తథైవ చ।

సప్తాహం వాఽథ పఞ్చాహం త్రిదినం వా యథావిధి ।। 19.29 ।।

స్నపనఞ్చార్చనం హోమం తథా కుమ్భాభిమర్శనమ్।

ఉత్తమం కుమ్భహోమాభ్యాం తథా కుమ్భేన మధ్యమమ్ ।। 19.30 ।।

నిత్యమేవం ప్రకుర్వీత సమాప్తదివసోత్సవమ్।

యజమానం తథాఽఽచార్యో దేవదేవస్య సన్నిధౌ ।। 19.31 ।।

స్నాపయేత్కుమ్భతోయేన ప్రోక్షయేద్వా సహస్రశః।

మాసి మాసి స్వజన్మర్క్షే కుర్యా?దేవం యథావిధి ।। 19.32 ।।

ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యమచలాం శ్రియమాప్నుయాత్।

ఏవం యః కారయేద్భక్త్యా దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః ।। 19.33 ।।

వ్యాధయస్తస్య నశ్యన్తి గ్రహపీడాద్యుపద్రవాః।

దుర్నిమిత్తాని దుఃస్వప్నచోరశత్రుభయాదయః ।। 19.34 ।।

ఉపద్రవాస్తథా చాన్యే ప్రణస్యన్తి న సంశయః।

ధర్మార్థకామమోక్షాశ్చ సిద్ధ్యన్త్యేవం కృతే సతి ।। 19.35 ।।
పౌష్టికే చైవ కామ్యే చ నైవ కుమ్భాభిమర్శనమ్।
ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేదయుగ్మదినఙ్ఖ్యయా ।। 19.36 ।।
శుద్ధతోయాభిషేకఞ్చ పూజనఞ్చ నిదేదనమ్।
నిత్యాగ్నికుణ్డే హోమఞ్చ కుర్యాదితి చ కేచన ।। 19.37 ।।
నిత్యాగ్ని హోమే విచ్ఛిన్నే పౌణ్డరీకే తు శాన్తికే।
కామ్యే చ పౌష్టికే చైవ లౌకికాగ్నౌ సమాచరేత్ ।। 19.38 ।।
భక్తబిమ్బస్థాపనమ్

(అత: పరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానా స్థాపనావిధిమ్।
జటినం శిఖినం వాऽపి బ్రాహ్మణం పరికల్పయేత్ ।।
ప్రాఞ్జలిం భావనాయుక్తం నాసాన్తాహితలోచనమ్।
క్షత్రియం మకుటోపేతం వైశ్యముద్వృద్ధకున్తలమ్ ।।
కుర్యాదత్రానులోమాదీన్ రోమచూడాసమన్వితాన్।
అథవా ముణ్డితాన్వాపి భవద్ధ్యానతత్పరాన్ ।।
యదాకారేణ దేవేశం పశ్యంత స్తే తదాకృతీన్।
అష్టతాలోక్తమానేన ద్విజాతీన్ పరికల్పేృత్ ।।
మధ్యమేనైవ శూద్రాదీన్ కారయేత్తు యథావిధి।
భక్తానాం ధ్రువబేరస్య కౌతుకస్య తథైవ చ ।।
ప్రమాణం పూర్వమేవోక్తం ధ్రువబేరవశాత్తథా।
కృత్వైవ భక్త్యా బిమ్బన్తు ప్రతిష్ఠామాచరేత్పున: ।।
ఔపాసంనాగ్నికుణ్డఞ్చ శయ్యావేదిం తదగ్రత:।
అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వ అక్ష్యున్మేషాదికా: క్రియా: ।।
తత్తన్నామ్నా ప్రకుర్వీత పూర్వరాత్రౌ విశేషత:।

కుమ్భం సంసాధ్య విధినా సమావాహ్య తు తజ్జలే ॥
సంస్నాప్య సప్తకలశైర్వేదిమారోప్య పూర్వవత్।
బద్ధ్వా ప్రతిసరం పశ్చాచ్చాయయేదప్రమాదత: ॥
హౌత్రం ప్రశంస్య విధినా ప్రణిధావుత్తరే తథా।
తస్య నామ్నా సమావహ్య నిరుప్యాజ్యాఽహుతీర్యజేత్ ॥
విష్వక్సేనస్య మన్త్రాభ్యాం శతమష్టోత్తరం యజేత్।
తస్య నామ సముచ్చార్య విష్ణుభక్తవిశేషణమ్ ॥
చతుర్థ్యన్తం తథాఽఽజ్యేన శతమష్టోత్తరం యజేత్।
ప్రాత: స్నాత్వా విధానేన యాగశాలాం ప్రవిశ్య చ ॥
భక్తబిమ్బం సమాదాయ కుమ్భేన సహ సన్నయేత్।
తత్ర సంస్థాప్య తన్నామ్నా కుమ్భాదావాహనం చరేత్ ॥
తన్నామాద్యక్షరం తస్య బీజాక్షరముదాసహృతమ్।
సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥
కేవల కౌతుకం వాఽపి స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్ ॥
బ్రాహ్మణాదిప్రతిష్ఠాయాం తేషామగ్నిర్విధీయతే।
అన్యభక్తప్రతిష్ఠాయాం లౌకికాగ్నిర్విధీయతే ॥
శూద్రాదీనాం వినా హోమమితి కేచిద్వదన్తి వై।
ఉత్సవే దేవదేవేన సార్ధం బిమ్బం నయేద్బుధ: ॥
విష్ణ్వర్చనావశిష్టైస్తు ద్రవ్యైర్నిత్యం సమచర్యేత్।
బలిహోమావశిష్టం తత్ పాత్రశేషం హవిర్దదేత్ ॥
యేషాం సాయుజ్జయసిద్ధిస్తు తేషాం దేవవదర్చనమ్।
యేషాం సారుప్యసిద్ధిస్తు తేషామపి తథాఽర్చనమ్ ॥
యేషాం సామీప్యసాలోక్యే తేషాం శాన్తవదర్చనమ్।
అన్యేషాం కేవలం నామ్నాం పూజనం పరిభాషితమ్ ॥

దేవోపభుక్తమాల్యాని వస్త్రాణి చ దదేత్తథా।
ఏవం భక్తప్రతిష్ఠాం య: కారయేద్భక్తిసంయుత: ।।
సామీప్యం పదమాప్నోతి(1) దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణ:।
తద్వంశజానాం భవతి భక్తి: శార్ఙ్గిణి నిశ్చలా) (1.) దేవదేవస్య ఆ. ।।
ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సర్హితాయాం క్రియాధికారే

విశేషారాధన (భక్తప్రతిష్ఠా) విధిర్నామ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః।

ఓం

వింశోఽధ్యాయ:

భూపరీక్షాదిప్రాయశ్చిత్తమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి భూపరీక్షాదినిష్కృతిమ్।

ప్రాయో దోషసముత్పత్తి: (1)చిత్తిస్తస్య నిరాసనమ్ చిత్తమ్ 20.1 ।।
తస్య దోషస్య సన్ధానం ప్రాయశ్చిత్తమితీరితమ్।
తదేవ దినమారభ్య నవమే వాఽథ సప్తమే ।। 20.2 ।।
పఞ్చమేఽహని వా కుర్యాత్పూర్వమేవాఙ్కురార్పణామ్।
అఙ్కురార్పణహీనే

అఙ్కురార్పణహీనే తు భూపరీక్షాదికర్మణామ్ ।। 20.3 ।।
బ్రహ్మాదీనాన్తు షణ్ణాం వై మన్త్రేర్హుత్వా తు వైష్ణవై:।
పాలికాధిపతీనాఞ్చ జయాదీనాఞ్చ మూర్తిభి: ।। 20.4 ।।
కృత్వాఽఙ్కురార్పణం పశ్చాత్తత్కర్మ సమాచరేత్।
పాలికానామభావే తు శరావాన్వా సమాహరేత్ ।। 20.5 ।।
దర్భైర్ధర్గోపయుక్తాన్వా గృహ్ణీయాదితి కేచన।
విశేషార్చనహీనే తు ద్విగుణఞ్చ సమర్చయేత్ ।। 20.6 ।।
అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య హవిమ్సమ్యఙ్నివేదయేత్।
విశేషార్చనమిత్యుక్తే సర్వత్ర ద్విజసత్తమా: ।। 20.7 ।।
విశేషేణార్చనం కుర్యాత్కౌతుకే చాఙ్కురార్పణే।
అన్యాలయాఙ్గబిమ్బానాముత్సవాద్యఙ్కురార్పణే ।। 20.8 ।।
విశేషతోఽర్చనం యత్తత్బేర ఏవ సమాచరేత్।
ప్రమాణహీనాయాం పఙ్క్త్యాం యజేత్పఙ్క్తిశమూర్తిభి: ।। 20.9 ।।
సప్తహస్తప్రమాణఞ్చేత్ స్థణ్డిలం కల్పయేత్పదమ్।
పఞ్చహస్తప్రమాణఞ్చేదుపపీదుపపీఠపదం నయేత్ ।। 20.10 ।।
పఙ్క్తిస్త్రిహస్తమానా చేత్కుర్యాన్నవపదం తథా।
సప్తసప్తపదే మధ్యే చైకం బ్రాహ్మముదాహృతమ్ ।। 20.11 ।।
పరితోఽష్టౌ జయాదీనాం తద్బహిష్షోడశే పదే।

కల్పయిత్వా తు తద్వాహ్యే చతుర్వింశతికే పదే ।। 20.12 ।।

దిక్షు ద్వారాణి చత్వారి శేషాదీనాం పదాష్టకమ్।

ద్వారాణాం పార్శ్వయోశ్శేషా: పాలికాస్థాపనాయ వై ।। 20.13 ।।

శేషఞ్చ వక్రతుణ్డఞ్చ ప్రాగ్ద్వారోభయపార్శ్వయో:।

వామదక్షిణయో: పూజ్యౌ చక్రవీశౌ తు దక్షిణే ।। 20.14 ।।

పఙ్త్కీశశఙ్ఖౌ వారుణ్యాం సోమశాన్తావుదగ్దిశి।

ఏవమేవ ప్రకుర్వీత సప్తసప్తపదే తథా ।। 20.15 ।।

పఞ్చపఞ్చపదే మధ్యే బ్రహ్మణశ్చైకముచ్యతే।

పరితోఽష్టౌ జయాదీనాం తద్వహిష్షోడశాంశకే ।। 20.16 ।।

దిక్షు ద్వారాణి చత్వారి శేషాదింస్తేషు పూజయేత్।

శేషవిఘ్నేశపఙ్క్త్యీశసోమాంస్తద్పవరపార్శ్వగాన్ ।। 20.17 ।।

ఈశానసోమయోర్మధ్యే విష్వక్సేనం సమర్చయేత్।

శిష్టాని పాలికాదీనాం స్థాపనాయ ప్రకల్పయేత్ ।। 20.18 ।।

మధ్యే నవపదే చైకం బ్రహ్మణ: పరికీర్తితమ్।

శేషాదీనాం జయాదీనాం పాలికానాం తథైవ చ ।। 20.19 ।।

తద్వహిశ్చ పదేష్వ్వష్టావేవాత్ర పాలికా:।

అఙ్కురార్పణమారభ్య తృతీయే పఞ్చమేఽథవా ।। 20.20 ।।

సప్తమే నవమే వాఽహ్ని తత్తత్కర్మ సమాచరేత్।

అతశ్చోర్ధ్వమయుగ్మేషు దినేష్వేవ యథావిధి ।। 20.21 ।।

మహాశాన్తిఞ్చ హుత్వా తు కృత్వా సద్యోఽఙ్కురార్పణమ్।

బ్రాహ్మణాన్పూజయిత్వా తు తత్తత్కర్మ సమాచరేత్ ।। 20.22 ।।

కర్మణాం సాధివాసానాం సద్యశ్చాఙ్కురార్పణమ్।

కారయేత్పూర్వరాత్రౌ తు పూర్వమేవాధివాసనమ్ ।। 20.23 ।।

కృత్వాఽక్షిమోచనం పశ్చాత్ జలాదిష్వధివాస్య చ।

వాస్తుహోమాదికం కర్మ పూర్వవత్సర్వమాచరేత్ ।। 20.24 ।।

దినద్వయేఽప్యలబ్ధే తు సద్యః కర్తృ త్వరాన్వితః।

కృత్వాఽఙ్కురార్పణం సద్యో నయనోన్మీలనాదికమ్ ।। 20.25 ।।

కృత్వా సద్యస్తదహ్న్యేవ స్థాపయేదితి కేచన।

భూపరీక్షాయామ్

భూపరీక్షామకృత్వా తు కృతం తత్కర్షణం యది ।। 20.26 ।।

భూసూక్తం భూమిదైవత్యం హుత్వా భూమిం పరీక్ష్య చ।

పునశ్చ కర్షణం కుర్యాదితి పూర్వజశాసనమ్ ।। 20.27 ।।

అకాలే భూపరీక్షాయాం తథైవ జుహుయాద్బుధః।

పరీక్షేత శుభే కాలే భూమిం పూర్వోక్తమార్గతః ।। 20.28 ।।

భూపరీక్షణకాలే తు దుర్నిమిత్తసముద్భవే।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 20.29 ।।

హుత్వా తు విష్ణుగయత్ర్యా సావిత్ర్యాఽష్టశతం యజేత్।

శాకునం స్వస్తిసూక్తఞ్చ దశకృత్వో జపేత్తథా ।। 20.30 ।।

కన్యాయా భోజనే హీనే దౌర్గ హుత్వా తు భోజయేత్।

కన్యాయా దీపవిచ్ఛేదే పతనే పఙ్కజస్య చ ।। 20.31 ।।

హుత్వా శ్రీసూక్తదైవత్యే పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్।

గృహ్ణీయాత్పఙ్కజాభావే కుముదం ధవలం (1)నవమ్ (1.) శుభం క. ।। 20.32 ।।

ఆరభేత క్రియాస్సర్వాస్సమభ్యర్చ్య వినాయకమ్।

వినాయకార్చనే హీనే తన్మన్త్రేణ శతం యజేత్ ।। 20.33 ।।

కర్షణే

కర్షణే చ కృతే కాలే క్రియాహీనే తథైవ చ।

విపర్యాసే చ సర్వత్ర భూసక్తం భూమిదైవతమ్ ll 20.34 ll

హుత్వా తత్రత్ప్రకుర్వీత తత్తన్మన్త్రం సముచ్చరన్l

ఉక్తవృక్షస్య చాలాభే హలాదీనాం యథాక్రమమ్ ll 20.35 ll

తద్వృక్షాధిపమభ్యర్చ్య శక్తితో దక్షిణాం దదేత్l

వైష్ణవం భూమిదైవత్యం యజేత్తత్ర విధానత: ll 20.36 ll

ఉక్తప్రమాణహీనేషు హలాదిషు తథైవ చl

ప్రాజాపత్యఞ్చ యామ్యఞ్చ రౌద్రం భౌతికసంయుతమ్ ll 20.37 ll

ఆదావన్తే చ జుహుయాద్వ్యాహృత్యన్తం సవైష్ణవమ్l

భేదే ఛేదే తథా తేషాం రజ్జుచ్ఛేదే తథైవ చ ll 20.38 ll

(1)వృషభాఙ్గవిహీనే చ పద్మాగ్నౌ వైష్ణవం యజేత్l

బ్రాహ్మఞ్చ వీశదైవత్యం ప్రాజాపత్యఞ్చ భౌతికమ్ (1.) వృషభావఙ్గహీనౌ చేత్ క.

ll 20.39 ll

ఆర్ఘానపి చ మన్త్రాశ్చ తద్దైవత్యసమన్వితమ్l

??కాపిలేన ఘృతేనైవ మహావ్యాహృతిభిర్యజేత్ ll 20.40 ll

దేవేశమర్చయయిత్వా తు రుప్యం దద్యాద్యథోదయమ్l

వ్రణయుక్తే తు తత్కాలే సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే ll 20.41 ll

మిన్ద్వాహుతీ చ విచ్ఛిన్నం హుత్వాఽచార్యాయ దీయతామ్l

నిష్కాధికసువర్ణన్తు దక్షిణాం దేవసన్నిధౌ ll 20.42 ll

సుప్తే మూఢే తథా భ్రాన్తే దుర్గమే పతితే వృషేl

రుదితే విష్ణుగాయత్ర్యా పద్మాగ్నౌ తు సహస్రకమ్ ll 20.43 ll

హుత్వా తు దక్షిణాం దద్యాత్ కేశదన్తనఖాదిషుl

కాపాలభస్మపాషాణతుషశల్యేషు సత్సు చ ll 20.44 ll

విసృజ్య తాని సర్వాణి ప్రోక్షణై: ప్రోక్షయేత్తథాl

పఞ్చగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య వాస్తుహోమం యజేత్పున: ।। 20.45 ।।

కర్షణే తు విహీనే తు హీనే బీజనివాపనే।

సద్య: కర్తుమశక్తో వా కాలక్షేపభయాత్తథా ।। 20.46 ।।

పద్మాగ్నౌ రాత్రిసూక్తఞ్చ విష్ణుసూక్తఞ్చ వైష్ణవమ్।

గోదానసూక్తం విచ్ఛిన్నం హుత్వా బీజం ప్రదాయ చ ।। 20.47 ।।

కర్షయిత్వా భువం పశ్చాత్ పలాలాని తృణాని చ।

వికీర్య భువి సర్వత్ర గోగణేభ్యో నివేదయేత్ ।। 20.48 ।।

ఉప్తేషు తేషు నష్టేషు (1)వన్ధ్యత్వాదప్రరోహిషు।

పూర్వోక్తనిష్కృతిం హుత్వా తృణాన్యాస్తీర్య తత్ర వై (1.) తం ధ్యాత్వాఽథ: క. ।। 20.49 ।।

గోగణేభ్యో నివేద్యైవ పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్।

ఏకందేశక్రియాహీనే కర్షణే బీజవాపనే ।। 20.50 ।।

తత్కర్మణాఞ్చ సర్వేషాం ప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమ్।

గృహీతామన్యదేవార్థ న గృహణీయాత్కదాచన ।। 20.51 ।।

అజ్ఞానాద్యది గృహణాతి వినశ్యతి న సంశయ:।

ప్రతిలోమసమీపేషు న కుర్యాద్విష్ణుమన్దిరమ్ ।। 20.52 ।।

చణ్డాలపక్కణాత్రోక్శాదర్వాజ్నైవ ప్రకల్పయేత్।

తథైవ పుల్కసావాసాత్తథా తక్షకకారుకాత్ (?) ।। 20.53 ।।

అనులోమనివాసేఽపి న కుర్యాది కేచన।

అనులోమనివాసేషు కుర్యాచ్చేత్త్రాన్త్రికేణ తు ।। 20.54 ।।

హీనే శాన్తార్చనే హుత్వా తద్దైవత్యం సహస్రకమ్।

వీశచక్రార్చనే హీనే తద్దైవత్యం తథా యజేత్ ।। 20.55 ।।

తిలసర్షపమిశ్రేణ చరుణా జుహుయాత్తథా।

తరుణాలయహీనే

తరుణాలయహీనే తు నిష్ఫలం సర్వముచ్యతే ॥ 20.56 ॥
పౌణ్డరీకే ఘృతాభ్యక్తై: జుహు యాచ్ఛ్వేతపఙ్కజై:।
క్రమేణ రాత్రిసూక్తఞ్చ పారమాత్మికమేవ చ ॥ 20.57 ॥
ఈఙ్కారాదీన్స్మరన్ దేవం వృషభం భక్తితో దదేత్।
బాలాలయేఽర్చనం కుర్వన్ పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ 20.58 ॥
తరుణాలయబేర?విచార:

అలాభే లోహబిమ్బానా లబ్ధం బిమ్బం సమాహరేత్।
అలాభే నానురూపం వా యాచితం వా సమాహరేత్ ॥ 20.59 ॥
యాచేత శ్రోత్రియాగారాల్లౌకికం వాఽన్యమన్దిరాత్।
ఆలయాఙ్గం న యాచేత కౌతుకాదిత్రయం బుధ: ॥ 20.60 ॥
యాచితం శ్రోత్రియాగారాదనురుప ధ్రువస్య చేత్।
తమేవం కౌతుకం తత్ర ప్రతిష్ఠాప్య సమర్చయేత్ ॥ 20.61 ॥
అన్యాలయాద్యర్చితం చేత్త్రిక్రియాన్తే పున: క్రమాత్।
పూర్వాఽలయం సమానీయ శాన్తిం హుత్వా సమర్చయేత్ ॥ 20.62 ॥
స్థాపితం నానురుపఞ్చేద్వైష్ణవం మన్త్రముచ్చరన్।
సహస్రకృత్వో హుత్వా తు కౌతుకం స్థాపయేచ్చుభమ్ ॥ 20.63 ॥
వాస్తుసవనపుణ్యాహీనే

వాస్తుహోమవిహీనే తు పాఞ్చభైతికవైష్ణవై।
మహావ్యాహృతిసంయుక్తం హుత్వా తత్పునరాచరేత్ ॥ 20.64 ॥
పుణ్యాహవాచనే హీనే విప్రాన్ శక్త్యైవ భోజయేత్।
బ్రహ్మపద్మావశే

బ్రహ్మపద్మావటే తస్మిన్కపాలాస్థ్యాదిదర్శనే ।। 20.65 ।।

వైష్ణవం భూమిదైవత్యం బ్రాహ్మమష్టోత్తరం శతమ్।

హుత్వాఽన్యత్రైవ తత్కుర్యాద్బ్రహ్మపద్మావటం పున: ।। 20.66 ।।

వైష్ణవం భూమిదైవత్యం ప్రాజాపత్యం యజేత్పున:।

భిన్నే తత్ర ఘటే స్రావే జనానాం భయసమ్భవే ।। 20.67 ।।

కలహే రుధిరస్రావే వైశ్వక్సేనం యజేత్క్రమాత్।

గారుడం వైష్ణావం బ్రాహ్మమైన్ద్రఞ్చైవ సమాహిత: ।। 20.68 ।।

రాత్రిసూక్తఞ్చ హుత్వా తు ప్రాజాపత్యసమన్వితమ్।

వామావర్తే వారుణఞ్చ వాయవ్యం భూమిదైవతమ్ ।। 20.69 ।।

సఙ్కులఞ్చేత్తదా వారి బ్రాహ్మం హుత్వా సవారుణమ్।

స్పన్దనే చలనే చైవ పాంసుచ్ఛన్నే తథైవ చ ।। 20.70 ।।

వారుణం వైష్వక్సేనఞ్చ జుహుయాత్తస్య శాన్తయే।

పద్మేఽధరోత్తరే తస్మిన్ పార్శ్వస్?థే పతితేఽపి చ ।। 20.71 ।।

స్పన్దనే పత్రకౌటిల్యే పరిమ్లానే చ భేదనే।

బ్రాహ్మం తద్దేవ హోమఞ్చ వారుణం భార్గవం యజేత్ ।। 20.72 ।।

విదిగ్గతే తథా పద్మే బ్రాహ్మమారుపమేవ చ।

శఙ్కస్థాపనే

శఙ్కస్థాపనహీనే చ పరిషద్ధోమమాచరేత్ ।। 20.73 ।।

శుద్ధప్రాచ్యాఽథవా కుర్యాద్దిక్పరిచ్ఛేదమత్వర:।

ఆరభ్య ముఖ్యమార్గన్తు తద్గౌణం కారయేద్యది

దత్వా చ దక్షిణాం దేవం సక్త్యాభ్యర్చ్య నివేద్య చ ।। 20.75 ।।

ఆరబ్ధనతు యథాపూర్వం తథైవ పునరాచరేత్।

ఆద్యేష్టకాయామ్ ఆద్యేష్టకామకృత్వా తు విమానం క్రియతే యది ।। 20.76 ।।

గ్రామస్య యజమానస్య రాష్ట్రస్య మహతీ విపత్।

తస్మాత్తదపహారాయ మహాశాన్తిం తథా యజేత్ ।। 20.77 ।।

ఆద్యేష్టకాఞ్చ సన్న్యస్య విమానం కారయేత్పునః।

ఆద్యేష్టకాక్రియాయాన్తు న్యూనాయాం మన్త్రపర్యయే ।। 20.78 ।।

ఇష్టకాగ్రే శిలాగ్రే చ విపర్యాసే తథైవ చ।

రత్నన్యాసవిహీనే చ సర్వదైవత్యపూర్వకమ్ ।। 20.79 ।।

వంష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పైరుషం సూక్తమేవ చ।

మిన్థాహుతీ మహీసూక్తం విచ్ఛిన్నం జుహుయాత్క్రమాత్ ।। 20.80 ।।

పూర్వోక్తేన విధానేన కారయేదితి శాసనమ్(1)।

విమానే ప్రస్తరే తస్మిన్నలఙ్కారే చ సర్వశః (1.) అత్ర 24. అధ్యాయ సమాప్తిః ఖ.

।। 20.81 ।।

హీనే చాఙ్కే విమానే చ ప్రతిఖణ్డవిపర్యయే।

శాన్తికాదివిమానే తు తలే త్వన్యోన్యసఙ్కరే ।। 20.82 ।।

ద్వారస్యాభ్యన్తరస్యాపి భిత్తేః హీనేఽధికే తథా।

న్యక్షాదీనాం చతుర్ణాఞ్చ శతకృత్వో యజేత్క్రమాత్ ।। 20.83 ।।

మధ్యే తు పౌణ్డరీకాగ్నౌ పద్మహోమం జుహోతి చ।

జుహుయాద్రాత్రిసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 20.84 ।।

సహస్రాహుతిపర్యన్తం యథోక్తం కారయేద్బుధః।

అన్యోన్యం గణ్యసాఙ్కర్యం నాచరేచ్ఛాన్తికాదిషు ।। 20.85 ।।

అదృభుతే శానితకం గణ్యం యోజయేత్సార్వదేశికమ్।

ప్రాకారాద్యేష్టకాహీనే పరివారాధిదైవతమ్ ।। 20.86 ।।

వైష్ణవేన సమాయుక్తం దశకృత్వో జుహోతి చ।

గోపురాద్యైష్టకాహీనే ద్వారపాలాధిదైవతమ్ ll 20.87 ll
ధాత్రాదీనాన్తు షణ్మన్త్రాన్ దశవారం సవైష్ణవమ్l
ఆద్యేష్టకానాం విన్యాసే హీనే చైన్మణ్డపాదిషు ll 20.88 ll
తన్మణ్డపాధిదైవత్యం వైష్ణ?ావేన శతం యజేత్l
మహానసస్య హీనే చేద్ధవిరక్షకదైవతమ్ ll 20.89 ll
శ్రీదైవత్యఞ్చ తత్సూక్తమాగ్నేయం వైష్ణవం యజేత్l
భూతపీఠే అద్యేష్టకా

ఆద్యేష్టకాక్రమం వక్ష్యే భూతపీఠప్రకల్పనే ll 20.90 ll
ఇష్టకాం వా శిలాం వాఽథ గృహీత్వా పూర్వసఙ్ఖ్యయాl
అధివాసాదికర్మాణి కృత్వా పూర్వోక్తమార్గత: ll 20.91 ll
మన్త్రౌ తదృభూతదైవత్యౌ వైష్ణవేన సమన్వితౌl
అష్టోత్తరశతం హుత్వా భూతేభ్యశ్చ తత: పరమ్ ll 20.92 ll
యక్షేభ్యశ్చ పిశాచేభ్యో నాగేభ్యశ్చ జుహోతి చl
చతుర్వేదాదిమన్త్రైస్తు స్థాపయేచ్చతురిష్టకా: ll 20.93 ll
తత్రాప్యాద్యేష్టకాహీనే కృతే సతి తపోధనా:l
జుహుయాద్భూతమన్త్రాభ్యాం వైష్ణవేన యుతం శతమ్ ll 20.94 ll
అధివాసోచితైర్మన్త్రై: పీఠం సంస్నాప్య వారిణాl
సంస్నాప్య సప్తకలశైర్హోమం హుత్వా చ పూర్వవత్ ll 20.95 ll
చతుర్వేదాదిమన్త్రాస్తాంశ్చతుర్దిక్షు తథా జపేత్l
సాధారణనిష్కృతి:

కర్మణామపి సర్వేషాం ప్రచ్యుతావుక్తనిష్కృతి: ll 20.96 ll
హుత్వా తదుక్తహోమాన్తే తత్తన్మన్త్రాన్ జపేత్క్రమాత్l

పరివారాలయానాఞ్చ హరేరుక్తప్రమాణతః ।। 20.97 ।।
ఆద్యేష్టకాదికం సర్వం కుర్యాత్తన్మన్త్రపూర్వకమ్।
గర్భన్యాసహీనేగర్భన్యాసక్రియాహీనే

కాలాతీతే విపర్యయే ।। 20.98 ।।
వైష్ణవం భూమిదైవత్యం శ్రీదైవత్యం తథైవ చ।
విష్ణుసూక్తఞ్చ జుహుయాత్పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 20.99 ।।
మిన్ద్రాహుతీ చ విచ్ఛిన్నం మహీసూక్తం క్రమాద్యజేత్।
పూర్వవత్సన్న్యసేద్గర్భ తత్తత్పరిషదాం స్మృతమ్ ।। 20.100 ।।
మూర్ధేష్టకాన్యాసే

మూర్ధేష్టకాయాం హీనాయాం కాలేఽతీతే విపర్యయే।
ఆద్యేష్టకాయాం సమ్ప్రోక్తం ప్రాయశ్చితం జుహోతి చ ।। 20.101 ।।
అఘహోమం తతో హుత్వా పూర్వోక్తవిధినా చరేత్।
స్థూపిశూలాదిహీనే

స్థూపిశూలాదిహీనే తు ధ్రువసూక్తం సముచ్చరన్ ।। 20.102 ।।
సన్న్యసేదిష్టకామేకాం తత్ర రత్నాని సన్న్యసేత్।
దిక్ష్విష్టకాశ్చతస్రస్తు స్థాపయిత్వా తు పూర్వవత్ ।। 20.103 ।।
మధ్యే స్థూపిం ప్రతిష్ఠాప్య సుధయా కారయేద్దృఢమ్।
పరివారాలయానాఞ్చ గోపురాణాం తథైవ చ ।। 20.104 ।।
ర్వలేపాదిహీనే

మూర్ధేష్టకాయాం హీనాయాం వర్ణలేపవిపర్యయే।

సహస్రాహుతిమబజగ్నౌ వైష్ణవం జుహుయాత్తథా ।। 20.105 ।।
సుధాకర్మ పున: కుర్యాద్వర్ణలేపం తథైవ చ।
అగ్నయుల్కాశనిధూమాద్యైర్దోషయుక్తే చ మన్?ిదరే ।। 20.106 ।।
శాన్తయే తస్య దుహుయాదీజ్కారీదీంస్తథైవ చ।
మిన్దాహుతీ చ విచ్ఛిన్నం పారమాత్మికమేవ చ ।। 20.107 ।।
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు దద్యాదాచార్యదక్షిణామ్।
బేరస్యాగ్నిస్పర్శే

బేరేఽగ్నిస్పర్శనేఽబ్జాగ్నౌ మహాశాన్తిం దినత్రయమ్ ।। 20.108 ।।
హుత్వా శతాష్టకలశై: స్నాపయిత్వా తత: పరమ్।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచేత్ ।। 20.109 ।।
ప్రకారైష్వగ్నిదగ్దేషు

ప్రాకరేష్వగ్నిదగ్దేషు తత్రత్రస్థపరిషధ్గణాన్।
సంస్నాప్యైవ సమభ్యర్చ్య తేషాం మన్త్రం సవైరూష్ణవమ్ ।। 20.110 ।।
చతుర్వేదాదిమన్త్రాంశ్చ హుత్వా విప్రాంశ్చ భోజయేత్।
దేవం విశేషతోఽభ్యర్చ్య హవిస్సమ్యజ్నివేదయేత్ ।। 20.111 ।।
దారమసఙ్గహకాలే తు విపరీతం భవేద్యతి।
యాజమానో గురూ: స్నాత్వా తత్రాబ్జాగ్నిం ప్రకల్ప్య చ ।। 20.112 ।।
జుహుయాద్రాత్రిసూక్తన్తు శ్రీసూక్తం (1)వైష్ణవం తథా।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ గృహ్ణీయాత్పూర్వవత్పున: (1.) దైవతం ఆ. ।। 20.113 ।।
శూలస్థాపనహీనే

శూలసంస్థాపనే హీనే సమాప్తే సతి మన్దిరే।

భవేత్పిశాచావాస: స వాస్తుహోమం యజేత్పున: ।। 20.114 ।।
పౌణ్డరీకే తు తన్మధ్యే మహాశాన్తిం జుహోతి చ।
హిరణ్యపశుభూమ్యాదీన్ దత్వా కర్మం సమారభేత్ ।। 20.115 ।।
ఏకమాసే భవేదేవం ద్విమాసే ద్విగుణం భవేత్।
ఏవం సంవర్ధయేత్త్రాజ్ఞో యావత్సంవత్సరావధి ।। 20.116 ।।
సంవత్సరేఽప్యతీతే తు మహాశాన్తిం జుహోతి చ।
హిరణ్యపశుభూమ్యాదీన్ దత్వా విప్రాంశ్చ భోజయేత్ ।। 20.117 ।।
ఏవమాద్యేష్టకాదీనాం హుత్వా తత్తన్మనుం స్మరన్।
తత్తన్మన్త్రజపం కృత్వా శూలం సంస్థాపయేత్పున: ।। 20.118 ।।
మాసమేకం మహాశాన్తిం ద్వాదశాబ్దాత్పరం యజేత్।
కర్షణాదీని కర్మాణి కుర్యాత్సర్వాణి పూర్వవత్ ।। 20.119 ।।
ధ్రువబేరక్రియాహీనే శూలే సంస్థాపితే యది।
జుహుయాత్పౌణ్డరీకాగ్నౌ విష్ణుసూక్తమనుస్మరన్ ।। 20.120 ।।
విచ్?ిఛన్నశ్చైవ హుత్వా తు మిన్ధాహుత్యా చ హూయతామ్।
హుత్వా తు సప్తసమిధో దేవేశమనుమాన్య చ ।। 20.121 ।।
భూమిఞ్చ గురవే దత్వా తత్తత్కర్మ సమాచరేత్।
ఏవం మాసే తు సమ్ప్రోక్తం ద్వితీయే ద్విగుణం భవేత్ ।। 20.122 ।।
వర్ధయేదేవమేవైతత్ యావత్సంవత్సరాధి।
సంవత్సరేఽప్యతీతే తు పౌణ్డరీకఞ్చ కారయేత్ ।। 20.123 ।।
కుర్యాదాహవనీయాదీన్ చతుర్దిక్షు యథాక్రమమ్।
ఆఘారాన్తే తు హోతవ్యే సహస్రాహుతివైష్ణవే ।। 20.124 ।।
విష్ణుసూక్తఞ్చ జుహుయాత్తత్తద్ధోమే శతాష్టకమ్।
దిగ్దైవత్యఞ్చ హుత్వా తు దక్షిణాఞ్చ దదేత్తథా ।। 20.125 ।।
విప్రాణాం భోజనం కృత్వా దక్షిణాఞ్చ స్వశక్తిత:।

ద్వితీయే ద్విగుణఞ్చైవ వర్ధయేద్వాదశావధి ।। 20.126 ।।

ద్వాదశాద్వే వ్యతీతే తు కర్షణాదీని కారయేత్।

పౌణ్డరీకే తు కూష్మాణ్డం పఞ్చవారుణసంయుతమ్ ।। 20.127 ।।

పారమాత్మికమీఙ్కారానఙ్గహోమం తత: పరమ్।

పౌరుషం విష్ణుసూక్తఞ్చ హుత్వా విప్రాంశ్చ భోజయేత్ ।। 20.128 ।।

పఞ్చనిష్కసువర్ణఞ్చ దద్యాదాచార్యదక్షిణామ్।

వాస్తుహోమం తతో హుత్వా పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ।। 20.129 ।।

కవాటబోధికాస్థూణాసూత్తరే దేషసంయుతే।

వృద్ధౌ ప్రమాణహీనే చ జీర్ణే దగ్ధే చ తం త్యజేత్ ।। 20.130 ।।

అన్యత్రప్రమాణసంయుక్తం గృహీత్వా యోజయేత్పున:।

'ఆపో హి ష్ఠా' దిభి: ప్రోక్ష్య జుహుయాద్వైష్ణవం శతమ్ ।। 20.131 ।।

భువఙ్గే చ పతఙ్గే చ కవాటే స్తమ్భయోర్ద్వయో:।

ధాత్రాదీన్ షట్ సమావాహ్య విధినైవ సమర్చయేత్ ।। 20.132 ।।

అన్యాలయోపయుక్తాశ్చ అన్యార్థ స్వీకృతాశ్య యా:।

హుతాశనపరీతాశ్చ త్యాజ్యా దారుశిలేష్టకా: ।। 20.133 ।।

విమానం నవధా మార్గే యన్మార్గేణ ప్రకల్పితమ్।

కారయేద్ధ్రువబేరన్తు తన్మార్గేణాధికేన వా ।। 20.134 ।।

తతో హీనం న కర్తవ్యం కౌతుకాదిత్రయం తథా।

ఆలయస్య విపర్యాసే తథా బేరవిపర్యయే ।। 20.235 ।।

శూలదారువిపర్యాసే కల్పనాదివిపర్యయే।

బ్రహ్మఞ్చ విష్ణుసూక్తఞ్చ గారుడం సౌమ్యమేవ చ ।। 20.136 ।।

ప్రాజాపత్యఞ్చ రౌద్రఞ్చ సహస్రం జుహుయాత్క్రమాత్।

పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ కారయేత్తద్విధానత: ।। 20.137 ।।

విమానాదీనాం శ్రైష్ఠ్యమ్

ఆలయం గోపురఞ్చైవ ప్రతిమా పీఠమేవ చ।
శరీరమేవ దేవస్య స్మృతమేతచ్చ్పుష్టయమ్ ।। 20.138 ।।
జీర్ణోద్ధారవిచార:

ఆలయే మణ్డపే వాఽపి పరివారాలయే తథా।
ప్రాకారే గోపురే పీఠే పచనాలయ ఏవ వా ।। 20.139 ।।
ఇష్టకానాం తు ప్రక్షేపే తథా వర్ణానులేపనే।
ఏకద్విమాసే కుర్యాచ్చేత్ నవకర్మాదికం తథా ।। 20.140 ।।
తద్దోషన్తు వ్యపోహ్యైవ సర్వేషాన్తు సలక్షణమ్।
యథాసౌన్దర్యమార్గేణ నవకర్మ సమాచరేత్ ।। 20.141 ।।
సమాప్తేఽహ్ని చ పూర్వహిణేఽప్యాలయస్యోత్తరే తథా।
వాస్తుహోమం తతో హుత్వా పర్యగ్నికరణం తథా ।। 20.142 ।।
పఞ్చగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్।
స్నపనోక్తక్రమేణైవ విధినా స్నాపయేద్బుధ: ।। 20.143 ।।
ఆలయాద్దక్షిణే చైవ ఔపాసనవిధానత:।
కుణ్డం సలక్షణం కృత్వా ప్రజ్వాల్యాగ్నిం సమన్త్రకమ్ ।। 20.144 ।।
తద్దైవత్యఞ్చ హుత్వా తు పరిషన్మన్త్రసంయుతమ్।
అఙ్గహోమం తతో హుత్వా పారమాత్మికసంయుతమ్ ।। 20.145 ।।
ఈఙ్కారాదీంస్తతో హుత్వా అష్టాశీత్యాహుతిం యజేత్।
వైష్ణవం తత్రజుహుయాన్మహావ్యాహృతిసంయుతమ్ ।। 20.146 ।।
సహస్రాహుతిఞ్చ జుహుయాత్సర్వేషామేవ కారయేత్।
తాంస్తాన్ దేవాన్ ప్రతిష్ఠాప్య ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణ వై ।। 20.147 ।।
అన్తహోమం తతో హుత్వా దేవేశం సమ్ప్రణమ్య చ।

మహావి: ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్ ।। 20.148 ।।

శిలాదార్వోముంఖం పార్శ్వం పృష్ఠమూర్ధ్వమధస్తథా।

జ్ఞాత్వా కుర్యాద్విపర్యాసాద్దేవరూపం కృతం యది ।। 20.149 ।।

స్థాపితం చేత్తదాభిచారికముచ్యతే।

రాజ్యాష్ట్రవినాశ: స్యాత్ ప్రజాపీడా భయం మృతి: ।। 20.140 ।।

తద్దోషశమనార్థాయ క్షిప్రం శాన్తిఇ్చ కారయేత్।

ఆలయస్యోత్తరే కుర్యాత్పౌణ్డరీకం సలక్షణమ్ ।। 20.151 ।।

జుహుయాత్పౌరుషం సూక్త 'మతో దేవా' ?ది వైష్ణవమ్।

ఈఙ్కారాద్యఙ్గహోమఇ్చ పఞ్చవారుణసంయుతమ్ ।। 20.152 ।।

జయాభ్యాతానసంయుక్తం పరిషన్మన్త్రసంయుతమ్।

పూర్వవద్విధినా కృత్వా స్థాపయేత్తద్విచక్షణ: ।। 20.153 ।।

అఙ్గవైకల్యే

బాహుప్రకోష్ఠహస్తోరుజఙ్ఘాపాదతలేషు చ।

పార్శ్వాధ:కటిదణ్డేషు న హీనం నాధికం తథా ।। 20.154 ।।

అఙ్గోపాఙ్గేషు సర్వత్ర హీనే చైవాఙ్గులే తు తత్।

హేమ్నా వా రజితేనాథ తామ్రేణైవాథ పూర్వవత్ ।। 20.155 ।।

స్థాపయేద్వ్యత్యయేనైవ శూలం యది వినశ్యతి।

ఆలయస్యోతరే పార్శ్వే పూర్వోక్తం హోమమాచరేత్ ।। 20.156 ।।

హుత్వా పురుషసూక్తఇ్చ దద్యాదాచార్యదక్షిణామ్।

గృహీత్వా విధివచ్ఛూలం పూర్వవత్స్థాపయేత్క్రమాత్ ।। 20.157 ।।

దూషితా మూర్తికా చేత్తు శ్వకాకపశువానరై:।

మూ?షికాభి: కుక్కుటైర్వా త్యక్త్వాన్యాం విధినా హరేత్ ।। 20.158 ।।

జుహుయాద్భూమిదైవత్యం పారమాత్మికసంయుతమ్।

ఈజ్కారాదీంశ్చకూష్మాణ్డాన్ సంస్కుర్యాచ్చ పునర్మృదమ్ ।। 20.159 ।।
మృద: స్నేహస్య చూర్ణస్య కషాయస్యౌషధస్య చ।
న్యూనే సంస్కారహీనే చ ప్రయోగస్య విపర్యయే ।। 20.160 ।।
రజ్జుబన్ధేऽష్టబన్ధే చ శర్కరాలేపనే తథా।
న్యూనే సంస్కారహీనే చ ప్రయోగస్య విపర్యయే ।। 20.161 ।।
వైష్ణవం చారుషఞ్చైవ పాఞ్చభౌతికమేవ చ।
బ్రాహ్మమైన్ద్రం త్రయస్త్రింశద్దేవతాభ్యశ్చ హూయతే ।। 20.1ౢ62 ।।
పూర్వోక్తేన విధానేన తత్తత్కర్మ సమాచరేత్।
వర్ణవ్యతిక్రమే హుత్వా ప్రాజాపత్యం సపౌరుషమ్ ।। 20.163 ।।
మృణ్మయం నార్ధచిత్రమ్

అర్ధచిత్రం న కుర్వీత మృణ్మయం లోహజం తథా।
స్థాపితఞ్చ విసృజ్యాన్యత్ బేరం సఙ్గృహ్య యత్నత: ।। 20.164 ।।
పద్మాగ్నౌ బ్రహ్మసూక్తఞ్చ వైష్ణ 'వా శ్రావి' తాదికమ్।
హుత్వా మిన్ధాహుతీ విప్రాన్ భోజయిత్వా తత: పరమ్ ।। 20.165 ।।
పూర్వోక్తేన విధానేన స్థాపయేదితి శాసనమ్(1)।
శిలామణిబిమ్బే

శిలాజం మణిజం బిమ్బమర్ధచిత్రం న దోషకృత్ (1.) అత్ర 25 అధ్యాయ సమాప్తి: ఖ.

।। 20.166 ।।
శైలజం ధ్రువబేరన్తు వర్ణయుక్తన్తు కారయేత్।
(ధ్రువబేరార్చనం చేత్తు వర్ణయుక్తం న కారయేత్ ।। 20.167 ।।
బ్రహ్మస్థానార్చనార్థం యత్ స్థాపనం తద్ధ్రువార్చనమ్।

ద్రవింకే మానుషే చైవ స్థాపయేచ్చ విశేషత: ll 20.168 ll

ఏకబేరార్చనశ్చైతత్ వర్ణయుక్తం న (2)దోషకృత్l

న్యూనాధిక్యవిషయ:

కిమిదం పరిమాణేన కారణం యచ్చ వై విదు: (2.) దోషభాక్ ఆ. ll 20.169 ll

యవం యవత్రయం చాపి అర్ధాఙ్గులమథాపి వాl

ఏకేన వాఽథ పాదాభ్యాం న్యూనాధిక్యే న దోషకృత్ ll 20.170 ll

బిమ్బస్య వస్త్రమాభరణం పద్మం కిరీటం శఙ్ఖచక్రకౌl

ఉపవీతం ప్రలమ్బఞ్చ శ్రీవత్సం కుణ్డలద్వయమ్ ll 20.171 ll

ఏవమాద్యైస్సమాయుక్తం బిమ్బం కర్యాద్విశేషత:l

ఏతైర్విహీనం యది భవేత్పునరేతైస్సమాయుతమ్ ll 20.172 ll

కారయిత్వైవ జుహుయాద్వైష్ణవం బ్రాహ్మసంయుతమ్l

ఐన్ద్రఞ్చ విష్ణుసూక్తఞ్చ సౌరం సౌమ్యఞ్చ పౌరుషమ్ ll 20.173 ll

బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు విధినా స్థాపయేద్బుధ:l

బేరం కృత్రిమవర్ణేన యోజయేచ్చేత్ప్రమాదత: ll 20.174 ll

క్షాలయిత్వాం ప్రమార్జ్యైవ విశోష్య చ యథావిధిl

పౌణ్డరీకాగ్నికుణ్డే తు సూక్తం వైశ్వానరం యజేత్ ll 20.175 ll

బ్రాహ్మఞ్చ విష్ణుసూక్తఞ్చ వైష్ణవఞ్చ జయాదిభి:l

తస్యానురూపం వర్ణఞ్చ యోజయేత్తద్విధానత: ll 20.176 ll

అక్షిమోచనహీనే చ కాలాతీతే ప్రమాదత:l

షణ్మణ్డలాధిదైవత్యం 'యద్దేవాది' తత: పరమ్ ll 20.177 ll

'ఈఙ్కారాదీ' స్తతో హుత్వా పారమాత్మికమేవ చl

అష్టాశీతిం తతో హుత్వా కారయేదక్షిమోచనమ్ ll 20.178 ll

క్రూరగ్రహాణాముదయే త్వజ్ఞానాత్క్రియతే యదిl

క్షాలయిత్వా తతో హుత్వా ప్రాయశ్చిత్తఞ్చ పూర్వవత్ ।। 20.179 ।।
పూర్వవద్విధినా సమ్యగక్షి మోచనమాచరేత్।
కర్షణాదీనాం సామాన్య ప్రాయశ్చిత్తమ్

కర్షణాది ప్రతిష్ఠాన్తం న్యూనే హీనే విపర్యయే ।। 20.180 ।।
జుహుయాత్పౌణ్డరీకాగ్నౌ సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే।
'యద్దేవాదీం' స్తతో హుత్వా పారమాత్మికమేవ చ ।। 20.181 ।।
'ఈఙ్కారాదీ' శ్చ జుహుయాదష్టాశీతిమత: పరమ్।
ప్రాజాపత్యఞ్చ సౌమ్యఞ్చ ఐన్ద్రమాగ్నేయమేవ చ ।। 20.182 ।।
సౌరం సౌమ్యఞ్చ జుహుయాదఙ్గహోమఞ్చ వైష్ణవమ్।
మహావ్యాహృతిభిర్హుత్వా బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పున: ।। 20.183 ।।
వాచయిత్వా తు పుణ్యాహం స్వస్తిఘోషఞ్చ కారయేత్।
దేవకార్యేషు ప్రణ్యాహవిశేష:

దైవికేషు తు సర్వేషు భూపరీక్షాదికర్మసు ।। 20.184 ।।
పుణ్యాహే విహితే సమ్యక్, యత్పుణ్య' మితి చ బ్రువన్।
'పుణ్యాహం స్వస్తిమృద్ధి' ఞ్చ వాచయిత్వా త్రిధాత్రిధా ।। 20.185 ।।
'స్వస్తి న-ఋద్ధ్యాస్స్మ' తి వాచయిత్వాన్తరాన్తరా।
'ఆపో హిరణ్య పవమానై:' ప్రోక్షయిత్వా తత: పరమ్ ।। 20.186 ।।
దక్షిణాదానాదానే చ సూత్రోక్తవిధినా చరేత్।
గవాదిదక్షిణాం దత్వా పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ।। 20.187 ।।
హీనక్రియాసు సర్వాసు ప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమ్।
అనుక్తదవ్యకల్పితే బేరే

ఇష్టకాభిస్సుధాభిర్వాకణ్టకాద్యైర్న పుంసకై: ।। 20.188 ।।

అన్యైశ్చ కాష్ఠైవృర్జైర్వాఽప్యన్యైర్దూషితదారుభి:।

కాలాయసైశ్చ పాషాణై: చూర్ణైర్వాఽపి సమాయుతై: ।। 20.189 ।।

సంయుక్తే తు కృతే బేరే కృతే పక్వే తు మృణ్మయే।

పైశాచైశ్చాసురైర్ద్రవ్యైరతిరిక్తమృదాఽథవా ।। 20.190 ।।

ద్రవ్యైరసంస్కృతైర్వాపి ధ్రువబేరే ప్రకల్పితే।

అశూలే రజ్జుమృద్వస్త్రశర్కరాదావమానకే ।। 20.191 ।।

కుశే స్థూలేఽతిజీర్ణే చ వృద్ధౌ వాఽనుక్తవర్ణకే।

సుధయైవ కృతే బేరే తథైవేష్టకయా కృతే ।। 20.192 ।।

క?ిల్పతేఽనుక్తద్రవ్యేణ కృత్రిమాభరణాన్వితే।

ఇత్యాదిదోషసంయుక్తే బేరే సర్వ వినశ్యతి ।। 20.193 ।।

స్థాపయేచ్చేతదజ్ఞానాత్ యజమానో వినశ్యతి।

తచ్ఛాన్తి:

తచ్ఛాన్తి: పౌణ్డరీకాగ్నావాలయస్యోత్తరే కృతే ।। 20.194 ।।

పారమాత్మికమీఙ్కారాద్యష్టాశీత్యఙ్ఘహోమకమ్।

బ్రహ్మసూక్తసమాయుక్తం శ్రీసూక్తేన సమన్వితమ్ ।। 20.195 ।।

దుర్గాసూక్తఞ్చ జుహుయాద్విష్ణుసూక్తమత: పరమ్।

జుహుయాత్పౌరుషం సూక్తం విశ్వజిత్సూక్తమేవ చ ।। 20.196 ।।

ప్రాజాపత్యఞ్చ రౌద్రఞ్చ బ్రాహ్మమాగ్నేయమేవ చ।

సౌరం సౌమ్యసమాయుక్తం వైష్ణవం జుహుయాయాత్పున: ।। 20.197 ।।

బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు దద్యాదాచార్యదక్షిణామ్।

బాలాలయే ప్రతిష్ఠాప్య సదోషమపహాయ చ ।। 20.198 ।।

సలక్షణం తత: కృత్వా స్థాపయేత్పూర్వవత్క్రమాత్।

పునర్జీర్ణవిమానాదికథనమ్

తద్విమానగలస్థానే పాదవర్గస్య మధ్యమే ।। 20.199 ।।
కారయేద్విహితాం మూర్తిం సుధయేష్టకయాఽథవా।
మృచ్ఛూలశర్కరారజ్జవ్రస్తే హీనేఽప్రమాణకే ।। 20.200 ।।
కృతే కృత్రిమవర్ణేన దోషై: కార్శ్యాదిభిర్యుతే।
న దోషదా ఇతి ప్రోక్తా యది తే శిలయా కృతా: ।। 20.201 ।।
సర్వలక్షణసంపన్నాన్ వర్ణహీనాన్ ప్రకల్పయేత్।
శిలాసఙ్గ్రహవర్జ బిమ్బే కృతే

అకృత్వా కల్పితే బేరే శిలాసఙ్గ్రహణక్రియామ్ ।। 20.201 ।।
పౌణ్డరీకే మహాశాన్తిం ఏకాహం జుహుయాత్పున:।
శిలాగ్రహణహోమఞ్చ హుత్వా మన్త్రం స్పృశన్ జపేత్ ।। 20.203 ।।
అజ్ఞానాత్స్థాపితశ్చేత్తత్ ఏవం కృత్వా యథావిధి।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్(1) (1.) అత్ర 26 అధ్యాయ సమాప్తి: ఖ.

।। 20.204 ।।
శీఘ్రం సంస్థాపయేద్బేరం నిర్దోషం లక్షణాన్వితమ్।
న స్థాపయతి చేన్మోహాదాధివ్యాధ్యాద్యుపద్రవై: ।। 20.205 ।।
క్షుత్పిపాసాదిభిశ్చైవ స దేశ: పీడ్యతే భృశమ్।
తస్మాద్ధుత్వా మహాశాన్తిం భోజయిత్వా ద్విజోత్తమాన్ ।। 20.206 ।।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్(1)।
అనుక్తకాలే బిమ్బే స్థాపితే

ఆర్ద్రాద్యనుక్తనక్షత్రే వారే రాశౌ చ నిన్దితే (1.) అత్ర 26 అధ్యాయ సమాపిత: చఖ.

।। 20.207 ।।

ఉల్కాగ్న్యశనిపాతే చ దిగ్దాహే పాంసులోహితే।

వర్షధారాతిపాతే చ చన్ద్రసూర్యోపరాగయో: ।। 20.208 ।।

చైత్యవృక్షనిపాతే చ భూమికమ్పదినే తథా।

దోషయక్తే చ నక్షత్రే శర్వర్యాం వా తథైవ చ ।। 20.209 ।।

స్థాపితం చేత్తదజ్ఞానాత్ పూర్వవద్ధోమమాచరేత్।

సహస్రాహుతిమిష్ట్వైవ సహస్రఞ్చైవ వైష్ణవ్ ।। 20.210 ।।

పరిషద్దేవతానాఞ్చ తత్తన్మన్త్రైశ్చ హూయతే।

యథోక్తం స్థాపయిత్త్వైవ శక్తితో దక్షిణాం దదేత్ ।। 20.211 ।।

అకృత్వా భూపరీక్షాదిక్రియాస్సర్వా: ప్రమాదత:।

అనుక్తమాసనక్షత్రతథివాసరరాశిషు ।। 20.212 ।।

రాత్రావవిధికం మోహాదజ్ఞానాత్స్థాపితే యది।

మాసం పక్షన్తు సప్తాహం పఞ్చాహం త్రియహన్తు వా ।। 20.213 ।।

త్రికాలం పౌణ్డరీకాగ్నౌ మహాశాన్తిం జుహోతి వై।

తత్తన్మన్త్రజపం కృత్వా భూపరీక్షాదికర్మణామ్ ।। 20.214 ।।

పూర్వోక్తేన ప్రకారేణ ప్రతిష్ఠాం పనరాచరేత్।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృంగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

భూపరీక్షాదిప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ వింశోఽధ్యాయ:।

ఓం

ఏకవింశోఽధ్యాయ:।

చలితస్థాపనమ్

అథ వక్ష్యే (1)విశేషేణ చలితస్థాపనక్రమమ్।
పీఠాత్ప్రచలితం బిమ్బం సాపాయస్థలమాశ్రిమ్ (1.) మహావిష్ణోరన్యత్ర స్థాపనక్రమం ఆ.

।। 21.1 ।।
అన్యస్థలే నదీతీరే గ్రామా(2) ద్వహిరవాస్తుకమ్।
మహాపథస్థం యద్వేరమర్చాహీనం విశేషత: (2.) బాహ్యేఽపి వాస్తుషు క. ।। 21.2 ।।
జీర్ణాలయగతం బిమ్బం చిరకాలమనర్చితమ్।
అస్థానస్థాపితం బేరం చలితఞ్చ ప్రమాదత: ।। 21.3 ।।
అన్యాలయగతం బిమ్బమన్త్యజాతిభిరావృతమ్।
ప్రతిలోమనివాసథాం శూన్యమూలాలయస్థితమ్ ।। 21.4 ।।
చాలయిత్వా విధానేన యానే వా శకటేఽపి వా।
ఆరోప్య సుస్థలం నీత్వా కారయేదాలయం మహత్ ।। 21.5 ।।
ప్రాసాదం గోపురం వాఽపి విమానం పరికల్పయేత్।
అశకృతశ్చేద్యథాలాభం గర్భాలయమథాపి వా ।। 21.6 ।।
తస్మిన్ తద్వేరమాస్థాప్య ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్।

య: కరోతి మహావిష్ణోరన్యత్ర స్థాపనం మహత్ ।। 21.7 ।।
వ్యాధయస్తసయ నశ్యన్తి గ్రహపీడాద్యుపద్రవా:।
దుర్నిమిత్తాని ద్ర:స్వప్నచోరశత్రుభయాదయ: ।। 21.8 ।।
ఉపద్రవాస్తథాఽన్యే చ ప్రణశ్యన్తి న సంశయ:।
ధర్మార్థకామమోక్షాశ్చ సిద్ధ్యన్త్యేవ న సంశయ: ।। 21.9 ।।
కౌతుకాదినిష్కృతి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి కౌతుకాదిషు నిష్కృతిమ్।
కృత్వా సజ్కీర్ణలోహేన లోహేనావిహితేన వా ।। 21.10 ।।
కాతుకం స్థాపయేచ్చేత్తు క్షిప్రం తదపహాయ చ

పద్మాగ్నౌ పరిషన్మన్త్రాన్ సూక్తే పౌరుషవైష్ణవే ।। 21.11 ।।
శ్రీబ్రహ్మరుద్రసూక్తాని వ్యాహృత్యన్తం హునేత్ పృథక్।
దక్షిణాన్తు తతో దద్యాద్బ్రహ్మణానపి భోజయేత్ ।। 21.12 ।।
ధ్రువకౌతుకయో: సారూప్యమ్

యదాకారం ధ్రువం కుర్యాత్తదాకారన్తు కౌతుకమ్ ।। 21.13 ।।
ఆసీనం వా స్థితం వాఽపి శయానం నైవ కౌతుకమ్।
స్థానకే స్థానకం ప్రోక్తమాసపనే స్థానకాసనే ।। 21.14 ।।
ఆసీనం స్థానకం వాఽపి శయానే పరికల్పయేత్।
స్థాపితం విపరీతం చేత్ త్రయస్త్రింశద్గణాన్ యజేత్ ।। 21.15 ।।
వైధ్నం సౌరం గారుడఞ్చ శాన్తిం వై పాఞ్చభౌతికమ్।
దుర్గాసూక్తం విష్ణుసూక్తం సూక్తం తత్పౌరుషం యజేత్ ।। 21.16 ।।
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు పుణ్యాహమపి వాచయేత్।

యథోక్తం కౌతుకం కృత్వా ప్రతిష్ఠామాచరేత్పున: ।। 21.17 ।।
అవతారవిషయే పౌరాణికప్రదేశేషు చ విశేష:

యథేష్టం కారయేద్భుపమితి ప్రోవాచ పూర్వజ: ।। 21.18 ।।
పౌరాణికేషు స్థానేషు యథాపూర్వం తథా చరేత్।
అన్యథా తున కర్తవ్యం యది కుర్యాద్వినశ్యతి ।। 21.19 ।।
?Bతచ్చాన్త్యై పౌణ్డరీకాగ్నౌ సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే।
హుత్వా తు దక్షిణాం దత్వా యథాపూర్వ తథా చరేత్ ।। 21.20 ।।
పూర్వమాగ్నేయబిమ్బఞ్చ సౌమ్యేన స్థాపితం యది।
తద్వేరజీర్ణోద్ధారేఽపి కుర్యాత్పూర్వవదేవ హి ।। 21.21 ।।
సువర్ణాదన్యలోహేన మిశ్రలోహేన కౌతుకమ్।
స్థాపితఞ్చేన్మహాదోషో భవిష్యతి న సంశయ: ।। 21.22 ।।
ఆలయాద్దక్షిణేఽబ్జాగ్నౌ బ్రాహ్మం సౌరఞ్చ సౌమ్యకమ్।
ఆగ్నేయం గారుడం హుత్వా సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే ।। 21.23 ।।
ఈజ్యాకరా' ర్దీస్తతో హుత్వా తద్విమ్బమపహాయ చ।
ఉక్తలోహేన కృత్వా తు విధినా స్థాపయేత్పున: ।। 21.24 ।।
ప్రతిష్ఠాప్యార్చ్యమానన్తు లోహజం కౌతుకం శుభమ్।
త్యక్త్వాఽన్యత్థాపయేచ్చేత్తదాభిచారికముచ్యతే ।। 21.25 ।।
దిగ్దైవత్యయం పురుషసూక్తం విష్ణుసూక్తమత: పరమ్।
శ్రీసూక్తఞ్చైవ జుహుయాద్దుర్గాసూక్తం సవైష్ణవమ్ ।। 21.26 ।।
అఘహోమం తతో హుత్వా విశ్వజిత్సూక్తమేవ చ।
పూర్వం యద్విమ్బమాదాయ స్థాపయేత్తు విచక్షణ: ।। 21.27 ।।
తత్రైవాన్యన్నవం బేరం స్థాపయిత్వా చ లౌకికమ్।
యథాలాభోపచారైస్తు పూజయేదితి శాసనమ్ ।। 21.28 ।।

వివర్ణే స్ఫుటితే రూక్షే సుషిరే జర్ఝరాన్వితే।
వర్జితే లక్షణైశ్చాపి స్థాపితే సతి కౌతుకే ।। 21.29 ।।
అన్యద్విమ్బం సమాదాయ సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే।
వైష్ణవఞ్చైవ కూష్మాణ్డం బ్రాహ్మమైన్ద్రఞ్చ వాయవమ్ ।। 21.30 ।।
గారుడఞ్చ సకృద్ధుత్వా వైష్ణవం సాష్టకం శతమ్।
మహావ్యాహృతిభిర్హుత్వా పూర్వవత్స్థాపయేత్పున: ।। 21.31 ।।
ప్రతిష్ఠాప్య కృతం బేరం త్యక్త్వాన్యత్స్థాపయేద్యది।
ఆలయస్యోత్తరేఽబ్జాగ్నౌ విష్ణుసూక్తం జుహోతి చ ।। 21.32 ।।
దౌర్గఞ్చ పౌరుషం సూక్తం బ్రహ్మసూక్తం యజేత్పున:।
రుద్రసూక్తం తతో హుత్వా పునరాహవనీయకే ।। 21.33 ।।
వైష్ణవ వ్యాహృతీశ్చాపి మహావ్యాహృతిసంయుతమ్।
హుత్వా సాష్టశతం బేరం పూర్వం సంస్థాపయేత్పున: ।। 21.34 ।।
తతోఽన్యత్ర నవం బేరం స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్।
అన్యాలయార్థ వా దద్యాద్యాచితం చేన్మహత్ఫలమ్ ।। 21.35 ।।
అర్చారహితబేరదోష: నిర్దుష్టబేరస్య త్యాగనిషేధ:

బేరమర్చావిహీనఞ్చేత్సర్వనాశకరం భవేత్।
నిర్దోషం లక్షణైర్యుక్తం న త్యాజ్యమితి శాసనమ్ ।। 21.36 ।।
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మధరం కేవలముక్తిదమ్।
శఙ్ఖచక్రధరం శ్రేష్ఠం భుక్తిముక్తిఫలప్రదమ్ ।। 21.37 ।।
శఙ్ఖచక్రగదాధరం పూర్వవదర్చితమ్।
పునశ్చ బేరనిర్మాణే తత్తథైవ ప్రకల్పయేత్ ।। 21.38 ।।
కుర్యాత్తస్యాపి సౌమ్యేన ప్రతిష్ఠామర్చనాదికమ్।
మధూచ్ఛిష్టక్రియాహీనే

మధూచ్ఛిష్టక్రియాహీనే లోహబేరే కృతే సతి ।। 21.39 ।।
బ్రాహ్మఞ్చ సౌరం సౌమ్యఞ్చ సారస్వతసమన్వితమ్।
ప్రాజాపత్యం తథాఽఽగ్నేయం వైష్ణవం వ్యాహృతీరపి ।। 21.40 ।।
హుత్వా విప్రాంశ్చ సమ్పూజ్య దక్షిణాం గురవే దదేత్।
శిలావిపర్యాసే

పుంరూపం పుంశిలాభిశ్చ స్త్రీరూపం శిలంయా స్త్రియా ।। 21.41 ।।
స్త్రియా నపుంసకేనాథ పుంరూపన్తు కృతం యది।
ఆభిచారికమిత్యుక్తం తేన సర్వ వినశ్యతి ।। 21.42 ।।
స్థాపితశ్చేత్ పరిత్యజ్య బేరమన్యత్సమాహరేత్।
నపుంసకేన పుంసా వా దేవీబేరం కృతం త్యజేత్ ।। 21.43 ।।
యథోక్తశిలయా బేరమాహృత్యాన్యద్విధానతః।
షడగ్నీన్ సాధయిత్వా తు పరిషిచ్య చ పావకమ్ ।। 21.44 ।।
పారమాత్మికమీజ్యారాద్యష్టాశీతిం జయాదిభిః।
రాత్రిసూక్తఞ్చ జుహుయాద్విశ్వజిత్సూక్తమేవ చ ।। 21.45 ।।
బ్రహ్మేన్ద్రవిష్ణుసూక్తాంశ్చ నరసూక్తం సరౌద్రకమ్।
దూర్గాసూక్తఞ్చ సర్వేషు శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।। 21.46 ।।
పద్మహోమఞ్చ జుహుయాత్పాఞ్చభౌతికసంయుతమ్।
పుణ్యాహం వాచయేద్విప్రాన్ భోజయిత్వా తతః పరమ్ ।। 21.47 ।।
హిరణ్యపశుభూమ్యాదీన్ దత్వా తత్ర ముదాన్వితః।
వస్త్రోత్తరీయాభరణైరాచార్య పూజయేత్పునః ।। 21.48 ।।
ఏవం హుత్వా మహాశాన్తిం తథా స్థాపనమాచరేత్।
(1)శిలాభేదే చ దోషేషు సర్వేష్వేషు విధిః స్మృతః (1.) శిలాజేషు చ దోషేషు క.

।। 21.49 ।।

దేవం దేవ్యౌ చ కుర్యాచ్చే(2) ద్ధివబేరఞ్చైకవస్తునా।

అన్యథా యది తత్రాపి ప్రాయశ్చిత్తఞ్చ పూర్వవత్ (2.) ద్వాభ్యామేకేన వస్తునా క. ।। 21.50।।

ప్రతిష్ఠితే ధ్రువే అన్యత్ర స్థాపితే

అన్యత్ర స్థాపితం పూర్వం ధ్రువబేరం తత: పరమ్ ।। 21.51 ।।

ఆదాయాన్యత్ర న స్థాప్యం స్థాపితం చేత్ప్రమాదత:।

మహాశాన్తిం తతో హుత్వా బిమ్బమాదాయ వై తత: ।। 21.52 ।।

పూర్వస్మిన్నాలయే సమ్యక్ స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్।

అవిధినా స్థాపితే బిమ్బే

అవిధి కమ లక్షణ్యమయుక్తఞ్చాప్రయోజకమ్ ।। 21.53 ।।

విరూపం వా వివర్ణ వాఽప్యన్యదోషేణ సంయుతమ్।

త్యక్త్వాన్యద్విధినా కృత్వా లక్షణేన సమన్వితమ్ ।। 21.54 ।।

లదాలయే ప్రతిష్ఠాప్య మహాశాన్తిశ్చ హూయతే।

ఆలయాద్దక్షిణేఽబజాగ్నౌ అఙ్గహోమస్సుహూయతామ్ ।। 21.55 ।।

తత్తద్దైవత్యసంయుక్తం పరిషన్మన్త్రసంయుతమ్।

వ్యాహృతిర్విష్ణుసూక్తఞ్చ సూక్తం బ్రాహ్మఞ్చ పౌరుషమ్ ।। 21.56 ।।

వైష్ణవం పద్మహోమశ్చ హోతవ్యం పారమాత్మికమ్।

హుత్వైవ దక్షిణాం దత్వా స్థాపనం పునరాచరేత్ ।। 21.57 ।।

యత్ర కర్తృస్మృతిస్తత్ర విధిరేష ప్రవర్తతే।

దివ్యాదిస్థలే విశేష:

ద్రైవికే చార్షికే క్షేత్రే యథాపూర్వ తథా చరేత్ ॥ 21.58 ॥
అవిధికమలక్షణ్యమప్రమాణం న దోషకృత్।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన యథాపూర్వ తథా చరేత్ ॥ 21.59 ॥
అన్యథా చేన్మహాదోష ఇతి పూర్వజశాసనమ్।
కౌతుకబేరస్యాన్యత్ర స్థాపనే

ఏకస్మిన్నలయే బిమ్బం కౌతుకం స్థాపితం తు యత్ ॥ 21.60 ॥
అన్యత్ర స్థాపితం చేత్తు పద్మాగ్నావాలయోత్తరే।
సవైష్ణవం తద్దైవత్యం చరిషమన్త్ర సంయుతమ్ ॥ 21.61 ॥
బ్రహ్మసూక్తం రుద్రసూక్తం పారమాత్మికమేవ చ।
'ఈఙ్కారాదీ' స్తథాష్టాశీత్యఙ్గహోమం తత: పరమ్ ॥ 21.62 ॥
రాత్రిసూక్తఞ్చ జుహుయాద్విశ్వజిత్సూక్తమేవ చ।
ఆదాయ పూర్వవత్స్థానే స్థాపయేత్సర్వయత్నత: ॥ 21.63 ॥
పరచక్రభయాదిష కర్తవ్యక్రమ:

పరచక్రభయోద్రేకాదథయా చోరపీడయా।
గ్రామాలయవినాశో తు జనసఞ్చారవర్జితే ॥ 21.64 ॥
బాలాలయప్రకారేణ హోమం హుత్వా యథావిధి।
ధ్రువబేరగతాం శక్తిం జఙ్గమేషు నివేశ్య చ ॥ 21.65 ॥
నిర్భయాన్యాలయం నీత్వా పూజయేచ్చేన్మహాఫలమ్।
బ్రాహ్మణైరేవ సర్వాణి తాని బేరాణి వాహయేత్ ॥ 21.66 ॥
నిత్యాగ్నికుణ్డమాసాద్య పరిషిచ్య చ పావకమ్।
ఆజ్యేన సాజ్యచరుణా శాన్తిహోమం జుహోతి చ ॥ 21.67 ॥
సమిధ్యాత్మని వాఽఽరోప్య నిత్యాగ్నిఞ్చ యథావిధి।

ప్రవేశ్య నిర్భయం దేశం తత్ర సౌమ్యాఽలయే పున: ।। 21.68 ।।

ఆగ్నేయమన్దిరే వాఽపి యతీనామాశ్రమేషు చ।

సౌమ్యమార్గాన్యదేవానామాలయేషు మతేషు వా ।। 21.69 ।।

గృహేషు వా గృహస్థానాముపకార్యాసు వా పున:।

ఏతేష్వేకం ప్రవేశ్యైవ పూర్వాలాభే తథోత్తరే ।। 21.70 ।।

సౌమ్యాలయాన్యదేశేషు వాస్తుహోమావసానకే।

తతస్సర్వాణి బిమ్బాని శుద్ధొద్రైరభిషేచయేత్ ।। 21.71 ।।

వినా ప్రధానస్థానఞ్చ పరివారాలయం తథా।

రమణీయప్రదేశేషు విస్తీర్ణేషు నివేశయేత్ ।। 21.72 ।।

యథాపూర్వముఖం వాఽథ విస్తీర్ణాభిముఖన్తు వా।

ప్రతిష్ఠాప్య యథాలాభం నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 21.73 ।।

తస్యైవ పరితస్సర్వపరివారాన్ సమర్చయేత్।

తాం హోమకాలే సమిధం లౌకికాగ్నౌ నిధాయ చ ।। 21.74 ।।

హుత్వా హోమావసానేఽన్యసమిధ్యారోపయేత్పున:।

అథవా పూర్వవత్కుణ్డం కృత్వాఽథాఽత్రాపి పూర్వవత్ ।। 21.75 ।।

రక్షన్నగ్నిమవిచ్ఛిన్నం నిత్యహోమం సమాచరేత్।

నిత్యయాత్రోత్సవేనాపి వినా వర్షోత్సవేన చ ।। 21.76 ।।

నిత్యైనైమిత్తికైరన్యైర్యథాలాభం సమర్చయేత్।

మూలాలయార్చనం యావద్యుక్తం తావత్తు తత్ర వై ।। 21.77 ।।

నిత్యమేవం యథాలాభమర్చయేదితి శాసనమ్।

భయే తత్ర విముక్తే తమగ్నిమారోప్య పూర్వవత్ ।। 21.78 ।।

పూర్వాలయే తు బిమ్బాని సమానీయ చ పూర్వవత్।

వాస్తుహోమం తతో హుత్వా పర్యగ్నికరణం తథా ।। 21.79 ।।

పఞ్చగవ్యోక్షణం కృత్వా మహాశాన్తిం జుహోతి చ।

తాం లోకికాగ్నౌ సమిధం నిధాయాధారమాచరేత్ ॥ 21.80 ॥
దేవం విశేషతోఽభ్యర్చ్య రాత్రిపూజావసానకే।
ఔత్సవార్చాగతాం శక్తిం కౌతుకే తు నివేశయేత్ ॥ 21.81 ॥
పూర్వవత్సాధితే కుమ్భే సమావాహ్య తు కౌతుకాత్।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 21.82 ॥
సభ్యఞ్చ పౌణ్డరీకఞ్చ ద్వావగ్నీ ఇతి కేచన।
కుర్యాన్నిత్యాగ్నివిచ్ఛేద పఞ్చాగ్నీనేవ పూర్వవత్ ॥ 21.83 ॥
హౌత్రకర్మావసానే తు చాఽవాహ్య పరిషద్గాన్।
తానేవ పరితేఽభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్రాం జుహోతి చ ॥ 21.84 ॥
మూలాలయర్చనే అవిచ్ఛిన్నే విశేష:

మూలాలయే ధ్రువే నిత్యమవిచ్ఛిన్నార్చనే సతి ॥ 21.85 ॥
తత్తద్బిమ్బగతాం శక్తిం ధ్రువే సమ్యఙ్నివేశ్య చ।
తస్మాదావాహయేద్బిమ్బే సర్వమన్యత్సమం భవేత్ ॥ 21.86 ॥
ఏవం కర్తుమశక్తశ్చేద్ధ్రువపూజాం సమాచరేత్।
భయరక్షార్థనిష్కృతి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి భయరక్షార్థనిష్కృతిమ్ ॥ 21.87 ॥
చోరశత్రుభయే వాఽథ పరచక్రభయేఽథవా।
రక్షార్థం కౌతుకాదీనాం స్నాపనౌత్సవబేరయో: ॥ 21.88 ॥
అన్యలౌకికబిమ్బానాం ప్రాదుర్భావగణస్య చ।
జఙ్గమా: ప్రతిమాశ్చైవ భూమిగుప్తిక్రియోచితా:(?) ॥ 21.89 ॥
గుప్తే చైవ శుచౌ దేశేఽప్యవటం ఖానయేద్బుధ:।
సికతాస్తత్ర నిక్షిప్య మహీదేవీం సమర్చయేత్ ॥ 21.90 ॥

'ఆపో హి' ష్ఠేతి మన్త్రేణ సమ్ప్రోక్ష్య చ యథావిధి।
ఆచార్యోఽప్యర్చకో వాఽపి యజమానయుతస్తథా ।। 21.91 ।।
దేవాగారం ప్రవిశ్యైవ భక్త్యైస్సార్ధం ప్రణమ్య చ।
'యావత్కాలం భయం మాభూత్తావత్కాలం మహాప్రభో ।। 21.92 ।।
అత్రే దేశే శ్రియా భూమ్యా వస త్వం వై జనార్ధన'।
ఇతి మన్త్రేణ దేవేశమనుమాన్య యథావిధి ।। 21.93 ।।
కౌతుకాదిషు బిమ్బేషు తథా పారిషదేషు చ।
ఆహితాం శక్తిమాదాయ ధ్రువే చారోపయేద్బుధ: ।। 21.94 ।।
'పరం రంహే' తి మన్త్రేణ దేవమాదాయ యత్నత:।
'ప్రతద్విష్ణు స్తవ' తేతి దేవం సన్నమ్య చాదరాత్ ।। 21.95 ।।
'యద్వైష్ణవ' మితి ప్రోచ్య ప్రాక్ర్చిరశ్శాయయేత్తథా।
అవటం సికతాభిశ్చ మృత్తికాభిశ్చ పూరయేత్ ।। 21.96 ।।
సుదృఢం కారయేత్పశ్చాదాలయాన్త: ప్రవిశ్య చ।
దేవదేవం ప్రణమ్యైవ జీవస్థానే చ సన్న్యసేత్ ।। 21.97 ।।
కూర్చం తత్ర సమభ్యర్చ్య నిత్యం ?నైమిత్తికం చరేత్।
ధ్రువబేరాత్తథా శక్తిం కూర్చే చాఽవాహ్య పూజయేత్ ।। 21.98 ।।
తత్రాపి భయసన్దేహే విఘ్నితే చాపి పూజనే।
అర్చకస్త్వరితో గత్వా దేవం ధ్యాత్వా సమాహిత: ।। 21.99 ।।
'ఆయాతు భగవాని' తి చ 'యాతే అగ్న' ఇతి బ్రువన్।
బేరస్థాం శక్తిమగ్నిఇచ్ స్వాత్మన్యారోప్య శీఘ్రత: ।। 21.100 ।।
జపన్ శకునసూక్తన్తు గుప్తం దేశం సమాశ్రయేత్।
యథాసుఖం తథా గచ్ఛేత్ప్రమాదరహితం స్థలమ్ ।। 21.101 ।।
యది స్యాత్స్వర్ణజం బిమ్బం గృహీత్వా సహ గచ్ఛతి।
తత్రాఽవాహ్యార్చయేన్నిత్యముత్సవాదీని కారయేత్ ।। 21.102 ।।

బల్యుత్సవాభ్యాం రహితం నిత్యం నేమిత్తికం తథా।
అభ్యుక్షణఞ్చ స్నపనం యథా శక్తిం చ కారయేత్ ।। 21.103 ।।
సువర్ణబిమ్బరహితే కూర్చే సర్వఞ్చ కారయేత్।
వర్తమానేఽర్చనేప్యేవమర్చకే వ్యాధిపీడితే ।। 21.104 ।।
శక్యావాహనత: పూర్వమర్చకం మృతిసంశయే।
తత్కాలే త్వరితస్సోఽపి స్వపుత్రేషు చ భ్రాతృషు ।। 21.105 ।।
దేవశక్తిం తదగ్నిఞ్చ సమ్యగారోపయేద్బుధ:।
పుత్రే భాతరి భష్టేఽపి కుర్చే చాఽవాహ్య చాదరాత్ ।। 21.106 ।।
ఆరాధయేదేవమేవ భయనిర్వరణే పున:।
కాలే స్వస్థే తథా దేశే బిమ్బాన్యుత్థాప్య చాదరాత్ ।। 21.107 ।।
సంశోధ్య చాఽలయం సర్వం పుణ్యాహమపి వాచయేత్।
అస్పృశ్యస్పర్శనే చైవ వాస్తుహోమఞ్చ కారయేత్ ।। 21.108 ।।
చణ్డాలాద్యన్త్యజాత్తైశ్చ బిమ్బే స్పృష్టేఽథవా పున:।
కృత్వా జలాధివాసాదీన్ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 21.109 ।।
కాలాపేక్షాం న కుర్వీత కృత్వా వాఽప్యఙ్కురార్పణమ్।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం సమ్యగాచరేత్ ।। 21.110 ।।
అర్చకో హృద్గతాం శక్తిం కుమ్భే చాఽవాహయేత్క్రమాత్।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వఞ్చ పూర్వవత్ ।। 21.111 ।।
నిత్యార్చనవిధానేన నిత్యయపూజాం సమాచరేత్।
నిత్య హోమఞ్చ హుత్వా తు బలిం తత్ర ప్రదాపయేత్ ।। 21.112 ।।
ఔత్సవాదిష్వ్లభ్దేషు సర్వం కుర్యాచ్చ కౌతుకే।
(బిమ్బాని ఖానయేద్భూమౌ గుప్తే దేశే సురక్షితమ్ ।।
కౌతుకాదిగతాం శక్తిం ధ్రువబేరే నివేశ్య చ।
పునర్దర్భాస్తృతే శ్వభ్రే నిఖనేత్సుదృఢం యథా ।।

పూర్వవత్రార్థనామన్త్రముక్త్వా సమ్యగ్విధాయతే।
'యావత్కాలం భయం నాస్తి తాత్కాలన్తు తత్ర వై ।।
అత్ర దేశే శ్రియా భూమ్యా వస త్వం హే జనార్దన'।
ఇత్యుక్త్వా ప్రార్థనామన్త్రం జప్త్వా దేవం ప్రణమ్య చ ।।
కౌతుకాదీన్ సమావాహ్య తస్మిన్ గర్తే తు శాయయేత్।
సికతాభి: ప్రపూర్యైవ తద్గర్త సుదృఢం యథా ।।
తత్తత్స్థానేషు సర్వేషు ద్వాదశాఙ్గులసమ్మితమ్।
సన్న్యస్య కూర్చం ప్రత్యేకం తత్రాఽవాహ్య సమర్చయేత్ ।।
అర్చనాన్తే పునస్తస్మాదుద్వాసనమథాఽచరేత్।
స్నపనే తత్ర సమ్ప్రాప్తే ధ్రువే బద్ధ్వైవ కౌతుకమ్ ।। 21.113 ।।
తస్మాత్కూర్చే సమావాహ్య తద్ద్రవ్యై: ప్రోక్షణం చరేత్।
సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ తథైవోద్వాసయేత్పున: ।। 21.114 ।।
కాలోత్సవస్య సమ్ప్రాప్తౌ ధ్వజమారోప్య పూర్వవత్।
హోమఞ్చ బలిదానఞ్చ నిత్యం విధివదాచరేత్ ।। 21.115 ।।
చక్రవీశామితాన్ పాత్రేష్వావాహ్యాఽభ్యర్చ్య చరేత్।
విధినాం బలిమారాధ్య ప్రదక్షిణమథాఽచరేత్ ।। 21.116 ।।
ఉత్సవాన్తే బలేశ్శక్తిం ధ్రువబేరే నివేశ్య చ।
తస్మాత్కూర్చే సమావాహ్య ప్రభూతఞ్చ నివేదయేత్ ।। 21.117 ।।
ధ్రువబేరే సమారోప్య దద్యాత్పుష్పాఞ్జలిం పున:।
తతస్తీర్థదినే ప్రాతరుత్సవే చ కృతే సతి ।। 21.118 ।।
నిశాచూర్ణాభిషేకఞ్చ స్నపనం కలశైరపి।
కృత్వా తు కూర్చే దేవాగ్రే స్నపనం పునరాచరేత్ ।। 21.119 ।।
ఆరమ్భదివసే కుమ్భం సంసాధ్య ధ్రువబేరత:।
దీపాద్దీపమివావాహ్యే తేన కృత్వోత్సవం పున: ।। 21.120 ।।

తీర్థాన్తే స్నపనాన్తే తు పునరుద్వాసయేద్ధ్రువే।
కాలోత్సవే తు విచ్ఛిన్నే ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ।। 21.121 ।।
సుకాలే బిమ్బముద్ధృత్య ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్।
సభ్యాబ్జకుణ్డే ద్వే కృత్వా నిత్యమగ్ని ప్రణీయ చ ।। 21.122 ।।
పున:ప్రతిష్ఠామార్గేణ సుర్వ కుర్యాద్యథావిధి।
కౌతుకాదిషు గుప్తేషు విచ్ఛిన్నే వా ధ్రువార్చనే ।। 21.123 ।।
కృత్వా తు ధ్రువబేరస్య అర్చనాహీననిష్కృతిమ్।
తస్మాత్తు కౌతుకాదీనాం ప్రతిష్ఠామాచరేత్పున: ।। 21.124 ।।
చణ్డాలాద్యన్త్యజస్పర్శే ప్రాయశ్చిత్తం తదీరితమ్।
హుత్వా శుద్ధిం పను: కృత్వా ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 21.125 ।।
అఙ్గహీనం యది భవేత్ ధ్రువబేరం తదేవ హి।
అయుక్తం యది చోద్ధర్తు కౌతుకస్నాపనౌత్సవా: ।। 21.126 ।।
కృత్వా చ దారవం బిమ్బం యాచితం బిమ్బమేవ వా।
బాలాలయే ప్రతిష్ఠాప్య నవకరణమాచరేత్ ।। 21.127 ।।
మహాపరితిష్ఠామార్గేణ ప్రతిష్ఠీం, పునరాచరేత్।
(భిన్నే ఘటే యథాకాశం మహాకాశే ప్రలీయతే ।। 21.128 ।।
బేరనాశే తథా శక్తిర్విశ్వస్మిన్నేనేవ లీయతే ।)

ప్రాక్ప్రత్యగ్దక్షిణాదిక్షు విదిక్షు చ తథాऽऽనతే ।। 21.1ృ29 ।।
కుక్షిచ్ఛిద్రే తథా దీర్ఘే పార్శ్వహీనే కటిక్షయే।
ఊరూజఙ్ఘాక్ష్యే చైవ ముఖశోషే తథైవ చ ।। 21.130 ।।
మకుటే దోషసంయుక్తే సర్వోపాఙ్గక్షయే తథా।
ప్రమాణపరిహీనే చ పాదగుల్ఫక్ష్యే తథా ।। 21.131 ।।
కర్ణనాసాక్షయే చాపి క్షిప్రం శా?న్తిఞ్చ కారయేత్।

ఆలయాద్దక్షిణే చాగ్నౌ జుహుయాత్పౌరమాత్మికమ్ ।। 21.132 ।।

'ఈఙ్కారాదీం శ్చ జుహుయాదష్టాశీత్యాహుతిం తథా।

తద్దైవత్యఞ్చ జుహుయాదష్టోత్తరసహస్రకమ్ ।। 21.133 ।।

బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్త్వైవ దద్యాదాచార్యదక్షిణామ్।

తత్తల్లక్షణసమ్పన్నం కృత్వా సంస్థాపయేత్పున: ।। 21.134 ।।

తత్తదుకృతపదాదన్యపదేషు స్థాపయేద్య?ది।

ఊర్ధ్వదృష్ట్యాదిదోషేషు

ఊర్ధ్వష్టృష్ట్యామధోదృష్ట్యాం తిర్యగ్దృష్ట్యాం తథైవ చ ।। 21.135 ।।

అసౌమ్యక్రూరదృష్ట్యాఞ్చ ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్।

వైష్ణవం పశ్చిమేఽబ్జాగ్నౌ తద్దైవత్యం శతాష్టకమ్ ।। 21.136 ।।

'ఈఙ్కారాదీ' స్తు జుహుయాదష్టాశీతిమత: పరమ్।

భోజయిత్వా తథా విప్రానాచార్యాదీంశ్చ పూజయేత్ ।। 21.137 ।।

సంస్థాప్యోక్తపదే సమ్యగ్విధినా చార్చయేత్పున:।

ధ్రువకౌతుకపీఠే ధ్రువకౌతుకయో: పీఠే మానహీనేఽధికేఽపి చ ।। 21.138 ।।

తద్దైవత్యఞ్చ జుహుయాదష్టాధికసహస్రకమ్।

మన్త్రైశ్చ పరివారాణాం హుత్వా విప్రాంశ్చ భోజయేత్ ।। 21.139 ।।

సలక్షణం తథా పీఠం కృత్వా సంస్థాపయేత్పున:।

రత్నన్యాసవహీనే తు (1)పీఠసఞ్జాతకర్మణి (1.) పద్మసఞ్జాతకర్మణి క.

।। 21.140 ।।

చాలయిత్వా తత: పీఠాచ్ఛాన్తిహోమావసానకే।

సత్నన్?యాసం తథా కృత్వా పునస్సఞ్జాతమాచరేత్ ।। 21.141 ।।

రత్నన్యాసే కృతే పద్మసఞ్జాతే మన్త్రవర్జితే।

శాన్తిం హుత్వా విధానేన తత్తన్మన్త్రం స్పృశన్ జపేత్ ।। 21.142 ।।

యద్వాగ్నేయవిధానేన కేవలం శిల్పినాఽథవా।

కృతే తు పద్మసఞ్జాతే సంస్రాప్య కలశైస్తథా ।। 21.143 ।।

హుత్వా పశ్చాన్మహాశాన్తిం తత్తన్మన్త్రం జపేత్తథా।

తథైవ మూలబేరే తు స్థాపితే కేవలస్థలే ।। 21.144 ।।

దేవం విశేషతోఽభ్యర్చ్య 'క్షమ' స్వేతి ప్రణమ్య చ।

కుమ్భే దేవం సమావాహ్య పీఠం కృత్వా సలక్షణమ్ ।। 21.145 ।।

పీఠే దేవం సమారోప్య శాన్తిం హుత్వా యథావిధి।

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం పుణ్యాహేన చ శోధయేత్ ।। 21.146 ।।

పఞ్చగవ్యాధివాసాదీన్ కృత్వా సంస్నాప్య పూర్వవత్।

ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 21.147 ।।

నవాహం వాఽథ సప్తాహం త్రియహన్తు వా।

దేవం విశేషతోఽభ్యర్చ్య 'క్షమ' స్వేతి ప్రణమ్య చ ।। 21.148 ।।

బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు దద్యాదాచార్యద?క్షిణామ్।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సం?హితాయాం క్రియాధికారే

కౌతుంకబేరప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామైకవింశోధ్యాయః ।।

ద్వావింశోఽధ్యాయః న ఉపలబ్ధః ।

ఓం

త్రయోవింశోఽధ్యాయః।

నవీకరణమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి నవీకరణముత్తమమ్।
ప్రాసాదాగోపురాదీనాం మణ్డపానాం తపోధనాః ।। 23.1 ।।
వర్ణనాశే సుధాస్ఫోటే భిత్తిభేదే తథైవ చ।
శిలేష్టకాదిపతనే శీఘ్రం కర్మేదమాచరేత్ ।। 23.2 ।।
ఆలయాభిముఖే కృత్వా కుణ్డమౌపాసనస్య చ।
న్యక్షాదీనాం చతుర్ణాన్తు మన్త్రాన్ హుత్వా తు మూర్తిభిః ।। 23.3 ।।
దేవతానాం గలస్థానే స్థాపితానాం విశేషత।
పాదవర్గగతానాఞ్చ హుత్వా మన్త్రాననుక్రమాత్ ।। 23.4 ।।
తద్విమ్బాన్తర్గతాం శక్తిం ధ్రువబేరే నివేశ్య చ।
ప్రాకారాశ్రయపీఠేషు తత్తద్దిక్షు యథాక్రమమ్ ।। 23.5 ।।
న్యక్షాదీంశ్చ సమావాహ్య దశకృత్వస్తు వైష్ణవమ్।
చతుర్వేదాదిమన్త్రాంశ్చ హుత్వా చాగ్నిం విసృజ్య చ ।। 23.6 ।।
శిలేష్టకాప్రక్షేపాద్యైర్దృఢం కృత్వా యథావిధి।
సుధావర్ణానులేపాదీన్ పూర్వవత్పారికల్ప్య చ ।। 23.7 ।।
పఞ్చగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య వాస్తుహోమస్సుహూయతామ్।
అబ్జాగ్నౌ వైష్ణవం హుత్వా సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే ।। 23.8 ।।
వ్యాహృతీరఙ్గహోమఞ్చ పారమాత్మికసంయుతమ్।
'ఈఙ్కారాదీ' శ్చ జుహుయాదష్టాశీత్యాహుతిం తథా ।। 23.9 ।।

సహస్రాహుతిపర్యన్తం యజేత్తద్దోషశాన్తయే।
విమానస్థాపనప్రోక్తప్రకారేణ యథావిధి ।। 23.10 ।।
సంస్థాప్య తత్తద్విమ్బాదీన్ న్యక్షాదీంశ్చతురస్తథా।
సర్వాణి చాన్యకర్మాణి కారయేదితి శాసనమ్ ।। 23.11 ।।
సర్వేషామేవ దేవానామాలయేషు తథైవ చ।
న్యక్షాదయో విమానేశా: పరివారాలయేషు చ ।। 23.12 ।।
విమానపతనాదౌ బాలాలయ:

విమానే పతినే జీర్ణే శీఘ్రం బాలాలయే తత:।
దేవదేవం ప్రతిష్ఠాప్య విమానం కారయేత్పున: ।। 23.13 ।।
యత్ప్రమాణం యదాకారం యద్ద్రవ్యఞ్చ యదాలయమ్।
తద్ద్రవ్యఞ్చ తదాకారం తత్ప్రమాణఞ్చ కారయేత్ ।। 23.14 ।।
పౌరుషఞ్చేత్తదుత్కృష్టప్రమాణాకృతివస్తుభి:।
అథవా కారయేత్ప్రాజ్ఞ: పూర్వనాశే యథోచితమ్ ।। 23.15 ।।
ప్రాకారీదినాశే

ప్రాకారేషు విశీర్ణేషు తత్ప్రాకారాధిదైవతై:।
మన్త్రైర్హుత్వా నవీకృత్య వాస్తుహోమం యజేత్పున: ।। 23.16 ।।
పరివారాలయే జీర్ణే న్యక్షాదీంశ్చంతురస్తథా।
తన్మూలబేరే చారోప్య నవీకృత్య యథాపురా ।। 23.17 ।।
తత్ప్రతిష్ఠాప్రకారేణ విమానే స్థాపయేత్పున:।
గోపురేషు విశీర్ణేషు తద్ద్వారాధిపతీంస్తథా ।। 23.18 ।।
పీఠేషు తత్తత్పార్శ్వేషు సమావాహ్యేతుతీరత:।
తత్తన్మన్త్రైశ్చ హుత్వా తు నవీకృత్య యథాపురా ।। 23.19 ।।

తద్వారపాలకాంస్తత్ర స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్।
మణ్డపాదిషు సర్వేషు తత్తత్ప్రోక్తాధిదేవతా: ।। 23.20 ।।
ధ్రువబేరే నివేశ్యైవ నీవకృత్య యథాపురా।
సమావాహ్యాధిదేవాస్తాన్ పూర్వవత్స్థాపయేద్ధరిమ్ ।। 23.21 ।।
నవకర్మణి శుద్ధి:

ప్రాసాదా?దిషు సర్వేషు నవకర్మావసానకే।
సామాన్యో వాస్తుహోమశ్చ శుద్ధి: పుణ్యాహ ఏవ చ ।। 23.22 ।।
నవీకరణే కేచన నియమా:

ఏకబేరవిమానానాం పౌరుషాణాం విశేషత:।
తథైవోద్ధృతబిమ్బానాం జీర్ణానాన్తు (1)పున: కృతౌ (1.) పృథక్. క. ।। 23.23 ।।
పూర్వప్రమాణాదధికం యది కుర్యాన్న దోషకృత్।
(1)పదానుగుణమేవైతత్ పరితో వర్ధయేత్తథా (1.) యథానుగుణం. ఆ. ।। 23.24 ।।
పూర్వ మృదాలయశ్చేత్తదిష్టకాద్యై: ప్రకల్పయేత్।
పరితో వర్ధయిత్వైవ కల్పయేదాలయం తథా ।। 23.25 ।।
ప్రాకారాణాన్తు జీర్ణానాం పునస్సన్ధానకర్మణి।
అథవా మృణ్మయానాఞ్చ తథా వృద్ధిం యదీచ్ఛతి ।। 23.26 ।।
పరితో వర్ధయేదేవ ప్రాచ్యుదీచ్యోరథాపి వా।
యద్యగ్రే గ్రామవీథీ స్యాత్?ిత్ర?షు వాఽన్యేషు వర్ధయేత్ ।। 23.27 ।।
శాలానాం మణ్డపానాఞ్చ పార్శ్వయోరగ్రతస్తథా।
వృద్ధిం కుర్యాద్విశేషేణ ప్రాచ్యుదీచ్యోరథాపి వా ।। 23.28 ।।
ఉదీచ్యామగ్రతశ్చైవ వర్ధయేత్పచనాలయమ్।
ఏకతస్సఙ్కటశ్చేత్తు నదీసాగరాపర్వతై: ।। 23.29 ।।

వర్ధయేదన్యపార్శ్వేషు నాత్ర కార్యా విచారణా।
దక్షిణాపరవృద్ధిఞ్చ క్షయఞ్చాపి న జాతుచిత్ ।। 23.30 ।।
ప్రాకారమణ్డపాదీనాం శాలానాఞ్చ సమాచరేత్।
పరాణమన్దిరేషు నియమాః

పౌరాణికవిమానానాం వృద్ధిం వాఽపి న కారయేత్ ।। 23.31 ।।
గ్రామాగ్రహారనగరపత్తనాద్యనుకర్మసు।
అగర్భద్రైవతం వాస్తు పరితో వర్ధయేత్సమమ్ ।। 23.32 ।।
నైవ విన్యాసభేదేన యది భేదో వినశ్యతి।
విమానం యేన హస్తేన ప్రమితం తేన కారయేత్ ।। 23.33 ।।
ప్రాకారమణ్డపాదీని నాధికేన కదాచన।
స్థాపయేదుత్తమం బేరమాలయే మధ్యమేఽధమే ।। 23.34 ।।
అన్యథా యది కుర్వీత రాజరాష్ట్రం వినశ్యతి।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన యథావిధి సమాచరేత్ ।। 23.35 ।।
ధ్రువబేరజీర్ణోద్ధారః

వక్ష్యామి ధ్రువబేరస్య జీర్ణేద్ధారమతః పరమ్।
జీర్ణే ఛిన్నే తథా భిన్నే స్?ఫుటితే వర్ణసఙ్కయే ।। 23.36 ।।
బాలాలయమథాఽగ్నేయ్యాం యామ్యనైరఋుతయోస్తథా।
వారుణ్యాం వా ప్రకుర్వీత యథావిభవవిస్తరమ్ ।। 23.37 ।।
బాలాలయప్రతిష్ఠోక్తప్రకారేణ తతః పరమ్।
బాలాలయే ప్రతిష్ఠాప్య నవీకరణమాచరేత్ ।। 23.38 ।।
దృశ్యతే యత్ర దోషస్తు తత్ర సంస్కారమాచరేత్।
వర్ణే వాఽధ్యనువర్ణే వా స్ఫుటితం దృశ్యతే యది ।। 23.39 ।।

నిపుణైశ్శిల్పిభిశ్శుద్ధైస్తద్వర్ణ తత్ర యోజయేత్।
పటాదూర్ధ్వన్తు దోషశ్చేత్తత్తత్కుర్యాత్తు పూర్వవత్ ।। 23.40 ।।
దోషయుక్తే పటే వాఽపి పటం సర్వం వ్యపోహ్య చ।
పటమాచ్ఛాద్య విధినా కారయేదుపరి క్రియామ్ ।। 23.41 ।।
శూలోర్ధ్వే దోషయుక్తశ్చేదాశూలం శోధయేత్తథా।
మృణ్మయే దారవే శైలే శర్కరాలేపనాదికాః ।। 23.42 ।।
కారయిత్వా క్రియాస్సర్వాః బేరం సమ్యక్ప్రకల్పయేత్।
శూలే చ మృణ్మయే జీర్ణే సర్వమబ్ధౌ విసృజ్య చ ।। 23.43 ।।
దారుసఙ్గ్రహణం కృత్వా శూలం సంస్థాప్య పూర్వవత్।
సముద్రే దారవం జీర్ణం త్యక్త్వాన్యస్థపయేత్తథా ।। 23.44 ।।
(1)అఙ్గహీనం తథా శైలం బేరం ప్రక్షిప్య తోయధౌ।
శిలాం గృహీత్వా విధినా కృత్వా బేరఞ్చ పూర్వవత్ (1.) అగ్ని. ఆ. ।। 23.45 ।।
సంస్థాప్య విధినా పశ్చాద్బేరం కుర్యాద్యథావిధి।
తామ్రజస్యాఙ్గహీనస్య కౌతుకోక్తవదాచరేత్ ।। 23.46 ।।
పునర్బిమ్బనిర్మాణే నియమాః

పూర్వం యేనోద్ధృతం బిమ్బం యత్ప్రమాణం యదాకృతి।
తద్ద్రవ్యేణ తదాకారం తత్ప్రమాణఞ్చ కారయేత్ ।। 23.47 ।।
పూర్వన్తు పౌరుషఞ్చేత్తు ముఖ్యం వా స్థాపయేత్పునః।
ముఖ్యప్రమాణాకారాభ్యాం కారయేద్వాఽథ పౌరుషే ।। 23.48 ।।
బిమ్బేషు ద్రవ్యభేదేన తరతమభావః

మృద్దారూపలతామ్రేషు పూర్వాత్పూర్వాత్పరో వరః।
స్థానకాదాసనం తస్మాచ్ఛయనఞ్చ క్రమాద్వరమ్ ।। 23.49 ।।

పూర్వన్తు శైలజం యత్ర తత్ర శైలజమేవ వా।
అశక్త: పూర్వవత్కర్తు స్థాననాశభయాదిషు ।। 23.50 ।।
కాలక్షేపేఽప్యయుక్తేన తు హేతునా యేన కేనచిత్।
గౌణమానాకృతి?ద్రవ్యై: కారయేదితి కేచన ।। 23.51 ।।
మూలనాశాత్ యథాలాభం గౌణం వాఽపి ప్రశస్యతే।
ధ్రువకౌతుకమార్గేణ పదే సంస్థాప్య ద్రైవికే ।। 23.52 ।।
కృత్వా వర్ణానులేపాదీన్ ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేత్పున:।
కౌతుకాదిషు సర్వేషు నష్టే స్థానే తథైవ చ ।। 23.53 ।।
శైలఞ్చ ధ్రువబేరఞ్చ దృశ్యతే యత్ర కుత్రచిత్।
అశక్త: పూర్వవత్కర్తుం స్థాననాశభయాదిషు ।। 23.54 ।।
కృత్వా నయనమోక్షం తత్స్థాపయేద్వా ధ్రువార్చనమ్।
అసత్యాం నాశశఙ్కాయామశక్తేఽపి యథాపురా ।। 23.55 ।।
కారయేత విధానేన గౌణేనైవ ప్రకల్పయేత్।
శిథిలే ధ్రువపీఠే తు కృత్వా బాలాలయ క్షణాత్ ।। 23.56 ।।
శిల్పిభిస్సుదృఢం కృత్వా పున: స్థాపనమాచరేత్।
స్థలనాశే చ రత్నాని సుసున్న్యస్య తు పూర్వవత్ ।। 23.57 ।।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్।
బహుబేరప్రతిష్ఠా చేద్యద్వేరం దోషసంయుతమ్ ।। 23.58 ।।
వస్త్రేణావేష్ట్య నిర్దోషం దోషదుష్టస్య తస్య తు।
సంస్కారం పూర్వవత్కుర్యాదితి పూర్వజశాసనమ్ ।। 23.59 ।।
పరివారేషు దుష్టేషు తత్తత్పార్శ్వే తథైవ చ।
కృత్వా బాలాలయం హుత్వా తత్తన్మన్త్రం సవైష్ణవమ్ ।। 23.60 ।।
ప్రతిష్ఠాప్య నవీకృత్య పున: స్థాపనమాచరేత్।
బహుభూమివిమానేషు దోషయుక్తం తలం ప్రతి ।। 23.61 ।।

బాలాగారం ప్రకల్ప్యైవ ద్వితీయావరణేఽథవా।
ప్రథమావరణే వాఽథ ఉక్తదేశే యథావిధి ।। 23.62 ।।
సదోషతలబిమ్బాని నిర్దోషేషు తలేషు వై।
నైవ సంస్థాపయేన్మోహాద్యది కుర్యాద్వినశ్యతి ।। 23.63 ।।
శీఘ్రం హుత్వా మహాశాన్తిం స్థాపయేత్తరుణాలయే।
ఊర్ధ్వం తలం సముద్దిశ్య పశ్చిమే తరుణాలయే ।। 23.64 ।।
అధస్తలస్య తత్పూర్వే స్థానం సమ్యక్ప్రకల్పయేత్।
పఞ్చమూర్తివిధానే తు బాలాగారం యథావిధి ।। 23.65 ।।
తత్తన్మూర్తి సముద్ధిశ్య తత్తద్ధిశి చ కారయేత్।
బేరాణాం కేషాఞ్చిదేకద్రవ్యనియమః

బేరాణి పఞ్చమూర్తీనామేకద్రవ్యేణ కారయేత్ ।। 23.66 ।।
తథైవ పఞ్చవీరాణాం బ్రహ్మణో గరుజస్య చ।
విపరీతం యది భవేత్తద్గ్రామయజమానయోః ।। 23.67 ।।
భవేదాశు వినాశాయ విశేషాద్రాజరాష్ట్రయోః।
వాలాలయమకృత్వా న నవీకరణమ్

బాలాలయమకృత్వా తు నవకర్మాచరేద్యతి ।। 23.68 ।।
ఆభిచారికమిత్యుక్తం తస్య దోషస్య శాన్తయే।
నవాహం వాఽథ సప్తాహం పఞ్చాహం త్రియహన్తు వా ।। 23.69 ।।
హుత్వాఽబ్జాగ్నౌ మహాశాన్తిం స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్।
ఆదిత్యమణ్డలాత్కుమ్భే సమావాహ్య సమర్చయేత్ ।। 23.70 ।।
అన్యేషామపి దేవానామేష ఏవ విధిః స్మృతః।
కౌతుకాదిషు గుప్తేషు నవీకరణప్రకారః

కౌతుకాదిషు గుప్తేషు జీర్ణే తస్మిన్ ధ్రువే సతి ।। 23.71 ।।
కుమ్భే శక్తిం సమావాహ్య నవీకరణమాచరేత్।
కుమ్భాత్కుమ్భే సమావాహ్య యజేత్పర్వణి పర్వణి ।। 23.72 ।।
నవకర్మావసానే తు ధ్రువం సంస్థాప్య పూర్వవత్।
తస్మాత్కూర్చే సమావాహ్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 23.73 ।।
కౌతుకాభావే సువర్ణశకలేఽర్చనమ్

సర్వత్ర కౌతుకాభావే సువర్ణశకలన్తు వా।
(కుమ్భే తు మాసమేకం స్యాత్ షణ్మాసం దర్పణే తథా ।।
వత్సరాన్తం పటే ప్రోక్తం దారౌ ద్వాదశవత్సరమ్।
అత ఊర్ధ్వం హరిస్తత్ర న రమేత పునస్తథా) ।।
అర్చాపీఠేఽథవా కూర్చ సన్న్యస్యావాహ్య పూజయేత్ ।। 23.74 ।।
జీర్ణబేరార్చనం యత్తద్దోషాయైవ భవిష్యతి।
తస్మాచ్ఛీఘ్రన్తు విధినా జీర్ణాదౌ కౌతుకాదికే।
కౌతుకే తామ్రజే బిమ్బే శైలజే దారువేఽథవా ।। 23.76 ।।
జీర్ణే ఛిన్నే చ భిన్నే చ ఖణ్డే వృద్ధౌ తథైవ చ।
హీనప్రమాణే సుషిరే బిమ్బం త్యాజ్యన్తు తత్ త్యజేత్ ।। 23.77 ।।
జీర్ణే ఛిన్నే చ భిన్నే చ ఖణ్డే వృద్ధౌ తథైవ చ।
హీనప్రమాణే సుషిరే బిమ్బం జ్యాజ్యన్తు తత్ త్యజేత్ ।। 23.77 ।।
వస్త్రేణ బిమ్బం సంవేష్ట్య తత్రత్ప్రక్షిప్య జలాశయే।
మధూచ్ఛిష్టప్రయోగేణ బిమ్బం కృత్వా యథావిధి ।। 23.78 ।।
పూర్వవద్విమ్బమాసాద్య విధినా స్థాపయేత్పునః।
కాలాపేక్షా న కర్తవ్యా శీఘ్రం కర్మేదమాచరేత్ ।। 23.79 ।।

అఙ్గాదిసంజ్ఞా

కణ్ఠోదరశిరోవక్షోబాహుకోష్ఠోరుపాణయ:।
కటిజఙ్ఘే మహాఙ్గాని నేత్రనాసౌష్ఠతాలవ: ।। 23.80 ।।
కర్ణశ్చాఙ్గులయోఽఙ్గాని కేశరోమనఖాదయ:।
ఉపాఙ్గానీతి చోక్తాని మకుటం భూషణామ్బరే ।। 23.81 ।।
శఙ్ఖచక్రే శిరశ్చక్రం పాదపద్మాయుధాన్యపి।
పీఠం ప్రభా చ ఛత్రం చ ప్రత్యఙ్గాని విదుర్బుధా: ।। 23.82 ।।
క్రీడాయష్టిశ్చ వంశశ్చ ప్రత్యఙ్గం కృష్ణవిగ్రహే।
ఆషాఢో వామనే చాపి ప్రత్యఙ్గమభిధీయతే ।। 23.83 ।।
హుత్వా శాన్తిం త్యజేద్బిమ్బమఙ్గహీనన్తు కౌతుకమ్।
ఉపాఙ్గహీనే బిమ్బస్య తామ్రజస్యైవ భక్తిత: ।। 23.84 ।।
కౌతుకసంస్కారప్రకార:

ధ్రువే శక్తిం సమారోప్య సన్ధానం తుల్యవస్తునా।
హుత్వా పురషసూక్తేన విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవై: ।। 23.85 ।।
'ఈఙ్కారాద్యై' శ్చ జుహుయాదష్టాశీత్యా సమాహిత:।
రాత్రిసూక్తేన హుత్వైవ జయాద్యైర్జుహుయాత్పున: ।। 23.86 ।।
బిమ్బశుద్ధిం తత: కృత్వా ప్రతిష్ఠాం కారయేత్తథా।
సన్ధానయోగ్యతాకథనమ్

ప్రత్యఙ్గే తు తథా హీనే న త్యజేదితి శాసనమ్ ।। 23.87 ।।
కిరీటే భూషణే వస్త్రే నఖే వా రోమకేశయో:।
చక్రే శఙ్ఖే శిరశ్చక్ర హీనే సన్ధానమాచరేత్ ।। 23.88 ।।

శైలస్యాయుధవిచ్ఛేదే కుర్యాల్లోహేన వాऽऽయుధమ్।
తామ్రజస్యాఙ్గసన్ధానం కేచిదాహుర్మనీషిణ: ।। 23.89 ।।
బిమ్బత్యాగే ప్రతిప్రసవ:

సౌవర్ణం రాజితం బిమ్బమఙ్గహీనం భవేద్యది।
న త్యజేత్తుల్యలోహేన సన్ధాయ స్థాపయేత్క్రమాత్ ।। 23.90 ।।
సన్ధానే నిమిత్తాన్తరాణి

ప్రత్యఙ్గే తు తథా హీనే సన్ధానం కారయేత్క్రమాత్।
తథా బిమ్బే తు చలితే తథా పీఠాద్వియోజితే ।। 23.91 ।।
రేఖాసుషిరయుక్తే చ సన్ధానం కారయేద్దృఢమ్।
వస్త్రాదిషు చ చక్రేషు ఛేదే భేదే తథైవ చ ।। 23.92 ।।
పూర్వవత్కారయేత్తద్వత్ తుల్యలోహేన యుక్తిత:।
పూర్వవచ్ఛాన్తిహోమాన్తే పున: స్థాపయతి క్రమాత్ ।। 23.93 ।।
బిమ్బస్య తామ్రజస్యాపి కర్ణనాసాఙ్గులీషు చ।
హీనేష్వఙ్గేషు సన్ధానం కుర్యాదేవ న సంశయ: ।। 23.94 ।।
?Bఉపాఙ్గే తస్య హీనేऽపి శైజలం దారవం త్యజేత్।
ఏకద్వియవమాత్రే తు స్ఫుటితే తత్ర తత్ర వై ।। 23.95 ।।
తత్తదఙ్గసముత్థిం రేఖామాత్రేణ కల్పయేత్।
వృద్ధం ప్రమాణహీనఞ్చ జీర్ణం రౌక్మఞ్చ రాజితమ్ ।। 23.96 ।।
లోహవత్తత్సమాహృత్య శాన్తిహోమావసానకే।
మధూచ్ఛిష్టవిధానేన నవీకరణమాచరే ।। 23.97 ।।
అక్ష్యున్మేషాదికం కృత్వా ప్రతిష్ఠాపయతి క్రమాత్।
రత్నజప్రతిమా యా స్యాద్రూపమాత్రం సమాహరేత్ ।। 23.98 ।।

నిర్దుష్టబిమ్బస్య న చాలనమ్

అర్చ్యమానే తు నిర్దోషే బిమ్బే తత్ర విశేషత:।
లోహగౌరవముద్ధిశ్య పునర్బిమ్బం న కారయేత్ ।। 23.99 ।।
యది కుర్యాత్తదజ్ఞానాద్రాజా రాష్ట్రఞ్చ నశ్యతి।
జీర్ణం హీనాధికాఙ్గఞ్చ బిమ్బం త్యక్త్వా యథావిధి ।। 23.100 ।।
శక్తోఽధికేన ద్రవ్యేణ కారయేచ్చేత్తదుత్తమమ్।
అఙ్గహాన్యాదియుక్తే తు కౌతుకే పూర్వమర్చితే ।। 23.101 ।।
ధ్రువబేరే సమారోప్య తచ్ఛక్తిం శీఘ్రమేవ తు।
యావద్బిమ్బం పున: కృత్వా స్థాపయేద్విధికోవిద: ।। 23.102 ।।
తావత్కౌతుకపీఠే తు స్నాపనం బిమ్బమేవ చ।
ఔత్సవం బలిబేరం వా స్థాపయిత్వాఽథ వై ధ్రువాత్ ।। 23.103 ।।
ఆవాహ్య చ విధానేన నిత్యమర్చనమాచరేత్।
పూర్వవత్కౌతుకం కృత్వా తత్ర సంస్థాప్య పూజయేత్ ।। 23.104 ।।
స్నాపనోత్సవబల్యర్చా: స్వస్థానే సన్నివేశయేత్।
కైతుకబిమ్బప్రతినిధిత్వేన స్వర్ణకూర్చారాధనమ్

స్నాపనే చౌత్సవే హీనే కూర్చం రౌక్మన్తు తత్ర వై ।। 23.105 ।।
న్యస్య దేవం సమావాహ్య ధ్యాయన్ పూర్వవదర్చయేత్

చోరాపహృతబిమ్బవిచార:

చోరైర్వా శత్రుభిర్వాఽపి బిమ్బం త్వపహృతం యది ।। 23.106 ।।
యావద్బిమ్బం పున: కుర్యాత్తావత్కాలనతు తత్ర వై।

భక్త్యా సువర్ణశకలే సమావాహ్య సమర్చయేత్ ।। 23.107 ।।
బిమ్బం తత్పూర్వవత్కృత్వా ప్రతిష్ఠాం కారయేద్బుధ:।
తత్ర వికల్పా:

వినైవ దేవదేవేన దేవ్యావపహృతే యది ।। 23.108 ।।
దేవ్యౌ తే విధినా కృత్వా ప్రతిష్ఠాప్య యథాపురా।
పూర్వోక్తేన విధానేన వివాహం విధినా చరేత్ ।। 23.109 ।।
జుహుయాద్యది నిత్యాగ్నౌ ధ్రువాదావహనం యది।
న వివాహవిధిం కుర్యాదితి పూర్వజశాసనమ్ ।। 23.110 ।।
దేవీభ్యాన్తు వినా తత్ర దేవేశేఽపహృతే యది।
దేవ్యోరనుగుణం దేవబేరం కృత్వా యథావిధి ।। 23.111 ।।
ధ్రువాదావాహనం కృత్వా నిత్యమగ్నిం ప్రణీయ చ।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ కృత్వా నిత్యమగ్నిం ప్రణీయ చ।
ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 23.112 ।।
త ఏవ దేవ్యౌ దేవస్య నాన్యే దేవ్యౌ ప్రకల్పయేత్।
తచ్ఛక్తై: పూర్వసంస్కారం (?) న వివాహవిధిం చరేత్ ।। 23.113 ।।
స్థాపితేఽపి నవే బేరే దృష్టే త్వపహృతే పున:।
సమన్త్రం లౌకికం బేరం స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్ ।। 23.114 ।।
అన్యథా యది కుర్వీత రాజరాష్ట్రం వినశ్యతి।
ధ్రువే స్థితే తు దేవేశే తద్దేవ్యోరఙ్గహీనయో: ।। 23.115 ।।
తద్దేవ్యో: స్థితయోర్దేవే హీనాఙ్గేఽపి తపోధనా:।
తత్తద్బిమ్బగతాం శక్తిం కుమ్భే సమ్యఙ్నివేశ్య చ ।। 23.116 ।।
బాలాలయే ప్రతిష్ఠాప్య కుర్వన్నైవ నిత్యపూజనమ్।
దేవేశానుగుణం దేవౌ దేవం వాఽనుగుణం తయో: ।। 23.117 ।।

పూర్వమానాకృతిద్రవ్యై: కృత్వా సంస్థాపయేత్క్రమాత్।
పూర్వప్రమాణాదధికం ముఖ్యాకారఞ్చ (?) నాచరేత్ ।। 23.118 ।।
కారయేత్తుల్యలోహేన దేవ్యో నైవాధికేన చ।
యద్యద్విమ్బన్తు నిర్దుష్టం తత్తన్న త్యాజ్యముచ్యతే ।। 23.119 ।।
యాగశాలాగ్నికుణ్డేషు నిత్యమగ్నిం ప్రణీయ చ।
శక్తిముద్వాస్య తామేవ కుమ్భే సమ్యజ్నివేశ్య చ ।। 23.120 ।।
ప్రతిష్ఠాం పూర్వవత్కుర్యాద్విబాహం తత్ర నాచరేత్।
శక్తౌ సంస్కృతపూర్వాయాం న సంస్కారాన్తరం పున: ।। 23.121 ।।
సర్వేషామేవ దేవానాం స్థితాయాం పురుషాకృతౌ।
స్త్రీబేరనాశే పురుషబేరనాశ్?ోఽథవా స్త్రియామ్ ।। 23.122 ।।
సామాన్యోఽయం విధి: ప్రోక్త: పునస్సన్థానకర్మణి।
సన్థానకర్తు: ఫలప్రశంసా

పునస్సన్థానకర్తు: స్యాత్తన్మూలాద్ద్విగుణం ఫలమ్ ।। 23.123 ।।
సర్వాన్ కామానవాప్నోతి కీ?ర్తిమాన్ ధనవాన్ భవేత్।
సర్వపాపవినిర్ముక్తో భోగాన్ భుజ్క్తే మహీతలే ।। 23.124 ।।
(జఙ్గమేషు చ గుప్తేషు పరచక్రభయేషు చ।
యావత్కాలం తదుద్ధార: తావత్కాలఞ్చ తత్ర వై ।। 23.125 ।।
కూర్చే భక్త్యా సమావాహ్య ధ్యాత్వా దేవం సమర్చయేత్।
ఉద్ధృత్య తాని బిమ్బాని శుద్ధిద్రవ్యేణ శోధయేత్ ।। 23.126 ।।
కలశై: స్నాపయేద్దేవం యథావిభవవిస్తరమ్।
మహాశాన్తిఞ్చ హుత్వా తు పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ।। 23.127 ।।
బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు శక్తితో దక్షిణాం దదేత్।
అర్చయేఞ్చ యథాన్యాయం హవిస్సమ్యజ్నివేదయేత్) ।। 23.128 ।।

జఙ్గమేషు చ గుప్తేషు హీనే చ స్థావరార్చనే।
మహాశాన్తిఞ్చ హుత్వా తు తత్కాలానుగుణణం పున: ।। 23.129 ।।
పున: ప్రతిష్ఠామార్గేణ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్।
అర్చ్యమానం గృహే బేరం సున్దరం లక్షణాన్వితమ్ ।। 23.130 ।।
ధ్రువబేరానురూపఞ్చేద్ గ్రామస్యానుగుణం తథా।
లబ్ధం చేదౌత్సవార్థన్తు స్నాపనార్థమథాపి వా ।। 23.131 ।।
నిత్యోత్సవార్థం వా తత్ర స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్।
తద్బిమ్బసంస్థితాం శక్తిం నివేశ్యాదిత్యమణ్డలే ।। 23.132 ।।
ధ్రువాత్తస్మిన్సమావాహ్య పూర్వవత్స్నాపయేత్సుధీ:।
తామేవ శక్తిమథవా కుమ్భే సమ్యఙ్నివేశ్య చ ।। 23.133 ।।
లౌకికం తత్ర సంస్థాప్య కుమ్భాదావాహ్య పూజయేత్।
లౌకికస్య ప్రతిష్ఠాయాం లౌకికాగ్నౌ జుహోతి వై ।। 23.134 ।।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం సమం భవేత్।
రూపమిచ్ఛన్తి యే దేవా యే న నేచ్ఛన్తి మన్దిరే ।। 23.135 ।।
పీఠకుడ్యకవాటాదావర్చ్యన్తే సుప్రతిష్ఠితా:।
అర్చనాఙ్గేషు పాత్రేషు యానాదిష్వాసనాదిషు ।। 23.136 ।।
వాపీకూపతటకాదిష్వావాహ్య చిరమర్చితా:।
నవకర్మణి తేఽర్హన్తి బాలాగారోచితా: క్రియా: ।। 23.137 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన మన్త్రతో య: ప్రతిష్ఠిత:।
తం సర్వం నవకర్మాదౌ జీర్ణోద్ధారక్రమేణ వై ।। 23.138 ।।
సంస్కృత్య నవకర్మాన్తే సంస్కుర్యాత్పునరేవ వై।
(జీర్ణోద్ధారవిధి: ప్రోక్త: విస్తరేణ మరీచితనా)

ఆదాయ నవవస్తూని ప్రతిష్ఠాం వా సమాచరేత్ ।। 23.139 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

నవీకరణప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః।

ఓం

చతుర్వింశోఽధ్యాయః

అర్చనాయాం నిష్కృతిః కవాటోద్ఘాటనే

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి (1)అర్చనాహీననిష్కృతిమ్।

ఆదిత్యస్యోదయాత్పూర్వ ప్రాతర్దేవాలయస్య చ (1.) మహార్చాహీననిష్కృతిమ్ ఖ. ।। 24.1 ।।
సాయమస్తమయాత్పూర్వం మధ్యాహ్నాదపి మధ్యమే।

కవాటోద్ఘాటనే హీనే శీఘ్రముద్ఘాటయేత్తతః ।। 24.2 ।।

నిత్యాగ్నికుణ్డే చుల్ల్యాం వా పరిషిచ్య చ పావకమ్।

ఆజ్యేన వరుణా సౌరైర్జుహుయాద్ధవారదైవతైః ।। 24.3 ।।

వైష్ణవైరపి షణ్మన్త్రైః పునః (2)కర్మ సమాచరేత్।

ద్రవ్యసఙ్గ్రహే

నీతశ్చేదర్చనాద్రవ్యం జలపుష్పాద్యమన్త్రకమ్ (2.) కార్యం ఆ. ।। 24.4 ।।

ఆలయే వాఽథ సంస్కుర్యాత్తమన్మన్త్రం ద్విగుణం జపేత్(3)।

అన్యసూత్రిభిరానీతం సంస్కుర్యాత్?ిత్రగుణం చరేత్ (3.) భవేత్ ఆ. ।। 24.5 ।।

గృహ్ణీయాత్ బ్రాహ్మణాలాభే నేయశ్చేత్క్షత్రియాదిభిః।

శఙ్ఖచక్రాఙ్కితభుజైః పూర్వాలాభే తథోత్తరైః ।। 24.6 ।।

చతుర్వేదాది షట్కృత్వో జపం కుర్యాత్పునః పునః(4)।

వాపయేన్నఖకేశాదీన్తే చ పర్వణి పర్వణి (4.) ప్రయత్నతః ఈః ।। 24.7 ।।

శుద్ధామ్బరధరాః స్నాతాః శుద్ధదన్తనఖాః తథా।

దీపహీనే

సన్ధ్యాదీపవిహీనే తు శ్రీదైవత్యం సవైష్ణవమ్ ।। 24.8 ।।

ఆగ్నేయఞ్చ సకృద్ధుత్వా దీపాంశ్చ ద్విగుణం దదేత్।

అజస్రదీపవిచ్ఛేదే శతమష్టోత్తర యజేత్ ।। 24.9 ।।

సర్వేషామేవ దేవానాం దీపః ప్రియతమో భవేత్।

శ్వేతపఙ్కజనాలోత్థైస్సూత్రైః కృత్వా తు వర్తికామ్ ।। 24.10 ।।

ఉత్తమం దీపదానన్తు కాపిలేన ఘృతేన వై।

అష్టాఙ్గులోచ్ఛ్రయజ్వాలో (1)దీప ఉత్తమ ఉచ్యతే (1.) యథాలాభోచ్ఛ్రయోఽపి వా ఖ.

।। 24.11 ।।

(2)ఉక్తపఙ్కజనాలోత్థైః సూత్రైః కృత్వా తు వర్తికామ్।

షఙ్గులోచ్ఛ్రయజ్వాలో మధ్యమో గవ్యసర్పిషా (2.) రక్త. ఈ. ।। 24.12 ।।
తైలేన కల్పితో దీప: పిచతువర్తియుతోఽధమ:।
త్రియఙ్గులోచ్ఛ్రయజ్వాలో యథాలాభోచ్ఛ్రయోఽపి వా ।। 24.13 ।।
కర్పూరవర్తికాక్లృప్తో దీపస్స్యాదుత్తమోత్తమ:।
మార్జనాదిహీనే

మార్జనే చ తథా హీనే హీనే చైవోపలేపనే ।। 24.14 ।।
'ఆపో-హిరణ్య-పవమానై:' ప్రోక్షయిత్వోపలేపయేత్।
నిర్మాల్యశోధనే హీనే హీనే చాభ్యుక్షణే తథా ।। 24.15 ।।
వైష్ణవం వైష్వక్సేనఞ్చ వారుణఞ్చ యజేత్పున:।
బిమ్బాభిషేకేఽశక్తశ్చేద్దేవేశమభివాద్య చ ।। 24.16 ।।
కుశోదకైస్సమభ్యుక్ష్య పూర్వవస్త్రం విసృజ్య చ।
అన్యేన ధౌతవస్త్రేణ దేవేశం పరిధాపయేత్ ।। 24.17 ।।
బిమ్బాభిషేకహీనే తు వైష్ణవం వారుణం యజేత్।
పుష్పన్యాసహీనే

పుష్పన్యాసవిహీనే తు కాలాతీతే పునస్తదా ।। 24.18 ।।
కృత్వైవ పుష్పన్యాసఞ్చ విష్ణుగాయత్రియా పున:।
జుహుయాద్దశకృత్వస్తు నామభిర్జుహుయాచ్చతమ్ ।। 24.19 ।।
అన్యదేవార్చనాహీనే

గర్భాలయగతాన్ దేవాన్ ద్వారేశాన్ ద్వారపాలకాన్।
సమభ్యర్చ్యయేద్దేవం హీనే తేషామథార్చనే ।। 24.20 ।।
ద్విగుణం తాన్ సమభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్రం సకృద్యజేత్।

అర్చనే ధ్యానహీనే తు విష్ణుసూక్తం యజేత్తత: ।। 24.21 ।।
దేవం సమ్యక్తథా ధ్యాత్వా పునరర్చయతి క్రమాత్।
నవభేదేష్వథైకస్మిన్ కల్పితేఽప్యర్చనే తథా ।। 24.22 ।।
ఆసనాదిషు యద్ధీనం తత్తత్ప్రతి విశేషత:।
వైష్ణావం విష్ణుగాయత్రీం జుహుయాతృతదనుస్మరన్ ।। 24.23 ।।
దేవదేవం స్మరన్ బుద్ధ్యా సర్వవ్యాపినమవ్యయమ్।
హవిర్ని వేదనహీనే

హవిర్ని వేదనే హీనే బ్రాహ్మం హుతృవా తత: పరమ్ ।। 24.24 ।।
ప్రాజాపత్యం తతో హుత్వా వైష్ణవేన సమన్వితమ్।
విష్ణుసూక్తం హవిస్తద్వద్ద్విగుణఞ్చ నివేదయేత్ ।। 24.25 ।।
ఉపదంశేషు హీనేషు యజేత్సౌమ్యం సవైష్ణవమ్।
సామాదిఞ్చ ఘృతే హీనే జుహుయాద్వైష్ణవాన్వితమ్ ।। 24.26 ।।
జుహుయాద్దధిహీనే తు (1)యజురాద్యం సవైష్ణవమ్।
ముఖవాసహీనే

ముఖవాసవిహీనే తు శ్రీమన్త్రం వైష్ణవం యజేత్ (1.) నృ సూక్తం వైష్ణవం యజేత్ ఆ. ।। 24.27 ।।
నిత్యహోమహీనే

(2)నిత్యహోమం కపాలాగ్రావజ్ఞానాజ్జుహుయాద్యది।
వైష్ణవం వ్యాహృతీశ్చాపి హుత్వా చ జుహుయాత్తథా (2.) నిత్యాగ్నౌ మన్త్రహీనే తు ఆ.

।। 24.28 ।।
నిత్యాగ్నిం తమవిచ్ఛిన్నమ్శక్తో రక్షితుం యది।

సమిధ్యాత్మని వాఽఽరోప్య నిధాయాహరహర్యజేత్ ।। 24.29 ।।

శ్రీవైఖానససూత్రోక్తో మన్త్ర ఆరోపణే స్మృత:।

తథాఽవరోపణే చాగ్నౌ (3)నామన్త్రం కిఞ్చిదాచరేత్ (3.) తన్మన్త్రమ్. ఖ. ।। 24.30 ।।

సకాలేఽర్చనేహీనే

ప్రాతస్సన్ధ్యార్చనే హీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం భవేత్।

వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం (4)విష్ణుసూక్తం యజేత్తత: (4.) నిత్యకుణ్డే యజేత్తథా ఆ. ।।24.31 ।।

ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోర్హీనే సాయాహ్నే ద్విగుణం భవేత్।

ఏకాహే త్వర్చనాహీనే హుత్వా తద్ద్విగుణం పున: ।। 24.32 ।।

హవీంష్యపి నివేద్యైవ దక్షిణాగ్నౌ తత: పరమ్।

పఞ్చవింశతికృత్వస్తు షణ్మాత్రాన్ వైష్ణవాన్ యజేత్ ।। 24.33 ।।

వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం హుత్వా (1)విప్రాంశ్చ భోజయేత్।

ఏకాహే త్విదముద్దిష్టం ద్వితీయే ద్విగుణం భవేత్ (1.) విష్ణుం సమర్చయేత్ ఆ. ।। 24.34 ।।

?Bద్వాదశాహాన్తమిత్యేవం వర్ధయేత్తు దినే దినే।

అతీతే ద్వాదశాహే తు దక్షిణాగ్నౌ తత: పరమ్ ।। 24.35 ।।

వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తం శతం యజేత్।

చత్వారింశద్భిరష్టాభి: కలశై: స్నాపయేత్పున: ।। 24.36 ।।

మహాహవి: ప్రభూతం వా సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।

ఆచార్యాయ పశూన్ దద్యాద్బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్పున: ।। 24.37 ।।

మాసహీనం యది భవేదాలయం పరితస్తథా।

అగ్నీనాహవనాయాదీన్ ప్రాగాది పరికల్పయతే ।। 24.38 ।।

దేవేశం మనసా ధ్యాత్వా ప్రత్యేకఞ్చైకవింశతిమ్।

దేవీభ్యాఞ్చ మునిభ్యాఞ్చ వైష్ణ్వం గారూడమేవ చ ।। 24.39 ।।

తత్తద్ధోమే సుహోతవ్యం మహావ్యాహృతిసంయుతమ్।

శతాష్టకలశైర్దేవం స్నాపయిత్వా విధానత: ।। 24.40 ।।

పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్।

యావద్దినార్చనం హీనం గణయిత్వా తత: పరమ్ ।। 24.41 ।।

తావద్దినార్చనాద్రవ్యం దేవేశాయ నివేదయేత్।

ఏవం మాసే ప్రకుర్వీత ద్విమాసే ద్విగుణం భవేత్ ।। 24.42 ।।

వర్షాన్తం వర్ధయేదేవం వర్షేఽతీతే తత: పరమ్।

అష్టాధికసహస్రైర్వా శతైర్వా కలశైస్తదా ।। 24.43 ।।

స్నాపయిత్వా తు దేవేశం ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ।

సువర్ణపశుభూమ్యాదీన్ దత్వాఽఽచార్యాయ దక్షిణామ్ ।। 24.44 ।।

తతోఽబ్జాగ్నౌ మహాశాన్తిం హుత్వా దేవమనుస్మరన్।

సహస్రపద్మం సఙ్గృహ్య గాయత్రీం వైష్ణవీం వదన్ ।। 24.45 ।।

ఆప్లుత్యాఽప్లుత్య జుహుయాత్కాపిలేన ఘృతేన వై।

పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 24.46 ।।

ఏవమేవార్చనే హీనే ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే।

అన్యేషామపి దేవానాం (1)సామాన్యమిదముచ్యతే (1.) వైష్ణవం శతకృత్వశ్చ హుత్వాఽభ్యర్చ్య నివేదయేత్। చత్వారింశద్భిరష్టాభి: కలశై: స్నాపయే. త్ప్రభుమ్। మహాశాన్తిఞ్చ హుత్వా తు ప్రభూతఞ్చ నివేదయేత్. ఆ. ।। 24.47 ।।

బలిహీనే

(2)ప్రాతస్సన్ధ్యాబలౌ హీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం భవేత్।

వైష్ణవం సౌరసౌమ్యే చ ప్రాజాపత్యం యజేత్తత: (2.) ఏతదారభ్య 78 శ్లోక పర్యన్తం ఈ కోశేషు న దృశ్యతే. అవధిశ్చ చిహ్నిత: ।। 24.48 ।।

ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోర్హీనే సాయాహ్నే ద్విగుణం భవేత్।

ఏకాహం బలిహీనశ్చేదగ్నావౌపాసనీయకే ।। 24.49 ।।

జుహుయాద్విష్ణుసూక్తఞ్చ ,పూర్వమన్త్రైశ్చ సంయుతమ్।

ఉత్థాపయేద్వలిం హీనం పూర్వోక్తవిధినా తత: ।। 24.50 ।।
ఏకాహే త్విదముద్దిష్టం ద్విదినే ద్విగుణం భవేత్।
వర్ధయేత్ ద్వాదశాహాన్తమతీతే ద్వాదశేఽహని ।। 24.51 ।।
అగ్నాగ్నౌ పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తం తత: పరమ్।
పారమాత్మికసంయుక్తం 'మీఙ్కారాదీన్' జుహోతి చ ।। 24.52 ।।
సంస్నాప్య సప్తకలశైర్బిమ్బం కౌతుకమేవ చ।
మహాహవిర్నివేద్యైవ బలీనుత్థాపయేత్క్రమాత్ ।। 24.53 ।।
ఏవమేవవిధానేన యావన్మాసాన్తమాచరేత్।
మాసహీనం యది భవేత్ప్రాచ్యామహావనీయకే ।। 24.54 ।।
యజేదష్టోత్తరశతం సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే।
మధ్యే తు సర్వదైవత్యం సభ్యకుణ్డే జుహోతి చ ।। 24.55 ।।
శతాష్టకలశైర్దేవం స్నాపయిత్వా తత: పరమ్।
పఞ్చవింశతిగా దత్వా దేవముద్దిశ్య యత్నత: ।। 24.56 ।।
మహాహవిర్నివేద్యైవ బలీనుత్థాపయేత్క్రమాత్।
ఏవమేవ విధానేన కుర్యాత్సంవత్సరావధి ।। 24.57 ।।
పతితే తద్బలౌ స్పృష్టే అస్పృశ్యై: శ్రుతిదూషకై:।
పూర్వవద్వలిమాపాద్య బనిదేవం యజేత్పున: ।। 24.58 ।।
బలిముత్థాప్య విఘ్నేశ్చేత్పౌరం సౌమ్యసమన్వితమ్।
హుత్వా తు పూర్వవత్కర్మ ప్రారభేత యథావిధి ।। 24.59 ।।
బలౌ ప్రమాణహీనే తు వైష్ణవఞ్చైకవింశతిమ్।
భిన్నే జీర్ణే శతం పాత్రే తత్ప్రమాణవివర్జితే ।। 24.60 ।।
వేష్ణవం పౌరుషం సూక్తం విశ్నుసూక్తమత: పరమ్।
పారమాత్మిక 'మీఙ్కారాన్' రౌద్రం తథైవ చ ।। 24.61 ।।
సౌరమాగ్నేయసంయుక్తం పఞ్చవారుణసంయుతమ్।

జయాద్యైశ్చైవ కూష్మాణ్డై: జుహుయాత్తస్య శాన్తయే ।। 24.62 ।।

అతివాతాతివృష్ట్యోశ్చ హరిమారాధ్య పూర్వవత్।

ధ్రువకౌతుకసంయుక్తం గర్భగేహే ప్రదక్షిణమ్ ।। 24.63 ।।

కృత్వా సోపానమధ్యే తు శ్రీభూతాగ్రే బలిం దదేత్।

పరివారబలిఞ్చాపి దేవేశం పరితస్తథా ।। 24.64 ।।

తత్తత్స్థానే సమాసాద్య దద్యాదిత్యేవ కేచన।

కల్పితాన్నబలౌ కాలే త్వలబ్ధేఽన్నబలౌ సతి ।। 24.65 ।।

కుర్యాదర్ఘ్యబలిం వాఽపి పూర్వవత్పుష్పమేవ వా।

నిత్యాగ్నౌ దశకృత్వస్తు యజేత్పౌరఞ్చ వైష్ణవమ్ ।। 24.66 ।।

ఆలయావరణాద్బాహ్యే ముఖే వామే ప్రకల్పితే।

కల్పితే బలిపీఠే చ తచ్చ కుర్యాత్ప్రదక్షిణమ్ ।। 24.67 ।।

బలిభ్రమణకాలే తు వాద్యహీనే తు పౌరుషమ్।

నృత్తగేయవిహీనే చ విష్ణుసూక్తఞ్చ వైష్ణవమ్ ।। 24.68 ।।

హుత్వా ఘణ్టాధ్వనియుతం బలిభ్రమణమాచరేత్।

జపన్వై శాకునం సూక్తం స్వస్తిసూక్తసమన్వితమ్ ।। 24.69 ।।

శవపాతే

పఞ్చాశచ్చాపసీమాన్తే చైకవీథ్యాం శవే సతి।

అర్చనఞ్చ హవిర్దానం దేవదేవస్య వర్జయేత్ ।। 24.70 ।।

యది కుర్యాత్తదజ్ఞానాచ్ఛుద్ధోద్వైరభిషిచ్య చ।

యద్దేవాద్యైశ్చ హుత్వా తు సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 24.71 ।।

షష్టిసప్తత్యశీత్యర్వాక్ క్షత్రియాదిశవే సతి।

అనులోమశవే కుర్యాచ్ఛాన్తిం శూద్రస్య చోక్తవత్ ।। 24.72 ।।

అన్యవాస్తుగతే పూజా న దోషాయ భవేచ్ఛవే।

అస్పృశ్యస్పర్శే

అర్చకాన్యద్విజై: స్పృష్టే శుద్ధోద్రైరభిషేచయేత్ ।। 24.73 ।।

స్పృభి: క్షత్రియై: స్పృష్టే కలశై: స్నాపయేద్ధరిమ్।

స్నాపయేద్వైశ్యసంస్పర్శే చతుర్వింశతిభస్తథా ।। 24.74 ।।

శాన్తిహోమఇ్చ జుహుయాచ్ఛక్తితో భోజయేద్ధివజాన్।

అష్టోత్తరశతైశ్శూద్రై: సంస్పర్శే స్నాపయేత్తథా ।। 24.75 ।।

మహాశాన్తిం తతో హుత్వా బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్।

స్పృష్టేఽనులోమైశ్శూద్రోక్తప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ।। 24.76 ।।

ఉచ్ఛిష్టాశుచిభిర్విప్రై: కుర్యాచ్ఛూద్రోక్తనిష్కృతిమ్।

స్పృష్టే త్వాశౌచవద్విప్రై: కుర్యాచ్ఛూద్రోక్తనిష్కృతిమ్ ।। 24.77 ।।

ప్రతిలోమైస్తు సంస్పృష్టే జలాదిష్వధివాస్య చ।

మహాశాన్తిఇ్చ సప్తాహమబ్జాగ్నౌ జుహయాత్తత: ।। 24.78 ।।

ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్।

(అనులోమైస్తు సంస్పృష్టం హవిర్యది నివేదయేత్ ।।

కలశై: స్నాపయేద్దేవం చత్వారిశద్భిరష్టభి:।

మహాశాన్తిఇ్చ హుత్వా తు ప్రభూతఇ్చ నివేదయేత్ ।।

దేవేశం స్నాపనే కాలే పూజానైవేద్యకాలయో:।

ప్రతిలోమాశ్చ పతితా: పాషణ్డా వేదదూషకా: ।।

నాస్తికా భిన్నమర్యాదా యది పశ్యన్తి మోహత:(1)।

హవితర్వా యది పశ్యన్తి (2)శ్వకాకాద్యా: ప్రమాదత: (1.) లోభత: ఖ. (2.) శ్వశూద్రస్పర్శనే యది. ఈ. ।।

దేవేశాయానివేద్యైవ తద్ధవి: ప్రక్షిపేజ్జలే।

(3)తద్ధవిర్న నివేద్యం స్యాద్దేవేశాయ ప్రయత్నత: (3.) దేవేశం న నివేద్యైవ తద్ధవిర్విసృజే జ్జలే. ఈ. ।।

హవిరన్యత్సుసమ్పాద్య దేవేశాయ నివేదయేత్।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ (4)మహావ్యాహృతిసయుతమ్ (4.) మహాపాతకిదర్శనే. ఈ. ।।
(5)చతురావర్త్య హృత్త్రైవ పక్వాన్నే నైవ హోమయేత్।)

కారయేత్తాన్త్రికస్పర్శే ప్రతిలోమోక్తనిష్కృతిమ్ (5.) పక్వాన్నం జుహుయాదపి. ఆ. ।। 24.79 ।।
అవేదమూలాస్సమాయాస్తాన్త్రికా వేదదూషకాః।
బ్రాహ్మణైః పాచకాదన్యైః స్పృష్టం నైవ హవిర్దదేత్ ।। 24.80 ।।
యది దద్యాత్తు మోహేన వైష్ణవన్తు సకృద్యజేత్।
ఉచ్ఛిష్టాశుచిభిర్విప్రైః క్షత్రియైర్విడ్ భిరేవ వా ।। 24.81 ।।
అన్నే నివేదితే స్పృష్టే శుద్ధోదైరభిషేచయేత్।
వైష్ణవం దశకృత్వశ్చ హుత్వాఽన్యచ్చ నివదేయేత్ ।। 24.82 ।।
స్పృష్టమాశౌచవద్విప్రైః శూద్రైర్వాఽథానులోమజైః।
నివేదయేచ్చేదజ్ఞజ్ఞానాత్కలశైరథమాధమైః ।। 24.83 ।।
స్నాపయిత్వా తతశ్శన్తిం హుత్వాఽభ్యర్చ్య నివేదయేత్।
ప్రతిలోమైస్తు సంప్పృష్టం హవిర్యది నివేదయేత్ ।। 24.84 ।।
కలశైః స్నాపయేద్దేవం చజ్వారిశద్భిరష్టభిః।
మహాశాన్తిఞ్చ హుత్వా తు ప్రభూతఞ్చ నివేదయేత్ ।। 24.85 ।।
దేవేశం స్నానకాలే వా పూజాకాలే నివేదనే।
ప్రతిలోమాశ్చ పాపణ్డాః పతితా వేదదూషకాః ।। 24.86 ।।
నాస్కికా భిన్నమర్యాదా యది పశ్యన్తి మోహతః।
హవిర్వా యది తైర్ద్ృష్టం దేవేశాయ నివేదయేత్ ।। 24.87 ।।
దేవేశం స్నాపయిత్వా తు శుద్ధోదైస్తస్య శాన్త్యే।
అభ్యర్చ్య శాన్తిహోమాన్తే ప్రభూతఞ్చ నివేదయేత్ ।। 24.88 ।।
పూజనార్థ జలే పుష్పే మన్త్రవత్సంస్కృతే పునః।

స్పృష్టశ్చేద్బ్రాహ్మణాదన్యై: తత్త్యక్త్వాఽన్యత్సమాహరేత్ ।। 24.89 ।।
అథవా ప్రోక్షణై: ప్రోక్ష్య పాత్రాన్తరనివేశితమ్।
పూర్వవన్మన్త్రసంస్కారం కృత్వా తేనైవ పూజయేత్ ।। 24.90 ।।
ఉచ్ఛిష్టాశుచిభిర్విప్రై: స్పృష్టం యది తథైవ చ।
స్పృష్టమాశౌచవద్విప్రై: త్యక్త్వాఽన్యద్ద్రవ్యమాహరేత్ ।। 24.91 ।।
ప్రతిలోమైస్తు సంస్పృష్టం దృష్టఞ్చైవ విసర్జయేత్।
శూద్రైరథాప్య శుచిభి: ప్రతిలోమైరుదక్యయా ।। 24.92 ।।
స్పృష్టమాజ్యం దధి క్షీరం మధు వా తోయమేవ వా।
దేవార్థం నైవ గృహ్ణీయాద్దష్టం సూతికయా తథా ।। 24.93 ।।
అజ్ఞానాద్దేవదేవాయ యది తాని నివేదయేత్।
శుద్ధోదై: స్నాపయిత్వా తు హుత్వా శాన్తిం సమర్చయేత్ ।। 24.94 ।।
త్యాజ్యం పుష్పఞ్చ సంస్పృష్టమేవమన్యత్ ఫలాదికమ్।
న త్యజేద్యది లోభేన శాన్తిం హుత్వాఽభిషేచయేత్ ।। 24.95 ।।
అమన్త్రకాఽర్చనం విష్ణోరకాలే చ తథాఽర్చనమ్।
గ్రామనాశఞ్చ దుర్భిక్షం వ్యాధిఞ్చైవ ప్రయచ్ఛతి ।। 24.96 ।।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన కాలే కాలే విశేషత:।
మన్త్రవత్పూజయేద్విష్ణుమితి పూర్వజశాసనమ్ ।। 24.97 ।।
అవిజ్ఞాతేషు సర్వేషు మన్త్రాణాన్తు పృథక్ పృథక్।
ఋషిచ్ఛన్దోధిదేవేషు ఛన్దోఽనుష్టుబితి స్మరేత్ ।। 24.98 ।।
అన్తర్యామీ ఋషి: ప్రోక్త: పరమాత్మా చ దేవతా।
ఇతి సామాన్యత: స్మృత్వా పూజయేత్పురుషేత్తమమ్ ।। 24.99 ।।
అష్టవిధా భక్తి:

భక్తిమష్టవిధాం వక్ష్యే దేవదేవే తు శార్ఙ్గిణి।

తద్భక్తజనవాత్సల్యం తత్పూజాస్వనుమోదనమ్ ।। 24.100 ।।

తత్కథాశ్రవణే భక్తి: స్వరనేత్రాఙ్గవిక్రియా।

తదనుస్మరణం నిత్యం తదర్థే దమ్భవర్జనమ్ ।। 24.101 ।।

నిత్యం తదేకశేషిత్వం యచ్చ తన్నోపజీవతి।

భక్తిరష్టవిధా హ్యేషా యత్ర సాధారణేన వై ।। 24.102 ।।

తమేవ పూజకం శ్రేష్ఠం వరయేన్నాన్యమర్చకమ్ ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

నిత్యార్చనాప్రా?యశ్చిత్తవిధిర్నామ చతుర్విశోఽధ్యాయ:।

ఓం

పఞ్చవింశోంఽధ్యాయ:।

స్నపనప్రాయశ్చితమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి స్నపనే దోషనిష్కృతిమ్।

నాऽర్పయిత్వాऽఙ్కురం విష్ణో: స్నపనం క్రియతే యది ।। 25.1 ।।

అఙ్కురార్పణహీనే

బ్రహ్మాదీనాన్తు షణ్ణాం వై మన్త్రానౌపాసనే యజేత్।

మూర్తిభిశ్చ జయాదీనాం (హీనే వాऽప్యధికేऽపి వా।

మన్త్రం తద్దేవతానాఞ్చ) ప్రత్యేకం వింశతిం యజేత్ ।। 25.2 ।।

అష్టోత్తరశతం హుత్వా వ్యాహృతీశ్చ సవైష్ణవమ్।

(1)పుష్పై: ప్రపూర్వం పాత్రాణి శ్వేతైర్వా తణ్డులైరపి (1.) పత్రాదిభి: సితై: పుష్పై: పాలికాదీన్ ప్రపూర్య చ. ఆ. ।। 25.3 ।।

అఙ్కురానితి సఙ్కల్ప్య పునశ్చ స్నాపయేద్ధరిమ్।

ప్రమాణే పాలికాదీనాం హీనే వాऽచ్యధికేऽపి వా ।। 25.4 ।।

మన్త్రం తద్దేవతానాఞ్చ వైష్ణవం వింశాతిం యజేత్।

పాలికానామలాభే తు శరావేష్వథవాऽర్పయేత్ ।। 25.5 ।।

స్నపనాలయమ్

హీనాధికేన మానేన కుర్యాచ్చేత్స్నపనాలయమ్।

వైష్ణవం భూమిదైత్యం ప్రత్యేకం సాష్టకం శతమ్ ।। 25.6 ।।

ఆలయస్యోత్తరం కుర్యాద్ధాన్తికం స్నపనాలాయమ్।

పుష్టికామస్తు పూర్వస్మిన్ ముక్తికామస్తు దక్షిణే ।। 25.7 ।।

జలకామస్తు వారుణ్యాం సర్వకామసతు శాఙ్కరే।

ఆగ్నేయే నైఋతే చైవ వాయవ్యే న సమాచరేత్ ।। 25.8 ।।

తత్రైవ యది కుర్యాచ్చేత్పున: స్నపనమాచరేత్।

తద్దిక్పాలకమన్త్రఞ్చ వైష్ణవం వింశతిం యజేత్ ।। 25.9 ।।

కలశేషు

ప్రమాణే కలశానాఞ్చ న్యూనే వాఽప్యధికేఽపి వా।
వైష్ణవం జుహుయాద్బ్రాహ్మం మహావ్యాహృతిసంయుతమ్ ।। 25.10 ।।
వ్యాహృత్యన్తం పృథగ్ఘుత్వా గృహ్ణీయాల్లక్షణాన్వితమ్।
వస్త్రే

వస్త్రహీనే మహాన్ దోషో భవేద్వస్త్రాదిహీనతా ।। 25.11 ।।
ఆచార్య పూజయేద్వస్త్రై: శ్రీమన్త్రం వైష్ణవం యజేత్।
తోరణాదౌ

తోరణే దేషయుక్తే తు మన్త్రౌ దౌవారికౌ యజేత్ ।। 25.12 ।।
తత్తద్ద్వారాధిపం హుత్వా వైష్ణవేన సమన్వితమ్।
కూర్చాదౌ

ప్రమాణహీనే కూర్చాదౌ వైష్ణవం బ్రాహ్మసంయుతమ్ ।। 25.13 ।।
సౌరం షోడశకృత్వస్తు హుత్వా కుర్యాత్సలక్షణమ్।
పఙ్క్తౌ

పఙ్క్తౌ ప్రమాణహీనాయాం పఙ్క్తీశఞ్చ సమర్చయేత్ ।। 25.14 ।।
పఙ్క్తీశమన్త్రం జుహుయాద్వైష్ణవం పాఞ్చభౌతికమ్।
విమానపాలకో మిత్ర: పఙ్క్తీశ ఇతి కీర్త్యతే ।। 25.15 ।।
శ్వభ్రే,మృత్సు

శ్వభ్రే ప్రమాణహీనే చ మేదిన్యాదీన్ సుహూయతామ్।
యథోక్తస్థానమూర్ధ్నే యథాలాభం ప్రగృహ్య చ ।। 25.16 ।।

జుహుయాద్భూమిదైవత్యం వైష్ణవం బ్రాహ్మసంయుతమ్।
అథవా పశ్చిమే శ్వభ్రం కృత్వా తు స్నపనాలయే ।। 25.17 ।।
పఙ్క్తిం తస్యాగ్రత: కృత్వా ద్రవ్యన్యాసార్థమేవ వా।
మృదాదీని యథాస్థానం పఙ్క్తౌ ద్రవ్యాణి సన్న్యసేత్ ।। 25.18 ।।
మధ్యే శుద్ధోదకై: పూర్ణం కుమ్భం వస్త్రాదివేష్టితమ్।
సన్న్యస్య ధాన్యపీఠోర్ధ్వే మృదాదిస్నపనాత్పరమ్ ।। 25.19 ।।
జప్త్వా పురుషసూక్తఞ్చ స్నాపయేదితి కేచన।
కారయేత్స్నపనశ్చవభ్రం శిలయేష్టకయాఽథవా ।। 25.20 ।।
హస్తమాత్రోఛ్ఛ్రయం పీఠమధిష్ఠానోక్తవచ్చరేత్।
అధిష్ఠానతలోర్ధ్వే చేన్మఞ్చాన్తం వేదికాదికమ్ ।। 25.21 ।।
తలోపరి తలం నైవ కుర్యాదిత్యాహ పూర్వజ:।
తదూర్ధ్వే కారయేచ్ఛ్వభ్రమౌపాసనవిధానత: ।। 25.22 ।।
హస్తమాత్రోచ్ఛ్రయం (1)పీఠం కృత్వా యజ్ఞోక్తదారుభి:।
పఙ్?క్తిమధ్యే ప్రతిష్ఠాప్య జలధారాం తదుత్తరే (?) (1.) పద్మం ఖ. ।। 25.23 ।।
సంస్నాప్య దేవం తచ్ఛ్వభ్రే స్నాపయేదితి ?కేచన।
అథ నిత్యాభిషేకార్య మణ్డపస్య తథోత్తరే ।। 25.24 ।।
స్థాపయిత్వా తథా దేవం దేవీభ్యాం స్నాపయేత్సహ।
తావదాయమవిస్తారయుతం శ్వభ్రం ప్రకల్పయేత్ ।। 25.25 ।।
ప్రాగాదికన్తు (?) పంరిత: పీఠానాన్తు పృథక్పృథక్।
ద్వివేదిసహితం కుర్యాదౌపాసనవిధానత: ।। 25.26 ।।
హస్తోచ్ఛ్రయే షడంశే వా (1)ముఖమేకాంశకం భవేత్।
త్రిభాగం కణ్ఠతుఙ్గం స్యాద్ద్వివభాగం చోర్ధ్వపట్టి?కా ।। 25.27 ।।
కుణ్డస్యాపాసనస్యేవ నిమ్నం తసయ విధీయతే।
శ్వభ్రం నిత్యాభిషేకార్థ కేచిందేవం వదన్తి వై ।। 25.28 ।।

పర్వతాదౌ

హీనాధికేన మానేన పర్వతాన్ కారయేద్యది।
ఆగ్నేయం వైష్ణవం హుత్వా వ్యాహృత్యన్తం ప్రతిప్రతి ।। 25.29 ।।
ధాన్యానామ్

అలాభే సర్వధాన్యానాం కేవలం యవమేవ వా

వ్రీహేరూర్ధ్వ యథాలాభం ధాన్యం ప్రక్షిప్య చార్చయేత్ ।। 25.30 ।।
వాయవ్యం వైష్ణవం బ్రాహ్మం జుహుయాత్తస్య శాన్తయే।
అఙ్కురాణామ్

అఙ్కురాణామలాభే తు (2)పూర్వాఙ్కురమథాపి వా (2.) ద్రవ్యాఙ్కురం ఆ. ।। 25.31 ।।
తద్దైవత్యఞ్చజుహుయాద్వైష్ణవం సౌమ్యమేవ చ।
మఙ్గలానామ్

హీనాధికప్రమాణేన మఙ్గలాన్ కురుతే యది ।। 25.32 ।।
ఐన్ద్రం యజేద్వైష్ణవఞ్చ మహావ్యాహృతిభిస్సహ।
పఞ్చగవ్యే

యథోక్తయోగహీనే తు పఞ్చగవ్యస్య బుద్ధిమాన్ ।। 25.33 ।।
రౌద్రఞ్చ వైష్ణవం మన్త్రం ప్రత్యేకం వింశాతిం యజేత్।
కపిలాయా ఘృతం శ్రేష్ఠం రక్తాయా దధి చాఽహరేత్ ।। 25.34 ।।
శ్వేతాయాస్తు తథా క్షీరం కృష్ణాయా గోమయం భవేత్।
కపోతగలవర్ణాయా గోమూత్రమపి చాఽహరేత్ ।। 25.35 ।।

అలాభే చోక్తవర్ణానాం యథాలాభమథాపి వా।
పూర్వోక్తైరేవ మన్త్రైస్తు తత్సంయోగమథాఽచరేత్ ।। 25.36 ।।
సంయోగే పఞ్చద్రవ్యస్య మన్త్రహీనం కృతే సతి।
సంయోగవిహితం మన్త్రం ద్విర్జపేత్పాణినా స్పృశన్ ।। 25.37 ।।
ప్రధానద్రవ్యేషు

గ్రాహ్యం క్షీరఞ్చ దధ్యాజ్యమాజమాహిషవర్జితమ్।
ఆజం వా మాహిషం వాఽపి గృహీత్వా స్నాపయేద్యది ।। 25.38 ।।
పౌరుషం జుహుయాత్సూక్తం విష్ణుసూక్తమత: పరమ్।
పారమాత్మికమీఙ్కారాద్యఙ్గహోమం సకృత్సకృత్ ।। 25.39 ।।
సద్యస్తప్తం సువర్ణాభం సమపక్వం ఘృతం హరేత్।
కృమికీటపతఙ్గాది యది దృశేత తదంఘృతే ।। 25.40 ।।
ఉత్పూయ వస్త్రేణోద్దీప్య ప్రోక్షయిత్వాఽఽహరేత్పున:।
సంస్పృశ్య వైష్ణవైర్మన్త్రై 'రాపోహిష్ఠా' మయాదిభి: ।। 25.41 ।।
సామవేదాదిమన్త్రైశ్చ జుహుయాద్వైష్ణవేన చ।
స్నాపయేద్దేవదేవన్తం మన్త్రవద్భక్తిసంయుతమ్ ।। 25.42 ।।
మధుహీనే తు తోయం వా సమాహృత్యయ మధు స్మరన్।
హుత్వా ఋగాదిమన్త్రేణ వైష్ణవేన తత: పరమ్ ।। 25.43 ।।
స్నాపయేద్దేవదేవన్తం మన్త్రం పూర్వోక్తముచ్చరన్।
దధి శుద్ధం ఘనం గ్రాహ్యం నిర్దోషం ప్రియదర్శనమ్ ।। 25.44 ।।
సదోషే దధ్ని జుహుయాద్వైష్ణవం యజురాదికమ్।
వ్యాహృతీశ్చైవ జుహుయా 'దతో దేవాది' వైష్ణవమ్ ।। 25.45 ।।
'శాన్నో దేవీ' రితి క్షీరే ప్రత్యేకం వింశాతిం యజేత్।
గన్ధహీనే చ గన్ధే వై తద్దైవత్యం సవైష్ణవమ్ ।। 25.46 ।।

అక్షతోదేఽక్షతాలాభే యథాలాభం ప్రగృహ్య చ।
ఆర్ఘఞ్చ వైష్ణవం బ్రాహ్మం సౌమ్యం హుత్వాఽభిషిఞ్చతి ।। 25.47 ।।
ఫలాలాభో యథాలాభం గృహీత్వా సౌమ్యవైష్ణవై:।
వ్యాహృత్యన్తం కుశాలాభే దర్భాగ్రం తత్ర నిక్షిపేత్ ।। 25.48 ।।
ఆర్ఘకం వైష్ణవం బ్రాహ్మమైన్ద్రం హుత్వా సమాచరేత్।
రత్నోదకస్య రత్నానామలాభే రుక్మమేవ వా ।। 25.49 ।।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ బ్రాహ్మం రౌద్రం యజేత్తత:।
జప్యోదే జపహీనే తు వైష్ణవఞ్చ బ్రాహ్మం యజేత్ ।। 25.50 ।।
హుత్వా తు పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తమత: పరమ్।
క్షిపేద్వా తణ్డులాన్ శాలీనోషధీనామలాభకే ।। 25.51 ।।
పుణ్య పుష్పణామ్

ఆదిత్యం వైష్ణవం బ్రాహ్మం వ్యాహృత్యన్తం యజేత్పున:।
అలాభే పుణ్యపుష్పాణాం ధాతృమన్త్రం సవైష్ణవమ్ ।। 25.52 ।।
ప్రాయశ్చిత్తం సకృద్ధుత్వా యథాలాభం సమాహరేత్।
గన్ధచూర్ణానామ్

అలాభే గన్ధచూర్ణానాం చక్రమన్త్రం సర్వష్ణవమ్ ।। 25.53 ।।
హుత్వోశీరేణ మౌద్గేన చూర్ణేనోద్వర్తయేత్తథా।
కషాయచూర్ణేషు

సర్వాలాభే కషాయార్థమాశ్వత్థీ త్వచమాహరేత్ ।। 25.54 ।।
వారుణం వైష్ణవం హుత్వా తేనైవోద్వర్తయేత్పున:।
తీర్థతోయస్య

అలోభే తీర్థతోయానాం నాదేయం వా సమాహరేత్ ।। 25.55 ।।
గాఙ్గేయం వైష్ణవం మన్త్రం వ్యాహృత్యన్తం సకృద్యరేత్।
ఓషధీనామ్

ఓషధీనామలాభే తు వైష్ణవం రౌద్రసంయుతమ్ ।। 25.56 ।।
హుత్వాఽఽదాయ యథాలాభం మార్జయేత్పూర్వమన్త్రత:।
అలాభే సర్వగన్ధానాం చన్దనం వా సమాహరేత్ ।। 25.57 ।।
ఐన్ద్రఞ్చ వైష్ణవం హుత్వా వ్యాహృతీశ్చ తత: పరమ్।
ప్లోతే

ప్లోతాలాభేఽన్యవస్త్రేణ ధౌతేన పరిమార్జయేత్ ।। 25.58 ।।
త్వాష్టుం సవైష్ణవం విష్ణుసూక్తం హుత్వా సమాచరేత్।
'త్వష్టా రూపాణామధిపతి' రితి త్వాష్ట్రముదాహృతమ్ ।। 25.59 ।।
మూలగన్ధస్య

అలాభే మూలగన్ధస్య దూర్వాగ్రం వా సమాహరేత్।
బ్రాహ్మఞ్చ వైష్ణవం హుత్వా ప్రాజాపత్యసమన్వితమ్ ।। 25.60 ।।
ధాతూనామ్

అలాభో సర్వధాతూనాం జాతిహిఙ్గులికనతు వా।
దౌర్గఞ్చ విష్ణుసూక్తఞ్చ హుత్వా తేన సమాచరేత్ ।। 25.61 ।।
పాణిపాదతలౌష్ఠేషు జాతిహిఙ్గులికం దదేత్।
భూషణామ్బరయోర్దద్యాద్ధరితాలం మనశ్శిలామ్ ।। 25.62 ।।

సర్వాఙ్గేష్వఞ్జనం ప్రోక్తమథవా పక్ష్మణోర్ద్వయో:।
గోసేచనం నయనయోర్ముఖే సర్వత్ర చవాఽథవా ।। 25.63 ।।
యథాస్థానమలఙ్కుర్యాదేతైర్ధాతుభిరేవ వై।
అలఙ్కారే

అలఙ్కారవిపర్యాసే యజేద్ధౌర్గఞ్చ వైష్ణవమ్ ।। 25.64 ।।
జుహుయాద్భూషణాలాభే స్కన్దదైవత్యవైష్ణవై:।
ద్రవ్యోద్ధారే విపర్యాసోద్ధృతే ద్రవ్యే మోహాద్వాఽథ ప్రమాదత: ।। 25.65 ।।

తద్దైవత్యఞ్చ హుత్వా తు వైష్ణవఞ్చైకవింశతిమ్।
కలశభేదాదౌ

సాధితే కలశే భిన్నే స్పృష్టే శూద్రాదిభిస్తథా ।। 25.66 ।।
అన్యం కలశమాదాయ పూర్వవత్సమ్ప్రపూరయేత్।
తం స్పృష్ట్వా వౌష్ణవం మన్త్రం తద్దైవత్యం శతం జపేత్ ।। 25.67 ।।
చతువింశతికృత్వశ్చ తద్దైవత్యం జుహోతి చ।
జుహుయాద్వైష్ణవం బ్రాహ్మమష్టోత్తరశతం పున: ।। 25.68 ।।
కృమికీటదిపతనే

కృమికీటపతఙ్గదౌ ద్రవ్యేషు పతితే యది।
తద్ద్రవ్యం వర్జయేన్నిత్యం ద్రవ్యమన్యత్సమాహరేత్ ।। 25.69 ।।
తద్దైవత్యం శతం హుత్వా దేవేశం స్నాపయేత్పున:।
అథవా సర్వదోషాణాం శాన్త్యర్థం స్నపనే తథా ।। 25.70 ।।

జుహుయాత్పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తమత: పరమ్।

పారమాత్మికమీజ్కారాద్యష్టాశీత్యాహుతీరపి ।। 25.71 ।।

శ్రీసూక్తం రాత్రిసూక్తఞ్చ దుర్గాసూక్తం తత: పరమ్।

పఞ్చవారుణసంయుక్తం జయాదీన్ వైష్ణవానపి ।। 25.72 ।।

యజేద్ధవ్యాధిదేవానాం జయాదీనాఞ్చ మూర్తిభి:।

సఙ్కల్పితే స్నపనే విఘ్నితే

కల్పితే స్నపనే హీనే గ్రహణ గ్రహణే విషువేఽయనే ।। 25.73 ।।

ఏకాహన్తు మహాశాన్తిమబ్జాగ్నౌ జుహుయాద్బుధ:।

కలశైర్ద్విగుణైర్దేవం స్నాపయీత యథావిధి ।। 25.74 ।।

ఏవమేవ చ సంవర్ధ్య స్నపనంప్రతి కారయేత్।

తైలాభ్యక్తే తు దేవేశే స్నపనం తత్ర నాచరేత్ ।। 25.75 ।।

తైలాభ్యేక్తే న స్నపనమ్

తైలమోక్షం తత: కృత్వా పున: స్నపనమాచరేత్।

తైలమోక్షమకృత్వా తు మోహేన స్నాపయేద్యతి ।। 25.76 ।।

ఆసురం స్నపనం తత్స్యాత్తస్య దోషస్య శాన్తయే।

శాన్తిహోమం సకృద్ధుత్వా పునశ్చ స్నాపయేత్తథా ।। 25.77 ।।

స్నాపయేద్యది దేవీభ్యాం సహ తచ్చాసుర భవేత్।

తత్రాపి శాన్తిహోమాన్త దేవేశం స్నాపయేత్పృథక్ ।। 25.78 ।।

బేరవిశేషాణాం దేవీసాహిత్యరాహిత్యే

స్నాపనం బలిబేరఞ్చ దేవీరహితమేవ వై।

ఔత్సవం స్నాపయేచ్చేత్తు దేవీరహితమేవ వై।

ఔత్సవం స్నాపయేచ్చేత్తు దేవీభ్యాం స్నాపయేద్వినా ।। 25.79 ।।
తత్రాపి స్నపనాన్తే తు దేవీభ్యాం సహితం చరేత్।
దేవీయుక్తే స్నాపనే తు పూర్వవత్కారయేద్బుధ: ।। 25.80 ।।
బలిబేరే చ ద

ఓం

షడ్వింశాధ్యాయ:।

ఉత్సవప్రాయశ్చిత్తమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి (1)ప్రాయశ్చిత్తమథోత్సవే।
(2)వస్త్రే ప్రమాణహీ?నే చ ధ్వజదణ్డే తథైవ చ (1.)

ప్రాయశ్చిత్తం మహోత్సవే. ఖ. (2.) వాస్తు. ఆ. ।। 26.1 ।।
ధ్వజపటాదీనాం లక్షణహనౌ

వీశే లక్షణహీనే చ చిత్రకర్మవిపర్యయే।

గారుడం ధ్వజదైవత్యం శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।। 26.2 ।।

కృతే సఙ్కీర్ణవర్ణేన ప్రాయశ్చిత్తమథాచరేత్।

అస్పృశ్యస్పర్శాదౌ కృతే ప్రతిష్ఠాసంస్కారే ధ్వజే తత్ర విశేషత: ।। 26.3 ।।

సంస్పృష్టే క్షత్రియైర్వైశ్యై: ప్రోక్షణై: ప్రోక్ష్య చాఽహరేత్।

ఉచ్ఛిష్టాశుచిభిర్విప్రై: శూద్రై: స్పృష్టే (3)తథైవ చ (3.) అథవా ధ్వజే. ఆ. ।। 26.4 ।।

సప్తభి: కలశై: ప్రోక్ష్య జుహుయాద్ధ్వాజగారుడౌ।

(సప్తవింశతికృత్వ: స్యాదుచ్ఛిష్టాశుచిభిర్నృపై:) ।। 26.5 ।।

చతుర్విశతిభి: ప్రోక్ష్య కలశైర్ద్విగుణం యజేత్।

ద్విగుణం తద్వణిక్స్పర్శే స్నపనం హెూమమాచరేత్ ।। 26.6 ।।

ఉచ్ఛిష్టాశుచిభిశ్శూద్రై: ప్రతిలౌమ్యైరుదక్యయా।

స్పృష్టే సూతికయా వాఽథ కలశైస్సాష్టకేశ్శతై: ।। 26.7 ।।

స్నాపయిత్వా తు పూర్వోక్తం హెూమం ద్విగుణమాచరేత్।

పూర్వవద్ధ్వజదేవస్య ప్రతిష్ఠామాచరేత్పున: ।। 26.8 ।।

(సవర్ణాఖ్యానులోమేన సంస్పృష్టే క్షత్రియోక్తవత్।

(ఆభషిక్తాఖ్యసస్పర్శే కుర్యాద్వైశ్యోక్తనిష్కృతిమ్ ।। 26.9 ।।

అన్యానులోమసంస్పర్శే కుర్యాచ్ఛూద్రోక్తనిష్కృతిమ్।

వర్ణజాతివివేకేన యత్ర నోక్తా తు నిష్కృతి: ।। 26.10 ।।

(4.) కుణ్డలితో భాగ: ఖ. కోశ ఏవ దృశ్యతే.

తత్క్రమేణైవ విహితం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్)।

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం శుద్ధిం సర్వత్ర కారయేత్ ।। 26.82 ।।

ధ్వజే

అధరోత్తరే ధ్వజారోహణకాలే తు ధ్వజే తత్రాధరోత్తరే।

మహాశాన్తిఞ్చ హుత్వా తు ధ్వాజమష్టోత్తరం శతమ్ ।। 26.12 ।।

గారుడఞ్చ తథా హుత్వా కలశై: ప్రోక్ష్య సప్తభి:।

సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ పునరారోపయేద్ధ్వజమ్ ।। 26.13 ।।

కృత్వైవం దణ్డభఙ్గే చ ధ్వజభఙ్గే తథైవ చ।

భఙ్గే చ యష్ట్యాధారాణాం తద్వదన్యత్సమాహరేత్ ।। 26.14 ।।

ధ్వజపతనాదౌ

ధ్వజే తు పతితే ధ్వాజం గారుడం వైష్ణవం యజేత్।

ప్రోక్షణై: ప్రోక్ష్య తత్పశ్చాద్ధ్వజం తత్ర సుయోజయేత్ ।। 26.15 ।।

ధ్వజస్య నాశే భేదే చ (1)ఆగ్నేయం గారుడం తథా।

ధ్వాజఞ్చ వైష్ణవం హుత్వా కారయిత్వైవ తద్ధ్వజమ్ (1.) దా?హే ఛేదే తథైవ చ.ఖ. ।। 26.16 ।।

ఆవాహ్య గరుడం తత్ర పునరారోపయేద్ధ్వజమ్।

గ్రామప్రదక్షిణఞ్చైవ బలిదానఞ్చ నాచరేత్ ।। 26.17 ।।

(2)శిష్టాహేషు ప్రపూర్ణేషు ధ్వజం తమవరోపయేత్।

ధ్వజారోహణహీనే

ధ్వజారోహణహీనే తు లోకపాలకదైవతమ్ (2.) దశాహేషు.ఖ. ।। 26.98 ।।

ప్రాజాపత్యఞ్చ రౌద్రఞ్చ విష్ణుసూక్త యజేత్క్రమాత్।

న ధ్వజారోహణం కుర్యాదేకాహే చ దినద్వయే ।। 26.19 ।।

దినత్రాయోత్సవే చాపి న కుర్యాదితి కేచన।

అనుక్తేషు చ దోషేషు ప్రాయశ్చిత్తం ధ్వజస్య చ ।। 26.20 ।।

ధ్వాజఞ్చ గారుడఞ్చైవ దశకృత్వో యజేత్పున:।

కాలోత్సవే

విఘ్నితేప్రత్యబ్దక్రియమాణే తు హీనే కాలోత్సవే ఖిలే ।। 26.21 ।।

పౌణ్డరీకే మహాశాన్తిం యావద్దివసముత్సవ:।

దినేషు తావత్సఙ్ఖ్యేషు జుహుయాద్భక్తిసంయుత: ।। 26.22 ।।

(1)సవత్సాస్తావతీర్గాశ్చ దేవేశాయ దదేన్ముదా।

ఉత్సవస్య చ యన్మూల్యం ద్రవ్యం తద్వాఽథ సన్దదేత్ (1.) సవత్సాంగాం దదేత్పశ్చాత్. ఖ.

।। 26.23 ।।

కలశైస్స్నాపయిత్వా తు శతేనాష్టాధికేన చ।

సర్వోపచారైరభ్యర్చ్య నివేద్య చ మహాహవి: ।। 26.24 ।।

కృత్వా చ మహతీం పూజాం పుణ్యాహమపి వాచయేత్।

సంస్తూయ విష్?ణుసూక్తేన దేవేశం పౌరుషేణ చ ।। 26.25 ।।

బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు పునశ్చోత్సవమాచరేత్।

ఉత్సవం ద్విగుణం సమ్యక్కారయేదితి కేచన ।। 26.26 ।।

సమూర్తార్చనయజ్ఞస్య ప్రాయశ్చిత్తమిదం స్మృతమ్।

(2)ధ్వజారోహణాలే తు ఆచార్యో గర్భవాన్ యది (2.) కుణ్డలితో భాగ: ఖ. కోశే.

।। 26.27 ।।

మహోత్సవే పవిత్రస్యాద్వర్షే వర్షే (3)కృతో యది।

నిత్యకార్మ తదాఖ్యాతం గర్భదీక్షా న విద్యతే (3.) కృతే సతి. ఆ. ।। 26.28 ।।

ప్రోక్షణాద్యాని కర్మాణి నిత్యాన్యన్యాని చాఽచరేత్।

గర్భిణీపతిరాచార్యస్త్రిమాసాత్ప్రభృతి ద్విజా: ।। 26.29 ।।

శ్రాద్ధాన్నం తిలహోమఞ్చైవ న కుర్యాదితి వై విధి:।

సిన్ధుస్నానం గయాశ్రద్ధం వపనం ప్రేతవాహనమ్ ।। 26.30 ।।

పర్వతారోహణఞ్చైవ న కుర్యాదితి వై విధిః।
ప్రతిసంవత్సరఞ్చైవ వర్ధయిత్వా తు కారయేత్ ।। 26.31 ।।
హీనే దినే తథైకస్మిన్ తస్య కాలోత్సవస్య తు।
హుత్వా పురుషసూక్తేన వైష్ణవై షడ్భిరేవ చ ।। 26.32 ।।
కూష్మాణ్డైః బ్రాహ్మమన్త్రాభ్యామ్మైన్త్రైరపి చ వైష్ణవైః।
మూర్తిభిః పరివారాణాం తదాలయనివాసినామ్ ।। 26.33 ।।
కలశైః స్నాపయిత్వా తు సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।
పూర్వోక్తేన క్రమేణై వ చోత్సవం పునరాచరేత్ ।। 26.34 ।।
వర్ధ?యిత్వా చరేదేవం దినంప్రతి దినంప్రతి దినంప్రతి।
?అతీతాహెూత్సవం కృత్వా పునశ్శేషం సమాచరత్ ।। 26.35 ।।
ఉత్సవం ద్విగుణం కేచిత్ప్రాతర్హీనే దినే దినే।
ఏకకాలోత్సవే

హీనే ఏకకాలోత్సవే హీనే పూర్వోక్తం హెూమమాచరే ।। 26.36 ।।
ఉత్సవఞ్చ తథా కుర్యాచ్చేషం పూర్వవదాచరేత్।
(వీథీభ్రమణవేలాయాం దేవే యానగతేసతి ।। 26.37 ।।
రథయాత్రాయాం సమ్భావ్యమానదోషేషు

కలహే రుధిరస్రావే మహెూత్పాతే మృతే జనే।
రథచక్రగ్రహే చైవ నరాణాం మృతిసమ్భవే ।। 26.38 ।।
శేషవీథీం పరిభ్రగామ్య ప్రాదక్షిణ్యక్రమేణ తు।
ఆలయఞ్చ ప్రవిశ్యైచవ దేవేశమవరోప్య చ ।। 26.39 ।।
సప్తభిః కలశైర్దేవ సంస్నాప్య చ విధానతః।
పుణ్యాహం వాచయేద్విద్వాన ప్రోక్షణఞ్చైవ కారతేయ్ ।। 26.40 ।।

(1)విశేషేణతు ద దేవాయ ముధ్గాన్నం వినివేదయేత్।

క్షమామన్త్రం సముచ్చార్య ప్రణామమపి కారయేత్ (1.) విశేషత: ఆ. ।। 26.41 ।।

క్షమామన్త్రప్రకార క్షమామన్త్రం ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమా:।

ఆజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా రాగాద్ధవేషాత్ర్పమాదత: ।। 26.42 ।।

అపరాధ: కృతో యస్తం క్షమస్వ పురుషోత్తమ।

మయా వామజ్ఞనైర్వాఽథ మమ బన్ధుభిరేవ వా ।। 26.43 ।।

(2.) గతే. ఖ.

అపరాధ: కృతో యస్తం క్షమస్వ పురషోత్తమ।

ఆచార్యేణార్చకేనాఽపి భక్తైర్వా పరిచాకై: ।। 26.44 ।।

అపరాధ: కృతో యస్తం క్షమస్వ పురషోత్తమ।

రాజ్ఞా వా రాజభృత్యైర్వా తదమాత్యైరథాపి వా ।। 26.45 ।।

అపరాధ: కృతో యస్తం క్షమస్వ పురుషోత్తమ।

గ్రామణీభిర్గ్రామిభిర్వా గ్రామపాలైరథాపి వా ।। 26.46 ।।

అపరాధ: కృతో యస్తం క్షమస్వ పురుషోత్తమ।

గాయకైర్నర్తకైర్వాఽపి తథా వాదిత్రవాదకై: ।। 26.47 ।।

అపరాధ: కృతో యస్తం క్షమస్వ పురుషేత్తమ।

అమన్త్రకార్చనాయాం యత్ జాతమజ్ఞాతజన్మన: ।। 26.48 ।।

అవద్యం మమయత్కిఞ్చిత్ క్షమస్వ పురుషోత్తమ।

ప్రణామాందివిసర్గాన్తం క్రియాసు విధిపూర్వకమ్ ।। 26.49 ।।

అపరాధ: కృతో యస్తం క్షమస్వ పురషోత్తమ్।

అర్పితన్తు యథాశక్తి పత్రం పుష్పం ఫలం జలమ్ ।। 26.50 ।।

నివేదితఞ్చ నైవేద్యం స్వీకురు త్వం జనార్దన।

(1)అబావాహనం న జానామి న జానామి విసర్జనేమ్ (1.) ఆవాహనవిసర్గాన్తం (?) క్రియాసు విధిపూర్వకమ్। అపరాధ: కృతో యస్తం క్షమస్వ పురుషేత్తమ ఇత్యధికమ్. ఈ. ।। 26.51 ।।

కర్మణా మనసా వాచా త్వత్తో నాన్యా గతిర్మమ।

అన్తశ్చరసి భూతానాం ద్రష్టా త్వం జగదీశ్వర: ।। 26.52 ।।

నాథ యోనిసహస్రేషు యేషు యేషు వ్రజామ్యహమ్।

తేషు తేష్వచ్యుతా భక్తిరచ్యుతేఽస్తు సదా త్వయి ।। 26.53 ।।

దేవో దాతా చ భోక్తా చ దేవస్సర్వమిదం జగత్।

దేవే జయతి సర్వత్ర త్వం దేవ: స్వయమేవ హి ।। 26.54 ।।

అశక్యం విధివత్కర్తు బ్రహ్మాద్యైరపి పూజనమ్।

న్యూనాతిరేకవ్యాఘాతదోషహీనం జగత్పతే ।। 26.55 ।।

కిముతాస్మాభిరల్పజ్ఞైర్మనుష్యైరదృఢాత్మభి:।

తస్మాన్నిత్యార్చనాయాన్తు (1)యదుదుద్భూతమశోభ?ానమ్ (1.) యదా భూతం. ఖ. ।। 26.56 ।।

అనయా పూజయా విష్ణో ప్రశాన్తం సర్వమస్తు న:।

ఉపచారాపదేశేన కృతానహరహర్మయా ।। 26.57 ।।

అపచారానిమాన్ సర్వాన్ క్షమస్వ పురషోత్తమ।

ఏవం నిత్యార్చనాన్తే తు ప్రార్థయేత్సర్వనిష్కృతి: ।। 26.58 ।।

పూజాభాగం న నానామి త్వం గతి: పురషోత్తమ।

ఇతి సంస్తుత్య నృత్యన్తే (2)యాగశాలా ప్రవిశ్య చ (2.) యచ్చామి. ఖ. ।। 26.59 ।।

శాన్తిహోమప్రకార:

పౌణ్డరీకాగ్నిమాసాద్య ఘృతేన జుహుయాత్యక్రమాత్।

వైష్ణవ విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 26.60 ।।

జుహుయాద్విష్ణుగాయత్రీం శతమష్టోత్తరం తదా।

ఈఙ్కారాదీశ్చ జుహుయాద్వాస్తుహోమఞ్చ కారయేత్ ।। 26.61 ।।

పర్యగ్నికరణమ్ వర్షబిన్దుపతనాదౌ

కుర్యాద్వీథ్యాఞ్చ పర్యగ్నిం ప్రోక్షయేచ్చ విధానత:।
ఉత్సవే దేవదేవస్య సేచనే వర్షబిన్దుభి: ।। 26.62 ।।
తథా బిమ్బం సమానీయ సమాచ్ఛాద్యాన్యదశుకమ్।
పరిధాప్య మహాశాన్తి హుత్వా స్నాప్య శతాష్టకై: ।। 26.63 ।।
భారతణ్డులసంయుక్తం దతర్ధతిలసంయుతమ్।
నిష్కత్రయసువర్ణఞ్చ తామ్బూలసహితం పున: ।। 26.64 ।।
దత్వా కాలోత్సవే ప్రోక్తాం నిష్కృతిఞ్చ సమాచరేత్।
ద్విగుణార్చనాదిహీనే

దేవదేవస్య దేవ్యోశ్చ సాయం ప్రాతస్తథోత్సవే ।। 26.65 ।।
హవిషి ద్విగుణే హీనే హీనే చ ద్విగుణేఽర్చనే।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ హుత్వా తత్ర చతుర్గంణమ్ ।। 26.66 ।।
అర్చయిత్వా హవిశ్చాఽపి సమ్యగ్దద్యాచ్చతుర్గుణమ్।
హవిషో ద్విగుణే హీనే వీశశాన్తానపాయినామ్ ।। 26.67 ।।
ద్విగుణం తాన్ సమభ్యర్చ్య ద్విగుణఞ్చ నివేదయేత్।
ఉత్సవచక్రహీనే

ఉత్సవం చక్రహీనన్తు నాచరేదితి శాసనమ్ ।। 26.68 ।।
కారయేదుత్సవార్థ తమథవా చానపాయినామ్।
(1)చక్రఞ్చ బలిబేరఞ్చ యాచయేదితి కేచన (1.) చక్రాణాం ఆ. ।। 26.69 ।।
యాచితం తత్క్రియాన్తే తు నీత్వా పూర్వాలయం పున:।
సంస్థాప్య శాన్తిం హుత్వా తు పూర్వస్థానే నివేశయేత్ ।। 26.70 ।।

ఆవాహ్య పాత్రే పుష్పేషు వీశశాన్తౌ సుసన్న్యేత్।
హోమహీనే తు జుహుయాద్ద్విగుణన్తు యథావిధి ।। 26.71 ।।
కుమ్భస్థదేవనాం పూజనే హీనే

జీనే కుమ్భస్థదేవానాం సాయం ప్రాతస్తథార్చనే।
ఏకమాదశోపచారేషు హీనేషు చ తదర్చనే ।। 26.72 ।।
కారయేదర్చనాహీనప్రాయశ్చిత్తోక్తనిష్కృతిమ్।
కుమ్భస్థానాఞ్చ దేవానాం నామభిశ్చ యజేత్పున: ।। 26.73 ।।
పునర్ద్విగుణమభ్యర్చ్య ద్విగుణఞ్చ నివేదయేత్।
కుమ్భస్?యాస్పృశ్యస్పర్శాదౌ

కుమ్భే స్పృష్టే శ్వకాకాద్యై: అస్పృశ్యైశ్చ తథైవ చ ।। 26.74 ।।
ప్రాయశ్చిత్తం ప్రతిష్ఠోక్తం కృత్వాఽన్యం కుమ్భమాహరేత్।
అనపాయినామర్చనే హీనే

వీశానపాయిపఙ్క్తిశాసాన్తానాం యాగమణ్డపే ।। 26.75 ।।
హీనేఽర్చనే తు తన్మన్త్రై(2)స్తద్ధిగగ్నౌ జుహోతి చ।
త్రేతాగ్నిర్యది శాన్తస్య యజేదాహవనీయకే (2.) తత్తదగ్నౌ. ఆ. ।। 26.76 ।।
సర్వేషాం జుహుయాత్సభ్యే మన్త్రానేకాగ్నికల్పనే।
ద్విగుణఞ్చ సమభ్యర్చ్య ద్విగుణఞ్చ నివేదయేత్ ।। 26.77 ।।
(1)అతీతదివసాద్యేవం ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్।
నిత్యాగ్న్యావానాదృతే

(2)నిత్యాగ్నివ్యతిరిక్తాగ్నిర్యది కుణ్డే ప్రాణీయతే (1.) ఆదిత్యదివసాద్యేవం ఆ. (2.) నిత్యాగ్నిర్వ్యతిరిక్త నివర్తతే (?) ఈ.

।। 26.78 ।।

ఉత్సవో నిష్ఫలస్తస్మాదగ్నిం నిత్యం ప్రణీయ చ।

హుత్వా తద్ద్విగుణం హోమం పునశ్చోత్సవమాచరేత్ ।। 26.79 ।।

(3)ఆతీర్థదివసాదగ్నిమవిచ్ఛిన్నఞ్చ రక్షయేత్।

గ్రామబలౌ హీనే

హీనే గ్రామబలౌ తత్తద్దేవానాం మూర్తిభిస్సహ (3.) కుణ్డలితో భాగ: ఆ. కోశేష్వేవ దృశ్యతే. ।। 26.80 ।।

జుహుయాద్వైష్ణవఞ్చాపి వ్యాహృత్యన్తం ప్రతిప్రతి।

పశ్చాద్గ్రామ బలిం దత్వా పునశ్చోత్సవమాచరేత్ ।। 26.81 ।।

ఆస్థానార్చనమ్

ఆస్థానమణ్డపం కుర్యాద్విదిశాసు దిశాసు వా।

ప్రాఙ్ముఖం కల్పయేద్విద్వానథవా దక్షిణాముఖమ్ ।। 26.82 ।।

పఞ్చహస్తాదిభేదేన కల్పయేద్దేశికోత్తమ:।

తత్ర దేవం ప్రతిష్ఠాప్య పాద్యాద్యైర ర్చయేత్క్రమాత్ ।। 26.83 ।।

తన్ముఖే నృత్తగీతాదివినోదకరణాని చ।

కారయేత్తు విధానేన పాదే పుష్పాఞ్జలిం దదేత్ ।। 26.84 ।।

అన్యత్ర కృత్యవైకల్యే రాజా రాష్ట్రఞ్చ నశ్యత:।

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్తవత్సర్వమాచరేత్) ।। 26.85 ।।

బలిభ్రమణకాలే సమ్భావ్యమానదోషేషు

బలిభ్రమణవేలాయాం(4) చణ్డాలస్సూతికాఽథవా।

ప్రమాదాత్ప్రవిశేత్సద్యశ్చక్రాదీనాలయం నయేత్ (4.) కాలే తు ఆ ।। 26.86 ।।

చక్రశాన్తౌ చ వీశఞ్చ బలిబేరం పృథక్పృథక్।
సంస్నాప్య సప్తకలశై: ప్రోక్షయిత్వా బలిం తథా ।। 26.87 ।।
చక్రవీశామితానాఞ్చ మన్త్రైరపి చ వైష్ణవై:।
బలిరక్షకమన్త్రాభ్యాం శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।। 26.88 ।।
పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం శోధయిత్వాఽథ వీథికామ్।
దత్వా, శిష్టబలిం పశ్చాత్పున: కర్మ సమాపయేత్ ।। 26.89 ।।
ఉత్సవే వీథ్యా శవపతనే

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం వీథీం సంశోధ్య సర్వత: ।। 26.90 ।।
లోకపాలకమన్త్రైశ్చ బలిం నిర్వాప్య (1)పూర్వవత్।
హుత్వా బల్యుత్సవాదీని పూర్వవత్పరికల్పయేత్ (1.) నామభి: ఖ. ।। 26.91 ।।
తద్గ్రామన్తర్మృతౌ (2)సత్యాం శీఘ్రముద్ధృత్య తం శవమ్।
ప్రాయశ్చిత్తఞ్చ పూర్వోక్తం కృత్వా శేషం సమాచరేత్ (2.) సద్య:. ఖ. ।। 26.92 ।।
(3)శవఞ్చ కేవలం నైవ నయేత్కేశవసన్నిధౌ।
నీతశ్చేత్తాన్త్యద్వినాశాయ తద్గ్రామయజమానయో: (3.) కుణ్డలితో భాగ: ఖ కోశ ఏవ.

।। 26.93 ।।
తస్మత్తద్దోషశాన్త్యర్థం వాస్తుహోమఞ్చ కారయేత్।
శాన్తిఞ్చైవ మహాశాన్తిం హుతృవా తత్ర విచక్షణ: ।। 26.94 ।।
అలఙ్కరణహీనే

బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వైవ దక్షిణాఞ్చ దదేద్గురో:।
భూషణైరపి సౌవర్ణైర్నానావర్ణామ్బరైరపి ।। 26.95 ।।
దేవాలఙ్కరణే హీనే శ్రీసూక్తం వైష్ణవం యజేత్।

సుగన్ధైర్బహుభి: పుష్పైర్మాల్యైరపి విశేషత: ।। 26.96 ।।

దేవాలఙ్కరణే హీనే మహీసూక్తఞ్చ వైష్ణవంమ్।

శిబికాదిహీనే

రథరఙ్గే డోలికాయాం ?శిబికాయామథాపి వా ।। 26.97 ।।

హీనేషు దేవదేవస్య చాన్యాలఙ్కకరణేషుచ।

?హవిషి హీనే

హవిషి ద్విగుణే హీనే చోత్సవం నాచరేద్బుధ: ।। 26.98 ।।

యానాలఙ్కరణే హీనే వైష్ణవం గారుడం యజేత్।

ధ్వజహీనే తు జుహుయాద్ధ్వజమన్త్రం సవైష్ణవమ్ ।। 26.99 ।।

పరికరాన్తరహీనే

నృత్తగేయవిహీనే తు (1)బ్రాహ్మం రౌద్రఞ్చ వైష్ణవమ్।

(2)శ్వేతచ్ఛత్రాదిహీనే తు సౌమ్యవైష్ణవవారుణాన్ (1.) రౌద్రం బ్రాహ్మం. ఖ. (2.) శ్వేతచ్ఛత్రవిహీనే తు సౌమ్యవైష్ణవవారుణాన్. ఆ. ।। 26.100 ।।

హీనే పరిచ్ఛదేత్యస్మిన్ శ్రీమన్త్రం వైష్ణవం యజేత్।

గన్ధధూపవిహీనే తు బార్హస్పత్యం సవైష్ణవమ్ ।। 26.101 ।।

జుహుయాదార్హకైర్మన్త్రై: బ్రాహ్మమన్త్రసమన్వితమ్।

దీపహీనే తు జుహుయాత్సౌరమాగ్నేయవైష్ణవౌ ।। 26.102 ।।

స్తోత్రహీనే తు జుహుయాద్ద్విదైవత్యం సవైష్ణవమ్।

ఆచార్యాదిషు హీనేషు బార్హస్పత్యం సవైష్ణవమ్ ।। 26.103 ।।

జుహుయాదార్హకైర్మన్త్రైర్బ్రాహ్మన్త్రసమన్వితమ్।

ఆచార్యగరిమా

ఉత్సవే చ ప్రతిష్ఠాయాం స్నపనాదౌ తథైవ చ ।। 26.104 ।।
గురుదేవాచరేత్సర్వమలాభేఽన్యపదార్థినామ్।
యథోక్తాఽచార్యహీనే తు నారభేతోత్సవం హరేః ।। 26.105 ।।
ఆచినోఽతి హి శాస్త్రార్థమాచారే స్థాపయత్యపి।
తస్మాదాచార్య ఇత్యుక్తస్సర్వకార్యోపదేశకః ।। 26.106 ।।
హీనే పరిజనే హుత్వా విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్।
విష్ణోస్సూక్తేన జుహుయాద్దీనే ధామప్రదక్షిణే ।। 26.107 ।।
స్నాపనహీనే

(స్నానహీనే తు దేవస్య తోయమన్త్రం సవైష్ణవమ్।)

వారుణం జుహుయాద్దేవం పూర్వవత్స్నాపయేత్పునః ।। 26.108 ।।
ఉత్సవే స్పర్శదోషాభావః

విష్ణోరుత్సవసేవార్థమాగతాస్తత్ర యే జనాః।
తే తు విప్రప్రసమాస్సర్వే ప్రతిలోమాదయోఽపి చ ।। 26.109 ।।
తస్మాదస్పృశ్యసంస్పర్శో న దోషాయ ప్రకల్పతే।
ఉత్సవే దేవదేవస్య యస్స్నాతి స్పర్శహేతునా ।। 26.110 ।।
స్వర్గస్థాః పితరస్తస్య పతన్తి నరకే ధ్రువమ్।
ఉత్సవాన్తోపచారహీనే

ఉత్సవాన్తేఽర్చనాహీనే తథా హీనే హవిష్యపి ।। 26.111 ।।
హుత్వా తం వైష్ణవం మన్త్రం ద్విగుణఞ్చ సమర్చయేత్।
ద్విగుణఞ్చ హవిర్దద్యాత్ 'క్షమస్వే' తి ప్రణమ్యచ ।। 26.112 ।।

ప్రాయశ్చిత్తావసానే తు పూర్వవచ్చేషమాచరేత్।
ఉత్సవే కాలతిక్రమే

కాలాతీతే తు జుహుయాచ్చత బ్రాహ్మణ్చ వైష్ణవమ్ ।। 26.113 ।।
మిన్ద్రాహుతీ చ విచ్ఛిన్నం విష్ణుసూక్తం యజేత్తథా।
అభిమతకాల:

ప్రాతరుత్సవమారబ్ధం మధ్యాహ్నే తు సమాప్యతామ్ ।। 26.114 ।।
సాయం సాయార్చనాదూర్ధ్వ యామాదర్వాక్ సమాప్యతామ్।
ఆసాయం కర్మణ: ప్రాతరాప్రతాస్సాయమేవ వా ।। 26.115 ।।
గౌణే న్యూనే తు గౌణన్తు ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్।
(1)ముఖ్యే న్యూనే తథా ముఖ్యమితి పూర్వజశాసనమ్ (1.) కుణ్డలితం ఖ కోశ సవ.

।। 26.116 ।।
అన్నబలౌ పతితే పతితేఽన్నబలౌ వాఽపి తథాఽభ్యర్చ్య బలౌ పున:।
సమ్యగభ్యర్చ్య దేవేశం హవిశ్చైవ నివేద్య చ ।। 26.117 ।।
బలిరక్షకమభ్యర్చ్య హేమఞ్చ జుహుయాద్ద్వయో:।
విధినా బలిమారాధ్య పునరన్యం సముద్ధరేత్ ।। 26.118 ।।
పతిత బిమ్బే

భూమౌ నిపతితే బిమ్బే శీఘ్రముద్ధృత్య తత్పున:।
సంస్నాప్య శుద్ధతోయేన నమస్కృత్యసమర్చ్య చ ।। 26.119 ।।
సంస్తూయ విష్ణుసూక్తేన సూక్తైనైకాక్షరాదినా।
చతుర్వింశతిభిర్దేవం కలశైరభిషిచ్య చ ।। 26.120 ।।

సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ వైష్ణవం జుహుయాచ్చుతమ్।
విష్ణోర్నుకాదిభిః స్తుత్వా క్రమాదుత్సవమాచరేత్ ॥ 26.121 ॥
భూమౌ నిపతితే బిమ్బే వీశశాన్తానపాయినామ్।
సంస్నాప్య తత్తన్మన్త్రైశ్చ తత్తన్మూర్తిభిరేవ వా ॥ 26.122 ॥
వైష్ణవైర్విష్ణుసూక్తేన కృత్వా తద్దోషశాన్తయే।
అర్చయేత్తఞ్చ దేవేశముత్సవఞ్చ సమాచరేత్) ॥ 26.123 ॥
పీఠే వియోజితే

యానాన్నిపతితే బిమ్బే పీఠే బిమ్బాద్వియోజితే।
భిన్నం పీఠం ప్రభాం ఛత్రమాయుధాభరణాదికమ్ ॥ 26.124 ॥
ఆలక్ష్య తద్విమ్బగతాం శక్తిం కుమ్భే నివేశ్య చ।
భిన్నన్ చ్యుతాంశ్చ సంయోజ్య బిమ్బశుద్ధిం సమాచరేత్ ॥ 26.125 ॥
వాస్తుహోమఞ్చ హుత్వా తు స్నపనఞ్చ సమాచరేత్।
మహాశాన్తిఞ్చ హుత్వా తు ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 26.126 ॥
(సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ పునరుత్సవమాచరేత్)

పతనాదఙ్గహీనే

పతనాదంఙ్గహీనే చేద్ధ్రువే శక్తిం నివేశ్య చ ॥ 26.127 ॥
జీర్ణబేరపరిత్యాగవిధిం కృత్వా (1)విసృజ్య చ।
పునర్బి?మ్బఞ్చ కృత్వా తు ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి (1.) విచక్షణః ఆ. ॥ 26.128 ॥
ఉత్సవం పునరారభ్య కారయేదితి శాసనమ్।
అథోత్సవస్య శేషన్తు కౌతుకేనార్చయాऽథవా ॥ 26.129 ॥
ఆచరేదుత్సవం బిమ్బం కారయేదితి కేచన।

చక్రవీశామితాదీనామేవమేవ సమాచరేత్ ।। 26.130 ।।

సహస్రకృత్వో జుహుయా(2) దుక్తమన్త్రైశ్చ మూర్తిభి:।

యానానాం పతనే

(3)యానానాం పతనే చైవ గారుడం హెూమమాచరేత్ (3.) రఘ్గాది ఖ. రథాదీనాఞ్చ పతనే. ఈ.

।। 26.131 ।।

రథరఙ్గాదిపతనే బ్రాహ్మం వైష్ణవసంయుతమ్।

హుత్వా తు కారయేత్తాని పూర్వవద్ధిధికోవిద: ।। 26.132 ।।

గాయకాదీనాం పతనాదౌ

గాతుర్నర్తుశ్చ పతనే శ్రీదేవ్యా హెూమమాచరేత్।

ఋత్విగాచార్యసంక్షోభే (1)భర్త్సనే శపనే తథా (1.) పతనే వ్యాధితేఽపి వా। బార్హస్పత్యం చతుర్భిః ధ్రువానాం పతనే భవేత్। (?) కుణ్డలిత: ఖ కోశ ఏవ. ।। 26.133 ।।

కేనచిద్ధననే తేషాం చతుర్దశభిరార్హకై:।

షడ్భిశ్చ వైష్ణవైర్హుత్వా పున: కర్మ ప్రవర్తయేత్ ।। 26.134 ।।

కేనచిద్ధననే తేషాం చతుర్దశభిరార్హకై:।

షడ్భిశ్చ వైష్ణవైర్హుత్వా పున: కర్మ ప్రవర్తయేత్ ।। 26.134 ।।

దీపపాత్రాదీనాం పతనాదౌ

(దీపానాం పతనే చైవ ఆగ్నేయం వైష్ణవం యజేత్।

బార్హస్పత్యైశ్చతుర్భిశ్చ ధూపాదిపతనే యజేత్) ।। 26.135 ।।

పతనే చామరాదీనాం దహనే యేన కేనచిత్।

తద్ధారకాణాం పతనే వ్యజనానాం తథైవ చ ।। 26.136 ।।

మాయాసంహ్లాదినీ చైవ కిష్కిన్ధం సున్దరం తథా।

అభ్యర్చ్య వాయుద్రైవత్యం వైష్ణవం హోమమాచరేత్ ।। 26.137 ।।

ధ్వజస్యాగ్నిస్పర్శాదౌ

ధ్వజపాతేఽగ్నిదాహే చ (2)యజేద్ధ్వాజఞ్చ వైష్ణవమ్।

కలహే బ్రాహ్మణాదీనాం భక్తనాం బ్రాహ్మవైష్ణవో (2.) ధ్వజమన్త్రం సవైష్ణవం. ఈ. ।। 26.138 ।।

వాదిత్రవాదకాదీనాం పతనే నన్దీశమర్చయేత్।

బ్రాహ్మఞ్చ వైష్ణవం సౌరం హుత్వా కర్మ సమారభేత్ ।। 26.139 ।।

కలహే పదార్థినామ్

కలహే (3)రుధిరస్త్రావే చాన్యోత్పాతాన్మృతే జనే।

తత్సర్వఞ్చైవ చాన్యోత్పాతాన్మృతే జనే।

తత్సర్వఞ్చైవ సంశోధ్య వాస్తుహోమావాసనకే (3.) బ్రాహ్మణాదీనా భక్తానాం బ్రాహ్మవైష్ణవౌ।

వాదిత్రవాదకాదీనాం పాతే నన్దీశమర్చయేత్। బ్రాహ్మచ్చ వైష్ణవం సౌరం హుత్వా కర్మ సమాచరేత్।

కాలహే రుధిరస్త్రావే వహ్నినా దీపితే జనే। తత్సర్వ మిత్యాది. ఖ. ।। 26.140 ।।

జుహుయాద్విష్ణుసూఞ్చ వైష్ణవం పౌరుషం క్రమాత్।

పరిషద్గణమన్త్రైశ్చ దేవదేవమనుస్?మరన్ ।। 26.141 ।।

ఉకవానాముత్సవాఙ్గానాం మన్త్రైరపి చ హూయతే।

కౌతుకబన్ధనహీనే

పూర్వరాత్రే చ తీర్థార్థే, బధ్నీయాత్కౌతుకం తథా ।। 26.142 ।।

ప్రమాదాత్తు న బధీయాత్రాత: ప్రతిసరం తథా।

వారుణం వైష్ణవం మన్త్రం హుత్వా తద్దినదైవతమ్ ।। 26.143 ।।

కృత్వా ప్రతిసరాబన్ధం కారయేత్తు పునస్తథా।

శయనే హీనే

శయనే తత్ర హీనే తు దేవ్యోర్హోమం సమాచరేత్ ।। 26.144 ।।
ఉత్సవఞ్చోత్సవాభావే కౌతుకే (1)కారయేద్యది।
ప్రాతస్స్నాన్యార్చనాన్తే తు సద్య: కౌతుకబన్ధనమ్ (1.) కారయేద్బుధ: ఈ. ।। 26.145 ।।
కృత్వోత్సవఞ్చ తీర్థఞ్చ సద్య ఏవ సమాచరేత్।
విషువాదౌ విశేష:

విషువే చాయనే చాపి గ్రహణే సోమసూర్యయో: ।। 26.146 ।।
కరోత్సవభృథం చేత్తత్సద్య: కౌతుకబన్ధనమ్।
కృత్వోత్సవఞ్చ తీర్థఞ్చ (2)లత్కాలే సమ్యగాచరేత్ (2.) తత్కాలే సమ్యగాచరేత్. ఆ.

।। 26.147 ।।
(3.) కుణ్డలిత: ఈ కోశేషు నాస్తి.

అతీతే తీర్థకాల: స్యాత్) తు (వారుణం స్కన్దర్దేవతమ్।
విష్ణుసూక్తం తతో హుత్వా తీర్థస్నానం సమాచరేత్ ।। 26.148 ।।
మధ్యాహ్నే తీర్థకాల: స్యాత్) పూర్వాహ్ణే వా గుణాన్వితే।
(4)తీర్థాన్తస్నపనే హీనే దిగ్దైవత్యం సవైష్ణవమ్ (4.) తీర్థే తు. ।। 26.149 ।।
విష్ణుసూక్తఞ్చ హుత్వా తు పున: స్నపనమాచరేత్।
మహాహవిషి హీనే చ విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవై: ।। 26.150 ।।
సూక్తేన వైష్ణవేనాఽపి ప్రాజాపత్యేన హూయతే।
పునరభ్యర్చ్య దేవేశం నివేద్యైవ మహావి: ।। 26.151 ।।
సంస్తూయ విష్ణుసూక్తేన పౌరుషేణ చ వైష్ణవై:।

"క్షమస్వే" తి చ తైర్మన్త్రైర్దద్యాత్పుష్పాణి పాదయో: ।। 26.152 ।।

ఉత్సవదీక్షాయా మాశోచాభావ:

ఉత్సవార్థన్తు దేవస్య ప్రతిష్ఠార్థమథాపి వా।

(1)కృతేఽఙ్కురార్పణే పూర్వ తత్తత్కర్మావసానత: (1.) అఙ్కురార్పణమారభ్య. ఈ. ।। 26.153 ।।

నైవాఽశౌచం గురోర్విద్యాత్సూతకం ప్రేతకన్తు వా।

(2)వృతానమృతివజాం తత్తత్కర్మారమ్భాత్పరం న హి (2.) వరణే. ఈ. ।। 26.164 ।।

తత్తత్కర్మావసానాన్తమితి పూర్వజశాసనమ్।

జాత్యుక్తాశౌచభాజ: స్యు: క్షత్రియాద్యాశ్చ సర్వశ: ।। 26.155 ।।

మన్త్రవద్వరణం తేషాం నాస్తి దీక్షా చ నాన్యత:।

శూద్రణామపి భక్తానాం క్షత్రియాణం విశామపి ।। 26.156 ।।

దేవకార్యాభియుక్తానాం నా స్త్యేవాశౌచలాఘవమ్।

అవతారాణాముత్సవ:

యదీచ్ఛేదవతారాణామర్చనం మునిసత్తమా: ।। 26.157 ।।

పూర్వేషామేవ పఞ్చానాముత్సవం కల్కినస్తథా।

చతుర్ణామపి శేషాణాముత్సవం కారయేద్బుధ: ।। 26.158 ।।

(3)తేషామపి చ వీశాఙ్కధ్వజమారోపయేదితి।

దీక్షావిశేష: ఉత్సవార్థన్తు దేవస్య ప్రతిష్ఠాఽర్థమథాపి వా (3.) కుణ్డలిత: ఈ కోశేషు న

దృశ్యతే. ।। 26.159 ।।

రాష్ట్రక్షోభమహోత్పాత దుర్భిక్షభయపీడనై:।

ఏవం ప్రకారైర్విఘ్నశ్చేదుత్సవస్య దినస్య వా ।।

తద్దినేశు వ్యతీతేషు రాజా రాష్ట్రం వినశ్యతి।

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన దినేషూక్తేషు కారయేత్ ।।

తద్దినేష్వర్ధరాత్రే తు యదీచ్ఛేదుత్సవం నృప:।

ఆచార్యస్యర్త్విజాఞ్చాపి క్షౌరకర్మ విధీయతే ।।

అర్ధరాత్రేఽపి కార్య స్యాదితి శాతాతపోఽబ్రవీత్)।

దేవకార్యే న దోషస్స్యాదితి పూర్వజశాసనమ్ ।।

దేవోత్సవస్య మధ్యే తు తత్తీర్థాదూర్ధ్వమేవ వా।

దేవ్యుత్సవే విశేష:

దేవ్యుత్సవం విధానేన సమ్యగేవ సమాచరేత్ ।। 26.160 ।।

(1)పూర్వం దేవేశామభయచర్య పశ్చాద్దేవ్యో సమర్చయేత్।

తేషాం పృథక్పృథక్కుర్యాదఙ్కురార్పణముత్సవే (1.) 'పూర్వం దైవ్యో సమభ్యర్చ్య ' దితి అస్య శ్ర్లోకార్ధస్య స్థానే దృశ్యతే. ఈ ।। 26.161 ।।

పూర్వరాత్రౌ తు దేవేశం సమభ్యర్చ్య విశేషత:।

సువర్ణాదిమయే పాత్రే తణ్డులోపరి కౌతుకమ్ ।। 26.162 ।।

న్యస్యాలఙ్కారసంయుక్తం గ్రామమాలయమేవ వా।

శిరసైవ వహన్సమ్యక్కారయిత్వా ప్రదక్షిణమ్ ।। 26.133 ।।

సన్న్యస్య దేవాభిముఖే పుణ్యాహాన్తేఽభిమృశ్య చ।

బద్ధ్వా ప్రతిసరం పశ్యాచ్ఛయనే శాయయేత్తథా ।। 26.164 ।।

ప్రాతర్దేవం సమర్చ్య సంస్థాప్యాఽస్థానమణ్డపే।

స్త్నాపయిత్వా సమభ్యర్చ్య ప్రభూతఞ్చ నివేద్య చ ।। 26.165 ।।

అలఙ్కృత్య చ వస్త్రాద్యై: భూషణైర్వివిధైరపి।

అన్యముత్సవకాలోక్తముత్సవం సమ్యగాచరేత్ ।। 26.166 ।।

పునశ్చ స్నాపయిత్వా తు సమభ్యర్చ్యం నివేదయేత్।

అనన్తరదినే తస్మాదలఙ్కారప్రభామపి ।। 26.167 ।।

యోజయిత్వోత్సవం కృత్వా స్నాపయిత్వా తు పూర్వవత్।

సమభ్యర్చ్య (2)నివేద్యైవ జీవస్థానే తు సన్న్యసేత్ (2.) తు తం దేవం. ఈ. ।। 26.168 ।।
(3.) పరమ్. ఈ.

అవతారక్రమాత్తేషాం చతుర్ణాముత్సవం చరేత్।
యత్రాలయేఽవతారాణాం క్రియతే నిత్యమర్చనమ్ ।। 26.169 ।।
అవతారాక్రమాత్తత్ర కుర్యా(4) దుత్సవమత్వర:।
తదవస్థా(5) క్రమాదేవమచర్యేద్బహువిగ్రహై: (4.) అర్చనం. ఖ. (5.) క్రమాదేకం.ఖ.

।। 26.170 ।।
ఉత్సవం లౌకికానాఞ్చ కర్తుం భక్త్యా యదీచ్ఛతి।
ఏవమేవాచరేత్సర్వమఙ్కురార్పణకాదికమ్ ।। 26.171 ।।
లౌకికేష్వవతారేషు క్రియమాణేఽపి చోత్సవే।
నిత్యఞ్చైవోత్సవే బిమ్బే సాయం ప్రాతస్సమాచరేత్ ।। 26.172 ।।
అన్యదేవోత్సవనేషేధ:

ఉత్సవే క్రియమాణే తు దేవదేవానాం న కుర్యాదుత్సవం పున: ।। 26.173 ।।
అన్యవాస్తుగతానాఞ్చ న దోషశ్చోత్సవే(1) భవేత్।
అరోపితే ధ్వజే విష్ణేరుసవార్థన్తు తత్ర వై (1.) ఉత్సవ: ఈ. ।। 26.174 ।।
అర్వాక్తదవసానాత్తు ప్రతిష్ఠాం నాచరేద్బుధ:।
తదాలయేత్సవాఙ్గాంశ్చ స్థాపయేదితి కేవచ (?) ।। 26.175 ।।
గ్రామే ఉత్సవాన్తరనిషేధ:

గ్రామే తత్ర మనుష్యాణాముత్సవం (2)న సమాచరేత్ (2.) న చ కారయేత్. ఖ. ।। 26.176 ।।
అన్యదేవోత్సవే విష్ణోరుత్సవో నైవ దోషద:।

తస్యాగ్నే యోత్సవేనైవ (?) (3)దూషితస్సౌమ్య ఉత్సవ: దోషద: ఈ. ।। 26.177 ।।

గ్రామవాసినామన్యత్రగమననిషేధ:

ఆరోపితే ధ్వజే విష్ణోరుత్సవార్థ విశేషత:।

ఉత్సవావభృథాత్పూర్వం సర్వే తద్గ్రామవాసిన: ।। 26.178 ।।

అన్యత్ర యది గచ్ఛన్తి భవనిత వ్యాధయో ధ్రువమ్।

(4)భవన్తి నైవ తద్గ్రామవాస్తుబాహ్యే నివాసినామ్ (4.) తద్గ్రామే వాస్తుబాహ్యయే తు వాసినాం నైవ దేషద: ఈ. ।। 26.179 ।।

(5)స్వప్రధానం యది భవేదుత్సవస్య విధిక్రమే।

విశేషమత్ర వక్ష్యామి శృగుధ్వం మునిసత్తమా: (5.) కుణ్డలిత: ఖ కోశ ఏవ. ।। 26.180 ।।

యాగాశాలామలఙ్కుర్యాన్మధ్యే వేదిఞ్చ కారయేత్।

ఏకం కుమ్భఞ్చ సన్న్యస్య తత్పూర్వే గరుడం తథా ।। 26.181 ।।

దక్షిణే వాహనఞ్చాపి (?) పశ్చిమే చక్రమేవ చ।

ఉత్తరే విష్వక్సేనఞ్చ కల్పయిత్వా విధానత: ।। 26.182 ।।

కుమ్భే తథైవ దేవ్యౌ చ సమావాహ్య సమర్చ్య చ।

పరివారపీఠే తద్దేవాన్ సమభ్యర్చేద్యథావిధి ।। 26.183 ।।

ఏవమేవ విధానే సాయం ప్రాతదింనే దినే।

కుమ్భవేద్యాన్తు తత్ ప్రాచ్యాం తత్తదగ్నిం ప్రకల్పయేత్ ।। 26.184 ।।

ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం ఖిలోక్తవత్,।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాథాం క్రియాధికారే

మహోత్సవప్రా?యశ్చిత్తవిధిర్నామ షడ్వింశోఽధ్యాయ:।

ఓం

సప్తవింశోఽధ్యాయః।

అస్పృశ్యప్రవేశప్రాయశ్చితమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్తం ప్రాయశ్చిత్తం తపోధనాః।
చణ్డాలసూతికోదక్యాపతితప్రతిలోమజైః ।। 27.1 ।।
గర్భాలయే ప్రవిష్టే తైః స్పృష్టే బిమ్బే తథైవ చ।
సప్తరాత్రం మహాశాన్తిమబ్జాగ్నౌ జుహుయాత్తతః ।। 27.2 ।।
జలాధివాసనం కృత్వా జఙ్గమానాం తథైవ చ।
(1)ధ్రువశుద్ధిఞ్చ కృత్వా తు ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ (1.) ధ్రువస్య వర్జయిత్వా తు. ఖ.

।। 27.3 ।।
శూద్రైర్వాఽథానులోమైర్వా స్పృష్టే బిమ్బే తథైవ చ।
శతాష్టకలశైస్స్నాప్య ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 27.4 ।।

శ్వకుక్కుటవరాహాణాం సృగాలానాం ప్రవేశనే।

స్పర్శనే చ తథా తేషాం శాన్తిహోమం జుహోతి చ ।। 27.5 ।।

పున: ప్రతిష్ఠామార్గేణ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్।

చణ్డాలాదిప్రవేశే తు ప్రథమావరేణే యది ।। 27.6 ।।

వాస్తుహోమం హుత్వా శాన్తి హోమం జుహోతి చ।

అష్టోత్తరశతైర్దేవం కలశై: స్నాపయేత్తథా ।। 27.7 ।।

ద్వితీయావరణే చైవ స్నపనం స్యాచ్ఛతాష్టభి:।

శానితం హుత్వా తృతీయే తు చతుర్విశతిభిస్తథా ।। 27.8 ।।

స్నాపయిత్వా తు కలశై: (2)సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।

చతుర్థావరణే చేత్తు వైష్ణవం త్వేకవింశతిమ్ (2.) విశేషేణ. ఖ. ।। 27.9 ।।

హుత్వా తు సప్తకలశైస్స్నాపయిత్వా సమర్చయేత్।

పఞ్చమావమణే చేత్తు దశకృత్వస్తు వైష్ణవమ్ ।। 27.10 ।।

హుత్వా తు పఞ్చకలశైస్స్నాపయిత్వా సమర్చయేత్।

తత్తత్ప్రకారపరిషద్దైవత్యం వింశతిం యజేత్ ।। 27.11 ।।

షష్ఠావరణ ఏవాపి కలశైరేవ సప్తభి:।

స్నాపయిత్వా తు విధివత్పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ।। 27.12 ।।

సప్తమావరణే చేత్తు సర్వసఞ్చార ఇష్యతే।

వీథ్యామేషాం ప్రవేశే తు న దోషో భృగురబ్రవీత్ (?) ।। 27.13 ।।

పరివారాలయాన్తశ్చేత్తేషాం స్నపనమాచరేత్।

బహిశ్చేచ్ఛతకృత్వస్తు తత్తన్మన్త్రం సవైష్ణవమ్ ।। 27.14 ।।

హుత్వా తు సప్తకలశైస్స్నాపయేదితి శాసనమ్।

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం శుద్ధిస్సర్వత్ర కీర్తితా ।। 27.15 ।।

దేవాలయసమీపే తు ప్రతిలోమనివేశనే।

అర్చయేద్దేవదేవన్తం మహాదపి న జాతుచిత్ ।। 27.16 ।।

తత్రాకారానుషక్తశ్చేన్మహాదోషో భవేత్తత:।
రాష్ట్రస్య యజమానస్య గ్రామస్య చ మహద్భయమ్ ।। 27.17 ।।
అపనీయ తు చచ్ఛీఘ్రం సప్తరాత్రం యథావిధి।
మహాశాన్తిఞ్చ హుత్వా తు ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 27.18 ।।
శతదణ్డాన్తరే చైవ ప్రతిలోమనివేశనమ్।
చణ్డలపుల్కసానాఞ్చ క్రోశాదూర్ధ్వ ప్రకల్పయేత్ ।। 27.19 ।।
మృతిప్రాయశ్చిత్తమ్

గర్భాలయే తు మరణే ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవక్ష్యతే।
చణ్డాలాదిప్రవేశే తు యదుక్తం తత్సమాచరేత్ ।। 27.20 ।।
ప్రథమావరణే చేత్తు తత్తథైవ సమీరితమ్।
శాలానుషక్తశాలాసు బహిర్మరణసమ్భవే ।। 27.21 ।।
తథైవ మరణే చైవ మహాశాన్తిం సకృద్యజేత్।
సంస్నాప్య కలశైర్దేవం సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 27.22 ।।
గృహీత్వాఽఽధావమజ్ఞానాదన్త: స్థాశవకూపకే।
అర్చయేద్యది తత్పక్వం హవిశ్చాపి నివేదయేత్ ।। 27.23 ।।
వైష్ణవఞ్చ శతం హుత్వా 'యద్దేవాది' సమన్వితమ్।
స్నాపయిత్వా తు కలశైస్సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 27.24 ।।
మణ్డపాదీనాం అగ్నిదాహై

అన్యథా చేన్మహాదోష ఇతి పూర్వజదర్శనమ్।
మణ్డపే గోపురే చైవ ప్రపాయాఞ్చ తథైవ చ ।। 27.25 ।।
అగ్నిదాహే మహాశాన్తిం హుత్వా సంస్నాపయేద్ధరిమ్।
వస్త్రాదీనాం దాహే

గర్భాలయేఽగ్నిదాహే తు వస్త్రే మాల్యే చ భూషణే ।। 27.26 ।।
బిమ్బే అగ్నిస్పృష్టే

దేవబిమ్బేఽగ్నిసంస్పర్శే తచ్ఛీఘ్రం వ్యపనీయ చ।
సప్తరాత్రం మహాశాన్తిం గన్ధోద్రై: స్నపనం చరేత్ ।। 27.27 ।।
ప్రతిష్ఠాఞ్చ పున: కృత్వా సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।
అగినా బేరనాశే

బేరనాశేఽగ్నిదాహేన తద్బేరమపనీయ చ ।। 27.28 ।।
మాసమేకం మహాశాన్తిం హుత్వా గర్భాలయే పున:।
పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం శుద్ధిం కృత్వోపలిప్య చ ।। 27.29 ।।
బిమ్బమన్యత్సమాదాయ ప్రతిష్ఠామాచరేత్పున:।
దారావం మృణ్మయం బేరం ధూమాక్రాన్తం పరర్యిజేత్ ।। 27.30 ।।
జ్వాలాక్రాన్త తథా శైలం సన్త్యజేత్పశలం యది।
భిన్నే ఘటే ఘటాకాశం యథాఽఽకాశే ప్రలీయతే ।। 27.31 ।।
బేరనాశే తథా శక్తిర్విశ్వం వ్యాప్యైవ తిష్ఠతి।
గ్రహస్థానం కల్పయిత్వా పహ్మాగ్నౌ చ తథాఽఽలయే ।। 27.32 ।।
మహాశాన్తిఞ్చ పహ్మాగ్నౌ హుత్వా తత్రాష్టదిక్షు చ।
తత్తద్గృహాగ్నికుణ్డేషు గ్రహశాన్తిం జుహోతి చ ।। 27.33 ।।
తత్తద్దైవత్యమన్త్రశ్య మధ్యాగ్నౌ పాఞ్చభౌతికమ్।
హుత్వా బిమ్బం సమాసాద్య 'నమో బ్రహ్మణ' ఈర్య చ ।। 27.34 ।।
'నమో వాచే' సముచ్చార్య కుమ్భతోయం స్పృశన్ జపేత్।
ప్రోక్షణై: ప్రోక్షయేద్గ్రామం ప్రదక్షిణవశేన చ ।। 27.35 ।।

సంస్నాప్య కలశైర్దేవం సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।
తస్మాత్పునః ప్రతిష్ఠాన్తం స్థణ్డిలే నిత్యమర్చయేత్ ।। 27.36 ।।
విమ్బే సర్పస్పృష్టే

సర్పసంస్పర్శనే బిమ్బే గర్భగేహప్రవేశనే।
వస్త్రమాల్యాది సంశోధ్య శుద్ధోదైరభిషిచ్య చ ।। 27.37 ।।
కుర్యాచ్ఛుద్ధిం ప్రతిష్ఠోక్తాం ధ్రువబేరస్య పూర్వవత్।
ఉచ్ఛిష్టాదిస్పర్శే

ఉచ్ఛిష్ట్యశుచిసంస్పృష్టే బిమ్బే పూర్వోక్తవచ్చరేత్ ।। 27.38 ।।
అనధికారిభిః స్పర్శే

ఏవం విప్రైరథాన్యైస్తు క్రమాద్ద్విత్రిచతుర్గుణైః।
స్నాపయేద్వైశ్యసంస్పర్శే శతాష్టకలశైర్విభుమ్ ।। 27.39 ।।
చత్వారింశాద్భిరష్టాభిః నృపైరభిషేచితైః।
అర్చకాన్యద్విజైస్స్పృష్టే శుద్ధోదైరభిషేచయేత్ ।। 27.40 ।।
అభిషిక్తక్షత్రియైస్తు సర్వం బ్రాహ్మణవచ్చరేత్।
మహాపాతకిసంస్పర్శే ప్రవేశే చ తపోధనాః ।। 27.41 ।।
ఆచారేత్ప్రతిలోమోక్తం ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి।
ఏకబేరకల్పే విమ్బనాశే

ఏకబేరే తథా జీర్ణే హీనాఙ్గే చ తపోధనాః ।। 27.42 ।।
యథాలాభేన మానేన (1)దారవం బేరమాహరేత్।

తస్మిన్దేవం సమావాహ్య వాలస్థానే సమర్చయేత్ (1.) ఇత. పరం 'దారవం మృణ్మయం బేరం ధూమాక్రాన్తం పరిత్యజేత్। జ్వాలాక్రాన్తం తథాశైలం సన్త్యజేత్పేశల యది' ఇత్యధిక దృశ్యతే ఖ,

।। 27.43 ।।

బాలాలయే తయోరేకం ప్రతిష్ఠాప్య సమర్చయేత్।

నవీకృత్య యథాపూర్వం ప్రతిష్ఠామాచరేదితి ।। 27.46 ।।

ఏకబేరఇ్చ లోహశ్చేచ్చోరశత్రుభయాదిభి:।

తత్రార్చనమయుక్తం తచ్ఛైలం సంస్థాప్య తత్ర చ ।। 27.47 ।।

లౌహమౌత్సవబైరఇ్చ కల్పయేదితి శాసనమ్।

గర్భాలయస్థలభ్రంశే

గర్భాలయస్థలభ్రంశే వల్మీకాదిసముద్భవే ।। 27.48 ।।

కుమ్భం పూర్వోక్తవిధినా సంస్థాప్యాఽవాహ్య తత్ర వై।

అష్టోత్తరశతం హుత్వా వైష్ణవం మూర్తిభిస్తథా ।। 27.49 ।।

బాలాలయోక్తదేశేషు సన్న్యస్య ముఖమణ్డపే।

తత్ర నిత్యార్చనం కుర్వన్నవీకుర్యాత్స్థలం దృఢమ్ ।। 27.50 ।।

ప్రతిష్ఠావిధినా బిమ్బే కుమ్భాదావాహయేత్పున:।

గర్భాలయగతాన్ దేవాన్ కుమ్భస్య పరితోఽర్చయేత్ ।। 27.51 ।।

పూర్వోక్తదోషసంయుక ధ్రువబేరే విశేషత:।

శీఘ్రం బాలాలయం కుర్యాదుక్తదేశే యథావిధి ।। 27.52 ।।

అనుకల్ప:

(1)అల్పదోషయుతశ్చేతు బాలాగారం న కారయేత్।

తద్బిమ్బసంస్థితాం శక్తిం కుమ్భే సమ్యఙ్నివేశ్య చ (1.) కుణ్డలతి: ఖ కోశే ఏవ.

।। 27.53 ।।

కుమ్భం బిమ్బం సమాదాయ మధ్యసూత్రాత్తు దక్షిణే।

మణ్డపే వాఽన్తరాలే వా మాలికాయామ?థాపి వా ।। 27.54 ।।

విధినా తత్ర స్న్యస్యద్వాదశాహాన్తమర్చయేత్।

ద్వాదశాహాత్పరఞ్చేతు బాలగారం ప్రకల్పయేత్) ।। 27.55 ।।

బాలాలస్యాభిముఖే యాగశాలా ప్రకల్పయేత్।

శయ్యావేదిఞ్చ పఞ్చాగ్నికుణ్డాని పరిస్తథా ।। 27.56 ।।

శయ్యావేద్యాస్తు పూర్వస్యామేకం వై సభ్యమేవ వా।

కల్పయిత్వా తు పూర్వేద్యు: సాయం సన్ధ్యాముపాస్య చ ।। 27.57 ।।

బాలాలయస్యోత్తరతో వాస్తుహోమం తదా యజేత్।

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం బాలాగారఞ్చ శోధయేత్ ।। 27.58 ।।

యాగశాలాఞ్చ సర్వత్ర పుణ్యాహం వాచయేత్పున:।

రాత్రిపూజావసానే తు దేవదేవం సమర్చ్య చ ।। 27.59 ।।

హవిర్నివేద్య విధినా 'క్షమస్వే' తి ప్రణమ్య చ।

బాలాలయస్థాపనాక్రమ:

తత: ప్రణీయ నిత్యాగ్నిం కుణ్డేష్వాఘారమాచరేత్ ।। 27.60 ।।

(1)(అలాభే మథితం వాఽపి లౌకికం సమ్ప్రకల్పయేత్।

శ్రోత్రియాగారతో వాఽపి కుణ్డకేష్వాఘారమాచరేత్ (1.) కుణ్డలిత: ఖ కోశ ఏవ. ।।)

సంసాధ్య పూర్వవత్కుమ్భం (2)దేవాగ్రే తు యమాన్తరే।

ధాన్యపీఠే సుసన్న్యస్య ప్రార్థయిత్వా తు పూర్వవత్ (2.) పూర్వవత్ స్థాపయేత్క్రమాత్। ఈ.

।। 27.61 ।।

దేవం కుమ్భే సమవాహ్య ధ్రువబేరాద్యథావిధి।

గర్భాలయగతాన్ దేవాన్ ద్వారేశాన్ ద్వారపాలకాన్ ।। 27.62 ।।

సోపానసంథితాన్ దేవాంస్తత్కుమ్భామ్భసి సంస్మరేత్।

విమానఞ్చైవ జీర్ణఞ్చేన్న్యక్షాదీశ్చతురస్తథా ।। 27.63 ।।

(3)పీఠేఽర్చ్యమానపరిషద్దేవానితి చ కేచన।

కుమ్భభం బిమ్బం సమాదాయ స్నానశ్వేభ్రే నివేశ్య చ (3.) పీఠే విమానం. ఈ. ।। 27.64 ।।

సంస్నాప్య సప్తకలశైర్బధ్వా ప్రతిసరం తథా।

శాయయిత్వా తథా హౌత్రం దక్షిణాగ్నౌ ప్రశంసతి ।। 27.65 ।।

తదాలయగతాన్ దేవాన్ సమావహ్యైవ పూర్వవత్।

ఆవాహనక్రమేణైవ నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్ ।। 27.66 ।।

పరితో యాగశాలాన్తు పరిబారాన్ సమర్చయేత్।

ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ హోమకర్మ సమాచరేత్ ।। 27.67 ।।

వ్యాహృత్యా పరిషన్మన్త్రాన్ దన్ని?ణాంగ్నౌ జుహీతి వై।

వినైవ సర్వదైవత్యయం సభ్యహోమం జుహోతి చ ।। 27.68 ।।

నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్।

ప్రాతస్స్నాత్వావిధానేన సూక్తాని చ తథా జపేత్ ।। 27.69 ।।

అర్చాపీఠం ప్రకుర్వీత బ్రాహ్మే బాలాలయే తథా।

రత్నన్యాసం వినా పీఠే చరరాశౌ విశేషత: ।। 27.70 ।।

స్థాపయిత్వాఽగ్రత:(1) కుమ్భం ధాన్యపీఠే సుసన్న్యసేత్।

ఆవాహ్య కౌతుకే (2)కుమ్భాత్తస్మాదేవోత్సవార్చయో: (1) తత: ఈ. (2.) బిమ్బే. కుమ్భే. ఈ.

।। 27.71 ।।

గర్భాలయగతాన్ దేవాన్ ద్వారేశాన్ ద్వారపాలకాన్।

తత్తత్స్థానే సమావాహ్య దేవాన్ సోపానగానపి ।। 27.72 ।।
పుణ్యాహం వాచసిత్వా తు పూజయిత్వా యథావిధి।
హర్వీషి పఞ్చధా దత్వా నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 27.73 ।।
ఆవాహనవిసర్గౌ ద్వౌ నాచరేత్తరుణాలయే।
నిత్యకుణ్డే ప్రణీయాగ్నిం నిత్యహోమం సమాచరేత్ ।। 27.74 ।।
బాలాలయే స్నానశాలాదికల్పనమ్

స్త్నానపానీయశాలే చ తత్రైవ స్నపనాలయమ్।
పుష్పసఞ్చయశాలాఞ్చ ద్రవ్యసమ్భారమణ్డపమ్ ।। 27.75 ।।
యాగశాలాం ధ్వజస్థానం భూతపీఠం మహానసమ్।
పూర్వవత్కారయేద్విద్వాన్ ప్రథమావరణే తథా ।। 27.76 ।।
ద్వితీయావరణే చేత్తు భూతపీఠం ధ్వజం తథా।
బాలలయస్యాభిముఖే కుర్యాదేవం యథావిధి ।। 27.77 ।।
కారయేత్పరితస్సర్వ తృతీయావరణే యది।
ఏష ఏవ విశేషస్స్యాదన్యత్సర్వం (1)ఖిలోక్తవత్ ।। 27.78 ।।
తన్త్రసఙ్కరనిష్కృతి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి తన్త్రసఙ్కరనిష్కృతిమ్।
విష్ణోస్తన్త్రం ద్విధా ప్రోక్తం సౌమ్యాగ్నేయమేవ చ ।। 27.79 ।।
వైఖానసం పాఞ్చరాత్రం వైదికం తాన్త్రికం క్రమాత్।
ద్వయోర్వైఖానసం శ్రేష్ఠమైహికాముష్మికప్రదమ్ ।। 27.80 ।।
తాన్త్రికం పాఞ్చరాత్రన్తు గౌణమాముషిమకప్రదమ్।
విధిస్తు వేదమూనలశ్చ దీక్షాయుక్తశ్చ తాన్త్రిక: ।। 27.81 ।।
పాఞ్చరాత్రమపి ప్రోక్తం శుద్ధం మిశ్రమితి ద్విధా।

శుద్ధం భాగవతం ప్రోక్తం పాఞ్చరాత్రమథేతరత్ ।। 27.82 ।।

(తస్మాద్వైఖానసం శ్రేష్ఠం వ్యాసేన కథితం పురా।)

పూజయేచ్ఛుద్ధమార్గేణ సూతో వా సాత్త్వతోఽథవా।

ఉత్సృష్టసూత్రా విప్రాద్య దీక్షితా మిశ్రపూజకా: ।। 27.83 ।।

నిషేకాద్యా: కియాస్తేషా తత్తత్తన్త్రేషు చోదితా:।

యాఽభవన్మిలితావస్థా వేదానాం వ్యసనాత్పురా ।। 27.84 ।।

తాన్తు వైఖానసీం శాఖాం వదన్తి బ్రహ్మపారగా:।

తాన్తు వైఖానసరీం శాఖామాదావధ్యాపయత్ప్రభు: ।। 27.85 ।।

నామ్నా విఖనసం పాహుర్యఞ్చ వైఖానసం తథా।

ఋషీణాం సోఽబ్రవీత్సూత్రం ధర్మ సమనుబోధయన్ ।। 27.86 ।।

ఋషయో బహుసూత్రాణి చక్రుస్తస్యానుసారత:।

కేచిద్వర్ణాశ్రమాన్ ధర్మాన్ వదన్తి స్మృతిరూపత: ।। 27.87 ।।

(2)అథాగ్నౌ నిత్యహోమాన్తే సాయం ప్రాతరతన్ద్రిత:।

విష్ణోర్నిత్యార్చనం కుర్యాత్సవర్దదేవార్చనన్తు తత్ (2.) అగ్నిహోత్రాది ఖ. ।। 27.88 ।।

ఇతి వైఖానసే సూత్రే ప్రోక్తం యజ్ఞేపతోఽర్చనమ్।

(1)ఋషిభిస్తదుపన్యాసో విస్తృతశ్చ సమన్తత: (1.) ఏతత్ స్థానే ఋషిభిశ్?చ బహున్యాస: స్మృతిభిశ్చ సమన్తత:, ఇత్యర్థ శ్లోకో దృశ్యతే. ఈ. ।। 27.89 ।।

బహుప్రయోగో వ్యాఖ్యాతో లోకానాం హితకామ్యయా।

కాశ్యపేనాత్రిణా చైవ మయా చైవ మరీచినా ।। 27.90 ।।

సోఽయం తత్సూత్రమూలత్వాద్విధిర్వైఖానసస్స్మృత:।

వైక్షానసేన విధినా ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి ।। 27.91 ।।

అర్చనే క్రియమాణే తు పాఞ్చరాత్రేణ సఙ్కరే।

గ్రామశ్య యజమానశ్చ రాజా రాష్ట్రఞ్చ నశ్యతి ।। 27.92 ।।

పక్షమేకం మహాశాన్తిం హుత్వా తద్దోషశాన్తయే।

బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తు తత్ర పఞ్చశతావరాన్ ।। 27.93 ।।

వైఖానసేన విధినా ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేత్పున:।

జనుయుక్తేషు సర్వేషు గ్రామాదిషు చ వాస్తుషు ।। 27.94 ।।

నారాయణం దేవదేవం పాఞ్చరాత్రేణ నార్చయేత్।

వైఖానసేన విధినా పూజయేత్సర్వసమ్పదే ।। 27.95 ।।

గ్రామబాహ్యే వివిక్తే వా నదీతీరే బనేఽచలే।

వైఖానసేన దిధినా పాఞ్చరాత్రేణ వాఽర్చయేత్ ।। 27.96 ।।

పాఞ్చరాత్రేణ విధినా ప్రతిష్ఠాప్య యథావిధి।

క్రియమాణేఽర్చనే మాసమేకం హీనార్చనం యది ।। 27.97 ।।

పాఞ్చరాత్రే తథాఽఽగ్నేయే సౌమ్యస్యాస్య ప్రవేశనమ్।

యదీచ్చేత్కారయేద్భక్త్యా సౌమ్యం తచ్చ (2)భవిష్యతి(2.) వేఖానసేన విధినా అర్చన యత్ర వర్తతే। యదీచ్చేత్ పాఞ్చరాత్రేణ కర్తుమారాధన హరే:। తద్గ్రామవాసినస్సర్వే నశ్యనిత వ్యాధిభిర్భృశమ్। రాజరాష్ట్ర వినశ్యేత పుత్రదారవినాశనమ్ ।। తస్మాత్ సర్వపయత్నేన శీఘ్రమాలోచ్య యత్నత: వైఖానసవిధానేన ప్రతిష్ఠా పునరాచరేత్। ఇత్యధికం దృశ్యతే. ఈ.

।। 27.18 ।।

సప్తరాత్రం మహాశానితం పౌణ్డరీకే జుహోతి చ।

బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా తు శక్తితో దక్షిణాం దదేత్ ।। 27.99 ।।

తత్తన్మన్త్రజపం కుర్యాద్భూపరీక్షాది(1) కర్మణామ్।

నయనోన్మీలనాదీనాముక్తహోమం జుహోతి చ (1.) కారయేత్। ఈ. ।। 27.100 ।।

జలాధివాసం కుర్వీత జఙ్గమానాన్తు పూర్వవత్।

ధ్రువబేరోదితాం శుద్ధిం (2)ధ్రువబేరే సమాచరేత్ (2.) ప్రోక్షయేన్మన్త్రవారిణా ఈ. ।। 27.101 ।।

వైఖానసేన విధినా ప్రతిష్ఠాప్య పున: క్రమాత్।

అర్చనాదీని సర్వాణి విధినా తేన కారయేత్ ।। 27.102 ।।

యదీచ్ఛేచ్ఛుద్ధపూజాయాం సౌమ్యస్యాస్య ప్రవేశనమ్।

పక్షమేకం (3)మహాశాన్తిం హుత్వా శేషఞ్చ పూర్వవత్ (3.) చకురుతే. ఈ. ।। 27.103 ।।

స్థాపయిత్వాఽర్చనాదీని కారయేదితి శాసనమ్।

అవిచ్ఛిన్?నార్చనే చాఽపి మిశ్రే గ్రామాదివాస్తుషు ।। 27.104 ।।

వైఖానసేన విధినా (4)ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేదితి।

క్రూరై: శైవాదివిధిభిరజ్ఞానాత్సఙ్కరే సతి (4.) అర్చయేదితి కేశవమ్. ఈ ।। 27.105 ।।

మాసేమకం మహాశన్తి హుత్వా విప్రసహస్రకమ్।

భోజయిత్వా తు సౌమ్యేన ప్రతిష్ఠాప్య సమర్చయేత్ ।। 27.106 ।।

సర్వేషామన్యదేవానాం తన్త్రసఙ్కరనిష్కృతౌ।

ఏష ఏవ విధి: ప్రోక్త ఇతి పూర్వజశాసనమ్ ।। 27.107 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

అస్పృశ్యస్పర్శనతన్త్రసఙ్కరప్రాయశ్చిత్తవిధిర్నామ సప్తవింశోఽధ్యాయ:।

------------------------ ------------------------

ఓం

అష్టావింశోఽధ్యాయః

పాత్రాణాం సంస్కార:

పాత్రాణామర్చనాఙ్గానాం నవానాం ద్విజసత్తమా:।
వక్ష్యామి శుద్ధిసంస్కారం కృత్వా తం సమ్యగాచరేత్ ।। 28.1 ।।
(1)లౌహానామర్ఘ్యపాత్రాణాం హవి: పాత్రస్య చైవ హి।
తథాఽఽచమనపాత్రాణాం పాద్యార్థానాం తథైవ చ (1.) పఞ్చానాఞ్చైన. ఈ. ।। 28.2 ।।
స్నానావాహనపాత్రాణాం బలిపాత్రస్య చైవ హి।
(2)నీరాజనార్థపాత్రాణాం ధూపదీపార్థపాత్రయో: (2.) తథాఽచమన. ఈ. ।। 28.3 ।।
సహస్రధారాపాత్రస్య శఙ్ఖపద్మాఙ్కపాత్రయో:।
లౌహానాం కలశాదీనాం త్రిపాదానాం తథైవ చ ।। 28.4 ।।
(3)సలక్షణాని కృత్వైతాన్యద్భిర్మృద్భిశ్చ శోధయేత్।
వాస్తుహోమం తతో హుత్వా ప?ర్యగ్నికరణం తథా (3.) సన్ధ్యారక్షణపాత్రాణాం. ఈ. ।। 28.5 ।।
పఞ్చగవ్యోక్షణం కృత్వా ధాన్యపీఠోపరి న్యసేత్।
తత్తద్దేవాంత్సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 28.6 ।।
ఆవాహనాదిపాత్రాణాం చతుర్ణాం వరుణోఽధిప:।
శఙ్ఖానాం పూర్వమేవోక్తా అర్చనాయాన్తు దేవతా: ।। 28.7 ।।
అర్ఘ్యపానీయపాత్రాణాం సోమ ఏవాధిదైవతమ్।
హవి:పాత్రాధిపో భాను: ధూపపాత్రే బృహస్పతి: ।। 28.8 ।।
దీపనీరాజనా?ర్థానాం పాత్రాణాం శ్రీరుదాహృతా।
సహస్రధారాపాత్రే తు ప్రకృతి: కర్ణికాన్తరే ।। 28.9 ।।
దలాష్టకేఽష్టైశ్వర్యాణి చతుర్వేదాస్తు తత్ర చ।
శఙ్ఖపద్మనిధీ పూజ్యౌ శఙ్ఖపద్మాఙ్కపాత్రయో: ।। 28.10 ।।
ఘణ్టాయాం పూర్వమేవోక్తానధిదేర్వాత్సమాహ్వయేత్।

పాత్రాణాం కరకాదీనాం (1)త్రిపాదానాం తథైవ చ (1.) పఞ్చానాం కలశాధిపా: (?)

।। 28.11 ।।

మహాభూతాని పఞ్చైవ స్కన్ధశ్చ కలశాధిప: (?)।

ఇత్యుక్తాన్ సర్వపాత్రాణామధిదేవాంత్సమర్చచేత్ ।। 28.12 ।।

శయనాసనయానానా సంస్కార:

శయనాసనయానానా సస్కారఞ్చ వదామ్యహమ్।

శయ్యాం ఖట్వాసనే పీఠం రథరఙ్గం తథైవ చ ।। 28.13 ।।

శిబికాఞ్చైవ యానాని తాని కృత్వా యథావిధి।

ఔపాసనాగ్నిమాధాయ వాస్తుహోమం యజేత్తత: ।। 28.14 ।।

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం శోధయిత్వా తు పూర్వవత్।

ధర్మ జ్ఞానమథైశ్వర్యం వైరాగ్యమితి వై పృథక్ ।। 28.15 ।।

శయనాసనయానానాం పాదానామధిదేవతా:।

శయనాధిపతిశ్శేషో ధర్మ ఏవాఽసనాధిప: ।। 28.16 ।।

యానానామపి సర్వేషాం గరుడస్త్వధిదేవతా।

కుమ్భే తు సాధితే సమ్యక్ ధ్యాత్వా వై తత్తదీశ్వరాన్ ।। 28.17 ।।

సంస్నాప్య సప్తకలశై: ధాన్యోపరి నివేశ్య చ।

బద్ధ్వా ప్రతిసరం పాదే పూర్వస్మిన్నేవ దక్షిణే ।। 28.18 ।।

తాంస్తాన్ దేవాంత్సప్రావాహ్య హౌత్రకర్మావసానకే।

ఆవాహనక్రమేణాఽజ్యం నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్ ।। 28.19 ।।

తత్తద్దైవత్యమన్త్రాంస్తు సతమష్టోత్తరం యజేతమ్।

తత్తన్మూర్తిభిరావాహ్య తత్తత్ప్రోక్తాధిదేవతా: ।। 28.20 ।।

అష్టోపచౌరభ్యర్చ్య దేవమారోపయేత్పున:।

అర్చయేదాసనే యానే కుర్యాద్ధామప్రదక్షిణమ్ ।। 28.21 ।।

శయనే శాయయేదేవం పూజేయేద్వా యథావిధి।

అన్యాని సర్వపాత్రాణి శోధయేచ్చ యథోచితమ్ ।। 28.22 ।।

ప్రచ్ఛన్నపటస్య

సూతాదిప్రతిలోమాశ్చ పాషణ్డా: పతితాస్తథా।

నాస్తికా భిన్నమర్యాదాస్తథా వై వేదదూషకా: ।। 28.23 ।।

పాపరోగయుతాశ్చైవ తథైవ గురునిన్దకా:।

అర్చనం దేవదేవస్య హవిర్గ్రాఞ్చ వీక్షితుమ్ ।। 28.24 ।।

నార్హన్తి తస్మాత్కుర్వీత ద్వారం యవనికావృతమ్।

మహాపాతకినాఞ్చాపి సన్నిధిం పరివర్జయేత్ ।। 28.25 ।।

తస్మాద్ధవారసమాయామం కుర్యాద్యవనికాపటమ్।

ద్వారం యవనికాచ్ఛన్నమకృత్వా పూజయేద్యది ।। 28.26 ।।

హుత్వా తద్ద్వావారదైవత్యం వైష్ణవం వ్యాహృతీర్యజేత్।

దేవేదవఞ్చ సంస్నాప్య సమభ్యర్చ్యం నివేదయేత్ ।। 28.27 ।।

పూజాద్రవ్యాధిదేవార్చామకృత్వా పూజయేద్యది।

హుత్వా తద్ద్వారదైవత్యం వైష్ణవం వ్యాహృతీర్యజేత్ ।। 28.28 ।।

(1)(ద్రవ్యాధిదేవతాపూజాం కృత్వా త్రైరేవ పూజయేత్।

ఉక్తకాలే తు సమ్ప్రూర్ణే కుర్యాద్వై ద్వారబన్ధనమ్ (1.) కుణ్డలిత: పాఠ: ఖ. కోశ ఏవ.

।। 28.29 ।।

న కుర్యాద్యది మోహేన సన్ధ్యాన్తే ద్వారబన్ధనమ్।)

ఉద్ఘాటనే తదాఽకాలే తస్య దోషస్య శాన్తయే ।। 28.30 ।।

వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం విష్ణూసూక్తం తథైవ చ।
తత్తత్సన్ధ్యాధిదైవత్యం హుత్వా కుర్యాచ్చ బన్ధనమ్ ।। 28.31 ।।
ప్రాతస్సన్ధ్యేన్ద్రదైవత్యా మాధ్యాహ్నీ రవిదైవతా।
తథా వరుణదైవత్యా సాయంసన్ధా ప్రకీర్తితా ।। 28.32 ।।
పక్వం గ్రహణవేలాయాం గ్రహణాత్పూర్వమేవ వా।
హవిర్ని వేదయేన్నైవ యది మోహాన్ని వేదయేత్ ।। 28.33 ।।
పీడ్యతే తు జగత్సర్వమాధివ్యాధ్యాద్యుపద్రవై:।
వైష్ణవం విష్ణుక్తఞ్చ మన్త్రాంశ్చ గ్రహదైవతాన్ ।। 28.34 ।।
నవీకరణే విశేషవిధయ:

హుత్వా సంస్నాప్య దేవేశం సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।
ఏర్కవేరవిమానానాం పౌరుషాణాం విశేషత: ।। 28.35 ।।
తథైవోద్ధృతబిమ్బానాం జీర్ణానాన్తు పున: కృతౌ।
పూర్వప్రమాణాదధికం యది కుర్యాన్న దోషకృంత్ ।। 28.36 ।।
పాదానుగుణమేవైతత్పరితో వర్ధయేత్తథా।
పూర్వం మృదాలయం యత్తద్ధిష్టకాదిప్రకల్పనే ।। 28.37 ।।
పరితో వర్ధయిత్వైవ కారయేదాలయే తథా।
ప్రాకారాణాన్తు జీర్ణానాం పునస్సన్ధానకర్మణి ।। 28.38 ।।
అథవా మృణ్మయానాఞ్చ యది వృద్ధిం తథేచ్ఛతి।
పరితో వార్ధయేదేవం ప్రాచ్యుదీచ్యోరథాపి వా ।। 28.39 ।।
యద్యగ్రే గ్రామవీథీ స్యాత్తిసృష్వాశాసు సర్ధయేత్।
శాలానాం మణ్డపానాఞ్చ పార్శ్వయోరగ్రతస్తథా ।। 28.40 ।।
వృద్ధిం కుర్యాద్విశేషేణ ప్రాచ్యుదీచ్యోరథాపి వా।
ఉదీచ్యామగ్నతశ్చైవ వర్ధయేత్పచనాలయమ్ ।। 28.41 ।।

ఏకతస్స్సఙ్కటశ్చేత్తు నదీసాగరపర్వతైః।
వర్ధయేదన్యపార్శ్వేషు నాత్ర కార్యా విచారణా ।। 28.42 ।।
దక్షిణాపరవృద్ధిశ్చేత్క్షేమస్స్యాత్తు న జాతుచిత్।
ప్రాకారమణ్డపాదీనాం సాలానాం న సమాహరేత్ ।। 28.43 ।।
మణ్డపాదిషు సర్వేషు హీనద్రవ్యకృతేషు చ।
న్యూనం వాఽప్యధికం వాఽపి కారయేద్దేశికోత్తమః ।। 28.44 ।।
ముఖ్యద్రవ్యకృతం యత్తు న్యూనం వాఽప్యధికం న చ।
కారయేచ్చేత్తదజ్ఞానాద్యజమానో వినశ్యతి ।। 28.45 ।।
(తస్మాత్సర్వప్రయంత్నేన యథాపూర్వం సమాచరేత్।)

మహానసోత్తరే వాఽథ కుర్యాదభిముఖే తథా ।। 28.46 ।।
తటాకాదికల్పనమ్

దేవాలయస్యాభిముఖే తటాకం ప?రికల్పయేత్।
తటాకమానం పిశ్చత్య రజ్జునాఽఽయాది శోధయేత్ ।। 28.47 ।।
తతాహతాయతేనైవ కుర్యాదాయాదిశోధనమ్।
నాహేన తిథివారౌ చ కల్పయేదితి శాసనమ్ ।। 28.48 ।।
వృత్తార్ధం తేన చాహృత్య కూపస్యాయాదిశోధనమ్।
సర్వారామోపకార్యాణామగ్రే వాపీం ప్రకల్పయేత్ ।। 28.49 ।।
అథ తేషాం ప్రవక్ష్యామి సంస్కారం మునిసత్తమాః।
వాపీకూపతటాకానాం తటమశ్మేష్టకాదిభిః ।। 28.50 ।।
దృఢమాబద్ధ్యకాష్ఠాసు సోపానక్రమసంయుతమ్।
దశాహే తు తతోఽతీతే వాస్తుహోమం తతో యజేత్ ।। 28.51 ।।
పర్యగ్నికరణం కృత్వా పఞ్చగవ్యేన శంశోధయేత్।

తన్తునా కుమ్భమావేష్ట్య నాదేయజలపూరితమ్ ।। 28.52 ।।

తీర్థమృత్తోయసౌవర్ణకూర్మయాదస్సముజ్జ్వలమ్।

కుశకూర్చాక్షతోపేతం పుణ్యపుష్పోపశోభితమ్ ।। 28.53 ।।

ధాన్యపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య వస్త్రయుగ్మేన వేష్ట్య చ।

'ఆపో హి ష్ఠా' ది మన్త్రాణామనువాకద్వయం జపేత్ ।। 28.54 ।।

'నమో వాచే' సముచ్చార్య 'శన్నో వాత' ఇతీర్య చ।

'ఆపో వా ఇద' మిత్యుక్త్వా మన్త్రైర్వేదాదిభిస్తథా ।। 28.55 ।।

అభిమన్త్ర్య చ తత్కుమ్భం తస్మిన్వరుణమర్చయేత్।

'ఆపో వా ఇద' మిత్యుక్త్వా కుమ్భతోయన్తు తత్పున: ।। 28.56 ।।

వాపీకూపతటాకేషు ప్రాఙ్ముఖ: ప్రక్షిపేదుగురు:।

ఏవం కృత్వా తతస్తోయముపయుఞ్జీత కర్మసు ।। 28.57 ।।

అన్యథా యది కుర్యాత్తు ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే।

మహాశాన్తిం సకృద్ధుత్వా ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ।। 28.58 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

పాత్రసంస్కారవిధిర్నామ అష్టావింశోఽధ్యాయ:।

ఓం

ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయ:।

మహాశాన్తివిధి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి మహాశాన్తివిధిం పరమ్।
సర్వదోషోపశమనం సర్వవ్యాధిభయాపహమ్ ।। 29.1 ।।
సర్వాభీష్టప్రదం శ్రేష్ఠం సర్వాశుభవినాశనమ్।
ఆయురారోగ్యదం కర్తు: శాన్తిపుష్టిసుఖప్రదమ్ ।। 29.2 ।।
మహాదోషేషు సర్వత్ర మహాశాన్తిర్విధీయతే।
ఆలయాభిముఖే కుర్యాత్పౌణ్డరీకం సలక్షణమ్ ।। 29.3 ।।
దక్షిణస్యామథాగ్నేయ్యాం పచనాలయ ఏవ వా।
అలఙ్కృత్య చతుర్దిక్షు పూర్ణకుమ్భాఙ్కురధ్వజై: ।। 29.4 ।।
కదలీక్రముకైశ్చైవ ముక్తాదామావలమ్బనై:।
మాసం పక్షఞ్చ సప్తాహం త్రిదినన్తు వా ।। 29.5 ।।
ఏకాహం వాఽథ సఙ్కల్ప్య దోషాణాం గురులాఘవమ్।
జ్ఞాత్వా తదనురూపాణి దినాని జుహుయాత్క్రమాత్ ।। 29.6 ।।
ఆఘారాన్తే సుహోతవ్యే సూక్తే వైష్ణవపౌరుషే।
రుద్రసూక్తం తతో హుత్వా ధాతాదీన్ జుహుయాత్క్రమాత్ ।। 29.7 ।।
'నమో వాచే' సముచ్చార్య 'శన్నో వాత' ఇతీర్య చ।
నారాయణాయ విద్మే' తి తథా షడ్భిశ్చ వైష్ణవై: ।। 29.8 ।।
ఆజ్యేన సాజ్యచరుణా సమిధా చ ఘృతాఽక్తయా।

సక్తులాజితిలాపూపై: ఘృతమిశ్రైర్యథాక్రమమ్ ।। 29.9 ।।

సంస్నాప్య కలశైర్దేవం సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।

త్రికాలముత్తమో హోమో రాత్రిహీనశ్చ మధ్యమ: ।। 29.10 ।।

సాయంప్రతాశ్చే హీనశ్చేదధమ: పరికీర్తిత:।

పూర్వోక్తసర్వద్రవ్యైశ్చాప్యుత్తమే జుహుయాద్బుధ: ।। 29.11 ।।

ఆజ్యేన సాజ్యచరుణా మధ్యమే జుహుయాత్క్రమాత్।

అధమే కేవలాజ్యేన ప్రతర్మధ్యాహ్న ఏవ వా ।। 29.12 ।।

ఉత్తమే స్నపనం నిత్యం మధ్యమే కేవలార్చనమ్।

అధమే కేవలం హోమ ఇతి ప్రోవాచ పూర్వజ: ।। 29.13 ।।

రక్షేదగ్నిమవిచ్ఛిన్నం యావత్కర్మావసానకమ్।

అన్తహోమం సమాప్తౌ చ కృత్వా విప్రాశ్చ భోజయేత్ ।। 29.14 ।।

అతిశాన్తి:

దద్యాదాచార్యపూర్వేభ్యో దక్షిణాం దేవసన్నిధౌ।

యద్దేవాదియుతత్వే తు అతిశాన్తిరితి స్మృతా ।। 29.15 ।।

అద్భతశానిత: సామాన్యశాన్తి:

నవగ్రహాధిదైవత్యైర్యుక్తా చేదభుతాఽహ్వయా।

సామాన్యశాన్తిరిత్యుక్తా యుక్తా సా చేజ్జయాదిభి: ।। 29.16 ।।

ఉత్పాతశాన్తి:

ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాఞ్చ శతాహుతిరథాపి వా।

ఉత్పతశాన్తిరిత్యుక్తా తథా విష్ణోర్నుకాదిభి: ।। 29.17 ।।

శాన్తి: మహాశాన్తి:

అథవా శాన్తిరిత్యుక్తా కేవలం వైష్ణవం శతమ్।
మహాశాన్తరితి ప్రోక్తా యద్దేవాదిసమన్వితా ।। 29.18 ।।
ఇతి షట్చాన్తయ: ప్రోక్తా: సర్వదోషోపశోషణా:।
అల్పదోషే యజేచ్చాన్తిం సర్వత్రాపి చ వైష్ణవై: ।। 29.19 ।।
మిన్ద్వాహుతీ చ విచ్ఛిన్నం గాయత్రీం వైష్ణవీం పున:।
'శన్నో మిత్ర' ఇతీత్యుక్త్వా తథా విష్ణోర్నుకాదిభి: ।। 29.20 ।।
అష్టాశీతి:

(1)(అష్టాశీతిం ప్రవక్ష్యామి విష్ణవే ఇతి చోచ్చరన్)

విష్ణవే స్వస్తిదాయేతి తథా సర్వేశ్వరాయ చ।
విష్ణవే సర్వగోప్త్రే చ తథా సర్వాత్మనేఽపి చ (1.) అష్టాశీతి ప్రవక్షామి అష్టాశీత్యాహుతీర్యజేత్। ఇత్యేవ మన్త్రప్రయోగక్రమ్న దృశ్యతే ఆ. కోశేషు. ।।
సర్వదేవాత్మనే చేతి సర్వవేదాత్మనే తథా।
మునీనామాత్మనే చేతి యోగసన్ధారణాయ చ ।।
తథా సర్వప్రతిష్ఠాయ విష్ణుశబ్దాదయో దశ।
విష్ణుశబ్దేన తత్ర స్యాత్ప్రయుక్తం సర్వమత్ర తు ।।
నారాయణాయ చ తథా తదాద్యేనాత్మనే పున:।
సర్వదేవాత్మనే తద్వదిన్ద్రరూపాయ వై తథా ।।
సంయమనాధిపతయే సమ్భోగపతయే తథా।
సర్వతృప్తిప్రదాయేతి (1)అనన్తాత్మనే చ క్రమాత్ (1.) సర్వానన్దాయ ఖ. ।।
(బ్రహ్మేశానాత్మనే చేతి ప్రజాపయ ఇత్యపి)।
అనన్తశయనాయేతి దశ నారాయణాదయ: ।।
పుణ్యనారాయణాయేతి త్రిదశాధిపతయే తథా।

(వటపత్రశాయినే)(?) చేతి తథా వటాక్షవాసినే ।।

తథా పాదార్చిషే చేతి బాలరూపాయ వై పున:।

మాయారూపిణ ఇత్యుక్త్వా ప్రబోధిన ఇతి బ్రువన్ ।।

సర్వాధిష్ఠానకాయేతి (2)సర్వప్రవరణాయ చ।

(3)మూర్ధస్థానాయేతి దశ పుణ్యనారాణాదయ: (2.) సర్వప్రకారకాయ చ ఖ. (3.) మోక్ష ఖ. ।।

బాలాయ బాలరూపాయ తథా వటపత్రశాయినే।

సత్యాయ సత్యనిష్ఠాయ తథా సత్యాత్మనే పున: ।।

సత్యనిత్యాయ చంత్యుక్వా దేవదేవమనుస్మరన్।

సర్వే సత్యం హి సత్యస్య సత్యే సత్యం ప్రతిష్ఠితమ్ ।।

చతుర్థ్యన్తమనేనైవ సర్వలోకప్రవర్తినే।

తథా సత్యాత్మదేవాయ సత్యమోదాయ వై పున: ।।

సత్యసోపానకాయేతి దేవదేవమనుస్మరన్।

దశ త్వం సత్యే సత్యాత్మన్ సత్యనిష్ఠోద్భవాయ చ ।।

పురుషాయ తథా పురుషసంస్తుతాయేతి చ క్రమాత్।

పురుషసమధీతాయేతి పుస్షనిష్ఠాయ వై పున: ।।

పురుషాత్మనే వై పురుషపురుషాయేతి చోచ్చరన్।

జగన్మిత్రాయ జగదాధారాయ చ తత: పరమ్ ।।

జగత్ర్పవర్తినే చేతి (1)జగద్ధేతవే చేత్యపి।

చత్వార: పురుషాయేతి విష్ణుక్రీడాత్మనే పున: (1.) జగద్ధితాయ ఖ. ।।

భూమిసజ్కీడాత్మన ఇతి జగన్మోదాయ వై పున:।

జగద్ధితాయ చేత్యుక్త్వా తథా నిఖుర్యపాయ చ ।।

కాయ కస్మై కతమస్మై సర్వస్మై విష్ణవే తథా।

విష్ణవే చ తథా బ్రూయాత్ మన్త్రసన్దుహణాయ చ ।।

ధ్రువరూపిణా ఇత్యుక్త్వా సంవృతాత్మన ఇత్యపి।

సప్రీతికరాయేతి సర్వశుభప్రదాయ చ ।।
అశుభనాశనాయేతి శుభసమ్పూర్ణాయ చ।
పుణ్యాయేతి తతో హుత్వా పుణ్యశబ్దాదయోఽపరే ।।
బలోర్జితాయ హుత్వా తు దేవదేవమనుస్మరన్।
తథా జయసమృద్ధాయ కామానన్దజననాయ చ ।।
సర్వానన్దాయ చేత్యుక్త్వా సమృద్ధాయ తత: పరమ్।
శ్రీవిధానాయ చేత్యుక్త్వా బ్రహ్మసన్దుహణాయ చ ।।
వరస్థానాయ చేత్యుక్త్వా లోకసమ్భావనాయ చ।
అద్భుతాయ యజేత్పశ్చాదనాదినిధనాయ చ ।।
తథాఽమితమహిమ్నేతి తథాఽత్యన్తహితాయ చ।
చతుర్థ్యన్తేన తేనైవ సర్వప్రతిష్ఠాయేతి చ ।।
సర్వలోకప్రతిష్ఠాయ సర్వలోకశుభావహాయ చ।
సర్వాత్మన ఇతి ప్రోక్తా అష్టాదశ సమీరితా: ।।
విష్ణుర్నారాయణశ్చైవ పుణ్యనారాయణస్తథా।
పుణ్యశ్చేతి చతుర్థ్యన్తాన్ వ్యస్తానేవ ప్రయోజయేత్ ।।
అథవా విష్ణుగాయత్ర్యా అష్టాశీత్యాహుతీర్యజేత్।
విష్ణుగాయత్రియా సాకం యత్రాష్టాశీతిరీరితా ।।
న తత్ర విష్ణుగాయత్ర్యా త్వష్టాశీత్యాహుతీర్యజేత్।
అఙ్గహోమ:

అఙ్గహోమం తతో వక్ష్యే నిబోధత తపోధనా: ।।
శిరసే చ తతోఽక్షిభ్యాం కర్ణాభ్యామితి చోచ్చరన్।
నాసికాభ్యామథౌష్ఠాభ్యాం దన్తేభ్యో జుహుయాద్బుధ: ।।
జిహ్వాయై కణ్ఠాయోరసే బాహుభ్యామితి చ క్రమాత్।

కోష్ఠాభ్యాఞ్చైవ పాణిభ్యాం నఖేభ్య ఉదరాయ చ ।।
కటయే చ తథోరుభ్యాం జఙ్ఘాభ్యాయామిపి హూయతే।
లోమభ్యాం మకుటాయేతి శిరశ్చక్రాయ చై పున: ।।
శఙ్ఖాయైవ చ చక్రాయ గదాయై చ తత: పరమ్।
శార్ఙ్గాయాసయ ఇత్యుక్త్వా చామ్బరాయేతి హూయతామ్ ।।
భూషణేభ్య: ప్రభాయై చ ఛత్రాయ చ జుహోతి వై।
దద్భ్య:స్వాహాదిభిర్మన్త్రైర్హుత్వా తత్తదనుస్మరన్ ।।
మౌలిమాలాదిహోమ:

మౌలిమాలాయై దివ్యాయ చోత్తరాయ తత: తతపరమ్।
సర్వోత్తరాయ సర్వస్మై విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే ।।
త్వం యజ్ఞపురుషాయేతి ప్రణవాయ చ విష్ణవే।
శిరసే జుహుయాత్పశ్చాత్తథైవ ప్రభవిష్ణవే ।।
దివ్యాయ సువహాయేతి కాయ కస్మై తత: పరమ్।
తమేవ విష్ణవే చేతి నిఖుర్యపాయ చైవ హి ।।
ధ్రువస్మాయ చేత్యుక్త్వా లలాటాయ చ విష్ణవే।
భ్రూభ్యామన్తరిక్షాయేతి సప్రాణాత్మభూవే తథా ।।
శ్రోత్రాభ్యాం సఙ్జుహోత్యన్తే పక్ష్మభ్యామితి చోచ్చరన్।
సఙ్జుహోత్యక్ష్యఙ్గభ్యశ్చ అక్షిభ్యామితి దూయతే ।।
తారకాభ్యామపాఙ్గాభ్యాం కువలయాభ్యాం తథైవ చ।
యుగాభ్యాఞ్చ కపోలాభ్యాం తత్తదఙ్గమనుస్మరన్ ।।
జుహోతి నాసికాయై చ పుటాభ్యామితి తృష్ణవే (?)।
అణ్డాభ్యామితి దన్తేభ్య: కోష్ఠాభ్యామపి హూయతే ।।
నిమ్నేభ్యశ్చాధారోష్ఠాయ జిహ్వాయై చ తత: పరమ్।

సువక్త్రాయై చ జుహుయాత్తాలవే విష్ణవే పున: ।।
హనుభ్యాం కర్ణపాలిభ్యాం ఛత్రాభ్యా కీకసాయ చ ।।
గ్రీవాయై కనకాయేతి సుప్రగ్రీవాయ వై తథా।
కణ్ఠనాలాయ కణ్ఠాయ కర్ణనాలాయ హూయతామ్ ।।
ద్యో: శిరసే చ హుత్వా తు తథా ద్యోరక్షకాయ చ।
సర్వాధిష్ఠానకాయేతి తథా ప్రాణాశ్రయాయ చ ।।
కేశేభ్యశ్శిరసే చేతి జుహుయాత్పుణ్యవాసినే।
ఆహుభ్యో దిక్ప్రబన్ధేభ్యస్సర్వక్షత్రార్ణకాయ చ ।।
సర్వదేశశరీరేభ్య: సర్వప్రాణలయాయ చ।
సర్వదు:ఖవియోగేభ్య: ।।
చలేభ్యస్సర్వలోకానాం దు:ఖత్రాణేభ్య ఇత్యపి।
కణ్చాయ కణ్ఠనాలీభ్య: కన్ధాయ చ తత: పరమ్ ।।
పృష్ఠాగ్రులకాయైవ బాహుభ్యోఽష్టాభ్య ఇత్యపి।
కీకసేభ్య: కోర్పరేభ్య కనిష్ఠాభ్యస్తథైవ చ।
సర్వేభ్యశ్చ నఖేభ్యశ్చ వర్తినీభ్య ఇతి బ్రువన్।
జత్రుభ్యాం తాట్యదేశాయ పార్శ్వమూలేభ్య ఇత్యపి ।।
పార్శ్వాభ్యామురసే హుత్వా భల్లకాయ తత: పరమ్।
ఉరస్యాయ శిరస్యాయ బాహుముక్తాయ హూయామ్ ।।
హృదయాయ పుణ్డరీకాయ చిత్తాయ చ తత: పరమ్।
చిత్తేభ్య ఆకూతాయేతి ఆకూతిభ్యశ్చ హూయతామ్ ।।
తర్కాయ తర్కవాసిభ్యో మతయే ప్రబలాయ చ।
కీకసే సాక్షవాసాభ్య: (?) సూర్యాయ విష్ణుచక్షుషే ।।
వామాయ సోమనేత్రాయ విష్ణవే ప్రబుధాయ చ।
అతలాయాదిలాయేతి మహాబీజాయ మహాత్మనే ।।

ఆత్మనే చేతి హుత్వా తు తథా సర్వాత్మనే బుధః।
సర్వోదానాయ లోకానాం వ్యాప్తయే తృప్తయే తథా ।।
జుహోత్యప్రకృతిరూపాయ సమానాయ యమాయ చ।
సర్వస్య సామరుపాయ జుహుయాత్త్రాణిబన్ధనే ।।
తత్తదఙ్గమనుస్మృత్య శిరస్తస్తు జుహోతి చ।
జుహోతి రోమకూపేభ్యః ఆన్త్రాయేతి తథైవ చ ।।
ఆన్త్రరూపాయ జుహుయాదాన్త్రసఞ్చారణాయ చ।
దివసాయ కణ్ఠనిత్యాయ నిత్యబన్ధాయ వై పునః ।।
బన్ధోద్బన్ధనస్వాయ స్తనాభ్యా మన్దకాయ చ।
మర్మభ్యశ్చ ప్రమర్మభ్యః పార్శ్వస్థధిషణాయ చ ।।
సమ్పత్తిభ్యః కుమారీభ్యః పుణ్డరీకాయ వై పునః।
నాభయే హృల్లసాయేతి నాసాయై చేతి హూయతామ్ ।।
ఆర్ద్రాయ వర్తితాయేతి జుహుయాత్తమనుస్మరన్।
అనిరుద్ధాయ దృషతే వత్సలాయేతి హూయతామ్ ।।
తథా యకృత్ప్లిహాభ్యాఞ్చ ముకున్దాయ తథైవ చ।
న్యస్తాయేతి వరాయేతి చోర్వరాయ తతః పరమ్ ।।
తథైవోదరబన్ధాయ నాడీభ్యామితి చోచ్చరన్।
వాసిభ్యశ్చైవ వస్తుభ్యో వస్తిముష్కాయ వై పునః ।।
ప్రజనాయ జనితృభ్యః శ్రోణీభ్యామితి వై పునః।
తాటికాయై చ వంశాయ వంశధారిభ్య ఏవ చ ।।
ప్రజాపతయ ఇత్యుక్త్వా విష్ణవే చేతి హూయతామ్।
శుక్రాయ శుక్రవాసిభ్యః ఊరుభ్యామితి చోచ్చరన్ ।।
సిరాభ్యశ్చాస్థిబన్ధేభ్యో ముఖేభ్యశ్చేతి హూయతే।
త్వగాస్థిభ్యశ్చ హుత్వా తు జుహుయాచ్చ తతః పరమ్ ।।

రూప స్పేభ్య ఇత్యుక్త్వా ప్రసేభ్య ఉరసాయ చ।
రక్తాయ రక్తవాసిభ్యో మేదసే చ తథా పున: ।।
జీవాయ తాస్తనఇ్చవ చాస్థిమజ్జాయ (?) వై పున:।
జుహుయాన్మజ్జావాసిభ్య ఉత్తమాఙ్గాయ వై పున: ।।
ధాతవే చైవ ధాతుభ్య: ధాతురూపేభ్య ఇత్యపి।
జుహుయాదుపధాతుభ్య: పార్శ్వత్వచ ఇతి బ్రువన్ ।।
సర్వరూపయా గ్రీవాయై ధనదాయ ధనాత్మనే।
సర్వేశ్వరాయ యజ్ఞాయ పురుషాయేతి హూయతామ్ ।।
యత్రాఙ్గహోమో విహితస్త్వక్షయున్మేషాదికర్మసు।
తత్రైవమేవం జుహుయాదితి పూర్వజశాసనమ్ ।।
సర్వస్య సామ్యరూపాయ స్వాహేత్యాది వివర్జిత:।
మధ్యమే మౌలిమాలాయై స్వాహాదిరహిఽతోఽధమ: ।।
అష్టాశీత్యఙ్గహోమోక్తే స్వాహాన్తైస్తు పృథక్పృథక్।
మౌలిమాలాదిహోమోక్తే స్వాహాన్తైస్తు పృథక్పృథక్।
మౌలిమాలాదిహోమఇ్చ వదన్త్యన్యేఽన్యథా బుధా: ।।
భ్రూభ్యామితి సమారభ్య జుహుయాద్దోషశాన్తయే।
ఇత్యన్తం సర్వసామాన్యప్రాయశ్చిత్తమితీరితమ్ ।।
మౌలిమాలాయై దివ్యాయ రత్నాయాథోత్తరాయ చ।
సర్వోత్తరాయ సర్వస్మై విష్ణవై ప్రభవిష్ణవే ।।
మకుటాయ చ కేశేభ్య ఉష్ణీషాయ తథైవ చ।
మూర్ధ్నే ముఖలలాటాభ్యాం శ్రోత్రాభ్యఇ్చ ధ్రువోరపి ।।
అపాఙ్గాభ్యామథాక్షిభ్యాం పక్ష్మభ్యశ్చాప్యనన్తరమ్।
పతాకాభ్యాం జ్యోతిషే చ జ్యోతిరూపాయ చేతి తు ।।
గణ్డాభ్యాఇ్చ హనుభ్యాఇ్చ నాసికాభ్యాం తథైవ।

పుటాభ్యామపి చౌష్ఠాభ్యాం దన్తేభ్యో జుహుయాత్తత: ।।
జిహ్వాయై చ సువక్త్రాయ చుబుకయాఽధరాయ చ।
గలాయ చాథ కణ్ఠాయ గ్రీవాయై కీకాసయ చ ।।
జత్రుభ్యో జత్రురూపేభ్య: అంసాభ్యాఞ్చ తథైవ చ।
దోషభ్యాఞ్చైవ స్కన్ధాభ్యాం బాహుభ్యాం కూర్పరాయ చ ।।
ప్రకోష్ఠేభ్యస్తలేభ్యశ్చ అఙ్గులీభ్యస్తథైవ చ।
పర్వభ్యశ్చ నఖేభ్యశ్చ హృదయాయ తథైవ చ ।।
స్తస్నాభ్యాఞ్చైవ పార్శ్వాభ్యాముదరాయ చ నాభయే।
కృకాటికాయై నాలీభ్య: వంశశ్రేణ్యై తథైవ చ ।।
కటిరాయ ప్రజననాయ ప్రజాత్యై వస్తయే తథా।
వస్తిముష్కాయ సక్థిభ్యామూరుజానుభ్య ఏవ చ ।।
జఙ్ఘాభ్యాఞ్చైవ గుల్ఫేభ్య: పార్ష్ణిపాదేభ్య ఏవ చ।
పాదాఙ్గులిభ్య: పర్వభ్య: నఖేభ్యస్సన్ధిభ్యస్తథా ।।
సన్ధానేధ్యస్తు రోమభ్యో రోమకూపేభ్య ఏవ చ।
మర్మభ్యో మర్మపాలిభ్య: హెూత్రేభ్య: సిరాభ్యస్తథా ।।
త్వగ్రక్తమాంసమేదోఽస్థిమజ్జాశుక్లేభ్య ఏవ చ।
శుక్లరూపేభ్య ఇతి చ తేజిష్కాయ చ తేజసే ।।
ధాతుభ్యో ధాతురూపేభ్య: వాగ్భ్యశ్చైవాక్షరాయ చ।
నాదేభ్యశ్చైవ మనసే బుద్ధయే తదనన్తరమ్ ।।
అహజకారయ చిత్తాయ స్వాహేతి తదనన్తరమ్।
హృత్ప్రాణశబ్దపూర్వనతు పుణ్డరీకముదీర్య చ ।।
వాయుర్జీవశ్చ జీవాత్మా సత్యాయ సముదీర్య చ।
యత్యరూపస్తథా జ్ఞాన జ్ఞానరూపస్తథైవ చ।
జ్ఞేయవిజ్ఞాత్రనన్తాశ్చ ఆనన్దో వ్యక్త ఏవ చ।

అవ్యక్త: ప్రాణ: ప్రాణాత్మాఽపానవ్యానావనన్తరమ్ ।।
ఉదానశ్చ సమానశ్చ మహతే చ మహాత్మనే।
ఆత్మాఽనాత్మా చ విశ్వస్మై విశ్వాత్మా పర ఏవ చ ।।
పరమాత్మా తథా యస్మై తస్మైకస్మై తథైవ చ।
సర్వస్మై చ శిరశ్చక్రం చక్రశఙ్ఖౌ తథైవ చ ।।
పాదపీఠం మహాఙ్గేభ్య: ఉపాఙ్గేభ్యస్తథైవ చ।
ప్రత్యఙ్గేభ్యశ్చ సర్వేభ్య: పురుషాయ చ వ్యాహృతి: ।।
సూక్తపరిభాషా

విష్ణోర్నుకాదిషణ్మన్త్రైర్విష్ణుసూక్తముదాహృతమ్।
'జాతవేదస' ఇత్యాది సూక్తం ద్రౌర్గముదాహృతమ్ ।।
'హిరణ్యవర్ణాం హరిణీ' మితి శ్రీసూక్తమీరితమ్।
'భూమిర్భూమ్నే' తి భూసూక్తం సర్వలోకశుభావహమ్ ।।
?'హిరణ్యగర్భ' ఇత్యాది బ్రహ్మసూక్తముదాహృతమ్।
'ఓమాసశ్చర్షణీ' త్యాది సూక్తం సారస్వతం మతమ్ ।।
'పరిణో రుద్ర' ఇత్యుక్త్వా 'స్తుహి శ్రుత' మితి బ్రువన్।
'మీఢుష్టమ శివతమ: - అర్హన్ బిభ' ర్షీతి చ ।।
'త్వమగ్నే రుద్ర' ఇత్యుక్త్వా 'ఆ వో రాజాన' మిత్యపి।
ఏతైరపి చ షణ్మన్త్రై: రుద్రసూక్తముదాహృతమ్ ।।
బలిపీఠప్రతిష్ఠా

బలిపీఠప్రతిష్ఠాఞ్చ ప్రవక్ష్యామి సమాసత:।
తస్యోత్సేధం సముద్దిష్టం గర్భాగారసమం తథా ।। 29.21 ।।
ఆయతం విస్తృతం వాఽపి గర్భాగారస్య మధ్యమే (?)।

ఉత్సేదే్య దశభాగే తు సప్తాంశం సముదాహృతమ్ ।। 29.22 ।।

సప్తవింశతిభాగే తు విభక్తే తు సముచ్ఛ్రయే।

ద్వ్యంశకం పాదుకం జ్ఞేయం జగతీ చతురంశకమ్ ।। 29.23 ।।

త్ర్యంశకం కుముదం జ్ఞేయమేకాంశం ?పట్టికా భవేత్।

షడ్భాగంకణ్ఠమిత్యాహు: ద్వ్యంశకం బలకమ్పయో: (?) ।। 29.24 ।।

చతురంశైకపాదఞ్చ అంశం చైవాగ్రవర్తికా।

ద్వ్యంశార్ధం పద్మపుష్పన్తు ఏకార్ధం పద్మాపుష్పకమ్ ।। 29.25 ।।

ఏవం స్యగ్విదిత్వా తు భాగే భాగే వినిర్దిశేత్।

త్ర్యంశం హస్తప్రమాణేన త్రిహస్తాదధికఞ్చ వా ।। 29.26 ।।

పఞ్చహస్తాధికం వాఽపి గోపురాత్ప్రాగ్విధీయతే।

మధ్యే భూతన్తు కర్తవ్యం చతుస్తాలప్రమాణత: ।। 29.27 ।।

సుఖాసనమిదం శ్రేష్ఠం పరావృత్తన్తు కారయేత్।

యదీచ్ఛేత్స్వామినం ప్రేక్ష్య గ్రామనాశో భవిష్యతి ।। 29.18 ।।

అథవా కారయేద్విద్వాన్ కారణాంశే తు మధ్యమే।

యథాన్యాయం చతుర్దిక్షు తత్తత్ దిక్షు సమీక్ష్య వై ।। 29.29 ।।

ఇత్యేవం విధినా కృత్వా ప్రతిష్ఠాం కారయేత్తు వై।

ప్రథమావరణాదీనాం ముఖాయామం యతాక్రమమ్ ।। 29.30 ।।

చతుర్థాంశం విభజ్యైవ తృతీయే ప్రథమాదిషు।

నాక్రశఙ్ఖధ్వజాన్ యూథనాథపాకోర్జునానపి ।। 29.31 ।।

చతుర్థావరణఞ్చేత్తు తద్ద్వితీయతృతీయయో:।

యూథనాక్షౌక్షహౌ చైవ స్థాపయేదితి కేచన ।। 29.32 ।।

గుణావరణమాత్రఞ్చేత్తృతీయే ప్రథమాంశకే।

ధ్వజం ద్వితీయే యూథేశమక్షహఞ్చ ప్రకల్పయేత్ ।। 29.33 ।।

అన్తర్ధారావాసానఞ్చేత్తృతీయాంశే విశేషత:।

చక్రశఙ్ఖధ్వజాంశ్చైవ భూతేశఞ్చ ప్రకల్పయేత్ ॥ 29.34 ॥
ఏకావరమాత్రశ్చేదగ్రమణ్డపపూర్వత:।
చతుర్భాగం విభజ్యైవ తృతీయే తు ప్రకల్పయేత్ ॥ 29.35 ॥
అథవా గోపురాద్బాహ్యే ముఖాయామం ప్రకల్ప్య చ।
కల్పయేత్తత్ర వా సర్వాన్ యూథేశం వాఽథ కేవలమ్ ॥ 29.36 ॥
వాస్తుహోమం తతో హుత్వా పర్యగ్నికరణం తథా।
పఞ్చగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య కుర్యాచ్చైవాక్షిమోచనమ్ ॥ 29.37 ॥
గవాదీన్ దర్శయిత్వా తు పఞ్చగవ్యాదిభి: పున:।
స్నాపయిత్వాఽధివాస్యైవ తత్తన్మన్త్రై: పృథక్పృథక్ ॥ 29.38 ॥
ఔపాసనాగ్నిం సంఙ్కల్ప్య తస్యాగ్రే దక్షిణేఽపి వా।
ఆఘారాన్తే తు విధినా కుమ్భం సంసాధ్య పూర్వవత్ ॥ 29.39 ॥
సంస్నాప్య సప్తకలశై: శుద్ధోదైరభిషేచయేత్

బధ్నీయాత్కౌతుకఞ్చాపి ప్రదక్షిణవశాద్గలే ॥ 29.40 ॥
హౌత్రం ప్రశంస్య చాఽఽవాహ్య నిరుప్యాజ్యాహుతీర్యజేత్।
అష్టోత్తరశతం హుత్వా తన్మన్త్రన్తు సవైష్ణవమ్ ॥ 29.41 ॥
ప్రాత: పీఠే సమావాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।
ఏష ఏవ విశేషస్స్యాదన్యత్సర్వఞ్చ పూర్వవత్ ॥ 29.42 ॥
గరుడప్రతిష్ఠా

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి సుపర్ణస్థాపనం పరమ్।
స్థానకే మూలబేరే తు కుర్యాత్స్థానకమేవ వా ॥ 29.43 ॥
ఆసనే శయనే చాపి ఆసీనం స్థానకన్తు వా।
విపరీతం యది భవేద్రాజా రాష్ట్రఞ్చ నశ్యత: ॥ 29.44 ॥

త్రిషూత్తరేషు రోహిణ్యాం హస్తే స్వాత్యాం పునర్వసౌ।
యజమానస్య జన్మర్క్షే రాజ్ఞో నక్షత్ర ఏవ వా ।। 29.45 ।।
తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వమఙ్కురానర్పయేత్తథా।
అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వం ద్రవ్యం సమ్భృత్య పూర్వవత్ ।। 29.46 ।।
అక్షి మోచనముద్ధిశ్య పూర్వాహ్ణే హోమమాచరేత్।
అఘ హోమఞ్చ హుత్వా తు మూర్తిహోమం తథా హునేత్ ।। 29.47 ।।
'శతధా' రేతి మన్త్రేణ 'కదాపిసృజ' తేతి చ।
దశవారం తతో హుత్వా తాభ్యాం కృత్వాఽక్షి మోచనమ్ ।। 29.48 ।।
అన్తహోమం తతో హుత్వా భాస్కరం సమ్ప్రణమ్య చ।
పఞ్చగవ్యాధివాసాదీన్ కుర్యాత్తదపరాహ్ణకే ।। 29.49 ।।
గోమూత్రే గోమయే చైవ కుశోదే చాధివాసయేత్।
అథవా కారయేద్విద్వాన్ పఞ్చగవ్యస్య కుణ్డకే ।। 29.50 ।।
ప్రతిష్ఠాదివాసాత్పూర్వం రాత్రౌ హోమం సమాచరేత్।
భూమియజ్ఞఞ్చ కృత్వా తు పర్యగ్నిఞ్చైవ కారయేత్ ।। 29.51 ।।
శయ్యావేదిం ప్రకల్ప్యైవ పూర్వోక్తవిధినా పునః।
వేద్యా దక్షిణపార్శ్వే తు దక్షిణాగ్నిం ప్రకలల్పయేత్ ।। 29.52 ।।
ఔపాసనాగ్నిమథవా కారయేదితి కేచన।
పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు భూమిశుద్ధిం సమాచరేత్ ।। 29.53 ।।
స్నానవేద్యాం ప్రతిష్ఠాప్య కుమ్భం సంసాధ్య పూర్వవత్।
సంస్నాప్య సప్తకలశైః ప్లోతేన పరిమృజ్య చ ।। 29.54 ।।
వస్త్రాదిభిరలఙ్కృత్య శయ్యావేద్యాం నివేశ్య చ।
బద్ధ్వా ప్రతిసరఞ్చైవ శయనేషు చ శాయయేత్ ।। 29.55 ।।
తాభ్యామేవ తు మన్త్రాభ్యాం సర్వమేతత్సమాచరేత్।
దక్షిణాగ్నిం పరిస్తీర్య తద్దైవత్యం సుహూయతామ్ ।। 29.56 ।।

హోతా హౌత్రక్రమేణైవ తన్మర్త్యాఽఽవాహ్య హూయతామ్।
తతో గరుడమన్త్రాభ్యామష్టోత్తరశతం యజేత్ ।। 29.57 ।।
సామవేదాదినమన్త్రైశ్చ యజేద్వైష్ణవసంయుతమ్।
నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్పున: ।। 29.58 ।।
తత: ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వా తు స్థాపకైస్సహ।
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే రత్నన్యాసం సమాచరేత్ ।। 29.59 ।।
దేవం కుమ్భం సమాదాయ ప్రవిశేదాలయం పున:।
శ్వేతవర్ణస్య పూర్ణే వా కృష్ణపార్శ్వేఽథవా పున: ।। 29.60 ।।
ప్రథమావరణే వాఽపి ద్వితీయావరణేఽపి వా।
మణ్డపస్య తతో మధ్యే స్థాపయిత్వా సమన్త్రకమ్ ।। 29.61 ।।
ఆచార్య పూజయిత్వా తు సువర్ణపశుభూమిభి:।
స్థాపకాన్ పూజయేత్తద్వద్వస్త్రాభరణకుణ్డలై: ।। 29.62 ।।
ఏవం సంస్థాపయేద్విశం శ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః।
సన్తతీనాం సమృద్ధి: స్యాద్వాహనానాం తథైవ చ ।। 29.63 ।।
సర్వాన్ కామానవాప్నోతి విష్ణులోకం స గచ్ఛతి।
విష్వక్సేనప్రతిష్ఠా

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి శాన్తస్య స్థాపనం పరమ్ ।। 29.64 ।।
(బిమ్బం సలక్షణం కృత్వా స్థాపనం సమ్యంగాచరేత్।
పూర్వోక్తమాసనక్షత్రే శుక్లపక్షే శుభే దినే) ।। 29.65 ।।
బిమ్బం సలక్షణం కృత్వా కృత్వా శిల్పివిసర్జనమ్।
వాస్తుహోమాఙ్ఘహోమౌ చ హుత్వా మన్త్రైశ్చ భౌర్తికై: ।। 29.66 ।।
విష్వక్సేనస్య మన్త్రౌ ద్వౌ వైష్ణవం వ్యాహృతీర్యజేత్।
కుర్యాత్క్రమాత్తు మన్త్రాభ్యాం దక్షిణాద్యక్షిమోచనమ్ ।। 29.67 ।।

పఞ్చగవ్యాధివాసాది కల్పయేత్తదనుక్రమాత్।

తస్యాలయస్యాభిముఖే యాగశాలాం ప్రకల్ప్య చ ।। 29.68 ।।

శయ్యవేదిఞ్చ తన్మధ్యే బిమ్బాధ్యర్ధప్రమాణత:।

కుర్యాదౌపాసనాగ్నిఞ్చ తత్రాప్యాచ్యామగ్ర ఏవ వా ।। 29.69 ।।

దక్షిణే స్నపనశ్వభ్రం కల్పయిత్వా తు పూర్వవత్।

వాస్తుహోమం యజేత్కుర్యాత్పర్యగ్నికరణం తథా ।। 29.70 ।।

పఞ్చగవ్యోక్షణం కృత్వా సాయం పూర్వేద్యురేవ వా।

అధివాసగతం దేవముద్ధృత్య స్నాపయేత్తదా ।। 29.71 ।।

కుమ్భం సంసాధ్య విధిన తత్రాఽవాహ్య సమన్త్రకమ్।

సంస్నాప్య సప్తకలశైరర్చయిత్వాఽష్టవిగ్రహై: ।। 29.72 ।।

తత: కౌతుకబన్ధాన్తే శయనే శాయయేత్తదా।

హౌత్రం ప్రశంస్?య చాఽవాహ్య నిరుప్యాఽజ్యాహుతీర్యజేత్ ।। 29.73 ।।

సర్వదేవార్చనం హిత్వా వేదాధ్యయనమాచరేత్।

విష్వక్సేనస్య మన్త్రాభ్యాం శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।। 29.74 ।।

వైష్ణవం మూర్తిమన్త్రఞ్చ (హుత్వా గాయత్రియా తథా।

ప్రధానహోమం హుత్వా తు) హుత్వా రాత్రిం నినీయ చ ।। 29.75 ।।

ప్రాతస్సంస్థాప్య చాఽవాహ్య సమభ్యర్చ్య నివేదయేత్।

దద్యాదాచార్యపూర్వేభ్యో దక్షిణాం దేవసన్నిధౌ ।। 29.76 ।।

సర్వేషాం పరివారాణాం ప్రతిష్ఠాయాం విశేషత:।

ఆలయాభిముఖే తేషాం యాగశాలాం ప్రకల్ప్య చ ।। 29.77 ।।

శయ్యావేదిఞ్చ తన్మధ్యే తస్యాగ్రేఽగ్నిఞ్చ కల్పయేత్।

ఏష ఏవ క్రమ: ప్రోక్తో మన్త్ర ఏవ విశిష్యతే ।। 29.78 ।।

అష్టోత్తరశతం హుత్వా తత్తన్మన్త్రం సవైష్ణవమ్।

ప్రతిష్ఠాప్య సమావాహ్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 29.79 ।।

అనన్తప్రతిష్ఠా

అనన్తం సర్వనాగానామధిపం చానిరుద్ధవత్।
బిమ్బం సలక్షణం కృత్వా ఫణాసప్తకసంయుతమ్ ।। 29.80 ।।
ప్రథమావరణే వాఽపి ద్వితీయావరణేఽపి వా।
వామలూరుసమీపే వా గోపురాద్బాహ్యతోఽపి వా ।। 29.81 ।।
స్థానం సఙ్కల్ప్య సమ్భారాన్ సమ్భృత్యైవ తత: పరమ్।
అఙ్కురార్పణమారభ్య ప్రతిష్ఠాన్తోదితా: క్రియా: ।। 29.82 ।।
శేషదైవత్యమన్త్రాభ్యాం తత్సూక్తేనాథవా పున:।
సంస్థాప్య సౌమ్యమార్గేణ నిత్యం విధివదర్చయేత్ ।। 29.83 ।।
అనన్తో గరుడశ్చైవ విష్వక్సేన: పితామహ:।
అనాదివైష్ణవా: పఞ్చ మునిశడ్విఖనా అపి ।। 29.84 ।।
సుపర్ణస్య చ శాన్తస్యాప్యనన్తస్య తథైవ చ।
త్రయాణాం స్థాపనఞ్చోక్తమద్య సఙ్క్షేపతో మయా ।। 29.85 ।।
విఖనస: ప్రతిష్ఠా

బ్రహ్మణశ్చ త్రిధా ప్రోక్తం స్థాపనన్తు పృథఙ్మయా।
గర్భాలయే చ దేవస్య పూజకల్పవేన సమ్మత: ।। 29.86 ।।
త్రిమూర్తిస్థాపనే చైవ ద్విమూర్తిస్థాపనే తథా।
మూర్తిమన్త్రేణ సమ్ప్రోక్తో మణ్డలాన్తర్గతో విధి:(?) ।। 29.87 ।।
ప్రాధాన్యేన తు సుప్రోక్త: పృథగేవ ప్రతిష్ఠితుమ్।
అధునా సమ్ప్రవక్ష్యామి స్థాపనం విఖనోమునే: ।। 29.88 ।।
దేవస్య దక్షిణే భాగే శ్రియో దేవ్యాస్సమీపత:।
శఙ్ఖచక్రధరం సౌమ్యం చతుర్భుజధరం తథా ।। 29.89 ।।

త్రిదణ్డధారిణం విష్ణోరర్చనాసక్తమానసమ్।
కూర్మపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥ 29.90 ॥
దేవదేవప్రతిష్ఠావత్సర్వం సమ్యక్సమాచరేత్।
స్థానకే మూలబేరే తు చాసనే శయనేఽపి వా ॥ 29.91 ॥
ఆసీనమేవ సర్వత్ర తపోయుక్తం ప్రకల్పయేత్।
విపరీతం యది భవేద్రాజరాష్ట్రవినాశనమ్ ॥ 29.92 ॥
త్రిషూత్తరేషు రోహిణ్యా హస్తే స్వాత్యా పునర్వసౌ।
యజమానస్య నక్షత్రే రాజ్ఞో నక్షత్ర ఏవ వా ॥ 29.93 ॥
తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వమఙ్కురానర్పయేత్తథా।
అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వం ద్రవ్యం సమ్భృత్య పూర్వవత్ ॥ 29.94 ॥
అక్షి మోచనముద్దిశ్య పూర్వాహ్ణే హోమమాచరేత్।
అఙ్గహోమఞ్చ హుత్వా తు మూర్తిహోమసుహూయతామ్ ॥ 29.95 ॥
'అతో దేవా-ఇదం విష్ణు' రితి హుత్వా సహస్రశః।
కృత్వా తాభ్యామక్షి మోక్షమన్తే హోమం యజేద్బుధః ॥ 29.96 ॥
అధివాసత్రయం వాఽపి అధివాసచతుష్టయమ్।
పూర్వోక్తవిధినా కృత్వా బలిం నిర్వాప్య పూర్వవత్ ॥ 29.97 ॥
ప్రతిష్ఠాదివసాత్పూర్వం రాత్రౌ హోమఞ్చ కారయేత్।
భూమియజ్ఞఞ్చ కృత్వా తు పర్యగ్నిమపి కారయేత్ ॥ 29.98 ॥
శయ్యావేదిం ప్రకల్ప్యైవ పూర్వోక్తవిధినా పునః।
శయ్యావేద్యాః పూర్వభాగే శ్రామణాగ్నిం ప్రకల్పయేత్ ॥ 29.99 ॥
ఔపాసనాగ్నిమథవా కేచిదాహవనీయకమ్।
పుణ్యాహమన్త్రైస్సమ్ప్రోక్ష్య భూమిశుద్ధిమథాచరేత్ ॥ 29.100 ॥
స్నానవేద్యాం ప్రతిష్ఠాప్య కుమ్భం సంసాధ్య పూర్వవత్।
సంస్నాప్య సప్తకలశైః ప్లోతేన పరిమృజ్య చ ॥ 29.101 ॥

వస్త్రాదిభిరలఙ్కృత్య శయ్యావేద్యాం నివేశ్య చ।
బద్ధ్వా ప్రతిసరఞ్చైవ శయనేషు చ శాయయేత్ ॥ 29.102 ॥
పూర్వాభ్యామేవమన్త్రాభ్యాం సర్వమేతత్ సమాచరేత్।
శ్రామణాగ్నిం పరిస్తీర్య వైష్ణవఞ్చ సుహూయతామ్ ॥ 29.103 ॥
హోతా హౌత్రక్రమేణ?ైవ తన్మూర్త్యాఽఽవాహ్య హోమయేత్।
పూజకశ్రేష్ఠరూపత్వే వక్ష్యన్తే మూర్తయోఽధునా ॥ 29.104 ॥
త్రిదణ్డినం తపోనిష్ఠం పుణ్డరీకవిలోచనమ్।
హరిప్రియం సమావాహ్య చతుర్భిర్మూర్తిభిర్హునేత్ ॥ 29.105 ॥
ద్వారపాలకరపవే వక్ష్యన్త మూర్తయోఽన్యథా।
పృథక్స్నాపనకాలే తు దేవీసహితమాచరేత్ ॥ 29.106 ॥
ప్రలమ్బసూత్రం శ్రీవత్సం వినాఽన్యైర్విష్ణువచ్చరేత్।
లక్ష్మీనారాయణస్యేవ బిమ్బం తత్సముదాహృతమ్ ॥ 29.107 ॥
తస్య పత్నీ చ విఖ్యాతా దివ్యాఖ్యా పరమర్షిభిః।
విష్ణుప్రియసుతశ్చేతి విష్వక్సేనసఖం తథా ॥ 29.108 ॥
కల్పసూత్రకృతశ్చేతి శ్రామణాగ్నిప్రియం తథా।
పరతత్త్వప్రవక్తారం మూర్తిభిః పఞ్చభిః క్రమాత్ ॥ 29.109 ॥
పృథకత్వేన ప్రధానత్వే తస్య పత్న్యాశ్చ మూర్తయః।
ఆదివైష్ణవమన్త్రాభ్యాం శతమష్టోత్తరం యజేత్ ॥ 29.110 ॥
'యో వేదాదిః పరమ' ఇతి యజేద్వైష్ణవసంయుతమ్।
అష్ఠోత్తరసహస్రం వా అష్టోత్తరశతన్తు వా ॥ 29.111 ॥
నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేద్గురుః।
అర్చకోత్తమరూపత్వే దేవదేవస్య సన్నిధౌ ॥ 29.112 ॥
ద్వారపాలకరూపత్వే ద్వితీయద్వారదక్షిణే।
పృథక్ప్రధానరూపత్వే యమాగ్న్యోరన్తరే తథా ॥ 29.113 ॥

శఙ్ఖచక్రధరో వాఽపి అపి తాభ్యాం వివర్జితః।

ద్వారపాలకరూపత్వే స విభుః ప్రోచ్యతే బుధైః ।। 29.114 ।।

శఙ్ఖక్రధరస్సాక్షాదితరత్ర ప్రకీర్తితః।

గర్భాలయే వా బాహ్యే వా స్థాపనే చోత్తరాముఖః ।। 29.115 ।।

ద్వారస్య దక్షిణే భాగే స్థాపయేద్దేవరాణముఖమ్।

ధ్రువసూక్తేన సంస్థాప్య విష్ణుసూక్తేన సంస్పృశేత్ ।। 29.116 ।।

గోభూసువర్ణదానాద్యైః గురుం సమ్పూజ్య భక్తిః।

పూజయేత్స్థాపకాదీంశ్చ వస్త్రాభరణకుణ్డలైః ।। 29.117 ।।

గురూత్తమస్య యః కుర్యాత్స్థాపనం భక్తిసంయుతః।

వేదానాఞ్చ సమృ?ద్ధిస్స్యాత్సమృద్ధిః పుణ్యకర్మణామ్ ।। 29.118 ।।

సర్వాన్కామానవాప్యైవ పుణ్యలోకం స గచ్ఛతి।

'అతో దేవా-ఇదం విష్ణు' రితి మన్త్రద్వయేన చ ।। 29.119 ।।

పూజకత్వే ప్రధానత్వే షోడశైరుపచారకైః।

సమ్పూజ్య విధివద్విష్ణుం తన్నివేదితవస్తుభిః ।। 29.120 ।।

మాల్యైర్గన్ధైశ్చ ధూపైశ్చ దీపైశ్చ హవిరాదిభిః।

అర్చయిత్వా తు దేహాన్తే సాయుజ్యం పదమాప్నుయాత్ ।। 29.121 ।।

వైఖానసస్య నైవైద్యం విష్ణునైవేద్యవచ్చరేత్।

ద్వారపాలప్రతిష్ఠాయాం తద్దైవత్యం జుహోతి చ ।। 29.122 ।।

ద్వారస్య దక్షిణే భాగే స్థానకస్సుప్రతిష్ఠితః।

'వైఖానసాయ' మన్త్రశ్య తద్దైవత్యః ప్రకీర్తితః ।। 29.123 ।।

తిష్ఠత్యయం త్రిరూపేణ విష్ణోరాజ్ఞావిశేషతః।

తత్కథా చ నిరుక్తాధికారే ప్రోక్తా సువిస్తరా ।। 29.124 ।।

సమిధాదీనాం లక్షణమ్

సమిధాం లక్షణం వక్ష్యే సర్వేషామపి కర్మణామ్।
కణ్టకం సుషిరం శుష్కం కృమియుక్తం పిపీలికమ్ ।। 29.125 ।।
హ్రస్వం దీర్ఘం కృశం్చైవ స్థూలఞ్చైవ ద్విపర్వకమ్।
హీనచర్మ తథా దగ్ధం పురాణఞ్చ వివర్జయేత్ ।। 29.126 ।।
వృక్షే పక్షిగణావాసే చైత్యవృక్షే తథైవ చ।
తథా దేవాలయే చైవ శ్మశానే చోషరే తథా ।। 29.127 ।।
జీర్ణాలయే తథా మూలే సూతక్యాశౌచిసఙ్గతే।
మైథునే చైవ నిద్రాయామాతురే చ వివర్జయేత్ ।। 29.128 ।।
కణ్టకం సుషిరఞ్చైవ ప్రోక్తం సర్వవినాశనమ్।
శుష్కే భ్రాతృవినాశస్స్యాత్కృమిదష్టే మతిభ్రమ: ।। 29.129 ।।
పిపీలికాదౌ త్వగ్దోష: హ్రస్వ: కుక్షిజ్వరప్రద:।
దీర్ఘే చ మరణం విన్ద్యాత్కృశే క్లేశభయావహమ్ ।। 29.130 ।।
స్థూలం దారిద్ర్యదం ప్రోక్తం ద్విపర్వం పాపరోగదమ్।
త్వచశ్ఛేదే తు దౌర్భాగ్యం దగ్ధశ్చేత్సన్నిపాతకమ్ ।। 29.131 ।।
పురాణే పుత్రనాశ: స్యాత్ జ్ఞానఞ్చాపి వినశ్యతి।
పక్షిదేవాలయేత్థశ్చేన్మాతాపిత్రోర్వినాశనమ్ ।। 29.132 ।।
శ్మశానజం కులం హన్తి ఊషరే రాజ్యనాశనమ్।
జీర్ణాలయసమీపస్థం శిరోరోగం ప్రయచ్ఛతి ।। 29.133 ।।
సూతక్యాశౌచిసంస్పృష్టే భార్యాపుత్రవినాశనమ్।
మైథునై స్పృష్యతే చేత్తు వృక్షే వై వ్యాధిపీడనమ్ ।। 29.134 ।।
నిద్రాతో నిధనం యాతి చాఽతురే తస్కరాద్భయమ్।
ఏతైర్దోషైర్విముక్తన్తు సర్వలక్షణసయుతమ్ ।। 29.135 ।।
పాలాశం బైల్వమథ చ శమీజం ఖదిరన్తథా।
అశ్వత్థవటవృక్షోత్థం ప్లాక్షమౌదుమ్బరం తథా ।। 29.136 ।।

ద్వాదశాఙ్గులదీర్ఘన్తు తతశ్శాన్?ిితకరం విదు:।

త్రయోదశాఙ్గులఞ్చైన్ద్రం ద్విసపతాఙ్గులమార్ధకమ్ ।। 29.137 ।।

పఞ్చదశాఙ్గులాయామమాభిచారికముచ్యతే।

విద్వేషేఽనామికానాహ ప్రమాణమితి నింశ్యత:' ।। 29.138 ।।

తథావిధా: పరిధయ ఉక్తాయామసమన్వితా:।

నదీతటాకతీరోత్థాస్సమిధో దోషవర్జితా: ।। 29.139 ।।

సాగ్రా అగర్భా: దర్భా: స్యురస్థూలకృశవామనా:।

షట్త్రింశదఙ్గులా: కూర్చా: పరిస్తరణకర్మణి ।। 29.140 ।।

ద్వాదశాఙ్గులమాయామం ?పవిత్రం సముదాహృతమ్।

హస్తమాత్రమిత: ప్రోక్త: కూర్చ: ప్రోక్షణకర్మణి ।। 29.141 ।।

ఋత్విజోరప్యభావే తు కల్పనే బ్రహ్మసోమయో:।

అరత్నిమాత్రమాయామం కూర్చం న్యస్యేతు పార్శ్వయో: ।। 29.142 ।।

సర్వేషామపి కూర్చానామగ్రన్తు చతురఙ్గులమ్।

గ్రన్థిస్తు ద్వ్యఙ్గులా ప్రోక్తా శేషం లమ్బం ప్రకల్పయేత్ ।। 29.143 ।।

(వత్సజానుసమాకారో వేద: ప్రాదేశసమ్మిత:।

నిర్మితశ్శతదర్భైశ్చ శోధనార్థమథాధ్వరే) ।। 29.144 ।।

ద్వాభ్యామగర్భదర్భాభ్యాం పరిత్రం పరికల్పయేత్।

చతురఙ్గులం భవేదగ్రం గ్రన్థిరేకాఙ్గులా భవేత్ ।। 29.145 ।।

(1)ద్వ్యఙ్గులం మూలమిత్యుక్తమేవం కుర్యాద్యాథావిధి।

సన్న్యస్యానామికాఙ్గుల్యో: సర్వకర్మాణి కారయేత్ (1.) త్ర్యఙ్గులం రజ్జువలయమేవం కృత్వా యథావిధి. ఖ. ।। 29.146 ।।

అపవిత్రకర: కిఞ్చిన్నాచరేదితి శాసనమ్ ।। 29.146 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

మహాశాన్తివిధానబలిపీఠప్రతిష్ఠాదివిధిర్నామ ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః।

ఓం

త్రింశోఽధ్యాయః।

దశానామవతారాణాం స్థాపనం వక్ష్యతే తతః।

అవతారాణాం ఏకత్ర కల్పనమ్

పూర్వమేవ మయా ప్రోక్తం పృథగాలయకల్పనమ్ ।। 30.1 ।।

ఏకగర్భగృహే స్యుశ్చేత్షోడశాంశం విభజ్య చ।

కల్పయేదనిరుద్ధస్య చతురంశాంస్తు మధ్యమే ।। 30.2 ।।

అథవా కేవలం విష్ణుమాసీనం స్థితమేవ వా।

అంశౌ ద్వౌ పురతస్త్యక్త్వా ద్వారార్థం మునిసత్తమాః ।। 30.3 ।।

శేషేషు దశభాగేషు మత్స్యాద్యంశాన్ ప్రకల్పయేత్।

యస్య యస్య యో దేశః కల్పితః పదకల్పనే ।। 30.4 ।।

అవస్థాభేదభిన్నాని తత్తద్రూపాణి తత్పదమ్।

సమభాగం ప్రకల్ప్యాఽత్ర స్థాపయిత్వా సమర్చయేత్ ।। 30.5 ।।

ప్రధానాభిసముఖాన్ కుర్యాదవతారాన్ యథాక్రమమ్।
ఖిలే విస్తరశః ప్రోక్తమేతేషాం లక్షణం పురా ।। 30.6 ।।
ధ్రువకౌతుకసంయుక్తం కుర్యాత్ప్రత్యేకముత్తమమ్।
సంస్థాప్య కౌతుకం వాఽథ కేవలం విహితే పదే ।। 30.7 ।।
ఆదిమూర్తేస్మావాహ్య పూజయేదితి కేచన।
అపాదనం దశాంశానామనిరుద్ధో యతః (1)స్మృతః(1.) అనిరుద్ధాదయః స్మృతాః ఖ. ।। 30.8 ।।
ఏతన్మధ్యమముద్దిష్టమధమం కేవలం ధ్రువమ్।
స్థాపయిత్వాఽగ్రతః పీఠే సమావాహ్య సమర్చయేత్ ।। 30.9 ।।
ఆదిమూర్తిసమం వాఽథ కర్ణసీమాన్తమేవ వా।
అథవా బాహుసీమాన్తం తద్బేరాణి ప్రకల్పయేత్ ।। 30.10 ।।
పఞ్చమూర్తిప్రతిష్ఠాయాం పురుషాదిప్రకల్పనే।
ఏతదేవ ప్రమాణం స్యాదధికం న సమాచరేత్ ।। 30.11 ।।
ప్రమాణం పఞ్చవీరాణాం బ్రాహ్మణో గరుడస్య చ।
వాసుదేవసమం వాఽథ బాహ్వన్తం వాఽధికం న చ ।। 30.12 ।।
బిమ్బం దశావాతారాణాం కేవలం కౌతుకం యది।
ఆదిమూర్తిధ్రువోత్సేధం త్రిధా కృత్వా విచక్షణః ।। 30.13 ।।
ఏకభాగం వ్యపోహ్యైవ ద్విభాగం చోత్తమోదయమ్।
త్?ిత్రభాగద్విభాగోచ్చం మధ్యమం ప్రతిమోదయమ్ ।। 30.14 ।।
ఏకాంశమధమం తత్తదన్తరే నవధా కృతే।
సప్తవింశతితుఙ్గాని పూర్వవత్పరికల్పయేత్ ।। 30.15 ।।
కేవలం కౌతుకం స్యాచ్చేదర్చాస్థానే ప్రకల్పయేత్।
నిర్మాల్యహారిణం తేషామర్చయేత్పరితోఽమితమ్ ।। 30.16 ।।
పరితో వైనతేయస్య మధ్యమే నవభిః పదైః।
కల్పయేదనిరుద్ధస్య వాహనాని (?) ప్రకల్పయేత్ ।। 30.17 ।।

ఇత్థం బేరాణి కృత్వైవం ప్రతిష్ఠామారభేత్పునః।
కల్పయేద్యాగశాలాయా ఉపపీఠపదం క్రమాత్ ।। 30.18 ।।
పరితస్తద్బహిః పఙ్క్త్యా ప్రాచ్యాం దిశి పదత్రయమ్।
యామ్యాదిషు తథైకైకం ద్వారార్థం పరికల్పయేత్ ।। 30.19 ।।
ఆగ్నేయాదీశపర్యన్తం మత్స్యాదీనాం యథాక్రమమ్।
తత్కృతద్దిక్షు దశాంశానాం ప్రధానాగ్నీన్ ప్రకల్పయేత్ ।। 30.20 ।।
శ్వభ్రం శయనవేదింఞ్చ కల్పయిత్వా యథోచితమ్।
అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వమక్ష్యున్మేషాదికాః క్రియాః ।। 30.21 ।।
వినైవ సర్వదైవత్యం పారమాత్మికమేవ చ।
ప్రతిష్ఠాముత్సవాదీంశ్చ పూర్వవత్పరికల్పయేత్ ।। 30.22 ।।
ఏషాం ప్రధానమన్త్రాశ్చ మూర్తిభేదాస్తథైవ చ।
పూర్వమేవ మయా ప్రోక్తాః సర్వమన్యద్ధరేరివ ।। 30.23 ।।
ఆవాహనం దశాంశానాం ఆదిమూర్తేర్ధ్రువాద్యాది।
నిష్కలత్వాద్ ధ్రువస్యాస్య కుర్యాత్కౌతుకనామభిః ।। 30.24 ।।
విపరీతం యది భవేద్ధ్రువనామ్నా సమర్చయేత్।
వారాహం నారసింహఞ్చ రామం కృష్ణం తథైవ చ ।। 30.25 ।।
(ధ్రువబేరవశాత్కృత్వా కేవలం కౌతుకం తథా)

(1)దక్షిణోత్తరయోస్సమ్యక్ స్థాపయేన్ముఖమణ్డపే।
స్థాపయేదన్తరాలే వా నృత్తమణ్డప ఏవ వా (1.) పశ్చిమోత్తరయోః ఖ. ।। 30.26 ।।
తేషాఞ్చ స్థాపనే శాలాం వరాహార్థం ప్రకల్ప్య చ।
దక్షిణాభిముఖీం శాలాం (2)వామనస్య ప్రకల్పయేత్ (2.) తత్తద్దిక్షు ప్రకల్ప్య చ ఖ.

।। 30.27 ।।

తద్దక్షిణే వా పూర్వస్మిన్ రాఘవార్ధం ప్రకల్పయేత్।

కృత్వా వామే నృసింహార్ధం తద్వామే పూర్వమేవ వా ।। 30.28 ।।

కృష్ణార్ధం కల్పయేద్యాగశాలాం ప్రాక్పశ్చిమాయతామ్।

పశ్చిమే శయనం తత్ర కారయిత్వా తదగ్రత: ।। 30.29 ।।

సఙ్కల్పయేత్ప్రధానాగ్నిం స్నానశ్వభ్రం తదగ్రత:।

వాస్తుహోమావసానే తు కుమ్భం సంసాధ్య పూర్వవత్ ।। 30.30 ।।

స్నపనం శయనారోహం హైమ్యత్రశంసనమేవ చ।

సర్వఞ్చ పూర్వవత్కృత్వా ప్రధానాగ్నౌ తథాఽఖిలమ్ ।। 30.31 ।।

తత్తత్ప్రధానమన్త్రైశ్చ శతమష్టోత్తరం యంజేత్।

ప్రాతస్స్నాత్వా విధానేన ప్రవిశ్య ముఖమణ్డపమ్ ।। 30.32 ।।

వరాహం దక్షిణే (3)రామం మత్స్యం సంస్థాప్య దక్షిణే।

నారసింహం తథా వామే కృష్ణం తస్య చ వామత: (3.) తస్య రాఘవం స్?థాప్య. ఖ ।। 30.33 ।।

వారాహనారసింహౌ తు స్థాపయిత్వాఽగ్రమణ్డపే।

అన్తరాలేఽథవా కృష్ణరామౌ సంస్థాప్య పూజయేత్ ।। 30.34 ।।

దక్షిణే నారసింహం వా వారహరహితం యది।

ఏకబేరవిమానస్య గర్భగేహేఽగ్రమణ్డపే ।। 30.35 ।।

ఔత్సవం స్థాపనం కర్తుం యది స్యాత్స్థానసఙ్కట:।

అగ్రమణ్డపబాహ్యే తు ప్రతిమాం మణ్డపే కృతే ।। 30.36 ।।

ఔత్సవస్యోక్తదేశే తు తత్ర సంస్థాప్య పూజయేత్।

పరప్రధానబిమ్బానాం పూజా షోడశవిగ్రహై: ।। 30.37 ।।

(ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వం హరేరివ।

అథవా మత్స్యకూర్మౌ తు గర్భగేహస్య మధ్యమే ।। 30.38 ।।

ప్రతిష్ఠాప్య వరాహాదీన్ దిక్ష్వష్టాసు ప్రకల్పయేత్।

ధ్రువఞ్చ కౌతుకఞ్చైవ కుర్యాదగ్రే పృథక్పృథక్) ।। 30.39 ।।

(ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వఞ్చ పూర్వవత్)

పఞ్చవీరాణాం స్థాపనమ్

స్థాపనం పఞ్చవీరాణామర్చనఞ్చ తపోధనా:।
ప్రవక్ష్యామి సమాసేన శృణుధ్వం మునిసత్తమా: ॥ 30.40 ॥
వాసుదేవాదిదేవానాం పఞ్చానాం విష్ణునా సహ।
పఞ్చనవీరార్చనం ప్రోక్తం బ్రహ్మణా చ సహార్చనమ్ ॥ 30.41 ॥
అన్నప్రజాపతియుతం రహితం వా తపోధనా:।
పుష్టిద సర్వలోకానా సర్వాధ్వరులావహమ్ ॥ 30.42 ॥
పఞ్చవీరార్చనం హ్యేతద్వేదవైదికవర్ధనమ్।
సర్వైశ్వర్యప్రదం నృణాం ముక్తిదం సర్వసిద్ధిదమ్ ॥ 30.43 ॥
(1)నదీవిశాలమష్టాఙ్గం సోమచ్ఛన్దం చతు:స్పుటమ్।
సర్వతోభద్రకం వాఽపి గోపురాకృతికన్తు వా (1.) నన్దీ. ఖ. ॥ 30.44 ॥
ఏకతలం ద్వితలం వా కల్పయిత్వా యథావిధి।
ఆదిభూమిం ఘనం కుర్యాద్ద్వితీయే స్థాపయేత్తలే ॥ 30.45 ॥
గర్భవ్యాసాష్టభాగైకహీనోచ్చే వసుదేవజే।
త్రయస్త్రింశతిదణ్డైకాధిక: సఙ్కర్షణోదయ: ॥ 30.46 ॥
వాసుదేవాధికోత్సేధో బలభద్రో (1)ను ద్రైవికై।
ప్రద్యుమ్నో వాసుదేవస్య కర్ణసీమాన్తకోదయ: (1.) అధికోదయ: ఖ. ॥ 30.47 ॥
(2)నస్యస్తనావాసానోచ్చౌ రుక్మిణీ సామ్బ ఏవ చ।
వాసుదేవస్య హిక్కాన్తస్త్వనిరుద్ధ ఉదాహృత: (2.) తస్య నాసావసానౌ చ. ఖ.

॥ 30.48 ॥

వాసుదేవసమోత్సేధం కల్పయేత్కమలాసనమ్।
సమష్టిరూపమేతేషాం మధ్యే విష్ణుం ప్రకల్పయేత్ ।। 30.49 ।।

స్థావరం జఙ్గమఞ్చాపి తథా స్థావరజఙ్గమమ్।
శ్రీభూమిసహితం కుర్యాద్రహితం వా యథావిధి ।। 30.50 ।।
స్థాపయేద్వాసుదవాదీన్ పఞ్చ వై మానుషే పదే।
స్థాపయేద్వాసుదేవన్తం బ్రహ్మసూత్రాత్తథోత్తరే ।। 30.51 ।।
శ్యామలం ద్విభుజం దేవం శఙ్ఖచక్రసమన్వితమ్।
పద్మాక్షాయతదృశం ప్రసన్నేన్దునిభాననమ్ ।। 30.52 ।।
పీతామ్బరధరం దేవం సర్వాభరణభూషితమ్।
దక్షిణే రుక్మిణీం దేవీం శ్యామాం రక్తామ్బరోజ్జ్వలామ్ ।। 30.53 ।।
మీనకుణ్డలతాటఙ్కాం యజ్ఞసూవిరాజితామ్।
తాటఙ్కం దక్షిణే కర్ణే వామే మకరకుణ్డలమ్ ।। 30.54 ।।
కుఞ్చితం దక్షిణం పాదం వామపాదఞ్చ సుస్థితమ్।
కరం ప్రసారితం వామం దక్షిణం వరదం తథా ।। 30.55 ।।
అథవా దక్షిణేనైవ దివ్యపఙ్కజధారిణీమ్।
తస్యాశ్చ దక్షిణే భాగే బలదేవం ప్రకల్పయేత్ ।। 30.56 ।।
శ్వేతాభం ద్విభుజం కుర్యాద్దక్షిణేనాభాభయప్రదమ్।
ఉద్దేశవామహస్తఞ్చ సర్వాభరణభూషితమ్ ।। 30.57 ।।
దక్షిణే భిత్తిపార్శ్వే తు బ్రహ్మాణాం కనకప్రభమ్।
ద్విభుజం కటికం వామం దక్షిణేనాభయప్రదమ్ ।। 30.58 ।।
ఉదఙ్ముఖం స్థితం కుర్యాత్సర్వాభరణభూషితమ్।
ఉత్తరే వాసుదేవస్య ప్రద్యుమ్నం ద్విభుజం స్థితమ్ ।। 30.59 ।।
సస్?యశ్యామనిభం కుర్యాత్సర్వాభరణభూషితమ్।

అభయం దక్షిణం హస్తం వామం కట్యవలమ్బితమ్ ।। 30.60 ।।

ఉత్తరాం భిత్తిమాశ్రిత్య సామ్బఞ్చ ద్విభుజం స్థితమ్।

దక్షిణాభిముఖం శ్యామం సర్వాభణభూషితమ్ ।। 30.61 ।।

వరదం దక్షిణం హస్తం వామం కట్యవలామ్బితమ్।

తత్ప్రాచ్యామనిరుద్ధఞ్చ ప్రవాలాభం ప్రకల్పయేత్ ।। 30.62 ।।

అభయం దక్షిణం హస్తం వామం కట్యవలమ్బితమ్।

(1)దక్షిణాభిముఖం తస్య హస్తౌ సామ్బవదేవ హి (1.) దక్షిణాభిముఖఞ్చైవ
సర్వాభరణభూపితమ్. ఖ. ।। 30.63 ।।

దశాలాలోత్తమేనైవ మధ్యే విష్ణుం ప్రకల్పయేత్।

స్థావరం దైవికే భాగే పదే బ్రాహ్మే తు జఙ్గమమ్ ।। 30.65 ।।

వాసుదేవసమోత్సేధం స్థావరం సముదాహృతమ్।

సర్వానుకూలమానేన కేవలం జఙ్గమం యది ।। 30.66 ।।

కౌతుకం పఞ్చవీరాణాం స్థాపయేత్తత్తదగ్రత:।

యదాకారం ధ్రువాకారం తదాకారఞ్చ కౌతుకమ్ ।। 30.67 ।।

సర్వేషాం కౌతుకం మధ్యే విష్ణుమేకం తథాపి వా।

ఔత్సవం స్నాపనఞ్చైవ విష్ణుమేవ చతుర్భుజమ్ ।। 30.68 ।।

అన్నప్రజాపతిం కుర్యాత్ప్రాచ్యామేవానిరుద్ధత:।

భూతాకారం ప్రకుర్వీత ద్విభుజం వా చతుర్భుజమ్ ।। 30.69 ।।

పరితస్తు త్రయస్త్రింశద్దేవాన్ గర్భగృహేఽర్చయేత్।

ప్రాగ్భితౌ ద్వాదశాదిత్యాన్ రుద్రాన్ దక్షిణభిత్తికాన్ ।। 30.70 ।।

ప్రతీచ్యాఞ్చ వసూనష్టౌ నాసత్యావుత్తరే క్రమాత్।

ద్వారస్య దక్షిణే భాగే ఖడ్గశక్తిశరారిణ: ।। 30.71 ।।

గదాఞ్చ కల్పయేద్వామే శఙ్ఖం శార్ఙ్గఞ్చ ఖేటకమ్।

అఙ్కుశం పద్మమిత్యేవమర్చయేచ్చ దశాయుధాన్ ।। 30.72 ।।

పరితో లోకపాలాంశ్చ ప్రహ్లాదం జ్ఞానమూర్తికమ్।

పూజయేద్ధ్వ శాదిత్యాన్ రుద్రానేకాదశ క్రమాత్ ।। 30.73 ।।

వసూనష్టౌ చ నాసత్యౌ చతుర్జ్యోతీంషి చ క్రమాత్।

ప్రాగ్భిత్తౌ పాణ్డవాన్ కుర్యాత్తలేఽధబ్సా_ద్వహిర్ముఖాన్ ।। 30.74 ।।

ఉత్తరే దక్షిణాద్యఞ్చ తత్తచ్ఛిప్రాసమాయుతాన్।

ప్రాగగ్భిత్తౌ ద్రైవికాన్పఞ్చవీరాన్ సఙ్కల్పయేద్బుధః ।। 30.75 ।।

ఏష ఏవ విశేషః స్యాదన్యత్సర్వం హరేరివ।

సుమాసపక్షనక్షత్రముహూర్తకరణాదిషు ।। 30.76 ।।

అఙ్కురాణ్యర్పయిత్వైవ ద్రవ్యాణ్యపి సమాహరేత్।

యాగశాలాఞ్చ పఞ్చాగ్నీన్ పౌణ్డరీకఞ్చ కల్పయేత్ ।। 30.77 ।।

ఔపాసనవిహీనఞ్చ దక్షిణాగ్నేస్తు దక్షిణే।

ఆవసథ్యోత్తరే కుర్యాదన్నమూర్తేస్తథైవ చ ।। 30.78 ।।

అక్ష్యున్మేషాధివాసాదీన్ సర్వం పూర్వవదాచరేత్।

అధివాసగతాన్ దేవాన్ సముద్ధృత్యాభిషేచయేత్ ।। 30.79 ।।

అలఙ్కృత్య యథాన్యాయం కుర్యాద్గ్రామప్రదక్షిణమ్।

స్థాపయేద్యాగశాలాయాం నైఋుతే విష్టరోపరి ।। 30.80 ।।

సంసాధ్య పూర్వవత్కుమ్భం సర్వేషాఞ్చ పృథక్పృథక్।

అలఙ్కృత్య సమభ్యర్చ్య బద్ధ్వా ప్రతిసరామపి ।। 30.81 ।।

శయనే శాయయిత్వైవ వేదానధ్యాపయేత్క్రమాత్।

వాసుదేవస్య విష్ణోశ్చ మధ్యే హౌత్రం ప్రశంస్య చ ।। 30.82 ।।

రామస్యాహవనీయాగ్నౌ ప్రద్యుమ్నస్య చ దక్షిణే।

సామ్బస్య గార్హపత్యాగ్నావావసథ్యే తథైవ చ ।। 30.83 ।।

హౌత్రం స్యాదినరుద్ధస్య బ్రాహ్మణశ్చ ప్రజాపతేః।

హౌత్రమౌపాసనాగ్నౌ చ ప్రశంస్యాఽవాహ్య పూర్వవత్ ।। 30.84 ।।

నిరుప్యాజ్యాహుతీర్హుత్వా సర్వాన్ దేవాన్ సమర్చ్య చ।
వాసుదేవస్య సభ్యాగ్నిం పరిస్తీర్య యథావిధి ॥ 30.85 ॥
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ।
శ్రీసూక్తఞ్చ మహీసూక్తం పఞ్చవారుణసంయుతమ్ ॥ 30.86 ॥
మూలహోమసామయుక్తం యద్దైవాదిసమన్వితమ్।
ఆహుతీనాం సహస్రఞ్చ దేవం ధ్యాన్ జుహోతి చ ॥ 30.87 ॥
యజేదేవం పునశ్చాపి విష్ణుముద్దిశ్య తత్ర వై।
హుత్వా తు సర్వదైవత్యం వైష్ణవం త్రి: పునర్యజేత్ ॥ 30.88 ॥
?ిమన్థాహుతీ చ పిచ్ఛిన్నం హుత్వా కృత్వా ప్రవాహణమ్।
రామస్యాహవనీయాగ్నౌ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ॥ 30.89 ॥
విష్ణుసూక్తం తతో బ్రాహ్మం ప్రద్యుమ్నస్య చ దక్షిణే।
వైష్ణవం గార్హపత్యాగ్నౌ సామ్బస్య జుహుయాత్పున: ॥ 30.90 ॥
ఆవసథ్యేఽనిరుద్ధస్య యజేదేకాక్షరాదికమ్।
రుద్రమన్త్రద్వయేనాపి భక్త్యా దేవమనుస్మరన్ ॥ 30.91 ॥
ఋత్విగష్టర్కకృత్వస్తు జుహుయాదుత్తమాదిషు।
యజేదాహవనీయాగ్నౌ జయాదీంశ్చ సకృత్సకృత్ ॥ 30.92 ॥
తతశ్చ పౌణ్డరీకాగ్నిం పరిషిచ్య యథావిధి।
విష్ణుగాయత్రియా పద్మం ఘృతే గవ్యే సమాప్లుతమ్ ॥ 30.93 ॥
అష్టోత్తరశతం హుత్వా జుహుయాత్పారమాత్మికమ్।
సభ్యాగ్నిం పౌణ్డరీకాగ్నిం వినాఽన్యాగ్నీన్ విసృజ్య చ ॥ 30.94 ॥
నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేద్గురు:।
ప్రాత: స్నాత్వాఽథ సావిత్రీం జప్త్వా సన్ధ్యాముపాస్య చ ॥ 30.95 ॥
త్న్యాసం తత: కుర్యాదర్చాపీఠే తు పూర్వవత్।
విసృజ్య శాన్తిహోమాన్తే పౌణ్డరీకం విధానత: ॥ 30.96 ॥

దద్యాదాచార్యపూర్వేభ్యో దక్షిణాం దేవసన్నిధౌ।

సభ్యమగ్నిం పరిస్తీర్య విష్ణుగాయత్రియా యజేత్ ॥ 30.97 ॥

హుత్వాఽఽదధీత సభ్యాగ్నిం నిత్యహోమాయ దక్షిణే।

ప్రధానకుమ్భమాచార్యః పురతః శిరసా వహన్ ॥ 30.98 ॥

గచ్ఛేత్తదర్చకాః కుమ్భాన్ వహన్తోఽనునయన్తి చ।

శాకున్న సూక్తముచ్చార్య కుర్యాద్ధామప్రదక్షిణమ్ ॥ 30.99 ॥

పశ్చాదన్తః ప్రవిశ్యైవ జీవస్థానే నివేశ్య చ।

జప్త్వాఽత్మసూక్తమాచార్యో మనసా భావయన్ హరిమ్ ॥ 30.100 ॥

మన్త్రన్యాసాక్షరన్యాసౌ కృత్వా బిమ్బే చ పూర్వవత్।

రామాదీనాఞ్చ సర్వేషాం తన్నమాద్యక్షరాన్వితమ్ ॥ 30.101 ॥

ప్రత్యక్ప్రవృత్తిం మనసా ధ్యాయన్ విష్ణుం పరాత్పరమ్।

వాసుదేవం సమారభ్య రుక్మిణ్యన్తమనుక్రమాత్ ॥ 30.102 ॥

మధ్యే విష్ణుం సమావాహ్య శ్రీభూమిభ్యాం సమన్వితమ్।

తతః సఙ్కర్షణాదీంస్తాన్ క్రమేణాఽవాహయేత్సుధీః ॥ 30.103 ॥

గర్భాలయగతాన్ దేవాన్ ద్వారేశాన్ ద్వారపాలకాన్।

విమానలోకపాలాంశ్చ పరివారాంస్తథోత్తరాన్ ॥ 30.104 ॥

ఆవాహ్య వాసుదేవస్య కుమ్భాదేవ యథాక్రమమ్।

ఏకకుమ్భే తథా ధ్యాయేత్సర్వాస్తాన్ విష్ణునా వినా ॥ 30.105 ॥

వాసుదేవం సమావాహ్య తస్మాదావాహయేత్క్రమాత్।

స్థాపకైః సహ పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు పూర్వవత్ ॥ 30.106 ॥

హవీషి పాయసాదీని రామాదీనాం నివేదయేత్।

మౌద్గికం బ్రహ్మణే దద్యాత్ శుద్ధాన్నన్తు ప్రజాపతేః ॥ 30.107 ॥

నిత్యాగ్నికుణ్డే జుహుయాన్మూర్తిహోమం యథావిధి।

కృత్వా బల్యుత్సవాన్తాని రాత్రౌ స్నపనమాచరేత్ ॥ 30.108 ॥

ఆరభేదుత్సవం పశ్చాదుత్సవోక్తక్రమేణ వై।
హిరణ్యపశుభూమ్యాదీన్ గురవే దక్షిణాం దదేత్ ।। 30.109 ।।
ఏష ఏవ విశేష: స్యాదన్యత్సర్వ హరేరివ।
పఞ్చవీరాణాం స్థాపనే స్థాననిర్దేశ:

గ్రామాన్తే నగరాన్తే వా పర్వతాన్తే వనాన్తరే ।। 30.110 ।।
నదీసముద్రతీరేషు వివిక్తేఽన్యత్ర కుత్రచిత్।
పఞ్చవీరిదయకకహేహ ప్రతిష్ఠాప్య సమర్చయేత్ ।। 30.111 ।।
పఞ్చవీరార్చనప్రకార:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి పఞ్చవీరతమర్చనమ్।
అర్చక: ప్రాతరుత్థాయ స్నాత్వా సన్ధ్యాముపాస్య చ ।। 30.112 ।।
దేవాదీంస్తర్పయిత్వాఽద్భి: జప్త్వా జప్యాని పూర్వవత్।
దేవాలయం ప్రవిశ్యాథ పరీత్య చ యథావిధి ।। 30.113 ।।
కవాటోద్ఘాటనాదీని కృత్వా సర్వాణి పూర్వవత్।
సమ్బృభారానపి సమ్భృత్య నిర్మాల్యమపహాయ చ ।। 30.114 ।।
హవీంషి చోపదంశాంశ్చ పాచయిత్వా యథావిధి।
స్నాపయేద్వాసుదేవన్త 'మిషే త్వా'ది జపన్ పున: ।। 30.115 ।।
విష్ణుం పురషసూక్తేన స్నాపయిత్వా యథావిధి।
స్నాపయేద్బలభద్రన్త 'మాపో హి ష్ఠా' దిభి: త్రిభి: ।। 30.116 ।।
ప్రద్యుమ్నం విష్ణుసూక్తేన సామ్బం సంస్నాప్య వైష్ణవై:।
స్నాపయేదనిరుద్ధన్తం సూక్తేనైకాక్షరాదినా ।। 30.117 ।।
బ్రాహ్మమన్త్రద్వయేనైవ బ్రహ్మాణఞ్చ ప్రజాపతిమ్।
(స్నాపయిత్వా క్రమేణైతాన్ జీవస్థానే నివేశయేత్)

వాసుదేవస్య విష్ణోశ్చావరణత్రయనామభి: ।। 30.118 ।।

అన్యేషామపి దేవానాం న్యసేత్పుష్పాణి మూర్తిభి:।

అభ్యర్చ్య ద్వారదేవాదీన్ పునరన్త: ప్రవిశ్య చ ।। 30.119 ।।

ఉదఙ్ముఖస్సమాసీనో విష్టరే చైకజానునా।

(1)మన్త్రన్యాసం తత: కృత్వా ఆవాహ్య చ తథా ధ్రువాత్ (1.) మన్త్రన్యాసాక్షరన్యాసౌ

కృత్వాఽఽవాహ్య ఖ. ।। 30.120 ।।

కేవలే జఙ్గమే (2)విష్ణోర్నావాహన?విర్సనే।

ఏకబేరే తథా విష్ణోవిశేషస్తత్ర వక్ష్యతే (2.) విష్ణో ఖ. ।। 30.121 ।।

బిమ్బాభిషేచనాత్పూర్వమర్చయిత్వాఽష్టవిగ్రహై:।

తైలాభ్యఙ్గం తథా కృత్వా సంస్నాప్య చ యథా పున: ।। 30.122 ।।

అలఙ్కృత్య ప్రతిష్ఠాప్య పూజయేదష్టవిగ్రహై:(3)।

విశేషం సమ్ప్రవక్ష్యామి బలభద్రాదిపూజనే (3.) పూజయేచ్చేపవగ్రహై: ఖ. ।। 30.123 ।।

రామస్యాచమనం దద్యా 'దాపో' హి ష్ఠా'దిభి: త్రిభి:।

'హిణ్యగ'ర్భ ఇత్యుక్త్వా దద్యాదర్ఘ్య హవిస్తథా ।। 30.124 ।।

'యోగే యోగ' ఇత్యాచమనం ప్రద్యుమ్నస్యాభిధీయతే।

'ఇదమాప: శివా' అర్ఘ్య '(4)మిహ పుష్టి' మితి బ్రువన్ (4.) ఇహపుష్టిరిహ. ఖ్?ా

।। 30.125 ।।

హవిర్నివేదనం కుర్యాత్తత: సామ్బసమర్చనే।

'సమానే వృక్ష' ఇత్యుక్త్వా దద్యాదాచమనం పున: ।। 30.126 ।।

విష్ణుగాయత్రియా చార్ఘ్యం. 'సమావవర్తీ' తి వై హవి:।

హవిరాచమనార్ఘ్యాణి అనిరుద్ధస్య పూర్వవత్ ।। 30.127 ।।

పూజయేన్ముఖవాసాన్తం సఙ్కర్షణపురస్సరాన్।

బ్రాహ్మమన్త్రద్వయేనైవ బ్రహ్మాణఞ్చ ప్రజాపతిమ్ ।। 30.128 ।।

ద్వాత్రింశద్విగ్రహైర్విష్ణుం వాసుదేవఞ్చ పూజయేత్।

మూర్తయ: పూర్వమేవోక్తా: సర్వేషాఞ్చ మయా ఖిలే ।। 30.129 ।।

యేషాం న మూర్తయ: సన్తి తేషాం నామభిరర్చనమ్।

కౌతుకం పఞ్చవీరాణామేకమేవ(1) యదా భవేత్ (1.) ఏవమేవ, ఖ. ।। 30.130 ।।

తదా తు వాసుదేవఞ్చ సఙ్కర్షణమితి బ్రువన్।

ప్రద్యుమ్నం సామ్బమిత్యుక్త్వా అనిరుద్ధమితి బ్రువన్ ।। 30.131 ।।

తత: పఞ్చభిరావాహ్య సమభ్యర్చ్య యథావిధి।

పఞ్చస్వారోపయేద్దేవాన్ పూజనాన్తే యథావిధి ।। 30.132 ।।

ఇతి సఙ్క్షేపత: ప్రోక్తం పఞ్చవీరసమర్చనమ్।

అనుక్తాన్యత్ర సర్వాణి విష్ణోరివ సమాచరేత్ ।। 30.133 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే దశావతార

పఞ్చవీరప్రతిష్ఠాదివిధిర్నామ త్రింశోఽధ్యాయ:।

ఓం

ఏకత్రింశోఽధ్యాయ:।

సామాన్య ప్రాయశ్చిత్తమ్

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి సర్వసామాన్యనిష్కృతిమ్।
అశక్యం విధివత్కర్తుం బ్రహ్మాద్యైరపి పూజనమ్ ।। 31.1 ।।
కిం వా తత్ర మనుష్యాణామవ్య?వస్థితచేతసామ్।
విషయాసక్తచిత్తానామిన్ద్రియాహృతచేతసామ్ ।। 31.2 ।।
అజ్ఞాతానాఞ్చ దోషాణామర్చనాదిషు కర్మసు।
జ్ఞాత్వా చానాదృతానాఞ్చ దోషాణామర్చనాదిషు కర్మసు।
జ్ఞాత్వా చానాదృతానాఞ్చ మోహాల్లోభాత్రప్రమాదత: ।। 31.3 ।।
తత్తద్దోషోపశాన్త్యర్థం కుర్యాత్సామాన్యనిష్కృతిమ్।
తత్తత్సన్ధ్యావసానే చ విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవై: ।। 31.4 ।।
సూక్తేన పౌరుషేణాపి విష్ణుగాయత్రియా తథా।
ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాఞ్చ 'నమో బ్రహ్మణ' ఇత్యపి ।। 31.5 ।।
పుష్పాణి పాదయోర్దత్వా 'క్షమ' స్వేతి ప్రసాదయేత్।
రాత్రిపూజావసానే తు సూక్తైనైకాక్షరాదినా ।। 31.6 ।।
నారాయణానువాకేన స్తుత్వా పుష్పాఞ్జలిం దదేత్।
మాసావసానే కుర్యాచ్ఛేద్ధవాదశ్యాం శ్రవణే తథా ।। 31.7 ।।
తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వమఙ్కురార్పణమాచరేత్।
దేవేశం పూర్వరాత్రౌ తు సమభ్యర్చ్య విశేషత: ।। 31.8 ।।
హవిర్ని?వేదయిత్వా తు బద్ధా ప్రతిసరం తథా।
శాయయిత్వాఽథ దేవేశం ప్రాత: స్నాత్వా యథావిధి ।। 31.9 ।।

ప్రాతస్స్నాన్యావసానే తు కృత్వా గ్రామప్రదక్షిణమ్।

స్థాపయిత్వా తు దేవేశం తత: స్నపనమణ్డపే ।। 31.10 ।।

స్నాపయిత్వా తు కలశైశ్చత్వారింశద్భిరష్టభి:।

పఙ్కజం శాలిభి: కుర్యాత్సాష్టపర్ణం సకర్ణికమ్ ।। 31.11 ।।

తస్మిన్ దేవం సమారోప్య పూజయేదాసనాదిభి:।

మహాహవి: ప్రభూతం వా యథాశక్తి నివేదయేత్ ।। 31.12 ।।

పానీయాచమనం దత్వా ముఖవాసం నివేదయేత్।

తత్కాలే చైవ మూర్త్యర్చాం పూర్వవత్కారయేద్బుధ: ।। 31.13 ।।

పరిషిచ్య చ నిత్యాగ్నిమతో దేవాదివైష్ణవై:।

పిరుషేణ చ సూక్తేన తథా విష్ణోర్నుకాదినా ।। 31.14 ।।

జయాదిభిశ్చ కూష్మాణ్డై: పరిషన్మూర్తిభిస్తథా।

ఆజ్యేన సాజ్యచరుణాం వ్యాహృత్యన్తం తతో యజేత్ ।। 31.15 ।।

ద్వాదశాష్టాక్షరాభ్యాఞ్చ శతమష్టోత్తరం యజేత్।

పూర్వోక్తైరేవమన్త్రైస్తు దత్వా పుష్పాఞ్జలిం తథా ।। 31.16 ।।

జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య 'క్షమ' స్వేతి ప్రణమ్య చ।

దద్యాదాచార్యపూర్వేభ్యో దక్షిణాం దేవసన్నిధౌ ।। 31.17 ।।

సంవత్సరే తు యన్న్యూనం నిత్యే నైమిత్తికేఽర్చనే।

తత్సర్వదోషశాన్త్యర్థం మార్గశీర్షే తు మాసి వై ।। 31.18 ।।

ద్వాదశ్యాం శుక్లపక్షే తు కుర్యాత్పూర్వోక్తమర్చనమ్।

సంవత్సరాప్తదోషాణాం శాన్తయే చాథ వౌజసే ।। 31.19 ।।

శ్రవణద్వాదశీయోగే మాసి భాద్రపదే తథా।

పవిత్రారోపణం కేచిదిచ్ఛన్తి మునిసత్తమా: ।। 31.20 ।।

పవిత్రారోపణనిమిత్తమ్

అథాత: సమ్ప్రవక్ష్యామి పవిత్రారోపణం హరే:।
నిత్యే నైమిత్తికే వాఽపి తథా సంవత్సరార్చనే ।। 31.21 ।।
జ్ఞనతోఽజ్ఞానతో వాఽపి యే దోఽషాస్సమ్భవన్తి వై।
పవిత్రారోపణేనైవ తే శామ్యన్తి న సంశయ: ।। 31.22 ।।
సర్వదోషోపశమనం సర్వకామసమృద్ధిదమ్।
ఆయురారోగ్యదం కర్తు: సర్వాధ్వరులావహమ్ ।। 31.23 ।।
పవిత్రారోపణం విష్ణో: కారయేత్సర్వశాన్తయే।
మార్గశీర్షాఖ్యమాసే తు శుక్లపక్షే విశేషత: ।। 31.24 ।।
కాల:

ద్వాదశ్యాం కృష్ణపక్షే వా నక్షత్రే శ్రవణేఽథవా।
దక్షిణాయనమాసేషు (1)విష్ణుపఞ్చదినే త?థా (1.) ద్వాశ్యాం శ్రవణేఽవా ఆ ।। 31.25 ।।
కవేరాశ్వయుజే మాసి చాశ్వయుజ్యాం సమాచరేత్।
కృష్ణాష్టమీచతుర్దయో: శమ్భోర్మాసేషు షట్సు చ ।। 31.26 ।।
ద్వాదశ్యాం భాస్కరస్యోక్తం షష్ఠ్యాం స్కన్దస్య కీర్త్యతే।
కార్తికే మాసి దుర్గాయా: నవమ్యాం కృత్తికాసు చ ।। 31.27 ।।
పూర్వపక్షేఽథవా కృష్ణే శ్రీదేవ్యా: పఞ్చమీతిథౌ।
అథవోత్తరుల్గున్యో: పవిత్రారోపణం చరేత్ ।। 31.28 ।।
తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వం నవమే వాఽథ సప్తమే।
పఞ్చమేఽహని వా కుర్యాత్తృతీయే వాఽఙ్కురార్పణమ్ ।। 31.29 ।।
అఙ్కురార్పణకాదూర్ధ్వం ద్రవ్యాణ్యపి సమాహరేత్।
పవిత్రమణ్డపమ్

పవిత్రమణ్డపనం కుర్యాద్దేవాగ్రే వాఽథ దక్షిణే ।। 31.30 ।।

స్నపనాలయేఽథవా తత్ర స్థానం కృత్వా యథావిధి।
తోరణై: పూర్ణకుమ్భైశ్చ కదలీక్రముకధ్వజై: ।। 31.31 ।।
చతుర్ద్వారిష్వలఙ్కృత్య స్తమ్భయోరుభయోరపి।
వితానైశ్చ పతాకాభిస్తరఙ్గై: స్తమ్భపవేష్టనై: ।। 31.32 ।।
ముక్తాదామావలమ్బైశ్చ పుష్పైర్వా దర్భమాలయా।
కిఙ్కిణీజాలకైర్హైమై: కల్పవృక్షైస్సరత్నకై: ।। 31.33 ।।
అలఙ్కత్యాన్తరం సర్వం సర్వం దీపానారోపయేద్వహూన్।
గోమయేనోపలిప్యైవ పఞ్చవరలఙ్కతమ్ ।। 31.34 ।।
చతుర్దిశం చతుర్హస్తం త్రిహస్తం వాఽస్య మధ్యమే।
గృహీత్వా ప్రాగుదక్సూత్రైరుపపీఠపదే కృతే ।। 31.35 ।।
మేర్వాదికల్పనమ్

తన్మధ్యే మేరురేకస్స్యాద్ధస్తమాత్రసముచ్ఛ్రయ:।
తత్తురీయాంశహీనాస్తత్పరితోఽష్టౌ కులాచలా: ।। 31.36 ।।
త?త్?ిత్రభాగైకహీనాస్తు పరితస్తస్య షోడశ।
ఇన్ద్రాదీనాం తథాఽష్టానాం శివాదీనాం పదాని వై ।। 31.37 ।।
చతుర్భిర్దశాభి: సూత్రై: బహి: పఙ్క్తిం చతుర్దిశమ్।
సాగరా: సప్త చైతుషు ద్వీపా: శాకదాయశ్చ షట్ ।। 31.38 ।।
తత్ర మేరు: సువర్ణాభ: సితపీతాసితారుణ:।
హిమాచలాదయో ద్వన్ద్వాస్తథాఽష్టౌ కులపర్వతా: ।। 31.39 ।।
శ్వేతపీతాసితశ్యామరక్తనీలసితారుణా:।
తద్వహి: షోఉశపదే కల్పనీయా: ప్రయత్నత: ।। 31.40 ।।
జమ్బూద్వీపాదికం ధ్యాత్వా తద్వహిర్లవణార్ణవమ్।
సస్యశ్యామనిభం కుర్యాచ్ఛాకద్వీపం బహిస్తథా ।। 31.41 ।।

శ్వేతం క్షీరార్ణవం బాహ్మే కుశద్వీపం తతో బహి:।
కహిర్ఘృతార్ణవం నీలం క్రౌఞ్చద్వీపం తథైవ చ ।। 31.42 ।।
దధితోయనిధిశ్శుక్ల: శాల్మలీద్వీపసంయుత:।
మధ్వర్ణవ: పిశఙ్గాఽభో గోమేదద్వీపసంయుత: ।। 31.43 ।।
ఇక్షుసారార్ణవ: కేచిచ్ఛ్వేత: పుష్కరసంయుత:।
శుద్ధతోయార్ణవో రక్తో లోకాలోకాచలస్తథా ।। 31.44 ।।
ఏవం భూమణ్డలం కృత్వా వర్ణైర్ధాతువికారజై:।
పౌష్పై: పరాగైరథవా పత్రచూర్ణైరథాపి వా ।। 31.45 ।।
తత్తద్వర్ణయుతాన్ కృత్వా సర్వానేతానసఙ్కరమ్।
జపేదుపోష్య పూర్వేద్యుర్వేదాన్ త్రిషవణాప్లుత: ।। 31.46 ।।
పవిత్రద్రవ్యమ్

నిష్కాహీనసువర్ణేన ధ్రువాదీనాం పృథక్పృథక్।
దేవ్యోస్తదర్ధమానేన తథా పరిషదామపి ।। 31.47 ।।
ఛన్నగుల్ఫతలఞ్చైకం సూత్రం విష్ణో: ప్రకల్పయేత్।
తద్బ్రహ్య (?) సూత్రమిత్యుక్తం తదసాధారణం హరే: ।। 31.48 ।।
అశక్తస్తాన్తవం వాఽథ సూత్రం కృత్వా సమారచరేత్।
తాన్తవం యది కుర్వీ త్రిగుణీకృత్య తత్పున: ।। 31.59 ।।
పవిత్రనిర్మాణప్రకార:

ప్రాఙ్ముఖౌ ద్వౌ తు తిష్ఠన్తావేకస్త్వభిముఖస్తయో:।
జపన్వై విష్ణుగాయత్రీం దక్షిణోర్ధ్వన్తు వర్ధయేత్ ।। 31.50 ।।
తత్పునస్త్రిగుణీకృత్య వామోర్ధ్వ వర్ధయేత్పున:।
శుచౌ దేశే చ సన్న్యస్య తస్యోపరి మృదం తథా ।। 31.51 ।।

సన్న్యస్య హస్తౌ సన్తాడ్య త్రిగుణీకృత్య కల్పయేత్।
యజ్ఞోపవీతమిత్యుక్తం గ్రన్థిసూత్రమథోచ్యతే ।। 31.52 ।।
అష్టోత్తరసహస్రేణ తదర్ధే న శతేన చ।
మూర్తీనాం పురుషాదీనాం తదర్ధేనైవ కల్పయేత్ ।। 31.53 ।।
దేవ్యోశ్చ పరివారాణాం తదర్ధేనైవ కల్పయేత్।
గుల్ఫాన్తం వాఽథ జాన్వన్తూర్వన్తఙ్ఘోత్తమాదిషు ।। 31.54 ।।
అయుగ్మాం కలయేద్గ్రన్థిం పఞ్చవర్ణోక్తతన్తుభి:।
ఏతత్సర్వం దివా కృత్వా సాయం సన్ధ్యాముపాస్య చ ।। 31.55 ।।
ద్రవ్యన్యాస:

త్రిలోకీమణ్డపం కృత్వా తద్ద్రవ్యన్యాసమాచరేత్।
పవిత్రాణి చ సర్వాణి మేరుశృఙ్గోపరి న్యసేత్ ।। 31.56 ।।
అష్టోపచారద్రవ్యాణి న్యసేదష్టకులాచలే।
మఙ్గలాని న్యసేదష్టలోకపాలపదాష్టకే ।। 31.57 ।।
ధ్లోతవస్త్రోత్తరీయాదీన్ ధాతూనాభరణాన్యపి।
హవి: పానీయ ।। 31.58 ।।
పురుషాదిపవిత్రాణి ప్రాగాదిషు కులాద్రిషు ।। 31.59 ।।
కోణేషు కపిలాదీనామాగ్నేయాదిషు విన్యసేత్।
తద్బహి షోడశాంశేషు సూత్రం పరిషదామపి ।। 31.60 ।।
తత్తదుక్తేషు శైలేషు నవవస్త్రోపరి న్యసేత్।
సాగరేషు చ సర్వేషు తత్తద్ద్రవ్యసుపూరితాన్ ।। 31.61 ।।
ప్రత్యేకమష్టౌ కలశాన్ సన్న్యసేత్సూత్రవేష్టితాన్।
ఆఢకాహీనధాన్యేషు పృథగ్వస్త్రోత్తరచ్ఛదాన్ ।। 31.62 ।।
తదుపస్నానకలశాన్ బహిర్ద్వీపేషు సన్న్యసేత్।

చక్రవాలాచలాద్వాహ్యే ప్రాచ్యాం వీశం సమర్చయేత్ ।। 31.63 ।।

దక్షిణే వక్రఖఙ్గౌ చ శరఀఞ్చైవ సమర్చయేత్।

పఙ్క్తిశం పశ్చిమేఽభ్యర్చ్య వామే చైవ విశేషత: ।। 31.64 ।।

దక్షిణే చక్రఖఙ్గౌ చ శరఞ్చైవ సమర్చయేత్।

పఙ్క్తిశం పశ్చిమేఽభ్యర్చ్య వామే చైవ విశేషత: ।। 31.64 ।।

శఙ్ఖఖేటకశార్ఙ్గాణి తథా కౌమోదకీమపి।

ఛత్రఖమరయుగ్మఞ్చ దర్పణఞ్చ ధ్వజం తథా ।। 31.65 ।।

ఐశాన్యాదిషు కోణేషు సన్న్యసేత్తానసఙ్కరమ్।

ఉత్సవోపక్రమ:

రాత్రిపూజావసానే తు స్నాపనఞ్చోత్సవన్తు వా ।। 31.66 ।।

'పరం రం' హేతి మన్త్రేణ పీఠాదాదాయ చాత్వర:।

స్వస్తిసూక్తం జపిత్వా తు సర్వలఙ్కారసంయుతమ్ ।। 31.67 ।।

మణ్డలాత్పశ్చిమే పీఠే స్థాపయిత్వాఽష్టవిగ్రహై:।

సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ బద్ధ్వా ప్రతిసరం తథా ।। 31.68 ।।

పూర్వవచ్ఛాయయేద్దేవం వేదానధ్యాపయేత్క్రమాత్।

ద్రవ్యాధిదేవానభ్యర్చ్య విధానైశ్చ విధాయక: ।। 31.69 ।।

కల్పయేన్మణ్డలాత్ప్రాచ్యాం పౌణ్డరీకం సలక్షణమ్।

హోమప్రకార:

తత్ర నిత్యాగ్నిమాధాయ పరిషిచ్య చ పావకమ్ ।। 31.70 ।।

జుహుయాద్విష్ణువైర్మన్త్రైరాజ్యేన చరుణా తథా।

హౌత్రం ప్రశంస్య చాఽవాహ్య దేవానభ్యర్చ్య పూర్వవత్ ।। 31.71 ।।

నిరుప్యాజ్యాహుతీర్హుత్వా పరితస్తాన్సమర్చయేత్।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ ।। 31.72 ।।
జుహుయాచ్ఛ్రీమహీసూక్తం పఞ్చవారుణసంయుతమ్।
జయాద్యైరపి హుత్వా తు యద్దేవాదీంస్తథైవ చ ।। 31.73 ।।
సహస్రమాహుతీనాఞ్చ సర్వదైవత్యమేవ చ।
మిన్ద్వాహుతీ చ విచ్ఛిన్నం పద్మహోమం తత: పరమ్ ।। 31.74 ।।
పారామాత్మికసంయుకృతమీఙ్కారాదీంస్తథైవ చ।
రాత్రిసూక్తఞ్చ జుహుయాత్సూక్తం సారస్వతం తథా ।। 31.75 ।।
'హిరణ్యగర్భ' ఇత్యాది బ్రహ్మసూక్తం తథైవ చ।
రుద్రమన్త్రద్వయేనాపి విశ్వజిత్సూక్తసంయుతమ్ ।। 31.76 ।।
'నమో వాచే' సముచ్చార్యం 'శన్నో వాత' ఇతీర్య చ।
దేవదేవం స్మరన్నేవ రాత్రౌ హోమం సమాప్య చ ।। 31.77 ।।
ప్రాత: స్నాత్వాఽథ కృత్యాని యథావిధి సమాచరేత్।
దేవేదవం సముద్ధృత్య నిర్మాల్యమపి శోధయేత్ ।। 31.78 ।।
ఐశాన్యాం మణ్డలాచ్ఛ్రభ్రే దేవం సంస్థాప్య పూర్వవత్।
స్నపనమ్

అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య స్నాపయేల్లవణాదిభి: (?) ।। 31.79 ।।
'ఇషే త్వోర్జే' త్వేతి జపన్ స్నాపయేత్సర్వవస్తుభి:।
పురుషసూక్తం సముచ్చార్య శుద్ధోదైరభిషేచయేత్ ।। 31.80 ।।
పున: ప్లోతేన మృజ్యాథ స్థాపయేత్పూర్వవిష్టరే।
అన్త: స్నానాదికం సర్వమేకబేరే సమాచరేత్ ।। 31.81 ।।
వస్త్రోత్తరీయాభరణై ధాతుభిశ్చ యథోచితమ్।
పూర్వమన్త్రైరలఙ్కృత్య పూజయిత్వాఽష్టవిగ్రహై: ।। 31.82 ।।
నారాయణానువాకేన కృత్వా సూత్రాభిమర్శనమ్।

కర్పూరాద్యైశ్చ గన్ధైశ్చ వాసితఞ్చ పరీమలమ్ ।। 31.83 ।।
పూర్వోక్తేనైవ మన్త్రేణ దద్యాద్దేవస్య భక్తిత:।
మూర్తీనాం పురుషాదీనాం పృథక్ దద్యాత్తదుత్తమమ్ ।। 31.84 ।।
పవిత్రసఙ్ఖ్యా ?

విష్ణోరేకం తథా తేషామేకమేకన్తు మధ్యమమ్।
సర్వేషామేకసూత్రఞ్చేదధమం పరిచక్షతే ।। 31.85 ।।
గ్రన్థిసూత్రం నివీతఞ్చ దద్యాద్దేవస్య భక్తి:।
ధ్రువాదీనాఞ్చ సర్వేషామేవం సూత్రఞ్చ సన్దదేత్ ।। 31.86 ।।
స్త్రీదేవతానాం సర్వాసాం దద్యాత్సూత్రం నివీతకమ్।
ఏవం దేయన్తు సర్వేషాం శఙ్ఖవాద్యపురస్సరమ్ ।। 31.87 ।।
అష్టోపచారైర్దేవేశం సమభ్యర్చ్య యథావిధి।
హవీంషి పాయసాదీని ప్రభూతఞ్చ నివేదయేత్ ।। 31.88 ।।
పానీయాచమనం దత్వా తామ్బూలం ఘనసంయుతమ్।
కుర్యాత్పుష్పాఞ్జలిం స్తోత్రైర్నమేత్పఞ్చాఙ్గకం గురు: ।। 31.89 ।।
సర్వాలఙ్కారసంయంక్తం గ్రామమాలయమేవ వా।
ప్రదక్షిణం శనై: కృత్వా జీవస్థానే నివేశయేత్ ।। 31.90 ।।
దద్యాదాచార్యపూర్వేభ్యో దక్షిణాం దేవసన్నిధౌ।
మధ్యమే తు ప్రకుర్వీత త్రిలోకీమణ్డలం వినా ।। 31.91 ।।
ఘాన్యపీఠే పవిత్రాణి నవవస్త్రోపరి న్యసేత్।
నిత్యాగ్నికుణ్డే జుహుయాత్పౌణ్డరీకం వినాఽనిలమ్ ।। 31.92 ।।
పవిత్రారోపణ ఫలశ్రుతి:

స్నపనం శుద్ధతోయేన కేవలన్త్వధమే భవేత్।
ఏవం య: కురుతే భక్త్యా పవిత్రారోపణం హరే: ।। 31.93 ।।
సర్వాభోష్టమవాప్నోతి సర్వదానఫలం లభేత్।
సర్వపాపవినిర్ముక్త: కీర్తిమాన్ లభతే శ్రియమ్ ।। 31.94 ।।
సంవత్సరార్చనఫలం లబ్ధ్వా సాయుజ్యమాప్నుయాత్।
దేవదేవోపయుక్తం తత్సూత్రం మర్త్యో బిభర్తి య: ।। 31.95 ।।
అశ్వమేధాయుతఫలం సమ్ప్రాప్నోతి న శంసయ:।
గృహార్చనా యది భవేద్విశేషే హోమకర్మణి ।। 31.96 ।।
వినైవ సర్వదైవత్యం పారమాత్మికమేవ చ।
ఈజ్కారా?దీన్వినా సర్వాన్ యజేదౌపాసనానలే ।। 31.97 ।।
బ్రహ్మాదీనాన్తు దేవానాం తత్తన్మన్త్రం శతాష్టకమ్।
జయాందీశ్చైవ కూష్మాణ్డాన్ పఞ్చవారుణమేవ చ ।। 31.98 ।।
మిన్దాహుతీ చ విచ్ఛిన్నం జుహుయాద్వ్యాహృతీరపి।
ఏతదేవ విధానం స్యాదన్యత్సర్వఞ్చ పూర్వవత్ ।। 31.99 ।।
ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే

పవిత్రారాపేపణవిధిర్నామ ఏకత్రింశోఽధ్యాయ:।

ఓం

ద్వాత్రింశోఽధ్యాయ:।

శమీపూజావిధి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి శమీపూజాక్రమం బుధా:।
మాసి ప్రోష్ఠపదే శుక్లపక్షే చ దశమీతిథౌ ।। 32.1 ।।
దేవాలయం ప్రవిశ్యైవ దేదేశం సమ్ప్రణమ్య చ।
స్నపనోక్తక్రమేణైవ స్నపనఞ్చైవ కారయేత్ ।। 32.2 ।।
దేవేశం సమమలఙ్కృత్య నానావస్త్రవిభూషణై:।
తురగే చ సమారోప్య సర్వశాస్త్రాస్త్రసంయుతమ్ ।। 32.3 ।।
ఛత్రచామరసంయుక్తం సర్వవాద్యసమన్వితమ్।
సమ్ప్రాప్తే చైవ సాయాహ్నే దేవేశం నినయేద్బుధ: ।। 32.4 ।।
యత్ర దేశే శమీ తిష్ఠేద్దేవస్తత్రైవ గచ్ఛతి।
శమీవృక్షస్య పరితశ్చాలఙ్కృత్య యథావిధి ।। 32.5 ।।
పుణ్యాహం వాచయేద్విద్వాన్ ప్రోక్షణఞ్చైవ కారయేత్।
దేవస్యాగ్రస్థలే చాఽపి గోమయేనోపలిప్య చ ।। 32.6 ।।

రఞ్జవల్ల్యాద్యలఙ్కృత్య ప్రోక్షయేత్పూతవారిణ।
తత్ర దేశే ప్రతిష్ఠాప్య శార్ఙ్గం బాణం తథైవ చ ।। 32.7 ।।
శార్ఙ్గస్య చాధిదైవత్యం (?) వక్ష్యామి మునిసత్తమా:।
విష్ణుం రుద్రం సమావాహ్య బ్రహ్మాణాం వరుణం తథా ।। 32.8 ।।
శరాణామధిదైవత్యం చక్రం శఙ్ఖం తథై చ।
గదీ ఖడ్గఞ్చ శార్ఙ్గఞ్చ అధిదేవాంత్సమర్చయేత్ ।। 32.9 ।।
శమీవృక్షస్యాధిదేవం వహ్నిం తత్ర సమర్చయేత్।
వృక్షస్య పూర్వే పక్షాంశ్చ దక్షిణే రాక్షసాంస్తథా ।। 32.10 ।।
పిశాచాన్ పశ్చిమే చైవ ఉత్తరే మధుకైటభౌ।
ఏతాన్ దేవాన్ సమావాహ్య క్రమేణైవార్చయేద్బుధ: ।। 32.11 ।।
అష్టోపచౌరభ్యర్చ్య ఫలాదీని నివేదయేత్।
అర్చక: సుప్రసన్నాత్మా ధనురాదాయ వీర్యవాన్ ।। 32.12 ।।
ధన్వనా' గేతి మన్త్రేణ జ్యాస్వనం కారయేద్బుధ:।
'యాత ఇషు: శి' వేతి మన్త్రేణ సన్ధధ్యాద్ధనుషి త్విషుమ్ ।। 32.13 ।।
చక్రేణ పూర్వే యక్షాదీశ్ఛింద్యాద్రక్షాంసి దక్షిణే।
పిశాచాన్ గదయా హన్తి పశ్చిమాశాస్థితాంస్తథా ।। 32.14 ।।
అసినా చోత్తరే హన్తి మధుం కైటభమేవ చ।
వృక్షస్య చతుర్దిక్షు చతుర్బాణాన్ ప్రయోజయేత్ ।। 32.15 ।।
శార్ఙ్గాఖ్యేన చ బాణేన వృక్షస్యాగ్రే ప్రయోజయేత్।
పునశ్శరాన్గృహీత్వైవ ప్రోక్షయేత్పూతవారిణా ।। 32.16 ।।
దేవస్యాగ్రే ప్రతిష్ఠాప్య ప్రణామఞ్చైవ కారయేత్।
తతో దేవం సమదాయ గ్రామస్యాభిముఖం నయేత్ ।। 32.17 ।।
సద్మప్రదక్షిణం కృత్వా నీరాజనమథాచరేత్।
ఉష్ణోదకేన సంస్నాప్య ఆస్థానే సన్నివేశ్య చ ।। 32.18 ।।

మహాహవిర్నివేద్యైవ తామ్బూలఞ్చ నివేదయేత్।
ఏవం య: కురుతే భక్త్యా సర్వపాపై: ప్రముచ్యతే ।। 32.19 ।।
సర్వాన్ కామానవాప్నోతి విష్ణుసాయుతజ్యమాప్నుయాత్।
కృత్తికాదీపక్రమ:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి కృత్తికాదీపలక్షణమ్ ।। 32.20 ।।
కార్తిక్యాం పూర్ణిమాయాన్తు దీపైరారాధనం చరేత్।
దేవాలయం ప్రవిశ్యైవ దేవేశం సమ్ప్రణమ్య చ ।। 32.21 ।।
దేవీభ్యాం సహితం దేవం స్నాపయిత్వా యథావిధి।
దేవేశం సమలఙ్కృత్య నానావస్త్రవిభూషణై: ।। 32.22 ।।
ముద్రాన్నం పాయసఞ్చైవ అపూపం లాజమేవ చ।
విశేషేణ నివేద్యైవ ముఖవాసం సమర్పయేత్ ।। 32.23 ।।
యానే దేవం సమారోప్య దేవీభ్యాం సహితం తథా।
ఛత్రచామరసంయుక్తం సర్వవాద్యసమన్వితమ్ ।। 32.24 ।।
సన్ధ్యాపూజావసానే తు వీథీఞ్చాపి నయేద్బుధ:।
ప్రథమావరణే వాఽపి తృతీయావరణేఽపి వా ।। 32.25 ।।
పఞ్చమావరణే వాఽపి సప్తమావరణే తథా।
వీథీమధ్యే సుసంస్థాప్య తాలవృక్షం తథైవ చ ।। 32.26 ।।
నాలికేరం తథా వాఽపి కైతకం క్రముకం తథా।
వేణుఞ్చాపి తథా చైవ ఆగస్త్యమితి కేచన ।। 32.27 ।।
దారుణ్యేతాని సంస్థాప్య దృఢీకృత్య ప్రయత్నత:।
విమానస్య సమ వాఽపి త్రిపాదాధికమథాపి వా ।। 32.28 ।।
అర్ధాధికమథో వాఽపి త్రిపాదాధికమేవా వా।
యాదహీనం తథా వాఽపి అర్ధహీనం తథైవ చ ।। 32.29 ।।

త్రిపాదహీనమధమం దీపస్తమ్భప్రమాణకమ్।
దీపదణ్డస్య పరిత: దశహస్తప్రమాణత: ।। 32.30 ।।
వృత్తైశ్చారణం కృత్వా గోపురాకృతిభిశ్చరేత్।
ఆచ్ఛాదయేత్తాలపత్రైర్మాలాదగ్రాన్తమేవ చ ।। 32.31 ।।
తరఙ్గై: దర్భమాలాభిస్తోరణైశ్చాపి వేష్టయేత్।
పుష్పైర్గన్ధైరలఙ్కృత్య నవవస్త్రేణ వేష్టయేత్ ।। 32.32 ।।
పుణ్యాహం విధివత్కృత్వా ప్రోక్షణఞ్చైవ కారయేత్।
మహాదీపాధిదేవాంశ్చ వక్ష్యామి మునిపుఙ్గవా: ।। 32.33 ।।
బడబాముఖం కాలాగ్నిం ప్రలయానలమేవ చ।
మహాదీపఞ్చ నామాని నామభిస్తైరథాఽహ్వయేత్ ।। 32.34 ।।
అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య లాజానపి నివేదయేత్।
సౌవర్ణం రాజితం వాఽపి తామ్రం మృణ్మయమేవ చ ।। 32.35 ।।
పాత్రం సమ్యక్సమాపూర్య గవ్యేనైవ ఘృతాదినా।
మధ్యమాదిచతుర్దిక్షు పఞ్చవర్తీర్వినిక్షిపేత్ ।। 32.36 ।।
కౌతుకస్యాపి దీపస్య అధిదేవక్రమం శృణు।
బహబాముఖం కాలాగ్నిం ప్రలయానలమేవ చ ।। 32.37 ।।
జాతవేదసం మహాదీపం పఞ్చ చాఽవాహ్య పఞ్చసు।
అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య లాజానపి నివేదయేత్ ।। 32.38 ।।
అర్చక: సుప్రసాన్నాత్మా సర్వాభరణభూషిత:।
?'విష్ణుస్త్వా' మితి మన్త్రేణ కారాభ్?యాం దీపముద్ధరేత్ ।। 32.39 ।।
సర్వలోకహితాఞ్చ మూర్ధ్న: పాదాన్తమేవ చ।
తద్గ్రామస్య సమృద్ధ్యర్థం లలాటాద్యన్తమేవ చ ।। 32.40 ।।
నేత్రాదిపాదపర్యన్తం రాజరాష్ట్రవివృద్ధయే।
సర్వేషాం మఙ్గలార్థఞ్చ భ్రామయిత్వా త్రిధా త్రిధా ।। 32.41 ।।

తతో దీపం గృహీత్త్వైవ మన్దం మన్దఞ్చ గచ్ఛతి।
ప్రదక్షిణత్రయం కృత్వా దణ్డాగ్రే చ సుసన్న్యసేత్ ।। 32.42 ।।
చతుర్వర్తీర్గృహీత్త్వైవ చతుర్దిక్షు వినిక్షిపేత్।
'అయన్తే యోని' రితి చ మహాదీపే వినిక్షపేత్ ।। 32.43 ।।
మహాదీపే ప్రజ్వలితే దేవేశం ప్రణమేన్ముహు:।
దీపదర్శనఫలమ్

సర్వపాపాని నశ్యన్తి ఆయు: కీర్త్రిశ్చ వర్ధతే ।। 32.44 ।।
తద్దీపదర్శనాత్సద్య: సర్వాన్ కామానవాప్నుయాత్।
తద్దీపస్యోపశమనే దేవేశం నాయయేద్బుధ: ।। 32.45 ।।
గ్రామం ప్రదక్షిణీకృత్య నీరాజనమథాఽచరేత్।
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య పూజయేత్పుష్పోత్తమమ్ ।। 32.46 ।।
ప్రభూతఞ్చ నివేద్యైవ ముఖవాసం నివదేయేత్।
ఏవం య: కురుతే భక్త్యా కృత్తికాదీపముత్తమమ్ ।। 32.47 ।।
రాజ్యకామో లభేద్రాజ్యం ధనకామో లభేద్ధనమ్।
శ్రీకామ ఆప్నుయాత్సమ్పదాయు: కీర్తి సమశ్నుతే ।। 32.48 ।।
సర్వైశ్వర్యమవాప్నోతి విష్ణోస్సాయుజ్యమాప్నుయాత్।
సుగన్ధతైల సమర్పణోత్సవ:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి జ్యేష్ఠాయాముత్సవక్రమమ్ ।। 32.49 ।।
జ్యేష్ఠే మాసి సుసమ్ప్రాప్తే దినే జ్యేష్టర్క్షసంయుతే।
విషణవే తు విశేషేణ గన్ధవత్తైలమాహరేత్ ।। 32.50 ।।
తత్క్రమం మ్ప్రవక్ష్యామి శ్రుగుధ్వం మునిసత్తమా:।
యాగశాలాం ప్రకల్ప్యైవ సర్వాలఙ్కారసంయుతామ్ ।। 32.51 ।।

సభ్యఞ్చ పౌణ్డరీకఞ్చ కారయిత్వా సలక్షణమ్।
తద్దినస్య తు పూర్వేద్యుః తృతీయే పఞ్చమేఽపి వా ।। 32.52 ।।
సప్తమే నవమే వాఽపి అఙ్కురార్పణమారభేత్।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా సర్వం కార్యమతః పరమ్ ।। 32.53 ।।
వైద్యా ఉత్తరపార్శ్వే తు భూమ్యామవష్టమాచరేత్।
చతుస్తాలప్రమాణేన విస్తృతం నిమ్నమేవ చ ।। 32.53 ।।
నిమ్నే తు విన్యసేద్భాణ్డం ద్విద్రోణపరిమాణకమ్।
'భూః ప్రతిష్ఠిత్యై' మన్త్రేణ?ా నిమ్నే భాణ్డం సునిక్షిపేత ।। 32.55 ।।
మలయాగురుదారుణి దేవదారుతరుద్భవమ్।
యాని వాసితదారుణి దేవయోగ్యాని తాని వై ।। 32.56 ।।
గుగ్గులుఞ్చ సమాహృత్య మర్దయిత్వా పృథక్ పృథక్।
విష్ణుగాయత్రిమన్త్రేణ భాణ్డే ద్రవ్యాణి నిక్షిపేత్ ।। 32.57 ।।
శరావేణాపిధాయాథ మృదా చరిలేపయేత్।
గోకరీషాణి కాష్ఠాని తస్యోపరి వినిక్షిపేత్ ।। 32.58 ।।
మన్దాగ్నినా చ సుపచేద్యావత్తైలాగమో భవేత్।
పక్త్వా యుక్త్యా చ యత్నేన తైలమాహృత్య తత్క్షణాత్ ।। 32.59 ।।
వాసితక్వాథవస్తూని తాని తాని బనిః క్షిపేత్

ఉత్పూయ తైలం తద్భాణ్డ ధాన్యపీఠే సుసన్న్యసేత్ ।। 32.60 ।।
యథోక్తేనైవ మన్త్రేణ తన్తునా పరివేష్టయేత్।
పితౄన్ సోమం తథాఽభ్యర్చ్య వనస్పతిమతః పరమ్ ।। 32.61 ।।
సమావాహ్య చ తైలం తానర్ఘ్యాన్తమభిపూజయేత్।
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ నరసూక్తం తథైవ చ ।। 32.62 ।।
జప్త్వా తు విష్ణుగాయత్రీమష్టోత్తరసహస్రకమ్।

ఆచార్యస్త్వరితో గత్వా సభ్యాగ్నేశ్చ సమీపత: ।। 32.63 ।।

ద్వితాలవిస్తృత వృత్తం చతురఙ్గులమున్?నతమ్।

కూర్మాకృతివదాకారం బిల్వాద్యై: పరికల్పితమ్ ।। 32.64 ।।

ప్రతిష్ఠాయాముత్సవే చ జపహోమార్చనాదిషు।

సర్వకార్యేషు విహితం కూర్మపీఠం సమాస్థిత: ।। 32.65 ।।

సమాహిత: ప్రసన్నాత్మా సభ్యాగ్నౌ జుహుయాత్తత:।

కూర్మపీఠవిహీనన్తు కర్మ తన్నిష్ఫల భవేత్ ।। 32.66 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ నరసూక్తం తథైవ చ।

జుహుయాత్సర్వదైవత్యం పారమాత్మికమేవ చ ।। 32.67 ।।

మహావ్యాహృతిభిర్హుత్వా అన్తహోమం సమాచరేత్।

పరిషిచ్య తతోఽగబ్జాగ్నిం మహాశాన్తిం హునేత్క్రమాత్ ।। 32.68 ।।

పూర్ణాహుతిం తతో హుత్వా అన్తహోమం సమాచరేత్।

ప్రణిధ్యాం శఙ్ఖపాత్రే వా ?అగ్నిమారోప్య బుద్ధిమాన్ ।। 32.69 ।।

తైలస్యాలేపనాత్పూర్వ ధ్రువేఽగ్నిమవరోపయేత్।

స్రగ్వస్త్రకుణ్డలాద్యైశ్చ పూజయేత్పరిచారకమ్ ।। 32.70 ।।

సంవేష్ట్య నవవస్త్రేణ శిరశ్చ మునిపుఙ్గవా:।

తన్మూర్ధ్ని తైలభాణ్డన్తం వినిక్షిప్య చ యత్నత: ।। 32.71 ।।

శనైశ్శనైస్సమాగత్యయ సర్వవాద్యసమన్వితమ్।

సర్వాలఙ్కారసంయుక్తం బ్రహ్మఘోషసమన్వితమ్ ।। 32.72 ।।

వీథీం ప్రదక్షిణీకృత్య దేవస్యాగ్రే వినిక్షిపేత్।

అర్ఘ్యాన్తమభిపూజ్యైవ దేవేశం సమ్ప్రణమ్య చ ।। 32.73 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ నరసూక్తం జపేత్క్రమాత్।

తైలేన లేపయేద్దేవమాచార్యస్త్వరితస్తదా ।। 32.74 ।।

ఉభే దేవ్యౌ తథైవాత్ర తత్తన్మన్త్రేణ లేపయేత్।

సర్వేషాం పరివారాణాం తత్తన్మన్త్రేణ లేపయేత్ ।। 32.75 ।।

ఆచార్యస్త్వరితో గత్వా ఔత్సవస్య సమీపత:।

'పరిలిఖిత' మిత్యుక్త్వా కవచం పరిశోధయేత్ ।। 32.76 ।।

జీర్ణే భిన్నే చ కవచే సన్ధానం శిల్పినా చరేత్।

ప్రక్షాల్య పఞ్చగవ్యేన జలేన పరిశోధయేత్ ।। 32.77 ।।

'విష్ణోర్నుకే మితి ప్రోచ్య సన్ధధ్యాత్కవచం పున:।

దృఢీకృత్య యథాపూర్వం యత్నేన పరిశోధయేత్ ।। 32.789 ।।

సహస్రకలశైర్దేవం స్నాపయిత్వా యథావిధి।

నిత్యయపూజావిధానేన దైవమారాధ్య పూర్వవత్ ।। 32.79 ।।

మహాహవి: ప్రభూతం వా పాయసఞ్చ నివేదయేత్।

'క్షమ' స్వేతి చ మన్త్రేణ ప్రణమేత్పురుషోత్తమమ్ ।। 32.80 ।।

బ్రహ్మఘోషఞ్చ కృత్వా తు దద్యాదాచార్యదక్షిణామ్।

దినే పక్షే చ మాసే చ తథా సంవత్సరే చరేత్ ।। 32.81 ।।

యద్యద్రూపం తథా ధ్యాయేత్తత్తద్విమ్బేషు యోజయేత్।

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన బిమ్బరక్షాన్తు కారయేత్ ।। 32.82 ।।

కార్తిక్యాముత్సవే చైవ జ్యేష్ఠాయాముత్సవే తథా।

ఆషాఢ్యాముత్సవే చైవ శ్రావణ్యాముత్సవే తథా ।। 32.83 ।।

చైత్ర్యామప్యుత్సవే చైవ ఉపరాగయుతే తథా।

అయుతఞ్చోత్సవం ప్రోక్తం విష్ణోరమితతేజస: ।। 32.84 ।।

ఉత్సవే దేవదేవస్య ఉపరాగో న దోషకృత్।

ఉపరాగే భయే చైవ ప్రతిష్ఠాన్త ను కారయేత్ ।। 32.85 ।।

ఏవం య: కురతే భక్త్యా కార్యం రోగప్రణాశనమ్।

సర్వాన్ కామానచవాప్యైవ విష్ణోస్సాయుజ్యమాప్నుయాత్ ।। 32.86 ।।

గహార్చాదోషనిష్కృతి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి గృహార్చాదోషనిష్కృతిమ్।
ప్రాత: కాలార్చనే హీనే సాయం ద్విగుణణమర్చనమ్ ।। 32.87 ।।
సాయం హీనే తథా ప్రాతరాద్వాదశాదినావధి।
ఏవమేవ కమేణైవ వర్ధయేద్ధివగుణం సుధీ: ।। 32.88 ।।
సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ బ్రాహ్మణానపి భోజ్యేత్।

ఓం

త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయ:।

పఞ్చామృతస్నపనవిధి:

అథ పఞ్చామృతస్నానం దేవదేవస్య తు ప్రియమ్।
విష్ణుపఞ్చదినేష్వేవమయనే విషువద్వయే ।। 33.1 ।।
చన్ద్రసూర్యోపరాగే చ వ్యతీపాతే విశేషత:।
ప్రతిష్ఠాన్తే చోత్సవాన్తే సర్వశాన్త్యర్థమేవ చ ।। 33.2 ।।
పఞ్చామృతాభిషేకస్తు దేవదేవప్రియఙ్కర:।

దేవస్య పురత: సమ్యక్ గోమయేనోపలిప్య చ ।। 33.3 ।।
యవైర్వా తణ్డులైర్వాఽత్ర ద్విహస్తాయతవిస్తృతమ్।
స్థణ్డిలం కల్పయిత్వాఽష్టదలం పద్మఞ్చ కల్పయేత్ ।। 33.4 ।।
పద్మస్యోర్ధ్వే తు పుష్పాణి ప్రక్షిపేత్తులసీస్తు వా।
పద్మాకారస్య మధ్యే తు ప్రణవం విలిఖేద్బుధ: ।। 33.5 ।।
ప్రగాదీశానపర్యన్తం దలేష్వష్టాక్షరం లిఖేత్।
కలశాంశ్చ సమాహృత్య తన్తునా వేష్టయేద్గురు: ।। 33.6 ।।
పఞ్చామృతద్రవ్యమ్

గుడం క్షీరం దధి ఘృతం మధు సర్వం సమన్వితమ్।
పఞ్చామృతన్తు విజ్ఞేయం స్నానార్థ శార్ఙ్గిణ: ప్రియమ్ ।। 33.7 ।।
పఞ్చాభిషేకకలశాన్ పూరయేదమృతేన వై।
గుడసమ్మిశ్రితం తోయం పద్మధ్యే సువిన్యసేత్ ।। 33.8 ।।
క్షీరసమ్పూర్ణకలశం ప్రాచ్యాం పద్మదలే న్యసేత్।
దధిసమ్పూర్ణకలశం విన్యసేద్దక్షిణే దలే ।। 33.9 ।।
పశ్చిమే ధృతపాత్రన్తు ఉత్తరే చ మధు విన్యసేత్।
ఆగ్నేయాదిదలేష్వేవముపస్నానాని విన్యసేత్ ।। 33.10 ।।
మధ్యాదీశానపర్యన్తముపస్నానే తథైవ చ।
ఆదిత్యమశ్వినౌ చైవ రుద్రఞ్చైవ తు వత్సరాన్ ।। 33.12 ।।
ప్రాగాది పఞ్చవాయూంశ్చ మధ్యాదిషు సామహ్వయేత్।
దేవదేవం సమాదాయ స్థాపయేదథ పశ్చిమే ।। 33.13 ।।
పాద్యాద్యైరర్చయేద్విద్వాన్ స్నపనోక్తవిధానత:।
'సోమం రాజా' మిత్యుక్త్వా 'శన్నో దేవీ' రితి క్రమాత్ ।। 33.14 ।।
'ఇషే త్వోర్జే' త్వేతి జపన్ 'అగ్న ఆయాహివీ' తి చ।

'అగ్నిమీల' ఇతి ప్రోచ్య దేవేశం స్నాపయేద్బుధ: ।। 33.15 ।।
'వారీశ్చతస్ర' ఇత్యుక్త్వా సర్వోపస్నానమాచరేత్।
ఏవం పఞ్చామృతస్నానం సర్వశాన్తికరం పరమ్ ।। 33.16 ।।
రాజరాష్ట్రర్ద్ధిజననం సర్వాభీష్టఫలప్రదమ్।
పఞ్చగవ్యవిధి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామిం పఞ్చగవ్యవిధి హరే: ।। 33.17 ।।
తణ్డులోపరి దేవాగ్రే స్థణ్డిలే చతురశ్రకే।
పద్మష్టదలం కృత్వా తన్మధ్యే ప్రణవం న్యసేత్ ।। 33.18 ।।
ప్రాగాదీశానపర్యన్తం దలేష్వష్టాక్షరం న్యసేత్।
తత్పద్మం కుశపుష్పాద్యైరలఙ్కత్య తథోపరి ।। 33.19 ।।
పఞ్చగవ్యలక్షణమ్

కపిలాయా వరం వరం క్షీరం శ్వేతాయా ?దధి శస్యతే।
రక్తాయాశ్చ ఘృతం గ్రాహ్యం కృష్ణాంయా గోమయం తథా ।। 33.20 ।।
గోమూత్రం నీలవర్ణాయా: పఞ్చగవ్యం శుభప్రదమ్।
ప్రస్థపాదం ఘృతఞ్చైవ దధి తద్ద్విగుణంస్మృతమ్ ।। 33.21 ।।
త్రిగుణం క్షీరమిత్యుక్తం గోమయన్తు చతుర్గుణమ్।
షడ్గుణఞ్చైవ గోమూత్రం పఞ్చగవ్యం సుయోజయేత్ ।। 33.22 ।।
పతితం గోమయం శ్రేష్ఠం గోమూత్రఞ్చాప్యపాతితమ్।
ధారోష్ణం క్షీరమాదేయం సద్యస్తప్తం ఘృతం తథా ।। 33.23 ।।
దధి చాప్యనతీతాహతమేతద్గవ్యస్య లక్షణమ్।
మధ్యే పదే తు గోముత్రం దధి పూర్వం యమే ఘృతమ్ ।। 33.24 ।।
క్షీరఞ్చ పశ్చిమే సౌమ్యే గోమయం స్థాపయేత్క్రమాత్।

ఆగ్నేయ్యాం గన్ధతోయఞ్చ నైర్ఋత్యామామ్లకం తథా ।। 33.25 ।।
వాయవ్యామపి హారిద్రమైశాన్యాఞ్చ కుశోదకమ్।
ఏవం క్రమే విన్యస్య అధిదేవాంత్సమర్చయేత్ ।। 33.26 ।।
అధిదేవా:

గోమూత్రే జాహ్నవీ ప్రోక్తా యజుర్వేదశ్చ దధ్ని వై।
సామవేదో ఘృతే ప్రోక్త: క్షీరే ఋగ్వేద ఏవ చ ।। 33.27 ।।
అథర్వా గోమయే చైవ అభ్యర్చ్యా అష్టవిగ్రహై:।
సయోజనమ్

గాయత్ర్యా చైవ గోమూత్రం 'దధిక్రా' వ్ణేతి వై దధి ।। 33.28 ।।
ఆజ్యం 'శుక్రమ' సీత్యుక్త్వా 'ఆప్యాయ' స్వేతి వై పయ:।
గోమయం 'గన్ధద్వా' రేతి 'దేవస్య త్వా' కుశోదకమ్ ।। 33.29 ।।
ఏవం క్రమేణ సంయోజ్య చతుర్వేదాదిమన్త్రకై:।
స్నపనప్రకార:

స్నాపయేత్పఞ్చగవ్యేన ఆమ్లేన చ సుశోధయేత్ ।। 33.30 ।।
?'సినీవా' లీతి హారిద్రై: గన్ధై: 'భూరానిలే' తి చ।
స్వాదుశీతలతోయేన నరసూక్తేన వై హరిమ్ ।। 33.31 ।।
సస్నాప్య వస్త్రాభరణైరలఙ్కృత్య నివేదయేత్।
అభిషిక్తావశిష్టం తదమృతం గవ్యమేవ వా ।। 33.32 ।।
ప్రాశయిత్వా మహాపాపైరుపపాపై: ప్రముచ్యతే।
ఐహికాన్ సకలాన్ భోగాన్ భుక్త్వా సాయుజ్యమాప్నుయాత్ ।। 33.33 ।।
శుద్ధ్యర్థ పఞ్చగవ్యసాధనమ్

దేహబేరాలయాదీనాం శుద్ధ్యర్థం యత్ప్రయుజ్యతే ।। 33.34 ।।

సూతసాత్త్వతచణ్డాలసూతికాదిప్రవేశనే।

పఞ్చగవ్యన్తు సంయోజ్యం ప్రోక్షయేత్తేన మన్దిరమ్ ।। 33.35 ।।

పఞ్చగవ్యాని సఙ్గృహ్య పఞ్చపాత్రేషు పూరయేత్।

స్వగృహస్యాఙ్గణే చైవ గోమయేనోపలిప్య చ।

తన్మధ్యే షోడశదలం రఙ్గవల్లీఞ్చ కారయేత్ ।। 33.37 ।।

ద్రోణార్ధతణ్డులైః పూర్ణం కాంస్యపాత్రం ప్రగృహ్య చ।

తన్మధ్యే విలిఖేత్పద్మం దలపఞ్చకసంయుతమ్ ।। 33.38 ।।

పాత్రాణి పఞ్చగవ్యానాం విన్యసేత్తద్దలేషు చ।

మధ్య ఆజ్య ప్రతిష్ఠాప్య పూర్వస్మిన్ దధి నిక్షిపేత్ ।। 33.39 ।।

క్షీరన్తు దక్షిణే చైవ గోమయ పశ్చిమే తథా।

ఉత్తరే చైవ గోమూత్ర క్రమేణ స్థాపయేద్బుధః ।। 33.40 ।।

ఘృతే తు సామవేదఞ్చ దధ్ని ఋగ్వేదమేవ చ।

క్షీరే అథర్వవేదఞ్చ గోమయే స్కన్దమేవ చ ।। 33.41 ।।

శర్వ దేవఞ్చ గోమూత్రే అధిదేవాన్ సమర్చయేత్।

ఆజ్యం 'శుక్రమ' సీత్యుక్త్వా షోడశాశాం ప్రగృహ్యం చ ।। 33.42 ।।

'దధిక్రాణ్ణ' ఇత్యుక్త్వా క్షిప్త్వా తద్ద్విగుణం దధి।

'ఆప్యాయ' స్వేతి మన్త్రేణ త్రిగుణం క్షీరమాహరేత్ ।। 33.43 ।।

'గన్ధద్వా' రేతి మన్త్రేణ గోమయఞ్చ చతుర్గుణమ్।

షడ్గుణఞ్చైవ గోమూత్రం గాయత్?త్ర్య తత్ర నిక్షిపేత్ ।। 33.44 ।।

'వణో: పవిత్ర' మిత్యుక్వా ఏకీకుర్యాత్తు పఞ్చకమ్।

పఞ్చగవ్యాధిదేవస్య మూర్తిమన్త్రం వదామ్యహమ్ ।। 33.45 ।।

'పఞ్చగవ్యం శివఞ్చేశమవ్యక్త' మితి పూజయేత్।

జపిత్వా విష్ణుసూక్తఞ్చ 'రుద్రమన్యం-త్ర్యమ్బకమ్' ।। 33.46 ।।
ప్రోక్షణమ్

'అణోరణీయా' నిత్యుక్త్వా 'ఆపో హి ష్ఠా' ది భిస్తథా।
ప్రోక్షణైరనువాకైశ్చ ప్రోక్షయేత్సర్వమన్దిరమ్ ।। 33.47 ।।
ప్రాశనమ్ 'శన్నో దేవీ' రితి ప్రోచ్య పఞ్చగవ్యఞ్చ త్రి: పిబేత్।
పఞ్చగవ్య తథా పీత్వా పూతో భవతి నిశ్చయ: ।। 33.48 ।।
ఆచార్యకరదత్తం తత్పఞ్చగవ్యం పిబేద్బుధ:।
ప్రతిష్ఠార్థఞ్చోత్సవార్థమన్యకార్యార్థమేవ చ ।। 33.49 ।।
వైఖానసకులే జాతం నిషేకాదిక్రియాన్వితమ్।
ఉక్తలక్షణసమ్పన్నం శ్రేష్ఠం జ్ఞానసమన్వితమ్ ।। 33.50 ।।
గృహస్థం కర్మకుశలం బ్రహ్మచారిణమేవ వా।
వానప్రస్థమథో వాఽపి వరయేద్గురుముత్తమమ్ ।। 33.51 ।।
రక్షాబన్ధనకార్యాదీన్ కారయేదితి శాసనమ్।
ఆచార్యమృతిజ్వజ: కుర్యాద్వనస్థబ్రహ్మచారిణౌ ।। 33.52 ।।
తయోరపి న దోష: స్యాదితి పూర్వజశాసనమ్।
ఆచార్యకరదత్తన్తు త్రి: పిబేత్పఞ్చగవ్యకమ్ ।। 33.53 ।।
ఫలశ్రుతి:

పఞ్చగవ్యం తథా పీత్వా సర్వపాపై: ప్రముచ్యతే।
అఙ్కురార్పణకదూర్ధ్వమారమ్భదివసాదధ: ।। 33.54 ।।
దీక్షితానామాశైచాభావకథనమ

ఆశౌయం యది సమ్ప్రాప్తం కర్మమధ్యే విశేషత: ।। 33.55 ।।

స్నానేనైవ విశుద్ధి: స్యాత్స్నాత్వా కర్మ సమాచరేత్।
దీక్షితానాం వ్రతస్థానాం యతీనాం బ్రహ్మచారిణామ్ ।। 33.56 ।।
ఆశౌచం న భవేత్తేషాముదకే పద్మపత్ర వత్।
దీక్షితోఽప్యేకపుత్రస్తు మాతాపిత్రోర్గురోర్మృతౌ ।। 33.57 ।।
సంస్కృత్య శాలామాగత్య దేవకార్యం సమాచరేత్।
దేవకార్యసమాప్తౌ తు ప్రేతకార్య సమాచరేత్ ।। 33.58 ।।
ప్రేతకార్యసమాప్తౌ తు దేవకార్యం సమాచరేత్।
పూర్వన్తు దేవకార్య స్యాత్ప్రేతకార్యమనన్తరమ్ ।। 33.59 ।।
దినే దినే చ కర్తవ్యమితి శాతాతపోఽబ్రవీత్।
దేవకార్యస్య మధ్యే చేదాచార్యమరణం యది ।। 33.60 ।।
ప్రాణోత్క్రమణకోల తు రక్షాబన్ధం విసృజ్య చ।
తత్పుత్రాదిషు చద్వధ్వా శీఘ్రం కర్మ ప్రవర్తయేత్ ।। 33.61 ।।
తత్పుత్రాదిష్వలబ్ధేషు దేవహస్తే తు బన్ధయేత్।
అన్యమార్చాయమా హూయ కార్యశేషం సమాపయేత్ ।। 33.62 ।।
బన్ధనన్తు న కర్తవ్యం సర్వకర్మ సమారేత్।
అజ్ఞానాదన్యహస్తే తు బున్ధయేద్యది మూఢధీ: ।। 33.63 ।।
తత్కర్మ నిష్ఫలం ప్రోక్తం రాజరాష్ట్రవినాశనమ్।
శుద్ధస్నపనవిధి:

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి శుద్ధస్నానవిధిం హరే: ।। 33.64 ।।
మణ్డలే త్వభిషేకార్థ బహి: సోపానమణ్డపే।
సంస్థాపయదేద్దేవదేవం స్నపనాయ ఏవ వా ।। 33.65 ।।
ఆస్థానమణ్డపే వాఽథ కుర్యాచ్ఛుద్ధాభిషేచనమ్।
గోమయేనోపలిప్యైవ మణ్డపం చతురశ్రకమ్ ।। 33.66 ।।

పఞ్చవర్ణైరలఙ్కృత్య వితానస్తమ్భవేష్టనై:।
ముక్తాదామావలమ్బైశ్చ పుష్పదామవాలమ్బనై: ।। 33.67 ।।
పతాకాభిర్ధ్వజైశ్చైవ అలఙ్కృత్య చ సర్వత:।
సర్వత్ర దీనానరోప్య తన్మధ్యే సోత్తరచ్ఛదమ్ ।। 33.68 ।।
విష్టరం సుస్థిరం న్యస్య పూజకస్సుసమాహిత:।
'భు: ప్రపద్య' ఇతి దేవేశం ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ ।। 33.69 ।।
'పరం రం' హేతి మన్త్రేణ పీఠాదాదాయ చాత్వర:।
స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య శాకునం సూక్తమేవ చ ।। 33.70 ।।
శఙ్ఖఘోషయుతం నీత్వా స్థాపయేదత్ర విష్టరే।
'ప్రతద్విష్ణు:స్తవత' ఇతి స్థాపయిత్వా సమాహిత: ।। 33.71 ।।
స్నపాఙ్గోపచార:

'నరాయణాయ వి' ద్మేతి పాదపుష్పాణి విన్యసేత్।
పాద్యమాచమనం దత్వా పూర్వోక్తవిధినా తత: ।। 33.72 ।।
'అన్నాద్యాం యేతి మన్త్రేణ దన్తధావనమాచరేత్।
తేనైవ జిహ్వాశుద్ధిఞ్చ ముఖప్రక్షాలనం తథా ।। 33.73 ।।
పునరాచమనం దత్వా ప్లోతేన పరిమృజ్య చ।
ముఖవాసం నివేద్యైవ ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ ।। 33.74 ।।
దేవస్యాపరభాగం తదాచ్ఛాద్యైవ గలాదధ:।
దేవస్య పశ్చిమే స్థిత్వా గురుస్తద్భావభావిత: ।। 33.75 ।।
'అతో దేవా' ది మన్త్రాంశ్చ 'సోమం రాజాన' ముచ్చరన్।
తైలేనాభ్యఞ్జనం కృత్వా కేశానాబద్ధ్య వై పున: ।। 33.76 ।।
సుగన్ధిమాలయాఽఽవేష్ట్య పాణీ ప్రక్షాల్య వై తత:।
లలాటాత్పాదపర్యనతం తైలేనాభ్యజ్య మర్దయేత్ ।। 33.77 ।।

శాలిపిష్టేన దేవాఙ్గం విమృజేచ్ఛన్దానేన వా।
తైలసమర్పణ్వర్జ్యకాలా:

అష్టమ్యాఞ్చ నవమ్యాఞ్చ చతుర్దశ్యాఞ్చ పర్వణి ।। 33.78 ।।
అభ్యఙ్గనఞ్చ దన్తానాం ధావనం చర్జయేత్తథా।
తతో దేవం సమాసాద్య స్నానవేద్యాన్తు పూర్వవత్ ।। 33.79 ।।
ప్రాఙ్ముఖం స్థాపయేత్సమ్యక్ తమిన్దుముఖమేవ వా।
పాద్యమాచమనం దత్వా ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ ।। 33.80 ।।
'పరిలిఖిత' మితి మన్త్రేణ ఆమ్లేన పరిశోధయేత్।
తేనైవ కేశశుద్ధిఞ్చ కుర్యాదామలకాదిభి: ।। 33.71 ।।
'వారీశ్చతస్ర' ఇత్యుక్త్వా వారిణా స్నాపయేత్పున:।
'నమో వరుణ' ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేత్పుష్పవారిణా ।। 33.82 ।।
'సినీవా' లీతి దేవాఙ్గమాలిప్య చ హరిద్రయా।
'భూరానిలయ' ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేద్గన్ధవారిణా ।। 33.83 ।।
పునరాచమనం దత్వా వస్త్రఞ్చైవోత్తరీయకమ్।
దద్యాద్యజ్ఞోపవీతఞ్చ తత్తన్మన్త్రముదీరయన్ ।। 33.84 ।।
దత్వా చానామికాఙ్గుల్యో: పవిత్రే పరహస్తయో:।
అష్టోపచారైరభ్యర్చ్య వేదై: సంస్తూయ చ క్రమాత్ ।। 33.85 ।।
సహస్రధారాస్నాపనక్రమ:

శఙ్ఖపద్మాఙ్కపాత్రాభ్యామావర్జితజలేన చ।
సహస్రధారాపత్రేణ పౌరుషం సూక్తముచ్చరన్ ।। 33.86 ।।
నారాయణానువాకేన స్నాపయిత్వ తత: పరమ్।
దేవ్యోశ్చ తత్తన్మన్త్రాభ్యాం తత్త న్మన్త్రైరథాపి వా ।। 33.87 ।।

సంస్నాప్యచ చన్దనం దత్వా ప్లోతేన పరిమృజ్య చ ।
వస్త్రఖణ్డేన ధౌతేన సూక్ష్మేనాచ్ఛాద్య మన్త్రవిత్ ।। 33.88 ।।
కల్పయిత్వోత్తరాసఙ్గమలకానపి శోధయేత్।
పునరాచమనం దత్వా దద్యాత్పుష్పాణి పాదయో: ।। 33.89 ।।
తతో దంవ సమాదాయ స్థాపయేత్పూపర్వవిష్టరే।
అలఙ్కరణప్రకార:

సూక్ష్మకౌశేయవస్త్రేణ చిత్రకక్ష్యాయుతేన చ ।। 33.90 ।।
అలఙ్కృత్య చ దేవేశం యథా చక్షుర్మన:ప్రియమ్।
విసృజ్యాలకబన్ధఞ్చ ధూపం దత్వా యథోచితమ్ ।। 33.91 ।।
ఉత్తరీయోపవీతాభ్యాం భూషణైరపి భూషయేత్।
ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య దీపాన్తాచమానాన్తకై: ।। 33.92 ।।
నిత్యార్చనోక్తవిధినా దర్పణాదీన్ యథావిధి।
రాజవద్విగ్రహాంశ్చాపి తత్తన్మన్త్రై: ప్రయోజయేత్ ।। 33.93 ।।
మాత్రాదానఞ్చ కృత్వా తు మధుపర్కం నివేద్య చ।
'అథావసీద' మన్త్రేణ మణ్డలం చతురశ్రకమ్ ।। 33.94 ।।
కృత్వాఽత్రాస్తీర్య ధౌతఞ్చ పత్రం ప్రాగుత్తరాగ్రకమ్ (?)।
ప్రాగగ్రముత్తరాగ్రం వా సన్న్యసేత్కదలీభవమ్ ।। 33.95 ।।
'ఆ మా వాజస్య' మన్త్రేణ క్షాలయేత్ప్రోక్షయేత్తు వా।
హవి: పాత్రాధిపం సూర్యం తస్య పార్శ్వే సమర్చయేత్ ।। 33.96 ।।
'దేవస్య' త్వేతి మన్త్రేణ ఘృతేనాప్యభిఘార్య చ।
'అమృతోపస్తరణమ' సీతి హవి: ప్రక్షిప్య తత్ర వై ।। 33.97 ।।
ఫలం గుడోపదంశాదీన్ దధి క్షీరమథాపి వా।
తత్ర నిక్షిప్య గాయత్ర్యా దేవేశాయేతి సంస్మరన్ ।। 33.98 ।।

తస్యైవ పరితో దిక్షు ప్రాగాదిషు యథాక్రమమ్।
పాయసాన్నేన చత్వారి శుద్ధాన్నేన హర్వీషి చ ।। 33.99 ।।
పాత్రై: పఞ్చభిరాదాయ త్రిపాదోపరి విన్యసేత్।
'యత్తే సుసీమ' ఇత్యుక్త్వా ఘృతమాస్రావ్య తత్ర వై ।। 33.100 ।।
అభిమృశ్యాన్నసూక్తేన దద్యాదాచమనం పున:।
'తదస్య' ప్రియం' మిత్యుక్త్వా 'సుభూ: స్వయ' ముదీర్య చ ।। 33.101 ।।
హవిర్నివేదయేద్విష్ణో: ప్రభూతం భక్తిసంయుతమ్।
అమన్త్రకం ద్వితీయఞ్చ తృతీయఞ్చ నివేదయేత్ ।। 33.102 ।।
అర్చకస్య మనస్తృప్తిర్యావతా సన్నివేదయేత్।
చతుర్దిక్షు త్రిపాదోర్ధ్వే న్యస్తాన్యపి హర్వీ?షి చ ।। 33.1103 ।।
మూర్తీనాం పురుషాదీనాం తత్తన్మన్త్రైర్నివేదయేత్।
ఆజ్యేన సాజ్యచరుణా హోమం హుత్వా యథావిధి ।। 33.104 ।।
'ఇదం విష్ణు' రితి ప్రోజ్య పానీయం స్వాదు శీతలమ్।
ప్రస్థపూర్ణేన పాత్రేణ పఞ్చధైవ నివేదయేత్ ।। 33.105 ।।
పునరాచమనందత్వా ముఖవాసం నివేదయేత్।
అపూపాన్ పృథుకాన్ లాజాన్ కదల్యాదిఫలాని చ ।। 33.106 ।।
నివేద్యాష్టాక్షరేణైవ నారికేలఫలాని చ।
పునరాచమనం దత్వా ముఖవాసం నివేదయేత్ ।। 33.107 ।।
పరీత్య మన్దిరం పశ్చాత్సర్వాలఙ్కారసంయుతమ్।
స్థాపయేజ్జీవస్థానే తు 'భూరసి భ' రితి బ్రువన్ ।। 33.108 ।।
వినా రాజోపచారైశ్చ ప్రభూతహవిషా తథా।
స్థాపయిత్వా సమభ్యర్చ్య దత్వా పఞ్చవిధం హవి: ।। 33.109 ।।
అర్చాపీఠే న్యసద్దేవమిదం మధ్యమమీరితమ్।
నిత్యాభిషేచనాన్తే చ దేవాన్ సంస్థాప్య తత్ర చ ।। 33.110 ।।

పాద్యమాచమనం దత్త్వా కృత్వా వై దన్తభావనమ్।

దర్పణం దర్శయిత్వా తు ముఖవాసం నివేద్య చ ।। 33.111 ।।

తైలేనాభ్యజ్య చామ్లాద్యై: శోధయిత్వాఽభిషిచ్య చ।

హరిద్రయాఽఙ్గమాలిప్య గన్ధౌద్రైరభిషిచ్య చ ।। 33.112 ।।

అష్టోపచారభ్యర్చ్య స్నాపయిత్వా చ పూర్వవత్।

జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య వస్త్రేణాచ్ఛాద్య పూర్వవత్ ।। 33.113 ।।

ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య దీపాన్తాచమనాన్తకై:।

శుద్ధాన్నమేవ దేవాయ హవిర్దద్యాత్సమన్త్రకమ్ ।। 33.114 ।।

పానీయాచమనం దత్త్వా ముఖవాసం నివేదయేత్।

ఏష ఏవ విశేష: స్యాదప్యత్సర్వఞ్చ పూర్వవత్ ।। 33.115 ।।

ఇత్యార్షే శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం క్రియాధికారే షఞ్చామృతస్నాన పఞ్చగవ్యవిధి

శుద్ధస్నానవిధి కథనం నామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయ:।

ఓం

చతుస్త్రింశోఽధ్యాయ:।

గోదాప్రతిష్ఠా

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి గోదాయా: స్థాపనం పరమ్।
విష్ణో: ప్రీతికరం పుణ్యం సర్వకామఫలప్రదమ్ ।। 34.1 ।।
పురా బృన్దావనే పుణ్యే భూమిదేవ్యంశసమ్భవా।
విష్ణుభక్తిసమాయుక్తా విష్ణుభోగాభిలాషిణీ ।। 34.2 ।।
ద్విభుజా మానుషీ భూత్వా హరిం ప్రాప్తవతీ స్వయమ్।
గోదేతి నామ్నా విఖ్యాతా భూమిలోకే విశేషత: ।। 34.3 ।।
సాయుజ్యం ప్రాప్తవత్యన్తే విష్ణునా సహచారిణీ।
తత్ప్రతిష్ఠాక్రమం వక్ష్యే శృణుధ్వం మునిసత్తమా: ।। 34.4 ।।
మాసర్క్షతిథివారాది: పూర్వమేవ మయోదిత:।
యథోక్తదివస కుర్యాదఙ్కురార్పణపూర్వకమ్ ।। 34.5 ।।
సమ్భారాహరణాదీని కృత్వా చైచవ ప్రయత్నత:।
భూదిదేవీప్రతిష్ఠోక్తం విధినా సర్వమాచరేత్ ।। 34.6 ।।
అక్ష్యున్మేషం ద్వితీయేఽహ్ని వాస్తుహోమాదికం తథా।
అధివాసత్రయఞ్చాపి బిమ్బశుద్ధ్యర్థమాచరేత్ ।। 34.7 ।।
పౌణ్డరీక: ప్రధానాగ్ని: శేషం పూర్వవదాచరేత్।
కుమ్భాన్ వేద్యాం సమారోప్య ధాన్యరాశౌ తు పూర్వవత్ ।। 34.8 ।।
పఞ్చనిష్కప్రమాణేన ప్రతిమాస్తేషు నిక్షిపేత్।
నవరత్నాని నిక్షిప్య వస్త్రైరావేష్ట్య యత్నత: ।। 34.9 ।।
తతో ధ్యానసమాయుక్త: కుమ్భేష్వావాహనం చరేత్।

జయాద్యప్సరసోऽష్టౌ చ సంమభ్యర్చ్య నివేదయేత్ ।। 34.10 ।।

కౌతుకం పూర్వవద్బ్ధ్వా శయనే శాయయేచ్చ తామ్।

సర్వదేవార్చనం కృత్వా వేదానధ్యాపయేత్తత: ।। 34.11 ।।

పౌణ్డరీకం పరిస్తీర్య హౌత్రశంసనమాచరేత్।

హౌత్రశంసనవేలాయాం సమాహ్వానఞ్చ మూర్తిభి: ।। 34.12 ।।

'గోదాం వసుమతీం లక్ష్మీసఖీం విష్ణుసతీం' విదు:।

పూర్వోక్తేన విధానేన సర్వకుణ్డేషు హోమయేత్ ।। 34.13 ।।

భూమిమన్త్రద్వయేనైవ హునేదష్టోత్తరం శతమ్।

ఏష ఏవ విశేషస్స్యాత్సర్వ పూర్వోక్తవచ్చరేత్ ।। 34.94 ।।

నృత్తగీతాదివాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేద్గురు:।

తత: ప్రభాతే ధర్మాత్మా దేవీముత్థాప్య మన్త్రత: ।। 34.15 ।।

కలశై: స్నాప్య పూర్వోక్తైరలఙ్కత్యామ్బరాదిభి:।

రత్నన్యాసాదికం కృత్వా పీఠే సంయోజ్యయ మన్త్రవిత్ ।। 34.16 ।।

సుధయా వా దృఢీకృత్య యజమానుయజో గురు:।

శిరసా కుమ్భమాదాయ గ్రామమాలయమేవ వా ।। 34.17 ।।

ప్రదక్షిణవశాన్నీత్వా దేవాగారం ప్రవేశయేత్।

గురం సమ్పూజ్య విధినా వస్త్రాభరణకుణ్డలై: ।। 34.18 ।।

యథోక్తదక్షిణాం దద్యాద్దేవీప్రీతికరం భవేత్।

ముహూర్తే సమనుప్రప్తే సమ్యగావాహనం చరేత్ ।। 34.19 ।।

భూమిమన్త్రద్వయేనైవ సర్వం పూర్వవదాచరేత్।

ఉపచారైస్సమభ్యర్చ్య ప్రభూతం వా మహాహవి: ।। 34.20 ।।

నివేదయిత్వా విధినా బ్రహ్మఘోషఞ్చ కారయేత్।

సహస్రవిప్రభుక్తిఞ్చ దశదానఞ్చ కారయేత్ ।। 34.21 ।।

ఏవం య: కురతే భక్త్యా గోదాస్థాపనమత్వర:।

సర్వాన్ కామానవాప్యైవ విష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్ ।। 34.22 ।।

పాదుకాప్రతిష్ఠా

అత: పరం ప్రవక్ష్యామి పాదుకాస్థాపనం పరమ్।
హేమరాజితతామ్రాదిద్రవ్యై: కృత్వా సలక్షణమ్ ।। 34.23 ।।
పాదుకాం దేవదేవస్య పాదయోగ్యాం సరత్నకామ్।
సర్వలక్షణసంయుక్తాం కారయిత్వాఽతిసున్దరమ్ ।। 34.24 ।।
యజమానో విశేషేణ పాదుకాస్థాపనం క్రమాత్।
కారయిత్వా యథాశాస్త్రం దేవదేవస్య పాదయో: ।। 34.25 ।।
యోజయేత్సర్వకామాంశ్చ లభేత్కర్తా న శంసయ:।
అన్యథా దేవదేవస్య ప్రీణనం న భవేద్ధ్రువమ్ ।। 34.26 ।।
తస్మాత్కర్తా యథాశక్తి కారయిత్వా దదేన్ముదా।
కృత్వాఽఙ్కురార్పణం పూర్వమాచాయర్చవరణాదికమ్ ।। 34.27 ।।
ఋత్విజాం వరణం సర్వం ప్రతిష్ఠోక్తవదాచరేత్।
వాస్తుహోమం తతో హుత్వా నిష్కత్రయసువర్ణకై: ।। 34.28 ।।
వాస్తుపురుషం సమావాహ్య శుద్ధిం కృత్వా తు తస్య చ।
అధివాసఞ్చ కృత్వా తు పూర్వోక్తవిధినా తత: ।। 34.29 ।।
కుమ్భం సంసాధ్య విధినా నిష్కహేమ్నా పృథక్పృథక్।
అష్టమఙ్గలసంయుక్తం పఞ్చాయుధయుతం పృథక్ ।। 34.30 ।।
పాదుకాయా: స్వరూపఞ్చ కృత్వా నిష్కత్రయేణ చ।
వైష్ణవేన వినిక్షిప్య కుమ్భమధ్యే విచక్షణ: ।। 34.31 ।।
కలశైస్సప్తభిస్స్నానం సమ్యక్కృత్వా సలక్షణమ్।
ఆఘారం విధివత్కృత్వా హౌత్రం తత్ర ప్రశంస్య చ ।। 34.32 ।।
శేషం తదధిదేవఞ్చ సమావాహ్యైవ మూర్తిభి:।

నిరుప్యాఽజ్యాహుతీర్హుత్వా శయనఞ్చ ప్రకల్ప్య చ ।। 34.33 ।।

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పౌరుషం సూక్తమేవ చ।

శేషమన్త్రద్వయేనైవ శతమష్టోత్తరం యజేత్ ।। 34.34 ।।

దిక్పాలానాం మనుంశ్చైవమష్టావింశతిసఙ్ఖ్యా।

జయాదీనపి హుత్వా తు యద్దేవాదిపురస్సరమ్ ।। 34.35 ।।

హుత్వా హోమం సమాప్యైవ రాత్రిశేషం వ్యపోహ్య చ।

ప్రాతస్స్నానాది కృత్త్వైవ ముహూర్తే చ సమావహేత్ ।। 34.36 ।।

తతో దేవస్య పదయోః పైష్ణవేన దదేన్మృదా।

మహాహవిః ప్రభూతం వా దేవేశాయ నివేదయేత్ ।। 34.37 ।।

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా పాదుకాస్థాపనం నరః।

సర్వైశ్వర్యమవాప్యైవ సర్వం పాప వ్యాపోహ్య చ ।। 34.38 ।।

సర్వదానాఫలం లబ్ధ్వా సామీప్యఫలముపాశ్నుతే।

నవీకరణముద్దిశ్య శక్త్యాకర్షణపూర్వకమ్ ।। 34.39 ।।

జీర్ణబేరవిధానేన సర్వ కర్మ సమాచరేత్।

భక్తప్రతిష్ఠా

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం స్థాపనే విధిమ్ ।। 34.40 ।।

జటినం శిఖినం వాపి బ్రాహ్మణం పరికల్పయేత్।

ప్రాఞ్జలిం భావనాయుక్తం నాసాన్తాహితలోచనమ్ ।। 34.41 ।।

క్షత్రియం మకుటోపేతం వైశ్యముద్బుద్ధకున్తలమ్।

కుర్యాచ్ఛాంద్రానులోమా?దీన్ రోమచూడాసమన్వితాన్ ।। 34.42 ।।

అథవా ముణ్డితాన్వాఽపి భగవద్ధ్యానతత్పరాన్।

యదాకారేణ దేవేశం పశ్యేయుస్తత్తదాకృతీన్ ।। 34.43 ।।

అష్టతాలోక్తమార్గేణ ద్విజాతీన్ పరికల్పయేత్।

మధ్యమేనైవ శూద్రాదీన్ కారయిత్వా యథావిధి ।। 34.44 ।।

భక్తానాం ధ్రువబేరస్య దేవ్యోశ్చైవ తథైవ చ।

ప్రమాణం పూర్వమేవోక్త ధ్రువబేరవశాత్తథా ।। 34.45 ।।

కృత్త్వైవం భక్తబిమ్బన్తు ప్రతిష్ఠామాచరేత్పున:।

అసురా విద్యాధరా: పూజా ఋషయో మానవాస్తథా।

బ్రాహ్మణై: క్షత్రియై వైశ్యైశ్శూద్రైరప్యన్త్యజాతిభి: ।। 34.47 ।।

(తత్తద్భక్తిసమాయుక్తై: తచ్చిహ్నైస్తత్పరాయణై:।

కర్తవ్యం భక్తబిమ్బానాం భజనం విష్ణుమన్దిరే) ।।

ఉత్తరాయాణకాలే తు దక్షిణే వా త్వరాన్వితః।

పుణ్యర్క్షే మాసనక్షత్రే పూర్వపక్షే విశేషత: ।। 34.48 ।।

స్థిరరాశిం ప్రగృహ్యైవ ఉభయే వా శుభోదయే।

తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వమఙ్కురానర్పయేత్క్రమాత్ ।। 34.49 ।।

తృతీయే దివసే కుర్యాచ్ఛిల్పినా చాక్షిమోచనమ్।

పూర్వోక్తలక్షణైర్యుక్తమాచార్య వరయేత్క్రమాత్ ।। 34.50 ।।

ప్రముఖే దక్షిణే వాఽపి ఉత్తరే వా మనోరమే।

మణ్డపం వాఽథ కూటం వా ప్రపాం వాఽపి విధానత: ।। 34.51 ।।

ఔపాసనాగ్నికుణ్డఞ్చ కృత్వా ఆధారమాచరేత్।

అఙ్గహోమఞ్చ హుత్వా తు పాఞ్చభైతికసంయుతమ్ ।। 34.52 ।।

నయనోన్మీలనం కృత్వా పుణ్యాహం వాచయేత్తత:।

నద్యాం వాఽథ తటాకే వా వాప్యాం వాఽథ కటాహకే ।। 34.53 ।।

అధివాస్యైవ తద్బిమ్బం బేరశుద్ధిం సమాచరేత్।

పూర్వోక్తలక్షణైర్యుక్తాం యాగశాలాం ప్రకల్పయేత్ ।। 34.54 ।।

వితానాద్యైరలఙ్కృత్య సర్వాలఙ్కారశోభితామ్।

తన్మధ్యే స్థణ్డిలం కృత్వా బిమ్బాధ్యర్ధప్రమాణత: ।। 34.55 ।।

ప్రాచ్యామాహవనీయఞ్చ శ్వభ్రం పూర్వవదాచరేత్।
ఉత్తరే వాస్తుహోమార్థాం పూర్వోక్తేన విధానత: ।। 34.56 ।।
పర్యగ్నిఞ్చైవ కృత్వా తు ప్రోక్షణై: ప్రోక్షణం చరేత్।
ఆఘారం పూర్వవద్ధుత్వా వైష్ణవేన సమన్వితమ్ ।। 34.57 ।।
అధివాసగతం బేరం యాగశాలాం ప్రవేశయేత్।
పూర్వోక్తేన విధానే కుమ్భపూజాం సమాచరేత్ ।। 34.58 ।।
తత్తద్రూపం తథా ధ్యాయేత్కుమ్భమ్ధ్యే విశేషత:।
పఞ్చభి: కలశైస్స్నాప్య బిమ్బం యత్నేన శోధయేత్ ।। 34.59 ।।
వస్త్రపఞ్చకమాస్తీర్య స్థాపయేత్కుమ్భసంయుతమ్।
అలఙ్కృత్య చ వస్త్రాద్యైరర్చయేదష్టవిగ్రహై: ।। 34.60 ।।
పుణ్యాహం వాచయేత్త్రత్ర బద్ధ్వా ప్రతిసరం తత:।
శయనే శాయయేద్బేరం యతో ద్వారం తతశ్శిర: ।। 34.61 ।।
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కుర్యాద్దీపాన్తఞ్చ సమర్చయేత్।
అగ్నిం సమ్పరిషిచ్యైవ మూలహోమశ్చ హూయతే ।। 34.62 ।।
అష్టాశీతిం తతో హుత్వా మహావ్యాహృతిసంయుతమ్।
అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ శతష్టోత్తరం యజేత్ ।। 34.63 ।।
తత్తన్మూర్తి: స్వమన్త్రేణ అష్టోత్తరసహస్రకమ్।
నృత్తైర్గీతైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ।। 34.64 ।।
పున: ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వా స్నానవిధానతమ:।
శయితం బేరముత్థాప్య ప్రణమ్యైవానుమాన్య చ ।। 34.65 ।।
పూర్వమాల్యైరలఙ్కృత్య పూజయేదష్టవిగ్రహై:।
అన్తహోమం తత: కృత్వా గర్భాగారం ప్రవేశయేత్ ।। 34.66 ।।
పఞ్చరత్నం సువర్ణఞ్చ పీఠస్థానే వినిక్షిపేత్।
ఆచార్యదక్షిణాం శిష్యో దత్వోదకపురస్సరమ్ ।। 34.67 ।।

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే యజమానయుతో గురు:।
కుమ్భ బేరం సమాదాయ ఆలయం సమ్ప్రరీత్య చ ।। 34.68 ।।
జీవస్థానే నివేశ్యైవ స్థాపయిత్వోక్తవిష్టరే।
ఆత్మసూక్తం జపిత్వా తు తత్తద్వీజ౾చ విన్యసేత్ ।। 34.69 ।।
తన్నామాద్యక్షర బీజం న్యసేదోఙ్కారవేష్టితమ్।
తన్మూర్తిమన్త్రే సయోజ్య మూలమన్త్రావసానకే ।। 34.70 ।।
ఘటాచ్ఛక్తిం సమావాహ్య బేరమూర్ధని చాహ్వయేత్।
పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర స్వస్తిఘోషణమాచరేత్ ।। 34.71 ।।
పూర్వోక్తవిగ్రహై: సర్వైరర్చయిత్వా నివేద్య చ।
తన్నివేదితశేషన్తు తద్భక్తానాం ప్రదాపయేత్ ।। 34.72 ।।
అనుక్తాని చ సర్వాణి మూర్తిమన్త్రేణ కారయేత్।
ప్రతిష్ఠాయాముత్సవే చ నిత్యహోమే తథైవ చ ।। 34.73 ।।
పరివారప్రితిష్ఠాసు భక్తానాం స్థాపనే తథా।
భక్తానాం పరివారాణాం స్వాహాన్తే చ వదేద్గురు: ।। 34.74 ।।
విష్ణవే నమ ఇత్యుక్త్వా సర్వేషామాహుతీర్యజేత్।
(తదన్తర్యామిణం విష్ణుం సర్వహూతిషు సంయజేత్) ।। 34.75 ।।
విష్ణ్వాలయగతాశ్చైవ పరివారాస్తథైవ చ।
భక్తా భృత్యాశ్చ సర్వే చ విష్ణురుపాశ్చ భావితా: ।। 34.76 ।।
ఇత్యూచే భగవాన్ బ్రహ్మ పురా సర్వాన్ మునీన్ ప్రతి।
తచ్ఛ్రుత్వా మునయస్సర్వే పర్యపృచ్ఛన్ పితామహమ్ ।। 34.77 ।।
బ్రహ్మన్ విష్ణుస్వరుపా: స్యు: పరివారా: కథం ప్రభో।
ఇత్యుక్తస్సర్వలోకానాం సృష్టా ప్రోవాచ తాన్మునీమ్ ।। 34.78 ।।
శ్రృణుధ్వం మునయస్సర్వే యద్యూయం పరిపృచ్ఛథ।
విశ్వవ్యాపనశీలత్వాద్విష్ణురిత్యభిధీయతే ।। 34.79 ।।

తస్మాద్విష్ణుష్ణుస్వరుయాంశ్చ పరివారాన్ విభావయేత్।
పరివారస్య మన్త్రాన్తే తత్తన్నామ వదేత్సుధీః ।। 34.80 ।।
తత్తన్నామ్నా న కుర్యాచ్చేత్క్రుద్ధః స్యాద్భగవాన్ హరిః।
(తచ్ఛిష్యాశ్చ ప్రశిష్యాశ్చ తత్తత్పాదాశ్చ ? దేవతాః)

తస్మాచ్ఛాస్త్రం సమాలక్ష్య విష్ణవే సమ్ప్రదాపేయత్ ।। 34.71 ।।
కర్షణే భూనరీక్షాయాం గోగణానాం నివేదనే।
శిలాదార్వోశ్చ గ్రహణే మధూచ్ఛిష్టవిధావపి ।। 34.82 ।।
లోహస్రావే తథా నైత్యే దేవ్యోశ్చ స్థాపనే తథా।
తయోస్తు పాణిగ్రహణే భక్తానాం స్థాపనే తథా ।। 34.83 ।।
జయన్త్యాం స్నపనే చైవ మధువల్మీకసమ్భవే।
కలహాదిసముద్భూతౌ వాస్తుహోమాఘ్ని హోమయోః ।। 34.84 ।।
నయనోన్మీలనే చైవ అధివాసత్రయేఽపి చ।
కర్మస్వేతేషు వింశత్సు కార్యః శ్రామణకానలః ।। 34.85 ।।
అథవాఽఽహవనీయగ్నౌ హుత్వా కర్మ పృథక్చరేత్।
శ్రామణాహవనీయౌ చ పర్యాయావితి కేచన ।। 34.86 ।।
ఏవం యః కురుతే భక్త్యా భక్తానీ పూజనం బుధాః।
గ్రామశాన్తికరఞ్చైవ భక్తానామభివృద్ధిదమ్ ।। 34.87 ।।
ఇహ లోకే సుఖం భుఙ్క్త్వా పత్నీపుత్రాసమన్వితః।

యజ్ఞాధికారః
ప్రథమోఽధ్యాయః
ద్వితీయోఽధ్యాయః

శ్రియై నమః। శ్రీరామచన్ద్రాయనమః। శ్రీమద్విఖనసమహాగురవే నమః।
శ్రీమద్భ్యో భృగుమరీచ్యత్రికశ్యపేభ్యోనమః। శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రే
భగవద్భృగుమహర్షిప్రణీతః
యజ్ఞాధికారః। ------------

అథ ప్రథమోఽధ్యాయః।

శ్రౌతస్మార్తాదికం కర్మ నిఖిలం యేన సూత్రితమ్

తస్మై సమస్తవేదార్థ విదే విఖనసే నమః (శుక్లామ్బరధరం విష్ణు శశివర్ణం చతుర్భుజమ్। ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్సర్వ విఘ్నోపశాన్తయే।గ।)

ఋషి ప్రశ్నోత్తరమ్।భృగుం మునివరం శ్రేష్ఠం (నరలోక।గ।) నానాలోకనివాసినః

కుశాసనే సమాసీనం నారాయణ పరాయణమ్। 1

సమాసాద్య ప్రణమ్యైవ భగవ (ద్భక్తి) త్సక్తచేతసః

కేన మార్గేణ కైర్మన్త్రైః కం దేవం నియతేన్ద్రియాః 2

(కసర్చయన్తః।అ।) సమర్చయన్తః పరమం పదం గచ్ఛేయురవ్యమమ్

ఋషే తత్సర్వమాఖ్యాహి పరమం వదతం వర। 3

....

అర్చన ప్రశంసా

భృగురువాచః-

యుష్మాభిశ్చోదితం సర్వం సాధు వక్ష్యామ్యశేషతః

శృణుధ్వం మనసా దేవం స్మృత్వా నారాయణం పరమ్। 4

శ్రుత్యనుకూలమార్గేణ చతుర్వేదోద్భవైస్తథా

మన్త్రైస్సమస్తలోకేశ మర్చయేద్ధరి మవ్యయమ్। 5

తేనైవ భక్త్యా వైకుణ్ఠం సహసా స్వయమేవ చ

లభతే తత్పదం నాస్తి న దైవం కేశవాత్పరమ్। 6

తం విష్ణుం పూజయేన్నిత్యం సర్వసాధనం (సాధకమ్।గ।ःःతథాన్యే గ।) సాధనమ్

సర్వముక్తిప్రదం నిత్యం సర్వకామ ఫలప్రదమ్। 7

గ్రామగ్రాహారయోస్సమ్య గర్చనం తన్నివాసినామ్

సర్వసిద్ధిప్రదం నిత్యం పుత్ర పౌత్ర వివర్ధనమ్ 8

సామాన్యమగ్ని హోత్రం స్యాదనగ్నినం తపోధనాః

సాగ్నినామపిశాన్త్యర్థం ః ః ద్వితీయం సర్వసిద్ధిదమ్।। 9

అర్చనద్వైవిధ్యమ్

తదర్చనం ద్విధా ప్రోక్త మూర్త ఇ్చ సమూర్తకమ్

అగ్నౌ హుతమమూర్తంస్యా త్సమూర్తం బేరపూజనమ్। 10

అమూర్తం యజమానస్య హ్యభావే చ వినశ్యతి

అచ్ఛిన్నం శాశ్వతం నిత్యం ప్రతిమారాధనం పరమ్। 11

సూత్రే విఖనసా ప్రోక్త మగ్న్యాధానాదికం తథా

(ఆద్యాఘారప్రహృత్యన్తమ్, అగ్న్యాఘార ప్రభృత్యర్తమ్।గ।)అగ్న్యాఘార ప్రభృత్యన్తం స్విష్టాకార ఇ్చ సర్వతః। 12

తథా చరేద్యథామార్గం ప్రతిమారాధనేఽపి చ

ప్రతిమా।క।ఃఃసాకం మన్తర క్రియాభిశ్చ,క।) ఆలయారాధనామార్గం ప్రవక్ష్యామి యథాక్రమమ్। 13

భూపరీక్షాం సమారభ్య నిష్కృత్యన్తం స శిల్పకమ్

ః ః కృత్స్నం మన్త్రక్రియాసార్థ మృజు వ్యక్తం తపోధనాః।ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే ఋషి ప్రశ్నవిధిర్నామ ప్రథమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః।   -------------------

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి భూపరీక్షా విధిక్రమమ్
ఆరమ్భకాలాత్పూర్వస్మిన్ యజమానో గురుం వరేత్ ?   1
వైఖానసం తపశ్శీలం నిత్యహోమ పరాయణమ్
పారం పర్యాగతం శిష్టం దోషైరన్యైర్వి వర్జితమ్।   2
విప్రం తం వరయిత్వా తు యాచయేత్సం ప్రపూజ్య చ
శాస్త్రజ్ఞం (ఫల, గ।) బన్ధుసమ్పన్న మాహూయ స్థపతిం పునః।   3
(భూపరీక్షాయాముక్తకాలః భూపరిక్షాక్రమః।)
మాసేషు చైత్రకం (హిత్వా?) నైవ శేషమాసే శుభే దినే
గ్రామస్య యజమానస్య చానుకూలే శుభోదయే।   4
వైష్ణవీం భూమిమాసాద్య శుద్ధిం కృత్వా యథాశుభమ్
పూర్వేద్యురేవ శర్వర్యా మఙ్కురార్పణమ్ మారభేత్   5
బ్రాహ్మణో యజమానశ్చేత్తద్గృహే వాఙ్కురార్పణమ్

అన్యశ్చే తత్ర వా కుర్యాత్తత్ర చేత్సద్య ఏవ తు। 6

భూమిం మహుర్తేక స్యాచార్యః ప్రోఙ్ముఖో వాప్యుదఙ్ముఖః

అసయిత్వాఽథ హస్తాభ్యాం భూసూక్తేనాభిమర్శ యేత్। 7

ద్వితాలయత (విస్తారమవగాఢం) విస్తారావగాఢం చతురశ్రకమ్

ఖనిత్వా పాంసుముద్ధృత్య ప్రక్షి పేత్తాం మృదం గురుః। 8

అధికే చేన్మహోవృద్ధిం హీనే హీనం సమే సమమ్

(తద్విధానైః సు,) విద్యాదథాన్యైస్సంలక్ష్య నిమిత్తై (సు।)ర్వా సమారభేత్। 9

గ్రామే చేత్త - త్సభాస్థానే పరీక్ష్యైవ చ కర్షయేత్

గ్రామార్థం కర్షయేత్పూర్వం (నిమిత్తే।) నిర్మితే వాస్తుమధ్యమే। 10

పశ్చాదాలయ (ముద్దిశ్య।) మావిశ్య భూపరీక్షాం వినాఽత్ర తు

కల్పయేద్విధినా పశ్చాద్ధవాదీన్ (నివేదయేత్।) సన్ని వేశయేత్। 11

నిశ్చిత్య విధినా వాస్తు పదాని పరికల్పయేత్

కారయిత్వా ఽధివానా (మన్త్రాన్ త్సమభ్యర్చ్య।ఆ--మన్త్రీ సమభ్యర్చ్య।గ।) మన్త్రైస్సమభ్యర్చ్య బలిం దదేత్। 12

వాస్తువిన్యాసః

(సహస్రాదధికేః పఞ్చమూర్తిం ప్రకల్పయేత్।) గ్రామే బ్రహ్మభాగం విభజ్య చ

చతుర్ధా జపనాంశే తు పఞ్చమూర్తీ స్సమర్చయేత్। 13

తదంశే పూజకగృహం దక్షిణే చోత్తరేఽథ వా

పశ్చిమే వా విదిగ్దేశే కల్పయేత్త త్సమీపతః। 14

(సభాస్థానం।ఖ।క।) స్నపనం చ తథై శాన్యాం గోష్ఠాగార ఇఞ్చ పావకే

నైర్ ఋత్యామాపణస్థానం కారయేత్తాన్ యథావిధి। 15

సహస్రవిప్రాన్న్యూనేషు గ్రామేష్వపి చ మధ్యమే

శతం శతద్వయాద్యేషు చైమమూర్తి మథార్చయేత్। 16

ఆసనం స్థానకం వాఽథ (శయానాం।) శయనం ? భోగమేవ చ

కల్పయేద్గ్రామవృద్ధ్యర్థం రామకృష్ణౌ తు వా పునః   17

ఉత్తరే మధ్యవీథ్యాం తద్వారుణే హరిమన్దిరమ్
స్థానకం వా సనం చాథ దక్షిణే వా యథోచతమ్।   18
(హర ఇచ్ఛ గ్రామస్యైశాన్యే।గ।) హరస్య ధామ వైశాన్యే బాహ్యే తత్ర్పఙ్ముఖం చరేత్
(స్వాంసే భవనమర్కస్య।)స్థానే ఽగ్నేర్గేహమర్కస్య పశ్చిమాభిముఖం తథా।   19
సౌమ్యే తత్ర్పాఙ్ముఖాం దుర్గాం పైశాచే షణ్ముఖం (తథా)యమే
విఘ్నేశస్య తు వాయవ్యాం మాతృకోష్టం గుహస్య చ   20
కన్యాదృష్టీ రవేరదృష్టిర్విఘ్నేశస్య గుహస్య చ
గ్రమాస్య సుఖదా స్యాత్తద్ధరదృష్ఠిరనర్థదా।   21
సర్వాభివృద్ధిదం విష్ణోర్గ్రామాదిషు వేశేషతఃట
సా దృష్టి(సామ్యదృష్టిత్వాత్) సౌమ్యరూపత్వాత్తథా స్యాత్పృష్ఠమేవ చ   22
తత్రైవ పఞ్చబేరాంశ్చ వాస్తుబాహ్యే సమర్చయేత్
ధ్రువార్చ ఇచ్ఛ విశేషేణ దిశాసు విదిశాసు చ   23
భోగం చేత్థాపయేద్విద్వాన్ పైశాచే మధ్యమం వినా
గ్రమప్రేక్షం తథా బాహ్యే యోగవిరౌ ధ్రువార్చనమ్।   24
భోగం చేత్తద్ధువార్చం వై వాస్తున్యేన ప్రకల్పయేత్
(గిరిపారశ్వే।క।) వారిపార్శ్వే వనేఽన్యత్ర ధ్రువం వాఽథ ధ్రువార్చనమ్।   25
యథోక్తం స్థాపయేద్విద్వాన్ ప్రాఙ్ముఖం వా యథోచితమ్
నగరాదౌ మధ్యే విష్ణుం నార్చయేదన్యదిక్షి చ   26
అర్చయేత్పశ్చిమే విష్ణుం శ్రీభూమిసహితం శుభమ్।   23 4
ఇతి శ్రీవైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే ఉత్తరతన్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే భూపరీక్షాది విధిర్నామ

ద్వితీయోఽధ్యాయః। ------------------

అథ తృతీయోఽధ్యాయః।

కర్షణమ్।అతః వరం ప్రవక్ష్యామి కర్షణా విధిముత్తమమ్
మాసేష్విష్టదినే కర్తుశ్చాప్యను కూలకే। 1
యత్ర దేవాలయం కుర్యాత్సప్రాకారం చతుర్దిశమ్
సీమావినిర్ణయం ః కృత్వా ? తృణాదీన్ శోధయేచ్ఛుభమ్ 2
అర్కతాలం యుగం కుర్యాద్దలం వై భూతతాలకమ్
వేదతాలమృషి శ్చైవ (గిరిపార్శ్వ।క।) క్షిణిం ద్వాదశతాలకమ్ 3
వంశదజ్ఞులనాహం స్యత్ షట్ప్రాదేశం ప్రతోదకమ్
ఏవం లక్షణ సంయుక్తం యుక్త్వా శేషం ప్రయోజయేత్ 4
మౌఞ్జ్యా చ రజ్జుమాదాయ వృషౌ శ్వేతౌ సుబన్ధయేత్
ఖురౌ శృ ఙ్గౌ సువర్ణేన తావాబధ్య తృణం దదేత్ 5
సర్వావాద్య సమాయుక్తం యజమానో గురుస్తథా
సార్ధ న్తు వైష్ణవైర్భూమిం దీపపూర్వం ప్రవేశయేత్ 6
తత్ర పశ్చిమాభాగే తు ప్రపాం కృత్వా స లక్షణమ్

పరితః ప్రావరణం కృత్వా వితానాద్యైర్వి భూషయేత్ 7

వ్రీహిభిః స్థణ్డిలం కృత్వా వష్వ స్తేనస్య మధ్యమే

(తస్య దక్షిణభేగే)తత్ర పశ్చిమభాగే తు చక్రస్యైవోత్తరే తథా 8

వీశస్య విధినా పీఠం (చతురశ్రం భగమున్నతమ్) భాగముతార సమున్నతమ్

కృత్వా ప్రాగాస (న) నం కూర్చం విధాయోర్ధ్వే సమర్చయేత్। 9

హవిస్స్రమ్యజ్ని వేద్యైవ వీశామిత సుదర్శనాన్

పుణ్యాహం వాచయిత్వాన్తే బన్ధయేద్వృషభౌ పునః 10

ఆచార్యో యజమానేన (దత్వా।) దత్తో ? వై దిక్షిమాం పునః

మౌఞ్జీరజ్జుం సమాదాయ 'రుద్రమ' న్యేతి బన్ధయేత్। 11

యుగలఞ్గలౌ తథాఽఽబద్ధ్య 'త్ర్యమ్బ' కేతి వదన్ బుధః

వైష్ణవం మన్త్రముచార్య ప్రాగన్తం కర్షయేద్ధ్రువమ్। 12

పశ్చాత్కర్షక(ఆహూయాప్యలఙ్కృత్య) మాహూయ స్వలం కృత్యా మనః ప్రియమ్

విశ్వతః కరష యేత్యుక్త్వా నియఞ్జీయాద్గురుర్బుధః। 13

సఙ్గృహ్య బీజాన్ కఙ్గ్వాదీన్ యావదఙ్కుర దరశనమ్

తావజ్జలేషు నిక్షిప్య విష్ణూ సూక్తేన వాపయేత్। 14

వారుణేన జలం దత్వా రక్షాం కృత్వాయథావిది

సమభ్యర్చ్యైవ తాన్ దేవాన్ సముద్వాస్య పునర్గురుః 15

అఙ్కురే పరూపూర్ణే తు గోగణేభ్యో నివేదయేత్

(అథ వా సద్యకామశ్చే, అ...మనోరమమ్।గ।)అథ సద్య ః కర్తుమిచ్ఛే ద్దూర్వా అస్తీర్య సన్దదేత్ 16

గర్భాలయప్రదేశే తు శుద్ధిం కృత్వాః మనోరమమ్

వ్రీహిభిఃస్థణ్డిలం కృత్వా ద్విహస్తాయత విస్తృతమ్। 17

పూర్వాగ్రాశ్చోత్తరాగ్రాశ్చ వర్గరేఖాస్తథా కురు

కర్ణసూత్రద్వయోపేతం (చతుస్సర।) చతుశ్శిర సమన్వితమ్। 18

వేదతోఽఙ్గుల సంయుక్తం నాగైర్న శ్చతుష్పథమ్।సూత్రాష్టయోగే ధాతారం దిశిలాశూలయేస్తథా। 19

లోకపాలాన్ సమభ్యర్చ్య బలిం దత్వాఽథ పాయసైః

(గురుణా స్థపతిం నైవ స్వయజ్కృత్వాత్ర కారణాత్।) కృత్వాచార్యఃస్వయం స్వయం పూర్వం వై శిల్పినా వినా। 20

పశ్చాదత్ర చ తద్దేవాన్ శిల్పినా చా భివన్దయేత్

సంశోద్య (బిమ్బమ్ ?) విశ్వం సఙ్గృహ్య వాయసేభ్యః (ప్రదాయ తాన్। ప్రదాపయేత్।గ।విధివద్భవేత్।) ప్రదీయతామ్। 21

అత్ర శఙ్కుం సుసంస్థాప్య గురు స్తచ్ఛిల్పినా సహ

దిశో నిశ్చిత్య ధామార్థం వమానం ః విధినారభేత్। 22

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే తృతీయఽధ్యాయః

------------- ----------------

యజ్ఞాధికారః। అథ చతుర్థోఽధ్యాయః

శఙ్కుస్థాపనమ్।

శఙ్కుప్రతిష్ఠామార్గ ఇచ్ఛ ప్రవక్ష్యామి తఫోధనాః
(ప్రాసాదనిర్మితే గ।)ప్రాసాదనిర్మితిస్థానే సమం కృత్వా (భువఖః స్థాలమ్।) భువ స్తలమ్। 1
(గోచరామాకృతివర్ధీమాన్।) గోచర్మమాత్ర తత్రైవ గోమయేనోపలేపయేత్
ప్రగన్తం చోత్తరాన్త ఇచ్ఛ మధ్యే సూత్రం ప్రసారయేత్। 2
తన్మధ్యే శఙ్కుసంస్థానం యాజ్ఞికైస్తరుభిస్తథా
(మూల బేరం తథా కుర్యాత్) శఙ్కుం కుర్యాద్విధానేన తస్యోత్తుఙ్గం వితస్తినా। 3
వితస్త్యా మూలనాహం స్యాదగ్రనాహం నవాఙ్గులమ్
క్రమాత్కృశమవక్రం స్యాచ్ఛంగోర్లక్షణమేవ చ। 4
తన్మధ్యే మణ్డలం కుర్యా చ్ఛఙ్కోర్ద్విగుణ మానతః
స్థాపయేదుదయాత్పూర్వే శఙ్ఖనాద సమాయుతమ్। 5
తస్మిన్నధిపమాదిత్య మిన్ద్రాదీన్ పరితోఽర్చయేత్
రేఖాగతాయాం ఛాయాయాం పశ్చిమే బిన్దు మర్పయేత్। 6
తథాఽపరాహ్నే రేఖాయాం ప్రాగ్గతే బిన్దుమర్పయేత్
తత్ షణ్ణవతికం భగం కృత్త్వైకాంశం తదఙ్గులమ్। 7
మేషే చ (మిధునే సింహే) వృషభే శూన్యం తులామాసే ద్వియఙ్గులమ్
కర్కటే వృశ్చికే మీనే తేనైవ చతురఙ్గులమ్। 8
చాపే కుమ్భే షడఙ్గుల్యం మకరేఽష్టాఙ్గులం క్రమాత్
అఙ్గులీర్మాసి మాస్యుక్తాః త్రింశద్భాగం విభజ్య చ 9
(గతధత్తస్య।)గతర్క్షాణాస్తు యుక్త్యా త్రైరంశం నీత్వావ శేషితమ్ +
(తద్బిన్ద్వోః।) తద్బిన్ద్వోరుత్తరే యామ్యే నీత్వా బన్దుం సమర్పయేత్। 10
సూత్రం ప్రాసారయే (బిన్ద్వోః।)ద్విద్వాన్ మధ్యే ప్రాగన్తమేవ చ
(దక్షిణోత్తరయోః)దక్షిణోత్తరతో బిన్దుం మత్స్యవద్భ్రమయోద్బుధః। 11
తత్పుచ్ఛాననయోర్మధ్యే సూత్రం పశ్చాత్ప్రసార్య చ

ఏవం దిశో వినిశ్చిత్య మూలస్థాన ఇఞ్చ (నిశ్చయేత్।)కల్పయేత్।12

నిర్మితే ౽త్ర విమానస్య ఉత్సేధార్ధం సమం తథా

జనాన్తం వా శిలాన్తం వా ఖానయేదుచితం సుధీః। 13

విస్తారాయామసీనాన్తే తత్ఖాత్వా సుదృఢాయ చ

పఞ్చహస్తం చతుర్హస్తం త్రిహస్తం వా౽ధికం క్రమాత్। 14

వాలుకైర్విశ్వతః పూర్వ తోయేన సహ మిశ్రితమ్

(దృధీకృత్య గజైర్వా౽థ) దృఢీకృత్వాతివృక్ష్యైర్వా హస్తిపాదేన వా బుధః। 15

(దదర్శయాదేక్రమశః।) దశహన్తే తు క్రమశస్తత్ఖాతం పఞ్చధా చరేత్

త్రిభాగావనతే విద్వాన్ శిలా వా చేష్టకా౽థవా। 16

యద్ద్రవ్యేణ కృతం ధామ తద్ద్రవ్యేణ చ వాలుకై(గ। ఆదర్శే౽త్ర పఞ్చమాధ్యాయ సమాప్తిర్దృశ్యతే ఇతః ప్రభృతి పఞ్చమో౽ధ్యాయ 23 శ్లోకపర్యన్తం గలితః గ్రన్థః।)

శనైః శనై స్తత్సుదృఢం కృత్వా తత్ర విచక్షణః

యుగ్మాయుగ్మ విభాగేన నిశ్చిత్యైవ చ పూర్వతః

తేనోక్తవిధినా విద్వానిష్టకాం ప్రథమాం న్యసేత్। 18

విమానమేక ద్రవ్యేణ కృతం చేదుత్తమం విదుః

ఉపరీష్టాద్వృతేస్తత్ర ఇష్టకాభిః కృత నతు యత్। 19

(కన్యసమ్) మధ్యమం తలభేదేషు తరుణాచ్ఛాదితే సతి

కనిష్ఠం తద్విజానీయన్మిశ్రమేతైః కృతం బుధాః। 20

విమానార్థ శిలాలక్షణాది।శిలాభేదం ప్రవక్ష్యామి విమానార్థం ద్విచోత్తమః

శ్వేతం కృష్ణ ఇఞ్చ రక్త ఇఞ్చ మిశ్ర ఞ్చైవ చతుర్విధమ్। 21

భూగతం గిరజం (వా౽థ।ఖ।) చైవ వారిజం వా౽థ (వా।ఖ।) చాహరేత్

వారిజాద్గిరిచం శ్రేష్ఠం గిరిచాద్భూమీజం తథా। 22

ఏకయా శిలయా ధామ కృతం చేదుత్తమం ప్రభోః

శిలాభ్యాం యత్కృతం మధ్యం త్రిభిరిష్టకయా సహ। 23

కనిష్ఠం తద్విజానీయాన్మిశ్రం వాఽమిశ్రమేవ వా

కారయేల్లక్షణోపేతం మతిమాన్ శాస్త్రవిత్తమః। 24

శిలాయాం పరికర్తవ్యా ఇష్టకా ఇష్టకోపరి

నాచరేస్తచ్ఛిలాభిస్త ద్విపరీతం న కారయేత్। 25

శ్వేతజోపరి కర్తవ్యే కృష్ణజం రక్తమిశ్రజౌ

రక్తజోపరి మిశ్రం వా శ్వేతం వా కారయేద్బుధః। 26

కృష్ణజోపరి శ్వేతం స్యాద్రక్తమిశ్రౌ చ వర్జయేత్।

నాచరేత్స్వప్రాధానౌ తౌ రక్తమిశ్రౌ విచక్షణః 27

ప్రసిద్ధభవనే విష్ణోః శ్వేతజం కృష్ణమేవ వా

కృష్ణజోపరి శ్వేతం స్యాదిష్టకోర్ధ్వే శిలాం వినా। 28

ఆచరేద్భవనేఽన్యే తు ప్రాసాదాదిషు సర్వశః

వర్గాన్తమేకద్రవ్యేణ కారయేత్సఙ్కరం వినా। 29

(ఉపానాదౌ చ గళే తు।)ఉపానాదిషు గణ్యేషు ద్విద్రవ్యేణ న కారయేత్

కృతం చేదాభిచారం స్యాన్మిశ్రం తత్మాన్న కారయేత్। 30

ఏవం బుద్ధ్వా గురుర్ధీమాన్ యజమానబలాన్వితః

సార్ధం తద్యజమానే నిశ్చిత్యాపి సశిల్పినా। 31

శుభోదయే దినే శుద్ధే సన్న్యస్యైవ తదిష్టకాః

ఆరభేద్భవనం మన్త్రీ హస్తేనోక్తేన (వాస్తువిత।గ।) శాస్త్రవిత్। 32

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే చతుర్థోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమోఽధ్యాయః।

బాలావయవిధిః।

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి బాలాలయ విధక్రమమ్
ప్రథమావరణే వాఽథ ద్వితీయావరణేఽథ వా। 1
మూలస్థానస్య చైశాన్యామైన్ద్రే సౌమ్యే విశేషతః
వాయవ్యాం పశ్చిమే వాఽథ కల్పయేత్తరుణాఽలయమ్। 2
పఞ్చహస్తం సమారభ్య ద్విద్విహస్త వివర్ధనాత్
త్రిధా నవకారాన్తం స్యాద్బాలాహారస్య చాయతమ్। 3
చతుస్తాలం త్రితాలం వా విశాలం కుడ్యమూలతః
శిష్టమన్తర్విశాలం స్యా (తుఙ్గం పఞ్చకరాన్వితమ్।గ।) త్పఞ్చ సప్తకరాన్తకమ్। 4
సమం త్రిపాదమర్ధం వా ముఖమణ్డపమిష్య తే
యథా మూలలయద్వారం తథా స్యాత్తరుణాలయే। 5
మృద్భిర్వాఽఢ్షకాభిర్వా (కుర్వన్ న।క।ఖ।కుడ్యం నైవ శిలాబుధః।గ।) కుడ్యం సశిలయా బుధః
ప్రథమేష్ట కా ఞ్చ గర్భ ఞ్చ ద్వర సంస్థాపన క్రియామ్। 6
వినైవ బాలాగారే తు కారయేద్విధిచోదితమ్
ద్వారస్తమ్భం కవాట ఞ్చ రక్షార్థం తరుణాలయే। 7
మన్త్రేణ స్థాపయేత్రత్సాన్ వినైవ చ (తులాది) తలాది షు

లుపోపరి తృణాచ్ఛన్నం లోష్టాచ్చాదనమేవ వా 8

బహుభూమివిమానం చేత్తలభేదక్రమాద్బుధః

అన్తరం ధాతుభాగ ఇచ్ఛ విభజేన్మధ్యమే సుధీః। 9

ఆదిభూమి ఇచ్ఛ సఙ్కల్ప్య దేవమానుషమధ్యమే

ద్వితలాయ తథా ధీమాన్ పైశాచే త్రితలాయ చ 10

ద్వితలం మానుషే యుగ్మం పఞ్చమూర్తేర్విశేషతః

పైశాచే పరితో మధ్యే పురుషాదీన్ ? స్థాపయేద్బుధః 11

(ద్వాదశత్రయోదశ శ్లోకౌ।గ।ఆదర్శే న విద్యేతే।)ఏకైకం తద్ద్వితాలోచ్చం పఞ్చమూర్తేర్విశేషతః

బ్రహ్మే చైకపదం ధీమానున్నత న్తు సమాచరేత్। 12

సౌవర్ణం రాజతం వాఽథ తామ్రం వాఽథ స్వశక్తితః

దారవప్రతిమాం వాఽథ కృత్వా సంస్థాపయేద్బుధః। 13

అన్యాలయేఽర్చితం శూన్యం సమ్ప్రాప్త ఇచ్ఛ పునస్తథా

యాచితం తద్వితుర్ధీమానాచరేత్త్వరయాఽన్వితః 14

అథ వా తద్గృహార్చాం వా స్థాపయేద్బాలధామన్

(ఇదంశ్లోకార్ధం।గ।ఆదర్శేనాస్తి।)మూలస్థాపనకాలే తు గృహార్చాం (యాచితమ్। ఆ।)
యాచితాం త్యజేత్। 15

మూలస్థాపనకాలే తు ప్రతిమామాలయాయ చ

కృత్త్వైవ స్థాపయేద్ధీమానథ వా హారకం చరేత్ 16

గ్రామస్య యజమానస్య చానుకూలే శుభే దినే

తస్మాత్తు దివసాత్పూర్వ మఙ్కురార్పణ మాచరేత్। 17

కృత్వాఽక్షి మోచనం పశ్చాత్ (పఞ్చగవ్యే।క।) క్షీరే గన్యే జలే తథా

అధివాస్య యాగశాలాయాం పునః స్తుత్వా విభూషయేత్। 18

మధ్యమే శయనస్థానం పఞ్చాగ్నీన్ పరికల్పయేత్।పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం(పార్శ్వతః అ।) విశ్వతః శోధయేత్క్రమాత్। 19

ద్రోణద్వయంసుసంపూర్ణం ఖణ్డస్ఫుటిత వర్జితమ్

ప్రక్షిప్యాఽయుధ చిహ్నాదీన్ కుమ్భం సంసాధయేద్గురుః। 20

ధాన్యపీఠే సుసన్న్యస్య ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణ వై

ధ్యాయన్ కుమ్భే సమావాహ్య స్నపనం సమ్యగాచరేత్। 21

శయ్యావేద్యాం తథా ఽఽస్తీర్య అణ్డచాదీన్ యథాక్రమమ్

అరోప్యోపరి దేవేశం కుమ్భేన సహశాయయేత్ 22

పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర బధ్నీయాత్కౌతుకం తథా

'యద్వైష్ణవం ' సముచ్చార్య ప్రాక్శిరశ్శాయయేద్ధరిమ్। 23

(అ.గ।ఆదర్శః పునరారభతే।)ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా హౌత్రం సమ్యక్ ప్రశంస్య చ

మూర్త్యావాహనహెూమాదీన్ ప్రతిష్ఠోక్తవదాచరేత్ 24

రాత్రిశేషం వ్యపోహ్యైవ స్నాత్వా స్నానవిధానతః

(శాలాం ప్రభాతే సంవేశ్య।గ।) యాగస్థానం ప్రవిశ్యైవ ఉద్ధరేద్ధరి మవ్యయమ్। 25

ఆచార్యదక్షిణాం దత్వా చరరాశౌ శుభోదయే

కుమ్భం బిమ్బం సమాదాయ తోయధారా పురస్సరమ్। 26

ధామప్రదక్షిణాం కృత్వా 'ప్రతద్విష్ణు 'రితి బ్రువన్

సంస్థాప్య వేద్యాం దేవేశం దేవీభ్యాం స్వపనోత్సవే 27

ఆత్మసూక్తం జపిత్వా తు విష్ణుసూక్తాదికం జపేత్

కుమ్భస్థాం శక్తిమాదాయ ధ్యాయన్ విష్ణ్వాదిమూర్తిభిః। 28

కుమ్భస్థాం మూర్ధ్ని చావాహ్య (దేవ్యాది।అ।దేవ్యో చ పర్షదస్తథా।గ।) దేవ్యాదీన్ పరిషద్గణాన్

(ఆవాహ్య స్నపనే చాన్యే బలిబిమ్బే చ కౌతుకాత్।)ఆవాహ్య చోత్సవేఽర్చాయాం బలిబిమ్బే చ కౌతుకాత్। 29

దీపాద్దీపమివావాహ్య సమభ్యర్చ్య యథాక్రమమ్

పుణ్యాహం వాచయేత్త తత్ర పాయసాదీన్ నివేదయేత్। 30

ఆవాహనవిసర్గౌ చ (నైవాన్యతే।) వినైవ విధిపూర్వకమ్

నిత్యే నైమిత్తికే ధీమాన్ విధినైవ సమర్చయేత్। 31

బాలాలయే ధ్రువార్చాం చేత్కర్తుమిచ్ఛేత్స జఙ్గమమ్।తథా బాలాలయాం కృత్వా కర్పగేహే సమస్థలే। 32

(ఆధానక।ఆ।ఖ।)ఆధారార్థం శిలాం నైవ ఇష్టకాభిర్ధృఢీ కృతే

తలే వినాఽథ రత్నాదీన్ స్థాపయేజ్జఙ్గమం తథా। 33

(తత్రాణోభూమినా।గ।)తత్రాణభూమ్యా సంయోగం జఙ్గమత్వాత్సశైలకమ్

(తద్ధామని।గ।) తత్ర థాదీన్ సమం ? ధీమాన్ స్థాపయేత్కౌతుకోక్తవమ్। 34

పశ్చాత్యథోక్తే స్థానే తద్ధామ కృత్వా సలక్షణమ్

స్థూపిశూలావసానాన్తం సమాప్తం కారయేద్బుధః। 35

(శ్లోకద్వయం।గ। ఆదర్శేనాస్తి।) యథా సకౌతుకం బేరం బాలస్థానాత్ప్రవేశనమ్

మూలస్థానే యథాప్రోక్తం ధ్రువార్చ ఇఞ్చ తథా చ రేత్। 36

పూర్వం ముహూర్తే రత్నాని విన్యస్యైవ ధ్రువార్చనమ్

తస్మిన్నుపరి సంస్థాప్య అష్టబన్ధం సమాచరేత్। 37

స్థపతిర్నైవ ? గురుణా బృహత్కాయాం భవేద్యది

కుమ్భం వినాఽథ యన్త్రేణ నీత్వా బేరం యదోచితమ్। 38

సంస్థాప్య శుద్ధిం కృత్వాఽత్రకుమ్భం తత్రప్రముఖే నయేత్

తథా వాహ్య సమభ్యర్చే ద్విశేషోఽన్యాని పూర్వవత్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే)భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే (బాబాలయవిధిర్నామ చతుర్థోఽధ్యాయః।గ।)

పఞ్చమోఽధ్యాయః

అథ షష్టోఽధ్యాయః।

ఇష్టకాన్యాసః।అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ఇష్టకాక్రమ (ముచ్యతే।క।) ముత్తమమ్ ?
(పితృమాసాన్ వివర్జైవ శేషమాసే।గ।)మాసేషు చైత్రకం నైవ శిష్లమానే శుభే దినే 1
స్థిరరాశిం సుసఙ్గృహ్యాన్నగ్రాహ్యం చరరాశికమ్
గ్రామస్య యజమానస్య చానుకూలే సమాచరేత్। 2
అమ్భసా సహ (సిద్ధ్యర్థమ్) సుస్నిగ్ధవాలుకాభిశ్చ పూరయేత్
తాం భున న్తు సమీకృత్య (చతుస్తాలాయత।) యావత్ప్రాసాదనిర్ణయమ్। 3
శిలాం వా చేష్టాకాం వాఽథ కారయేత్ప్రథ మేష్టకామ్
ఇష్టకేష్టకయా చేత్తచ్ఛిలా చేచ్ఛిలయా బుధః 4

మానాఙ్గులేన (ధాత్వాదికుమ్భాను) ధాత్రాదిత్రయో వింశతికావధి

వర్ధయేద్విభవేనైవ (నన్ధధాదీశ్చముచ్యతే।) సన్ధధ్యా ధీర్ఘముచ్యతే। 5

తదర్ధం విస్తృతం ప్రోక్తం విస్తారార్ధం ఘనం భవేత్

ముఖం(పార్శ్వమ్।ఖ।) పాదం విదిత్వా తు సంజ్ఞాం(కృత్వా శుచిఃక్రమాత్।) కృత్వాఽకృతౌ స్మృతమ్ 6

స్థాపనాయ యథోప్రక్తా మఙ్గురానర్పయేద్బుధః

అధివాస్య తథా పశ్చాద్యాగశాలం ప్రకల్పయేత్। 7

తన్మధ్యే శయనస్థానం (చతుస్తాలయత।) ద్విహస్తయత విస్తృతమ్

తాలోత్సేధం న్తు తత్రాప్రాచ్యాం కుణ్డమౌపసనం తథా। 8

(తౌ చ కృత్వా। అ। కృత్వాగ్నౌ విధినా ధీమాన్।గ।) అలఙ్కృత్యా మృదా ధీమాన్ భూమియజ్ఞ ఇ్చ కారయేత్

అగ్నిం సంసాద్య విధివత్కలశైః సప్తభిః క్రమాత్। 9

సంస్థాప్య నవవస్త్రేణఅ ప్రచ్ఛాద్య శయనోపరి

సంస్నాప్య కౌతుకం బద్ధ్వా నవవస్త్రేణ ఛాదయేత్। 10

హుత్వా తు వైష్ణవం మన్త్రం విష్ణుసూక్తమతః పరమ్

చతుర్వేదాది మన్త్రాంశ్చ శ్రీభూసూక్త ఇ్చ పౌరుషమ్। 11

సహ వ్యహృతికం హుత్వా పావకం సమ్ప్రణమ్య చ

సవేదాద్యయనాద్వాద్యాన్నృత్తగేయాన్న యేన్నిశామ్।।12

(ప్రభాముహూర్తే ధర్మాతమా।గ।)ప్రాతస్స్నాత్వా ముహూర్తే తు గర్భద్వారస్య దక్షిణే

ఉపానాదధస్థాత్ప్రామౌ తు వ్రీహిభిః స్థణ్డిలం చరేత్। 13

నవభాగం విభజ్యాత్ర భిత్తి (వ్యాసమ్।) న్యాసం క్రమాద్గురుః

బాహ్యే త్రిభాగం నీత్వా(తు భూతభాగే విశేషతః।) న్తర్భూత భాగావశేషితే। 14

ప్రాగన్తముత్తరాన్త ఇ్చ ప్రాగాది క్రమాయేగతః

చతుర్వేదాదిమన్త్రేణ సచ్ఛిద్రం స్థాపయేద్గురుః 15

హేమరత్నమృదాద్యైస్తన్మధ్యే ఛిద్రం సుపూరయేత్

తతః స్థమితిమాహూయ దృఢం (చోపానమ్ ।)కృత్వైవ నార్పయేత్ । 16

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

షష్ఠోఽధ్యాయః

అథ సప్తమోఽధ్యాయః

గర్భన్యాసః ।

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి గర్భాన్యాస విధిక్రమమ్

ఆలయం దేవతానా (చ ।)ఇ౨(చ) తచ్ఛీరం పరిపఠ్యతే । 1

మసూరాన్తే (చరణాన్తే ।క ।)చారాణాన్తే ప్రస్తరాన్తే గళాన్తరే

(శిఖాన్తే) శిఖరాన్తే స్థూపికాధ స్తత్ప ఇ౨ గర్భః ప్రశస్యతే । 2

ఆస్థానమణ్డపే వాఽథ (స్నపనాగారమణ్డపే ।గ ।) తథా స్నపనమణ్డపే

గోపురే పచనగారే న్యసేదన్యే మనోరమే । 3

పరివారాలయే మధ్యే గోపురేగాఽఽర దక్షిణే

నర్గమాద్దక్షిణేవాఽపి ప్రవేశాద్దక్షిణేఽపి వా 4

సర్వేషాం గోపురాణా ఞ్చ కుడ్యస్యాభ్యన్తరే బుధః

స్థానాన్తే సన్న్యసేద్గర్భం మణ్డపే స్నపనాలయే। 5

ద్విజశ్చేత్పట్టికోర్ధ్వే తు (కుముదోర్ధ్వే నృపస్సయ తు।గ।) క్షత్రియః కుముదోపరి

జగత్యూర్ధ్వే తు వైశ్యః స్యాదుపానోపరి శూద్రకః 6

విమానే తు విశేషేణ సర్వేషాం వా స్థాలాన్తరే

ద్వారాభ్యచన్తరయేరన్యే ? (రాజ్ఞః) రాత్రౌ గర్భం నిదాపయేత్। 7

ప్రాసాదపాదవిపులం(నాగాంశోనమ్,) నాహెూంశోనమధా ఽపి వా

(ఉపాంశోనమ్।)పాదాంశోనమథో ఫేళాం విశాలాయమ ముచ్యతే। 8

విస్తారసమభిత్యుచ్చ మష్టాంసోనమథాపి వా

ద్వారస్య దక్షిణే స్తమ్భే భిత్తివ్యాససమం బుధః 9

అష్టభాగం విభజ్యాథ చతుర్భాగం బహిర్న్యసేత్

త్రిభాగమభ్యన్తరే నీత్వా స్థానే తస్మిన్ సమాచరేత్। 10

తత్ర పౌష్ఠీం సమభ్యర్చ్య దేవేశం మనసా స్మరన్

'విష్ణుర్యోనిం' జపిత్వా తు గర్భం తత్రైవ వనిస్యసేత్ 11

పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య స్విష్టాకారం సవైష్ణవమ్

హుత్వా విసర్జ యేదగ్నిం గురుం కర్తా ప్రపూజయేత్ 12

పశ్చాచ్ఛిల్పినామహూయ సుదృఢం కారయేతి చ

నియోజయిత్వా తం పూజ్య విమానం(పి కారయేత్।) కారయేత్తతః 13

(ఇతః ఆన్తమధాయస్య।గ। ఆదర్శ ఏవ లభ్యతే।)భూతాంశోనం ఞ్చ వా తస్య బహుళం జఘుమేవ ? వా

నవకోష్టయుతాం ఫేలామచ్ఛిద్రాం సాపిధానకామ్। 14

స్వర్ణేన రజతేనైవ కుర్యాత్తామ్రేణ వా పునః

యేన మార్గేణ గన్తవ్య శిఖరం తేన మార్గతః 15

అశ్రమష్టాశ్రం వృత్తం వా కాయేద్గర్భభాజనమ్

మఙ్గలాన్ పర్వతాన్ భూజాన్ శఙ్ఖాద్యానాయుధానపి 16
మృదః కన్దాం స్తథా రత్నాని వర్ణచిహ్నాం స్తథైవ చ
వాద్యధాతుకాంశ్చైవ స్వర్ణాద్యాభ్యాం స్తథైవ చ 17
ప్లక్షాదీనా త్వక్షైచైవ స్రవాణ్యన్యాని చాహరేత్।పుణ్యతీర్థోకాంశ్చైవ సర్వాణ్యన్యాని చాహరేత్। 18

శుభే కర్త్రను కూలర్క్షే స్థిరరాశౌ విశేషతః
అఙ్కురానర్పయిత్త్వైవ పూర్వేద్యుస్తద్దినే తథా। 19
స్థానే యథోక్తశాలాయాం కృత్వా సమ్యక్ సుపోష్య చ
ద్విహస్తాయ త విస్తారం తోలోత్సేధం సు మధ్యమే 20
వేదిం కృత్వా తు తత్ర్ప్రాచ్యాం కుణ్డమౌపాసనం చరేత్
ఆలయాభిముఖే శుద్ధే సాయాహ్నే తు విశేషతః 21
వ్రీహిభిః స్థణ్డిలం కృత్వా ప్రాగన్తం వస్త్రమాస్తరేత్
ఫేలాం మధ్యే సుసన్న్యస్య ద్రవ్యాన్ సర్వాన్ సమాహరేత్ 22
ఆచార్యః సుప్రసన్నాత్మా చోత్తరాభిముఖస్తథా
ద్రవ్యాన్ గాయత్రియా ప్రోక్ష్య తాం ఫేలామపి దర్శయేత్। 23
భూమియజ్ఞేన సంశోద్య ఆఘారం విధివద్యజేత్
పుణ్యాహం వాచయిత్వా తు వేద్యార్ద్వే స్తీర్య పూర్వవత్ 24
తన్మధ్యే స్వస్తిసూక్తేన ఫేసామపి చ సన్న్యసేత్
వేద్యాముపరి దిక్పాలాన్ నాగేన్ద్రమపి పూజయేత్। 25
నవవస్త్రేణ సంవేష్ట్య పుష్పాణ్యుపరి విన్యసేత్
....
ప్రజాల్య చ పరిస్తీర్య విష్ణుసూక్తమతః పరమ్। 26
శ్రీ సూక్తకం తతో హుత్వా వైష్ణవం మన్త్రమేవ చ

స్వాహాన్తం ' నాగరాజాయ ' 'దిక్పాలే' భ్యస్తథైవ చ 27
'సర్వరత్నేభ్య' ఇత్యుక్త్వా 'సర్వధాతు' భ్య ఏవ చ
'సర్వబీజేభ్యః స్వా' హే తి 'సర్వలోకేభ్య' ఇత్యపి। 28
'నదీభ్య ః' 'పాతాలే' భ్యశ్చ 'వృక్షేభ్యో' నగ ఇత్యపి
'గజేభ్యో' 'విష్ణవే' చేతి వ్యాహృత్యన్తం సుహూయతామ్। 29
హుత్వా తు సాధ్యాయానాన్తే ? గురుః సమ్యక్ సమర్చ్య చ
సర్వవాద్య సమాయుక్తం తద్రాతౌ స్థాపయేద్బుధః
గర్భం తద్రత్నౌ ? సమలఙ్కృతమ్
ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్చాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే సప్తమోఽధ్యాయః

అధాష్టమోఽధ్యాయః। విమానవిధిః।

అత ఊర్ధ్వం వమానాని విశ్వాని కథితాని చ
వాసాధికారే చాద్యాపి ఏకభూమిః ప్రవక్ష్యతే। 1
అగ్నిహస్తం సమారభ్య ద్విద్విహస్త వివర్ధనాత్
(చతుర్హస్తత్।గ।)చతుర్ధా నవహస్తాన్తమేక (భూమేః। అ।భూమౌ।గ।) భూమిర్విశేషతః। 2
(త్రయోదశ।) త్రిధోదయం తదధ్యర్ధం పాదోనం ద్విగుణం తథా
(ద్విగుణమ్।)త్రిగుణ ఞ్చేతి నామ్నా చ పౌష్టికం జయమద్భుతమ్। 3
చతుర్భాగం ద్విభాగం వా పఞ్చభాగం త్రిభాగకమ్
కర్భ గేహస్య విస్తారం ద్వివిధం మానముచ్యతే। 4
తుఙ్గం తదష్టధా కృత్వా భాగమేకం సమూరకమ్
(పాదమ్।గ।)పాదోత్తుఙ్గం ద్విభాగం స్యాత్ప్రస్తరం భగమేవ చ 5
గ్రీవోదయ న్తు భాగం స్యాద్ద్విభాగం శిఖరస్య చ
భాగం స్యాత్ స్థూపికోత్సే ధమేక భూమేశ్విశేషతః 6
గ్రీవోదయం త్రిభాగైకం వేదికోదయ ముచ్యతే
అధిష్ఠానం పాదవర్గం ప్రవక్ష్యామి పృథక్ పృథక్। 7
చతుర్వింశతిభాగ న్తు కృత్వా ఉదిష్టాన ముచ్చరన్
నాగాంశం జగతీమానం ధాత్వంశం కుముదస్య చ 8
అమ్బరాంశం చ తత్కమ్పమగ్న్యంశం కణ్ఠమేవ చ
భాగాంశ ఞ్చాన్యకమ్పం స్యాద్వాజిన ఞ్చ త్రిభాగికమ్। 9
ఊర్ధ్వపట్టం తథా ధీమాన్ నిర్గమం తత్త దంశకమ్
ఉపానోదయమాదౌ తు జాత్యఙ్గులి సముచ్ఛ్రయమ్। 10
దణ్డం వా ధ్యర్ధదణ్డం వా చరణస్యాథ నిర్గమమ్
తత్త దంశం తదన్యేషాం యుక్త్యా శోభా యథా తథా 11

వారిమార్గముదీచ్యాం వా ప్రతీచ్యాం వా యథార్థకమ్

జగత్యాదౌ కుర్యాద్ధధీమాన్ తద్వర్గచ్ఛేద నీయకమ్ 12

ప్రాసాదస్య తు విస్తారం చతుర్వింశతిభాగికమ్

పఞ్చవింశతిభాగం వా షడ్వింశతిభిరేవ వా 13

భిత్తిస్తమ్భలస్యార్ధభాగం భాగమేకం త్రిధా మతమ్

(వహ్నినాద ఇఞ్చ షణ్మాత్రం విష్కమ్భం పాదయోస్తథా।గ।)'వహ్నిర్వేద ఇఞ్చ షణ్మాత్రం పాదవిష్కమ్భమేవ వా 14

నిర్గమం పాదమ్ధం వా త్రిపాదం కుడ్యపాదయోః

(అగ్రమ్ ।ఖ।)ఆశ్రం నాగాశ్రవృత్తం వా మిశ్రం వాఽమిశ్రమేవ వా 15

ధర్మనన్దాష్టభాగేన (మూటాదగ్రాద్విశాలతః।) మూలాదగ్రవిశాలతా

విద్వద్భిరగ్రపాదాన్తముక్తం తస్మాన దణ్డకమ్। 16

తస్య పాదోదయం ధీమాన్ షట్సప్తవసుభాగకమ్

కృత్తైవం వేదికోత్సేధం(షడ్భాగం తత్।) షడ్భాగాన్తం పునశ్చరేత్। 17

అగ్న్యంశం కణ్ఠమేకాంశం కుమ్భం పద్మం తథోపరి

భాగాంశమూర్ధ్వకమ్భం స్యాచ్ఛేష్ఠం తత్ యుగ్మ(పఙ్క్తికమ్।) భిత్తికమ్ 18

అయుగ్మం విషమం నేష్టం శాలాకూటేషు భిత్తిషు

అవసానే చ కుర్యాత్త (పాద।) ద్భాగస్థానం విధీయతే। 19

కుడ్యస్తమ్భస్య విస్తారా చ్చతుర్భాగోనవిస్తరమ్

తోరణస్తమ్భ విస్తారం సర్వేషాం సముదీరితమ్। 20

వీరకాణ్డోపరి న్యస్త ముత్తరం వాజనాబ్జకమ్

క్షేపణం నిమ్నకమ్పన్తు తదూర్ధ్వే వల్లి కాన్తకమ్। 21

విచిత్రైర్నానా (వర్ణైస్తు।ఖ।) పత్రైస్తు కారయేచ్చ భవదర్శనమ్

(కుడ్యపాదస్య చాగ్రే తు।గ।)స్తమ్భ ఞ్చైవాస్యచాగ్రే తు బోదికావీర కాణ్డకౌ 22

ఫలకోపరి చైకైకం దణ్డోత్సేధం ప్రశస్యతే

(పాదోచ్చం మణ్డితోరధ్వస్య తాటికుమ్భస్తదర్ధకమ్ ।) పోదనోచ్చ స్తు కుమ్భం స్యాన్నాసీతుఙ్గం తదర్ధకమ్ ।   23

కణ్ఠయోః పాదదణ్డం స్యాద్వల్లీదణ్డేన కారయేత్

(విపులం వీరఖణ్డానామ్ ।)క్షుద్రదణ్డం తథా నామ పాదమేవ ప్రవశస్యేతే ।   24

(తత్పార్శ్వస్య చ ఖణ్డేనతాటి)తత్పాదస్య చ కణ్ఠే చ నాసీ చోర్ధ్వస్య ? చాయతమ్

(తాటిఖణ్డేన కుమ్భార్ధమ్ ।) నాసీకుమ్భస్య కణ్ఠేన కుమ్భకణ్ఠస్య పాలికా   25

బోధికా ఫలకా తుల్యం ఫలకాం విభజేత్ర్తిధా ।ఏకం వేత్రం(తదధస్తాత్) తతో హస్తా (పాదోచ్చం) చ్ఛేషం పద్మ ఇఛ కారయేత్ ।   26

తథాపి తోరణైః స్నానఫలకాద్యా విశేషతః

బహులం ద్వారవిపులం భిత్తివిస్తారమేవ వా   27

పాదహస్తాధికం ప్రోక్తం పాదాయామార్ధమేవ వా

ధాత్వష్ట నన్ద పఙ్క్త్యంశం కృత్వా పాదోదయం పునః   28

(షణ్నస్యష్టపదో)షణ్మానాష్ట వవ భాగం శుద్ధద్వారోదయం స్మృతమ్

? ఉత్సఙ్గార్ధం పతఙ్గార్ధం శిష్టభాగం ద్విధా చరేత్ ।   29

తదేకైకం (తథోత్సేధమ్ ।గ ।) తయోరంశం తత్సమం స్తమ్భనిర్గమమ్   30

(బహులం చాధికమ్) బహులాత్పాదాధికం ప్రోక్తమర్ధాతికమథాపి వా

పాదోనద్విగుణం ప్రోక్తం ద్విగుణం పాదయోస్తతః ।   31

కవాటం కారయేత్తత్ర నిరుక్తోక్త ఇఛ బుద్ధిమాన్

ఉక్తవృక్షేణ సంశ్లిష్టం తామ్రపట్టేన బన్ధితమ్ ।   32

ప్రస్తరస్యోదయం కృత్వా (పఇఛ) ఏకవింశతి భాగకమ్ ।

త్రియంశముత్తరం ప్రోక్తమేకాంశం వాజనం తథా ।   33

తత్సమం నిర్గమం ప్రోక్తం (త్ర్యంశం హి)ర్త్యంశ స్తు వలభి స్తథా

నిర్గమం వాజనం చోర్ధ్వే ఏకై కాంశం సమాచరేత్ ।   34

ధాత్వంశం తత్కపోతం స్యాత్తదర్ధం వా స నిర్గమమ్

దణ్డం వా చార్ధదణ్డం వా లమ్బ (వేదికేన చ)యేదితి కే చన। 35

సార్ధదణ్డం ద్విదణ్డం వా విసాలం క్షుత్రనాసికమ్

ప్రత్యుత్సేధం యథాశోభం కారయేత్స (సహుబర్వకమ్)బలిర్వకమ్। 36

వృతేస్త (తలాష్ట,ఖ।) తాష్టభాగ ఇ్చ ఏకోనం వేదికోదయమ్

తం వేదభాగం కృత్వా తు గ్రీవా విస్తారముచ్యతే। 37

(కన్ధరోచ్చం ద్విభాగైకమ్ గ।) స్కన్ధకోచ్చం త్రిభాగైకం వేదికోదయమిష్యతే

అశ్రమష్టాస్రం వాఽథ (వృత్తమ్) మిశ్రం వా కర్తురిచ్ఛయా। 38

విశాలం శికరోచ్చస్య వేదివిస్తారతుల్యకమ్

అష్టాంశోన న్తు తన్మధ్యం తదూర్ధ్వం విపులం క్రమాత్। 39

షోడశాంశైకహీనం తద్వేది విస్తారమానతః

క్రమాత్కృశం యథా శోభం కారయేచ్ఛిఖరం బుధః। 40

ఓష్ఠస్య పఇ్చభాగాన్తం త్ర్యంశం వా (ఫలికా గ।) పాలికాయతమ్

(ఫలికా గ।)పాలికాపఇ్చభాగా (స్యాద్యుగాన్తం పద్మ) త్తద్వికాశం పర్మవిస్తృతమ్। 41

దలాష్టక సమాయుక్త దణ్డమగ్రే దలేచ్ఛ్రయమ్

శికరస్యకరణం తుఙ్గం శేషం యుక్త్యాఽథ కారయేత్। 42

శికరస్య త్రిభాగైకం మహానాసీ విశాలతా (తః)

సమం త్రిపాదమర్ధం వా నాసికా నిర్గమం బుధాః। 43

వ్యాసా త్తత్ర చతుర్భాగం స్కన్ధాన్తం తుఙ్గమేవ చ

శక్తిధ్వజం తదుచ్ఛర్ధ్వం త్రిపాదం వాఽథ కారయేత్। 44

శక్తిధ్వజస్య పృష్ఠే తు చక్రం కృత్వాఽయనేన చ

స్థాపయేత్సుదృఢం ధీమాన్ స్రవమఙ్గలకారణాత్। 45

పద్మస్య చ త్రిభాగైకం కుమ్భతారః ప్రశస్యతే

కుమ్భతారత్రిభాగైకం కుమ్భోపరిః స కన్దరమ్। 46
త్రిగుణం పాలికా(తస్య త్రిగుణైః) తత్ర రేణుకం ముకులం తథా
స్థూపితుఙ్గం పునర్ధామాన్ మముభాగం విభజ్య చ 47
ఏకాంశం తద్వలగ్నం స్యా(వేదాంశం) త్తుర్యాంశం(రూపమేవ।) కుమ్భమేవ చ
భూతాంసం కన్దరం ప్రోక్తమేకాంశం పాలికా బుధః 48
త్రియంశం ముకులం ప్రోక్తం కారయేద్ధాటకాదినా
అగ్రతో మణ్డపం కుర్యాత్సమం త్రిపాదమర్ధకమ్। 49
మణ్డపం సమసూత్రం చేదన్తరాల (సవేశ్మకమ్।) తు వేశ్మకమ్
అన్తరాలస్య విస్తారం సార్ధహస్తం ద్విహస్తకమ్। 50
త్రిహస్తం వాఽపి కర్తవ్యం సర్వస్మిన్ ధామ్ని కీర్తితమ్
దణ్డం వా సార్ధదణ్డం వా ద్విదణ్డం వా త్రిదణ్డకమ్। 51
హర్మ్యమణ్డపయోరన్తర్వేశ్మ స్యాత్తద్విచక్షణః
అన్తరాలస్య మధ్యే తు కుడ్యకుమ్భలతాన్వితమ్। 52
స్తమ్భతోరణకం వాఽపి స్తమ్భపఞ్జరమేవ వా
స్తమ్భసౌష్టికమేవం వా తోరణం వాఽభిదీయతే। 53
విమానం (మధ్యభద్రమ్) మధ్యమార్గం చేన్మానసూత్ర (విధిః,ఖ।) ద్బహిర్బధః
దణ్డం వా సార్ధదణ్డం వా త్రిదణ్డం వాఽథ నిర్గమమ్। 54
నాగరం ద్రావిడ ఇత్యేతి విసర ఇత్యేతి తత్ర్తిధా
జాత్యశ్రమాయతాశ్రం యన్నాగర ఇత్యేతి కథ్యతే। 55
వృత్తం యవృత్తాయుతం ప్రోక్తం ద్వ్యశ్రవృత్త ఇచ్ఛ పణ్డితైః
మధ్యభద్రయుతే గ్రీవాదష్టాశ్రం స్వస్తిబన్ధనమ్। 56
ఉపానాత్ స్థూపిపర్యన్తం వర్ణాశ్రం నాగరం విధుః
కణ్ఠాత్ప్రభృతి వస్వశ్రం ద్రావిడ ఇత్యేతి కథ్యతే। 57

స్కన్ధాత్ప్రభృతి(హర్మ్యన్తమ్) వృత్తం యద్వేసర ఇష్యతి పఠ్యతే
అలఙ్కారవిధాన ఇఞ్చ నిరుక్తోక్త వాదాచరేత్। 58
పూర్వదిషు విమానేషు (మీశానస్యాది)మహాస్యాం (మీశానస్యాది) వేదికోపరి
పురుషాదీన్ కారయిత్వా (విమానాదీనథాపివా।) కాలాదీన్ కారయే త్తు వా 59
ద్వితలే తు ప్రతేరూర్ధ్వే చన్ద్రాదీంస్తు ప్రకల్పయేత్
త్రతలాదితలేష్వేవం కల్పయేచ్చ యథాక్రమమ్। 60
ప్రతేరుపరి కోణేషు గలస్థానే విశేషతః
సువర్ణం కారయేద్విద్వాన్ మృగేన్ద్రం వాఽథ కేచన। 61
ఏకజాను సమాసీనః బ్రహ్మాసన మథాపి వా
గమనాసనవద్యుక్త్యా విశేషాత్కారయేద్బుధః 62
అధిష్ఠానసమం వాఽథ స్తమ్భార్ధం పాదమేవ వా
త్రిపాద వాఽథ దేవానాం మానం స్యాత్పురుషాదిషు 63
(పఞ్చవింశతి।ఆ।) పఞ్చవింశచ్చమాత్రాది ద్విద్వ్యఙ్గుల వివర్ధనాత్
షోడాభూతో త్తరత్రింశ (మానం వైదేవయోధా।) న్మానాన్తం వోదయం తధా। 64
ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే(ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికార (విమానవిధ్ర్నామ।)అష్టమోఽధ్యాయః।

అథ నవమోఽధ్యాయః

ప్రాకారవిధిః।

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ప్రాకారాణా న్తు లక్షణమ్

ప్రాసాదార్ధం సమం వాఽథ అధ్యర్ధం ద్విగుణం తథా। 1

ప్రథమావరణే ప్రోక్తం ద్వితీయే ద్విగుణం తథా

తృతీయే త్రిగుణం ప్రోక్తం చతుర్థం తత్సమం తథా। 2

పఞ్చమం (షష్టసప్తం చ।గ।) షష్టమం(సప్త) సప్తమం (తత్సప్తవేధరుద్ర ఇఞ్చ కారయిత్వా చతుర్థకమ్।) తృతీయేన సమం బుధాః

అథ వా హస్తమాన ఇఞ్చ త్రిధా స్యాదుత్తమం క్రమాత్। 3

ఆలయార్ధం సమం వాఽథ ప్రథమాఽవరణం స్మృతమ్

ద్వితీయం గర్భభూత ఇ్చ ధాతుహస్తాధికం క్రమాత్ 4

తృతీయం భూతధాతుశ్చ నవహస్తాధికం బుధాః

(తత్సప్తవేధరుద్ర ఇ్చ కారయిత్వా చతుర్థకమ్।)తత్సప్త నవ రుద్ర ఇ్చ కరాధిక చతుర్థకమ్। 5

పఞ్చమం నవ రుద్ర ఇ్చ త్రయోదశకరాధికమ్

మహామర్యాదయా తుల్యమన్యత్సర్వం విశేషతః 6

చతురశ్రీకృతే(నేతత్।) తస్మిన్ పాదాధిక ధాపి వా

అధ్యర్ధం సత్రిపాదం వా ద్విగుణం త్రిగుణ న్తు వా 7

(చతుర్గుణాధికం వాఽథ,)చతుర్గుణం వా కర్తవ్యం ప్రాకారణాం ముఖాయతమ్

అన్తర్మణ్డలమారభ్య దక్షిణే చోత్తరే ఽథ వా 8

స్నపనార్థం యాదశాలార్థ మాస్థానార్థ ఇ్చ మణ్డపాన్

(వీక్షితార్థమ్।ఖ।)విస్తృతార్థం వినోదార్థ మాలయాయామమితస్య చ 9

ప్రదక్షిణార్థం భక్తానాం వర్ధయేత్ స్థపతిః శుచిః 10

త్రిహస్తం తత్సమారభ్య ద్విద్వి హస్తవివిర్ధనాత్

పఞ్చాశద్ధస్తమానం స్యాత్తప్తధా వృద్ధిమానతః 11

పూర్వోక్తవత్క్రమాద్బాహ్యే మఙ్గలాయ వివర్ధనమ్

వర్ధనేనాస్య దోషేఽస్తి క్షయే దోషో భవేత్తథా 12

ప్రాకారాభ్యన్తరే చాన్య దాశ్రితాలయమస్తి చేత్

తద్విమానం సమారభ్య త్నానా న్తే చ కారయేత్। 13

శమ్భుర్వా శఙ్కరో వాఽథ హరిర్వాఽన్యే చ కేచన

అశ్రితాః పరిషద్దేవా నాశ్రితాంస్థాన్వినా చరేత్। 14

భిత్తివిష్కమ్భమానం స్యాత్ప్రథమం హస్తమానకమ్

వర్గ ఇ్చ భాగవిద్ధీరం సన్తమత్ప్రథ మాదిషు 15

అఙ్గుల్యా విషయాన్తం ఇ్చ వర్ధయే(కుడ్యయోః స్మృతమ్।గ।) దుదయం తతః

విష్కమ్భం త్రిగుణం భాగం విషయం(కుడ్యయోన్నతమ్।) చోచ్ఛ్రమం క్రమాత్। 16

అష్టాంశోనం తతశ్చాఽగ్రం భిత్త్యభ్యన్తర (ఉన్నతమ్)ముత్తమమ్।మధ్యమం భిత్తిమధ్యం స్యాద్విత్ని బాహ్యమథోఽధమమ్। 17

ప్రథమావర్ణం హిత్వా దక్షిణే చోత్తరేఽథ వా

క్షుద్రద్వార ఇ్చ కర్తవ్యం హీనేఽన్యే ప్రథమేఽథ వా। 18

పశ్చిమే వా యథాయుక్త్యా హీనే నేష్ట ఇ్చ సర్వదా

యద్దిగ్ద్వారం విమానం తత్తద్దిగ్ద్వారం తథా చరేత్। 19

ప్రథమావరణే కరుయాద్ద్వితీయదౌ విశేషతః

(విదిక్కోణేషు।ఖ।)దిక్షు కోణేషు వా కుర్యాద్దిశోర్మధ్యేఽథ వా బుధః 20

మార్గో యస్యాం దిశి ద్వారం తద్దిశీతి చ కేచన

నేష్టం తత్రప్రథమే విద్వా నన్యయోశ్చేతి కేచన 21

ప్రథమేఽప్యేవం కృతం చేద్రాష్ట్రస్య కలహో భవేత్

తయోశ్శిరాంసి క్రమశ శ్చత్రస్యాకృతి వచ్చరేత్। 22

సాధిష్ఠానాదికం శ్రేష్టం కనిష్ఠమృజుభిత్తికమ్

ప్రాకారాణాముదీచ్యాం నా ప్రాచ్యాం వా దక్షిణేఽథ వా। 23

ఉపానాధశ్చ కర్తవ్యం యథార్థం జలమార్గకమ్

భిత్తియుక్తమయుక్తం వా బహుభూమియుత న్తు వా 24

ప్రథమావరణేసక్తౌ (ముఖాయంసకలమ్ః) ముఖాయామసమం బుధాః

యథాభిత్తిస్థితం తద్వ త్తథాభిత్తి ఇ్చ కారయేత్। 25

విమానపరితో మధ్యే స్తమ్భ శ్చైవ సభిత్తికమ్

కుర్యాత్కిఇ్చిద్వ్యవక్తం తత్ ? విశ్వతస్సమమేవ వా 26

విధినా భిత్తివిష్కమ్భం కారయే త్తన్నిరుక్తవత్

ప్రాసాదోపానమారభ్య ఉత్తరాన్తం యథోదయమ్। 27

ధాత్వంశే మసూరయుగ్మం పాదోచ్చం భూతమేవ వా

షష్ట్యఙ్గులం సమారభ్య షట్ షడఙ్గులవర్ధనాత్। 28

నవధాష్టోత్తరాన్తం స్యా(శత।) తత్తన్మానాఙ్గులేన వై

ధాత్వఙ్గులం సమారభ్య చామ్బరాఙ్గుల వర్ధనాత్। 29

తిథ్యఙ్గులాన్తం నవధా పాదవిష్కమ్భముచ్యతే

భిత్తిపార్శ్వస్థితాన్(భిత్తిభూమ్యర్ధాన్వితమ్।) స్తమ్భాన్ భుత్త్యర్ధాన్విత మాచరేత్। 30

పరితశ్చోత్తరాగ్రాణి ప్రాగుదన్తం న్యసేత్క్రమాత్

సన్ధికర్మ యథా కృత్వా వాజన ఇ్చ యథాక్రమమ్। 31

తులయా చ యథాస్థానే విన్యసే త్తద్విచక్షణః(అధ్యాయ సమాప్తిర్న దృశ్యతే।గ। ఆదర్శే।) 31
4

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారేనవమోఽధ్యాయః

శ్రీ వైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రే, భార్గవే

అథ దశమోఽధ్యాయః

గోపురలక్షణ నిర్మాణాది ।అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి గోపురాణాన్తు లక్షణమ్

ప్రథమం ద్వారశోభా చ ద్వారశాలా ద్వితీయకమ్ 1

తృతీయం ద్వారప్రాసాదం ద్వారహర్మ్యం చతుర్థకమ్

ద్వారగోపురమిత్యన్యం పఞ్చధా స్యాత్క్రమేణ వై 2

త్రిభూతమివినన్ద ఇఞ్చ (శరహస్తాన్తకమ్ ।గ।) రుద్రహస్తాదికం క్రమాత్

త్రిభాగీకృత్య విస్తారం తస్మి(యుగ్మాధికం నతమ్) న్న్యూనాధికం తతమ్ । 3

తథా ద్విచతుర్హస్తాద్యే కహస్తేన వర్ధనాత్

తథా షోడశహస్తాన్తం నవధా హస్తమానకమ్ 4

సార్ధహస్తం (ద్విపాద ఇఞ్చ ద్విహస్తాన్తం యథాక్రమమ్)తత్ర్తిపాదం ద్విహస్తార్ధం తథా క్రమాత్

పాదోనత్రికరాన్త ఇఞ్చ త్రిహస్తం నిర్గమం క్రమాత్ 5

వస్తారార్ధం త్రి భాగైకం పఞ్చభాగం ద్విభాగకమ్

నీత్వా తద్భిత్తిబాహ్యే తు శిష్టం వాసాధికారవత్। 6

మణ్డలక్షణమ్ నిర్మాణాది।మణ్డపాదీన్ ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమాః

ప్రథమావరణే చాగ్రే ముఖమణ్డప పూర్వతః 7

స్నపనార్థమణ్డపం కుర్యాద్ద్వితీయావరణే ఽథ వా

ఐశాన్యే చోత్తరే చా ఽగ్రే కారయేత్స్నపనాలయమ్। 8

ఆగ్నేయ్యాం పచనస్థానే దక్షిణే యాగణ్డపమ్

నైర్ ఋత్యా ఞ్చైవ వాయవ్యాం నృత్తమణ్డప మాచరేత్। 9

అర్చనోక్తాని పాత్రాణి లోహజాతాని యాని చ

(శఙ్ఖదున్దుభి భేర్యాదిమణ్డపే తు సు।గ।) శుక్త్యాది హేమాని మణ్డపే తస్య సన్న్యసేత్। 10

యామాయాం మధ్యమే తత్ర శయ్యాస్థానం ప్రశస్యతే

యమనైర్ ఋతయోర్మ ధ్యే పానీయ స్థానమేవ చ।

నీలవారుణయోర్మధ్యే లౌకికప్రతిమాం న్యసేత్

వరుణోదానయోర్మధ్యే పుష్పసఞ్చయ మణ్డపమ్

కుబేరేశానయోర్మధ్యే అఙ్కురార్పణ మణ్డపమ్। 11

ప్రాసాదస్యోత్తరే పార్శ్వే (భూషణాదీన్।) శ్వభ్రం కుర్యాద్విచక్షణః

నిత్య నైమిత్తికం స్నానం స్నపనం తత్ర కారయేత్। 12

సోమపశ్చిమాపార్శ్వే తు చామరాది పరిచ్ఛదమ్

ఈ శానశక్రయోర్మధ్యే వస్త్రాదిస్థాన మాచరేత్। 13

పరివారదేవతాస్థానమ్

లక్ష్యామి పరివారాణాం గర్భగేహాదికం క్రమాత్

దక్షిణే భిత్తిపార్శ్వే తు బ్రహ్మాణం చోత్తరే హరమ్। 14

కుడ్యకౌతుకయోర్మధ్యే మార్కణ్డేయం(చ మామ్।) భృగుం తథా

మూలద్వారకవాటే తు ధాతారం దక్షిణే న్యసేత్। 15

కీనాశమధరే పట్టే(దక్షిణే చోత్తరస్తమ్భే।) భృతిమూర్ధ్వే పతఙ్గకమ్

(ధృతిమ్।)దక్షిణోత్తరయోః స్తమ్భే పతిరం వరుణం తథా। 16

(తథైవ పార్శ్వే కుడ్యే తు ।గ।) తద్బాహ్యే భిత్తిపార్శ్వే తు మణిక ఇచ్ఛ ప్రభావతీమ్

(తథాఽస్య।)అథ వా మణ్డపద్వారే ధాత్రాదీనపి పూజయేత్। 17

తాపనం సిద్ధిదం తస్య ద్వారస్యోభయ పార్శ్వయోః

మధ్యే నక్ష ఇచ్ఛ తత్పూర్వే శ్రీ భూతగరుడావపి 18

(విమానస్య దక్షిణే మధ్యే భూమ్యాం మిత్ర ఇచ్ఛ పశ్చిమే

విష్వక్సేన ఇచ్ఛ క్షత్తారముత్తరే పీఠకోపరి।) 19

విమానదక్షిణే మధ్యే వివిస్వన్తం సమర్చయేత్

మిత్ర ఇచ్ఛ పశ్చిమే కుర్యాత్ క్షత్తారం చోత్తరేఽథ వా 20

అర్చయేత్రప్రముఖే వీశం ద్వారే వై ప్రథమస్య తు

దక్షిణో త్తరయోర్బాహ్యే కిష్కిన్ధం తీర్థమేవ చ 21

కిష్కిన్ధ దక్షిణే చేన్ద్ర మాగ్నేయ్యా మగ్నిమేవ చ

యామ్యాం యమ ఇచ్ఛ నైఋత్యాం (పవనమ్ ।ఖ।)నిఋతిం వరుణం తథా 22

వాయవ్యం(వరుణ శ్చైవ వారుణే।) జననం సౌమ్యే సోమమీశ ఇచ్ఛ తద్దిశి

ద్వితీయవరణేఽభ్యర్చ్య తద్దీనే ప్రథమేఽథ వా 23

చక్రం ద్వజ ఇచ్ఛ శఙ్ఖ చ భూతం వై భూతనాయకమ్

తత్తత్ స్థానే సమభ్యర్చ్య తత్త దావరణే బుధాః 24

అర్చయే త్తన్నిరుక్తోక్తక్రమేణ ప్రథమేఽథ వా

విమానపాలదిక్పాలా న్ హీనే ఽన్యే ప్రథమేఽర్చ యేత్। 25

(నవధోక్తపదా ధీమానాలయార్చాక్రమేణ వై।)నిరుక్తోక్తక్రమేణైవ పరివారాం త్సమర్చయేత్

పరివారాలయం ప్రోక్తం విమానార్ధం సమన్తు వా 26

పాదహీనమథో వాపి ముఖమణ్డప సంయుతమ్

కారయేత్పరివార ఇ్చ ధ్రువకౌతుక సంయుతమ్ 27

శ్రేష్ఠం తత్కౌతుకం నైవ తత్ స్థానే పీఠకోపరి

ఆవాహ్యైవార్చనం (మధ్యం కన్యసమ్।గ।) నిత్యమధమం వర్ణహీనకమ్। 28

అశక్తశ్చాలయం బేరం నైవ తత్త్రప్రదేశతః

శిలాభిరిష్టకాభిర్వా పీఠం కృత్వా సమర్చయేత్। 29

(పీఠాని చాలయాశ్రాని ధామకూటాశ్రమం మతమ్, అనుక్తాశ్చ నిరుక్తోత్పర్వదా నైవ
చార్చయేత్)ప్రాకారసంశ్రితం ధామ పీఠం చేదాలయశ్రయమ్

అనుక్తాని నిరుక్తోక్తక్రమేణ పరికల్పయేత్। 30

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రో (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

(పరివావిధిర్నామ దశమోఽధ్యాయః।)దశమోఽధ్యాయః

అథైకాదశోఽధ్యాయః। శిలాసఙ్గ్రహణమ్।

అథ ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శిలాసఙ్గ్రహణ క్రమమ్
గిరిచా భూమిజా చేతి వారిజా(చ త్రిభిర్విధా।గ।) చేతి వర్గధా। 1
గిరజం చోర్ధ్వవక్త్ర ఇ్చ భూమిజం చేదవాఙ్ముఖమ్
జలస్యాభిముకం ప్రోక్తం జలజస్యాశ్మన స్తథా। 2
పుం స్త్రీనపుంశకాశ్చేతి మూలాగ్రసమా శిలా
ఏవవర్ణా ఘనా స్నిగ్ధా ఘణ్టానాదరవా పుమాన్। 3
అగ్రస్థూలా భవేన్నారీ మూలస్థూలా న పుంసకమ్
కుర్యాత్ స్త్రీశిలయా సమ్యగ్దేవేశం కేన వా చరేత్। 4
కారయేచ్ఛేలయా తత్త ద్దేవతానా ఇ్చ కారయేత్

మణ్డలం దృశ్యతే యత్ర యది సమ్భేదనే బుధః
శిలాగర్భమితి జ్ఞాత్వా వర్జయేత్తాం ప్రయత్నతః। 5
అథ కర్త్త ను కూరర్థే కురుస్తచ్ఛిల్పినా సహ
సాదనైర్హోమ సమ్భారైః సార్థం కత్వా వనే బుధః 6
తాం పరీక్ష్య తృణాం త్సర్వాన్ శోధయిత్వా విచక్షణః

పర్యగ్ని పఞ్చగవ్యాభ్యాం పుణ్యాహ ఞ్చాత్ర కారయేత్। 7

తచ్ఛిలాదక్షిణే పార్శ్వే వనరాజం సమర్చయేత్

తస్య దేవాధిప వామే దిక్పాలాన్ దిక్షు చార్చయేత్। 8

(సర్వేభ్యో దేవయక్షేభ్యః।గ।) 'సర్వాభ్యో దేవతాభ్య' శ్చ తథా 'విధ్యాధరాయ ' చ

'యక్షేభ్యశ్చ' 'పిశాచేభ్యో' 'నాగగన్ధర్వ' ఇత్యపి। 9

'అష్టాదశగణేభ్య' శ్చ నామ్నా బల్యన్త మర్చయేత్

ప్రజేతి శీఘ్రం తత్ర స్థాను క్త్వా సమ్యక్ ప్రణమ్య చ 10

దృఢకరీం వైష్ణవేనై వ హులికాం గాయత్ర్యా సహ

సఙ్గృహ్య విష్ణుగాయత్ర్యా భేదయేత్తాం శిలాం బుధః 11

దేవ్యోర్మున్యోశ్చ సర్వేషాం త్త న్మన్త్రే ణ చాహరేత్

ఆచార్యదక్షిణాం దత్వా శిల్పిన ఞ్చ ప్రపూజయేత్। 12

శకటే తాం సమారోప్య అప్రమాదేన చాలయమ్

సమ్ప్రవేశ్య చ సన్న్యస్య ప్రతిమాం కారయేద్బుధః 13

స్థానకాదిషు భేదేషు మానోన్మాన ప్రమాణతః

సఙ్గోపఙ్గ ఞ్చ చిత్ర ఞ్చ చిత్రార్ధం వాఽథ కారయేత్। 14

(చిత్రే తు యవ।గ।)స్రవం తద్యవమాత్ర ఞ్చ కుర్యాద్ధీనం ధ్రువే బుధః

(సమ్పూర్ణంతద్ధ్రువార్చా చేత్సువ్యక్తం సమనోహరమ్।)ధ్రువార్చనం చేత్సువ్యక్తం కారయత్సు మనోహరమ్। 15

దారవ ఞ్చేత్తథాఽఽహృత్య(కారయేత్తద్యథా బుధః।గ।) కారయేత యథా శిలా

ధ్రవేషు దారవం శ్రేష్ఠం దారవాన్మృణ్మయం తథా 16

మృణ్మయాచ్ఛలజం శ్రేష్ఠం శైలజాత్తామ్రజం వరమ్

(ధ్రువార్చాం తామ్రజమ్।)ధ్రవార్చా చేద్ధ్రువం శైలం కుర్యాదన్యం వివర్జయేత్। 17

చిత్రం వా అర్ధచిత్రం వా కారయేత్తద్ధ్రువార్చనమ్

అథో మానాని వక్ష్యామి ధ్రువాస్యాపి చ లక్షణమ్

విమానవిస్తృతార్ధం యదుత్తమం తదుదాహృతమ్

మధ్యమం తద్గుణాంశ ఇ్చ శరాంశాంశం క నీయసమ్।(విపులం బాహ్యతఃకుర్యాద్ద్విధాకృత్య తతఃపరమ్। షడ్వింశతి ఇ్చ భాగ ఇ్చ కృత్వా పూర్వార్ధయా సహ। ఏకేనసహ వా యుక్త్వా కారయేత్తారకోయమ్।గ। అధికః। పాఠః।) 19

ద్విధాకృత్య బహిః (కుర్యాఃఖ।) కుడ్యవిస్తారం చైకమంశకమ్

షడ్వింశత్యంశకం కృత్వా క్రమాదన్యాంశకోపరి। 20

ఏకైకాంశ ప్రవృద్ధ్యా తు సప్తవింశతి ధోదయమ్

అభ్యన్తరం ద్విధాకృత్య (అన్యే।ఖ।)అన్యం షడ్వింశదంశకమ్। 21

కృత్వైకేన సుసంయోజ్యార్ధంశం స్యాదుదయం బుధః

పాదోదయ ప్రమాణం స్యాద్ద్వారోదయ మథాపి వా। 22

తత్తత్పాదాధికం వాఽథ పాదహీనమథాపి వా

తదర్ధం వానవాంసోనం ద్వారపాదతలేన తు 23

మసూరంశే పాదమర్ధం త్రిపాదం వాఽధికం చరేత్

హస్తమేకం సమారభ్య షట్ షఙ్గుల వార్ధనాత్। 24

నవధాఽప్యుదయం ప్రోక్తం త్రిహస్తాన్తం యథాక్రమమ్

తాలమేకం సమారభ్య ఏకతాలేన వర్ధనాత్। 25

నవతాలాన్తమానాని నవధా తాలమానతః (కమ్)

యజమానోదయం పశ్చాన్నాగ సప్తరసాంశకమ్(గులమ్।) 26

కృత్వా భాగాదికం ప్రోక్తం యావత్తచ్ఛుభ దర్శనమ్

నేత్రాస్యహమనుసీమానం హృదయాన్తం స్తనాన్తకమ్ 27

నాభ్యన్తం తత్ప్రమాణాని కర్తుస్తుఙ్గాని సప్తధా

మానాఙ్గులేన ధాత్వాదిద్విద్వ్యఙ్గుల వివర్ధనాత్। 28

సప్తవింశతితుఙ్గాని పఞ్చాశత్సన వాఙ్గులమ్

మాత్రాఙ్గులేన వస్త్రాది గోలకాఙ్గుల వర్ధనాత్। 29

ఏకషష్ట్యస్తమానాని చోదయాత్ సప్తవింశతిః

ఏవం మానాని నిశిత్య పాదాద్యుష్ణీష కాన్కకమ్। 30

ధ్రవబేరం కుర్యాద్ధీమాన్ ? క్రతురిచ్చావశాద్బుధః

అథ పీఠోదయం పశ్చాత్ స్థానకస్య విశేషతః। 31

భువఙ్గస్య సమం వాఽథ అధ్యర్ధం ద్విగుణ న్తు వా

పరితః పాదయో స్తస్య నీత్వా వై భాగమఙ్గులమ్ 32

చతురశ్రం సువృత్తం వా దలైష్షోడశ భిర్యుతమ్

కౌతుకస్య తు (వేశాద్వా।ఖ। పీఠాద్యభిత్తిస్తత్సకలమ్।గ।) పీఠాద్వా భిత్త్యన్తం సజ్కలం సమమ్। 33

పీఠోత్తుఙ్గ ప్రమాణేన స్థాలం కృత్వా దృఢం పునః

తృతీయంశై కాంశకం వాఽథ చతుర్థాం శై కాంశక న్తు వా

(ధ్రువార్చాయాః।అ।)ర్ధువార్చాయాం విశే షేణ అశ్రం వా వృత్తమేవ వా 344

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్చా స్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

(శిలాసఙ్గహణ విధిర్నామ।గ।)ఏకాదశోఽధ్యాయః।

అథ ద్వాదశోఽధ్యాయః

దారుసఙ్గ్రహణమ్

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి దారుసఙ్గ్రహణ క్రమమ్
ఖదిరశ్చాసనశ్చైవ చన్దనశ్చమ్పక స్తథా। 1
మధూకో జాతివృక్షశ్చ స్నిగ్ధాశ్చాన్యే శుభాః స్మృతాః
పద్మోత్పలతటాకాది శుద్ధ స్థానానితో హరేత్। 2
అగ్నిదగ్ధాః స్వయం జీర్ణాః కృమికోటర సంయుతాః
భిన్నాశ్చయేఽన్యదోషైశ్చ సంయుక్తా స్తాన్వివర్జయేత్। 3
పుం స్త్రీనపుంసకాశ్చేతి త్రిధా స్యుస్తరవో బుధాః

పుంవృక్షేణ తథాऽన్యాని తత్తల్లిఙ్గేన కారయేత్। 4

అనేకశాఖా సంయుక్తం సువృత్తం త్వార్జవాన్వితమ్

పుంవృక్షం తం విజానీయాత్ స్థూలమూలం కృశాగ్రకమ్, 5

స్త్రీవృక్షం కృశమూలం యన్న పుంశక ముదాహృతమ్ ?

హరేత్కర్తనుకూలర్క్షే యజమానశ్చసాధనైః 6

సమ్భృత్య హోమసమ్భారాం త్సర్వవాద్య సమాయుతమ్

వనం కచ్ఛేన్నిమిత్తాని సంలక్ష్యైవ చ శిల్పినా। 7

ఆసాద్య వృక్షం పరితస్తృణగుల్మలతాః శుభమ్

సంశోద్య 'యస్మిన్ దేశే ' తి చోద్వాస్యాత్ర స్థవాసకాన్। 8

ఉత్తరే భూమియజ్ఞ ఇచ్ఛ కృత్వా సంశోద్య గోమయైః

పుణ్యాహం వాచయిత్వైవ శుద్ధాన్నేన బలిం దదేత్। 9

'వనరాజాయ' ఇత్యుక్త్వా వృక్షమూలే బలిం దదేత్।ప్రాగాదిదిక్షు వృక్షస్య 'వనస్పత ' ఇతి బ్రువన్। 10

'వనదేవతాభ్యో' 'భూతేభ్యో' టయక్షేభ్యో' నాగ ఏవ చ

'పిశాచవిద్యధరేభ్య' శ్చ *' అష్టదశగణాయ చ'। 11

తత్తన్నామ్నా నమోన్త ఇచ్ఛ బలిం దత్వాక్రమేణ తు

అస్తు తృప్తి రితి స్తుత్వా తనుద్వాస్య ప్రణమ్య చ 12

'ఇదం విష్ణుర్విచక్రే' తి వృక్షం తమభిమృశ్య చ

కుఠారమాదాయ హస్తాభ్యాం విష్ణుకాయత్రియా బుధః। 13

'సోమం రాజాన ' మిత్యుక్త్వా *భిత్వా ప్రాగాది చక్రమాత్

తత స్తక్షకమాహూయ ఛేదయేత్ నియోజయేత్। 14

ప్రాగ్దిక్షు పతితం భిత్వా ముఖభాగం విభజ్య చ

యథోచితం భేదయిత్వా దక్షిణాం సన్దదేద్గురోః। 15

శకటే తం సమారోప్య ధామ తత్సంప్రవిశ్య చ

శోషితేఽచిరకాలేన ప్రితమాం కారమేద్బుధః। 16

శూల ఇ్చ విధినాఽఽహృత్య దేవ్యావపి తథా పునః

కారయేద్విధినా విద్వాన్(యావతః।ఖ।) యావతా శుభద్రశనమ్। 17

వక్ష్యామి దేవ్యోర్మానం తత్కర్ణాన్తం న్సికాన్తకమ్

హన్వన్తం బాహుసీమాన్తం నాభ్యన్తం వాఽథ కారయేత్। 18

(సర్వేషాం పర్షదాం తుల్యం మునయో రాదికం క్రమాత్ ?)సర్వేషాం పరివారాణాం మానం దేవీసమం భవేత్

తథా(దేవేసమానం స్యాదర్ధం వా కౌరాయేత్క్రమాత్।) చోద్దేశమానం స్యాదర్ధం వా కారయేత్తయోః। 19

ధ్రువబేరసమం వాఽథ అష్టోంసోనమథాపి వా

బ్రహ్మణం శఙ్కరం చైవ(కుర్యాదాభసమ్।) కుడ్యే చాఽభా సమాచరేత్। 20

పూజకౌ చ తథా కుడ్యే చిత్రాఽభాసౌ ప్రకల్పయేత్

బ్రహ్మేశయో(తత్।) స్తు పూర్వస్యాముక్తవ(వర్గైస్తలాకృతిమ్।) ర్ణేషు ? కల్పయేత్, 21

కుడ్యకౌతుకయోర్మధ్యే షడ్భాగం తం విభజ్య చ

కుడ్యాదేకాంశకం నీత్వా ద్వితీయే దక్షిణోత్తరే। 22

స్థాపయేచ్చ మునిం తత్ర సకలం (వేత్తిపృష్ఠతే।ఖ।) చేత్తిర్యగ్గతమ్

తద్బ్రహ్మసూత్రాద్విధివత్ప శ్చిమే తత్ర వా బుధః। 23

యద్ద్రవ్యం దేవతారూపం దేవ్యాది పరిషద్గణాన్

కారయేత్తైన ద్రవ్యేణ తత్తత్తాల క్రమేణ వై। 24

వక్ష్యామి పదవిన్యాసం గర్భాగారే విశేషతః

ప్రాగగ్రానుత్తరాగ్రాంశ్చ సూత్రాం త్సప్తదశార్పయేత్

యట్పఇ్చాశద్ద్విశతభాగం కృత్వా మధ్యే తు షోడశ 25

తద్బ్రాహ్మం పరితః పశ్చా(దేవమానుషయోర్మధ్యే ?) త్పాదాః షోడశకం పదమ్

దైవికం తస్య పరితః భాగః షణ్ణవతిస్తథా। 26

మానుషం బాహ్యతః షష్టిః పైశాచం స్యాత్తథా క్రమాత్
బ్రాహ్మే తత్కౌతుకం స్థానం త్రిధాకృత్య చ దైవికమ్। 27
తస్యైవ పశ్చిమే భాగే మధ్యే వా స్థానకాయ చ
దైవమాను,యోర్మధ్యే చా సీనం పీఠమాచరేత్। 28
మానుషే సయనం పీఠం స్తాపయేచ్ఛాస్త్రవిత్తమః
గర్భాగారే ధ్రువార్చాం చేన్నాగసూత్రాం త్సమర్చ్య చ 29
(దేవమాను,యోర్మధ్యే ?)పదమేకోనపఞ్చాశద్భవతీ? మధ్యమేఽమ్బరమ్
బ్రాహ్మం తస్యైవ పరితో నాగభాగ ఇఞ్చ దైవికమ్ 30
బాహ్యే షోడసభాగ న్తుమునుషం చావశేషితమ్
పైశాచనం స్యాత్క్రమేణైవ శాన్తిపుష్టిక దైవికమ్। 31
స్థాపయేద్యోగవీరౌ చ బ్రహ్మ స్థానే విశేషతః
దైవమానుషయోర్మధ్యే భోగమేవ ధ్రువార్చనమ్। 32
పైశాచే (చైకహమ్।ఖ।) దివహం ? బేరం స్థాపయేత్క్రమశః సుధీః
శిలాస్థాపనవిధిః
శిలాస్థాపనమార్గ ఇఞ్చ వక్ష్యామి చ తపోధనాః। 33
మార్గశీర్షశ్చ మాఘశ్చ వివర్జ్యై చోత్తరాయణే
దక్షిణే వా విశేషేణ కర్తుశ్చాప్యను కూలకే। 34
శుభోదయే స్థిరే ధీమాన్ స్థాపయేద్విధి పూర్వకమ్
తద్దినాత్పూర్వవచ్ఛోక్తే దినే కృత్వాఽఙ్కు రార్పణమ్। 35
అప్సువాస ఇఞ్చ కృత్వా ఽఽదౌ నద్యాదావవశేఽథ వా
ఆలయాద్దక్షిణే వాథ పూర్వే వా యాగమణ్డపమ్। 36

పూర్వవత్కారయిత్తైవ తోరణాద్వైర్వి భూషయేత్

శయ్యావేది ఇ్చ తన్మధ్యే భిత్తివిస్తారమాయతమ్। 37
బిమ్బస్యాధ్యర్ధమానం వా తుర్యాంశోత్సేధమేవ వా
సభ్యాగ్నికుణ్డం తత్ప్రాచ్యాం పద్మాగ్నిం సహ వా వినా। 38
ఉత్తరే స్నానవేది ఇ్చ కృత్వా తద్భూమిసోధనమ్
భూమియజ్ఞ ఇ్చ కృత్వా తు పర్యగ్నిం కారయేత్క్రమాత్। 39
గన్యాద్రైః ప్రోక్ష్య పుణ్యాహం పశ్చాదా ఘారమాచరేత్
పఞ్చభిః కలశైర్వేద్యాం విధినా స్థాపయేద్ధరిమ్। 40
యథోక్త శయనాద్వేద్యామాస్తీర్యోపరి సన్న్యసేత్
ఆచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ కౌతుకం బన్ధయే త్తథా। 41
యద్దిగ్ద్వారం తద్దిఙ్మౌలిం శాయయేత్క్రమశో హరిమ్
బేరే మహతి శుద్ధ్యర్థం తత్స్త్రీకృత్య క్రియాం బుధః 42
ప్రోక్షయేత్పవమానాద్రైః శేషమన్యత్సమం భవేత్
హౌత్రం ప్రశంస్య సభ్యాగ్నౌ మూర్తిం ? గఙ్గాధరాన్తకమ్। 43
ఆవాహ్య జుష్టాకార ఇ్చ స్వాహాకార ఇ్చ కారయేత్
వైష్ణవం పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తమతఃపరమ్। 44
ఏకాక్షరాదిసూక్త ఇ్చ శ్రీభూసూక్తమతః పరమ్
బ్రాహ్మం రౌద్ర ఇ్చ హుత్వాఽన్తే నిశాశేషం నయేత్క్రమాత్। 45
స్నాత్వా ప్రభాదే త్వాచార్యః శయ్యాస్థానం ప్రవిశ్య చ
దేవముద్ధాప్య చాభ్యర్చ్య గర్భాగారం ప్రవేశయేత్। 46
(గర్భాగారమ్।గ।) గర్భాద్వారం తతో ధీమాం(త్రిసప్తాంశమ్।) త్సప్తాంశం సంవిభజ్య చ
తన్మధ్యమం రసాంశే తు తద్విభజ్యా(అన్తరజం విధే) న్తరం విధేః 47
సూత్రం స్యాద్వామజం విష్ణోస్తస్మాత్తస్మిన్ హరేర్బుధః ?
పరసూత్రం లమ్బతవ్యం స్థాపయేద్వహితే పదే। 48
సన్న్యస్య పీఠం తన్మధ్యే రత్నాదీం(విన్యసేత్ ।ఖ।) త్సన్న్య సేత్క్రమాత్

సార్ధం తచ్ఛిల్పినా (సార్ధం బేరం యన్త్రేణ సన్నయేత్।)ఽఽచార్యో బేరం యన్త్రేణ సన్న్యసేత్।
49

'ప్రతద్విష్ణు స్త' వేత్యుక్త్వా బేరం సంస్థాపయే(బుధః।ఖ।)) ధ్దృఢమ్

తత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యాదీం త్సంస్థాప్యైవ విశేషతః 50

సంయోజ్య చాష్టబన్ధ ఇచ్చ కారయేద్విధి పూర్వకమ్

శిలాలయే శిలాబేరం తామ్రజం (శైలజం తథా।) చితి కేచన। 51

ఐష్టికే దారుజం శైలం (శైలం వా మృణ్మయం తథా।) మృణ్మయ ఇచ్చ న కారయేత్

(గౌరవే।ఖ।)దారవే తలభేదే తు లఘుద్రవ్యే పరిన్యసేత్। 52

ఆదౌ తు శైలజం ప్రోక్తం ద్వితీయే (తారుకస్తు) దారవన్ తు(హి।క।) వా

తృతీయే శూలజ వాఽథ(కారయేత్) చతుర్థే లోహజ న్తు వా 53

అథ వా మృణ్మయం వాఽథ సర్వతః శూలమేవ వా

సంస్థాప్య విధినా మన్త్రీ శర్కరాం లేపయేత్క్రమాత్। 54

విసృజ్య పావకం పశ్చాద్యజమానో గురు తథా

సమ్పూజ్య దక్షిణాం దత్వా వైష్ణవాంశ్చ సు పూజయేత్। 55

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

(దారుసఙ్గ్రహవిధిర్నామ।గ।)ద్వాదశోఽధ్యాయః।

అథ త్రయోదశోऽధ్యాయః

శూలస్థాపన విధిః।అత ఊర్ద్వం ప్రవక్ష్యామి శూల సంస్థఆపనావిధిమ్

యథోక్తమాసనక్షత్రే స్థిరరాశౌ శుభోదయే। 1

అఙ్కురానర్పయిత్వా తు అధివాస్య తథా జలే

యాగశాలా ఞ్చ కృత్త్వైవ అలఙ్కృత్య యథోచితమ్। 2

భిత్తివిస్తారమానేన వేదిం కృత్వా సలక్షణమ్

సభ్యం కృత్వాऽథ తత్రాప్చ్యాం శ్వభ్రం కృత్వోత్తరే తథా। 3

పర్యగ్నిపఞ్చగవ్యాభ్యాం శూలాం త్సంశోధ్య పూర్వవత్

సభ్యమగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య (విధనాసూత్రమార్గతఃగ।) పూర్వోక్తేన విధానతః 4

శూలాం తస్సన్న్యస్య వేద్యాం వై దేవీభ్యాం సహితం క్రమాత్

సంస్నాప్య విధినా మన్త్రైర్వా స్తైణైవ నవేన చ 5

పృథక్పృథక్సమాస్తీర్య శయనోపరి విన్యసేత్

తదూర్ధ్వే వంశదణ్డం తత్పార్శ్వయోః పార్శ్వదణ్డకౌ 6

తదూర్ధ్వే వక్త్రదణ్డం త ద్వక్షదణ్డమధస్తథా

(తద్దణ్డదక్షిణేపార్శ్వే ప్రాగస్తం దక్షవామగాన్) కటిదణ్డం దక్షిణే పార్శ్వే దక్షిణాంగ ఇ చ దక్షిణే 7

వామాఙ్గం వామపార్శ్వే చ తద్ధిఙ్మౌళి న్యసేత్క్రమాత్

తత్తత్పార్శ్వే చ దేవ్యాదీం తస్సన్న్యస్యైవ యథాక్రమమ్। 8

కౌతుకం బన్ధయేద్విద్వాన్ పుణ్యాహాన్తే యథాక్రమమ్

' అస్థిభ్యో సమ ' ఇత్యుక్త్వా సమభ్యర్చ్య చ మన్త్రవిత్ 9

'యద్వైష్ణవం' సముచ్చార్య శాయయిత్వా యథాక్రమమ్

హౌత్రం ప్రశంస్య సభ్యాగ్నౌ తన్మూర్త్యా వాహనాదికమ్। 10

కృత్వా తు వైష్ణవం మన్త్రం విష్ణుసూక్తమతః పరమ్

నరసూక్త ఇ చ హుత్వాన్తే శ్రీభూసూక్తమతః పరమ్। 11

(ఆత్వాహర్ష సూక్త చ।గ।) 'అత్వాహా' ర్షాదికం హుత్వా సర్వదైవత్యమేవ చ

స్వాహాన్త చ త 'ధాస్థీభ్యః' శతమష్టోత్తరం యజేత్। 12

సర్వవ్యాహృతికం హుత్వా వేదఘోషైర్నిశాం నయేత్

స్నాత్వా ప్రభాతే ధర్మాత్మా (శాలాం తాం సమ్ప్రవిశ్య చ) సుమూహూర్తే శుభోదయే। 13

శూలానాదాయ శిరసా గర్భగేహం ప్రవేశయేత్

రత్నోపరి కృతే పీఠే విష్ణుసూక్తం జపన్ గురుః। 14

(స్థాపయేద్దేవదేవ్యాదీన్ క్రమాత్సంస్థాపయేత్తథా। స్థాపయేద్విధినావిద్వాన్ దారుదణ్డం న్యసేత్క్రమాత్।) స్థాపయేద్బ్రహ్మదణ్డ ఇ చ దేవ్యాదీన్

స్థాపయేత్క్రమాత్

వంశదణ్డం కటి పార్శ్వే ఊరుదణ్డం న్యసేత్క్రమాత్। 15

కటిదణ్డాదధస్తాచ్చ భిత్త్యామాధార సంయుతమ్
సర్వం యుక్త్యైవ సంస్థాప్య స్థానకే శయనా సనే। 16
సార్ధం స్థపతినా విద్వానచలం స్థాపయేద్బుధః
(పునః సన్ధౌ।) పునస్సన్ధేర్దృఢార్థాయ తామ్రమపట్టేణ బన్ధయేత్। 17

నిరుక్తోక్తాష్టబన్ధైశ్చ సార్ధం రజ్జుభిరేవ చ
ఆవేష్ట్య తామ్రపత్రేణ యుక్త్యా బుద్ధ్యా చ కారయేత్। 18
మృత్సంస్కారః।మృత్సంస్కారం ప్రవక్ష్యామి ధ్రువబేరార్ధ మేవ చ
నాదేయం క్షేత్రజం హ్రాదం తటాకామ్బుజ ? పుణ్యదమ్। 19
పుణ్యక్షేత్ర చాన్యేషు చాహరేన్మతిమాన్మృదమ్
ప్రశస్తే వా దినే ధీమానాలయాగ్రే సలక్షణమ్। 20
వస్త్రే వాఽథ కటేవాఽథ ప్రక్షిప్యైవాఽథ శోష్య చ
శోషయిత్వాఽథ మృద్భాణ్డే గృహీత్వా సన్న్యసేచ్ఛుచౌ। 21
దేశే సత్వక్కషాయేన సుగన్ధైర్వాలుకైస్సహ
ఆలోడ్య చైకమాస ఇచ్ఛ తోయేన పరివాసయేత్। 22
అశ్వత్థోదుమ్బరప్లక్ష న్యగ్రోధక మయామ్బునా
సేచయిత్వార్ధమాస ఇచ్ఛ (శోషయిత్వా గ।) ఉషిత్వా త్రిఫలోదకే। 23
ఆలోడ్య తన్మృత్తుర్యాంశం శిలాచూర్ణ సమాయుతమ్
వాసయిత్వామాస ఇచ్ఛ మాషచూర్ణ సమూాయితమ్। 24
శ్రీవైష్టకం గుగ్గుల ఇచ్ఛ (కున్దురు సజ్జరమ్ ?।) కుఙ్కుమం సజ్జరం తథా
షోడశాంశా ఇచ్ఛ సంయోజ్య మధునా దధిసర్పిషా। 25
సారం బిల్వఫలస్యా పి సమ్మర్ద్యైవ జలేన చ
వాసయిత్వార్ధమాస ఇచ్ఛ హాటకైః రజతైస్తథా। 26

కపిత్థనిర్యాసచూర్ణైశ్చ త్రిపాత్రం పరివాస్య చ
ముహూర్తే శుభదే ధీమాన్ మన్త్ర సంస్కార మారభేత్। 27
అఙ్కురానర్పయిత్త్వైవ తద్దినాత్పూర్వమేవ చ
కృత్వా వై గార్హపత్యాగ్నావాఘారం విధినా చరేత్। 28
(ఘఠానాత్పశ్చిమే అగ్నేః పశ్చిమాభాగే తు తణ్డులోపరితాం మృదమ్
సన్న్యస్యైవ సమభ్యర్చ్య 'మంసేభ్యో నమ ' ఇత్యపి 29
సముజ్జ్వాల్య పరిస్తీర్య పావకం ధ్యానతత్పరః
శ్రీ సూక్త ఇచ్ఛ మహీసూక్తం విష్ణుసూక్తమతఃపరమ్। 30
వైష్ణవం నరసూక్త ఇచ్ఛ మున్యోర్మన్త్ర సమన్వితమ్
'మాంసేభ్యశ్చైవ' ఇత్యన్తం శతమష్టోత్తరం యజేత్। 31
'ఏకాక్షరాది' మన్త్రేణ ధ్యాత్వా దేవేశమవ్యయమ్
మేదిన్యాదీన్ సముచ్చార్య రజ్జుబన్ధోపరి క్రమాత్। 32
ఉత్తమాదిమహాఙ్గేషు మృదం సంలేపయేత్క్రమాత్
గురుం సమ్పూజ్య శిల్పి ఇచ్ఛ వైషణవాద్యాన్ యథాక్రమమ్। 33
సర్వాఙ్గమపి సంశోష్య శనై రాలేపయేన్మృదమ్
రత్నాన్యుపరి సన్న్యస్య క్రమాన్మన్త్రేణ మన్త్రవిత్। 34
శర్కరాః కల్కసంయుక్తా మాసాతీతి చ లేపయేత్(శిలాస్థాపనవిధిర్నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః' ఇత్యధ్యాయసమాప్తిర్దృశ్యతే।గ।)
శర్కరాగ్రహణమ్।పుణక్షేత్రే శుచౌ దేశే సఙ్గృహ్యైవ చ శర్కరామ్। 35
ప్రక్షాళ్య శుద్ధతోయేన చూర్ణీకృత్వాఽతి సూక్ష్మకమ్

త్రిఫలోదేన సమ్మృద్య త (శోధయిత్వా।) శోషియిత్వా శనైః శనైః। 36
కపిద్ధనిర్యాసతోయైః సమాలోడ్య పునః పునః
కార్పసతూల సంయుక్తం సుశ్లక్ష్ణం సుమనోహరమ్। 37

సమాలోడ్యాతి సూక్ష్మ ఇ్చ హేమపాత్రే సుసన్న్యసేత్

అగ్నిం సంసాధ్య సభ్యాగ్నౌ వైష్ణవం మన్త్రమైవ చ 38

(శీసూక్త ఇ్చైవ) శ్రీభూసూక్త ఇ్చ హుత్వా ఽన్తే స్వాహాన్తం 'రుధిరాయ' చ

సహస్రం జుహుయాన్మన్త్రీ స్థణిడిలోపరి విన్యసేత్। 39

'రుధిరాయ' సమభ్యర్చ్య నమోఽన్తే చాధివాస్య చ

విష్ణుం శ్రియ ఇ్చ పౌష్ణీ ఇ్చ ఖ్యాతీశ ఇ్చ చిరాయుషమ్। 40

గరుడం సాన్తచక్రౌ చ సర్వభూతాని వైష్ణవమ్

స్వాహాన్తం జుహూయాదగ్నిం విసృజ్యైవ పునర్గురుః। 41

శర్కరాం శిరసాఽఽదాయ గర్భగేహం ప్రవేశ్య చ

నరసూక్తం సముచ్చరాయ గురురాలేపయేత్క్రమాత్ 42

తత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యాదీం త్సమాలిప్య పునర్గరుః

ఆహూయ స్థపతిం పూజ్య సఖ్గోపాఙ్గం సలక్షణమ్। 43

నివేద్య కారయిత్వా తత్పటాచ్ఛాదన మారభేత్

పటాచ్ఛాదనమ్

సూక్ష్మకార్పాసవస్త్ర ఇ్చ సమూహృత్య చ పూర్వవత్। 44

హోమం హుత్వాఽథ సభ్యాగ్నౌ 'త్వచే స్వా' హేతి పూర్వవత్।ధాన్యపీఠే చ సన్న్యస్య ('త్తగ్భ్యోనమ ఇత్యపి।గ।) 'తత్త్వచే' నమ ఇత్యపి 45

సమభ్యర్చ్యధివాస్యైవ విసృజ్యాగ్ని ఇ్చ దక్షిణామ్।ఆదాయ వైష్మవైర్మన్త్రై ' సోమస్యే ' తి చ మన్త్రతః 46

అఙ్గే సంయోజ్య పశ్చాత్తచ్ఛిల్పినా సుదృఢం సమమ్

అచ్ఛిద్ర ఇ్చ సమాచ్ఛాద్య భూషణాని చ భూషయేత్ 47

శైలజే దారవే చేత్తు పటం నైవ చ (మౌక్తికమ్) మృత్తికామ్

మృదమాలిప్య తద్వర్ణాన్ లేపయేత్క్రమసుధీః 48

మౌక్తినాన్తాం మృదం పశ్చాత్సమాదాయత థైవ చ

ఔపాసవాగ్నౌ పూర్వోక్తం హుత్వైవ స్థణ్డిలోపరి 49

హేమ పాత్రే సమభ్యర్చ్య (త్వగాదిభ్యో నమోన్తకమ్ Iగ I) 'త్వగ్వాసిభ్యో '
నమోన్కకమ్ Iసుముహూర్తే సమాదాయ విష్ణుసూక్తేన లేపయేత్ 50

తత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యాదీం త్సమాలిప్య చ శిల్పినా Iతతశ్చాలిప్య సర్వత్ర దక్షిణాం సన్దదేద్గురోః (గురుయ) 51

(వర్ణ సంస్కారః)

వక్ష్యామి వర్ణసంస్కారం సుదినే చ శుభోదయే Iసర్వవర్ణాని సఙ్గృహ్య హేమపాత్రే పృథక్ పృథక్ 52

నిర్యాసచూర్ణతోయేన పేషయిత్వా యథోచితమ్

సంసాద్య పౌణ్డరీకాగ్నిం కృత్వాఽఽఘార ఇ్చ పూర్వవత్ 53

అగ్నేః పశిచమతో భాగే కారయేత్ స్తణ్డిలం సుధీః I

ఆస్తీర్య నవవస్త్ర ఇ్చ తస్యోపరి సుసన్న్యసేత్ 54

'జీవాయ నమ ' ఇత్యుక్త్వా సమభ్యర్చ్యాధివాస్య చ

పరిస్తీర్య వైష్ణవం మన్త్రం పరమాత్మిక సంయుతమ్ 55

స్వాహాన్త ఙ్చైవ 'జీవాయ ' శతమష్టోత్తరం యజేత్

అభిమృశ్యచ తద్వర్ణం 'హిరణ్యగర్భే' త్రి బ్రువన్ 56

తతశ్చాదాయ తద్వర్ణాన్ గర్భగేహం ప్రవిశ్య చ

హేమతూలిం సమాదాయ చోత్తరాభిముఖో గురుః 57

విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య శ్యామవర్ణం చ లేపయేత్

'భూతో భూతే' తి మన్త్రేణ మగుటాదౌ తు చామ్బరే 58

'తేజో వత్సవ' ఇత్యుక్త్వా సమాలిప్య చ మన్త్రవిత్ Iతత్తన్మన్త్రేణ దేవ్యాదీన్ దర్శనీయం స లక్షణమ్ 59

ఆలిప్య విధినా పశ్చాద్ధైమం శ్యామ ఇ్చ తస్య చ Iఊర్ధ్వే తత్సన్నిదానార్ధం సమాలిప్య స లక్షణమ్ 60

విసృజ్య శిల్పినం పశ్చాత్ స్థాపనారమ్భ మాచరేత్ Iఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

(అధ్యాయాన్తోన దృశ్యతే।గ।) త్రయోదశోఽధ్యాయః।--

అథ చతుర్దశోఽధ్యాయః।

అథా తస్సమ్ప్రవక్ష్యామి సామాప్తావిష్టకాధిమ్।అవక్రం ఖాదిరం సారం గృహీత్వా దోషవర్జితమ్। 1

శిల్పినా స్థూపిశూల ఇఞ్చ నిరుక్తోక్తం సలక్షణమ్

కృత్త్వైవ విధినా పశ్చాదిష్టకారం కారయేత్తతః। 2

ప్రథమేష్టకాయాం యత్రోప్తక్తం తేనైవ విధినా చరేత్

స్థూపిశూలే చ దేవేసమాధారే చ మహీమపి 3

పూజయేత్పురుషాదీంశ్చ న్యక్షాదీన్ పరితః క్రమాత్

తథాఽధివాస్య హెూమాదీన్ కుర్యాదాద్యేష్టకోక్తవత్। 4

ప్రభాతే (శిరసా కాలే ఇష్టకైః సహ।)స్థూపికీల ఇఞ్చ ఇష్టకాశ్చ సుమన్త్రవిత్

సమారోప్య విమానే తు ప్రాఙ్ముఖో వాఽప్యుదఙ్ముఖః। 5

శిలాదీన్ సమ్ప్రగృహ్యైవ దేవేశం మనసా స్మరన్

చతుర్వేదామన్త్రైస్తు దిక్ష్వైన్ద్రీదిషు సన్న్యసేత్। 6

విష్ణుసూక్తం జపిత్వా తు స్తూపికీలం సుసన్న్యసేత్

పశ్చాచ్ఛిల్పినమూహూయ పూజయిత్వా మనః ప్రియమ్। 7

సర్వలక్షణ సంయుక్తం దృఢీకరణ మాచరేత్

అత్రాప్యనుక్తం యత్సర్వం ఖిలోక్తవధినా బుధః। 8

సమాప్య శిఖరం పశ్చాత్సు వర్ణేనాను లేపయేత్

(ద్వారపాల ప్రతిష్ఠావిధిః)

ద్వారపాల ప్రతిష్ఠా ఇఞ్చ ప్రవక్ష్యామి తపోధనాః। 9

శిలాం సమ్యగ్గృహీత్వైవ కారయేద్విధి చోదితమ్

కుడ్యపాదోదయం ధానానేకవీథిషు ధామను। 10

మణ్డపాదిషు చాన్యేషు పాదమానేన కారయేత్

సప్తాష్టనవనపఙ్క్యంశం కృత్త్వైకాంశం వ్యపోహ్య చ। 11

ద్వారోదయం స్యాచ్చిష్టం తత్తుఙ్గార్ధం విపులం క్రమాత్
శిష్టైకాంశం ద్విధాకృత్య సమమేవ చ బుదధిమాన్। 12
భువఙ్గార్ధం పతఙ్గార్ధమాహృత్యైవ చ కారయేత్
కుఁడ్యపాదోదయం తత్తత్ షోఢశాంశం విభజ్య చ 13
త్రోయదశాంశం చారభ్య తుఙ్గం స్యాత్త్రధ్రువస్య చ
సప్తాంశం వా తదష్టాంశం తదాశ్యం తత్తదంశతః 14
భువఙ్గాద్యాశ్చ త్ర్యంశం తద్ద్విధాకృత్య తథా చరేత్
బహులం తత్తదంశస్స్యాత్తస్య తస్య చ తస్య చ 15
పాదాధికం వాఽధ్యర్ధం వా పాదోనం ద్విగుణం క్రమాత్
ద్విగుణం వా తదా ధీమాన్ భువఙ్గవిపులం క్రమాత్ 16
స్తమ్భయోర్ధ్వన విస్తారం పుష్పవల్ల్యాది కారయేత్
వ్యాసం కుడ్యస్య పఞ్చాంశం విభజ్యాప్యుత్తమం విధుః 17
త్రిపాదావస్తానసూత్రం యత్తద్ధృతే ? ర్మధ్యం విదుః
భాన్వశమథ వా కృత్వా తత్పదం బాహ్యతఃక్రమాత్। 18

పఞ్చాంశాన్తరజం సూత్రం భువఙ్గస్య చ మధ్యమమ్
ఏవం లక్షణమ్ కృత్వా స్థానే సమ్యగ్విచక్షణః 19
శుద్ధిం కృత్వాఽథ గవ్యాద్యైః స్థాపనం సమ్యగాచరేత్
పితృమాసౌ ? వివర్జ్యైవ మాసేఽన్యస్మిం చ్ఛుభే దినే। 20
తథాఽఙ్కురార్పణం కృత్వా అధివాసం తథా చరేత్
(కుమ్భాన్) కుమ్భం గవ్యాదిభిః పూర్య బృహచ్చేదభిషిచ్య చ 21
కలశాభిషేచనం కృత్వా కౌతుకాబన్ధనం చరేత్
శయనాని తథాఽస్తీర్య శయనే శాయయేచ్చ తాన్। 22

బృహచ్ఛేత్సాధ్య కుమ్భేతా నావాహ్యా వాధివాసయేత్

ఔపాసనాగ్నిం సంసాద్య వ్యాహృత్యన్త ఇష్ట వైష్ణవమ్। 23

షడ్భిస్తద్ద్వారదైవత్యం దశసో జుహూయత్క్రమాత్

రాత్రిశేషం నయేత్పశ్చా ద్వేదఘోషాదిభిః సహ 24

ప్రభాతేఽగ్నిం నిసృజ్యైవ సుముహూర్తే శుభోదయే

భువఙ్గ ఇష్ట సమాదాయ స్థాపయేత్పూర్వతస్సుధీః। 25

తస్యోర్ధ్వే విధినా రత్నాన్ దక్షిణోత్తరయోరపి

(పాదే చాగ్రే।గ।) పదే వాగ్రే చ సన్న్యస్య తత్తన్మన్త్రమనుస్మరన్। 26

పతిరం వరుణం చోర్ధ్వే స్థాపయేత్స్వస్వమన్త్రః

సుధయోఽఽబధ్య సుదృఢం హాటకం చాగ్రయోర్న్యసేత్। 27

తయోరుపరి మన్త్రేణ పతఙ్గం సన్న్యసేత్తతః

అధోముఖం భువంఙ్గం చ పతఙ్గం చోర్ధ్వవక్త్రకమ్ 28

అన్యోన్యాభిముఖౌ స్వం స్వం పతిరం వరుణం తథా

తతఃశిల్పిం విసృజ్యైవ శుద్ధి ఇష్చాత్ర సుకారయేత్। 29

తతఃకుమ్భం సమాదాయ తథాఽఽవాహ్యా చ పూర్వవత్

సమభ్యర్చ్య విశేషేణ తతఃకర్మ సమాచరేత్। 30

దైవజ్ఞం శిల్పిన శ్చైవ తథాఽఽభ్యర్చ్య గురుం పునః

కవాటం విధివత్కృత్వా సమాప్తే యోజయేత్క్రమాత్। 31

కవాటయేశ్చ సంస్కారం కారయేదేవదేవ చ

అన్యథా చేద్వినాశస్స్యాత్తస్మా దేవం సమాచరేత్। 32

పాదబోధికాది ప్రతిష్ఠావిధిః

ప్రవక్ష్యామి విశేషేణ పాదబోధికయోరపి

ఉత్తరస్య తులాయాశ్చ అన్యయోశ్చ విశేషతః। 33

పృథక్ పృథక్ ప్రవక్ష్యామి పూర్వాష్టే తు విశేషతః

ఔపాసనాగ్నిం సంసాద్య కలశైః స్నాపయేత్క్రమాత్। 34

ఋగ్వేదమధిపం పాదే యజుర్వేద న్తు బోదికే

సామవేదం సమభ్యర్చ్య ఉత్తరాయాం యథాక్రమమ్ 35

(అధర్వ ఇ్చ తులాదీనాం రత్నానభ్యర్చయేద్బుధఃఆపాదనీయయో స్తేషు తులాద్యానపి సర్వశఃగ।)అచ్చాదీని నిధాయేత్తు తులాద్యామపి సర్వశః?

అథర్వాణం సమభ్యర్చ్య పూర్వోక్తమధివాసయేత్। 36

పరిషిచ్య పావకం పశ్చాద్వేదానామాద్య మన్త్రతః

వైష్ణవైర్మూర్తి మన్త్రైస్తైర్జుహూయ దగ్నిమనుస్మరన్ 37

మూహూర్తే శుభదేఽధస్తాచ్ఛిలా (ఆవేష్ట్య న్న్యసేత్।గ।) మాధారకాం న్యసేత్

రత్నం సువర్ణం వా న్యన్య సుధయా లేపయేద్బుధః 38

'అగ్నిమీళే' తిచోక్త్వా తు పాదం సంస్థాప్య మన్త్రతః

సుధయా లేప్య తస్యోర్ధ్వే హేమ రత్నం సుసన్న్యసేత్। 39

'ఇషే త్వోర్జే ' త్వాదిజపన్ బోధిగాం తాముదఙ్ముఖమ్

ప్రాఙ్ముఖం వా సుసన్న్యస్య తస్మిన్నుపరి మన్త్రతః 40

హేమ రత్నం సుసన్న్యస్య సామవేద మనుస్మరన్

ప్రగన్తం వోత్తరాన్తం వా ఉత్తరాయా ఇ్చ సన్న్యసేత్ 41

రత్నం హేమ సుసన్న్యస్య తస్యోర్ధ్వే తు విశే,తః

(ఆవేష్ట్య న్న్యసేత్।గ।) తులాం వాఽథ శిలాం వాఽథ 'శన్నోదేవీ' రితి బ్రువన్ 42

ప్రాగన్తం వోత్తరాన్త ఇ్చ ఛాదయేత్క్రమశస్సుధీః

సుధయాపూర్వ నిమ్నేషు స్నేహశర్కరయా బుధః 43

సశ్లిష్టం సన్న్యసేత్పశ్చా ద్గుడతోయేన లేపయేత్

తృణాచ్ఛన్నం యది భవే (హస్తేష్వన్యేషు ।గ।) ద్యత్తేష్వన్యేషు సద్మసు 44

అథర్వాణం సమభ్యర్చ్య పలాలైః ఛాదయేత్క్రమాత్

మృద్భిర్వా ఇష్టకాభిర్వా కుడ్యం కృత్వా సలక్షణమ్ 45

తస్మిన్నధర్వమన్త్రేణ హస్తం సన్న్యస్య వాదకైః?

ఉదగన్తం పట్టికైః శ్లిష్టం కీలేనై వాయసేన చ 46

సమ్బద్ధ్యోపరి లోష్ఠేన ఛాదయేత్క్రమశస్సుధీః

('సుధయా పూర్వ' ఇత్యాది లేపయే దిత్యన్తం పూర్వక్త పద్యమహి పునఃపరితో దృశ్యతే।గ।)విమానాదిషు సర్వత్ర మణ్డపాదిషు సర్వతః 47

విధిః కర్తవ్యమేతేన మన్త్రైస్సర్వైర్యథా క్రమమ్

విపరీతే వినాశః స్యాత్ స్థానం (స్థాననాశో భవేద్యది।అ-----ఖ)తచ్ఛిథిలం భవేత్।

(తస్మాత్తు మన్త్రసంస్కారం కారయేత్తద్విచక్షణః) తత్ స్థానే మన్త్రసంస్కారం కారయేద్రక్షణాయ వై

అత్రాప్యనుక్తం యత్సర్వం ఖిలోక్తవిధినా బుధః49

క్రియా అపి చ సర్వాస్తాఃకారయే యుర్యథోచితమ్। 49 4

ఇతి శ్రీ వాఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే(ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

(మన్త్రసంస్కారవిధిర్నామ త్రయోదసోఽధ్యాః।) చతుర్దసోఽధ్యాయః।--

అథ పఞ్చదశోఽధ్యాయః। -------------------

స్థానకాదిభేధః।

అథా తః స్థానకాదీనాం భేదం వక్ష్యే యథాక్రమమ్

శ్యామలాఙ్గం చతుర్బాహుం శఙ్ఖచక్రధరం ప్రభుమ్। 1

అభయం దక్షిణం హస్తం వరదం స్వగత న్తు వా

వామ ఇ్చ సింహకర్ణం వా కట్యాలమ్బితమేవ వా 2

ఏకచానుసమాసీనం దక్షిణే చ భృగుం తథా

మార్కణ్డేయం తథా వామే భూమిపుణ్యార్చిత న్తు వా। 3

సకళం చాభసకం వాఽథ భూమిపుణ్యౌ చ పూజకౌ

సకళం తత్త్రద్ధవ్యేణ వర్జేన్యాం సులేఖయేత్। 4

దక్షిణే భిత్తిపార్శ్వే తు హేమభం చోత్తరాముఖమ్

బ్రహ్మణ ఇ్చ చతుర్బాహుక్షమాలాం కమణ్డలుమ్ 5

అభయ న్తు కరం పూర్వం వామం కట్యవలమ్బితమ్

శ్వేతాభం శఙ్కరం వామే చతుర్బాహుం జటాధరమ్। 6

మృగ ఇ్చ పరశుం చాన్యమభయం కట్యవలమ్బితమ్।దక్షిణాభిముఖం ప్రోక్తం కారయేదుత్తమం బుధః। 7

మునిభ్యాం నైవ (హస్తాభ్యామ్।గ।)మద్యం స్యాదధమే తు విశేషతః

మునిభ్యాం శఙ్ఖచక్రాభ్యామాచరేన్నైవ సర్వదా। 8

తథా (హరిమ్।)హీనే ద్వితీయే చ బ్రహ్మేశో చ తథైవ చ

సర్ణాభాం దక్షిణే లక్ష్మీం దక్షిణం చరణం స్థితమ్। 9

వామ ఇ్చ కుఞ్చితం కృఞ్చిత్కమలం (వామధారిణీమ్।) దక్షిణే కరే

(ప్రసారి దక్షిణం హస్తమ్।)వామం ప్రాసారితం హస్త కిఞ్చిద్దేవనిరీక్షణామ్। 10

శ్యామాభాముత్తరే పౌష్ణీత్పలం దక్షిణే కరే

ధృతిం ప్రసారితం వామపాదం వై చోత్తరే స్థితామ్। 11

అన్య తత్కుఞ్చితం కిఞ్చిద్విస్మయోత్పుల్లలోచనామ్

కారయేద్విపరీత ఇ్చ దక్షిణోత్తరయోరపి। 12

కుడ్యకౌతుకయోర్మధ్యే దక్షిణే చ భృగుం తథా

ఏకజాన్వా సమాసీనం వామముత్కుటికం తథా। 13

వామహస్తం సపద్మ ఇ్చ ఊరున్యస్తం తథాఽన్యకమ్

ఉత్కుటికం దక్షిమం పాద (పురాణం వామకే తథా।)పురా వామ తథాఽన్యకే 14

ఏవమేవాసయిత్వా తౌ పూజకౌ సఞ్జలీపుటౌ

బ్రహ్మేశయోస్తథా ప్రాచ్యామాభాస వైఽథ కారయేత్। 15

మాయాసంహ్లాదినీభ్యాం చోపరి భిత్త్యోర్ధ్వపార్శ్వయోః

తుమ్బురుం నారద శ్చైవ కిన్నరం మిథునం తథా। 16

యక్షవిద్యాధర శ్చైవ సనక ఇ్చ సనాతనమ్

ఆదిత్య శ్చైవ చన్ద్రం చ సార్ధం తచోత్తమం విధుః 17

తుమ్బురం నారద శ్చైవ కిన్నరం మిథునం తథా(విద్యాధర ఇ్చ సనకం సనాతనసనన్దనౌ,
ఆదిత్య శ్చైవ చన్ద్రం ఇ్చసార్ధచోత్రోత్తమం విదుః।)

హీనం తన్మధ్యమం ప్రోక్తం సనాగీదీన్వినాఽధమమ్। 18

తృతీయే విరస్థానే తు సస్యాభం హరిమ్యయమ్

బ్రహ్మేశాభ్యాం మునిభ్యా ఇ్చ కిష్కిన్ధం సున్దరం తథా। 19

(నక శ్చైవ ।) సనకాభ్యా ఇ్చ సంయుక్తముత్తమం స్థానకే బుధాః

కిష్కిన్ధాదిచతుర్భిశ్చ హీనం తన్మధ్యమం విధుః 20

చాన్ద్రాక్రాభ్యాం మునిభ్యా ఇ్చ హీనే విరే చ కన్యసమ్

విరహస్థానకం దేవం ద్విభుజం ధూమ్రమమ్బరమ్। 21

శ్యామల శ్చైవ శుక్లాఙ్గమూర్ధ్వదృష్టిం తమోగుణమ్

విమలాక్ష శ్చైవ బ్రహ్మాదిపదే పౌశాచకే తథా। 22

స్థానకం విరహం దేవ (ఆదృతౌ ?)మార్ద్రాదౌ స్థాపయేన్నిశి

యోగసనే తుశ్వేతాఙ్గం పీతవస్త్రం చతుర్భుజమ్। 23

శ్వేతపద్మాసనీసీనం బ్రహ్మాసన సమన్వితమ్

జటామౌలికరౌ పశ్చాత్పల్లవ(ం)న్యస్తమన్యయోః। 24
శఙ్ఖచక్రౌ వినా శ్వేతా ? సోత్తరీయోపవీతకమ్
కుణ్డలాఙ్గద హారభ్యామునీ్మలోనీ్మలలోచనౌ? (నమ్।) 25
ఏవం యోగసనే దేవం ధాత్రాద్యైరష్టదైవతైః
సార్ధం యోగే తు తచ్ఛ్రేష్ఠం మధ్యమం పూజకౌ వినా। 26
చన్ద్రాదిభిశ్చతుర్భిస్తు వినా యోగా సనేఽధమమ్
సింహాసనే సమాసీనం శ్యామలాఙ్గం చతుర్భుజమ్। 27
శఙ్ఖచక్రధరం పూర్వమభయం వరదన్తు వా
వామం తత్సింహకర్ణం వా కృత్వా దేవస్య పార్శ్వయోః। 28
శ్రీ దేవీం దక్షిణే పార్శ్వేకారయేచ్చోత్తరే మహీమ్
ప్రసార్య దక్షిణం పాదం వామపాద ఇఞ్చ కుఞ్చితమ్। 29
పద్మం తద్దక్షిణే హస్తే ఊరున్యస్త న్తు వామతః
దక్షిణం పాదమాకుఞ్చ్య వామపాదం ప్రసార్య చ 30
ఉత్పలం దక్షిణే హస్తే తథా వామే మహీమపి
తథైవ భిత్తిపార్శ్వే తు బ్రహ్మణం శఙ్కరం తథా। 31
ఆసీనౌ కారయేద్విద్వాన్ పూర్వవత్పూజకా వృషీ
మాయాసంహ్లాదినీభ్య ఇఞ్చ వ్యాజనీభ్యాం తథైవ చ 32
తథా చ చన్ద్రసూర్యాభ్యాం గన్ధర్వాభ్యాం విశేషతః
తుమ్బురుం నారద శ్చైవ కల్పకద్రుమ సంయుతమ్। 33
భోగాసనే విశేషేణ ఉత్తమం తదుదాహృతమ్
తథైవ దేవదేవేశం స్థానే వై పూజకావృషీ, 34
తథా సీనౌ ధృతిం పౌష్ణీం పాజనార్థం సు కల్పయేత్
బ్రహ్మణం శఙ్కరాదీంశ్చ మన్వన్తం ? పూజకావృషీ। 35
సనకాద్యష్టభిర్దేవైస్సార్ధం వీరాసన గురుః

బ్రహ్మాదిసనకాన్తాష్టడన్తర ఞ్చైవ కన్యసమ్ 36

దేవ్యోస్తత్తద్విశేషేణ వీరాసన విధిక్రమమ్

తథా పైశాచమధ్యే తు బేరం తద్వీరమాసనమ్ 37

కల్పయిత్వావ తం దేవం స్థాపయేద్రి పురూర్ధ్వధృక్।బ్రహ్మాది పార్శ్వదాం త్సర్వాన్
గర్భగేహనివాసినః 38

ఆభాసం కారయేత్కుడ్యే చిత్రార్థం వేతి కేచన

యద్ద్రవ్యేణ కృతం మూలం తద్ద్రవ్యైర్గర్భవాసినః 39

శక్తశ్చేత్కారయేత్తేన నాచరేదితరేణ చ

స్థానసఙ్కటనాశార్థం బలిర్థం వా విశేషతః 40

విధ్యుక్తం తదశక్యత్వాభాస ఞ్చైవ కారయేత్

సింహాసనస్య చోత్సేధం ప్రవక్ష్యామి పృథక్ శృణు। 41

గర్భద్వారసమోత్సేధం (నవ,గ।)భానుభాగం విభజ్య చ

రసాంశముత్తమం ప్రోక్తం భూతాంశం మధ్యమం విధుః 42

కనిష్టమాశ్రమాంశం స్యాత్కారయేత్తద్యథోచితమ్

గర్భే తదాయుతం సర్వం లక్షణం ? విస్తృతమ్ మయా 43

మానాఽదికారే యత్రోక్తం తథా సింహాసనం చరేత్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

(స్థానకాదియోగభేదవిధిర్నామ)పఞ్చదశోఽధ్యాయః

శ్రీ వైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రే, భార్గవే

అథ షోడశో.?ధ్యాయః

యోగశయనవిధిః.

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి యోగాదిశయన క్రమమ్

దేవేశం (ద్విభుజమ్.గ.) ద్విగుణం ప్రోక్తమర్ధార్ధశనం తథా 1

శ్యామాభం దక్షిణం హస్త మౌళ్యగ్రం ? తత్సముద్ధృతమ్

సమ్యక్ప్రసారితం వామం సర్వాభరణ భూషితమ్ 2
ప్రాసారితం దక్షిణం వాన్యత్కటకాఙ్గులి సంయుతమ్
తదూరౌ ప్రసారితం వా కిఞ్చిదున్మాల్యలోచనమ్ 3
ప్రాసారితం దక్షపాదం వామం కిఞ్చిత్ప్రకుఞ్చితమ్
భూమిపుణ్యార్చితం వా.?థ భృగుపుణ్యార్చిత న్తు వా 4
సకలం కారయేద్విద్వాన్ మదుకైటభయోస్తథా
పాదపార్శ్వే విశేషేణ దంష్ట్రిణౌ భీమవిగ్రహౌ. 5
నాభ్యమ్బుజ సమాసీనం ధాతారం పఞ్చ చాయుధాన్
సార్ధం వై సకలం కుర్యాదర్ధ చిత్రమథాపి వా. 6
వీశామితౌ చ (ఋషయఃగ.) పరిష్ప్రరిభిత్త్యూర్ధ్వభాగతః
ప్రాఞ్జలిం సుస్థితం కుర్యాద్బ్రహ్మేశౌ చ తథైవ చ. 7
ఏవం తదుత్తమం యోగమృషిభ్యామమితేన చ
మధ్యమం న్తు వినా హీనం మధుకైటభవర్జితమ్. 8

బోగే తు శయనే దేవం శ్యామలాఙ్గం చతుర్భుజమ్
అరధారధశయనం గాత్ర ? సర్వాబరణ భూషితమ్ 9
ఉపదాననిహితం హస్తం దక్షిణం సమ్ప్రసార్య చ
ముకుటగ్రధరం చాన్యం వామమూరౌ ప్రసారితమ్ 10
కటకం చాన్యహస్తం స్యాద్వామపాదం ప్రసారితమ్
కిఞ్చిత్కు?ఞ్చితమన్య ఞ్చ పాదయోరన్తరే బుధః 11
వింశత్యఙ్గులపార్ణ్వ్యన్తం భాగ ఞ్చైవ తథైవ చ
చతుర్దశాఙ్గులం తస్మాద్బ్రసూత్రస్య దక్షిణే 12
ముఖం త్రియఙ్గులం పశ్చాత్తిర్యగన్తం మనోహరమ్
శ్రీ దేవీ ఞ్చ శిరః పార్శ్వే పాదపార్శ్వే మహీం తథా 13

సంస్పృశ్య వామహస్తాభ్యాం తథైవసన మాచరేత్

బ్రహ్మేశౌ పూజకౌ తద్విద్దక్షిణోత్తరయోరపి. 14

వికటం కాత్యాయనీ ఞ్చైవ పాదపార్శ్వే తథైవ చ?

మధుకైటభౌ విషజ్వాలౌ దహ్యమానౌ చ కారయేత్. 15

నాభిపద్మాసనాసీనం బ్రహ్మాణం భిత్తిపార్శ్వతః

తథా పఞ్చాయుధాంశ్చైవ వీస ఞ్చైవ మితం తథా 16

ఆదిత్యం భాస్కర ఞ్చైవ తుమ్బురుం నారదం తథా

అశ్వినౌ చాష్టదిక్పాలం స్తథైవాప్సరసాం గణాన్. 17

శ్రేష్ఠం భోగే తు త్రైస్సార్థం తుమ్బురుం నారదాశ్వినౌ

దిక్పాలాన్నైవ మధ్యం స్యత్కన్యం ? నైవాపరాన్మునీన్ 18

వక్ష్యామి శయనే వీరం శ్యామలాఙ్గం చతుర్భుజమ్

శఙ్ఖచక్రధరం న్యస్తముపధానే విశేషతః. 19

హస్తం ప్రాసారితం వామం దేవ్యో తత్పాదపార్శ్వతః

(కరాశ్యా ఇఛ) మర్ధ్యమానే చ మధుకైటభ సంయుతమ్ 20

మార్కణ్డేయం భృగుం తద్వద్బ్రహ్మాణం శఙ్కరం తథా

ద్వాదశార్కానృషీన్ రుద్రానప్సరోభిశ్చ నారదమ్। 21

కిన్నరైశ్చ సహైవనార్ధముత్తమం శయనం తథా

రుద్రాదిత్యాప్సరోభిశ్చ వినా మధ్యం తతోఽధమమ్। 22

కిన్నరైః సనకాద్యైశ్చ పూజకాభ్యాం వినా తథా

విరహే ఫణమేకం స్యా (సర్పదేహం వినా తలే।) త్సర్వదేహం వినా స్థాలే। 23

కారయేదభిచారం తచ్చేషం విధివదాచరేత్

అనన్తశయనోత్సేధమా యామం విపులం తథా।। 24

నతం ఫణవిభాగ ఞ్చ పఞ్చాయుధవరాన్ క్రమాత్

నాభిపద్మం తథా నాళం బ్రహ్మణం (చోభయోరపి।) చాన్యదేవతాః 25

(వర్ణం తు లక్షణం । చాఽపి మయా ప్రోక్తం పురా ఖిలే।)వర్ణాన్తం లక్షణం విప్రా మకులాన్తం విరాజితే (మునిభ్యాం చ।గ।)

తథైవే కారయేద్విద్వాన్ యథా కర్తుర్మనోరమమ్। 26

విమానేషు ఖిలోక్తేషు కారయేత్ స్థాపనాదికమ్। ----------------

ధ్రువార్చాయాం విశేషేణ శయనేన వినా చరేత్। 27

స్థానకే చతురస్తుల్యాః (ఆసనే।) శయనే చతురస్తథా

శిలయైన విశేషేణ తామ్రజం వేతి కేచన 28

పరివారాణి సర్వాణి తుల్యం పూర్వోక్తవత్సుధీః

శక్తశ్చేచ్ఛిలయా సర్వాః ప్రతిమాఃకారయేత్సదా 29

ఆభసం ?పరివారాణామర్చనం (నైవ చేత్.) నాచరేద్బుధః

సార్థం పారిషదైః శ్రేష్ఠం హీనం నైవాచరేత్క్వచిత్ 30

పరివారయోగే తు దోషో నాస్తిధ్రువార్చనే

ఇతి శ్రీ వైశానసే భగవచ్ఛాస్త్రే(ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం

సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

(యోగాదిశయనవిధిర్నామ పఞ్చదశో.?ధ్యాయః.)షోడశో.?ధ్యాయః

యజ్ఞాధికారః। అథ సప్తదశోఽధ్యాయః

విమానవిధిః।

అథా తఃకౌతుకాతుకాదీనాం లక్షణం వక్ష్యతేఽధునా

దారుః శిలా చ తామ్ర ఇ్చ రజతం స్వర్ణమేవ చ 1

రత్నాని చార్చాద్రవ్యాణి ఫలేష్వేకైకముత్తమమ్

శిలయా దారుణా రత్నైరౌత్సవార్చం న కారయేత్। 2

ధ్రువే స్థితే స్థితం ప్రోక్తమాసీనే త్వాసనం బుధాః

శయనే స్థానకం వాఽథ ఆసీనం వాఽథ కౌతుకమ్। 3

ఉత్సవం స్నాపనం పశ్చాద్బలిబేరం విశేషతః

సర్వత్ర స్థానకం కుర్యాద్దేవీభ్యా ఇ్చ యథా తథా 4

ఔత్సవే స్థానకే దేవే దేవ్యావాసీన ఏవ వా

ఔత్సవే చ విశేషేణ (కౌతుకం దేవమర్చయేత్। గ।)కౌతుకే దేవవచ్చరేత్ 5

అవతారేషు సర్వేషు తత్త ద్రూప ఇ్చ కౌతుకమ్

మత్స్యకూర్మౌ వినాఽన్యత్ర కారయేద్విధినా బుధః 6

ఔత్సవం త్వవతారేషు స్థితం కుర్యాచ్చతుర్భుజమ్

కారయేద్రామకృష్ణౌ వా తత్తద్రూపం ధ్రువస్య యత్ (సమయది) 7

విష్ణుం వా ఽప్యవాతరేషు కారయేదౌత్సవం బుధః

ఆవాహనేషు పూజాయాం ధ్రువనామ్నా సపర్చయేత్। 8

అన్యథా నార్చయేద్విద్విన్ స్నాపనోత్సవకౌతుకాన్

త్రేతాగ్నిరివకర్తుస్త దేకైకం తత్సమం విదుః 9

తస్మాత్తత్ద్రువేణైవ ధ్యాత్వా సమ్యక్సమర్చయేత్

శరీరే ప్రాణ ఏకత్వాత్ తథాన్యాన్యం సమాచరేత్ ? 10

శఙ్ఖారార్ధం (చ తద్విష్ణోః రూపమత్రాపి చేష్టతే।)తయోత్సత్ర రూపమాత్రమపీష్యతే

తస్మాత్తదవతారేషు చార్చయేదన్యయోరపి 11

యద్ద్రవ్యేణ చ దేవేశం తద్ద్రవ్యేణ చ శాస్త్రవిత్

దేవ్యాదీన్ కారయేత్పీఠం ప్రభామన్య ఇచ్చ తేన వై 12

తద్రూపం వర్గభాగ ఇచ్చ కృత్వైకాంశం తదుత్తమమ్

ఆద్య ? భాగం త్రిధాకృత్య ఏకాంశం మధ్యమం తథా। 13

తద్ద్విభాగం త్రిధాకృత్య ఏకాంశం కన్యసం బుధాః

తత్పఙ్క్త్యంశం ధ్రువం కుర్యాత్తాలం స్యాదమ్బరాంశకమ్। 14

తాలం తద్భానుభాగ ఇచ్చ కృత్వైకాంశం తదఙ్గులమ్

(దశాఙ్గులేన।) తదఙ్గులేన రుద్రాదిద్విద్వ్యఙ్గుల వివర్ధనాత్ 15

సప్తవింశతితుఙ్గాని కౌతుకాదౌ విశేషతః

అన్యమానేన వా కుర్యాదఙ్గులిచ్ఛేదనం వినా 16

అన్యయోర్యోగ్యమనైశ్చ స్నాపనోత్సవయోరపి

శుభాశుభం తదాయాద్యైర్మతిమాన్ సమ్పరీక్షయేత్ 17

ఆయాదిలక్షణమ్।అగ్నినా వర్ధయేత్తుఙ్గమాయం స్యాద్వసుభిర్హృతమ్

ఆశ్రమేణ ? గుణీకృత్య వ్యయం నాగైర్హృతం పునః 18

చతుర్భిర్గుణితం సూత్రైర్హసం ? తచ్ఛేషమంశకమ్

త్రిగుణాకృత్య తన్నాగైర్హృతం తద్యోనిరుచ్యతే। 19

వసుభిర్గుణితం కృత్వా క్షయేత్తద్వసుభిర్దినమ్

తన్న నైర్గుణితం వారై ర్హృతం వారం తథా తిథిః 20

ఆయాధిక్యం వ్యం క్షీణం సర్వసంపచ్ఛు భావహమ్ ।వ్యయాధిక్యోఽప్యనర్థః స్యాత్సమం స్యాదితి కేచన 21

తస్కరో భుక్తిశక్తీ చ విత్తం చావనిపాలకమ్

క్లీబం భీతిర్దరిద్ర ఇఛ్చ ప్రోష్యం నన్దాంసఙ్కం విదుః 22

దరిద్రం తస్కరం షణ్ఢం ప్రోష్యం త్యక్త్వా శుభావహమ్

ధ్వజో ధూమశ్చ సింహశ్చ శ్వా వృషో గర్దభస్తథా। 23

గజశ్చ వాయసశ్చేతి అష్టధా యోనయః క్రమాత్

పూర్వం పూర్వం శుభం ప్రోక్తమశుభం త్వపరం తథా। 24

ధ్వజే చ వృషభే సింహే మహాసిద్ధికరో భవేత్

కర్తుర్దినం సమారభ్య ప్రతిమాయా దినాన్తకమ్। 25

గణయేద్విపరరీతం వా (భూతాగ్ని న్తాన్తు భం వినా)విపత్రప్రత్యక్ నైధనాః

(శనిచ్చాఙ్గారమాదిత్య శుభయోగాయదీభవేత్।) నార్క్యర్కాఙ్గారవారాశ్చ శుభయోగం హరేద్యది?

అన్యథా నాచరేత్సర్వం శుభార్థం శుభమాచరేత్ 26

పీఠం తత్కాతుకాదీనాం వక్ష్యామి చ యథాభలమ్। 27

అగ్ని వేదప్రతిష్ఠాశ్చ రసధాత్వష్టనన్దభిః

(తత్) ఏకాంశమూర్ధ్వపట్టం స్యాద్భిన్నం వా భిన్న మేవ వా। 28

తస్య చార్ధష్టహీనం స్యాద్దలమూర్ధ్వోదయం బుధాః

అధః పద్మస్మ విస్తారాత్ పీఠం పఞ్చాంశహీనకమ్। 29

(మూలం స్యాత్।) ఉదయం తస్య విస్తారముదయాద్ద్విగుణ న్తు వా

అధ్యర్ధం (చైక।) పాదహీనం వా శేషం యుక్త్యైవ కారయేత్। 30

ఉపపీఠం యది స్యాచ్చేద్ద్వాదశాంశం విభజ్య చ

ఏకంశం పాదుకం తస్య ద్వ్యంశం పద్మకమేవ హి। 31

(పద్మేకాంశమేకాంశం) కమ్పమేకాంశకం పశ్చాత్త్ర్యంశకం కణ్ఠమేవ చ

కమ్పమేకాంశకం పద్మం ద్వ్యంశం చోపరిపట్టికా। 32

ఆసనస్య తు పీటం తద్బేరస్యాగ్న్యంశకాంశకమ్

(యథోక్తమ్।)వస్వంశమధికం వాఽథ హీనం వా ఉదయం బుధాః 33

ఉదయాద్ద్విగుణం దీర్ఘం త్రిగుణం వేతి కేచన

పార్శ్వయోశ్చ ప్రాభాధారం యుక్త్యా సుదృఢమాచరేత్। 34

ప్రభాం మానాధికారోక్తం కారయేత్ప్రతిమార్హకమ్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే

(కౌతుకాదిలక్షణ విధిర్నామ షోడశోఽధ్యాయః।గ।) సప్తదశోఽధ్యాయః। ---

యజ్ఞాధికారః। అథ సప్తదసోఽధ్యాయః।

విమానవిధిః।

అథా తఃకౌతుకాతుకాదీనాం లక్షణం వక్ష్యతేఽధునా

దారుః శిలా చ తామ్ర ఇ్చ రజతం స్వర్ణమేవ చ 1

రత్నాని చార్చాద్రవ్యాణి ఫలేష్వేకైకముత్తమమ్

శిలయా దారుణా రత్నైరౌత్సవార్చం న కారయేత్। 2

ధ్రువే స్థితే స్థితం ప్రోక్తమాసీనే త్వాసనం బుధాః

శయనే స్థానకం వాఽథ ఆసీనం వాఽథ కౌతుకమ్। 3

ఉత్సవం స్నాపనం పశ్చాద్బలిబేరం విశేషతః

సర్వత్ర స్థానకం కుర్యాద్దేవీభ్యా ఇ్చ యథా తథా 4

ఔత్సవే స్థానకే దేవే దేవ్యావాసీన ఏవ వా

ఔత్సవే చ విశేషేణ (కౌతుకం దేవమర్చయేత్। గ।)కౌతుకే దేవవచ్చరేత్ 5

అవతారేషు సర్వేషు తత్త ద్రూప ఇ్చ కౌతుకమ్

మత్స్యకూర్మౌ వినాఽన్యత్ర కారయేద్విధినా బుధః 6

ఔత్సవం త్వవతారేషు స్థితం కుర్యాచ్చతుర్భుజమ్

కారయేద్రామకృష్ణౌ వా తత్తద్రూపం ధ్రువస్య యత్ (సమయది) 7

విష్ణుం వా ఽప్యవాతరేషు కారయేదౌత్సవం బుధః

ఆవాహనేషు పూజాయాం ధ్రువనామ్నా సపర్చయేత్। 8

అన్యథా నార్చయేద్విద్విన్ స్నాపనోత్సవకౌతుకాన్

త్రేతాగ్నిరివకర్తుస్త దేకైకం తత్సమం విదుః 9

తస్మాత్తత్ర ద్ధువేణైవ ధ్యాత్వా సమ్యక్సమర్చయేత్

శరీరే ప్రాణ ఏకత్వాత్ తథాన్యాన్యం సమాచరేత్ ? 10

శఙ్ఖారార్ధం (చ తద్విష్ణోః రూపమత్రాపి చేష్టతే।)తయోత్సత్ర రూపమాత్రమపీష్యతే

తస్మాత్తదవతారేషు చార్చయేదన్యయోరపి 11

యద్ద్రవ్యేణ చ దేవేశం తద్ద్రవ్యేణ చ శాస్త్రవిత్

దేవ్యాదీన్ కారయేత్పీఠం ప్రభామన్య ఇచ్ఛ తేన వై 12

తద్రూపం వర్గభాగ ఇచ్ఛ కృత్వైకాంశం తదుత్తమమ్

ఆద్య ? భాగం త్రిధాకృత్య ఏకాంశం మధ్యమం తథా। 13

తద్ద్విభాగం త్రిధాకృత్య ఏకాంశం కన్యసం బుధాః

తత్పఙ్క్త్యంశం ధ్రువం కుర్యాత్తాలం స్యాదమ్బరాంశకమ్। 14

తాలం తద్భానుభాగ ఇచ్ఛ కృత్వైకాంశం తదఙ్గులమ్

(దశాఙ్గులేన।) తదఙ్గులేన రుద్రాదిద్విద్వ్యఙ్గుల వివర్ధనాత్ 15

సప్తవింశతితుఙ్గాని కౌతుకాదౌ విశేషతః

అన్యమానేన వా కుర్యాదఙ్గులిచ్ఛేదనం వినా 16

అన్యయోర్యోగ్యమనైశ్చ స్నాపనోత్సవయోరపి

శుభాశుభం తదాయాద్యైర్మతిమాన్ సమ్పరీక్షయేత్ 17

ఆయాదిలక్షణమ్।అగ్నినా వర్ధయేత్తుఙ్గమాయం స్యాద్వసుభిర్హృతమ్

ఆశ్రమేణ ? గుణీకృత్య వ్యయం నాగైర్హృతం పునః 18

చతుర్భిర్గుణితం సూత్రైర్హృసం ? తచ్ఛేషమంశకమ్

త్రిగుణాకృత్య తన్నాగైర్హృతం తద్యోనిరుచ్యతే। 19

వసుభిర్గుణితం కృత్వా క్షయేత్తద్వసుభిర్దినమ్

తన్నవైర్గుణితం వారై ర్హృతం వారం తథా తిథిః 20

ఆయాధిక్యం వ్యం క్షీణం సర్వసంపచ్చు భావహమ్।వ్యయాధిక్యోఽప్యనర్థః స్యాత్సమం స్యాదితి కేచన 21

తస్కరో భుక్తిశక్తీ చ విత్తం చావనిపాలకమ్

క్లీబం భీతిర్దరిద్ర ఇ్చ ప్రోష్యం నన్థాంసజ్కం విదుః 22

దరిద్రం తస్కరం షణ్డం ప్రోష్యం త్యక్త్వా శుభావహమ్

ధ్వజో ధూమశ్చ సింహశ్చ శ్వా వృషో గర్దభస్తథా। 23

గజశ్చ వాయసశ్చేతి అష్టధా యోనయః క్రమాత్

పూర్వం పూర్వం శుభం ప్రోక్తమశుభం త్వపరం తథా। 24

ధ్వజే చ వృషభే సింహే మహాసిద్ధికరో భవేత్

కర్తుర్దినం సమారభ్య ప్రతిమాయా దినాన్తకమ్। 25

గణయేద్విపరరీతం వా (భూతాగ్ని న్తాన్తు భం వినా)విపత్రప్రత్యక్ నైధనాః

(శనిచ్చాఙ్గారమాదిత్య శుభయోగాయదీభవేత్।) నార్క్యర్కాఙ్గారవారాశ్చ శుభయోగం హరేద్యది?

అన్యథా నాచరేత్సర్వం శుభార్థం శుభమాచరేత్ 26

పీఠం తత్కాతుకాదీనాం వక్ష్యామి చ యథాభలమ్। 27

అగ్ని వేదప్రతిష్ఠాశ్చ రసధాత్వష్టనన్దభిః

(తత్) ఏకాంశమూర్ధ్వపట్టం స్యాద్భిన్నం వా భిన్న మేవ వా। 28

తస్య చార్ధష్టహీనం స్యాద్ధలమూర్ధ్వోదయం బుధాః

అధః పద్మస్మ విస్తారాత్ పీఠం పఞ్చాంశహీనకమ్। 29

(మూలం స్యాత్।) ఉదయం తస్య విస్తారముదయాద్ద్విగుణ న్తు వా

అధ్యర్ధం (చైక।) పాదహీనం వా శేషం యుక్త్యైవ కారయేత్। 30

ఉపపీఠం యది స్యాచ్చేద్ద్వాదశాంశం విభజ్య చ

ఏకంశం పాదుకం తస్య ద్వ్యంశం పద్మకమేవ హి। 31

(పద్మేకాంశమేకాంశం) కమ్పమేకాంశకం పశ్చాత్త్ర్యంశకం కణ్ఠమేవ చ

కమ్పమేకాంశకం పద్మం ద్వ్యంశం చోపరిపట్టికా। 32

ఆసనస్య తు పీటం తద్వేరస్యాగ్న్యంశకాంశకమ్

(యథోక్తమ్।)వస్వంశమధికం వాऽథ హీనం వా ఉదయం బుధాః 33
ఉదయాద్ద్విగుణం దీర్ఘం త్రిగుణం వేతి కేచన
పార్శ్వయోశ్చ ప్రాభాధారం యుక్తా సుదృఢమాచరేత్। 34
ప్రభాం మానాధికారోక్తం కారయేత్ప్రతిమార్వకమ్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భగవచ్ఛాస్త్రే (ఉత్తరతన్త్రే) భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం యజ్ఞాధికారే
(కౌతుకాదిలక్షణ విధిర్నామ షోడశోऽధ్యాయః।గ।) సప్తదశోऽధ్యాయః। ----------------------------------